RADU THEODORU

BRAZDĂ ȘI PĂLOȘ **

RADU THEODORU

BRAZDĂ ȘI PALOȘ

ROMAN ISTORIC

Volumul II

Ediția a II-a revăzută

După versiunea apărută la
EDITURA TINERETULUI
1967

...Moştenitori ai drepturilor pentru păstrarea cărora părinții noştri au luptat atîta în veacurile trecute, fie ca aducerea aminte a acelor timpuri eroice să deştepte în noi simțământul datoriței ce avem de-a păstra şi de-a mării pentru viitorime această prețioasă moştenire!

N. BALCESCU

CARTEA A PATRA

CUGETUL MĂRIEI SALE

I

1

Era în seara celei de a treia zi de cînd lăsaseră baia de la Bratilovo, pierdută în valea Motrului. Pînă dincolo de obîrşia Cloşanilor îi călăuzise vătaful Buzea Gavrilă, sub scutul nopții şi al codrilor. La despărțire, Buzea Gavrilă îngenunchease la scara măriei sale şi se legase cu jurămînt să-l slujească cu dreaptă credință, ca pe izbăvitorul şi mîntuitorul său. Prin întuneric, ochii moşneanului străluceau în lacrimi.

...Cale lungă, drum bătut la trap țăcănit, prilej de gînduri, mai ales cînd măria-sa călăreşte cu fălcile încleştate, cînd călăuzii sîrbi tac ca peştii, nadă de vorbă negăsindu-se nici la Simion, vătaful copiilor, nici la Pătru din Copăceni, ci numai la Ion Popovici, călăuz bănățean, om cu obrajii rumeni, cu privirea luminoasă şi veselă, ascunzînd sub mustățile tuşinate şi la colțul ochilor o viclenie subțire şi o şiretenie cuviincioasă. Căpitanul Mîrzea simte încă pe buze sărutul fierbinte al Dobriței. În piept parcă-l ard sînii rotunzi, pielița arămie, caldă şi îmbietoare. Cît sînt de pricepute cîteodată muierile şi cît ştiu ele s-aline sufletul bărbatului!...

Dobrița, băieşița de la Bratilovo, a înțeles parcă din ochi cumpăna şi zbuciumul drumețului. Poate se afla şi ea într-o cumpăna asemănătoare, în faptul acela de primăvară?!... L-a primit la sînul ei, l-a mîngîiat cu degetele încă nebătucite de munci, i-a zîmbit cu capul

răsturnat pe spate, cu ochii cercetînd cerul. N-a fost în încleştarea lor numai un saţiu al trupului, care se cerea împlinit. A fost o mîngîiere de oameni singuri şi însetaţi, care s-au găsit lîngă un izvor, după o drumeţie lungă prin arşiţă. Sînt lungi căile vieţii. Întortocheate uneori, alteori drepte. Umbrite sau arse de soare. Bătute de crivăţe sau alintate de zefiri. Înţelept este ca, atunci cînd poposeşti să nu drămăluieşti măsura odihnei şi nici să numeri ca un zaraf clipele zburdate ale unei dragoste fără zgîrcenie dăruită. Clipele acelea se adună în coburi ca nişte flori. Aşa cum spunea Radu, unele se ofilesc mai repede. Altele mai încet. Altele de fel. Rămîn undeva, în vreo tainiţă de suflet, ca să iasă la lumină la răstimpuri de tristeţe şi singurătate...

Dobriţa e o floare care n-are să se veştejească. I-a răsărit în cale atunci cînd era dornic de ea. Mireasma ei îi stăruie în suflet ca dulceaţa unor cîntece auzite în copilărie. Caii treapădă pe şleaul care şerpuieşte sub poala codrilor de la poalele munţilor. Amurgul îşi ţese pînzele de aur peste lume.

Sub lumina zorilor au fost în valea Cernii. Se auzeau cocoşii de munte sunînd din trîmbiţe şi bătînd din aripi. Îşi repezeau chemări din vîrf de brad în vîrf de brad, din vîrf de munte în vîrf de munte.

Valea Cernii era învăluită într-un pîcliş de ceaţă străvezie.

Spre Sgliver se buluciseră turme de nori plumburii, tîrîndu-şi burţile scămoase prin văi.

— Aspre şi întunecoase locuri, spuse măria sa, mai mult pentru sine, plimbîndu-şi privirile peste marea de brazi bătrîni cît lumea, peste coastele de piatră sură, peste grohotişurile spălate de ape.

— Locuri pustii, măria-ta, răspunse Ion Popovici. Nişi

oierii noşti nu-şi poartă ciopoarăle pră văile astea... Aişi s-a înecat cățaua lu Negru Vodă, cînd umbla măria sa la vînat. O chema Cerna. Cerna s-a chemat de atunci apa. Da' se vege treaba că umblă duhuri pră vale. Noapcea se aud glasuri, şi glasuri, plînsăce şi suspinuri, de ce sacă la inimă. Țara lui Negură împărat, măria-ta.

Voievodul a încuviințat din cap. Şi-a potrivit dulama pe umeri, poftind să plece mai departe.

De pe vîrful Cerbului au coborît în Plugova. Au mas într-un săivan, unde oameni păroşi, cu burcile întoarse pe dos, i-au ospețit cu brînză şi terci cald de mei. Au căutat pe sub sprîncene la măria sa şi l-au prețăluit din ochi. De la Plugova, pe sub poalele codrilor, au mers întins, ocolind satele care mijeau în vale şi pe care Ion Popovici le desluşea cu glas moale şi tărăgănat:

— Colo se vege cetatea de la Meegie[1]. De acolo şi de la Temişoara ne împresoară păgînul. Ne-a luat şi cenuşa din vatră, pentru iernatic afurisîtul de Sinan Paşa...

Au lăsat Iablanița în stînga, strecurîndu-se pe poteci numai de pămînteni cunoscute. A doua zi, au trecut pe lîngă Lăpuşnicel, au ferit Pataşul şi Bozoviciul şi sub seară s-a văzut, pe un fir de vale, Oravița. Tîrgul l-au ocolit spre miezul nopții, spunîndu-le Ion Popovici că are oaste turcească şi cadiu care judecă pricinile ivite între osmani şi pămînteni, iar a treia zi au trecut de Greoni şi de Mercina, intrînd în olatul Vîrşețului.

Sîrbii se mai înseninaseră. Caii erau osteniți şi călătorii plini de colb. Cum a rămas Mercina în urmă, Ion Popovici şi-a scos cuşma, şi-a făcut trei cruci rare, apoi zîmbind şi-a strunit calul flocos, trecînd din fruntea convoiului, în

[1] Mehadia

coada lui, alături de Pătru din Copăceni.

— Mulțamu-ți, Doamne... De acu încolo, Duşane, treşi în față. Tu cunoşti locurile şi tu răspunzi pentru măria sa.

Duşan, un sîrb mărunt şi negru, a dat din cap, punînd pinteni. A cîrmit-o spre miazănoapte, umblînd pînă-n vremea înserării printr-un codru bătrîn de şes, în care stejarii crescuseră cît turlele de biserică.

— Măria-ta, Duşan zişe că aişi a porunşit banul Sava să îngăduim pînă ne iasă în cale, rupse tăcerea vorba domoală a lui Ion Popovici.

Au descălecat, slăbind chingile cailor, trăgîndu-i de urechi şi frecîndu-i cu şomoioage de iarbă la ochi. Era o rarişte prin care se strecura, sunînd subțire, un pîrîiaş. Văzînd că sîrbii pun pinteni şi se topesc în măruntaiele codrului, Simion vătaful a mormăit nemulțumit. Urmat ca o umbră de Pătru din Copăceni, a dat ocol poienii, scotocind tufele şi umbrele care începuseră să se cearnă prin frunzişul mărunt.

Voievodul se tologise lîngă pîrîu şi-i privea zîmbind. Caii începuseră să pască, tăind lacom cu dinții iarba fragedă. Era o pace în care oamenii îşi auzeau gîndurile. Căpitanul Mîrzea, care aştepta la poruncă lîngă măria sa, a înțeles glasul zîmbetului care-i luminase fața. Codrul şi poporenii sînt cele mai credincioase tainițe pentru cel ce poartă sămînța răscoalei. A zîmbit şi el, văzîndu-l pe Simion întorcîndu-se plouat din cercetarea sa şi dezlegînd cu multă sfială sacul pe care-l purtase legat la oblînc şi despre care nu suflase o vorbă tot drumul.

...Se-ntunecase. Pădurea îşi molcomise freamătul. Se auzeau doar paşii făcuți de lighioane şi aici, aproape, băsmuiala lină a pîrîului. Voievodul îşi limpezise fața de colb, apoi sorbise îndelung, ca unul mistuit de arşiță. S-

au limpezit cu cuviință şi ceilalți. Au adăpat fugarii. Ca şi cînd ar fi primit porunci straşnice, Pătru, Ahmet şi Ion Popovici, ducîndu-şi caii la mînă, s-au aşezat strajă pe marginea poienii, ținînd intrările potecilor. Noaptea era luminoasă şi înaltă. În licărişul slab al stelelor i s-au dezlegat lui Mîrzea tainele sacului purtat de Simion.

Vătaful a scos din el un coif din oțel subțire de Damasc, fără pene, apoi o platoşă de seraschir, tot din oțel albăstrui.

Au urmat cotarele şi mănuşarele. Mihai s-a lăsat mîinilor dibace, care în cîteva clipe au legat curelele platoşei, au potrivit solzii cotarelor şi mănuşarelor, au vîrît în sac cuşmulița, aninînd de umerii largi ai voievodului o mantie scurtă de purpură, încopciată cu o gaică bătută în rubinuri. Era singura podoabă pe care-o purta voievodul. După ce-a mîntuit slujba pe lîngă măria sa, vătaful s-a închinat, ştergîndu-se pe urmele celorlalți. Mîrzea a desluşit zgomotul sec al cocoaşelor.

Simion se-ndepărta, în fiecare mînă cu cîte un pistol.

Voievodul se lăsase la loc în iarbă. Se rezemase într-un cot, ținînd coiful în arcuitura lui.

— Căpitane!

— Poruncă, măria-ta!

— Vino lîngă mine! Lasă mîna din straja paloşului. A rîs uşurel. Simion vede în fiecare om un duşman, şi-n fiecare umbră o amenințare. Haide! Nu aştepta să-ți spun de două ori... Pînă să vină solii, avem răgaz să schimbăm o vorbă.

Eşti tăcut, căpitane Mîrzea. De aceea îmi place să mi te ştiu pe urme. Tăcerea-i de aur, spun bătrînii şi înțelepții. Ar putea s-o ştie şi căpitanul Racea.

Mîrzea, care i se culcase aproape de picioare, i-a văzut ochii strălucind. Nu cu strălucirea rea a oțelului. O

strălucire ca o nădejde şi ca o căutare.

— Cînd simți că te năpădesc gîndurile, cui te mărturiseşti, căpitane Mîrzea?

Oşteanul a tresărit. Niciodată nu fusese aşa de aproape de măria sa. Şi niciodată nu şi-l simțise aşa de apropiat.

— Fraților mei de cruce, doamne!... Lui Şeitan!... Şoimului!... Lui Ahmet!...

— Cîți prieteni ai!

— Măria ta!...

— Lasă, lasă, oştene! Ştiu ce vrei să-mi răspunzi... Că am şi eu prieteni! Şi încă mulți! Pe tine de pildă. Pe Racea şi pe Ghețea. Pe Răzbici cu soții săi şi pe alții ca voi şi ca ei... S-ar putea să fie şi aşa. Da' prietenii îi numeri pe degete, şi duşmanii pe crengile codrului. Cuşmulița ta nu-ți face umbră decît ție, Mîrzeo!... Gugiumanul meu îi umbreşte pe mulți. Asta o ştie Simion, o simte şi o înțelege. De aceea mă asupreşte cu grija şi mă cercetează dimineața dacă am îmbrăcat cămaşa de sîrmă. Bietul Simion!...

Linişte. Codrul răsună ca o boare. Stelele țintuiesc înălțimile cu bolduri de argint.

— Iată-ne ieşiți din țară ca nişte lotri. Iată-ne bătînd olaturi străine pe poteci tainice, ca nişte prigoniți. Purtăm în inimi văpaița nădejdei şi ne e frică să nu ne-o stingă hainii şi răii... Cine ştie din ce capăt de veac au dus-o voievozii vechi din tată-n fiu, fir pe fir, să mi-o dea mie. Şi eu s-o ascund ca pe-o comoară, şi acum, în seara asta tihnită, s-o dezvălui nu noroadelor mele, ci altora. E o pedeapsă, căpitane, pentru faptele noastre ticăloase. Voi ştiți, dragii mei oşteni, ce gînduri purtam cu mine şi care erau nădejdile mele... Da' curtea pute, Mîrzeo! Pute a hăinie, a pizmă şi a prostie. Văpaița arde în inima mea şi nimeni n-o vede...

— O vedem noi, măria ta, răspunse Mîrzea cu glas răguşit.

— Da... Voi o vedeți... Oştenii mei, oştenii mei. Şi au s-o vadă sîrbii, în noaptea asta. Nu poți cere suflete, fără să aduci jertfa de suflet. După cum nu poți cere bir de sînge, dacă nu dai bir de sînge.

Vorbele măriei sale curg ca dintr-un izvor adînc, care şi-a sfredelit albie spre vale. Mîrzea le primeşte ca pe o împărtăşanie.

— Vărul meu, dumnealui Theodosie Rudeanu, mi-a dăruit o prea frumoasă şi minunată carte, căpitane. Se cheamă „Istoria Troadei”... Am slovenit pe file şi m-am minunat. Mi-a făcut cetanie diacul Nathanail şi mi-a tălmăcit înțelesuri şi înțelesuri... Au fost vremuri de faimă ostăşească. Vremuri cînd mai presus de patimile mici şi mărunte stăteau fapte vitejeşti şi vîrtutea. Frumoase timpuri, cînd bărbatul se ridica prin cinstea sufletului, prin puterea brațului şi prin înțelepciunea minții. Da’ se vede că acei străbuni de la Hellada îşi căutau pricină din puțin lucru. Nu mă dumiresc cum de au pornit aşa război cumplit, pentru doi ochi de muiere? Cum de au istovit atîta bărbăție şi au vărsat atîta sînge pentru prea frumoasa Elena?... Se vede că pe atunci nu erau nici turci, nici tătari!

— Aşa se vede, măria ta!

— Ei, căpitane, rîse aspru Mihai. Şi nouă ne e în gînd să ridicăm oştile țării. Da’ nu vrem să le risipim pentru gusturi ca ale acelor străbuni ai omenirii... Tot acolo am văzut, Mîrzeo, că fiecare viteaz are un loc în care poate intra sulița, după cum fiecare cetate are o cheie potrivită. Aşa cum fiecare suflet îşi are cheia lui. Mi-am tălmăcit istorisirea cu calul de lemn care purta în pîntece oşteni. Pe lîngă vultur, oşteanul trebuie să fie şi vulpe. După

cum nebun e acela care gîndind că scoțînd paloşul va putea muri altfel decît de paloş... Au poate de jungher... Şi cîteodată de otravă!...

— Măria ta!

— Ei, Mîrzeo! Otrava o poți bea în cupă... Da' o poți sorbi şi zi de zi, şi ceas de ceas... Aceea-i mai rea şi mai nemiloasă decît toate otrăvurile vracilor şi duşmanilor. M-am sculat să bat cu buzduganul în porțile putregăite ale împărăției. Pînă la ele, buzduganul meu va trebui să oboare putregaiul din ograda țării. Povestea ta cu Ciocîrtanu, a lui Racea cu pîrcălabul Soboleanul şi altele pe care le-am văzut începînd din noaptea urcării mele în Scaun mi-au arătat cotloanele unde păianjenii şi-au țesut pînzătura.

— O rupem, măria-ta, şi călcăm păianjenii cu călcîiul!...

— Ai prins limbă, căpitane! Mă bucur!... Aşa zic şi eu!

O rupem! Dragi îmi sînt istorisirile de vitejie, dar mai dragi făptuirile. Tu l-ai pus vătaf pe Buzea Gavrilă la Bratilovo! Ce-ai zice să-l pun eu pe Hristache Dumnezău, soțul lui Răzbici, sameş peste toate băile domniei? Şi să-l scot pe porcul de Gherase Izvoreanu, pe care l-am ținut pe procopseală şi care aduce vistieriei ce-i prisoseşte lui şi neamurilor pe care le-a vîrît prin toate vătăfiile băilor de sare? Ai ?

— Măria-ta, gîndesc că numai Racea poate să te sfătuiască. El cunoaşte tertipurile şi momelile cu care umblă slujbaşii domniei.

— Sfatul îl iau din cugetul meu! Ce zici de Hristache Dumnezău?

— Straşnic boiernaş!

— Da!... Numai să nu fie lacom după căpătuială... Am lipsă de cîştigurile băilor. Am lipsă de aramă, de fier.

Trăim vremuri în care numai fierul poate socoti înălțimea oamenilor...

Cum merge coconul nostru cu învățătura? Gîndesc că are să tînjească cît vei fi plecat!...

— Tînjesc şi eu, măria-ta. Cît despre învățătură, e ager la mînă şi la ochi. Poate-i prea blînd.

— Vrei să zici că nu-mi seamănă?

— Măria-ta!

— Da! Poate să nu-i fi dat Domnul cugetul meu răscolit. S-ar putea ca zodiecele sub care stau să fie ale războiului, iar ale lui să fie zodiecele blîndeței şi tămăduirilor. Cel care va veni după mine multe răni va avea de oblojit, căpitane Mîrzea. Vor fi fiind locuri şi noroade pe lume unde filosofii pot sta cu ochii pe cer, să se întrebe despre facerea lumilor. Să se mistuie în întrebări ca să afle cine-a fost mai întîi pe lume, oul sau găina! A rîs aspru, apoi: La noi, filosof este acela care ştie cît îi e de ascuțit paloşul şi cît îi e de tare brațul. Căpitane, căpitane!... Aud ropotele armiilor lui Sinan! Îi văd pe tătarii lui Ghazi Ghirei răcnind ca lupii pustiei, cu paloşele înroşite de sîngele cald şi cu căpățîni de oameni la oblînc. Şi mă gîndesc: cum se poate, cînd lumea trosneşte ca o corabie putredă, ca unul ca vătaful Ciocîrtan să-şi umple lada şi să strivească degetele soției sale la țîțîna uşii! ? Cum poate unul ca cneazul Ghețea să-mi ciopîrțească slujitorii, păzindu-şi numai ocina lui, fără să ridice ochii dincolo de ea?... Cum poate Danul să unelteasică şi să urzească împotriva domnului său, căruia îi ghiceşte gîndurile şi-l vinde păgînului, nu pe treizeci de arginți ca Iuda, ci pe pofte şi duşmănii vechi?... Jicmond Bator îşi caută mireasă. Iar Sinan aduce mireasă pentru toată creştinătatea, meşteşugită pe nicovale de faurii Damasculuí!... Panii şi riga îşi lasă

noroadele pradă nohailor, numai să nu se strice cu sultanul. Papa de la Rîm trimite pe Cumulovics cu solie la voievozii creştini, dar Cumulovics poposeşte la Bălgrad şi la Iaşi, fără să coboare acolo unde mocneşte rădăcina focului. Peste tot lăcomie, peste tot pizmă, peste tot oameni care-şi vîră nasul numai în trăiştile lor. Şi eu?!... Eu vreau să scot văpaița vechilor voievozi din inima mea, s-o ridic asupra lumii ca s-o vadă creştinătatea, s-o cunoască şi să i se închine... Auzi tu, căpitane? Noi ne punem sufletele şi capetele pentru credința noastră. Buciumăm cu glas neînfricat în cele patru zări. Cei ce au urechi de auzit, să audă. Să lase lăutele şi danțurile, să nu-şi mai numere talerii şi dobînzile... Începem astăseară lucrare sfîntă, căpitane Mîrzea... Sîrbii sînt viteji. Ne sînt frați şi pot apăra țara din coastă. Pot zădărî caicele care vin pe Dunăre, pot hărțui drumurile Balcanilor. Pot să-mi dezlege dreapta, ca să izbesc cu stînga. Dacă ar fi şi Jicmond Bator bărbat în lege... Dacă şi fratele meu Aron Voievod ar ține calea nohailor... Atunci ai vedea, Mîrzeo, flamurile mele oglindindu-se în apele Bosforului. Să-mi dea împăratul creştin oşti înzăoate şi cu arme de foc. Să-mi ridicați voi oştile de pămînt...

Sărise în picioare, frămîntînd pămîntul într-un mers repede şi apăsat. Pintenii mari de fier zuruiau moale. Se ridicase şi Mîrzea. Cuvintele voievodului îl umpluseră de lumină. Multe olaturi bătuse în viața lui, dar niciodată nu le înmănunchease într-un singur gînd ca acuma. Vedea limpede şi pătrundea pînă-n adîncul cugetului măriei sale. A făcut un pas, ajungînd la picioarele voievodului. A îngenuncheat şi i-a sărutat poala aspră a coantăşului de şiac. Mihai l-a mîngîiat pe creştetul capului.

— Pînă atunci am lipsă de ochi şi de urechi împărțite

în toate vînturile, căpitane Mîrzea. Craii creştinătăţii se mişcă greu, cu toate că le stă deasupra grumajilor iataganul Aliotmanului. Noi ne vom sili să le deschidem cugetele asupra curgerii vremurilor. Tu sileşte-te de mîine dimineaţă să mi-l găseşti pe Sinan Paşa. Iscodeşte tabăra. Vezi cine-l pizmuieşte dintre ai lui. Vezi cum se împacă spahiii cu ienicerii! Ascultă toată zvoana taberei. Învîrte-te pe lîngă cazanele ortalelor şi ciuleşte urechile. Pe urmă, păs la Scaun. Să nu întîrzii mai mult decît întîiele zile ale lui Cireşar... Am să-i cer banului Sava călăuze... Şi Dumnezeu să-ţi ocrotească umbletul.

Cînd îţi va fi greu, nu pregeta. Adu-ţi aminte că te-ai legat cu jurămînt, la sfînta monastire a Dobruşei, să porţi în suflet făclia credinţei mele, că inima ta va sîngera o dată cu a mea, că vei sluji creştinătăţii cu trupul şi cu viaţa, aşa cum îi slujesc eu. Ridică-te, oştean credincios şi suflet bîntuit de furtună... Nu tresări, şoimanule! Ştiu că ai furat-o pe jupînița Neaga. Ştiu şi tac. Întoarce-te la Scaun şi cere-mi-o!... Eu am s-o cer tatăi ui. Şi nu gîndesc ca boier Dan să se mai pună stavilă în faţa voievodului...

— Măria-ta!

Mihai se întorsese cu spatele, cercetînd zările cercuite de chenarul întunecat al codrului.

— Miroase a fum, căpitane. Tabăra nu poate fi prea departe.

— Aşa gîndesc şi eu, doamne, răspunse Mîrzea ca dintr-o depărtare fără seamăn.

O apă de lumină argintată începuse să se reverse dinspre răsărit. Apoi deasupra stejarilor înalţi cît turlele de biserică s-a ridicat cornul lunei. Din hăţişuri a chelălăit o vulpe. La picioarele drumeţilor care purtau în suflete văpaiţa nădejdilor, suna molatic pîrîul.

2

Din codru s-au desluşit tropote. Zăngănit de arme. Glasuri înfundate, acoperite de unul răstit şi poruncitor, pe care Mîrzea l-a cunoscut a fi al vătafului Simion. Mihai îşi ținea gonaciul de frîie, căutînd să pătrundă cu privirea întunecimile care umbreau marginea rarişteі. Mîrzea îi stătea în preajmă, cu mîna pe straja paloşului. Glasurile conteniseră, în pîrtia de lumină cernută peste poiană s-au arătat doi pedestraşi. Unul din ei, cu un stat de uriaş, era înzăuat şi încoifat, adunînd pe solzii platoşei şi în oțelul coifului razele lunei. Se mişca legănîndu-şi umerii. Ajuns aproape, Mîrzea a desluşit că la şold purta spadă lată cu două ascuțişuri, iar în mînă buzdugan, semn de rang mare.

— Ei!... Dar e însuşi banul Sava, se bucură Mihai, ieşindu-i înainte.,

— El e, măria-ta! răspunse cu glas gros banul. A venit să ți se închine, aşa cum ne-au fost jurămintele, Păcat că n-o poate face în limba măriei-tale, au a norodului său.

— Nu te mînia, banule! Durerea pe care ne-o hărăzeşte păgînul şi limba cu care ne socoteşte viețile şi avuțiile se dovedesc bune prilejuri de prietenie. E un semn în asta, domnia ta.

Banul pusese un genunche la pămînt şi voievodul îi întinsese dreapta pentru sărutat.

— Măria-ta cunoşti semnele vremii. Noi, oştenii, aşteptăm porunci.

— Ridică-te, prietene! Ridică-te! Nu pentru porunci am venit, ci pentru sfat şi împărtăşanie,

Mîrzea n-a putut vedea decît că de sub fruntariile

chivărei, banului îi ies sprîncenele negre, că are nas coroiat ca un plisc şi că poartă barbă de patriarh.

Cei doi oşteni, voievodul şi banul, s-au privit în luminile ochilor.

— Să mergem, măria-ta! Te aşteaptă norodul în tabără!...

— Să mergem, prietine!

La marginea poienii au găsit strajă tare. Călăreți cu armele şi coifurile strălucind. După cum arătau stelele, o luaseră spre apus. Au călărit la pas pînă au ieşit într-un drumeag. Apoi au îndăluit la trap mărunt: oştenii sîrbi în față, la cîteva lungimi de cal Mihai, avîndu-l pe banul Sava în stînga şi pe căpitanul Mîrzea în dreapta, Simion şi Pătru din Copăceni, apoi Ion Popovici şi alți oşteni sîrbi. Pădurea răsuna de tropote.

Mîrzea a băgat de seamă că straja adusă de banul Sava e înzăuată, dar că nu poartă arme de foc, ci sulițe şi săbii încovoiate ca iataganele. Dacă straja din alai n-are arme de foc, se cheamă că nici gloatele n-au... Hm! Să vedem ce-are să zică măria sa.

Mirosul de fum a început să se simtă din ce în ce mai puternic. După ce-au urmat cîteva şerpuiri ale drumului, copacii au prins să se rărească. Apoi s-au ivit pălălaiele focurilor de tabără. Straja dinaintea alaiului s-a izbit de straja taberei.

S-a auzit freamătul acela cînd molcom, cînd plin, pe care-l fac mulțimile adunate într-un loc strîmt. Şi-au pus caii la pas, banul Sava şi Mîrzea lasîndu-l pe voievod s-o ia înainte. Aşa au intrat într-o poiană cuprinzătoare, ascunsă în mijlocul codrilor din olaturile Vîrşețului.

Dintr-o singură privire, ochii căpitanului Mîrzea au îmbrățişat tot cuprinsul. În patru părți, patru ruguri pe care ardeau trunchiuri întregi şi care aruncau limbi de

flacără pe fețele bărboase ale oamenilor adunați în rînduri dese. Corturi din piei de bivol aşezate de-a valma cu corturi de pînză şi mătase.

Ici, colo, în fața cîte unui cort de mătase, era înfiptă o suliță cu prapor la vîrf, de care atîrna scutul zugrăvit al vreunei căpetenii. Toată adunătura aceea de corturi stătea în partea de miazăzi a poienii, pierzîndu-se sub poala copacilor. În fața lor erau aşezate oştile, iar în fața oştilor stătea priponit cu funii de mătase cortul cu acoperiş rotund al banului. Avea înfipte în stînga şi dreapta perdelei de la intrare două sulițe cu prapore şi tuiuri, de care spînzurau două pavăze rotunde. Oastea banului avea puțină călărime şi multă gloată armată cu ghioage, furci, topoare şi coase.

Cînd s-a arătat Mihai, freamătul a contenit pe dată. Se auzeau caii muşcîndu-şi zăbalele şi trunchiurile de stejar trosnind pe ruguri. Voievodul se îndreptase în şa, strîngînd frîul cu dreapta şi punînd pinteni. Armăsarul juca de parcă atunci ar fi fost scos din grajdurile domneşti, călcînd pămîntul într-o latură. Stînga măria sa o ținea înfiptă în şold. Mantia scurtă de purpură îi flutura pe umeri. Toată suflarea îşi ațintise ochii pe călărețul zugrăvit numai cu negru şi cu străluciri de oțel.

Călărimea banului, parte înzăuată, parte nu, şi-a plecat fruntea, închinîndu-se. În mijlocul rîndurilor era steagul mare al oştirii, străjuit de un pîlc de boieri, după cum îi arătau straiele bogate. Ajuns în dreptul lui, şi-a scos coiful şi i s-a închinat.

Pe mătasea roşie a steagului era zugrăvit sfîntul Sava, patronul Sîrbiei. Îndată s-au descoperit şi oştile sîrbeşti, plecîndu-şi capetele spre pămînt. Atunci a răsunat glasul bărbătesc al banului Sava:

— Ziveo Mihaj, vojvoda Ungrovlahie[1]!

— Ziveo!... Ziveo!... Ziveo!..

Strigătele, izbucnite din o mie de piepturi bărbăteşti, pustiite de dureri şi frămîntate de nădejdi, s-au ridicat spre cerul limpede, umplînd cuprinsul de freamăt. Caii au tresărit, jucînd pe loc. Oţelurile s-au ciocnit pe oţeluri, zăngănind. Ca la o poruncă tainica, oştenii sîrbi au scos de sub cojoace făclii. Banul Sava şi-a împins calul lîngă Mihai. I-a dat măriei sale o făclie, pe care i-a aprins-o un paj. Apoi închinîndu-se şi-a aprins făclia lui din aceea a voievodului, care abia pîlpîia.

A călărit la trap pînă în faţa stegarului, dîndu-i lumină. Din mînă în mînă, din făclie în făclie, lumina nădejdii, aprinsă din făclia şi sufletul lui Mihai, s-a călătorit cu repeziciune şi în stînga şi în dreapta stegarului, apoi rîndurile din faţă au trecut-o celor din spate. Curînd, poiana a fost ca un roi de licurici. Apoi flacăra s-a încropit şi făcliile au început să fumege, desluşind obrazurile şi ochii glotaşilor. Mirosea pătrunzător a răşină.

În sufletul lui Mîrzea făcliile oştirii se adunaseră mănunchi...

„Eu vreau să scot văpaiţa vechilor voievozi din inima mea, s-o ridic asupra lumii ca s-o vadă creştinătatea, s-o cunoască şi să i se închine... Buciumăm cu glas neînfricat în cele patru zări... Cei ce au urechi de auzit, să audă...”

Glasul buciumului cu care vesteşte măria sa noroadele lumii a-nceput să se reverse peste olaturile celor patru zări. Iată că-i răspund la chemări aceşti vecini urgisiţi, cărora le străluceşte în ochi nădejdea, foamea şi crîncena

[1] Trăiască Mihai, voievodul Ţării Româneşti!(srb.)

judecată.

Au sunat aspru cîteva cornuri. Din cort s-a ivit o față bisericească, cu rantie de mătase neagră pe care era revărsată din belşug o barbă albă, strălucitoare. Ridicase cu amîndouă mîinile deasupra capului o cruce de aur. Mihai şi-a ferit calul într-o parte, a descălecat şi cu coiful în mînă a ieşit în fața vlădicii Theodor. A pus genunchiul la pămînt, sărutînd crucea, în lumina făcliilor şi a focurilor s-au desluşit mîinile vlădicii tremurînd, cînd a trecut peste capul plecat al voievodului omoforul țesut cu fir şi mărgăritare. După ce-a primit astfel binecuvîntarea, măria sa şi-a potrivit coiful, lăsîndu-i obrăzarele, apoi a-ncălecat dintr-o săritură ageră. Şi-a smucit sabia cu stînga, ridicînd-o deasupra capului. Armăsarul înlemnise, cu picioarele dinainte proptite zdravăn în pămînt. Peste capetele oştirii banului, peste poiană, peste codru, a detunat glasul bărbătesc al voievodului. Măria sa şi-a rostit jurămîntul de credință în limba țării sale. Între roatele de glotaşi, mulți o cunoşteau, fiind şi ei vlahi. Mulți n-o cunoşteau. Dar toată suflarea a înțeles jurămîntul după căldura şi focul cu care erau rostite cuvintele, după văpaia din ochii voievodului, după strălucirea şi fulgerele adunate în sabia sa:

— Io, Mihai Voievod, domn a toată Ungrovlahia, jur în fața lui Dumnezeu şi mă leg în fața oamenilor aici de față, ca şi în fața cugetului meu celui zbuciumat, să numi aflu liniştea trupului şi a sufletului, pînă cînd păgînii nu vor fi scoşi din pămînturile noastre. Să nu-mi stea în nelucrare sabia mea cea ageră, pînă cînd va mai fi un cap de păgîn de tăiat. Primeşte, vlădică Theodor, jurămîntul şi tu, banule Sava, întăreşte-l cu sabia ta.

De unde a înțeles vlădică Theodor vorbele voievodului? Mîrzea nu ştie. A văzut doar ca vlădica a ieşit în fața

stegarului ridicînd iarăşi crucea de aur deasupra capului. De unde a priceput chemarea măriei sale banul Sava? Nici pe asta nu o ştie Mîrzea. Dar banul şi-a alăturat calul de al voievodului, şi-a smucit spada dreaptă cu două tăişuri, încrucişînd-o cu a lui Mihai. Se vede că măria sa are puteri tainice asupra oamenilor. Îi cheamă la sine numai cu tăria ochilor şi a sufletului. L-au trezit din gînduri strigătele gloatelor. Călăreții şi-au smuls săbiile din teci, fluturîndu-le în văzduh. Sulițaşii şi-au ridicat sulițele, glotaşii au sfîşiat cerul cu fierul topoarelor şi al coaselor.

— *Ziveo!...*

— *Ziveo Mihaj, vojvoda Valahie!*

— *Smrt turcima!*[1]

Cum a ridicat mîna în semn de binecuvîntare vlădica Theodor, oştile au contenit. Au plecat un genunchi la pămînt, scoțîndu-şi cuşmele şi chivărele, ținînd făcliile ca pe nişte luminări în noaptea învierii.

3

În cortul banului Sava se adunase sfatul de război. O făclie înfiptă într-o creangă de fier bătută în stîlpul cortului lumina fețele războinicilor. Mihai sta într-un jilț de chiparos lucrat în măiestrii, sprijinindu-şi tălpile pe o blană de pardos. Îşi scosese chivăra şi mănuşarele de oțel. Îl avea în stînga pe Mîrzea, iar în dreapta pe Simion. În fața lui, pe blănuri de lup, stăteau capii oştirii. Vlădica Theodor avea şi el un jilț în mijlocul căpeteniilor. Un paj adusese pocale mari de aur pline cu vin spumos de

[1] Moarte turcilor!(srb)

Malvazia. Căpitanii sîrbi s-au sculat în picioare, închinîndu-se voievodului cu pocalele în mînă.

— Să trăieşti, măria-ta, şi Dumnezeu să coboare asupra noastră harul biruinței! cuvîntă banul Sava.

— Harul biruinței şi al înțelegerii, banule şi vitejilor! răspunse măria sa, ridicîndu-se şi făcînd un pas înainte. Biruință asupra păgînilui nu putem dovedi decît dacă ne unim cugetele şi trupurile într-o singură platoşă. Dacă ne punem capetele într-un singur coif.

— Platoşa sîntem noi toți, măria-ta. Capul de sub coif nu poate fi decît al tău, voievoade. Ne închinăm ție şi vrem să aflăm ce n-am putut afla de la înalt prea sfinția sa mitropolitul de Tîrnovo. Noi sîntem gata să aprindem focul, aşa cum l-au aprins acum doi ani fraților noştri din Sîrbia veche... În cinstea ta şi în cinstea celor ce-au înălțat flamura sfîntului Sava pe zidurile Ipekului.

Voievodul a vărsat cîțiva stropi pe jos, întru pomenirea vitejilor căzuți la Ipek, apoi, răspunzînd închinăciunilor cu o plecăciune mîndră, a sorbit cupa, trecîndu-i-o lui Simion. Erau acolo, de față, oşteni aprigi. De unii auzise în pribegie, cîntîndu-le isprăvile alăutari orbi pe la răspîntii şi hanuri. Aşa era căpitanul de haiduci Dochian, un om scund, lat în spete, crîncen la față, cu brîul plin de hangere şi pistoale, îmbrăcat cu zăbun de şiac. Erau acolo Duşan şi Milivoi, cneji, gătiți în mătăsuri, împlătoşați şi încoifați, oameni arşi de soare şi tăbăciți de vînt, cu priviri agere, sprijinindu-se în spade care le veneau pînă la piept. Lîngă banul Sava stătea cneazul valah Iosif Bîtă, care scotea din tufărişul des şi încîlcit al bărbii şi sprîncenelor numai ochii vii şi cercetători. Toți se arătau gata de luptă şi gata de sfat. Mai în umbra perdelelor de la intrare, rezemat de un stîlp, uşor încovoiat să poată încăpea sub pologul cortului, cu umeri

largi şi mijlocul subțire strîns într-un brîu de mătase verde, se afla un oştean, la care privirea voievodului fugea adesea. Cît despre el, nu-şi luase ochii de la măria sa, lucru care-l neliniştise şi pe Mîrzea, şi pe Simion.

Nu-şi rostise numele decît îngînat, atunci cînd sărutase poala şi mîna măriei sale. Acum sta nemişcat ca o stană, cu trăsăturile frumoase împietrite, părînd străin de cele ce se întîmplau în fața lui. Mîrzea se schimba de pe un picior pe altul, cercetîndu-şi plăselele jungherului. Ochii străinului, dacă ar fi zvîrlit flăcări adevărate, l-ar fi ars într-o clipă pe măria sa.

— Sfinția ta, vlădică Theodor şî domnia ta, banule Sava, ca şi domniile voastre, cnejilor şi căpitanilor, aşteptați de la mine cuvînt.

— Aşteptăm, măria-ta, răspunse banul Sava.

— Cuvîntul va fi scurt. Aici nu încap tocmiri negustătoreşti şi nici tertipuri diplomaticeşti. Deopotrivă ne apasă păgînul. Deopotrivă vrem să scuturăm ruşinea jugului şi asprimea foametei.

— Pe noi ne-a pustiit, măria-ta, spuse cneazul Duşan. Iernaticul lui Sinan la Belgrad a supt toată Sîrbia.

— Ne-au luat muierile în robie şi pentru haremuri, adăugă cu glas gros cneazul Milivoi. Norodul nu mai rabdă. Isprăvile haiducilor nu-l mai mulțumesc. Norodul fierbe. Aşa-i, căpitane Dochian?

Căpitanul de haiduci mormăi ceva în barbă.

— Aşa-i, slăvite Baba Novac? se întoarse Milivoi spre oşteanul rezemat aproape de intrare.

Auzind numele, Mîrzea a tresărit. Cît despre voievod, a sărit în picioare şi din cîțiva paşi repezi şi apăsați a fost în fața vestitului haiduc.

— Baba Novac?!... Simțeam eu!...

Căpitanul de haiduci s-a închinat cu mîna pe inimă.

— Faima isprăvilor domniei tale a trecut Dunărea şi astăzi te cîntă norodul meu, ca şi cînd ai fi mlădiță din trupul lui.

— Sînt mlădiță din durerea tuturor asupriților, măria-ta. Astăzi mă cîntă norodul pe mine, mîine are să te cînte pe tine, doamne.

Mihai a deschis brațele, cuprinzîndu-l la piept.

— Vino lîngă mine, viteazule!

— Măria-ta!... Sînt dădut mai mult cu codrul şi cu gîturile osmanilor, decît cu sfaturile domneşti.

— Sfaturile domneşti se cuvin să fie alcătuite din oameni ca tine, Baba Novac. Pe lîngă şoimulenii mei, dacă te-aş avea pe tine, Dochian, pe Deli Marco Dubrovniki şi pe cnejii aici de față, nu m-aş teme de toate urdiile iadului.

Se întoarse spre ceilalți oşteni sîrbi, cuprinzîndu-i cu privirea strălucitoare şi cu brațele larg deschise.

— Prietenii se cunosc şi de la depărtare, măria-ta, zîmbi banul Sava.

— Mai ales de la depărtare, banule!... Te-aş mustra, pentru că nu mi-ai spus de la început cinstea pe care mi-o faci, aducînd aici buchetul acesta de săbii neîntîlnite.

Căpeteniile s-au închinat adînc. Ochii le străluceau de fală.

Mihai l-a mai cuprins o dată de umeri pe Baba Novac, afundîndu-şi ascuțişul privirii pînă în fundul ființei lui, apoi, zîmbind, a început să frămînte îngustimea locului cu paşi repezi şi clinchet de pinteni. Fruntea i se tăiase de cute adînci.

La rădăcina nasului i se săpaseră şanțurile, pe care Mîrzea aşa de bine i le cunoştea. Zîmbetul i s-a şters ca alungat de furtună.

— Ei? se oprise cu mîinile la spate şi cu picioarele

răşchirate. Aşteptaţi?!... Da! Aşteptaţi să vedeţi cum mi-am ţinut legămîntul... Acum o lună, Alexandru Cumulovics, solul papei de la Rîm, a fost la Bălgrad. Oamenii mei de credinţă n-au răzbit pînă la el. Tare mă tem că saşii aceia îmi iau banii pe de pomană, că făgăduiesc cerul cu stelele şi eu rămîn cu făgăduiala, iar ei cu pungile... Bane Sava, n-ai pe nimeni la Bălgrad?

— N-am, măria-ta!... Poate cneazul Iosif Bîtă.

Cneazul valah şi-a smuls mustăţile cu ciudă, privind pieziş spre căpetenia oştirii.

— Noi îl avem pe Ştefan Josika. Da' acela-i hain şi mîrşav. S-a lepădat de neamul său. Rîvneşte la titluri nobiliare şi la averi.

— Hăinia roade rădăcina creştinătăţii. Aşa a putut păgînul să-şi întindă urdiile peste tot pămîntul. I-a împărţit în tabere, a asmuţit taberele una asupra alteia şi nerozii... Ah! Doamne!...

Banule Sava, banule Sava!... A tăcut o vreme, cu capul lăsat în piept. Apoi: Cumulovics a trecut la Iaşi, la fratele meu Aron. După răspunsurile pe care mi le-a trimis voievodul, lucrurile stau bine. Papa făgăduieşte...

— Făgăduieli deşarte, măria-ta! spuse vlădica Theodor, care pînă atunci ascultase tăcut, dărăcindu-şi barba albă încet şi cu luare-aminte. Să nu ne încredem în făgăduielile papistaşilor. Sînt momeli ale diavolului. Umblă să ne fure mînţile şi să ne umbrească cugetele. Au năpădit pravoslavnica Sîrbie cu popi ai Satanei. Îndreaptă-ţi gîndurile spre cei de o lege cu noi. Bulgarii fierb. Se aude că s-a aflat un ţar din osul lui Şişman. Dervengiii şi martologii au început să se mişte. Haiducii aţin drumurile şi pradă zăhărelele oştirii lui Sinan. Taie şi căsăpesc pe neguţătorii păgîni... Spre miazăzi, măria ta... Spre Sfînta Sofia, nu spre Roma. Spre credinţa

adevărată, nu spre erezie...

Mihai a oftat, lăsîndu-se în jilț. Îşi sprijinise fruntea în palmă, privind în gol.

4

Sfaturile de război, atunci cînd adună căpetenii de oaste de neamuri osebite, sînt lungi şi mai ales întortocheate. De aceea, sfatul din cortul banului Sava s-a urmat pînă în zori, oştenii mărturisindu-şi unii altora gînduri ascunse, temeri şi speranțe pentru viitor.

— Domniile voastre, cnezilor şi vitejilor, aveți de săvîrşit un lucru care vă va lăsa numele în cartea vremurilor. Acum, dacă ne-am înțeles cum să tăiați cozile şi trupul oştilor lui Sinan, cum să ațineți trecătorile şi cum să pustiiți raialele, să ne înturnăm gîndurile la alte înțelesuri ale războiului.

— Te ascultăm, măria-ta! răspunse domol banul Sava.

— Dați-vă mai aproape, vitejilor. Nici vîntul, nici pămîntul nu trebuie să afle ce tăinuim noi în astă seară... Înțelesu-m-ați?

— Sîntem morminte, măria-ta! Nici fierul roşu nu va scoate de la noi măcar o vorbă, făcu cneazul Milivoi.

Căpeteniile sîrbeşti îşi traseră blănile de lupi aproape de jilțul voievodului. Erau numai ochi şi urechi. Baba Novac şi Dochian stăteau alături, cercetîndu-l pe Mihai cu priviri senine.

— Simioane!

— Poruncă!

— Dă ocol şi vezi dacă nu trage cineva cu urechea!

Vătaful domnesc s-a închinat, ieşind afară neauzit ca o umbră.

— Banule Sava şi domniile voastre, să-mi răspundeți acum dacă ați putut împinge soli la împăratul nemțesc şi dacă Jicmond Bator v-a slobozit boier căruia să vă închinați. De asemenea, vreau să ştiu ce veşti aveți de la Regnina, solul raguzan la Poartă, şi de la Paolo Giorgio. Vreau să ştiu dacă Ferhat s-a împăcat cu soarta de surghiunit şi dacă Curt-aga, omul lui Sinan, se mai înfruptă din putere pe lîngă sultan?! Unchiul meu Iani, care, după cum ştiți, şade în partida patriarhului, vrea pace. De aceea, nu-mi sloboade veşti decît despre cursul asprului şi despre bătaia tîrgului din Stambul. Oamenii mei, pe care i-am aciuit la Poartă, sînt proaspeți şi n-au deprins încă tainele seraiului... Mai vreau să ştiu ce face vecinul meu Mehemet bey, despre care un neguțător mi-a spus că poartă destul de des scrisori către Dubrovnik şi de acolo mai departe, la Venezîa, unde-o are pe Vişa şi pe fiul său Radu.

Auzind numele lui Mehemet bey, Baba Novac a tresărit. Cu toate că s-a stăpînit îndată, Mîrzea a apucat să-l vadă.

Nu-i plac ochii lui Baba Novac, dar mai ales nu-i place acest paj Cristici, care se învîrte de colo pînă colo prin cort, fără o treabă anume. Are un bot de cal şi un păr roşu de caiafă. Se uită pieziş spre măria sa şi-şi întinde urechile mai mult decît se cuvine. Privirea lui Mîrzea a căutat-o pe a pajului. Cu un semn din sprîncene şi o clătinare a capului, căpitanul i-a poruncit să o şteargă. Pajul a rămas nedumerit, lungindu-şi botul de cal, dar semnul lui Mîrzea spunea mai mult decît era nevoie, aşa că a dat dosul, nu fără să mormăie ceva în limba lui.

Cu glas domol, banul Sava i-a răspuns voievodului la toate întrebările, afară de una. Soli la împăratul nemțesc n-au împins pentru că a trecut Paolo Giorgio cu scrisori

de la mitropolitul Rally. Paolo Giorgio e om iscusit, cunoaşte sfetnicii împărăteşti şi limba nemțească, şi are să se descurce mai bine decît unul de-al lor, care se va pierde în cetățile cele mari.

Dar acum cîteva săptămîni a căzut la Vîrşeț un olac de la căpitanul ungur Valentin Prépostvári, pe care ei îl cunosc ca pe un vajnic luptător şi după cîte-şi aduce aminte banul Sava oşteanul a slujit şi sub voievozii de la Moldova. Olăcarul purta în talpa cizmei răvaş de mare taină. Şi anume, căpitanul Valentin Prépostvári le spunea că la primăvară generalul împărătesc de Caşovia, Cristofor Teuffenpach, are să pornească cu toate oştile din Ungaria de sus împotriva păgînului şi că dacă sîrbii au să se scoale să pustiască raialele şi mai ales au să bată Timişoara, atunci le va fi mulțumitor şi le va trimite ajutoare.

Mai scria în răvaş că însuşi voievodul Ardealului s-a închinat măriei sale imperiale şi că Sigismund Bathory va slobozi banderiile comitatelor asupra Lipovei, Timişoarei şi Ineului. Că el, căpitanul Prépostvári, ştie de poruncile date banului de Caransebeş, George Palaticz, ca să ajute cu oameni, arme şi merinde răscoala lor... La sfîrşit încheie epistola, spunîndu-le să cerceteze cugetul voievodului din Valahia şi să-l ispitească cu întrebări. Îi sfătuieşte ca un prieten şi ca un creştin să asculte glasul lui şi să-şi pună săbiile în slujba creştinătății şi a crucii, acum fiind venită vremea să se scoale asupra păgînului, care a semănat atîta jale în vechile pămînturi ale cnejilor şi despoților sîrbi, vestiți pentru vitejia şi setea lor de libertate... Au stat ei de ei şi şi-au tălmăcit scrisoarea căpitanului Prépostvári, apoi i-au răspuns după cum i-a tăiat capul, spunîndu-i că sa vor bucura de ajutorul generalului de Caşovia după ce-l vor primi, da' că

mulțumiri îi pot trimite de pe acuma. S-au temut să scrie măi mult, neştiind dacă olăcarul nu-i o iscoadă. Despre măria sa n-au pomenit nimic. Cu olăcarul au repezit şi patru oşteni vechi, îmbrăcați în negustători, să cerceteze faptele..

Oştenii au adus răspuns bun. Olăcarul era ofițer în călărimea cetății Csenger şi i-a purtat chiar în fața căpitanului Prépostvári... Poate vrea acum voievodul să-l sloboadă pe banul Sava ca să-i scrie oşteanului ungur despre Valahia ca despre o țară cu care are bun prieteşug?! Îl mai poate ruga pe Prépostvári să-i spună acelaşi lucru generalului de la Caşovia. Acela va spune împăratului şi atunci s-ar găsi o cale destul de lesnicioasa între măria sa şi creştinătate.

Mihai asculta spusele banului Sava, muşcîndu-şi buzele. Iată că i se uşurau dintr-o dată greutățile cărora nu le găsise răspuns pînă atunci.

— Măria-ta, eşti ostenit?

Mihai a tresărit, zîmbindu-i banului Sava ca dintr-o depărtare.

— Te ascult mai departe, domnia ta... Voievozii nu trebuie niciodată întrebați dacă sînt osteniți.

— Atunci, îngăduie, măria-ta, să-ți răspund la altă întrebare. La Stambul, Regnina face bună ispravă. Gîndesc că le-ai poruncit iscoadelor măriei tale să se apropie de raguzan?

— Da!

— E şiret ca vulpea, iar iscoadele, dacă se vor dovedi meştere, vor avea de cîştigat veşti grele. Paolo Giorgio spunea că bicisnicul Amurat s-a mîniat pe Ferhat Characlan după răscoala spahioglanilor şi l-a surghiunit, dar că bătrînul Şarpe Negru nu se lasă răpus de Sinan şi că nici Regnina nu vrea să se lepede de el aşa uşor. Cu

cît se vor duşmăni mai mult ienicerii lui Ferhat cu spahiii lui Sinan, cu atît ne va fi nouă mai lesne să batem război. Aşa că Regnina s-a înțeles cu ovreiul Benvenisti, zaraful zarafilor, surghiunit la Rodhos, şi cu Saatgi Hasan, comisul de credință al sultanului, ca să mişte unul pungile cu aur, iar celălalt muierile haremului şi paşalele seraiului, în aşa fel încît Sinan Paşa să fie chemat la Stambul.

Dacă oştile împăratului de la Beci au să dobîndească oarecare biruințe în vara asta, soarta lui Sinan e pecetluită... Raguzanul nu spune niciodată tot. Lasă să-i picure vorbele ca fagurul de miere.

— Poate face bine, răspunse Mihai gînditor. Tainele politiceşti sînt mai rele ca otrava... Se cheamă că Paolo Giorgio este înțelept.

— Este!... Altfel nici nu l-ar îngădui împăratul de la Beci pe lîngă sine. Cam asta am aflat de la Stambul, măria-ta! Nu pot să-ți răspund la întrebarea cu Mehemet bey. Acolo n-am oameni şi n-am auzit nimic. Poate să ştie ceva viteazul Baba Novac!... El bate acele olaturi şi el cunoaşte drumurile Dubrovnikului, spuse banul Sava, întorcîndu-se spre căpitanul de haiduci.

— Nici o veste, măria-ta, răspunse scurt Baba Novac.

— Atunci mai pot eu adăugi una la cele ştiute pînă acum.

Banul se aplecase spre voievod, ca şi cînd ar fi avut de destăinuit un lucru nespus de prețios.

— Măria-ta! Veştile sînt veşti şi ele ne pot fi de mare folos. Dar pe lîngă veşti, avem lipsă de înțelepciunea filosofilor şi de prorocirile prorocilor, care trîmbițează cu glasuri înalte răscrucile vremurilor. Măria-ta, la noi, în Sîrbia veche, umblă din gură-n gură şi din om în om, la focurile de tabără şi în cătunele din codri, prorocirile

sfîntului episcop din Patras, Metodic, care vorbesc de sfîrşitul împărăției Aliotmanului.

— Le ştiu şi eu, banule Sava. Şi pe acelea, şi pe ale lui Leon împărat, care spun că un om din viță veche va fi păstorul care va ucide lupul ce dorea să mănînce oaia. Păstorul va ucide lupul şi îl va găsi om. Astfel va pieri cel ce a stăpînit prin silă.

Dar mai ştiu, banule Sava, că dacă vrem să se împlinească, prorocirile, să ajutăm înşine cu sabia. Domnia ta cunoşti şi alte înțelepciuni ale prorocilor?

— Da, cunosc, măria ta. Ce-ai spus tu, doamne, norodul nostru şi-a trecut din tată-n fiu, din cine ştie ce vechime.

— Dar ele nu s-au împlinit pînă acum! oftă voievodul.

— Se vor împlini de acum încolo. Cred că osteneala măriei tale n-a fost în zadar şi că nu va trece luna pînă cînd vei auzi, în slăvitul Scaun, veşti despre oştile noastre. Ajută-ne, măria-ta, şi ajutor îndoit ți-om da. Cnejilor şi căpitanilor! spuse el cu glas aspru, ridicîndu-se. Iată, făclia care a vegheat sfatul nostru se stinge. Se stinge, trecîndu-şi lumina şi căldura în piepturile noastre. Ridicați-vă! Trageți săbiile şi închinați-i-le măriei sale, Mihai Voievod.

Sub pologul de mătase al cortului, adunînd scîntei din pîlpîirea făcliei, palele căpeteniilor sîrbeşti au fulgerat din teci, împreunîndu-se la picioarele voievodului. Trezit de zgomot, vlădica Theodor s-a ridicat buimac în picioare. Avea în față zidul de platoşe al oştenilor. Aşa că n-a putut să vadă cînd voievodul Țării Româneşti şi-a smucit fierul cu mîna stîngă, aşezîndu-l cu un clinchet uşor peste palele care-i juraseră credință.

Făclia fumega subțire, dîndu-şi duhul. Afară, peste tabără şi peste codru, începuseră să se reverse zorii. Se

vedeau străjile stînd nemişcate, rezemate în sulițe. Era o liniște adîncă, de parcă văzduhurile înghețaseră sub puterea unei vrăji.

II

1

Dintre toate cele douăzeci şi trei de moşii pe care le agonisise în vremea boieriilor lui, cea mai dragă îi era moşia de la Plăviceni, adusă zestre de doamna Stanca. Aici se aşezase dintru bun început, cînd încă nu se închegase în avuții şi an de an, mai cu bani peşin, mai cu sila, aruncînd năpăşti peste satele moşneşeşti, ajunsese să stăpînească tot malul Oltului, începînd de la vărsarea Tasluiului, pînă la Tiha, aproape de Izbiceni.

Rezemat de Olt, a cărui luncă mănoasă creştea holde grele şi hrănea turme nenumărate de vite, începuse să cuprindă satele bogate din jos de Caracal. S-a tot lăsat pînă la cîteva poşte de Corabia, unde stăpînea ocinele din Vişina. Nici mai spre miazăzi de Vişina, nici mai spre miazăzi de Tiha n-avea ce căuta, părțile dunărene fiind bîntuite de năvrapii de la raiaua Turnului şi mai ales de lotrii turci din bălți, care trăiau şi agoniseau prădînd malul românesc.

Dacă ar fi încălecat la Plăviceni şi ar fi vrut sa dea roată moşiilor, i-ar fi trebuit o zi şi-o noapte de mers la trap îndesat.

E adevărat că dintre toți boierii olteni, fiind şi cel mai proaspăt, a luat pămînturile mai des călcate de păgîn, alcătuind cu ocinele şi satele sale pază bună mai ales

pentru Buzeşti, care îşi întindeau averile din sus de Balş, ajungînd prin cumpărături şi încuscriri la malul Oltului, şi. de aici, spre miazănoapte, pînă la Drăgăşani. Nu-i părea rău de asta. Oamenii intraseră cu topoarele în păduri şi, desțelenind locurile, dăduseră de pămînt negru şi untos, care aştepta sămînța de cine ştie cîte veacuri.

...Cula de la Plăviceni era o cetățuie zdravănă, ridicată pe un muncel care avea o parte din maluri spălate de apele Oltului. Fusese durată din vremuri bătrîne de moşii jupînesei Neacşa, mama doamnei Stanca. Dar mai mult decît toți, avusese grijă de culă banul Dobromir, fratele Neacşei. Asta se-ntîmplase înainte cu cîțiva ani buni de urcare în Scaun a lui Vodă Cercel, pe vremea lui Alexandru Vodă. Atunci tocmise Dobromir meşteri nemți la Sibii, care au întărit zidurile cu bolovani aduşi pe Olt cu plutele, tocmai de la Cozia. Va fi avut cine ştie ce gînduri Dobromir, cheltuind bani grei pentru o culă ridicată pe moşia surorii sale. Mai ales că a săpat un gang, cu robi țigani şi cu oameni de credință, care răspundea din beci taman în răchitişul Oltului, unde era veşnic priponită o luntre.

Capul banului Dobromir, cu gînduri cu tot, a căzut sub săcurea gîdei, în vremea domniei lui Vodă Cercel. A rămas cula, străjuind cu tărie satul aşezat la poale, într-un cot al rîului adîncit spre Valahia Mare, ca şi cele patru zări spre Caracal şi Corabia, spre Slatina şi raiaua Turnului.

Jupîneasa Stanca, văduva postelnicului Dumitru din Vîlcăneşti, i-a adus o dată cu zestrea şi cu numele celor mai de seamă boieri olteni, neamurile ei, şi Plăvicenii, cu cetățuia întărită de banul Dobromir. De aici şi-a pornit umbletele prin lume, acum mai bine de zece ani, ca bănişor de Mehedinți, agonisindu-şi rînd pe rînd boieriile

cele mari ale Divanului. Şi iată-l acum voievod al țării, poposind pentru o toană de vreme la vechiu-i cuib, să se găsească pe sine, să se mărturisească şi să tragă puteri să înfrunte izbeliştile care-l aşteaptă în cetatea de Şcaun.

Mihai s-a ridicat de pe divan, vîrîndu-şi picioarele în papucii de safian şi învelindu-se strîns în caftanul de mătase roşie. Era cu capul descoperit şi părul proaspăt retezat de foarfecele vătafului Simion. Nu-i plăcea să poarte plete, tunzîndu-se scurt. Fața negricioasă, înconjurată de barbă sîrmoasă, potrivită şi ea din proaspăt, era liniştită. Doar fruntea încrețită în şanțurile dintre sprîncene arătau că voievodul nu se bucura pe deplin de tihna pe care şi-o hărăzise. Şi-a sprijinit palmele pe pălimar, lăsîndu-şi privirile să hălăduiască în largul moşiilor.

Amurgul începuse să-şi împuțineze lumina, tivind zarea, cu o dungă trandafirie. Apele Oltului se-nvăluiau în scorburile malurilor, gîlgîind moale. Peste codrii Vlăsiei începuseră să se țească pînze subțiri şi albăstrii de ceață. Se-nchegase o linişte înfricoşată. Cu cît geana amurgului se-nchidea, cu atît zarea se pierdea în negurile întunericului. Mihai mai putea desluşi spre Deveselu şi spre Studina locurile din codru unde românii doborîseră copacii şi întorseseră brazde care vor rodi în vara asta întîia oară. Era atîta tăcere, încît se auzea bătaia crapilor în Olt. Din sat se ridica miros acru de fum...

Cînd noaptea şi-a tras peste lume pînzătura de întuneric, au început să clipească, de jur împrejurul Plăvicenilor, opaițele satelor. În susul apei putea vedea Scărişoara, Băbiciu, Gostavățu; ba şi Slăvenii abia licăreau în fundul zării. Devale, Rusăneştii, Cilienii şi Tiha îşi descurcau luminile sub ploaia deasă a luncii. Moşiile dinspre apus nu se vedeau. Erau astrucate de

creştetul codrilor.

În noaptea asta senină şi spuzită de stele a lui Prier, cînd se aude aşa de limpede toaca monastirii Plăviceni chemînd călugăraşii la sfintele denii, îl chinuie alte gînduri. Îl sapă nelinişti la temelia sufletului, acolo unde îngropase simțăminte curate şi cinstite pentru prietenii săi. Iată că el trudeşte şi osteneşte să călăuzească spre un liman moşia țării, aşa cum şi-a călăuzit moşia sa, iar cei pe care-i credea trup din trupul lui şi suflet din sufletul lui au început să se facă cîrcotaşi şi îndărătnici. Cît despre cele spuse de viteazul Baba Novac, nu le poate crede în ruptul capului. Buzeştii? Tocmai ei, cărora le ține loc de cinste în suflet, cărora le încredințează gîndurile sale de taină, pe care a şi început să-i miluiască, dîndu-le birurile Olteniei? Oare ce preț poate pune pe spusele unui străin, chiar dacă se cheamă Baba Novac şi chiar dacă îl simte aproape ca pe un frate?... Dar răvaşul? Răvaşul Mihnei Vodă Turcitul?

...Drumul la sîrbi fusese pentru el drum de cuget şi început de înfăptuire. Îl apăsau zidurile cetății, îl sugrumau Divanele în care nu auzea decît plîngeri şi iar plîngeri, în care boierii vechi îl cercetau cu ură pe sub sprîncene, abia înghițindu-şi vorbele de ocară, în care diecii stau frînți peste hrisoave, scîrțiind din pene. Asta nu se cheamă domnie. Nu se chema domnie, pentru că atunci cînd slobozise isnafurile la negoațe şi le dăduse poruncă şi bani să lucreze pentru oaste, Divanul strîmbase din nas, ba vel vornicul Mitrea şi vel logofătul Andrei se sculaseră împotriva meşteşugarilor, spunînd că nemernicii au să păgubească moşiile şi negoțul boieresc din cetate. Nu se chema domnie, pentru că fiecare boier făcea ce voia şi cum îl tăia capul. Pentru că domnul era bun doar să dea întăriri de ocine şi să judece pricini de

pămînt, iar domniile lor boierii veliți se socoteau capul voievodului şi înțelepciunea lui, voind să chibzuiască singuri asupra trebilor dinlăuntrul şi dinafară.

Mai ales asupra trebilor din afară le plăcea să chibzuiască, umblînd forfota ba pe şleaul Brăilei şi Giurgiului, ba pe tractul Ardealului... De data asta nu le-a făcut pe plac. În afară de credincioşii lui, nici Buzeştii, nici Divanul nu ştie unde a bănit cale şi cu ce gînduri.

Au trecut trei zile de cînd l-a lăsat pe banul Sava în codrii Vîrşețului. Pînă acum oştile vor fi îndăluit la drum, să se apropie pe nesimțite de cetatea Becichereculuí. Căpitanul Mîrzea va fi luat urma taberilor lui Sinan Paşa... De pe acum îl aşteaptă cu nerăbdare. Prea i-ar merge toate în plin, dacă solii banului Sava ar ajunge netulburați la căpitanul Prépostvári, şi mai ales dacă împăratul de la Beci ar băga seama la aşezarea Țării Româneşti şi la gîndurile voievodului ei.

Pentru toate astea are a mulțumi drumului la sîrbi. Dar ce poate zice de întîmplarea care i se ține scai de minte şi care l-a fiert toată vremea cît a călărit pînă la Plăviceni?... Se îndepărtase de tabără în seara zilei următoare sfatului, o dată cu căpitanul Mîrzea, care o luase spre apus, călăuzit de un sîrb, purtînd la brîu scrisori către Sinan. El îl avea călăuz pe Ion Popovici.

Nu bătuseră cale de două ceasuri, cînd Ion Popovici a lăsat drumul ştiut, luînd-o spre miazăzi. Simion i-a apucat calul de frîie, proptindu-i pistolul în piept. Omul a rîs şi n-a spus decît două vorbe:

— Baba Novac!

I-a poruncit vătafului să-i dea pace. Au călărit cît zici Tatăl Nostru, cînd, într-o rarişte, au dat peste călăreți învăluiți în dulame de pănură, cu sînețele la spate şi cu pistoalele strălucindu-le la chimire. Erau haiducii

căpitanului sîrb. Acolo, stînd culcați în iarbă, vegheați de haiduci, Baba Novac i s-a mărturisit că-i va răspunde acum la întrebarea cu Mehemet bey, pusă în cortul banului,

— De ce n-ai făcut-o acolo? l-a întrebat.

— Corturile nu-s prielnice sfaturilor de taină, măria-ta, răspunse haiducul. Codrul e ca mormîntul.

Mărturisirea lui Baba Novac i-a împlîntat un jungher în inimă. Avînd oameni între spahiii sîrbi din raia şi chiar din cetate, aflase de călcarea moşiilor domneşti, astă-iarnă. Aflase, de asemenea, că boierii Buzeşti se puseseră stavilă, dar că avuseseră sfat cu cîțiva ofițeri împărăteşti, pe care-i scăpaseră de măcel şi-i întorseseră la raia încărcați cu daruri. Că, pe la sfîrşitul lui făurar, sosiseră la Nicopole două sănii vîrfuite cu plocoane pe care le adusese, dimpreună cu răvaşe, însuşi vătaful de la Cepturoaia. Şi că în noaptea aceea, Mehemet bey repezise olac spre Dubrovnik. Oamenii haiducului fuseseră mai ageri decît olăcarul. Îl căsăpiseră pe drum, îi luaseră răvaşul şi grăbiseră să i-l închine. Iar dacă măria sa îl pofteşte, iată-l.

Îl dă măriei sale, Baba Novac neavînd ce face cu el.

Acum, răvaşul care-i arde degetele de cîte ori îl sloveneşte e aici, la el. Îl ține în sîn, acolo unde ştie că încălzeşte năpîrci, cărora niciodată nu le va putea scoate dinții. Turcitul îi ştiriceşte ibovnicei sale Vişa să aibă grijă de coconul domnesc Radu, care curînd va urca cu toată slava în Scaunul părintelui său. Numai într-un şir, din jos de iscălitură şi de pecete, adăugă veste bună şi anume că boierii olteni, nu spune care, i s-au închinat şi-l vor pe Radu domn.

Care boieri olteni? Şi de ce-a repezit olacul îndată după sosirea vătafului de la Cepturoaia, cu plocoanele şi cu

răvaşele? Orb să fie cineva şi tot ar găsi răspuns! Să fie ticluită scrisoarea de Baba Novac?

Ce lipsă ar avea? Că n-a cerut răsplată! Nu ține minte să aibă sîrbul ceva de împărțit cu Buzeştii. Nici măcar nu i-a văzut la chip şi înfățişare...

Sîngele îi zvîcneşte în tîmple. În toată lărgimea asta a zărilor şi a nopții, fiecare om are sălaşul lui, căpătîiul unde să-şi pună grijile şi să se dea somnului şi hodinei. Numai el, voievodul țării, nu-şi găseşte liniştea. Numai el e sortit să-şi ducă crucea, singur, hăinit pînă şi de cei care l-au vrut în Scaun, şi acum îl pizmuiesc fără pricină.

„...O, lume mincinoasă, lume înşelătoare şi deşartă... O, mărire putredă! Cum te arăți dulce şi în puțină vreme vine amarul!... Cum chemi moartea năprasnică, care să schimbe bucuria pe jale!" A rămas o vreme tăcut, descurcînd parcă alte înțelesuri din înțelepciunile potrivite aşa cum îi venise lui, în clipa asta de mîhnire. Apoi a început să umble repede, tăind cerdacul în lungime, cu mîinile la spate, cu barba lăsată în piept. Se oprea la răstimpuri, smucindu-şi fruntea în sus şi împungînd cu privirile depărtările nopții.

2

Nu se luminase încă bine de ziuă, cînd Mihai, îmbrăcat în coantăş de catifea vişinie, purtînd cizme galbene din piele moale, nalte pînă la şolduri, călărea în susul Oltului, spre Scărişoara, însoțit de logofătul Vătău, mai marele tuturor moşiilor sale.

Spre soare răsare, zarea începuse să se rumenească. Un pîcliş subțire împînzise lunca. Ochiuri negre de apă

clipeau sub răchitişuri. Cînd a început să mijească de ziuă, lunca a prins viață, ca şi cum soarele care se ridicase dincolo de codrii Vlăsiei, ar fi rupt vrăjile somnului, slobozind o dată cu lumina şi glasurile vietăților, O vreme, firea a fost stăpînită numai de glasurile luncii. Mai apoi s-au ridicat alte glasuri, care i-au strecurat în suflet o undă de mîndrie. Mugete de vite, behăituri de oi, grohăit neobrăzat de rîmători. Voci groase de ciobani, de văcari şi de porcari, chemîndu-se. Lătrat moale de dulăi. Veneau de-a valma, care dinspre Scărişoara, care dinspre Studinița, acolo unde erau săivanele şi unde stătuseră la iernatic tamazlîcurile de vite. Răsunau în văzduhul limpede, ca şi cînd s-ar fi stîrnit de la doi paşi.

Mihai a tras de frîie, oprindu-şi calul. A ascultat o toană larma vitelor şi a păstorilor, ca şi cîrîitul şi cotcodăcitul care se auzeau dinspre curtea Plăvicenilor. Fața i se înseninase.

Niciodată n-ar fi crezut că el, care neguțase în toată junia lui, neapucîndu-l amiazul unde îl găsiseră zorii şi capătul săptămînii acolo unde o începuse, se va lega cu atîta putere şi patimă de locurile acestea.

Satele au început să-şi înjghebeze gospodării, şi boierescul ca şi dările către domnie se împlinesc la vreme. Mîna stăpînului a îmbogățit pămîntul, care-l răsplăteşte din plin. Îi e dor nespus să vadă cu ochii lui pagubele făcute de oamenii lui Alexandru Vodă, să încerce cugetele rumânilor, să prețăluiască singur îngrijirea vitelor, tăria sălaşelor, grajdurilor şi a stînilor.

Stanca n-a putut să-i spună decît ce i-a dat de ştire Vătău şi ce-a făcut ea însăşi la curțile din Plăviceni. Una e ochiul logofătului, alta al stăpînului... A pus pinteni, călărind o vreme cu sîrg. Apoi a-ndăluit la pas, făcîndu-i

semn logofătului să se apropie.

— Poruncă, măria-ta!

— Vătăule, nu mai avurăm vreme să schimbăm o vorbă de cînd ai fost la Scaun... Vreau să ştiu cum umblă moşia şi ce-ai făcut cît am lipsit. Cu amănuntul şi cu băgare de seamă...

Ascult!

Logofătul Vătău şi-a mîngîiat mustaţa neagră şi trupeşă ca vrabia, tuşind îndesat. Călărea o iapă şargă, largă în piept, ciolănoasă şi vînoasă, cu copita lată, bună de trap întins şi spornic, aşa cum se cerea unui om mereu pe drumuri. Arăta rumen şi în bune toane. Cîtă vreme fusese logofăt la Plăviceni, abia încăpuse pe uşă de înalt şi de semeţ. Cînd urcase în cinstea boierului, dobîndind logofeţia tuturor moşiilor, crescuse cu o palmă domnească. Dar de cînd boierul suise treptele Scaunului, logofătul Vătău simţea că atinge norii cu vîrful cuşmei.

— Apăi, măria-ta, făcurăm şi noi ce puturăm... Sila şi prada de-o semănară dăbilarii cînd te pribegişi o ştii măria-ta, că o însemnaşi la catastif.

— Da!... Ai mai oblicit care din ei şi-a făcut parte din avutul meu?

— Se putea altfel, măria-ta?... Au gîndişi că Vătăul stătu în pricopseală pe moşie, dormind pe vatră?

— Ba! Te cunoscui om vrednic! Altfel n-ai fi unde eşti.

Logofătul îşi umfla pieptul, privind de jur împrejur. Păcat că asemenea vorbe le-aude numai el şi Şarga. Mare păcat!

— Sărut dreapta măriei tale!... Dacă-i vorba de dăbilari, atunci să cunoşti, doamne, că numai afurisitul de Cătina, vistiernicelul de la Sprîncenata, ne jupui moşiile.

— Cătina?... Cătina Ilie, pe care l-am miluit în vremea

agiei mele?

— Acela, doamne! Ne plăti binele cu răul!.., E zăcaş şî pismătăreț, măria-ta. Stă colea peste Olt, cu ochii ațintiți pe moşie. Auzii c-ar fi fost om de-al biv vel vistiernicului Dan,

— Ai răboaje cu paguba?

— Am! Cum să n-am?!... Le ținui ca pe-o evanghelie.

— Cînd vom ajunge la curte, să mi le socoteşti pe de-a rîndul, spuse Mihai aspru, încruntîndu-se. Mă tem că am să-l cert pe Cătina pentru hăinia lui.

— Să-l certăm, măria-ta!... De astă-toamnă nu-l mai văzui. Parcă intră în pămînt, afurisitul. Auzii că s-ar fi închinat către domniile lor boierii Buzeşti.

Voievodul l-a cercetat cu coada ochiului, fără să-i răspundă.

Logofătul, văzînd că-l ascultă, şi-a tras calul mai aproape, slobozindu-şi limba. Caii depănau şleaul în pas vesel, umblînd cu buzele după smocurile de iarbă mai răsărite. Vătău îşi uşura desaga veştilor, iar Mihai alegea de ici, alegea de colo, întregindu-şi în minte icoana moşiei. A aflat că pe cei fugiți de urgia dăbilarilor şi pripăşiți prin satele de peste Olt Vătău îi ține mai din scurt decît pe alții. Că le-a dat pentru ei fie pămînt nedeștelenit, fie jumătate arătură, jumătate codru, ca să-i pedepsească pentru greşeala şi în acelaşi timp să sporească trupul roditor al moşiei.

— Şi ce-au zis? întrebă Mihai.

— Ce să mai zică, măria-ta?! rîse gros logofătul. Se bucură că scăpară numai cu atît.

— Vite mai au?

— Vaci. Şi acelea-s bune la o adică...

— Cu lemnele cum i-ai socotit?

— Zeciuială, măria ta!... Aşa cum poruncişi boierescul,

de cînd apucai în slujbele măriei-tale.

— Bine. Să tragă butucii la curte, să-i curețe de crengi şi să le ducă acasă. Dar să stivuiască mai ales gorunii. S-ar putea să am lipsă de ei...

— Înțeles, doamne!

— Le-ai spus pîrcălabilor şi rumânilor mai vechi să vie deseară la curte?

— Se putea?! Au să fie în păr. Mai ales cei din jos de Plăviceni.

— De ce mai ales aceia?

Logofătul şi-a tras mustața de sfîrcuri, frămîntîndu-se în şa.

— Ei fuseră cu pricina ast' iarnă, cînd ne călcară năvrapii, măria ta. Scoaserăm noi cu călăraşii băniei şi cu boierii Buzeşti ce-am scos din mîinile păgînilor. Da' cîteva cete tot scăpară peste Olt, cu prada. Robiră muieri din Cilieni. Ne bîntuie păgînul, măria-ta, de nu mai avem hodină... oftă logofătul. De nu l-am avea în coaste, am scoate preț îndoit de bucate şi mai ales de vite.

Cînd au ajuns în preajma Scărişoarei, acolo unde începeau pămînturile de arătură, Mihai aflase cu de-amănuntul starea fiecărei moşii. Ieşise în această întîi primăvară a domniei lui cu satele tulburate de călcarea năvrapilor, cu turmele împuținate şi mai ales cu o parte din rumâni sărăciți şi lesne doritori de pribegie. Relele trebuiau îndreptate şi oamenii aduşi la ascultare...

Începuseră să se audă glasurile scărişorenilor, care-şi îndemnau vitele, cînd a băgat de seamă că Vătău şi-a încleştat fălcile şi se uită ponciş într-o latură, ca şi cînd l-ar fi apăsat ceva şi n-ar fi avut curaj să se mărturisească.

— Ei? îl îndemnă Mihai, zîmbindu-i.

— Apăi, odată şi odată tot ar trebui să leapăd ce ştiu, măria-ta! se-ncrîncenă logofătul. Aflai de la unul şi de la

altul că nişte netrebnici de la Gostavăț dădură bir cu fugiții. Mai ales flăcăiandrii!

Mihai îşi muşcă buzele.

— Cam încotro?

De data asta, logofătul părea că-şi înghiţise limba. Pusese barba în piept şi tăcea cu înverşunare.

— Vorbeşte!...

Cîteodată, glasul măriei sale taie ca ascuțişul jungherului.

Atunci nu i te poți împotrivi, chiar de-ai fi de zece ori logofăt.

— Păi, gurile zic că la făurăriile măriei tale de la Tîrgovişte!... Se aude că s-ar da plată bună şi slobozenie de biruri...

Alții spun că trag la oaste... Ştiriciră cei din Vlahia Mare cum că s-ar fi făcut prin tîrguri şi pe la căpităniile de județ cancelarii unde se scriu oamenii la catastif. Fug nemernicii din satele lor, să nu mai muncească şi să bată drumurile bezmetici.

Voievodul n-a răspuns. A pus doar pinteni cu o mişcare pripită, lăsîndu-şi calul să gonească pînă cînd s-au ivit ocinele boiereşti de la Scărişoara.

★

Cele cincizeci de pluguri, trase mai ales de boi, răsturnau brazde untoase şi fumegînde. Soarele pălea pieziş peste luncă, ridicînd aburi din arătură. Ciocîrliile se înălțau în slavă, bătînd mărunt din aripi. Chemau soarele cu cîntec revărsat în triluri unduioase, apoi bete de lumina şi frumusețea dimineții se lasau săgeată la pămînt.

Pentru Mihai, vederea moşiei răscolite de plugurile

clăcaşilor a fost prilej de împărtăşanie cu bucuriile de care nu mai avusese parte în toată vremea pribegiei. Nu-l mai stăpînesc alte gînduri, nu-l mai bîntuie nici o nelinişte. Cu mîinile în şolduri, priveşte umbletul boilor, spinările arcuite ale rumânilor, streaşina codrului deasupra căreia zarea, împîclită, tremură.

— Vătăule!

— Poruncă, măria ta!

— Harnici scărişorenii!... De ce grăbesc aşa? Ne-au văzut?

— Ba!... rîse gros logofătul. Vor să isprăvească degrabă, ca să-şi are şi locurile lor.

— Bagă de seamă să nu facă treabă de mîntuială.

— Măria-ta?!

— Hai!... Aici am văzut destul. Dacă ne-or zări, au să se întindă la vorbă şi nu-i vreme de pierdut. Să mergem la tamazlîcuri.

— Să mergem, măria-ta. Avem ce vedea, slavă Domnului!

Călăreții au tras de frîie, pierzîndu-se în desimea luncii. Pe țarină clăcaşii din Scărişoara asudau deasupra cormanelor. Pămîntul jilav le mîngîia tălpile goale. Deasupra satelor roteau lin berze. Rar, se auzea pînă aici clămpănitul celor ce se aşezaseră la clocit.

3

Mihai stătuse toată ziua în şa, dar se simțea nespus de bine.

Bătuse satele pînă la Stoieneşti, găsind peste tot oamenii la lucru, sub privegherea vătafilor. Nu se arătase la vedere, nevrînd să tulbure rînduiala muncilor. Îi

rămăsese destulă vreme să cerceteze şi aşezările turmelor de oi şi ale tamazlîcurilor de vite. Unele săivane aveau lipsă de acoperişuri noi, altele de îngrădiri mai țapene. La Cîndeni arsese stîna cea mare pînă-n temelii. Se aprinsese de la un tăciune adus de un ciobănaş şi scăpat în gardul de mărăcini uscați iască. Paguba nu era prea mare, dar poruncise baciului să fie pînă sub seară cu împricinatul la curte... O sperietură nu le strică. E bine să cunoască mîna şi ochiul stăpînului, întors din străinătăți şi grijuliu cu avutul său.

Cu cît se apropia de Plăviceni, cu atît cula se desluşea mai bine. Pe zidurile care străjuiau zarea jucau apele sîngerii ale amurgului. Călărea la pas, cu frîul agățat de arcul şeii, cu pumnii înfipți în şolduri. O linişte adîncă i se tipărise pe fața arsă de soare şi tăbăcită de vînturile primăverii. Gîndurile şi neliniştile pe care le vînturase vreme de aproape două săptămîni încheiate, de cînd părăsise Bucureştii, începuseră să-şi aşeze drojdia, lăsîndu-i în cuget doar miezul lor limpede şi închegat. Asta-l face să se întărească în el, ca un stei de cremene. Cula Plavicenilor, pe care o învîlvorează soare-scapătă, învăluind-o în catifele rubinii, a fost vreme de zece ani mintea şi puterea moşiilor sale. De aici s-au pornit poruncile care au făcut să rodească pămînturile, aici s-au întors, toamna, carele cu roada şi belşugul verii. De ce n-ar putea face la Bucureşti ceea ce a făcut la Plăviceni?... Dacă aici îl are pe Vătău cu toți logofeții şi vătafii, acolo are o urdie întreagă de slujbaşi, o mînă de oşteni credincioşi, cu sufletul de criță, şi un Divan care va juca aşa cum are să-i cînte el.

Între sprîncene i se săpaseră şanțuri adînci. Liniştea zugrăvită pe față i s-a întărit într-o putere şi o dîrzenie care i-a adus fulgere în ochi.

— Aşa cum am să cînt eu, boieri dumneavoastră, şopti el şuierat, privind hăt departe, dincolo de zidurile cetăţuii, în zarea împîclită a Cetăţii de Scaun.

★

În marginea de miazănoapte a satului, la un cot al şanţului cu apă, care desparte cula de luncă, se află poiana în care boierii vechi din Plăviceni îşi ţineau judecăţile cu rumânii. Primăvara timpurie ninsese mălinii împodobindu-le crenguţele cu puzderie de flori. Ovăsciorul se înspicase bine, iar ruşinea fetei îşi alinta potirul sub adierea molcomă a înserării.

Aici se adunaseră, la porunca logofătului boieresc, vătafii moşiilor şi pîrcălabii bătrîni ai satelor de rumâni. Stăteau roate, roate pe lîngă o buturugă de plută, netezită cu cuţitoaia, unde avea obicei să se aşeze boierul. Unii avuseseră vreme să se îmbrace cuviincios şi să înşeueze caii, alţii, cei mai de departe, veniseră aşa cum îi apucase porunca la cîmp: desculţi şi încălecînd fugarii pe păr. Oamenii se strînseseră cu osebire în preajma lui moş Gavrilă, tatăl Năstăsiei, şi a unui bărbat înalt, cu un caier nedărăcit de barbă cînepie, lat în umeri şi uşor adus de spate, care vorbea tare, cu glas hîrîit, ieşit ca dintr-o butie. Din cînd în cînd scotea dintr-o traistă soioasă de piele neargăsită un clondiraş astupat cu cocean, trăgea o duşcă răsturnîndu-şi capul pe spate de i se vedea beregata zbătîndu-i-se, apoi rămînea o toană cu gura deschisă, răsuflînd greu, ca unul căruia îi luaseră foc măruntaiele.

— Bă Crapule!... Ai să te aprinzi odată ca iasca uscată...

De cînd scoseşi capul din pîntecele mîni-ta, sugi

rachiul ăsta de izmă, spuse dojenitor un baci bătrîn. sprijinit într-o măciucă ferecată, cu sarica aninată de umeri, lîngă care se ațînea un feciorandru de vreo paisprezece-cincisprezece ani.

— Ei şi dumneata, nene Balboreo! Să te văz în baltă, trăgînd la năvoade, cu țînțarii ciucure la ochi şi pe gît, ba cîteodată lipindu-ți-se de limbă. Ai bea izma cu donița. Pînă una alta, sug să-mi vină curajul. Pierdui lotcile, pierdui năvoadele.

Poate mă pune boierul la fum... De sub cuşma răpănoasă îi scăpau nişte plete sîrmoase, care dădeau feței tăbăcite o înfățişare de sălbatic.

— Tu pierduşi năvoadele şi lotcile, mie îmi arse stîna mare, oftă baciul.

— Aud? îşi întinse urechea moş Gavrilă. Ce ziseşi, Balboreo?

— Ca să zic?!... Ia, că ne aşteaptă judecată aspră...

— Da' pe mine?!... rîse ostenit bătrînul. Voi încaltea rămăserăți la moşie. Eu, ca prostu, gîndii că voi găsi altundeva lapte şi miere... Acu îmi dădu Vătău două pogoane în nisipărie. O să adun troscotu cu furca... Pierdui şi urma fetei, îngînă abia şoptit, cu glasul tremurător.

Cîtă vreme stătuse la Drăgoieşti, moş Gavrilă se întremase binişor. De cînd îl întorsese logofătul, teama de boier şi dorul de fiică-sa, îl surpaseră iarăşi. Abia se ținea pe picioarele betegite în băjenie. Îl aduseseră de la Preajba cu coda.

— Poate s-o îndura măria sa de bătrînețile noastre, moş Gavrilă. Poate ai să dai şi de urma fetei. Cine ştie?! Se cheamă că boierul s-a urcat în Scaun. Către domnie n-avem ce să mai plătim. Am răsufla şi am mai prinde cheag.

La vorbele domoale ale baciului Balborea, oamenii au răsuflat din adîncul bojocilor. Seara începuse să-şi cearnă umbrele peste luncă. Romanaţenii au tăcut, ascultînd cu urechile plecate tropotele care se apropiau de poiană.

Mihai a descălecat sprinten, aşezîndu-se pe cojocelul de noaten aşternut peste buturugă de Vătău. Romanaţenii şi-au închinat frunţile, apoi şi le-au zvîrlit pe spate, aşa cum o făceau de cînd au apucat. Pînă şi cei mai bătrîni caută să stea cît mai semeţi, de parcă ar vrea mereu să-l înfrunte.

— Bine v-am găsit, oameni buni!

— Bine ai venit, măria-ta, răspunseră glasuri potolite.

— Iată că ne vedem iarăşi, după aproape doi ani. Ce zici, moş Gavrilă? Parcă ţi s-a urît într-o vreme cu ochii mei!... Hai?!

Moş Gavrilă a lăsat capul în piept, fără să zică nimic.

— Am umblat moşia pe lung şi lat şi n-aş putea spune că mi-a plăcut, se încruntă voievodul. Aşa-i, baciule Balborea? Aduseşi ciobănaşul cu tăciunele?

— Îl adusei, măria-ta! Păcat de tinereţile lui să-l asupreşti, că n-a făcut-o cu ştiinţă. Hai, mă, Sandule, ieşi să te vadă măria sa... Aşa cioban mai va la stînile de pe Olt, spuse baciul apăsat, împingîndu-l de la spate pe copilandru.

— Asta am s-o judec eu, răspunse aspru Mihai. Acum vreau să aflu din gura voastră cum a fost cu călcarea năvrapilor astă-iarnă. La urmă vom socoti zilele de clacă. Tu, Crapule, să tămîi la curte pînă mîine dimineaţă... Ascult!

Oamenii s-au foit o vreme, dîndu-şi coate şi îmbiindu-se unul pe altul. Pînă la urmă a făcut un pas înainte Radu Dogan din Cilient. Şi-a dres glasul, şi-a pieptănat

barba cu degetele răşchirate, apoi a-nceput să povestească cu glas răguşit toate cîte au fost şi toate cîte au trecut peste capul lor.

Mihai îşi rezemase fruntea în palma stîngă şi-l asculta cu ochii închişi. Cu cît vorbea mai răspicat Radu Dogan, cu atît înțelegea mai bine că prăpădul stîrnit asupra lui de Alexandru Vodă s-a revărsat deopotrivă şi asupra satelor sale, care s-au ținut țapăn fără să se pustiască. Asta l-a îmbunat. Mai ales s-a îmbunat cînd a auzit cum i-au răzbit pe năvrapi la Bălş, crăpîndu-le țestele cu parii smulşi din garduri.

— Ce folos, măria-ta, că nouă ne robiră muierile. Rămase satul aproape pustiu. Vruseră s-o robească şi pe Voica.

— Pe Voica? tresări voievodul, ridicîndu-şi fața şi ațintindu-l cu ochii scăpărînd.

— Pe Voica, măria-ta! Cînd ne întoarserăm acasă, o găsirăm străpunsă cu andreaua... N-a vrut să se dea pe mîinile păgînilor.

Mihai a oftat, înnegurîndu-se. Şi-a plimbat ochii peste creştetul luncii, cu gîndurile rătăcind aiurea. Făcuse de multe ori, popas la căsuța ascunsă în luncă, unde fata lui Gagea învăța meşteşugul tătîne-su, prisăcar boieresc.

Radu Dogan n-a îndrăznit să înnoade povestea decît tîrziu.

— Rămaserăm lipiți, măria-ta!.. Iaca, ne vorbirăm noi, bătrînii satelor, şi ne chibzuirăm că dacă ne-oi mai scădea din zilele de clacă, om prinde iarăşi cheag... Acu, dacă măria-ta eşti voievodul nostru, se cheamă că nici noi nu mai sîntem rumâni ca toți rumânii.

— Măi Dogane!

— Aşa-i, doamne!... Scade-ne claca şi ne faci oameni.

— Nu se poate. Claca-i clacă! Am lipsă şi de ea, şi de

podvezi. Tăceți! Nu mîrîiți ca zăvozii... M-am gîndit şi la voi, şi la mine. Cînd o fi la praşilă, lucrați jumătate sat pe moşie, jumătate pe ocinile voastre. După o săptămînă, schimbați. Să nu vă cotropească buruiana. Aşa să faceți la seceră, aşa să faceți la treier. Cît despre anul ăsta, nu dați nimic la domnie... Asta-i tot. Moş Gavrilă, te-am purtat la curte să-ți aduc aminte că după capul tău prost s-au mai luat şi alții. Unii din Gostavăț. Dacă mai cutează careva, îl ridic în furci în fața bordeiului. Să-l pigulească corbii de viu... Acum să vă mai leapăd o poruncă: să vă apucați să vă bateți vîrfuri pentru sulițe. Tu, Vătăule, să îndemni faurii de la curte... Să vă scoateți paloşele de le-ați îngropat prin luncă...

— Măria-ta!

— Taci, Dogane. Ştiu eu ce ştiu... Să le scoateți şi să le curățați de rugină. Să puneți străji la vadurile Oltului. Făceți-vă arcuri țapene. Tu, Crapule, apucă-te la tăiat trestie pentru săgeți. Aveți s-o cărați, prin sate, cu carele voastre. Dacă mai scapă picior de năvrap pe moşie, apăi atunci să pieriți din ochii mei... Înțeles?

Glasul tăios al voievodului le retezase răsufletul. Oamenii stăteau buimaci, nevenindu-le să-şi creadă urechilor. Rînduiala clăcii, dacă nu era pe inima lor, apăi nici rea nu era. N-au să mai plătească birurile. Au să scoată la lumină armele. Ei care în ăşti doi ani crezuseră că s-au mîntuit de pe lume. Radu Dogan, cît era de bătrîn, a şuierat printre dinți, de li s-au ridicat bărbile vîlvoi. S-a apropiat de voievod, punînd un genunchi la pămînt şi sărutîndu-i poala coantăşului. N-o făcuse nici un romanițean pînă atunci.

— Ne îngădui, măria-ta, să-i stîrpim pe năvrapi? Parcă n-auzii bine.

— Ai auzit bine, Doganule.

— Să trăieşti, măria-ta... răspunse aspru bătrînul. Să trăieşti. Şi la o nevoie, place-mi-ar să mă scriu la catastifele oştii, aşa cum se aude că se scriu oamenii de peste Olt!

— Ba! Stai acasă şi cască ochii spre raia.

— La poruncă, măria-ta.

Îngenunchează şi ceilalți romanați. Se-ntunecase de-a binelea.

— Duceți-vă acasă şi vegheați asupra poruncilor mele. Nu vă puneți cu vătafii, că vă spulber. Faceți claca cum am spus şi nu altfel, M-ați văzut şi m-ați auzit. Atîta am vrut. Să cunoaşteți că m-am întors şi că mă plec către voi. Să vină la curte şi baciul Balborea.

4

Mîntuise cu înțelepciune toate cîte le găsise de cuviință. Pe ciobănaşul Sandu îl dăduse sub poruncile lui Simion, ca pe unul care cunoştea cu de-amănuntul bălțile Dunării şi care putea fi olăcar de taină. Crapului îi poruncise să iscodească schelele de dincolo de Dunăre şi să ia aminte la umbletul caicelor cu oşti, iar baciul Balborea, să lase ciopoarele în codrii de la Caracal şi să coboare în baltă numai cu oile de soi prost şî cu sterpele. Şi Crapul, şi Balborea, cum or simți mişcare la păgîn, să repeadă răspuns la Plăviceni. De acolo, Vătău să-ndrepte răspunsul fie zi, fie noapte, la Scaun. Din partea asta putea dormi liniştit. Poporenii se vor pune la adăpost de călcarea păgînilor, străjuind şi moşiile, şi domnia.

După cină a ieşit în cerdac. Lepădase straiele de peste zi, îmbrăcînd caftanul de mătase moale care-i mîngîia trupul vînos ca o mînă caldă de femeie. S-a întins cu un

oftat de mulțumire pe divanul acoperit cu scorțet şi cu perne. Dintre toate umbrele amintirilor care au plutit sub bolta cerdacului spălată de apele lunii, a stăruit mai mult umbra Voichiții: cu cosița bălaie răsfirată pe umeri, mlădie şi micuță, cu iia albă ca spuma, aşa cum îl aştepta în fînațurile înmiresmate ale luncii.

Ne petrecem prin viață ca visul, ca dorul şi ca fumul, murmură el, clătinîndu-şi capul. Un zîmbet amar i-a încrețit colțurile gurii. Voichița a murit ca o şoimană. Şi-a împuns singură inima, cu vîrful andrelei. Decît ruşinea, mai bine moartea. Cu asemenea muieri un norod nu piere.

Cînd a intrat doamna Stanca, uşoară ca o pasăre, s-a speriat întîlnind privirea de foc a bărbatului său. S-a apropiat cu paşi mărunți, punîndu-i rnîna pe frunte.

— Arzi, doamne. Te topi drumul.

— Vin! Poftesc vin, Stanco... Adu-mi tu, din cel de Drăgăşani.

— E săptămîna mare, doamne!

— Lasă!... Atîta să-mi fie păcatul.

Doamna a stat locului, privindu-l neliniştită, cu sprîncenele ridicate a mirare. Nu s-a putut împotrivi multă vreme ochilor domnului şi stăpînului său. Cînd s-a întors cu tablaua pe care aducea carafa şi cupa, Mihai a înlănțuit-o de mijloc, silind-o să stea alături. S-a ridicat într-un cot şi i-a cuprins bărbia, apropiindu-i fața de fața lui:

— Stanco!

— Măria-ta!...

— Dacă pălesc năvrapii, cînd voi lipsi de aici, ce te faci? vorbea întretăiat şi gîfîit.

Stanca a zîmbit dulce, dezmierdîndu-i fruntea:

— Lasă gîndurile negre, măria-ta! Ce vorbe sînt astea?!

Cum să pălească năvrapii?! N-am cula?!... N-am slujitori?! La o adicătelea, am luntrea, am cai repezi...

— Şi dacă te robesc?!

Doamna s-a cutremurat din tot trupul. Apoi şi-a culcat obrazul la pieptul pe care-l simțea tresărind sub caftan.

— N-ai să mă laşi, doamne! Ai oaste!... Ai bani!... Eşti voievod!...

Mihai a oftat. Poate oftatul a fost ca un suspin. A ferit binişor capul doamnei, şi-a turnat vin şi l-a gîlgîit fără să lase cupa de la gură. A umplut încă una, şi încă una, bîndu-le pe nerăsuflate. Numai aşa putea să se amețească repede. Cînd a simțit sîngele încălzindu-i-se şi zvîcnindu-i în tîmple, a îmbiat-o şi pe Stanca. N-a lăsat-o pînă cînd n-a deşertat o cupă plină ochi. Obrajii femeii începuseră să ardă. Ochii îi luceau ca la pisici A tras-o aproape de el, desfăcîndu-i iia la piept.

Apele argintii ale lunei au poleit o clipă sînii albi ai doamnei.

— Măria-ta, îngînă ea supusă.

A frînt-o în brațe, răsturnînd-o. Femeia a închis ochii. Nu putea răbda tăria privirii soțului ei. Zîmbea fericită şi totodată înspăimîntată. A gemut uşor, amețindu-l cu răsufletul pripit şi fierbinte.

...A lăsat-o între perne, istovită. Dormea cu o mînă arcuită sub ceafă, cu alta atîrnată peste marginea divanului, cu părul negru, răvăşit, învăluindu-i fruntea şi umerii. Binişor şi-a acoperit soția cu o margine de scoarță, apoi ca alungat de iele a dat buzna în odaie. Şi-a tras cizmele fără să mai încalțe ciorapii, şi numai în caftan, cu capul gol sărind treptele cîte două, trei o dată a coborît la grajduri. Pătru din Copăceni, care dormea pe un braț de fîn, s-a speriat văzîndu-l galben, cu dinții înfipți în buze, cu ochii arzînd ca la moroi.

— Calul!

Străjile abia au avut vreme să crape poarta. A ieşit ca o lumină. Copitele au răpăit pe pod, apoi tropotul s-a stins în luncă. A gonit spre Cilieni, pînă cînd a simțit fugarul gîfîind. I-a domolit fuga şi l-a tras pe malul Oltului. Apa curgea uleioasă şi neagră, izbind țărmul cu clipot domol... A descălecat şi, lepădîndu-şi caftanul, s-a lăsat pe pîntece deasupra undelor. A luat apă în pumni, limpezindu-şi fața. S-a stropit pe pieptul păros şi pe ceafă. Cu caftanul desfăcut la piept, să-l pătrundă boarea răcoroasă a nopții, a călărit pînă la prisaca lui moş Gagea. Au zupăit dulăii, apoi au tăcut scheunînd şi gudurîndu-se la picioarele calului. Căsuța de chirpici lipită cu lut şi văruită din proaspăt lucea sub lumina firavă a lunei. Deasupra ei îşi închinau frunțile un mănunchi de mesteceni. A descălecat în fața cerdacului. N-a pus bine piciorul la pămînt, cînd uşa s-a deschis larg. iar în prag s-a arătat moş Gagea prisăcarul, cumpănind în mînă un baltag cu coada lungă. A rămas o clipă buimac, întinzînd gîtul uscat să vadă mai bine călărețul acesta buimac, cu capul gol şi caftanul desfăcut la piept.

— Eu sînt, moş Gâgea, şopti cu glas sfîrşit voievodul.

Prisăcarul a icnit în el. Cînd a ieşit afară, Mihai a văzut că are umerii căzuți şi pungile de la ochi crestate parcă cu vîrful unui jungher. Ochii, vii altădată, erau stinşi ca la orbi.

Sprijinindu-se în baltag, cu cămeşoiul neîncins, desculț, moş Gagea prisăcarul părea un sihastru, pornit prin lume să-şi găsească sufletul. A luat-o pe o potecă, printre ştiubeie. Mihai îi ținea urmele, ducîndu-şi calul de frîu. Cunoştea locul. Poteca are să-i scoată la o margine de fînaț unde a crescut un cireş sălbatic, nalt şi

rămuros, la umbra căruia adeseori o găsea pe Voica, torcînd. I s-a strîns inima... Sub cireş se ridica muşuroiul mormîntului. La căpăt avea închipuită o cruce din lemn alb de mesteacăn.

— Aici-i, măria-ta.., Sufletul şi lumina ochilor mei... Fără altă vorbă, moş Gagea prisăcarul s-a întors, topindu-se ca o umbră în întunecimea lăptoasă a nopții. Călca rar, împleticit, cu fruntea căzută.

Mihai a rămas nemişcat, cu mîinile încrucişate la piept. Calul începuse să pască. Peste luncă fîlfîiau maramele întunericului... Sus, sus de tot, licăreau stelele... Pe mormîntul Voichii, moş Gagea răsădise flori de cîmp. Dormeau cu potirele închise, plecate sfios ca nişte capete de călugărițe. Miresmele fragede, reavăne şi tari ale luncii l-au cuprins ca într-o îmbrățişare, aburindu-i ochii. Se simțea sfîrşit. Amețit. Atunci a auzit limpede rîsul gîlgîit al Voichiții. Apoi fărîme de viers, duios şi cîntat din inimă:

„Dar tu cine să fii oare,
Voinicelule călare,
Alb ca fulgul de ninsoare”

A răsuflat adînc, plimbîndu-şi ochii peste fînaț. Peste prisacă. Peste locurile care i-au tăinuit dragostele... Şi-a făcut trei cruci smerite, a rupt o creangă de cireş înfigînd-o lîngă crucea de mesteacăn, apoi, fără să mai întoarcă capul, şi-a tras calul după el, pierzîndu-se sub leasa de frunzare a luncii.

III

1

De la trecerea măriei sale la sîrbi se scurseseră aproape două săptămîni. Două săptămîni însorite şi calde. Arareori bîntuite de cîte-un ropot des şi încropit de ploaie. Codrul legase frunză, lunca Argeşului se-nvelise în strai de catifele verzi. Într-un gorun uscat din fața căpităniei de Pădureț se aşezaseră într-un fapt de seară, după ce vîsliseră ostenite cine ştie peste cîte țări şi cîte mări, perechea de berze pe care cetaşul Ioniță zicea c-o ştie de cinci ani. Sub streaşina casei hărniceau două perechi de rîndunele, ostenind din zori pînă către asfințit.

Căpitanul Ghețea luase seama şi la rîndunele, şi la berze. Văzuse bărbătuşii despărțindu-se cu greu de soațele lor, giugiulindu-le şi alintîndu-le ca nişte iubeți ce erau. Atunci se acrea în el, numărînd zilele cîte mai rămăseseră pînă la noaptea învierii.

Următor poruncii voievodului, îşi retezase barba, rotunjindu-şi-o cu foarfecele. Poruncise coantăş nou, din catifea vişinie, tivit cu blăniță de miel nefătat şi cusut cu ceaprazuri de mătase neagră. Se arăta prea des atîtor şi atîtor fețe străine şi trebuia să-şi țină cinstea slujbei...

Iată-l acum, în zorii Joii mari, aşteptînd să dea piept cu sfinția sa Aristarh, chelarul monastirii Argeş, cu Hasan gelepul, omul lui Ali Gean Hogea, cadiul de la raiaua Giurgiului, şi cu starostii abagiilor, coifănarilor şi lemnarilor, chemați de ieri la căpitănie...

Ziua se arăta senină, îmbelşugată în lumină şi caldă.

După ce-şi ciuguliseră penele, cele două berze îşi luaseră zborul spre luncă. Radu Ghețea priveghea din cerdacul căpităniei podvada pe care o făceau oştenii abia scrişi de-o săptămînă la catastife, ridicînd în stînga grajdurilor şoproanele care să-i adăpostească.

Toată curtea furnica de oameni. Roşii de la Bucşăneşti plecaseră la slujbele lor şi în caraule, cu cuşmele pălite pe ceafă, fluierînd şi cîntînd din frunză... Le mai rămăseseră numai cîteva zile. În lunea Paştelui au să se întoarne la vetrele lor. Oştenii noi asudau sub privegherea cetaşului Ioniță.

Cu cît se ridica soarele spre prînzişor, cu atît se neliniştea mai mult. Neliniştea i se trăgea de la Hasan gelepul. Era un turc bătrîn, aşezat şi cuviincios, care slujise în ortalele de ieniceri patruzeci de ani încheiați. Neguța cinstit, dar era prea iscoditor. Părea că nimic nu scapă ochilor mărunți, tăiați pieziş, ca la mîțe, în al căror străfund verzui licăreau cînd şi cînd sclipiri de veselie. Conăcise în tîrg la Ibrahim effendi, mare neguțător turc. Ibrahim avea vreo douăzeci de slugi tot din neamul său şi, nu ştie cum, dobîndise de la Divan hrisov cu pecete pentru oierit. Pe lîngă Ibrahim, în tîrgul Argeşului se mai aflau încă cinci, şase neguțători păgîni, care țineau bolți cu mirodenii şi mătăsării, dar care în dosul acestui meşteşug umblau mai mult după geleplîc. Cumpărau oi şi vite, le tocmeau în turme şi în cirezi păzite de saigiii lor, apoi le trimeteau pe şleaurile din Vlăsia şi Teleorman la schela Turnului.

Toți cu toții, să fi fost ca la patruzeci de păgîni. De curînd se pripăşiseră doi zarafi armeni şi trei ovrei, care îl necăjeau în fiecare seară, bătîndu-se cu pumnii în piept, aici tămîindu-l, aici amenințîndu-l. Ziceau că au plătit pungi grele beyului şi că vistieria i-a slobozit să

strîngă birul la ceară, la miere şi la coşniţele de poame. Cu aceştia îi venea uşor, că n-aveau înscrisuri la mînă. Erau şi de totului lacomi. Nu umblau decît după bani, nevăzînd bine pe ce lume trăiesc. Dar ochii ageri ai lui Hasan gelep văd mai mult decît ar trebui să vadă, iar mintea lui de oştean încercat pricepea mai mult decît s-ar cuveni să priceapă. De aceea s-ar fi bucurat să-l ştie plecat odată, să nu se mai şopocăiască cu Ibrahim effendi, alt vulpoi bătrîn şi iscoditor.

A răsuflat uşurat abia cînd a zărit un norişor de colb ridicîndu-se deasupra livezilor care se întindeau între tîrg şi căpitănie. Ori vine Hasan gelep, ori vin staroştii şi atunci îi vor aduce veşti despre turci... De la o vreme, s-a auzit scîrţîit de roţi şi tropote de cai. Peste gardul de tufani, căpitanul Ghețea a zărit hurducîndu-se comanacul negru, sub care ştia că se ascunde glagorea sfinției sale chelarului Aristarh, şi cuşma dintr-o oaie albă, care era una în tot tîrgul şi n-o purta decît domnia sa județul Samson. A urmat cu privirea comănacul negru şi cuşma albă fugind în lungul gardului, pînă cînd şi-au făcut intrarea pe porțile căpităniei, dimpreună cu stăpînii lor, cocoțați într-o căruță cu loitrele de leasă, trasă de doi şargi mititei, mînați de Lae, căruțaşul rob al monastirii. Cuvioşenia sa Aristarh şedea într-un colț al leagănului, domnia sa Samson în celălalt. Se vedea de departe că se sfădiseră şi că erau mînioşi unul pe altul.

N-a apucat căruța să tragă la scară, că s-au auzit alte tropote, de data asta mai îndesate, de povodnici[1] sloboziți la trap şi pe poartă au intrat, aproape buluc, cinci călăreți. Unul, cel mai din față, era un bărbat înalt, cu chip vulturesc, uscat însă şi parcă ros de-o boală

[1] Cai de călărie

ascunsă, cu mîna stîngă retezată de la cot... într-o margine, gătit cu straie curate, călărea cneazul Lambru de la Drăgoieşti.

— Poftiți, poftiți... îi îmbie căpitanul din cerdac. Hei, să vină careva să ia caii.

— Mulțumim! răspunse cu glas adînc călărețul fără mînă, îmbrăcat ostăşeşte. Ne-am bucura numai dacă ne-ar arăta cineva unde-i grajdul... Avem obiceiul să îngrijim singuri de cai.

— Asta o pot face eu, domnia ta vornice Alexandru.

Vornicul s-a întors mirat spre cel ce glăsuise. Era cetaşul Ioniță, care-şi ținea cuşma în mînă şi zîmbea.

— Nu te cunosc, oştene!...

Îşi încreținse fruntea, căutînd cu dinadinsul să-şi aducă aminte.

— Eu te cunosc, domnia ta. Te cunosc de cînd te-a pălit boier Dan şi te-a dus legat la Drăgoieşti.

Vornicul Alexandru a zîmbit cu amărăciune, ridicînd ochii în cerdac.

— Poate acum să mă cunoască şi domnia sa, căpitanul Ghețea.

— Din auzite, domnia ta... Din auzite... Mă simt cu deosebire cinstit... Poftiți sus! Pofteşte, cneazule...

— Să ducem caii, răspunse Lambru.

Cuvioşia sa chelarul îşi trecuse pîntecul rotunjor peste loitrele căruții şi urcase gîfîind scările pieptişe ale cerdacului, urmat îndeaproape de județul Samson.

— Domnul să fie cu tine, fiule! bodogăni omul bisericii, privindu-l cu nişte ochi şugubăți, răsăriți dintr-o tufăraie deasă de plete, de mustăți şi de barbă crescute de-a valma şi împreunare cu sprîncenele roşcate. Îi întinse la sărutat o mînă grăsulie, albă, presărată cu pistrui.

— Să nu-mi spui, fiule, că nu mai ai, pentru sufletul

meu, o linguriță de dulceață din gavanosul acela albastru.

— Nu spun, sfinția ta, cum să spun, rîse Ghețea, deschizînd uşa tindei.

— Nu se mai satură cuvioşia ta de dulceață... mormăi județul Samson, privind lung spre Ghețea. Nu i-ar ajunge toate gavanoasele din lume.

— Taci, cîrcotaşule. Ai îmbătrînit şi te-ai înrăit ca un adevărat Samson...

Pe cît era de scund şi de rotund chelarul Aristarh, pe atît era de slab şi de înalt județul Samson. Călugărul purta o rantie de şiac cenuşiu, legată peste burtă cu un capăt de frînghie, iar în picioare nişte papuci de pîslă. Județul, cu un caftan din pînză lioveneasc lung pînă la călcîie, de sub poalele căruia se vedeau nădragii largi căzăceşti şi botforii din piele prost argăsită, purta o barbă cînepie, potrivită din foarfeci, şi mustăți tuşinate la colțurile buzelor. Avea nişte ochi peste măsură de căscați, de li se vedea tot albul, şi sprîncenele ridicate în sus. Părea mereu mirat, din cale-afară.

— Mergem în cantelarie, fiule?!

— Ba! Eu zic să poftiți la stînga, în odaia mea. Tot ciondănindu-se, au intrat în odaia lui Radu Ghețea; iar chelarul, fără să mai aştepte îmbierea gazdei, s-a trîntit, gemînd, pe lavița acoperită cu scoarțe.

— Off! Am ostenit...

După ce şi-a tras poalele rantiei pe lîngă trup, îmbrățişînd din ochi toți pereții şi toate lucrurile, a zîmbit mulțumit.

— Stai, Samsoane! Stai, nu te sfii, rîse el din guşă. Aşa... Aşa... Auzi, căpitane! Ce va fi vrînd acest vornic Alexandru? Doamne fereşte-ne, da' are o căutătură!... Vai, vai!... Iarăşi m-ai pus pe drumuri, amar de păcatele

mele... Adică ce spun eu!... Nu eşti tu de vină, fiule. De vină e uscatul ăsta de Samson, care de rău ce e, nici cheag nu prinde...

— Mai opreşte-te, cuvioşenia ta! De unde să prind cheag, dacă îmi ia caimacul sfinția ta şi ceilalți sfinţişori de la monastire?!

— Auzi, auzi!... Ptiu, necredinciosule... Anatema pe capul tău. Îți ia sfînta monastire caimacul?!... Judeţule, judeţule!... Nu ştiu ce-o vrea măria sa cu voi, dar prea v-aţi luat nasul la purtare.

— Purtăm, că avem ce, întoarse judeţul ochii holbaţi spre Ghețea.

Pe căpitan, aceşti doi duşmani îl înveseleau peste măsură. Nu erau oameni de ne-nțeles. Atît că de cînd voievodul dăduse iarăşi vămile tîrgului pe seama monastirii, chelarul Aristarh intrase la pricină cu judeţul. Călugăraşii şi egumenul voiau să ştie tot ce intră şi tot ce iese din tîrg, lucru care isnafurilor şi neguțătorilor nu le prea venea la îndemînă. Oamenii bisericii se arătau mai avani decît fuseseră oştenii pîrcălăbiei şi slujbaşii logofeției.

După ce şi-a mai făcut loc între scoarțe, cumpănindu-şi trupul grăsuliu, chelarul Aristarh a tuşit în bărboi, semn că a mîntuit cu glumele şi că vrea să vorbească aşezat. Ghețea a zvîrlit o privire pe fereastră, să vadă ce fac oaspeții veniți de-a călare. Se strînseseră în uşa grajdurilor, de jur împrejurul oşteanului ciung, care le vorbea arătînd cînd şi cînd cu capul spre căpitănie. Cînd s-a lăsat şi el pe un scăunel cu trei picioare, cuvioşia sa Aristarh a dat glas, tras pe nas, aşa cum făcea cînd rostea rugăciunile în strana bisericii.

...Au avut vreme să tocmească toate trebile, Ghețea hotărînd iar chelarul monastirii cu judeţul tîrgului

ciorovăindu-se ca într-o zi de bîlci. Chelarul voise ca pe lîngă vămi, monastirea să adune şi ce se cuvenea domniei. Adică fumăritul boitelor, cotăritul buților şi podinele. Ar mai fi vrut ca jumătate din oştenii porunciți pentru conac şi leafă la monastire să-i treacă isnafurilor. Ghețea şi Samson l-au ascultat pînă la capăt, fără să-l mai oprească. Apoi, județul şi-a scuturat umerii, ca şi cînd ar fi vrut să lepede ceva din spinare. A vorbit domol şi cuviincios, nu fără tărie însă.

— Nu ştiu cum s-o fi gîndit la asemenea angarale cuvioşenia ta, Aristarh, dar rea inimă dovedeşti, departe şi de cele sfinte şi de aplecarea către semeni, aşa cum povățuieşte sfînta biserică. Să cunoască sfinția ta că Tîrgul Argeşului e tîrg domnesc. Noi nu sîntem tîrgoveți ca oricare. Nici noi, nici tîrgoveştenii. Se poate să fie isnafuri închinate pe la monastiri, în tîrg la Bucureşti, că acela-i Scaun nou, fără hrisoave de la voievozii slăviți de altădată... Da' argeşenii, cuvioşenia ta, n-au stat şi nici n-au să stea sub poalele rantiilor şi sub fustele părinților... Asta o gîndesc eu, Samson, județ în Tîrgul Argeşului, unde a fost Cetate de Scaun, şi fără poruncă de la măria sa nu-ți dau nici măcar un fiorin. Mai bine leapăd toiagul şi pecetea, decît să mă închin monastirii. V-a dat vodă destul şi aşa. Cît despre oşteni, mă mir că monastirea pe care a îndestulat-o măria sa cu atîtea bunătăți face nazuri cînd e vorba să asculte o poruncă a măriei sale...

S-a sculat măreț în picioare şi s-a închinat către căpitanul Ghețea, cu mîinile puse la piept.

— Domnia ta, eu, județul Samson, mă închin şi mă plec la picioarele tale cu o rugare... Tîrgul Argeşului, adecă isnafurile şi neguțătorii, pun mînă de la mînă şi mai țin în leafă alți treizeci de călăreți, peste suta

poruncită de măria sa! S-a mai frînt o data din mijloc spre căpitan, apoi i-a aruncat chelarului o privire ucigătoare, din ochii lui căscați, cu albul mărit peste măsură.

Cuviosul Aristarh a oftat din rărunchi: cincizeci de oşteni, trei luni pe an, nu-i lucru uşor pentru monastire... Dar n-are ce face. Căpitanul județului se arată neînduplecat.

— Samsoane, Samsoane! îl mustră el pe județ. Rău faci că te ridici împotriva celor sfinte, Samsoane, fiule. Da' au să aibă grijă de tine cei trei sute optsprezece sfinți de la Nikeea, județ cîrcotaş şi necredincios... Apoi către Ghețea: Pe cînd vrei să ne slobozi oştenii, căpitane?

— Patruzeci, miercuri după Paşti, sfinția ta... Cei zece care mai rămîn, duminică după Paşti.

— Vai, vai!... Te ții scai cu cincizeci!... Nici unul mai puțin, fiule?

— Poruncile măriei sale nu se neguțează, sfinția ta, i-o reteză aspru Ghețea.

— Măcar să mă amîi cu o lună, două... Să aducă rumânii monastirii întîia cositură, să mă pregătesc cu cele de cuviință.

— Nici o zi de amânare! Oştenii vin osteniți şi n-am unde-i culca şi ce le da de mîncare.

— Of, of! Inimă de piatră... Maică prea curată, ce are să-mi facă egumenul, ce are să-mi Iacă... Parcă-l aud ocărîndu-mă şi afurisindu-mă... Of, of, căpitane!

Se dăduse jos de pe laviță şi umbla prin odaie, cu poalele rantiei fluturînd. Cînd a auzit paşi îndesați urcînd scările cerdacului, s-a oprit tragînd cu urechea.

— Cine-o fi? întrebă.

— Poate Hasan gelep, răspunse rînjind județul.

— Anatema! Eu mă duc... Apoi îndulcindu-şi glasul:

Nu, nu te grăbi, Samsoane, fiule. Nu te mai iau cu căruța. Întoarce-te pe jos, diavole... Poate ai să te mai speli de păcate şi ai să mai lepezi din fiere.

A zîmbit în bărboi şi s-a îndreptat spre uşă, cu paşi mărunți şi nepotrivit de repezi pentru un om gras şi pîntecos ca el.

— Domnul cu tine, fiule! Altădată dacă ai lipsă de mine, ştii unde-i monastirea. Amin!

A făcut în aer semnul crucii cu degetele grăsulii şi s-a dus fără să mai aştepte răspuns. Căpitanul şi județul l-au auzit binecuvîntîndu-i pe cei ce urcau.

— Se cheamă ca n-a venit încă Hasan gelep şi ca domnia ta ai scăpat cu gavanosul de dulceață neatins, spuse județul, trăgîndu-se cuviincios într-un colț, pentru că se arătase în uşă oşteanul cel ciung, cu căutătura aprigă şi semeață.

2

Radu Ghețea îşi privea oaspeții cu gînduri şi simțiri limpezi. Din înfățişarea lor, din îmbrăcămintea pe care o purtau, din felul cum îşi țineau frunțile ridicate cu o trufie învrăjbită şi mîinile înfipte una în şold şi alta în straja paloşului, se vădea că peste țară trecuse o aripă de vînt, aducătoare de nădejdi.

Cel mai crîncen la înfățişare dintre cei veniți era vornicul Alexandru. Îşi aninase căciulița din blană ruginie de rîs în straja săbiei, lăsînd să i se vadă fruntea înaltă, cu oasele tîrnplelor ascuțite şi părul sur şi rar, pieptănat cu grijă pe după urechi. Era îmbrăcat cu coantăş verde ca pucioasa, tivit cu blăniță de jder, încheiat peste piept cu ceaprazuri de argint. Nădragi de

catifea neagră, cizme din piele moale, cu carîmbii lungi pînă peste genunchi. Pinteni subțiri de argint. Mîneca stîngă o ținea vîrîtă sub brîul de mătase cu care era încins. Se simțea că fusese om umblat la curte şi prin lume, şi că-i plac lucrurile bune şi făcute cu iscusință.

— Înainte de a ne pofti să şedem, să-ți spun cine sînt soții mei, căpitane! rosti el cu glas răspicat. Cine sînt şi ce vor.

Ghețea s-a închinat uşor.

— Acesta din stînga mea e fi-miu... Ochii vornicului scăpărară şi pieptul i se umflă de mîndrie. A zăcut în temniță cu mine. Aş putea zice că a crescut în temniță! Păs, Căline, şi te închină căpitanului... Ți l-am adus la oaste, domnia ta. Să slujească în trupul roşilor, ca să dobîndească ştiința armelor. Eu sînt prea zdrobit. Locul lui, după naştere, ar fi printre curtenii măriei sale...

— Noi nu sîntem mai prejos decît ei, răspunse mîndru Ghețea.

Feciorul vornicului s-a închinat sprinten. Avea ochii căprui, mari şi catifelați, care-l aținteau cu o urmă de bucurie, de nădejde, dar şi cu lungi înfiorări de tristețe. Fără să vrea, căpitanul a făcut un pas înainte, punîndu-i mîinile pe umeri.

— Eşti bine venit la noi, oştene. La început ai să împlineşti treburi de paj, mai apoi ai să ieşi în slujbele căpităniei... Are să-ți placă?

— Are să-mi placă, domnia ta! zîmbi copilul vornicului.

Radu Ghețea îi simțise în palme oasele umerilor. Cînd s-a dat înapoi a văzut că trupul flăcăiandrului e prea firav pentru capul care arată acum ca al unui om bătrîn.

Toată vremea asta vornicul îl ațintise cu privirea. O undă de nelinişte i-a trecut prin ochi, atunci cînd Ghețea şi-a clătinat fruntea cu neîncredere.

— Îl primeşti, domnia ta?! Glasul i se muiase ca o şoaptă şi ca o rugare.

— Mai încape vorbă... Are să iasă un voinic şi jumătate.

Vornicul şi-a plecat fruntea în piept.

— Să te audă Dumnezeu! murmură el, parcă sfîrşit. Apoi, după cîteva clipe, cîştigîndu-şi din ce în ce puterea şi tăria: Pe cneazul Lambru îl cunoşti... Dumnealui e Ion Fătu, logofătul de la Rudeni; iar dumnealui, Pătru Duh, păhărnicel de la Runcu,

— Adevărat, grăiră deodată Ion Fătu, logofătul de la Rudeni, şi Pătru Duh, păhărnicel de la Runcu, închinîndu-se bătoşi.

Parcă erau fraţi. Nişte scoabe de bărbaţi, nici înalţi, nici scunzi, nici bătrîni, nici tineri. Îmbrăcaţi aidoma, cu mintene de aba găitănate, cu nădragi tot de aba bătută în casă şi cusuţi cu şireturi negre, atît că Ion Fătu purta cizme de Sibiu cu pinteni, iar Pătru Duh, opinci, cu nojiţele legate măiestrit. Şi unul şi celălalt aveau pletele apoase retezate la ceafă, cu o palmă mai sus de gulerul minteanului, mustăţile lăsate fioros pe la colţurile buzelor, cu vîrfurile atîrnînd mai jos de bărbiile rase cu îngrijire, după obiceiul moldovenesc. Sprîncene ca funiile, mîini late, bătătorite de munci, cu vinele împletite. Ochi căprui şi la unul şi la celălalt, puşi pe harţag. Căciuli de noaten, negre, cu moţurile căzute într-o parte şi mai ales cu surguci din pene de cocoş sălbatic. Paloşele, încovoiate şi ţapene, în teci de piele ferecate cu legături de aramă, cu străjile la care se vedeau puse plăsele noi. Erau arme ţărăneşti din oţel mlădiu, dar grele şi stricătoare în luptă. Vornicul şi fiu-su purtau săbii mai uşoare, tot încovoiate, dar cu legăturile tecilor de argint.

— Văd într-un colț pe cinstit județul Samson, spuse cu glas dogit Ion Fătu.

— Şi eu îl vad, răspunse ca un ecou Pătru Duh.

— Îngăduie, domnia ta, să ne plecăm către dînsul... E omul nostru.

— Îngăduie... E omul nostru.

Fără să mai aştepte, încuviințarea căpitanului, Ion Fătu, logofătul şi Pătru Duh, păhărnicelul s-au întors cu fețele tăbăcite de soare, nici tinere, nici bătrîne, spre județul Samson şi s-au închinat, ducîndu-şi mîinile în care țineau cuşmele la inimă.

Lambru, cu cămaşa albă, fără rîuri, cojocel aninat pe umeri, nădragi de in şi opinci din piele cu părul nerăzuit, îşi încrucişase mîinile la piept şi aştepta, tăcut, începerea sfatului. Purta la şold săbioara lui moş Drăgoi, legată de o năframă lungă, petrecută peste umărul drept, în curmezişul pieptului.

De afară răzbăteau murmure şi zvoana celor ce hărniceau la şoproane. Odaia căpitanului de Pădureț, scundă, spoită din proaspăt, cu bagdadia din grinzi, era răcoroasă şi prietenoasă. La capul laviței era aşezat tarhatul de război. Şaua unsă cu o pieliță subțire de grăsime de peşte, pavăza cu umărul drept ascuțit, aşa cum era obicei să aibă călărimile de pămînt, vopsită galben cu trei dungi roşii late de o palmă, coburii, cioltarul din pîslă şi coiful cu fruntarul rotund şi cuiul lat, care apăra nasul.

Vornicul Alexandru îşi rotise ochii de jur împrejur, cercetînd fiecare lucru cu luare-aminte. Apoi oftase mulțumit, răspunzînd cu un zîmbet poftirii făcute de gazdă.

— Şedem îndată, căpitane. Mă uitam că eşti holtei, da' nici o mînă iscusită de muiere n-ar ține rînduială mai

bună.

— Oşteanul fără rînduială nu-i oştean, domnia ta.

— Aşa-i, căpitane! Mă bucur de străşnicia pe care o vădeşti şi faţă de domnia ta şi faţă de trebile căpităniei. Am auzit că ai fi stîrpit toţi hoţii de vite din cuprinsul judeţului... Gîndesc că un oştean tînăr ar avea ce învăţa de la un căpitan atît de aprig.

— Cei mai tineri învaţă de la noi, vornice, noi învăţăm de la cei mai bătrîni şi mai cuminţi ca noi. Viaţa-şi are tîlcuri ascunse, care se dobîndesc greu, în şir lung de ani.

— Da! Da!... oftă vornicul Alexandru. Viaţa-i mare maşteră şi aprigă învăţătoare, căpitane Gheţea. Cîteodată-i maşteră şi nepricopsită pentru unii, mumă bună şi plină de dulceaţă pentru alţii. Sînt gînduri care m-au cercetat şase ani de temniţă! Şase ani îndelungi şi grei, fără lumina zilei, dormind pe paie mucede, ferecat şi la mîini şi la picioare, ros de viermi şi de şobolani... Am văzut crescînd în fiare pe singurul meu copil. Am văzut cum se otrăveşte, cum nimic din ce-i îngăduit pînă şi mieilor, şi mînjilor, şi fiecărui pui de sălbăticiune, lui nu-i sînt îngăduite. Atunci am înţeles ce-nseamnă inima de tată. Şi altele le-am înţeles, domnia ta şi boieri dumneavoastră!

A tăcut. În odaie s-a-nchegat o linişte de moarte. Îl ascultaseră toţi, cu frunţile încreţite. Vornicul Alexandru şi-a şters sudoarea care-l năpădise cu stropi gălbui, petrecîndu-şi mîneca coantăşului peste faţă. L-a înecat o tuse uscată, parcă s-ar fi rupt ceva din el. Şi-a scos repede o năfrămuţă, încercînd să-şi astupe gura. Cînd s-a potolit, Radu Gheţea a văzut că năfrămuţa e stropită cu sînge. Fruntea înaltă, cu oasele tîmplelor împungînd pieliţa pămîntie, părea fruntea unui mort. Şi-a plecat-o

ca şi cînd s-ar fi ruşinat de slăbiciunea şi boala lui.

— Iată, căpitane Ghețea, că eu am soroc neînduplecat pentru împlinirea jurămintelor mele, rosti el cu glas sfîrşit. S-a hodinit apăsîndu-şi pieptul cu mîna... Apoi: Gîndesc, căpitane, că fiind şi cel mai vîrstnic şi omul ales de sfatul boiernaşilor pentru trebile de obşte, să dau glas. Sînt lucruri care te pot bucura pe domnia ta, altele care te pot întrista.

— Să prindem mai întîi un strop de putere, vornice... Pe inima goală, sfatul n-are haz, nici temei.

N-a isprăvit bine vorba, şi pe uşă s-a înfățişat Cîrstocea, aducînd şi punînd pe masă o pită cu coajă rumenă, învelită într-o ştergură, un hartan de pastrama de capră şi o botă de rachiu. Oaspeții şi-au şters mustățile cu dosurile palmelor şi s-au aşezat, care unde, după ce s-au închinat cu fețele întoarse spre răsărit.

Radu Ghețea a înțeles că vornicul Alexandru îşi încheiase socotelile cu viața şi că din drumul pe care a pornit n-o să-l mai întoarcă nici Dumnezeu. Vorbea înăbuşit, dar ceea ce rostea parcă era călit la un foc lăuntric, care dădea cuvintelor ascuțiş de oțel.

— Sfatul nostru, al curtenilor, al mazililor şi al tuturor boiernaşilor, dimpreună cu scutelnicii domniei, l-am ținut la curțile mele din Dobreni. Că n-a fost după voia Danului, şi nevastă-mea, ajutată de aceşti doi veri ai mei, a ascuns uricile şi-a ținut piept cîinelui.

— Aşa-i, întăriră cei doi veri mustăcioşi şi sprîncenați.

— Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat bărbăție în temniță, să nu mă plec tartorului aceluia, care mă ispitea. Mulțumim cneazului Lambru că l-a pus la pămînt şi m-a scos la lumina zilei.

— Mai bine dă-i mulțămita domniei tale căpitanului, că fără el şi fără cneazul Ghețea noi ne prăpădeam pe căile

băjeniilor... Cît despre domnia ta, ai fi zăcut şi acu tot în temniță, spuse rar şi apăsat Lambru.

Vornicul şi-a clătinat capul a încuviințare:

— Se va face totul la vremea potrivită, cneazule Lambru. Domnia sa căpitanul Ghețea va vedea că nu vorbele sînt destul, ci faptele.

— Numai acelea care pot să alunge primejdia de pe țară şi de pe poporeni, vornice Alexandru.

— La ele mă gîndeam şi eu, căpitane... Să nu-ți bănui dacă în povestea mea amestec laolaltă cele întîmplate mie cu poruncile agiei şi cu necazurile de obşte. Da' altfel, n-ai pricepe firul după care s-au urmat toate cîte au fost de la ieşirea din neființă şi pînă acum.

— Ascult cu toată cuviința, vornice.

— Tărăşenia e lungă, da' n-am de gînd să despic firul în patru. Fiecare ştiți ce-a-nsemnat venirea Danului în județ, acu-s douăzeci de ani, dacă țin socoteala bine.

— Douăzeci de ani şi şase luni, domnia ta, spuse aspru Lambru.

— Aşa!.. Douăzeci de ani şi şase luni de blestem, de harț, de nelinişte. Sate de moşneni chivernisiți ca Drăgoieştii şi Sulițarii oborîte la pămînt, boiernaşi spulberați de pe fața pămîntului, ocine prădate cu sila, turcul adus în județ şi pus strîngător de bir şi de dajdie, morți, văduve şi robi ca mine... Dumnealui, vărul meu bun, Ion Fătu, avea moară la Topolog. Din asta trăia, din asta îşi ținea rangul.

— Numai din asta, mormăi Ion Fătu.

— Adeveresc şi eu, întări Pătru Duh.

— Ce-i strica cîinelui de Dan moara pricăjită a vărului meu bun ? Ce-i strica păcătosului de vel armaş delnițele tale, Duhule?

— De, ştiu şi eu... tresări Pătru Duh, roşindu-se îndată

sub plivirea mustrătoare aruncată de Ion Fătu.

„Se vede treaba ca sînt legaţi prin vrun jurămînt să vorbească ori împreună, ori întîi şi întîi logofătul, şi mai apoi păhărnicelul”, gîndi Radu Ghețea.

— Răspuns la întrebările mele de acum au dat înşişi duşmanii noştri. Boier Dan vrea să se macine tot grîul din judeţ numai în morile lui, numai el să ia uium şi să vămuiască sacii, vel armaşul vrea ca băuturile să se vîndă numai în crîşmele şi hanurile cu care a-mpînzit răscrucile, cumpărînd pe nimica toată cîteva fălci de pămînt pustiu. Le stăm în cale. Noi, boiernaşii şi scutelnicii, care neguţăm singuri şi care ţinem vaduri bune. Moşnenii, pentru că străjuiesc pe drumurile domneşti şi la plaiuri.

— Atunci ce facem? întrebă înfoindu-şi mustaţa Ion Fătu.

— Ce facem? adăugă smerit Pătru Duh.

— Cum ce facem? se miră vornicul. Ce-am hotărît la sfatul obştesc. În tot judeţul s-a călătorit vestea izbirii cneazului tatăl domniei tale, cu boier Dan. S-a mai auzit de un război pe care l-ai fi bătut dumneata, căpitane Ghețea, împreună cu căpitanul Racea la Tîrgovişte, în Hanul Grecului. Noi am tălmăcit faptele astea aşa cum era însetat sufletul nostru să le tălmăcească... Mai ales de cînd s-a abătut la Dobreni un olăcar al agiei cu poruncă scrisă pentru mine de la Ivan aga, capitanul călăraşilor... Porunca spune să cercetez cu luare-aminte tarhatul de luptă al cetelor, să adun sfatul de obşte, care săi statornicească vechile rînduieli ostăşeşti ale curtenilor. După asta, să se aleagă două mădulare din sfatul obştesc, cu care să fiu în păr la căpitănia Pădureţului, pentru porunci. Iar în ziua a treia de sfintele Paşti, la agie, în Bucureşti, că măria sa voievodul pofteşte

să țină Divane şi Scaune de judecată, aşa cum se țineau în vremurile bune... Dacă avem negoațe, să le aducem. Să aducem şi dajdia către domnie, adică cîte patruzeci de ughi de cal, care se cuvin la Sîn-Gheorghe, şi să gătăm la vreme şi ceilalți patruzeci pe care sîntem îndatorați să-i dăm la Sîn-Dumitru... Iată poruncile de le am. Ne cheamă vodă la sfat. Aşa cum stăteau în Divanele domneşti din vechime roşii, scutelnicii şi celelalte cete de curteni. Dacă măria sa ne pofteşte, se cheamă că are lipsă de noi. Tot aşa cum noi avem lipsă de măria sa...

Începuse să grăbească vorbele. L-au trecut alte ape de sudoare. A icnit înfundat, apoi s-a-necat într-un val de tuse. De data asta, năfrămuța i s-a umplut cu sînge. Mîna dreaptă îi tremura, fără să şi-o poată stăpîni. S-a frînt peste masa, apăsîndu-şi pieptul cu pumnul.

Călin a sărit lîngă el, apucîndu-l de umeri:

— Te-ai ostenit prea mult, taică.

Vornicul şi-a clătinat pletele sure. I se vedea spatele lat, icnind ca scuturat de plîns. Județul Samson îşi făcea cruci dese, întorcînd ochii de la vornic la Radu Ghețea şi de la acesta la vornic.

3

Cugetul omului e ca o prăpastie fără fund în care se aşază, unele peste altele, amintirile vieții. Unele rămîn proaspete şi vii, altele se-mpletesc, se pritocesc ca într-o cramă, apoi scot la iveală înțelesuri noi şi adînci, coapte la lumina timpului şi a înțelepciunii anilor. În toată urzeala asta de fire subțiri, în tot păienjenişul acesta de gînduri şi aduceri aminte, de vechi bucurii şi proaspete tristeți, te cauți pe tine cel adevărat, îți cauți drumul, iar

atunci cînd ridici ochii spre cer să-ți desluşeşti zodiecele sub crugul cărora stai, întrebi nesfîrşitul dacă baţi cale dreaptă printre oameni şi dacă paşii vieții tale sînt paşii adevărului şi ai luminii.

Slujbele la căpitănie i-au ridicat de pe ochi vălul încrederii, cu care-l îmbrobodise focul tinereții, curățindu-i privirile de începeţoşarea viselor nesăbuite. Lumea se arătase, dintr-o dată, într-o goliciune lipsită de ruşine. În toată goliciunea adevărului, care dacă era hîd şi ghebos adeseori, avea alteori frumuseți nebănuite. Frumusețile astea stăteau în cugetele celor de-o mumă cu el.

Umbrele serii se-ntăriseră. Barza se aşezase cloşcă, bărzoiul o străjuia stînd într-un picior, cu capul dat pe spate şi pliscul lăsat în jos. Părea un filosof acrit de atîta înțelepciune. Oştenii, trudiți de muncă, se culcaseră. Nu se mai auzeau nici clopotele, nici toaca. Peste căpitănie pogorîse liniştea. Din luncă adia o boare de vîntişor umed... în tăcerea aceea adîncă şi cuprinzătoare s-au auzit limpede copitele unui cal, țăcănind drumul la pas domol. Şi tot atunci, Lambru a urcat încet şi aproape fără nici un zgomot treptele cerdacului.

— Bade Lambrule!

— Eu sînt, căpitane!

— Cine va fi bătînd drumurile la ceasul ăsta al tihnii şi al aducerilor aminte? oftă Ghețea, întorcînd spre cneazul Drăgoieştilor fața muncită şi ochii albaştri, grei de întrebări.

— Vr-un oştean de-al căpităniei...

— Aş!... Oştenii mei nu umblă la pas.

— Atunci vr-un călător trudit.

— Poate!... Un călător care şi-a pierdut sufletul, zîmbi, amar căpitanul. Dacă are vreo treabă cu noi, o să-l

vedem. Dacă nu?! Căile vieții sînt împrăştiate în toate vînturile.

— Grăieşti vorbe ciudate, căpitane... Ți-e cugetul tulburat, spuse domol Lambru, căutînd privirea oşteanului.

Radu Ghețea şi-a lăsat fruntea în jos. S-a întors încetişor cu spatele la pălimar şi s-a dus de s-a aşezat pe lavița din colțul cerdacului.

— Pofteşte, bade, lîngă mine. Cugetul meu aleargă după gînduri, şi gîndurile zboară bezmetice, căutînd izvoare cu apă vie... De aceea-s aşa cum mă vezi. Domnia ta n-ai scos la sfatul de astăzi nici o vorbuliță. Da' ți-am cetit în ochi că ai să-mi mărturiseşti numai mie păsul de te-a adus la căpitănie. |

— Ai spus un lucru cu tîlc mai-nainte. Că te trudeşti să găseşti nişte izvoare cu apă vie?! ... Nu ştiu ce fel de izvoare vei fi căutînd, că şi eu caut unele. Apă vie pentru Drăgoieşti. O să cercetez pînă la marginea pămîntului şi, de-ar fi s-o port în gură, tîrîndu-mă pe brînci, tot n-am să mă las pînă n-oi putea stropi satul cu ea... Păsul nostru îl cunoşti, domnia ta. Îți aduc răspuns la unele vorbe de le-a lepădat cetaşul Ioniță din Bucşăneşti la picioarele cneazului Ghețea.

— Ei? tresări căpitanul.

Lambru n-a răspuns. Liniştea serii s-a făcut înfricoşată. Paşii calului se auzeau ca venind din alte tărîmuri. Tot din alte tărîmuri a venit şi glasul cneazului din Drăgoieşti. Era pietros, ca şi cînd peste sufletul omului ar fi bîntuit crivățul.

— Ne vindem sat domnesc, căpitane Ghețea! Şi cînd te gîndeşti că abia acu cîteva zile ne spoirăm fețele bordeielor. Socoteam să ne ridicăm case, la toamnă, ca odinioară... A tăcut. Apoi: Să fi văzut cum am arat

țarina... Să fi simțit mirosul brazdei pe care-o răsturnam pentru noi. Slobozenie...

Lui Radu Ghețea i s-a părut că Lambru a icnit ca unul izbit în inimă. N-a cutezat să-l tulbure. Cneazul pălise. Apoi se albise. Buzele îi tremurau uşor. Şi-a zvîrlit capul pe spate. Ochii îi ardeau.

— Ne vindem sat domnesc, căpitane! Să vină ispravnicii măriei sale şi să facă înscrisurile. Da' să ştii, domnia ta, că uricile vechi nu le dăm. Aşa să-i spui măriei sale... Le ținem pentru sufletele noastre şi pentru sufletele copiilor noştri. Acu mă duc să mă hodinesc, că sînt trudit. De asta am venit la căpitănie... Să deie Dumnezeu să-ți fi fost cugetul cinstit atunci cînd l-ai slobozit pe cetaş cu sfaturi către cneaz. Noapte bună. Iată că s-a arătat şi călătorul... Straja i-a pus sulița în piept. Pare a fi păgîn. Mă duc. Sînt ostenit.

A coborît scările, fără să se mai uite înapoi. Îşi ținea umerii căzuți şi fruntea plecată.

Radu Ghețea a înțeles că Lambru, omul de criță care stătuse cu pieptul în fața Danului, care nu-şi îndoise grumazul douăzeci de ani în şir, a simțit deasupra lui o putere mai presus decît toate puterile cerului şi ale pămîntului: puterea măriei sale.

— Oare ori încotro s-o mişca pămînteanul, numai de lanțuri să dea?...

— Hei, căpitane!... Hasan gelep întreabă dacă are cale slobodă, strigă straja de la poartă, bătînd cu coada suliței în toaca agățată de creanga unui tufan.

— Slobodă, slobodă, răspunse Radu Ghețea, privind luceafărul de seară, care începuse să-şi licăre apele în afundurile bolții.

Vorbele lui Lambru, aşa cum fuseseră ele, domoale şi gîtuite, îl plesniseră peste obraji ca un şfichi de bici. Să-l

creadă toată moşneşimea fiu hain şi slugă prea plecată slujbelor sale? Putea face altceva, decît să-i sfătuiască pe drăgoieşteni să-şi vîndă satul măriei sale? Ce-ar fi putut face?...

— Allah e unul şi Mohamed e profetul său!... Pace!

— Pace, Hasan gelep... Descalecă. Casa mea e casa ta...

Răspunzîndu-i turcului, Radu Ghețea a simțit ca s-a dărîmat în el încă un vis şi o nădejde a tinereții zburdate şi încrezătoare, care-l amăgise şi care-l încîntase pînă atunci. Viața-i ca îi muiere frumoasă, dar trufaşa. Nu-i simți dulceața decît atunci cînd eşti mai tare ca ea. Nu i te poți alinta la sîn decît dacă o apuci voiniceşte în brațe şi-o frîngi de mijloc, după voia ta.

S-a închinat cu mîna la inimă, atunci cînd Hasan gelep şi-a arătat turbanul la buza cerdacului. Hasan gelep are aşpri cu zimții noi, pe care-i dă pentru oi chivirgic, crescute la munte.

Calul turcului, un armăsar de Misir, cu picioarele subțiri şi pîntecul arcuit, rămăsese nemişcat, acolo unde-l lăsase stăpînul. Noaptea începuse să-ngîne tot mai tare blîndețea serii.

La poftirea căpitanului, Hasan gelep s-a aşezat pe laviță, trăgîndu-şi picioarele sub el. Era un bărbat trecut de cincizeci de ani, scund, dar bine legat, cu fața prelungă, uşor gălbuie şi ochii tăiați pieziş. Fuiorul bărbii începuse să-i cărunțească. Cu toate că viața ostăşească şi războaiele îi aspriseră trăsăturile, Hasan gelep îşi lumina obrazul de cîte ori deschidea ochii verzui în care licăreau gînduri vesele. Avea obiceiul să-şi țină pleoapele abia întredeschise, ca şi cînd ar fi voit să tragă o perdea între el şi lume. Era îmbrăcat cu şalvari de mătase verde, cămaşă şi ilicel roşii. În brîul lat, tot de mătase, avea

înfipte junghere şi pistoale. A tăcut vreme îndelungată, după obiceiul binecredincioşilor. Îşi mîngîia cu mişcări domoale şi prelungi fuiorul bărbii. Din cînd în cînd îşi deschidea pleoapele, şi atunci ochii verzi îl aţinteau pe Radu Ghețea, iscodindu-l. Căpitanul, rezemat de pălimar, cu braţele încrucişate pe piept, cu privirea dîrză, aştepta ca Hasan gelep să înceapă vorba. Într-aceea s-a coborît noaptea. Cîrstocea adusese într-o strachină de lut cîţiva cărbuni, cu care Hasan gelep îşi aprinsese ciubucul. A băut tutun, liniştit şi tăcut, ca şi cînd numai pentru asta ar fi venit la căpitănie. Îndată cerdacul s-a umplut de o aromă dulce şi străină. Se-ntunecase de-a binelea. Nu ştia de ce, dar Radu Ghețea se simţea la îndemînă lîngă turc. Era în cerdac, la vremea aceea, o linişte şi o tihnă ca acasă, la Cremenari.

— Bre capitan... Allah a fost darnic cu tine. Te-a împodobit cu frumusețea vitejilor şi cu bunătatea înțelepților.

— De unde ştii, Hasan gelep, că sînt bun?

— Hm!... Ochii mei nu şi-au pierdut agerimea. Iar pe Ibrahim effendi îl cunosc de douăzeci de ani. În douăzeci de ani, gura lui n-a rostit decît adevărul.

— Ți-a spus ceva Ibrahim effendi? Fără vrerea lui, glasul căpitanului a avut o tresărire, care n-a scăpat turcului.

Hasan gelep a rîs încetişor în barbă. A pufăit de cîteva ori din ciubuc, înainte de a răspunde.

— Bre ghiaur, bre ghiaur!... Gheena şi-a vărsat smoala în sîngele vostru. Sînteți repezi ca armăsarii din Arabia şi semeți ca şoimii din Circazia. Şi voi, şi cei de la Bogdan-Ilî... Cugetul vostru e tulburat ca apele de munte. Tu eşti înțelept. Da' ceilalți n-au găsit căile adevărului. Iar beyul vostru e om sîngeros şi negru ca Israfil, îngerul morții.

— Nu înțeleg, Hasan gelep?!

— Allah e lumina cerului şi a pămîntului... Îți spun că înțelegi. Cu Hasan gelep să nu îmbraci blana vulpii. Beyul poartă sub gugiuman gînduri rele către steagurile profetului.

— Ce vorbe, Hasan gelep!...

— Căpitan, căpitan... Hasan, bătrînul Hasan, care acum minte aripile dorului mînîndu-i gîndurile spre grădinile cu chiparoşi, cu platani şi cu molizi de la Anadoli-Hisar, l-a văzut pe bey privind steagurile profetului. Avea ochii răi şi strîngea mîna pe sabie...

— Hasan gelep!

— Taci! Eşti pui, nu vulpoi... Nu ți-a dat Allah meşteşugul meghistanilor. Nu ştii să te prefaci... De ce împleteşti scuturi?

— Pentru că n-au toți oştenii!

— De ce obosesc de la ceasul rugăciunii de dimineață pînă la ceasul rugăciunii de seară meşterii fierari, şi abagii, şi lemnari?... Răspunde, căpitane!

— Măritul împărat a poruncit voievodului să ridicăm oaste pentru Sinan Paşa. Ştii şi tu, Hasan gelep.

Turcul a behăit în barbă, ca şi cînd vorbele căpitanului l-ar fi veselit peste măsură. Apoi a scuipat dincolo de pălimar, scîrbit şi cu fața acră:

— Pentru porcul de Sinan?! El care s-a vîndut spahiilor ca o cățea, cu toate că a mîncat orez din cazanele noastre?!... Căpitan, căpitan... Păcat că n-ai crescut în seraiul prea puternicului împărat... Astăzi ai fi fost paşa.

— Sînt foarte mulțumit, Hasan gelep, că m-am născut aici, şi sînt bucuros că nu port turban. Sînt căpitan de județ în oastea măriei sale voievodul Mihai şi asta îmi ajunge, răspunse Ghețea.

Turcul şi-a clătinat turbanul în semn de nedumerire şi

de mustrare.

— Bre căpitan... Mîndria nu-i fruct care să se pîrguie în grădinile lui Allah.

— Creşte în livezile noastre, Hasan gelep.

— Creşte în locul înțelepciunii, căpitan.

— Mai bine mîndru şi slobod, decît înțelept şi rob, effendi... Mîndria e fala oşteanului. Iar slobozenia, hrana mîndriei.

Turcul l-a săgetat pe Ghețea cu o privire piezişă, a rîs înăbuşit, apoi, închizîndu-şi ochii, a început să pufăie rar şi mulțumit din ciubuc. Părea că uitase de căpitan şi de lume, ca şi de vorbele pe care le rostise pînă atunci. Cu toate că se încălzise, Radu Ghețea şi-a muşcat buzele, stăpînindu-şi în el toate cîte ar fi vrut să le spună. Nu voia să se arate mai puțin bărbat decît gelepul. Aşa că a tăcut, privind nemişcat la licărul argintiu al luceafărului de seară...

— Căpitan?!

— Ascult, Hasan gelep.

— Azi-noapte am avut un vis ciudat... Tălmăceşte-mi-l!

— Am să încerc, effendi.

— Am visat că mă aflam în livada minunată a Rîului ceresc cel mare, care curge pe lîngă Anadoli-Hisar. Stăteam culcat în iarbă, sub un sicomor uriaş. Pe colină vedeam zidurile înalte ale palatului clădit de Baiazid Ildîrîm, viteazul vitejilor, fulgerul semilunei... Aproape că genele erau să-mi acopere luminile ochilor, cînd a răsărit lîngă mine un derviş bătrîn...

Burnuzul lui era mai găurit decît plasele pescarilor, iar el era mai bătrîn decît pămîntul şi mai uscat decît o scrumbie. Ținea în mîna dreaptă un bețişor de trestie, iar în mîna stîngă o strachină de cerşit... Inima lui Hasan s-a zbătut ca o pasăre în ghearele şoimului. În fruntea

dervişului era bătut un piron, de sub care se prelingeau stropi de sînge. Pe barba profetului, Hasan n-a simțit frica în viața lui zbuciumată ca apele mării.

Da' azi-noapte lui Hasan i-a fost frică... Asculți, bre căpitan?

— Ascult, Hasan gelep!

— Hi, hi, hi! rîse încetişor turcul. Da! Da! Avea un piron bătut în frunte şi-l privea pe bietul Hasan cu ochi de şarpe. N-a spus nici o vorbă, doar a turnat puțină apă din strachina de cerşit pe pămînt, apoi a făcut cîteva semne cu beţişorul de trestie... Atunci, bre căpitan, am înțeles că dervişul e sfînt şi că l-a trimis Allah să uşureze bătrîneţile bunului Hasan. De sub beţişor s-a rostogolit capul însîngerat al lui Mustafa zaraf. Avea ochii holbați şi striga cît îl lua gura... Vai, vai, căpitan, căpitan... Bietul Hasan a vrut să-şi astupe urechile, să nu-l mai audă pe Mustafa zaraf blestemînd şi ocărînd. Da' se vede treaba că dervişul îl fermecase pe Hasan. Îi luase vlaga şi Hasan n-a mai putut nici să mişte un deget. Şi Mustafa zaraf îl ocăra pe Hasan şi-l făcea porc de cîîne, pentru că fiind slujitorul lui Ali Gean Hogea, cadiul raialei, n-a pîrît cadiului ce-a aflat de la oamenii lui Mustafa. Nu i-a pîrît pe nişte ghiauri blestemați, nici nu-mi vine să le spun numele, de frică să nu mă pedepsească Allah, nu i-a pîrît cadiului că l-au omorît pe Mustafa cu iataganele, că i-au ciopîrțit saigiii ca pe berbeci, că i-au prădat caravana şi i-au lăsat pe binecredincioşi fără bairamlîkul de Id-Adha...

Turcul povestea cu un uşor surîs pe buze. Ochii piezişi îi luceau ca la mîțe. Gheţea pălise. Îşi înfipsese dinții în buză şi strîngea pălimarul, să-l fărîme.

— Să aud visul mai departe, spuse el cu glas răguşit.

— Hi, hi, hi! Hasan se teme că-ți place visul... Hi, hi, hi!... Da, da, bre căpitan. Aşa spunea capul sîngerat al

lui Mustafa zaraf... Mai spunea că ştie el de ce Hasan nu vrea să se ducă la cadiu. Că Mustafa a fost omul lui ceauş Haviz, că ceauş Haviz e spahiu şi copil de suflet al lui Sinan Paşa. Hasan a slujit în ienicerime, e omul lui Ferhat Paşa Characlan, iar ienicerii sînt copiii de suflet ai lui Allah. Că porcul de cîine de Hasan vrea să se înțeleagă cu ghiaurii care l-au omorît pe Mustafa. Ghiaurii să-i dea zece care de sare primăvara şi zece toamna. Carele să vină la raia pe numele lui Ibrahim effendi.

Iar Hasan să cumpere oi chivirgic şi araman numai de la ghiaurii ucigaşi. Bietul Hasan să plătească din partea lui Ali Gean Hogea patruzeci' de aşpri oaia, ghiaurul să dea treizeci celui ce o vinde, cinci aşpri vechi să-i dea lui Hasan şi cinci să-i țină bacşiş. La o mie de oi, Hasan are să aibă cinci mii de aşpri vechi, ghiaurul tot cinci mii. Aşa țipa şi ocăra Mustafa zaraf, cel care şi-a pierdut capul în cetate la Tîrgovişte în ziua aceea binecuvîntată de Allah, cînd în crengile sicomorului huruiau porumbei, cînd fluturii se aşezau pe frunzele chiparoşilor, iar trandafirii de pe zidurile palatului clădit de Baiazid Ildîrîm, viteazul vitejilor şi fulgerul semilunei, răspîndeau valuri de parfum peste lunca Rîului ceresc cel mare. Dervişul a făcut un semn cu bețişorul, iar Hasan, bătrînul şi bunul Hasan s-a trezit... Tălmăceşte visul, căpitan... Am vorbit!

Altădată i-ar fi sărit turcului în beregată şi i-ar fi măsurat spinarea cu pumnii sau cu latul săbiei. Apoi l-ar fi smuls de pe lavița pe care stătea nemişcat cu picioarele aduse sub turul şalvarilor şi l-ar fi rostogolit pe scări, croindu-l cu ciubucul peste turban. Radu Ghețea a zîmbit ca la auzul unor şotii puse la cale de Racea. De altfel, dacă ar fi fost Racea căpitan de Pădureț, n-ar fi

stat în cumpănă să negoțeze oi cu Hasan gelep. Ar fi tocmit asemenea negoț, încît punga turcului să se subțieze cît mai mult, iar a lui să se îngroaşe cu cît s-a subțiat aceea.

El, pentru că nu-i Racea, dar nici nu poate spune că n-a învățat în timpul din urmă să cîntărească oamenii şi faptele cu cîntarul prietenului său, cugetă asupra proastei stări care a pus țara sub puterea păgînului şi care-l sileşte să găsească tălmăcire potrivită viselor lui Hasan gelep.

Hasan gelep bea tutun, scoțînd din gură clăbuci de fum înmiresmat. Îşi ținea ochii închişi şi dacă n-ar fi pufăit la răstimpuri, ar fi părut o stană de piatră. Gelepul aduce ramura de măslin şi pungile cu care Cremenarii şi alte sate moşneşeştî pot să-şi întărească vetrele şi să facă față dabilelor. A tuşit în barbă, apoi s-a săltat pe pălimar rezemîndu-şi tîmpla de unul din stîlpi.

— Sînt gata să-ți tălmăcesc visul, effendi.

Turcul şi-a scos ciubucul din gură, clătinîndu-şi capul de la stînga spre dreapta: după obiceiul închinătorilor lui Allah, era semn de încuviințare.

— Pot să-ți spun, Hasan gelep, că visul pe care l-ai avut a fost un vis minunat şi că dervişul cu pironul în frunte a fost un sfînt.

— Hi, hi, hi!... Da, da, căpitan!... Da, da!...

— Eu cunosc pe creştinii care i-au luat capul lui Mustafa zaraf. Sînt oameni sîngeroşi, care nu îngăduie să fie călcați pe coadă, nici dacă ar veni însuşi vizirul cu toate paşalele împărăției. Mai ales nu iartă nimic celor ce prigonesc muierile şi copiii, celor ce batjocoresc pe bătrîni şi legea lui Hristos. Pentru moarte, dau moarte... Pentru o palmă, o ghioagă.

— Isus Nazarineanul v-a învățat să aruncați pîine celui

ce vă bate cu pietre şi să întindeți obrazul celui care v-a pălmuit...

— Tot Isus a alungat cu biciul pe zarafi din fața templului, Hasan gelep. Şi era fiul lui Dumnezeu...

— Allah e unul şi Mohamed e profetul său.. Allah e lumina cerului şi a pămîntului.

— Nu noi am venit peste voi să vă aducem legea lui Hristos, Hasan gelep.

— Baiazid Ildîrîm a jurat pe Coran să treacă necredincioşii prin foc şi sabie, bre ghiaur... Ienicerii sînt copiii de suflet ai lui Allah.

— Pot să fie, Hasan gelep. În legea noastră stă scris că cine scoate sabia, de sabie va pieri. Mustafa zaraf a scos iataganul în vreme de pace. A pierit de fier şi l-au mîncat vulpile. Vorbele pe care ți le-a spus în vis capul lui Mustafa zaraf se tălmăcesc astfel: „Hasan gelep, ia aminte!... Creştinii n-au de unde să-ți dea sare, pentru că ocnele sînt ale măriei sale voievodul. Oamenii care au crescut oile sînt oameni săraci. Plătesc haraci la împărăție, plătesc dajdii la domnie, aşa că au lipsă de patruzeci de aşpri pentru capul de oaie. Nici un firfiric mai puțin. Bine ar fi, Hasan gelep, dacă nu vrei s-o pați ca mine, să nu-i superi pe căpitanii creştini. Să nu vezi mai mult decît trebuie să vezi şi mai ales să nu spui cadiului ce-a pățit Mustafa zaraf, pentru că ai firman numai pe o mie de oi, dar căpitanii pot să-ți dea două mii. Una pentru cadiu şi cealaltă pentru tine. La Stambul, capul de chivirgic se vinde cu optzeci de aşpri. Aşa că vei avea bun cîştig. Căpitanii nu vor bacşiş, pentru că nu sînt turci. Iar dacă vrei să umbli sănătos pe şleaul Giurgiului şi să mai vii la anul după oi, atunci ascultă tălmăcirea asta, care-i făcută cu credință şi cinste."

Cu toate că vorbise turceşte, Ghețea rostise cuvintele

rar şi apăsat, destul de încet să nu le audă decît Hasan gelep şi destul de amenințător ca turcul să priceapă că nu-i arde de glumă.

Hasan gelep n-a răspuns decît într-un tîrziu:

— Allah... Pasărea înțelepciunii a zburat din cerdac.,.

Peştele mare mănîncă pe cel mic, bre căpitan. Allah a poruncit femeii să fie roaba stăpînului, plăcerea şi bucuria lui. El a dat vitejilor puterea să supună pe necredincioşi, să-i robească pentru muncă şi pentru hasnalele luminatului sultan. Aşa e scris, bre căpitan... Peştele mic sînteți voi... Lasă oile la treizeci de aşpri bucata.

— Buturuga mică răstoarnă carul mare, effendi.. Nu las nici un aspru.

— Oşteanul înțelept şi viteaz se luptă ca un leu, dacă ştie că biruie trei necredincioşi. Dacă tabără asupra ienicerului patru necredincioşi, copilul lui Allah îi răpune... Dacă vin cinci, atunci Hasan fuge... Dau treizeci şi cinci de aşpri.

— Eu mă lupt cu şase ieniceri, Hasan gelep. Dacă vin şapte, îi răpun. Dacă vin opt, scot pistolul şi-l împuşc pe al optulea. Sar pe cei şapte îi tai în luptă dreaptă... Nici un firfiric mai puțin.

— Ascultă, bre ghiaur, vorbele unui oştean bătrîn. Paşalele şi vizirii, agalele şi dahiii, beglerbeii, nazirii şi cadiii trăiesc bine cu beyii voştri şi cu boierii... De ce-am trăi noi rău, bre căpitan?!...

— Să trăim bine, effendi! Nici noi nu vrem altfel. Că paşalele o duc bine cu boierii noştri, asta o văd şi eu. O duc bine pentru că ai noştri dau şi ai voştri primesc. De unde dau boierii, ştii şi tu, Hasan gelep.

— Allah a făcut păstorul, ca să aibă cine mulge turmele.

Tu eşti un păstor prost. Ai un nahi[1] pe mînă, dar stai ca un trîntor. Bre căpitan, bre căpitan... Înțeleptul ştie că toate trec pe lumea asta ca apa repede de munte. Hasan a învățat ca atunci cînd apucă o creangă de smochin într-o mînă să culeagă repede toate smochinele, apoi să se întindă şi să apuce creanga de deasupra. Numai aşa poți culege tot smochinul, pînă la vîrf.

— Ai dreptate, effendi. Eu însă am văzut stîrnindu-se furtuni cumplite din senin. Să te ferească Dumnezeu să te afli în smochin, la vremea aceea.

Turcul n-a răspuns. Şi-a clătinat doar turbanul, în semn de înțelegere. Apoi, într-un tîrziu:

— Ai visat tu, bre căpitan, un vis în care Allah slobozise pe lume o asemenea furtună?!

Radu Ghețea a rîs aspru. A sărit de pe pălimar şi s-a oprit în fața gelepului:

— Hasan effendi... Ai tăcut cînd puteai să vorbeşti în fața cadiului. Acum vorbesc eu, cînd aş putea să tac. Iați oile şi neguțează-le singur la Stambul. Întoarce-te la primăvară, dacă n-o să fie Dunărea tulbure şi mînioasă. Cît despre înțelepciunile pe care le-ai rostit, eu îți rămîn mulțumitor. Ai mîncat pîine şi sare pe meleagurile noastre... Asta să n-o uiți, Hasan gelep!

— Allah e unul şi Mohamed e profetul său. În Coran stă scris să cinsteşti cortul care ți-a dat adăpost... Lasa-mi oile cu treizeci şi şapte de aşpri vechi.

— Patruzeci, Hasan gelep.

— Treizeci şi opt.

— Patruzeci!

— Allah!... Eşti fără inimă!... Sînt batrm!,.. treizeci şi noua...

---

[1] District

— Patruzeci!

Hasan gelep şi-a scuturat ciubucul, bătîndu-l de marginea laviței. O ploaie măruntă de scîntei s-a ridicat spre bagdadie, stingîndu-se într-o clipă. Turcul a oftat, coborîndu-se domol de pe laviță. Şi-a desfăcut ciubucul, vîrîndu-şi-l într-o pungă de mătase, pe care o purta atîrnată pe după gît.

— Galiongiii de la Tripolis spun că numai cînd Allah tulbură marea trebuie să te trezeşti din somn şi să fii mai tare decît valurile... Să trimit oamenii lui Ibrahim effendi după oi?

— Nu!... Satele au să le aducă la tîrg.

— Allah cu tine, bre căpitan... Hasan n-a văzut încă peşte mare înghițit de peşte mic. Nici turmele umblînd fără păstori, nici cîinii să mulgă oile... Eşti viteaz şi nu-ți pleci ochii în fața puterii. Soarta vitejilor este ori mărirea, ori moartea. Mai adesea moartea, bre căpitan, pentru că pizma şi înşelăciunea sînt mai tari decît vitejia. Minciuna curteanului taie mai adînc decît iataganul viteazului... Hasan are bani pe care-i dă cu camătă... Viteazul are o singură vorbă. Tu ai vorbit cu mine... Porcului de Haviz să nu-i vinzi nimic.

— Ba am să-i vînd, Hasan gelep.

— Ce?

— Capul... Am să i-l scot în tîrg, înfipt într-o suliță.

— Allah!... Atunci am să-ți dau patruzeci şi unul de aşpri pe capul de oaie... Cîte zile să mai aştept la Ibrahim effendi?

— Şapte...

— Poate se va coborî iarăşi asupra ta pasărea înțelepciunii.

Allah să-ți lumineze paşii.

— Domnul cu tine, Hasan gelep.

S-au închinat unul către altul, cu mîinile puse cruce îa piept. Turcul a coborît scara domol şi s-a aburcat în şa. N-a mai întors capul, ieşind la pas pe poarta căpităniei.

Radu Ghețea a rămas să privească licărul stelelor. Şi să cugete asupra înțelepciunilor rostite de Hasan gelep. Abia se stinseseră pe şleaul tîrgului paşii mărunți ai calului, cînd liniştea nopții a fost spartă de ropotul des al unui povodnic slobozit în goană... Glasul străjii a răsunat prelung...

— Cine vineee?

I-a răspuns o voce răguşită şi pripită:

— Porunca agiei!... Porunca agiei!...

Călărețul, care-şi strunise fugarul la porțile căpităniei, a dat buzna în curte. Ajuns sub cerdac, a sărit din şa, urcînd scările cîte două, trei deodată.

— Ei? făcu Ghețea, ieşindu-i în cale.

— Loc!... Loc!... Îl caut pe căpitan.

— Eu sînt!

În lumina palidă a lunei, Radu Ghețea a văzut doar o pereche de mustăți şi o barbă răvăşită de goană, ieşind de sub colbul care se aşternuse pe fața olăcarului. Şi albul ochilor rostogolindu-se în găvane.

— Răvaş de la Ivan aga, căpitane, spuse călăraşul. Şi poruncă învățată de mine pe de rost.

— Să aud porunca!

— Aşa să faci, cum scrie la răvaş. Şi nu care cumva să zăboveşti o mică de ceas. Drumul să fie pe la Tîrgovişte. Fără căpitanul Racea să nu te înfățişezi. Cu el şi cu meşterii tălieni. Atîta!... Acu fă bine domnia ta şi porunceşte loc de hodină pentru mine şi pentru cal... Am ținut-o numai într-o întinsoare...

IV

1

Mihai se întorsese de la Cilieni zdrobit şi fărîmat, ca după o zi de munci grele. Aţipise pe jumătate îmbrăcat, chinuit de dureri cumplite, care-i strîngeau tîmplele într-un cerc de fier. Ar fi vrut să se dea somnului, dar n-a fost chip. S-a răsucit în aşternut, s-a perpelit, a bătut iatacul în toate părţile, cu mîinile încrucişate la spate. Abia acum, văzînd şi auzind la faţa locului toate cîte fuseseră, abia acum, simţind şi durerea pentru moartea Voichiţii şi aceea pentru prăpădirea satelor sale, înţelege că va răbda cu greu pînă-n toamnă. Relele, durerile şi ruşinea s-au adunat pic cu pic, strop cu strop, pînă cînd au umplut cupa amărăciunilor. Îi e lehamite şi îi e scîrbă. Turcii nu mai ţin nici una din rînduielile vechi. Strică ţara după pofta fiecărui başbuluc-başa, după harţagul fiecărui năvrap. Strică ţara, sugrumă negoaţele, stau ca nişte gadini la toate vămile Dunării şi sug vlaga moşiilor. Nu poate fi vreme mai potrivită să ridice sabia decît acum. Ar face-o astăzi. Astăzi ar buciuma la oastea cea mare. Aşa-i dă ghes sîngele. În loc să-şi uşureze sufletul şi să-şi răcorească inima intrînd cu sabia în păgîn, trebuie să-şi dumice ura şi ruşinea între dinţi, să tacă, să se ploconească în faţa lui divan effendesi, să rabde privirile haine ale boierilor din Divan şi să unelteasca ca un duh al umbrelor, tăcut, scurmînd ca sobolul, ţesînd ca păianjenul. El care clocoteşte, el care se simte în stare să

dea piept cu o urdie întreagă... De ce l-o fi ocolit Alexandru Cumulovics? Oare să nu-şi fi băgat aici coada Jicmond Bator? Biata Voichița, biata Voichița! La ce-ar plînge-o?!... A murit ca o bărbată şi ca o vitează. Lui moş Gagea are să-i dea scutire de orice dare. Să rămînă şi să aibă grijă numai de stupi.

Aşa l-a găsit întîiul licăr al zorilor. Cu barba răvăşită, cu cearcăne grele la ochi, tras la față ca un mort. Îi ardea pămîntul sub picioare. Năzuia spre Bucureşti ca un însetat spre izvor. A stat o vreme la fereastră, privind cum se face ziuă. A ascultat glasul vitelor, lătratul dulăilor, strigătele slugilor şi ale robilor. Astăzi va tocmi toate trebile moşiilor. Din fir în păr... N-o să mai aibă vreme să se întoarcă. Şi de bună seamă că-l aşteaptă Vătău, aşa cum îi poruncise.

★

A cercetat toată gospodăria cu luare-aminte. Grînele erau încinse şi prinseseră gărgărițe. Asta l-a costat pe Vătău doi pumni zdraveni traşi în falcă, la adăpost de vederea celor din curte.

— Păcătosule!... Unde ți-au stat mințile?

— Iertare, măria-ta! Avusei grijă numai de gropnițele şi picnițele cele mari.

— Să pui lînă nespălată pe lîngă pătule şi-n grindă... După ce-or fugi gărgărițele, amestecă grîul cu cărbune pisat, să-i ia mirosul.

— Aşa am să fac, măria-ta.

— Bagă de seamă, Vătăule! Pentru culă răspunzi cu capul.

— Răspund, măria-ta.

— Văd!... Să ai mîncare şi nutreț. Cel puțin pentru trei

luni.

— Pentru trei luni, măria-ta.

De la pătule, au trecut la beciurile cu pulbere. Aici era tocmeală ostăşească şi lucea de curățenie,

— Aşa!... Iaca-mi place!... Pentru asta, ai un galben cu zimți noi, Vătăule.

Logofătul a uitat pe data chelfăneala şi s-a umflat în pene ca un cocoş. Mai ales că se aflau prin preajmă şi cîteva străji.

Au ieşit din beci, apoi măria sa a cercetat boltele de cărămidă în care îşi aveau făurăriile şi potcovăriile robii ţigani. A vorbit cu starostele, moş Niță Chiorul. L-a întrebat dacă mai are cărbune şi dacă-i sînt baroasele bune. Dacă are şină de fier, iar dacă are să audă neîntîrziat foalele şi baroasele sunînd pe nicovale. Pofteşte pînă-n seară cincizeci de vîrfuri de suliță, pentru călărime. Vîrfuri lungi şi subțiri... Pînă-n toamnă, să aibă cinci sute pentru călărime şi cinci sute pentru pedestrime.

Moş Niță Chiorul s-a închinat rînjind, apoi a strigat o poruncă la fiii şi nepoții săi. Nici nu ajunseseră în iatacul măriei sale, că se şi porniseră foalele pe suflat. Aici, măria sa a cerut catastifele moşiei, călimările şi penele. Se aşezase turceşte pe divan, îşi înmuiase pana de gîscă în călimara pe care i-o ținea Vătău şi se pusese la socotit. A tot scris, a tot socotit, a şters şi iarăşi a scris, pînă hăt, dincolo de prînzişor. Cînd a ridicat ochii din terfeloage, avea privirea încețoşată şi fruntea săpată în şanțuri.

— N-am să mă mîntui de datorii pînă la groapă... murmură el mai mult pentru sine. A mai rămas pe gînduri o vreme, apoi a închis catastiful, punîndu-l alături.

— Trebuie să-i mai strîngi pe rumâni, Vătăule.

— Îi strîngem, măria-ta... Dă poruncă!

— Cum stai cu pămîntul la satele vîndute din proaspăt?

— Stăm rău, măria-ta. Nu fuse chip altfel, decît după lege: două părți din moşie pe seama lor, una pe seama noastră... Boierescul l-au dat cinstit. Da' la podvadă ies cam greu. Şi-ți spusei măriei tale că avem mare lipsă la morile de la Scărişoara şi de la Gostavăț. Le cam stricară apele... Dacă lepădăm gloabe şi niscai năpăşti, putem să-i mai încolțim şi pe cei din Fărcaş, de la Comanca, de la Frăsinet şi de la Gostavăț. Am avea mare spor, mai ales la vinuri şi la grîne.

Mihai se trăgea de barbă, privîndu-l chiondărîş.

— Taci!... Acum ascultă ce-ți poruncesc. Cască urechile mari, Vătăule, şi bagă-ți în cap ce-ți spun. În tine mi-e nădejdea, aici la moşie.

— Măria-ta, rînji logofătul cu gura pînă la urechi.

— Să n-ai milă nici de mumă-ta, cînd o fi la podvezi... Că aşa sînt diavolii de rumâni. Ba le sînt vitele betege, ba ei, ba li se strică fînul, ba tună şi fulgeră... Îi scoți la munci. Să cureți iazurile, să tocmeşti morile şi pătulele. Cînd o fi la dijma fînului, să care după lege şi să ridice clăi unde-ți poruncesc eu.

— Acolo, măria-ta!

— Vezi de găseşte locuri bune şi mai nălticele în pădurea Opriturii, la Fărcaş, şi în codrul Potopinului, la Comanca. Să le ridici pe podină de trunchiuri şi să le sprijini cu crengi. Piaptănă-le bine, sa nu le vînzolească furtunile... Şi mai ales, străjuieşte-le țapăn. Am lipsă de ele. Tot în codrul Potopinului să-mi sapi gropnițe pentru ovăz şi pentru grîu. Cu oamenii cei mai de credință. Arde-le şi afumă-le cu pucioasă. După ce le umpli, acoperă-le cu trunchiuri şi cu brazde. Pune semn, ca să

nu dibui după ele. Dacă le află păgînul...

— Se poate una ca asta, măria-ta?... se oțărî Vătău, umflîndu-se în chimir.

— Bine... Ştiu că eşti dibaci la asemenea isprăvi. Acu altele. Dacă se duc oamenii pentru alişverişul lor la Caracal, la tîrg, au la Balş, au la Craiova, nu-i asupri. Decît să dea om în schimb, dacă e vremea clăcii. Cît despre vădanele rămase de la călcarea năvrapilor şi despre flăcăii orfani, dă-le pace. Să strige vătafii prin sate această milă a domniei mele... Înțeles?

— Înțeles, măria-ta!

— Vătăule?!

— Aşa fac, doamne... La ce să-i scol în capul nostru, chiar acu... O mai fi vreme...

— Bine! Văd că pricepuşi gîndurile mele.

— Cum să nu le pricep, măria-ta?... Ehei!

— Să ai grijă de vătafi. Cum o fi vremea culesului, a seceratului, să împînzească satele şi să măsoare boierescul pînă nu se face pagubă în roadă. Vezi cum împarți imaşurile şi fînațurile. Fereşte-le pe cele grase de oile rumânilor, că le strică.

Şi eu am lipsă de fîn. Fîn bun şi mult, pentru călărimi.. Priveghează şi crîşmarii de pe moşie. Să nu vîndă din vinul rumânilor. Aceia dacă au şi le prisoseşte, să-l ducă la tîrg...

— Îs mari lotri, măria-ta. Greu să-i prind cu ocaua mică!...

— Dacă-l dovedeşti pe careva, scoate-l duminica cu obezile la mîini prin sate şi bate-l cu biciul la răscruciuri... O să-i treacă pofta şi lui, şi soților săi.

Vătău a rîs gros, mîngîindu-şi duios mustața ca vrabia.

— Acu, porunca cea mai straşnică, logofete... Pe la mijlocul lui Brumărel să fii gata cu toate negoațele. Auzi

tu? Cu toate!... Să fie rînduite carele cu grîne, vitele de jug să fie hrănite, osiile unse, coviltirile cusute şi date din proaspăt cu ulei de in. Să tocmeşti capetele de vită şi turmele de rîmători pentru Sibii. Ceara, mierea, lîna şi brînzeturile... Cercetează sărătura peştelui şi vezi dacă s-au afumat butiile după obicei. Înseamnă tot la răboaje, că vine jupîn Cristian să le ducă la Ardeal. Găseşte-i oameni țapeni şi armează-i după cuviință. Dă-le cai buni... Să ajungă nesmintiți la Sibii. Poate şi mai departe... Astea toate vreau să le văd cu ochii mei. Cît oi lipsi, ai grijă de doamna Stanca şi de copii. Străjile să stea la ziduri şi ziua şi noaptea. Înțeles?

Pînă să răspundă Vătău, de afară s-a auzit detunînd un glas gros, care acoperea tropotul copitelor pe podul culei.

— Hei!... Străjeri!... Acasă-i măria sa?!...

Zidurile bubuiau ca bătute cu bolovani.

— Popa Stoica, doamne! suflă parcă cu teamă logofătul.

— Păs şi deschide-i... Apoi ieşind în cerdac: Mai încet, sfinția ta!... Sînt acasă şi-s bucuros de oaspeți.

2

Iatacul pe care şi-l alesese Mihai în cula Plăvicenilor, încă de la-nceput, se afla în partea de miazăzi, răspunzînd cu o fereastră şi spre răsărit. Pe vremea boieriilor lui şi-l gătise aşa cum visase o viață-ntreagă. Ca orice neguțător mereu pe drumuri şi, mai tîrziu, ca orice boiernaş veşnic în şa, îşi dorise un culcuş numai al lui, unde să-şi poată aduna gîndurile şi hodini trupul fărîmat de alergătură. Aşa că îngrămădise pe toți patru

pereții divane scunde, dar late, acoperite cu covoare de Smirna şi Samarcand şi presărate din belşug cu perne moi, înfăşate în catifele sau mătăsuri. Pe jos, un covor persienesc, cît toată odaia. Ici, colo, blănuri de urşi şi de rîşi. Pe peretele de la miazănoapte, o blană de pardos, pe care o cumpărase în junețe de la un negustor egipțian, ajuns prin insule. Peste blană, o sabie ageră de Damasc, cu straja lucrată în filigran şi cu tăişul de oțel albăstrui acoperit de fel şi fel de meşteşuguri. În colțul de răsărit, trei icoane ferecate în argint, sub care ardea candela. Pe ceilalți pereți, corlate şi polițe, zugrăvite de meşteri pămînteni, pline de talgere, de cupe straşnice încrustate cu rubinuri, de cutii circaziene lăcuite şi încondeiate, sau din abanos încrustat cu fildeş.

Într-un colț se mai afla un scrin țeapăn, înalt, cu încuietori de fier, săpat cu dăltița, iar în mijlocul odăii o măsuță rotundă din lemn de trandafir, pe care stătea veşnic o ploscă pîntecoasă cu vin de Drăgăşani şi un pocal de argint...

...Lumina soarelui, strecurată în raze subțiri pe ferestrele scunde, se topea în iatac, dînd viață catifelelor albastre şi aprinzînd vişiniul mătăsurilor.

Mihai a coborît, lăsînd uşa cerdacului deschisă. De afară se auzea ciripitul rîndunelelor, care-şi duraseră cuiburi sub streşini. A rămas lîngă măsuță, cu mîinile în şolduri, aşteptîndu-şi oaspetele - care gîfîia ca un foi şi păşea pe scări, cutremurîndu-le - cu fața împietrită şi sprîncenele încruntate.

Clanța a gemut ca sub o apăsare vrăjmaşă, apoi uşa s-a deschis parcă suflată de furtună. S-a strecurat pe sub pragul de sus comanacul negru al popii Stoica, a intrat bărboiul sfinției sale, iar în urmă, trupul întreg, cam într-o dungă, umerii fiind mai largi decît uşa. Cînd şi-a văzut

ființa trecută în iatac, părintele şi-a îndreptat-o, ajungînd cu fundul comănacului în bagdadie şi astupîndu-I cu totul pe bietul Vătău, rămas în urmă.

— Să trăieşti şi la mulți ani, măria ta!... Să trăieşti, să ții Scaunul şi să mai retezi din păgîni şi din dajdii, să te pomenesc acum şi în vecii vecilor!... Amin!

S-a întors pe jumătate spre icoane, bătînd trei cruci, cît trei iconostasuri. Cruce de oltean, popa Stoica din Fărcaş. Bărbat ca la patruzeci de ani, mai înalt decît voievodul cu încă jumătate de trup. Spătos cît trei voinici puşi umăr la umăr. Un cap de zimbru, pe care purta comănac din pîslă neagră, cu fund de oțel, peste plete albăstrui, ici colo presărate cu argint, lăsate haiduceşte pe umeri. Nişte ochi verzi, jucînd în ape sub sprîncene frumos arcuite. Nas țapăn şi drept, de om cutezător. Mustățile tunse, cu vîrfurile îmbîrligate, bărboiul negru pînă la jumătatea pieptului, răsfirat ca un măturoi. Avea o gură rumenă, cu buze făcute pentru dragoste, nu pentru rostit psalmii, şi dinți de fiară tînără, alcătuiți să dumice fripturile, nu azima şi anafura. Purta anteriu de in, vopsit cu zeamă de arin într-o culoare cafenie, spălăcit de ploi şi ieşit la soare. Peste mijloc era încins cu chimir de piele, în care se răsfățau două pistoale turceşti, în mîna stîngă ținea o cruce de stejar... Cruce din aceea nu se afla la nici o față bisericească din toată mitropolia Ungro-Vlahiei şi poate la nici una din întreaga patriarhie a Constantinopolului. Mai mult ghioagă decît cruce. Brațul de sus şi cele din lături erau cuviincioase. Nu mai lungi decît o palmă domnească, frumos geluite şi lustruite. Brațul de jos era de trei ori mai lung decît celelalte şi se isprăvea cu un fel de măciucă cioplită din acelaşi lemn şi ghintuită cu bucăți de fier. Romanații luaseră de mult frica sfinției sale şi cu deosebire luaseră

frica sfintei cruci. Că pe cei răi, păcătoşi şi îndărătnici îi apuca popa Stoica de ceafă cu dreapta şi cu stînga le întindea crucea. După ce se smereau sărutînd-o cu evlavie, se apuca să-i tăbăcească mai ales cu ghioaga, spunîndu-le.că numai aşa sfînta cruce-l poate alunga pe Satana şi pe toți diavolii mai mici, care se încuibaseră în trupul lor.

În picioare purta botfori de iuft, cu pinteni mari de fier. Ca să nu i se agațe anteriul în pinteni şi ca să poată sălta cu uşurință în şa, popa Stoica avea năravul să şi-l sumece şi să-l vîre la spate, sub chimir. Aşa că poalele din față îi spînzurau în jos, pînă aproape de pămînt, iar cele din spate le ținea suflecate, de i se vedea turul nădragilor cusuți de preotească din în alb.

— Ce vînt te aduce la mine, sfinția ta? îl întrebă voievodul. Pînă să-mi spui, aşază-te şi răsuflă... Vătăule!... Narghilele şi dulcețuri... O fi trudit părintele.

— Sînt... Sînt, că alergai şi la Stoeneşti, şi la Slăveni, şi la Gostavăț... Da' nu cutez eu, biet popă de la Fărcaşul Romanaților, să mă aşez în fața voievodului.

— Şi cînd veneai la vel aga Mihai, şedeai?

— Şedeam!

— Atunci nu-ți bănui... Tot la boierul de la Plăviceni ai venit şi acum.

— Să mă ierte boierul de la Plăviceni, da' nu la el venii... Venii la măria sa, voievodul țării! tună popa Stoica.

— Popo, popo!... Bine-ar fi să te mai laşi de umblete şi de dihonii şi să-ți mai vezi de psaltire şi de biserică. Îmi spuse Vătău că tot în bordei o ții, cînd puteai să ridici pînă acum una din cărămida. Ştiai că pentru asemenea lucrare vă înlesneam cu de toate.

— Ştiu, măria-ta... Da' la ce bun să istovim muncă şi

banii aşa, de-a surda. Că pălesc păgînii şi-i dau foc, înțeapă icoanele cu sulița şi le batjocoresc. Dumnezeu primeşte ruga de oriunde. Numai să fie rugă cinstită şi dreaptă... Cît despre umblete şi dihonii... Ehei, măria-ta! Fură oamenii noştri la ananghie, că altfel nu ne rumâneam noi aşa lesne... Ne gîndirăm că decît pe mîna boierilor Buzeşti, mai bine pe mîna măriei tale... Văz că ne gîndirăm bine. Îmi spuseră oamenii, azi-noapte, ce porunci lepădaşi. Veniră de se jeluiră ăi din Gostavăț, de le-au plecat flăcăii la Tîrgovişte, că-i asupri Vătău... Pusei şaua şi iacătă-mă la mila măriei tale... Dacă vei vrea să mă asculți, bine. Dacă nu, rău o să fie. Şi pentru noi, şi pentru măria-ta.

Mihai îl ascultase cu fălcile strînse. Şanțurile dintre sprîncene i se adînciseră. Îl privea dintr-o parte, cu duşmănie.

— Nu-ți trebuiau rantie şi comănac, popo Stoico. Mai bine, baltag şi să te ații la răscruciuri. Că de pistoale şi de pinteni văd că nu te-ai lepădat.

Popa Stoica a rîs gros, mîngîindu-şi barba:

— Dacă n-aveam pistoale şi pinteni, rău aş fi pătimit cînd ne călcară păgînii, măria-ta... Nu slovenii încă în nici un ceaslov că popii n-au îngăduința să poarte pinteni şi pistoale... Aha! Iacă veni şi jupînul logofăt... Opreşte-l, măria-ta, aici, să-i țin o predică. Poate aşa o să se mîntuie pre el, o să se pocăiască şi o să-şi scape trupul de ghioagele fărcăşenilor... „Că amar vor pătimi cei fără de suflet şi cu grele munci îi vor munci pre eiii”... cîntă popa pe nas, rostogolindu-şi ochii şi rînjindu-şi dinții asupra logofătului.

Pentru Mihai, venirea popii Stoica la curte însemna răscolirea amintirilor vechi şi a neliniştei care-l încercase ani de zile şi care nu-l slăbise cu osebire în vremea

pribegiei lui. Hotarele de miazănoapte ale moşiei erau ținute de fărcăşeni. Mai sus de Fărcaşe, se întindeau pînă-n hotarele Buzeştilor cîteva zeci de sate moşneşeşti, pe care nici el, nici Buzeştii nu putuseră să le supună. Erau sate bogate, mai ales că aveau unde să-şi vîndă roadele: la Balş, la Caracal, la Slatina, la Craiova. Greu au căzut şi fărcăşenii. Mai mult cu sila. Popa Stoica umblase pe la judecăți, cu jalba-n proțap. Oamenii s-au supus, după lege. Au pămînt bun de cărămidărie, au cuptoare care ard zi şi noapte. La scutul întunericului scot carele pline de cărămizi din hotarele moşiei şi le trec pe pămînturile moşnenilor. Apoi le neguțează în toată Oltenia, ba trec şi Oltul spre Slatina. Agonisesc parale şi aşteaptă să se răscumpere. Mare primejdie pentru moşie. Ar rămîne hotarul de la miazănoapte ştirbit, s-ar pierde iazurile de la gura Tasluiului, pline cu peşte, ar fi în mîna lor şleaul care duce la Ruşii de Vede. Pe urmă, sînt şi cei mai colțoşi rumâni ai moşiei. Mihai ştia prea bine cine-i sufletul fărcăşenilor şi cine-i diavolul care-i ațință şi-i învață la rele. Îl avea în față. La urmă, mai are ceva... Buzeştii prea apucaseră toată Oltenia. Prea se-ntăriseră, durîndu-şi o țară a lor, unde numai ei stăpîneau, peste capul şi voia voievodului. Cine ținea Fărcaşul, ținea Tasluiul. De acolo, lesne i-ar fi venit, fiind voievod, să se întindă spre miazănoapte. S-o ia înaintea Buzeştilor, care înghițeau cu japca satele de la miazăzi de Balş... A răsărit din gînduri, atunci cînd popa Stoica a tuşit ca o darabană.

— Hai! Te ascult, părinte...

— Măria-ta, te văd înnourat... Poate avuseşi necazuri şi ți se închise sufletul. Eu mă rog plecat, deschideți-l şi ascultă glasul popii din Fărcaşele Romanaților... Dacă bătui război cu vel aga Mihai, voievodul țării...

Mihai a oftat, privind lumina de afară. Popa Stoica se arată a fi şi vulpe, nu numai lup.

— Spune, rosti el înăbuşit.

— Cu ăi din Gostavăț, măria-ta... Avură oamenii de plătit nişte rămasuri. Nu se duseră în altă parte, decît veniră tot la măria-ta. Tot pentru binele măriei tale asudă... Că pînă la noi răzbătură strigările crainicilor de la Scaun.

— Ce vrei cu ei? i-o reteză Mihai aspru.

— Să-i laşi slobozi, măria-ta. Sînt feciorii lui Stan, lui Toader şi lui Marin Olaru... Oameni necăjiți şi bătrîni. Să le dea Vătău locuri bune de arat, că n-au vite... le prădară năvrapii... Pe urmă, fărcăşenii mei... Umblă logofătul ăsta chiaun să-i asuprească şi să le ia boieresc de la cărămizi. Asta nu-i cu dreptate, măria-ta. Boierul are boierescul după lege. Podvada-i podvadă, de muncit partea lui o muncim. Cărămidăriile sînt în vatra satului, măria-ta, şi boierul n-are acolo nici o socoteală... Pe urmă, de! Sîntem oameni răi din fire. Mai pieri într-o năpastă ca asta pîrcălabul Mitru. De! Eu nu zic... Da' cugetul oamenilor s-a înăsprit...

— Tu nu zici, popă afurisit! strigă Mihai, sărind de pe divan drept în pieptul fărcăşeanului. Îl apucă de barbă, smucindu-l în toate părțile... Tu şi zici, şi faci, diavol cu potcap...

Am să te răspopesc, tigvă de iretic. Tu aținți oamenii şi tu scoți noaptea carele cu cărămidă. Tu l-ai ucis cu crucea asta ghintuită pe Mitru... Tu predici nesupunerea către boierul care şi-a secătuit punga să vă răscumpere, păcătoşilor.

Popii îi dăduseră lacrimile. Voievodul îl zgîlțîia zdravăn de barbă... Totuşi, un zîmbet larg i-a înflorit pe față.

— Oh! Oh! Măria-ta!... Mai lasă-mă... Acu, dacă te ră-

corişi, ştiu că ai să mă asculți şi ai să-ți arăți mila către noi... E şi o zicală prin partea locului, măria-ta. Să faci ce zice popa, nu ce face popa. Sîntem în postul mare, da' tare aş gusta din vinul cela de Drăgăşani al măriei tale. O să mă duc în hagialîc la Sfîntul Mormînt, să-mi spăl păcatele. La cele vechi, unul nou abia dacă se simte.

— Satana! şuieră Mihai... Vătăule, adu o cupă. L-a mai tras o dată de barbă, apoi s-a întors pe divan, rîzînd.

Mihai a văzut de-ndată în ce humă roditoare căzuseră cuvintele şi poruncile lui. Ştia încă din vremea cît fusese bănişor de Mehedinți că au poporenii anume meşteşuguri tainice cu care se vestesc unii pe alții şi la bine, şi la rău. Da' nu se aştepta ca numai în cursul unei nopți să se ştiricească pe toată moşia despre judecățile făcute şi despre dezlegările date.

Se părea că bat vînturi bune pe meleagurile Plăvicenilor şi că prada năvrapilor, cu toată paguba, i-a fost spre cîştig. Satele sînt înspăimîntate şi caută pavăza care să le apere. Dacă se vor apăra singure, nu numai că-l vor scuti de cheltuieli, dar va avea şi el un cui în coasta moşiilor prea puternicilor şi, după cîte s-a văzut, hainilor Buzeşti. Un cui sau jungher ascuțit la amîndouă vîrfurile. Şi la miazăzi, şi la miazănoapte.

— Măria ta, să nu uiți că pe aci prin Romanați se scurseră oştile lui Ler împărat[1] şi oştile lui Traian. Că sînt cetăți vechi pe care le roaseră ploile şi vînturile şi la Celei, şi la Slăveni.

Că la Cilieni fuse castelul doamnei Ileana. Luă şi răposatul ban Dobromir pietre din el, de le puse la temelia culei... Noi încă umblăm pe drumul de piatră făcut de Ler împărat... Bătrînii vorbesc că tot acel

[1] Împăratul roman Aurelian

împărat trase şi Brazda lui Novac, cu robii jidovi[1] şi cu plugul purtat de bivoli. Poveştile astea umblă din gură-n gură şi oamenii se țin falnici că stau în asemenea locuri binecuvîntate... N-are să-i scoată păgînul din ele şi măria-ta făcuşi bine că-i slobozişi să-şi dezgroape paloşele de pe unde le îngropară şi să-şi alcătuiască străji... Bine făcuşi că împărțişi satele la clacă, pe jumătate... N-au să se mai strice bucatele, şi rumânii ți-or fi mulțumitori... Da' mă mirai, măria-ta, că nu poruncişi să se aducă bălegar şi vreascuri pentru ruguri pe la Movilele Tursanilor[2]?... Şi că nu rînduişi străji să dea de veste cînd pălesc păgînii.

Vorbise cuviincios, cu mîinile încrucişate deasupra chimirului, fără să fi slăbit crucea ghintuită din stînga. A tuşit, apoî s-a întors spre Vătău:

— Măria sa îți porunci să umpli pocalul... Fiule, fiule. De luat iei, da' de dat îți tremură mîna ca la ologi... Numai cei ce sînt milostivi vor moşteni împărăția cerurilor... Ia aminte şi te pătrunde, logofete.

Aşteptă pînă cînd Vătău umplu pentru a doua oară cupa, apoi, închinînd-o măriei sale, o sorbi lacom, cu înghițituri prelungi, dîndu-şi potcapul negru pe spate. Plesni din limbă ca un adevărat cunoscător.

— Nici nu se putea ceva mai sfînt pentru împărtăşanie decît sîngele Domnului, măria-ta... Binecuvîntați să fie cei trei sute optsprezece sfinți de la Nikeea, dacă ei or fi statornicit asemenea rînduială... Aşa gîndii, măria-ta... Ba eu mă pusei cu fărcăşenii - aşa de capul nostru - să ridicăm nişte gorgane în preajma satului, ca să văz mai bine peste codru. Pînă acu ridicarăm două... Îmi întării şi

[1] uriaşi.
[2] Mormintele pelasgilor.

beciul cu cărămidă, lăsai ocheți pentru sîneață... Atît că n-am sîneață şi mă rog către măria-ta să mă blagosloveşti şi să-mi dai una. Barem cu împrumut...

După ce-om avea străji şi-om curăți rugina după paloşe, să poftească însuşi başbulucbaşa de la raia... Dacă n-o săruta el crucea asta, să mă răspopeşti, doamne... Încă o vorbuliță, măria-ta. Îmi spuse Balborea de nişte umblători, care ți-ar fi de lipsă. Ți-i dau din Fărcaşe... Dacă nu ți-or face slujbă cuviincioasă, să mă răspopeşti iarăşi. Acu mai beau un pocal, îmi iau sîneața şi mă duc, după ce sărut poala măriei tale, sfîrşi popa Stoica, îndreptindu-şi spinarea şi întinzînd din nou cupa spre Vătău, care rămăsese înlemnit, cu plosca în mînă.

Mihai nu i-a răspuns, țintuindu-l cu privirea drept în crucea ochilor. Popa Stoica din Fărcaş şi-a scuturat pletele negre, cum îşi scutură un cal nărăvaş coama, apoi a deschis ochii mari, fără să şi-i plece. Privirile celor doi bărbați erau la fel de mlădii, la fel de agere şi de tari. Păreau că se frîng în fața globilor, fără să poată pătrunde una în cugetul celeilalte.

Voievodul rupse tăcerea, vorbind pripit:

— Du-te, popo. Să-ți fie voia împlinită... Alege-ți sîneața pe plac, din cămările străjilor... Am acolo pe vătaful copiilor de casă, care-i priceput la asemenea arme.

— Priceput sînt şi eu, măria-ta.

Mihai a încuviințat zîmbind:

— Dacă ți-ar afla metehnele sfinția sa mitropolitul... Ascultă aici, popo Stoico. Să fii în zorii Sîmbetii Paştilor cu zece oameni de credință la vadul Oltului de la Stoeneşti. Să vă luați paloşele. Şi cuvioşenia ta, crucea... Am lipsă de un jurămînt şi de o judecată. Să taci ca mormîntul. Acu du-te şi-ți ia darul domniei mele... Dară

mai mult decît vă slobozii să nu vă întindeți, că amar are să fie de tine şi de ai tăi!... Du-te şi taci...

Popa Stoica s-a închinat către icoane cu aceleaşi cruci largi şi încete, apoi s-a închinat către voievod. Acesta i-a dat mîna spre sărutare. Uriaşul a ieşit, zuruindu-şi pintenii şi fluturîndu-şi poalele anteriului. După el a ieşit logofătul. Nu s-a închis bine uşa, că voievodul a şi auzit nişte mormăituri şi nişte buşituri înfundate. A sărit de pe divan, deschizînd-o uşor şi repede.

Popa Stoica îl înşfăcase pe Vătău de ceafă şi-l înghesuise într-un ungher al scării. Îi căra pe spinare lovituri dese şi repezi cu măciuca ghintuită a crucii. Mihai a închis uşa binişor, nu fără să mai audă mormăielile feței cuvioase.

— Să te lapezi de Satana, fiule, în numele Tatălui şi iarăşi al Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh!... Amin!

3

Buzeştii căzuseră la Plăviceni cu un ceas înaintea vecerniei, împreună cu ei venise şi comisul Radu Florescu. Cu toate că erau colbuiți şi osteniți de drum, au poftit să-l însoțească pe măria sa la sfînta slujbă şi să se închine la mormîntul Mîntuitorului. Aşa că şi-au limpezit cinstitele obraze în lighenaşele de argint aduse de roabe, apoi au încălecat pe cai odihniți din grajdurile voievodului şi au purces dimpreună cu rădvanul doamnei Stanca la sfînta monastire a Plăvicenilor. Au trecut Oltul pe podul plutitor, s-au închinat cuviincios şi smeriți cînd călugăraşii au coborît trupul lui Isus în mormînt, au stat fiecare în strana lui, ascultînd slujba.

Măria sa şi-a ținut toată vremea fruntea plecată în

palmă. Jupînii Preda şi Stroie Buzescu n-au luat seama la asta. Doar Radu Buzescu nu şi-a dezlipit privirea de pe faţa voievodului. Fiind doar cu patru ani mai bătrîn decît Mihai, se apropiase mai mult de el în vremea boieriilor, ajungînd să-i cunoască firea şi obiceiele. Lesne a ghicit că voievodul are cugetul tulburat, după umbrele care i se aşterneau pe obraz. În biserica de lemn a monastirii era o îngînare de amurg şi de noapte. Puţinele lumînări dimprejurul gropniţei lui Isus abia licăreau, lăsînd stranele în umbră. Cu toate astea, Radu Buzescu a putut să desluşească, spre sfîrşitul vecerniei, sclipetul de mînie ţîşnit din ochii lui Mihai, atunci cînd ridicase fruntea şi dăduse cu privirea de jupîn Preda, care-i surîdea părinteşte.

După slujbă, Mihai a lepădat cîţiva galbeni în cutia milelor şi fără altă vorbă a încălecat, dînd pinteni. S-au întors la Plăviceni într-o goană, fără s-o mai aştepte pe doamna Stanca.

Deasupra călăreţilor plutea un nor de nelinişte. Părea că voievodul se ţesuse într-o pînză, dincolo de care vechii săi prieteni nu mai pot străbate. Pînă şi jupîn Stroie nu se simţea la îndemînă. Ceva din privirea voievodului îl neliniştea. Cît despre Radu Buzescu, el simţise şi înţelesese că Mihai s-a schimbat, în tăcerea neguroasă a voievodului iscusitul curtean a întrezărit semn de primejdie. A găsit o clipă prielnică, cînd descălecaseră în curtea culei şi slugile se îmbulzeau în jurul cailor să strecoare cîteva vorbe şoptite la urechea lui Preda:

— Ai grijă, neică... Mihai află ceva!...

— Înţelesei şi eu, Radule, răspunse în barbă jupîn Preda Buzescu.

Au urcat în urma voievodului, pe scara îngustă care ducea în iatacul măriei sale. De acolo au trecut în odaia

de oaspeți, aşezîndu-se fiecare în jilțul său.

Odaia de oaspeți şi de ospețe de la Plăviceni fusese durată după poruncile dumnealui răposat banului Dobromir. Din alcătuirile ei se vedea însă că meşterii saşi nu fuseseră întru totul următori poruncilor primite, ci îmbinaseră gusturile banului cu gusturile şi ştiința lor. Banul poruncise ca zidurile să fie scunde şi cu bagdadia din grinzi. Meşterii se puseseră cruce şi duraseră ziduri mai nălticele, cu tavane de cărămidă, adunate în arcuri largi şi boltite spre mijloc. Acolo unde se adunau cele patru arcuri ale bolților, închipuiseră o floare lucrată în piatră, cu dalta. În potirul florii bătuseră un cîrlig şi de cîrlig spînzuraseră un candelabru cu douăzeci şi patru de brațe. Fiecare braț de fier fusese măiestrit cu ciocanul de un mare meşter sibian, avînd forma unui nufăr înflorit. În mijlocul fiecărui nufăr ardea o lumînare. Puterea zidarilor n-a ținut decît la tavane. Mai jos s-a arătat puterea banului. Uşile erau scunde, cu tăbliile de stejar ferecate şi bătute în piroane.

Înstăpînindu-se asupra Plăvicenilor, Mihai a păstrat masa lungă din stejar lustruit. A scos lavițele de lemn, aducînd în locul lor douăsprezece jilțuri lucrate la monastirea Tismana de un călugăraş iscusit. Jilțurile aveau spetezele înalte şi picioarele terminate cu gheare de leu. Pe toți patru pereții bătuse covoare de Buhara, țesute cu lîniță vişinie. Peste covoare erau prinse felurime de scuturi, de arme şi de coifuri. Pe bună dreptate se putea mîndri stăpînul casei cu armele sale! Faima acestora ajunsese la fel de departe, ca şi faima comorii de rubinuri.

Pe lîngă pereți erau divanuri scunde, acoperite cu scoarțe țesute în casă. Afară de peretele dinspre miazănoapte, pe care stăteau înşiruite scrinurile în care

se păstra văsăria. Podeaua era acoperită tot cu scoarțe olteneşti, bătute în două culori: roşu şi negru.

În seara aceea a Vinerii Patimilor ardeau toate douăzeci şi patru de lumînări, făcînd să strălucească în mii de ape albăstrii oțelurile armelor agățate pe ziduri.

Mihai era tocmit de drum. Purta cizme înalte de călărie, cu pintenii de fier, coantăşul albastru cu găitane negre din mătase răsucită şi brîul lat de piele la care spînzurau curelele pentru sabie. Frații Buzeşti se gătiseră ca nişte adevărați boieri de neam ce erau şi ca nişte curteni care se înfățişau voievodului: coantăşe de catifea roşie, cu ceaprazuri de aur, îmbumbate în nasturi tot de aur, brîuri de mătase galbenă, nădragi din ştofuşoara frîncească, strînşi pe pulpe şi cizmulițe scurte, cu pinteni de argint. Doar comisul Radu Florescu avea straie ostăşeşti şi se vedea gata de drum lung, aşa cum îi adusese poruncă olăcarul măriei sale...

Au spart nucile cu pumnul, dovedindu-şi unul altuia că nu le-a slăbit tăria brațului, apoi le-au mîncat cuviincios, cu felii subțiri de pîine... Nu s-au îndestulat, dar nici nu se cuvenea într-o zi sfîntă ca Vinerea Patimilor. Jupîn Preda Buzescu s-a arătat mulțumit dendată, ca cel mai bătrîn dintre toți şi ca cel mai aproape de sorocul marii judecăți. Şi-a şters barba cu mîneca coantăşului, apoi s-a rezemat de spetează jilțului, tuşind cu înțeles, de cîteva ori.

— Măria-ta, iată-ne la poruncă. Ieşirăm din cuiburile noastre şi ne înfățişarăm înaintea slăvitului tău obraz. Sfintele Paşti ne aduc, iubite vere şi drag fiul meu, bucuria şi izbînda viselor şi trudelor noastre. Ne luptarăm să te urcăm în Scaunul părintelui tău, fie iertatul şi veşnic binecuvîntatul Pătraşcu Vodă. Izbîndirăm cu grele munci şi cu şi mai greu preț de aur.

— Neică, măria sa şi iubitul nostru văr trudi singur pentru Scaunul părintelui său. Noi abia făcurăm ce-ar fi făcut oricare slugă credincioasă.

Jupîn Preda Buzescu şi-a ridicat sprîncenele a mare şi nebănuită mirare, cercetîndu-l stăruielnic pe cel mic... „Să fi greşit cu ceva?" N-a avut vreme să se dumirească, răspunsul venind şuierat şi icnit de la Mihai:

— Vă sînt prea mulțumitor, iubiților veri. Aurul domniilor voastre a îngreunat buzunarele paşalelor. Deopotrivă, îmi îngreunează umerii. Am să răsuflu atunci cînd am să vi-l dau înapoi.

— Vere Mihai!... Nu vrui să te supăr cu atît de puțin lucru... N-ai aur, nu ți-l cerem. Sînt destule sate sărăcite în țară. Mulțumitori îți sîntem pentru birurile de ni le dăduşi în Mehedinți şi-n Dolj.

— Şi eu, pentru că mi-ați scăpat rumânii şi moşiile din ghearele năvrapilor. Mai mulțumitor vă sînt că ați oblicit cum să-l împac pe Mihnea Turcitul, rîse el aspru. Altfel nu ştiu ce mă făceam... îi privi pe rînd, cu o privire fugară şi rea.

Jupîn Preda se îmbătoşase într-o măreție neclintită. Radu Buzescu pălise uşor şi-şi muşca vîrful mustăților ungureşti, semn de nelinişte. Numai Stroie părea că nu-nțelege şi că n-are ce să-nțeleagă.

— Aşa-i, tuna el. Cinstiții mei frați mai că se-mbiau, mai că nu. Mai ales Radu, cu meşteşugurile lui diplomaticeşti. Pînă la urmă, tot puseră mîna pe săbii... Straşnică judecată ținurăm. Cît despre plocoanele de i le repezirăm Turcitului... A simțit talpa fratelui său apăsîndu-l cu stăruință pe picior. A tăcut, fără să se mai mire de data asta... Dar s-a roşit gotcă. Frații săi tăinuiesc ceva măriei sale. Ce anume, nu poate şti încă. Asta-l supără peste poate.

— Despre plocoane să nu-ți bănui, măria ta, zîmbi Radu Buzescu. Noi le repezirăm Turcitului, spre binele şi folosul măriei tale. Să tacă şi să nu mai umble cu pîrile la Stambul. Nu-ți spusei cînd venii la Scaun, ca să nu-ți mai faci griji din partea lor.

Mihai şi-a lăsat fruntea în palmă:

— Gînduri bune, vere Radule... Nu ştiu dacă am sa mă pot plăti vreodată.

— Nu făcurăm nimic pentru plată, fiule! vorbi cu semeție Preda Buzescu. Noi ne încuscrim cu panii din neamul Wizniewieki, care se trag din marii duca ai Litvaniei. Tot de acolo îşi avu rădăcinile însuşi neamul strălucit al Jagellonilor. Fața colțuroasă a bătrînului boier se împietrise de atîta fală. Îşi împinsese pîntecul înainte şi vorbea privind țintă spre floarea de piatră din tavan: Plată nu ne poate da nimeni pe acest pămînt..,

— Nici voievodul țării?! Glasul lui Mihai era tăios şi abia stăpînit.

Preda Buzescu coborîse privirea din tavan şi, ridicîndu-se greoi, se închină către Mihai:

— Primim cinstea şi mila măriei sale în genunchi, ca nişte binecredincioşi ce ne aflăm.

Boierii au răsuflat uşurați. Voievodul s-a sculat din jilț şi, împreunîndu-şi mîinile la spate, a început sa umble cu paşi zoriți în lungul odăii. Pintenii sunau înăbuşit. S-a auzit duruitul roților de la rădvanul doamnei pe podina culei, scîrțîitul lanțurilor şi al porților, glasuri de slugi şi nechezat vesel de cai,

Mihai îi aşteptase pe Buzeşti cu simțăminte şi gînduri potrivnice. Simțea singurătatea în care se afla de cînd apucase Scaunul, strîngîndu-se tot mai aproape şi mai apăsătoare. Avea lipsă de sfetnici buni, boieri ca şi el, care să ştie sama moşiilor, care să priceapă meşteşugul

vistieriei şi să-i îndeplinească cu cinste, care să priceapă nevoile domniei şi să nu le hăinească, care să purceadă cu solii şi să ostenească pentru domnul lor, fără să-l vînză, avea lipsă de mîini şi picioare care să ducă la bun sfîrşit cugetările minții. Dar care mîini şi picioare să nu se aburce în locul capului şi să-şi tragă pentru sine toată dulceața unei domnii prielnice, fără să dea domniei ceea ce i se cuvine.

Şi din toată boierimea Divanului, o barbă măcar nu-i era credincioasă. Era înconjurat de pizmă şi de ură clocită sub cuşmulițe şi potcapuri. S-ar fi îndreptat cu tot sufletul spre verii şi rubedeniile sale de peste Olt. Aceia pătimiseră pentru el, aceia îl urmaseră în pribegie, lîngă aceia se ridicase în scurtă vreme la ranguri şi boierii, cu ajutorul lor dobîndise Scaunul.

A trebuit să-l întîlnească pe Baba Novac, a trebuit să citească slovele cîinelui de Mihnea Turcitul, ca să-şi tulbure minții le şi cugetul, să-şi piardă credința în oameni, să vadă că n-are un umăr pe care să se reazime, o mînă care să-i vie în ajutor.

S-a oprit scurt, ținîndu-l pe comisul Radu Florescu drept în crucea ochilor. Comisul avea bărboiul înțepoşat şi sprîncenele încruntate. Nu şi-a plecat privirea. După cum nu şi-a plecat-o nici Stroie Buzescu, în ai cărui ochi albaştri jucau pînze de lacrimă.

— Ne-am cuminecat şi ne-am împărtăşit, iubiți veri... Sfîntul apostol Pavel zice: „Să se cerceteze omul pe sine şi numai aşa să mănînce din această pîine şi să bea din acest pahar. Cel ce mănîncă şi bea cu nevrednicie, osîndă lui, că mănîncă şi bea nesocotind trupul Domnului”. Nevrednici şi haini or fi fost corintenii pe care i-a certat apostolul Pavel cu asemenea vorbe.

Nevrednici şi haini vor fi aceia care mai poartă după

sfînta împărtăşanie gînduri de pizmă asupra aproapelui.

— Fiule, fiule... Plecaşi din Scaun de două săptămîni şi adunaşi amărăciune. Gîndeam că găsim la Plăviceni pe Mihai cel de odinioară...

— Şi ați găsit un voievod scîrbit de lume şi de oameni, cinstite vere Preda.

— Nu sîntem vrednici să cercetăm cugetul domnului nostru.

— Nu, vere Radule?!... rîse Mihai.

— Măria-ta! Te tulburară răii şi pizmaşii... avem mulți neprieteni în țara asta. Mă întristai pînă-n adîncul inimii că-ți plecaşi urechea la şoaptele străinilor... Căutarăm pacea şi bucuriile cîe altădată, şi dădurăm peste nori adunați asupra capetelor noastre, Uită-te, măria-ta, la pletele mele cărunte şi spune dacă te rabdă inima să tăinuieşti ce ai pe suflet... Jupîn Preda Buzescu veni, călcînd, rar, pînă-n fața voievodului. Acolo îngenunche şi luînd poala coantăşului domnesc o sărută cu evlavie.

Văzînd capul acestui stîlp al boierimii oltene plecîndu-se în fața sa, Mihai a rămas o clipă fără suflare. Apoi, cu o mişcare pripită, l-a apucat pe boier de subsuori şi l-a ridicat în picioare.

Cu mîinile tremurînde s-a desfăcut la piept, a tras răvaşul lui Mihnea Turcitul şi l-a aruncat pe masă, în fața lui Radu Buzescu.

Au fost clipe de tăcere adîncă. Părea că se aud lumînările arzînd. Preda şi Radu Buzescu rămăseseră cu ochii ațintiți pe răvaş. Stroie îşi plimba privirea de la frații săi la Mihai şi de la Mihai la comisul Radu Florescu. Întîlnea fețe aspre şi neguroase la primii, durere pe obrazul măriei sale şi nedumerire pe al comisului. Părea că răvaşul desfăcut la un colț ar ascunde o taină de moarte.

Radu Buzescu nu vedea decît slovele unui cuvînt, dar după felul tremurat cum erau scrise a înțeles pe dată cine-i stăpînul răvaşului. Doar avea acasă la Cepturoaia, într-un sipițel bine ascuns, alte două răvaşe aidoma acestuia. Se întreba înfrigurat ce va fi scris Turcitul şi cum de-a căzut în mîna voievodului.

— Haide, vere Radule! rupse tăcerea Mihai. Curaj. Desfă-l, cunoaşte-i pecetea şi sloveneşte-l. Pe mine m-a ars destul, atîta vreme cît l-am purtat la sîn... Poate că va arde şi pe alții. Poate că unii din noi îşi vor bănui că s-au împărtăşit cu sîngele domnului. Au poate vor fi dat uitării fapte des petrecute la Țara Românească!... Se aşezase în jilț ca un om ostenit şi scîrbit.

Radu Buzescu a pigulit răvaşul cu vîrful degetelor, l-a desfăcut ca pe un lucru murdar şi, înainte de a-l sloveni cu glas tare, i-a sorbit rîndurile cu priviri repede lunecate de la un capăt la altul al şirurilor. După felul cum şi-a mîngîiat barba spaniolească şi după cum şi-a potrivit glasul, jupîn Preda Buzescu a înțeles că poate sta liniştit. Asta i-a înseninat fața şi l-a făcut să-şi aducă aminte că poate niciodată Mihai n-a fost mai în puterea lor decît acum... Îi vor dovedi că slovele răvaşului sînt mincinoase, că numai ei sînt adevărații prieteni şi mai ales că a adus cu sine prea mulți greci pe care i-a miluit şi care au început să se ridice peste capul boierimii de pămînt...

L-a smuls din gîndurile astea plăcute cetania Radului.

Boierii şi-au tras jilțurile mai aproape de masă. Cetania s-a urmat cu glas domol şi adus cu meşteşug, aşa cum numai un adevărat cărturar putea să facă. A fost presărată din belşug cu sudălmile cumplite ale boierului Stroie, care se vede treaba uitase ca se află în fața voievodului.

Mihai ascultase pierdut spusele răvaşului, pe care le

ştia pe dinafară. Ascultase şi spusele mieroase ale jupînului Preda, care vorbise părinteşte şi care-l dojenise ca pe un fiu pentru lipsa lui de credință față de nişte rude încuscrite cu panii din neamul Wizniewieki şi cu Jagellonii. Apoi stîlpul Buzeştilor s-a întors spre fratele său Radu, făcîndu-i semn.

— Măria-ta - începu acesta - cunoscuşi că fusei slujitor la curtea Ardealului. Ştii prea bine, doamne, că în sfaturile noastre de la Strejeşti vorbirăm şi puserăm la cale să ne apropiem de apus şi de creştinătate, acolo fiind puterea, acolo fiind cetățile cele tari de piatră, acolo fiind făurăriile care nu-şi istovesc focurile, nici ziua, nici noaptea.

— Ştiu, vere Radule. Mai ştiu că cea mai mare cetate e cetatea sufletului şi că cea mai neistovită făurărie e inima.

— Prea plecat ascult cugetările măriei tale. Vrednice sînt de pana diecilor învățați şi de lăutele cîntăreților.

— M-aş bucura să fie vrednice de cinstirea oamenilor... Şi din ele să răsară adevărul şi lumina.

Comisul Radu Florescu, căruia jupîn Theodosie Rudeanu îi şoptise stăruitor la ureche că Buzeştii vor să-l înlănțuie pe voievod, era tot numai barbă, ochi şi urechi. Văzuse încotro bătuse struna jupîn Preda şi se mirase nespus că de el şi de negoațele lui nu pomenise nimic. Acum se chinuia să dezlege cugetul jupînului Radu. Şi se gîndea bucuros că pînă la Scaun e cale destulă şi că va fi mereu aproape de măria sa.

— Lumina şi adevărul, măria-ta, stau în puterea domnului. Adevărul este porunca, şi lumina este judecata măriei tale. Oamenii sînt datori să le cunoască şi să li se închine.

— Toți oamenii, vere Radule?

— Toți oamenii, măria ta!

— Atunci spusele domniei, tale mă bucură. Se cheamă că voi domni în liniște, că țara se va pătrunde de adevărul poruncilor mele şi se va lumina la judecățile mele. O voi povățui ca un părinte. Pe cei buni îi voi răsplăti, iar pe cei răi îi voi pedepsi,

— Aşa-i, măria-ta! Asta stătu şi altadata în puterea voievozilor. Dar precum părintele se sfătuieşte adesea cu frații săi, aşa este bine să se sfătuiască şi voievodul cu supuşii săi cei mai de frunte.

— Bine vorbişi, frate Radule!

— După învățăturile domniei tale, neică.

Fața jupînului Preda strălucea de fericire.

— Eu zic să ne plecăm la poruncile măriei sale şi să ascultăm la ce ne chemă aici, spuse Stroie, împingîndu-şi barba peste masă. Îl aleserăm domn, îl urmarăm în pribegie, acu' să poruncească... Dacă voişi să porți treburi diplomaticeşti, de ce nu te aleseşi domn, frate Radule? Că doar dacă-l urcarăm în Scaun pe Mihai, care ni-e văr, bine te puteam urca şi pe tine... Aşa că zi-i ce sfătuirăm la Cepturoaia, Măria sa-i grăbit... De înviere trebuie să fie la Scaun.

Vorbelor acestora le-a urmat o tăcere de moarte. Jupînii Preda şi Radu Buzescu nu ştiau încotro să-şi poarte privirile.

Mihai a zîmbit acru, încredințîndu-şi oaspeții cu o mişcare din cap că spusele vărului Stroie sînt pe deplin adevărate.

— Nu la poruncă v-am chemat, iubiți şi cinstiți veri. Poruncă poate să dea cămătarul către datornicul său, nu datornicul, cămătarului.

— Măria-ta, se umflă de la locul său jupîn Preda Buzescu,

— Aşa-i, domnia ta... Nu te mînia. Să lăsăm acum grija datoriilor şi să tocmim culesul roadelor acestei domnii.

— Vor fi dulci, doamne, zîmbi Radu Buzescu.

— Pentru unii... Pentru alții, amare... Roadele vieții sînt neasemenea pîrguite. Pe unele le bate soarele din plin, pe altele numai dintr-o parte; sînt şi din acelea care nu se bucură de căldură şi rămîn mici, acre şi nemernice.

— Soarele nostru eşti măria-ta, se închină curteanul.

— O să stăm sub razele măriei tale, adause sfătos Preda Buzescu.

— Şi o să culegem capetele păgînilor, ca pe bostani, rîse gros jupîn Stroie.

— De aceea v-am chemat într-o sfînta zi ca asta, cinstiți boieri. Cu domniile voastre am tăinuit să apuc Scaunul, cu domniile voastre am sfătuit să sculăm țara şi să batem război păgînului. Am socotit că se apropie sorocul judecăților şi că n-ar fi bine să fiți văzuți în cetate. Am venit la Plăviceni. Oastea tîrgului şi cetele de curteni se ridică în arme. După cîte mi-ați repezit răspuns, mănăstirile şi-au întărit zidurile şi au tocmit cu grijă iarba de puşcă şi silitra. Slujbaşii domneşti aleargă să adune merinde. La toamnă, le vor duce oamenii prin cetăți... Ce gîndiți să faceți cu oştile băniei? În Vlahia Mare am prea mulți duşmani. Danul are să ridice oştire, da' nu pentru mine... Ascult sfatul domniilor voastre.

Iarăşi tăcere... Radu Buzescu părea că găsise ceva cu totul deosebit pe una din zalele voievodului. Se sculase de la masă şi-o cerceta cu luare-aminte. Jupîn Preda îşi dărăcea barba, prefirîndu-şi-o printre degete. Îşi ținea privirea ațintită pe fața de masă. Atunci a izbucnit Stroie Buzescu.

— La poruncă, măria-ta... Cînd oi auzi clopotul bătînd pe dungă, ridic satele. Într-o zi sînt la bănie. De acolo, cu

călăraşii, în trei zile, cad asupra Cetății de Scaun.

— Şi eu, măria-ta, întări spusele Buzescului comisul Radu Florescu.

— Te pripişi, frate Stroie. Te pripişi şi domnia ta, comise.

— Cum adică? se miră Stroie Buzescu, repezindu-şi sprîncenele în sus.

— Da, da!... Vă pripirăți amîndoi! Aşa-i, frate Radule?...

— Aşa-i, neică, răspunse peste umăr Radu Buzescu, cercetînd cu mai multă luare-aminte zaua cu pricina.

— Măria sa nu ne răspunse încă nimic nici la strigările de oaste, nici la puterea băniei, nici la satele moşneşeşti din jos de Balş, nici la arenda vămii de la Genune. Să le luăm cu binişorul, frate Stroie şi cinstite comise... Pînă la toamnă, mai avem o groază de vreme... Oştile noastre nu-s greu de ridicat. I-o dovedirăm măriei sale cînd cu călcarea năvrapilor... Aşa gîndii eu, ca unul mai bătrîn şi mai hîrşit cu viața... Măria-ta, ce zici?...

Boierul vorbise cu glas domol, liniştit şi dulce pe deasupra, tăios şi amenințător mai la adînc.

Mihai şi-a plecat fruntea în palmă, răspunzînd sugrumat:

— Totdeauna am fost plecat la înțelepciunea domniei tale, cinstite vere Preda... Să tocmim, aşa cum zici, mai întîi trebile gospodăriei, ca orice om cu scaun la cap, şi mai apoi trebile domniei şi ale țării.

— Ştiam, iubite fiule, că ai să ne asculți, ca pe unii care totdeauna îți furăm sfetnici şi prieteni adevărați... Haide, frate Radule, la masă. Se cuvine să ne unim puterea minților, ca să ne izbăvim de rele.

— Amin, răspunse Radu Buzescu, întorcîndu-se la masă.

4

A urcat în cerdac să-i vadă plecînd. Noaptea era luminoasă.

Secera lunei strălucea într-un cer limpede, spuzit de stele. Zidurile culei păreau muiate în lapte de var. Buzeştii au ieşit unul după altul. Întîi jupîn Preda, apoi Stroie şi cel din urmă, Radu. I-a văzut, apoi, alăturîndu-se scară la scară şi luînd-o la pas domol pe şleaul care duce la Studinița. Îl îngenunchează. Îl măcinaseră fără milă între pietrele colțuroase ale vrerilor şi dorințelor hulpave, cărora nu le putuse sta împotrivă.

Cînd străjile au închis porțile, parcă ar fi prăvălit lespezi de piatră peste mormîntul proaspăt deschis al viselor lui. Din curte se auzea glasul comisului Radu Florescu, care împărțea porunci la grajduri. A scos un geamăt înăbuşit, întorcîndu-se în odaia oaspeților, cu barba răvăşită şi ochii arzînd. Simțea că se sugrumă. Şi-a smuls copcile de la gît, răsuflînd adînc şi pripit. Stătea în mijlocul odăii, cu mîinile căzute fără vlagă, cu privirea rătăcită. Gînduri anapoda îi ciocăneau în țeastă... La ce-i foloseşte toată truda, la ce bun toată lucrarea pe care-a pornit-o, dacă cei mai apropiați prieteni se dovedesc a fi neînțelegători şi străini, pizmaşi şi haini?... Parcă s-ar fi juruit să le fie rob. Parcă un blestem de sus i-a ferecat mîinile şi l-a adus în genunchi în fața vulpoiului aceluia bătrîn de Preda şi a celuilalt vulpoi mai tînăr de Radu. L-au umilit. I-au adus aminte că s-a ridicat din pulbere... Că l-au făcut os de domn.

Că ei se înrudesc cu panii, cu riga şi cu Jagellonii. Că dacă el ține Scaunul, îl ține prin voia şi prin puterea lor.

Un val de ură, de mînie, de scîrbă şi de ruşine i s-a ridicat în toată fiinţa, zgîlţîindu-l ca pe un apucat de friguri. Dintr-o săritură, a fost lîngă peretele pe care se aflau prinse armele.

N-a auzit paşii uşori care se îndreptau spre sală. A smuls o lance tătărească şi după ce-a cumpănit-o în palma stîngă a zvîrlit-o cu toată puterea în uşa în care se arătase doamna Stanca. Sulița a vîjîit scurt şi s-a înfipt, cu un plesnet sec, lîngă umărul femeii. Din tăblia de stejar au sărit aşchii. Doamna se făcuse albă. Rezemată de uşor, îl privea înspăimântată, cu buzele tremurînd.

— Măria-ta... îngăimă abia auzit.

— Rudele tale, scrîşni voievodul, ieşind val vîrtej, după ce-şi culesese din zbor sabia aşezată pe-un scrin.

★

Comisul, vătaful Simion, Pătru din Copăceni şi Sandu ciobănaşul erau în şei. Cîteva slugi ţineau făclii aprinse, cu care luminau cotloanele întunecate ale curții. Vătaful Simion purta frîiele calului măriei sale.

Mihai a coborît scările în fugă. Cu fiecare treaptă sărită simţea ca se uşurează. A cuprins dintr-o privire cai şi călăreți.

Nările începuseră să-i tremure. Dintr-un salt, a fost în curte.

A pus piciorul în scăriță. A rămas o clipă nemişcat. Fără o vorbă, şi-a scos piciorul din scărița, s-a întors pe călcîie, dînd buzna în culă. A urcat treptele cîte trei deodată. Pe Stanca a găsit-o prăbuşită în pragul uşii, cu capul sub lemnul luciu al suliței. Plîngea înăbuşit şi icnit. A ridicat-o de subsuori, i-a netezit fruntea cu duioşie, apoi, lacom, i-a sărutat gura. A lăsat-o

tremurînd şi sughiţînd. A străbătut din cîţiva paşi iatacul ei intrînd pe vîrful picioarelor în iatacul copiilor.

Ardeau candelele. Li se auzea răsufletul uşor şi asemenea. Şi-a scos cuşmuliţa, făcîndu-şi trei cruci smerite. Cu mers abia simţit, s-a apropiat de paturile cu polog, a dat perdelele în lături, lipindu-şi pe rînd buzele arse de obrazurile catifelate. I-a privit îndelung, umplîndu-şi sufletul de chipul lor nevinovat, apoi a ieşit tot pe vîrfuri, fără să ia seama că Stanca îl urmase şi că-l privea cu mîinile încrucişate la piept, ca într-o rugă.

★

Goana îl uşura. Călăritul bezmetic îi făcea bine. Îi dădea sîmţămîntul puterii sale. Al stăpînirii calului şi muşchilor. Trebuia să ia seama la drum. Să-şi ţină ochii treji. Trunchiurile pomilor se scurgeau pe lîngă călăreţi ca nişte umbre de moroi.

După o vreme, a-ndăluit la trap. Trap întins, ca să-şi potrivească fugarii răsufletul. Apoi la pas, pînă li s-a aşezat splina, şi din nou trap spornic, ca pentru drum lung. N-avea chef de vorbă. Stătea în şa, aproape ţapăn, cu mîna dreaptă înfiptă în şold.

Pe la întîia strajă a nopţii au ajuns la gura Tasluiului. Dintr-o rîpă năpădită de lăstăriş des i-a ieşit în cale o namilă călare pe un cal zdravăn. Namila ţinea în dreapta un pistol, iar în stînga o cruce. Pe cap avea comanac.

— Cine vine? răcni namila.

— Eu sînt, popo! răspunse voievodul, înseninîndu-se.

Adus-ai oamenii?!

— Adus, măria-ta.

— Să ne urmeze... Sfinţia ta trage calul alături. Apoi, întorcîndu-se în şa: Pofteşte, cinstite comise. Avem să

facem sfat de război.

În urma popii Stoica au ieşit din rîpă, îndemnîndu-şi caii cu plesnete de limbă şi mormăituri groase, ca la douăzeci de călăreți. Îşi țineau căciulile în mînă şi la şolduri purtau paloşe.

Cum îl cunoşteau pe măria sa, se închinau adînc, plecîndu-şi frunțile spre coamele povodnicilor. Mihai a văzut printre chipurile bărboase ale fărcăşenilor fețe de fecioraşi pe care abia se-nspicaseră cîteva tuleie de mustață. De bună seamă că aceia erau ciobănaşii lui Balborea, aleşi de popa Stoica. Cel din urmă călăreț care a ieşit din rîpă a fost însuşi baciul. Îşi ținea burca aninată de umeri, iar în loc de paloş îşi cumpănea în dreapta ghioaga.

Se vedea cît de colo că fărcăşenii fuseseră dăscăliți cu străşnicie. Se înşiruiseră cîte trei în rînd, în spatele vătafului Simion... Acum aşteptau neguroşi poruncile măriei sale. Inima voievodului a tresărit de bucurie, văzîndu-i aşezați zdravăn în şei. Aveau oamenii locului o anume plecare spre trebile şi năravurile ostăşeşti. Ochiul încercat al voievodului a priceput meşteşugul acesta al fărcăşenilor dintr-o singură privire. L-a priceput şi s-a bucurat în sine. Nu va avea atîtea oşti cîte vor putea ridica Buzeştii de pe întinsele lor moşii, dar acestea pe care le are vor fi oşti țapene. Cu atît mai mult, cu cît li se vor adăuga lefegiii, cetele de curteni, roşii, mazîlii şi mai ales scutelnicii şi moşnenii. Cînd va ține în mîini toate oştile țării, va fi el stăpînul. Vor simți puterea domnului lor pînă şi cinstiții jupîni Preda şi Radu Buzescu.

A ridicat mîna deasupra capului, dînd pinteni. Pîlcul de călăreți s-a urnit. Coborînd la trap domol rîpele care duceau la matca Oltului. Caii au adulmecat pînza de apă, sforăind pe nări. Împinşi cu pulpele şi cu pintenii,

au spart fața undelor, bătînd cu potcoavele în bolovănişul vadului. Călăreții au ieşit din umbra sălciilor în largul Oltului poleit de lună. Au fulgerat străjile paloşelor. Fugarii tăiau undele cu pieptul. Apoi au intrat iarăşi sub scutul luncii. Au țăcănit din nou potcoavele pe prundiş. Caii au ieşit la mal cu apa şiroind. În liniştea adîncă a nopții s-au auzit şeile scîrțîind şi dobitoacele scuturîndu-se.

Mihai, care cunoştea locurile ca oricare pămîntean, a lăsat şleaul Ruşilor de Vede, coborînd pieziş spre matca Oltului Mic.

— Aha, mormăi destul de tare în barbă popa Stoica. Mergem să-l spovedim pe Cătina Ilie, măria-ta!

— Ai ghicit, popo... Să-l spovedim şi să-l împărtăşim.

Cînd pîlcul de călăreți a lăsat Uria în stînga, negurile nopții începuseră să se tragă către codri. Pe valea Oltului Mic stăruia un vălătuc de ceață, arcuindu-se după cum cîrnea apa. Poienile erau şi ele împînzite de aburi. La un cot al rîului, sub un pinten de codru, li s-a năzărit călăreților acoperişul negru din şindrilă al conacului vistiernicelului Cătina Ilie. Plutea deasupra cețurilor ca o arătare. Pe unul din hornuri începuse să clămpăne o pereche de berze. Se auzeau vitele mugind în staule. Peste codrii Teleormanului, soarele se săltase sîngeriu şi parca arzînd mocnit.

Poruncile voievodului au fost rostite cu glas scăzut. Pe dată, ca şi cînd toată viața n-ar fi făcut altceva decît să împresoare conace, Fărcăşenii s-au răzlețit de jur împrejurul curților, sugrumîndu-le. Îşi țineau paloşele goale în mînă. Mihai, urmat de comis, de popa Stoica şi de vătaful Simion, s-a îndreptat spre porțile ferecate ale curților care începuseră să se desluşească prin pîclişul alburiu.

Conacul era aşezat într-o vîlcică. Pămîntenii nu ştiau prea multe despre Cătina Ilie. Ştiau doar că fusese sameş la ocnă la Telega, că adunase în slujba asta bani destui să-şi cumpere slujbă de vistiernicel, în vremea cînd vel vistiernic al ţării era boier Dan din Drăgoieşti şi din Stelea. Se pripăşise prin partea locului cu zece ani în urmă. În vremea Alexandrului Vodă, prinsese deosebit temei şi cheag. El fusese căpetenia dăbilarilor domneşti care călcaseră moşiile banului Mihai. Într-un singur an săpase cu rumânii un şanţ lat de două sulițe, de jur împrejurul conacului, pe care-l umpluse cu apă slobozită din Oltul Mic. Dărîmase gardul de spini al curților şi ridicase în locu-i palanca din grinzi lipite cu pămînt şi întărită cu împletituri de nuiele. Gurile spuneau că vistiernicelul îşi teme pielea... Mai ales s-au încredințat de asta cînd Cătina Ilie s-a dus de s-a închinat jupînului Preda Buzescu, la Cepturoaia. Cu toate că nu era decît vistiernicel, îşi tocmise patru alvaniți, care făceau de strajă la porți.

Unele din veştile astea i le strecurase la urechile măriei sale popa Stoica, cînd coborîseră spre porți. Altele îi erau cunoscute de la Vătău şi din vremea, slujbelor lui la bănia Olteniei.

Cătina Ilie îi stătea ca un cui înfipt în coaste. Avea o mînă întinsă spre Buzeşti şi alta spre boier Dan. Reţezîndu-i-le pe amîndouă, şi-ar fi slobozit moşiile, măcar spre răsărit. Totodată ar fi dat semn că de la mînă pînă la cap nu-i cale prea lungă.

Într-aceea, urmînd şerpuirea potecii, au ajuns într-o poiană care se deschidea în fața porților conacului. Între călăreți şi porți lucea brîul de apă, care străjuia curțile. Tăcerea faptului de zi a fost sfîşiată de strigătul aspru al străjii:

— Care eşti acolo?...

— Om bun, răspunse Mihai.

— Ce vrei, om bun?!

— Îl caut pe dumnealui vistiernicelul Cătina Ilie.

— Nu-i acasă!

— Ba-i acasă!

— Cată-ți de drum... Vistiernicelul e plecat la Cetatea de Scaun.

— Minți, porc de cîine! Îi acasă!... Deschide, că altfel îți retez capul.

I-a răspuns un hohot de rîs răguşit. Soarele, care se ridicase deasupra văii, împungea cețurile cu săgeți de lumină. Călărețiii au putut vedea atunci fața bărboasă a străjii rînjind către ei. Apoi omul a rezemat de zid buza unei sînețe.

— Înapoi, că vă detun!

— Nemernicule!... Îndrăzneşti să amenințI pe domnul țării?... Păs, Simioane!

Fie că nu auzise vorbele voievodului, fie că se făcuse surd, oşteanul a plecat sîneața spre vătaful Simion, care descălecase dintr-un salt, luase între dinți un pistol, iar cu celălalt în mînă se îndrepta spre marginea şanțului.

— Nu păşi, că trag! strigă straja.

În aceeaşi clipă, vătaful îl ținti cu pistolul şi dădu foc.

Lovit drept în frunte, omul căscă gura şi holbă ochii, ridicîndu-se pe podină în toată lungimea trupului. Bătu aerul cu mîinile şi, frîngîndu-se de şale, căzu pe spate, horcăind a moarte. Călărețiii au putut auzi limpede bufnitura trupului izbit de pămînt. Sîneața, care-i scăpase din mînă, s-a rostogolit în apa şanțului.

— Păcat, mormăi popa Stoica, sărind din şa... Într-o clipă, măria-ta, deschid porțile.

Ținînd în stînga crucea şi pistolul, popa şi-a făcut vînt

în apă, urmat în aceeaşi clipă de Simion. Pufăia în barbă, ca un foi. Din cîteva zvîcnituri ale dreptei a fost dincolo. Potcapul îi căzuse pe-o ureche. S-a ridicat pe mal, cu anteriul şiroind.

Din curți se porniseră strigăte stăpînite de porunci date cu glas tunător. Cînd a ieşt la țărm şi vătaful, la ziduri s-au arătat alte două capete. Popa Stoica le-a blagoslovit cu stînga, în care ținea crucea, iar pe unul l-a detunat cu dreapta, în care ținea pistolul.

— În numele Tatălui, fiule, în numele Tatălui, striga fărcăşanul. Haide, puişorule, scoate căpățîna să te milui şi pe tine, îl îmbie pe celălalt, rînjind cu gura pînă la urechi.

Omul însă n-avea chef de asemenea miluială. Îşi pusese tigva la adăpost şi răcnea după ajutor cît îl țineau bojocii.

I-a trebuit o clipă popii Stoica să se reazime cu spinarea de palanca şi altă clipă vătafului să i se cațere pe umeri şi de acolo pe creasta străjuită de pari ascuțiți. Ajuns sus, Simion a slobozit amîndouă pistoalele în curte, apoi s-a topit ca o umbră în spatele zidurilor.

— Ai grijă la pod, comise, spuse răguşit Mihai.

Radu Florescu îşi aricise măturoiul sîrmos al bărbii şi aştepta cu mîna pe straja săbiei. Se luminase de-a binelea. Larma din curțile vistiernicelului contenise în clipa cînd vătaful Simion îşi dăduse drumul de pe ziduri, izbucnind după aceea cu mai mare putere. Se auzeau glasuri chemîndu-se şi îndemnîndu-se spre porți. Mihai îşi muşca mustața cu mînie. Cu coada ochilor putea vedea străjile fărcaşenilor stînd nemişcate pe malul şanțului. Ar fi trebuit să-l întărească pe vătaf cu cîțiva oameni de nădejde. Nu şi-a sfîrşit gîndul, cînd, cu un muget înăbuşit, popa Stoica, ținînd crucea în dinți, a

sărit ca o matahală, agățîndu-se de țepuşele palăncii. A bătut de cîteva ori cu tălpile botforilor în zid, apoi s-a rilicat pe creastă arătîndu-î voievodului turul alb al nădragilor de in. Acolo a stat o clipă să-şi tragă sufletul, ținînd crucea deasupra capului,

— Bă, Cătino!... Iaca venii să te spovedesc! Dă-te aproape, diavole, răcni popa.

Îi răspunseră strigăte de spaimă şi de mirare. Cînd a sărit, i s-au agățat poalele anteriului în țăpuşe, sfîşiindu-se pînă jos,

— Anatema, Cătino, pe capul tău!... Îmi rupsei anteriul, antichristule!

Comisul a rîs gros.

— Straşnic popă ai, măria-ta.

— Podul, comise! Dă pinteni!

Huruind înăbuşit, cu vîrtejurile tăiate, podul a căzut peste şanț. Mihai şi comisul Radu Florescu au dat năvală, fluturîndu-şi săbiile deasupra capetelor. Izbirea fusese aşa de scurtă şi aşa de pripită, încît l-au găsit pe Cătina Ilie în cerdac, numai în cămeşoi, desculț, cu părul vîlvoi şi cu sabia în mînă,

Slujnicile şi roabele chirăiau, alergînd bezmetice prin curte.

Sub amenințarea crucii popii Stoica, slugile lepădasera parii şi sulițele, privindu-se miraţi înde ei şi mai ales privind speriați la arătarea acelui înspăimîntător mădular al bisericii,

Mihai îşi vîrîse sabia în teacă. La fel şi comisul.

— Straşnic ştii să-l primeşti pe voievodul țarii, cinstite vistiernicelule, spuse domnul cu glas tăios.

Cătina Ilie se holba la măria sa. Avea fața lividă şi buzele vinete. A lepădat sabia şi, ca un lunatic, a coborît scările cerdacului, plecîndu-şi fruntea în țărînă la scara

voievodului. Slugile căzuseră în genunchi, moarte de spaimă.

— N-am ştiut, măria-ta, îngăimă vistiernicelul, abia trăgîndu-şi sufletul. Gîndeam că-s lotrii... Iertare, măria-ta, iertare!

— Era un bărbat ciolănos, spînatic, deşirat, cu fruntea îngustă şi un ochi acoperit de albeață. Îşi ridicase pletele sure din țărînă şi-l privea pe voievod cu ochiul teafăr, care lăcrima din belşug.

— Popo Stoico, cheamă oamenii, porunci Mihai.

Bărbosul îşi vîrî degetele în gură şi fluieră haiduceşte, de răsunară streşinile luncii. Pînă cînd s-au adunat fărcăşenii, în curțile vistiernicelului a plutit o linişte de moarte.

★

Măria-sa a ținut scaun de judecată, stînd în şa. Fărcăşenii adunaseră toată slujitorimea curților, orînduind-o sub cerdacul conacului şi străjuind-o cu paloşele goale, Pe Cătina Ilie îl păzea îndeaproape Pătru din Copăceni.

— Popo Stoico, spovedeşte-l, porunci voievodul... Tu, Cătino, spune tot ce ai pe inimă. Spune cu glas tare, să te auda toți cîți sînt aici de față. Să ştie şi să ducă veste în țară cum ți-ai hăinit vecinul care ți-a întins o mînă de ajutor la nevoie, cum l-ai pizmuit şi cum l-ai prădat... Eşti zăcaş şi-ai călcat poruncile dumnezeeşti. Ai călcat şi pravila, şi legea pămîntului... Spovedeşte-te...

— Măria-ta... bîlbîi vistiernicelul, rostogolindu-şi în toate părțile ochiul cu albeață, care nu părea gemenul celuilalt, ci alerga slobod în găvanul lui.

— Haide, sfinția ta!... N-am vreme!... Spovedeşte-l!...

Simioane!... Găteşte-ți paloşul!

Vătaful şi-a scos pala din teacă, cercetîndu-i ascuțişul cu buricul degetului mare. Cătina Ilie era mai mult mort decît viu. Broboane de sudoare i se iviseră la rădăcina părului. Răsufla ca şi cînd ar fi ținut pe piept o piatră de moară. Cînd popa Stoica i-a vîrît crucea ghintuită sub nas, vistiernicelul a scos un strigăt neomenesc.

— Nu!... Nu!... Iertare!... Iertare!

— În genunchi, mielul lui Dumnezeu... Haide, oiță mironosiță!... În genunchi, să-ți pot pune poalele anteriului deasupra capului. Ce să-i faci... Uitai să-mi iau patrafirul... Ai să mă ierți pentru asemenea necuviință.

Tot bodogănind şi tot dăscălindu-l pe pricinaş, cu vorbă bună şi cu glas îndulcit, popa Stoica s-a apropiat de el, pînă cînd l-a putut înşfăca de ceafă. Dintr-o singură mişcare l-a îngenuncheat, vîrîndu-i nasul între botforii cuvioşiei sale.

Cum vistiernicelul se zbătea gemînd din rărunchi, l-a mîngîiat pe scăfîrlie cu partea ghintuită a crucii. S-a arătat puterea binefăcătoare a sfintei cruci, vistiernicelul rămînînd nemişcat.

După aceea, popa i-a acoperit capul cu poalele zdrențuite ale anteriului, l-a blagoslovit şi, ridicînd ochii spre cer, a slobozit glas de tunet:

— Doamne, Dumnezeuleee!...

— Lasă moliftele, sfinția ta... Să mărturisească prinsul...

Popa a coborît ochii din cer şi, după ce şi-a tocmit comănacul care alunecase pe ceafă, l-a îndemnat pe cel îngenuncheat:

— Mărturiseşte, jupîne! Te ajunse pedeapsa lui Dumnezeu pentru fărădelegile de le făcuşi... Apoi încet,

şuierînd cuvintele printre dinți şi privind cu coada ochiului spre voievod: Îți spusei eu, bă Cătino, să nu mai umbli după cărămizile noastre. N-ascultaşi, blestemate...

În vremea asta, doi fărcăşeni, urmînd o poruncă dată cu glas scăzut de vătaful Simion, rostogoliseră pînă în fața cerdacului un butuc de tăiat lemne. La vederea butucului, Cătina Ilie s-a smucit de sub poalele anteriului sfinției sale, tîrîndu-se pe coate la scara voievodului. S-a ridicat în genunchi şi s-a agățat cu amîndouă mîinile de piciorul voievodului, sărutînd în neştire pielea cizmei acoperită de praf.

— Măria-ta!... Iartă păcătosului! Măria-ta!... Doamne!..,

Stăpîne!... Iartă! Iartă! Ți-am bîntuit moşiile, mărturisesc pe sufletul meu, doamne. Dau înapoi, măria-ta. Lasă-mă numai cu ce am pe mine... Dăruieşte-mi viața... Pentru sufletul copiilor măriei tale...

Mihai l-a privit cu scîrbă... I-a făcut semn lui Simion. Împreună cu Pătru din Copăceni, vătaful l-a smuls pe cel judecat de lîngă măria sa. Cătina Ilie se zbătea în strînsoarea oştenilor, întinzînd mîinile spre voievod. Din gît îi ieşeau sunete cîrîite şi sălbatice. Cînd l-au pus cu capul pe butuc, a strigat din toate puterile:

— Ilinăăă!... Ilină!...

Popa Stoica s-a apropiat de voievod, cu bărboiul aricit:

— Iartă-l, măria-ta!... Nu-i bărbat! Iartă-l pentru sfînta sărbătoare de mîine şi pentru învierea Mîntuitorului.

— Taci, popo!

— Nu tac, doamne!... Citii iertarea în ochii măriei tale.

Voievodul şi-a plecat barba în piept. Vătaful Simion ridicase paloşul. Se auzea aripa morții fîlfîind peste curțile vistiernicelului Cătina Ilie din Sprîncenata.

Toate cîte s-au urmat din clipa cînd a ieşit în cerdac, cu părul despletit, cu iia abia adunată pe pieptişorul

fraged, Ilina, fata lui Cătina Ilie, au fost de mirare şi de poveste.

Fata era frumoasă, mititică şi cu cosița de aur care o învăluia ca într-o lumină. Cu toate că tremura vargă, a coborît scările într-un suflet, şi-a făcut loc printre slugi şi printre fărcăşeni, apoi a îngenuncheat lîngă taică-su, cuprinzîndu-l pe după gît cu amîndouă mîinile.

— M-ai strigat, taică...

— Fata mea... fata mea... suspină vistiernicelul.

Îşi ascunsese fruntea la pieptul fetei, ca un prunc care caută adăpost la sînul mamă-si. Vătaful Simion a coborît paloşul, întorcîndu-şi fața spre voievod. Comisul Radu Florescu mormăia ceva în barbă. La fel, popa Stoica. Mihai a oftat din adîncuri... Şi-a ațintit privirea neguroasă asupra tatălui şi a fiicei strîns îmbrățişați lîngă butuc, apoi a poruncit cu glas sugrumat.

— În şa!... Tu, popo, ia datoria de la Cătina şi du-o la Plăviceni. Spovedeşte-l, dar spovedeşte-l ca pe fiul rătăcitor întors la casa părintelui său.

A pus pinteni ridicîndu-şi armăsarul în două picioare. L-a întors în loc, ieşind din curți la galop întins. L-au urmat îndeaproape comisul, vătaful Simion, Pătru din Copăceni, ciobănaşul Sandu şi, dimpreună cu el, alți vreo zece flăcăiandrii din Fărcaşe.

Popa Stoica rămăsese în mijlocul curților, cu bărboiul răvăşit şi cu poalele ude şi sfîşiate ale anteriului spînzurîndu-i. A ridicat crucea sus, deasupra capului, binecuvîntînd umbra voievodului care se pierdea sub luncă. Cătina Ilie, desculț, cu capul gol, cu cămaşa desfăcută la piept, plîngea cu fruntea plecată în țărînă.

Lunca şi codrul răsunau de ciripitul vesel al păsărilor

CARTEA A CINCEA

APE TULBURI

I

1

Ceasul al şaselea. Amiazi.

S-a îmbrăcat şi-i gata de drum. Poartă cizmele înalte de călărie, răsfrînte peste genunchi. Nădragii albi din stofuşoară frîncească, coantăşul cel nou, vişiniu, la cuşmuliță şi-a prins surguciul de căpitan, iar la straja săbiei a înnodat năfrămuțele lucrate de Ancuța. Pe umeri şi-a aninat o manta scurtă, dar bogata, din catifea albastră, mai mult sinilie. Simte că hainele astea îi stau lipite de trup, că-l fac mai falnic, că-i lasă mişcările slobode. Şi mai simte, ca niciodată, dorința şi nevoia să-şi vadă chipul în oglindă.

Oglinda o cumpărase de la Sibii şi-o purta într-un cobur, învelită cu un ştergar. Şi-a potrivit-o pe cerceveaua ferestrei. N-a cutezat să se privească dintr-o dată. S-a dat cîțiva paşi înapoi. A stat în cumpănă. Şi-a pipăit obrajii cu amîndouă palmele. Îi era frică să nu i se ridice împotrivă, din ciobul lucios, un alt Radu Ghețea. Un Radu Ghețea străin. Poate îmbătrînit. La ce-or fi scornit oamenii meşteşugul acesta diavolesc? La ce-au nevoie să-şi cerceteze fața într-o sticlă, dacă îşi simt cugetele curate şi neprihănite? Oare nu li-e de ajuns că au ochi?... Nu-s ochii oglinzi mai limpezi decît toate oglinzile din lume? Au poate unii oameni care-şi tăinuiesc privirile, ascunzîndu-şi-le de semenii lor, simt

totuşi nevoia să se cerceteze singuri, să-şi dezvăluie lor înşişi sufletele, în cămări ferecate şi numai la lumina puțină a lumînărilor? Poate aceia au născocit oglinda?... Aceia şi muierile frumoase, care învață la oglindă cum să-şi poarte frunțile, cum să clipească din gene ca să-mbete inimile bărbaților şi mai ales cum să-şi ascundă minciunile în dosul pleoapelor lăsate cu nevinovăție în jos.

S-a apropiat încet, ca de un lucru necurat. Întîi i s-a arătat pieptul coantăşului, cu bumbii strălucitori. Mai apoi barba, gura... şi ochii. Ochii!...

Radu Ghețea a făcut un pas hotărît înainte, cercetîndu-l cu lăcomie pe cel care-i stătea împotrivă. Era omul din oglindă un bărbat în puterea cuvîntului. Avea o față trasă, pîrlită de soare, pe care se revărsa însă o lumină duioasă, cum n-au de obicei ochii albaştri. În fundul ochilor acelora treceau cînd şi cînd sclipete, ca nişte fulgere. Sprîncenele negre, îmbinate la rădăcina nasului, şi le ținea arcuite a mirare. Desimea lor şi a genelor umbreau privirea. Printre buzele cărnoase i se zărea albul dinților. Barba neagră corb şi-o purta rotunjită cu foarfecele. Pletele moi, inelate, îi cădeau pe umeri.

Lumina puternică a soarelui, care bătea din plin în fereastra şi de acolo pe fața lui, îi scotea la iveală fiecare firişor crestat de vreme. I-a trebuit destul timp pînă să se dedea cu chipul din oglindă şi pînă cînd să-l înțeleagă. I s-au aburit ochii şi oglinda s-a-nvăluit parcă într-o ceața groasă. Din grosimea cetii s-au năzărit umbre. Frînturi din viața lui de pînă acum. Oameni şi locuri de odinioară... Cînd s-a limpezit adîncimea apelor de sticlă, din ea a răsărit chipul Ancuței. Se-ntrupase din ochii lui. La început mică, licărind vie şi frumoasă numai în

luminile lor, mai apoi crescînd cu repeziciune, cuprinzînd toată oglinda, toată odaia, toată lumea.

Radu Ghețea şi-a plecat fruntea. O simțea în el ca pe o chemare de demult. Nu mai putea zăbovi nici o clipă. A-nfăşurat oglinda la loc în ştergar, mulțumindu-i în gînd pentru marele ei meşteşug. I se părea că pînă atunci îşi uitase chipul. Că se gîndea la el, cel de acum, dar că-l vedea pe celălalt Radu Ghețea. Pe Radu Ghețea aşa cum plecase în lume, cu fruntea senină şi ochii limpezi.

Cînd a ieşit în cerdac, soarele revărsa peste tîrg o puzderie de lumină, care făcea să strălucească crucile de pe turlele vechii mitropolii argeşene. Cîrstocea îl aştepta în şa, ținîndu-l alături pe Diavol.

Spre miazănoapte se ridica asupra lumii, cărunt şi încununat cu nori, Negoiul.

2

Era pe la prînzişor cînd mîntuise toate trebile. Dereticase prin casă, dăduse fuga la grajd să sloboadă vacile la păşune şi să-i arunce lui Fulger o furcă de fîn, fiersese laptele, crăpase cîteva brațe de aşchii pentru cuptor. Cneazul plecase la arat încă din zori. Aşa că rămăsese cu toate ale casei, în ajun de praznic.

Nici nu mijise încă de ziuă, cînd începuse munca. Se învîrtise ca o zvîrlugă, cu spor şi folos. Îi cînta sufletul. Parcă nu erau ale ei nici mîinile, nici picioarele. La început, îşi putuse struni minții. Cu cît urca soarele mai mult pe boltă, cu atît gîndurile o luau razna, împrăştiindu-se ca un stol de vrăbii cînd dă uliul... A spart o strachină şi în loc să adune cioburile, s-a trezit în

fața laviței pe care dormise Radu, ast'toamna, cînd picase din pribegie. Parcă-l vede aievea. Căzuse într-un somn de plumb. Avea fața liniştită şi senină ca un prunc. Atunci îl sărutase hoțeşte pe buze şi se-nfiorase toată, de frică, de ruşine şi de plăcere. Da' cînd a stăpînit-o în Valea Brazilor?... Cînd a luat-o în brațe, s-o treacă prin apă?...

Doamne, unde-i stau gîndurile! Or fi crescut cozonacii?! Ca i-a frămîntat, pînă s-au făcut numai băşici. A dat fuga lîngă vatră, ridicînd ştergarele cu care oblojise covățelele de lemn. Dinăuntru s-au înfoiat către ea patru cozonaci trupeşi. De-abia mai încăpeau în copăi. S-a apucat să şteargă armele cneazului. Atît mai are de isprăvit. Să curețe armele, meşteşugurile de vînat şi pescuit şi tarhatul de război. De cîte ori se nevoieşte la treaba asta, de atîtea ori se mîhneşte că n-a făcut-o maică-sa un fecior, ca acela... Ca Radu, spre pildă. S-ar fi legat frați de cruce şi-ar fi bătut cu paloşele în patru zări de lume.

Aici ajunsese cu gîndurile, atunci cînd pusese cîrpa pe paloşul cel mare al cneazului. La ce s-o fi făcut maica fecior?... Atunci n-ar mai fi luat-o Radu în brațe, s-o treacă apa din Valea Brazilor, nici n-ar mai fi supus-o, frîngîndu-i mijlocul... Ce, să-l vadă pe Radu umblînd după altele!?... Atîta i-ar trebui! Că-i scoate ochii cu ghearele.

Să fie în locul lui vodă, i-ar da poruncă straşnică să mai lase trebile căpităniei pe seama cetaşilor şi să-şi mai vadă de-ale Iui. Ba i-ar porunci chiar sa se-nsoare cu una, Ancuța lui Bojin, care suspină şi se ofileşte de atîta dor... Să creadă el, căpitanul, că Ancuței i-e dor... Nici pomeneală. Ah! Ah! S-a luat cu vorba şi acu vine amiazu... A zvîrlit cîrpa sub laviță, a cules aproape din zbor mănunchiul de busuioc şi legăturica cu săpunariță,

apoi a dat buzna afară, alergînd în vîrful opincuțelor.

Cînd a coborît în tăpşan, soarele a-nvăluit-o în beteală de aur. Din tufele de sub brazi a sărit spre ea, adulmecînd-o cu botul umed, Căprița. Dimineața pare o dimineață fermecată.

Parcă acum vede pentru întîia oară Cremenarîi. Nu ştie cîtă vreme a stat, aşa, nemişcată, cu legăturica de săpunariță într-o mînă şi cu buchetul de busuioc în cealaltă, lăsîndu-se dezmierdată de frumusețea zilei. A trezit-o din beția asta mormăitul lui Cufurici, care se căznea să se urce într-un brad. Ancuța a zbughit-o din loc, cu Căprița sărindu-i pe urme. Din fugă, i-a pălit lui Cufurici un ghiont între coaste. Luat din pripă, ursanul şi-a dat drumul de vale, mormăind supărat.

Fata a ținut-o într-o goană pînă la urlătoare. De la capul bradului culcat de cneaz peste prăpastie se pornea în jos o potecuță, nu mai lată decît vîrful opincii. O făcuse ea, umblînd vara să se scalde singură, în ochiul de apă limpede şi adînc, care rămînea tăinuit de pe urma şuvoaielor din primăvară, sub colții de stîncă şi sub trunchiurile prăvălite de puhoaie. Potecuța coboară buziş, ici şerpuind pe lîngă colții de stîncă, colo cumpănindu-se pe un trunchi smuls din rădăcină, dincolo sărind de pe un pietroi pe altul, sau ocolind cei trei mesteceni, crescuți ca trei frați gemeni din pieptul de cremene al urlătoarei, peste adîncul căreia îşi închină mătasea fragedă a frunzişului. A stat sus, în creastă, o clipă. Apoi, uşurică şi mlădie, s-a pornit de vale. Căprița a urmat-o, tropotind mărunt cu copitele şi behăind vesel. A agățat legăturica cu săpunariță într-o creangă de alun. Mănunchiul de busuioc l-a aşezat deasupra. A sărit pe-un bolovan. Cu palmele încrucişate la ceafă, cu ochii întredeschişi şi-a lăsat obrazul şi fruntea alintate de

soare. Razele o pătrundeau ca o binecuvîntare. Aici, în adîncul ferăstruit al pămîntului, dobîndiseră puteri întreite. Ardeau ca vara. Mirosea puternic a piatră încinsă, a apă, a cetină şi a frunze verzi. S-a legănat din şolduri, unduind lin. Cum statea aşa, uşor aplecata pe spate, a simțit iia înfiorîndu-i sfîrcurile sînilor. Atunci s-a-nroşit pară şi a cutremurat-o un fior lung, care i s-a alungat de la vîrfurile degetelor pînă la rădăcina părului. Nu ştie ce-i cu ea, dar parcă-i beată. I s-au umezit buzele. I se zbat nările. O cuprinde o toropeală, care-i înmoaie genunchii.

Şi-a scuturat fruntea să alunge ispitele care-i dădeau ocol. Cît ai clipi, şi-a desfăcut nojițele, a lepădat brîuleţul, fotele, fusta şi iia. A rămas pe marginea tăului, goală, năltuță, împlinită. Cu mişcări pripite şi-a despletit coadele. Cosița grea, vălurită, a-nvăluit-o pînă la mijloc.

Apa tăia, de rece ce era. Îi oprea răsufletul în piept. S-a cufundat de cîteva ori, lăsîndu-se îmbrățişată de unde. Nu poate avea altă bucurie mai mare la sfîrşitul iernii decît scalda asta dintîi, care-o desmorțeşte după atîtea luni trăite în nemişcare. Sîngele i se porneşte mai năvalnic prin vine, sînii i se împietresc, îşi simte mijlocelul ca şi cînd i l-ar strînge în brațe bădița Radu. A ieşit pe mal, şi, cu o mişcare pripită, şi-a aruncat cosițele pe spate, legîndu-le strîns cu o panglicuță roşie. Din pielița albă, cu luciri moi de piersică coaptă, se ridicau aburi subțiri. Pe umerii rotunzi, stropii de apă adunaseră toată lumina zilei. Din cîțiva paşi săltați a fost la tufa de alun. Căprița, după ce păşunase o toană, se aşezase la umbră, privind-o cu ochii mari şi umezi. S-a întors cu legăturica şi cu busuiocul. Iar atunci cînd s-a plecat deasupra tăului, ținînd în pumni flori de săpunariță, i s-a ridicat împotrivă, din fundul apei, o codană trupeşă, cu

nurii împliniți, zîmbind. Ar fi stat la sfat cu fata, că tare era frumoasă.

Dar s-a ruşinat de goliciunea ei şi-a alungat-o, tulburînd cu pumnii fața lucie a oglinzii.

Îşi frecase tot trupul cu săpunariță şî cu busuioc. Aşa o învățase ast' iarnă Dragomira, nevasta lui Cebucă, cea cu pielița neasemuit de albă şi de catifelată. Pe cînd ea îi ajuta la copil, nevasta o povățuia în ale dragostelor...

Aşa că, simțindu-l în tot trupul şi în tot sufletul pe Radu ca pe un ibovnic, a făcut după învățătura nevestei lui Cebucă.

Cu busuioc dăduse ea şi pînă atunci. Dar nu cu busuioc şi cu săpunariță muiate în apă ne-ncepută, într-o dimineață îmbelşugată în lumină, de la un capăt de primăvară. Nici nu stătuse cum stătea acum, întinsă pe piatra călduță, s-o bată soarele din plin şi s-o crească aşa cum creşte toată suflarea din jur.

Îşi încrucişase mîinile sub cap şi printre pleoapele întredeschise privea cerul. Era sus, nespus de sus şi nespus de albastru. Creasta urlătoarei îl zimțuia într-o depărtare fără seamăn, chenăruindu-l cu brîuleț de brazi şi cu altițele frunzişului mărunt de mesteceni. Undeva, în codru, sau poate aici, aproape, a început să se strige pe nume cucul. Ancuța ar fi vrut să-l întrebă cîți ani are să mai trăiască şi să-i dezlege rosturile de dragoste. Dar era prea dulce soarele, prea o pătrundea căldura pietrei pe care se întinsese, să se îndure să-şi întoarcă fața către cuc. Auzi şi lăstunii ce sfătoşi mai sînt! Şi ce harnici. Au început să-şi dureze cuiburi prin malurile Argeşului şi ale urlătoarei. Ian te uită la el... Mă, da' țanțoş se mai poartă! Pe-o creangă de alun s-a lăsat în zbor un sfrînciog. Ruginiu pe spate, cu aburi roşii pe piept. Semn de primăvară în toi. O priveşte cînd cu un ochi, cînd cu

celălalt..

Ancuței îi e lene şi să mai zîmbească. După tăria apei, soarele e numai lene, numai somn şi numai vise... Într-o zi sfîntă ca asta, e păcat să te zbuciumi. Numai tiranul de cneaz a stricat obiceiele şi a scos oamenii la arat. De bună seamă că s-a făcut o neruşinată. Iată că ar vrea să fie Radu aici, lîngă ea. S-o vadă cît îi de frumoasă, să înțeleagă că nu mai e o zgîtie şi s-o sărute, aşa cum o sărută soarele.

Se vede treaba că sfrînciogul i-a ghicit gîndurile, că s-a roşit şi mai tare pe pîntec, s-a burzuluit şi, scoțînd un strigăt scurt, şi-a luat zborul, plin de mînie. În urma lui, crenguța de alun s-a arcuit de cîteva ori, tremurîndu-şi toți mîțişorii.

3

Întoarcerea căpitanului Gheța spre locurile de baştină, de care se legau întîiele zîmbete şi întîiele lacrime, sub cerul verde-albăstrui de primăvară şi în dulceața miresmelor tălăzuite pe sub streaşina codrului, a fost ca o trecere în tărîmurile basmelor. Căpitanul călărea prin razele piezişe de soare, cernute de frunzişul mărunt al pădurii, năzuind cu tot sufletul spre pacea nopții şi spre tainele iubitei sale. După amiaza de Prier era lină şi adîncă, ca o mare. Caii depănau firul drumului, în treapăt spornic. Bîzîiau bondarii. Perechi, perechi, fluturii țeseau văzduhul cu arnici de toate culorile. Fluierau mierle. Scatii şi pițigoi se ciorovăiau prin tufele înflorite de lemn cîinesc.

Pe la ceasul al nouălea au răzbit în preajma răspîntiei unde-şi avea hanul Gheorghe Obraz. De acolo au lăsat

şleaul şi s-au afundat în codru, să răspundă pe Şuvoiul Negru. Şuvoiul îşi aduna apele din crestele care stau împotriva Izvorului Lupilor, ducîndu-şi-le la vale, pe clinele dinspre răsărit.

Soarele se lăsase în spatele crestelor de la Cremenari, cînd cei doi călăreți au ajuns în malul apei. Poteca pe care o urmase Radu Ghețea i-a scos într-o rarişte de făget, chiar în malul apei. Coasta care se ridica în țancuri pietroase şi ponorîte ascundea, de cealaltă parte, casa cneazului. Aşa că după ce-a lepădat frîiele în mîna lui Cîrstocea şi după ce-a slăbit chinga lui Diavol, căpitanul şi-a povățuit slujitorul să fie cu băgare de seamă şi mai ales să nu-l lase pe Diavol să necheze. În liniştea serii l-ar putea auzi vreo strajă.

— Of!... Amarnică viață îmi faci, domnia ta, îşi clatină măturoiul de barbă slujitorul. Amarnică şi fără urmă de bucurie... Nu ne stătea nouă bine în noaptea asta sfîntă în strană la mitropolie? Ce s-ar mai fi zîmbat tot tîrgul la domnia ta şi ce şi-ar mai fi dat cu coatele toate tîrgovețele!..,.

Că ai fi stat lîngă pîrcălabul Zane, acolo unde ți-era locul.

— Şi tu lîngă mine!

— Ca oricare slujitor credincios stăpînului său.

Radu Ghețea s-a veselit de amărăciunea şi întristarea oşteanului.

— Cîrstoceo, Cîrstoceo!... Leapădă de la tine deşertăciunea, Cîrstoceo!...

L-a bătut pe umeri, s-a întors pe călcîie şi a zbughit-o la deal. Nu fără să mai audă bombănelile slujitorului, care spunea că s-ar fi lepădat de cinstea ce i se cuvenea la mitropolie dacă cel puțin ar fi putut-o avea lîngă el, nu pe alta, dar pe Despa de bună seamă. Ar fi aflat multe şi

mărunte şi nici nu s-ar mai fi plîns de vînt şi de singurătate.

A urcat la creastă prin făgeţelul în care amurgul începuse să-şi îngîne umbrele. A ieşit din făgeţel, intrînd într-un mestecăniş tînăr şi des. Trunchiurile subţiri şi albe se scăldau într-o lumină de vis. Din mestecăniş a intrat în brădet. Se apropia de creastă. Aerul era îmbibat cu miros de cetini şî de răşină. Vîrfurile brazilor îşi primeniseră straiul. Verdele lor fraged lucea poleit de razele care scăpau peste coama priporului. Poteca a făcut o arcuitură largă şi s-a apropiat de poiana în care-şi durase casa moşu-su, Gheţea Zimbrul. Acum începuse să se audă şuşotind Şuvoiul Negru. Brazii se răreau. O trîmbă de raze, scăpată printre doi zimţi de stîncă, intra în poiană, aurind-o.

Radu Gheţea s-a oprit în marginea ei, ca în hotarul celuilalt tărîm. S-a oprit şi şi-a scos cuşmuliţa ca în faţa unei icoane. Casa de bîrne stătea culcată pe-o coastă, chiar în marginea pîrîului. În prag şi în ferestrele hîrbuite, păianjeni de pădure îşi ţesuseră pînzele. Pe la încheieturile bîrnelor, la locuri ferite de lumină, crescuseră bureţi. Iar de jur împrejurul casei năpădiseră dese, înalte, verzi, bălăriile, spinii şi iedera. Cei cîţiva meri din jur se sălbăticiseră. Peste poiană şi peste casă plutea vraja unui blestem. Căci Gheţea Zimbrul, împotriva pravilelor şi împotriva anilor, îşi trăise aici o dragoste tîrzie şi năpraznică. Cîte poveşti nu ascultase el despre acel moş înfricoşat şi aprig, care nu ieşea din singurătatea lui decît la slujba din duminica Floriilor şi la războaiele ţării. Aici, sub acest acoperiş şi sub aceste cetini înfiorate de boarea amurgului, a iubit-o Gheţea Zimbrul pe turcoaica agonisită cu sabia.

Radu Gheţea şi-a plecat fruntea, înţelegînd că poiana

are anume puteri tainice. Poate acum, la lăsarea nopții, începe să filfîie peste ea sufletul turcoaicei. Oamenii zic că Ghețea Zimbrul simțindu-şi sfîrşitul, s-a înțeles cu ibovnica s-o ucidă şi s-o îngroape în codru, unde să n-o găsească nimeni. Nici n-a căutat-o nimeni... Turcoaica zace în țărînă pe aici, prin preajmă. Ghețea Zimbrul, în țintirimul satului... Taină a fost viața lor, taină moartea care i-a învăluit în giulgiul tăcerilor.

Dar a rămas peste ani amintirea dragostei lor. Dragoste nepotolită şi neistovită, bogată ca locurile care-au adăpostit-o şi ca ele de sălbatică.

Fiorul acelei dragoste de dâmult stăruia şi acum în poiana în care trîmba de raze se stingea încet, încet, ca o lumînare. Radu Ghețea l-a cules şi l-a luat cu el, purtîndu-l spre creasta Izvorului Lupilor,

4

Au fost puține primăveri în lungul celor şaptezeci şi unu de ani cît a hălăduit prin viață şi prin lume în care să nu fi ascultat slujba învierii sub bagdadia afumată a bisericii ăsteia. În acele puține primăveri, se chema că a stat în scări şi a bătut războaie în olaturile străine. Au poate s-a călătorit cu vreo nevoie a obştii, cine ştie în care depărtare a zărilor.

Tare-i plăcea în tinerețea lui, şi mai abitir în vremea bărbăției, să urce spre miezul nopții poteca bisericii, să se amestece printre moşnenii sfătoşi, dar mai cu osebire printre moşnencele trufaşe, să tragă cu urechea la cleveteala frumoaselor, care nu se sfiau de păcat nici în cumpăna acelei nopți sfinte, apoi să asculte glasul domol al părintelui Athanasie cel bătrîn, tatăl sfinției sale

Athanasie, clinchetul moale al cădelniței şi murmurul abia îngînat al poporenilor.

A fost o vreme cînd făcuse şi el de strajă lîngă mormîntul Mîntuitorului, încins cu paloşul şi sprijinit în suliță, aşa cum face Ulmeş, feciorul Ulmeşoaiei. Tot ca Ulmeş îşi ațintea ochii pe vreo codană împlinită, au pe vreo vădană plină de miere. Părintele trăgea psalmii pe nas, fumul de tămîie plutea către grinzile bagdadiei, lumînările îşi tremurau lumina, iar el, pătruns de sfințenia slujbei şi de zburdăciunea anilor, păcătuia în gînd şi nici măcar nu-şi ascundea fapta, lăsînd pleoapele peste luminile ochilor. Cum nu şi le lasă Ulmeş, cînd o învăluie cu priviri de pară pe Ancuța.

Cneazul Ghețea s-a răsucit în strană, a tuşit în barbă, şi-a ridicat sprîncenele s-o poată vedea mai bine pe zgîtia lui Bojin, apoi s-a amărît în adîncurile lui pentru inima lesne schimbătoare a muierii şi pentru prostia lui Radu, care s-a-nstrăinat ca un iretic şi care nu ştie ce pierde, lăsînd-o pe Ancuța să zburde slobodă. Fata s-a gătit ca nicicînd. Strigă către cer de frumoasă, de rumenă, de împlinită ce-i. Şi-a petrecut cozile peste piept. Îi vin pînă la brîulețul care-i încinge mijlocul, subțire, de să i-l frîngi într-o palmă. Iată că şi-a pus şi salba de galbeni a răposat mumă-si. Ar vrea să stea sfioasă, dar i se clipesc genele, îşi întoarce mereu capul spre uşă şi-i lucesc ochii ca la nevăstuică. Are şi ea dreptate. N-o să-l aştepte pe Radu pînă i-or trece tinereţile. Cneazul a oftat din adîncuri... Iată că a-mbătrînit de-a binelea. Urechile îi trosnesc şi-i hîrîie, la vreme proasta încheieturile dau semne, parcă nici privirea nu-i mai este atît de ageră ca mai an, nici mîna atît de vînjoasă.

Şi-a lunecat privirea de la chipul îmbujorat al Ancuței spre partea stîngă a bisericii, acolo unde şedeau bătrînele

satului... A dat cu ochii de ochii Ulmeşoaiei. Posmagită, cu gura pungă, cu marama neagră trasă pînă pe sprîncene, cu mîinile numai noduri, vădana asculta sfînta slujbă cu gîndurile în altă parte. Cneazul a simțit cum îl învăluie o căldură de la inimă. A oftat... Oricît s-a trudit să-şi stăpînească gîndurile, a fost zadarnic. Au luat-o razna, fugind zălude într-o ceață a depărtărilor şi într-o depărtare a anilor de mult îngropați sub frunzele galbene ale luncii şi ale codrului. Fusese într-o noapte de înviere, ca asta... în ce an, nu-şi mai aduce aminte.

Nici acum nu pricepe ce putere tainică i-a mînat pe amîndoi sub licărul stelelor şi sub poala înfloritâ a livezilor. Nu şi-au vorbit nici atunci, nici după aceea. A fost o beție şi o încîntare, în care s-au cufundat însetați unul de altul, ca şi cînd s-ar fi căutat de-o viață...

Cneazul Ghețea şi-a plecat fruntea către piept... Toate ale pămîntului se trec ca florile primăverii. Iar el sta însingurat şi bătrîn pe marginea gropii. Obştea geme, țara geme, turcul şi boierul îi batjocoresc cinstea. Paloşele ruginesc în teci. Caii de oaste trag la pluguri. Căpitanii de județ ostenesc să adune birurile, cu care voievozii îşi plătesc nemernicia... Cădelnița sună molcom, părintele Athanasie abia mai îngînă slujba, fumul de tămîie a coborît din bagdadie asupra capetelor pletoase ale moşnenilor... Dacă ridică fruntea din piept, poate să vadă cum din ochii minunați ai Ulmeşoaiei, că atît a mai rămas neveştejit din frumusețea ei de odinioară, curg două pîraie de lacrimă... Viață!... Viață! Poate Ulmeşoaia să-l fi iubit într-una din noaptea aceea a învierii... Cine ştie? Da' n-a vrut să-i strice casa. Şi asta se poate... El a hălăduit prin lume şi nu poate spune că n-a mai iubit şi alți ochi, şi alte sprîncene... Ancuța parcă-i o rodie...

Cneazul îşi plimbă privirea de la Ulmeşoaia la Ancuța

şi de la Ancuța la Ulmeşoaia. Două capete de viață, unul strălucind sub puterea tinereții şi sub licărul lumînărilor, celălalt mohorît, trudit şi ispăşit, sub vălul cernit al marămii şi al durerilor... Peste ochi i s-a lăsat un abur de tristețe. Lumînările pîlpîiau moale, licărind abia simțit în fierul sulițelor ținute drept de flăcăii care străjuiau mormîntul lui Isus. Atunci s-a arătat din altar părintele Athanasie, cu sfînta evanghelie în mînă... Moşnenii şi moşnencele au îngenuncheat, în foşnete de pînzeturi, în bocănit de cizme şi în gîfîit de piepturi trudite. Părintele a ridicat evanghelia deasupra capetelor plecate cu smerenie la pămînt. A făcut semnul crucii în văzduh. Apoi a tuşit, potrivindu-şi glasul...

Se închegase o linişte ca de sfîrşit al lumilor. În acea linişte deplină şi înfricoşată, cînd sufletele moşnenilor şi moşnencelor cătau dezlegarea atîtor şi atîtor întrebări, a scîrțîit uşa bisericii... Un val de aer rece, reavăn şi tare, a bufnit înăuntru, purtînd lumina făcliilor în toate părțile. Apoi au răsunat rar, puternici şi siguri, paşii unui bărbat. Paşii erau însoțiți de zuruitul pintenilor. Obrazurile s-au ridicat de la pămînt. Străjerii Sfîntului Mormînt şi-au înseninat fețele aspre. Toți, afară de unul. Iosif Veveriță, care se afla într-un colț sub prapur, alături de frati-su de cruce, Costa Ursu, i-a tras acestuia un cot între coaste:

— Aține-te, Ursane, c-a venit căpitanul. Iote-o pe Ancuța... S-a albit ca varul...

— Taci... Cneazul.

În adevăr! Cneazul se răsucise încet, cu sprîncenele ridicate a mare şi nemăsurată mirare. A stat o clipă nemişcat, ațintindu-l pe Radu Ghețea cu o privire de oțel. Cînd a făcut un pas spre el, s-a auzit şi glasul părintelui Athanasie:

— Fraților... sufletele morților... Hristos a înviat!... Cu înțelepciune drept să ascultăm sfînta evanghelie... Pace tuturor!

Cît era de tremurată şi de slabă chemarea părintelui, avea atîta căldură omenească şi atîta duhovnicească blîndețe, încît furtuna din cugetul cneazului s-a potolit, ca alungată de soare... L-a cuprins o neaşteptată şi deplină bucurie. Pieptul i se umflase. Îşi simțea colțurile genelor umede. Vorbele evangheliei treceau pe lîngă el, venite dintr-o mare depărtare, să se piardă într-o şi mai mare depărtare. Şi-a încrucişat mîinile pentru rugă, ridicîndu-şi privirea în bagdadie. Părea că o minune deschisese acoperişurile şi, acolo sus, străluceşte în toată puterea soarelui Cremenariul... Iar el, el cneazul, cu pletele răsfirate de vînt, cu cămaşa desfăcută la piept, stă sub mesteacăn şi pufăie mulțumit din lulea. Cu o mînă leagănă necontenit paneraşul de răchită, în care gungure odrasla lui fie-su... îl aude pe Radu cioplind o loitră pentru car. Aude zuzuind albinele. Ancuța dă glas din cuhnie... Şi cerul e limpede, nesfîrşit şi albastru.

Nu ştie cît a ținut slujba şi nici cînd popa Athanasie i-a dat lumină, chemîndu-l cu glas dulce:

— Hristos a înviat, cneazule!

A răspuns ca prin vis:

— Hristos a înviat sfinția ta!

Atunci cînd i s-au limpezit ochii, n-a mai văzut-o nici pe Ancuța, nu l-a mai văzut nici pe Radu. S-a mîniat, simțindu-şi înfrînte vrerile şi poruncile, dar s-a bucurat nespus de această înfrîngere a cneazului Ghețea de la Cremenari. Afară se alcătuise convoiul. Oamenii-şi țineau făclioarele în dreptul piepturilor. Aşteptau, după datină, să înconjoare biserica. Muieretul începuse să şuşotească. Cetaşii şi moşnenii copți la minte zîmbeau în bărboaie.

Peste țintirim s-a călătorit o adiere slabă de vînt, aducînd cu ea miresmele livezilor.

Noaptea era limpede, călduță şi parfumată.

Cneazul Ghețea a-ndăluit pe urma părintelui Athanasie. Îşi ținea fruntea uşor plecată, ca un învins.

După el, cu paşi rari, s-a pornit tot norodul Cremenarilor.

5

Nici unul, nici altul nu mai ştia cum s-au răzlețit de ceilalți şi cum au ajuns lîngă crucea Cătălinei. Au stat lîngă ea, strîns înlănțuiți. Iedera crescută din belşug din țărna gropii, dăduse-n frunză. Secera scăzută a lunei plutea peste Cremenari. Livezile de pruni păreau țesute cu beteală de argint. Au luat-o către Izvorul Lupilor. Ancuța îl ținea pe după mijloc. El îi cuprinsese umerii cu dreapta şi cu stînga îi strîngea mîna care-l înlănțuise. Au ascultat Argeşul băsmuind în rădăcini. I-au privit undele, negre la maluri, cu străluciri palide spre mijloc. Au urcat poteca, mergînd ca în vis. Ajunşi sus, s-au întors cu fața către sat... în țintirim roiau făclioarele vădanelor. Au văzut amîndoi o făclie însingurată în dreptul mormîntului Cătălinei. Radu Ghețea a oftat, lăsîndu-şi fruntea în jos. Ancuța l-a strîns mai tare lîngă ea, şoptind mîngîios:

— Bădiță!

Au plecat mai departe. Nu vorbeau, nu se uitau unul la celălalt. Încet, încet, l-a pătruns căldura fetei. Şi mirosul de busuioc şi de sînziene, care i se ridica din cosiță. Atunci l-a învăluit un abur, ca şi cînd s-ar fi pierdut într-o depărtare necunoscută... fără margini, fără început,

fără sfîrşit. Erau ei amîndoi, vîslind alături, de la începutul lumii, spre un liman de fericire care le trimetea în noaptea asta cei dintîi soli.

Aşa au ajuns, cînd luna sta să scapete dincolo de crestele Văii Brazilor, în poiana lui Ghețea Zimbrul.

Şi-a descins sabia, şi-a scos coantăşul, întinzîndu-l la rădăcina singurului pin, rătăcit în marginea brădetului. S-au culcuşit amîndoi între pulpanele hainei şi li s-au părut largi.

Ancuța şi-a făcut loc la pieptul lui, vîrîndu-şi nasul în despicătura cămăşii. Radu Ghețea l-a simțit rece, gheață. A zîmbit, mîngîind-o duios pe cosiță. Fata a oftat şi s-a strîns mai aproape. De acolo, de la pieptul iubitului, a început să se răsfețe. L-a zgîriat cu unghia în dreptul inimii. L-a împuns cu sînii. L-a tras de barbă şi de plete. Cînd a vrut s-o sărute pe gură, şi-a întors fața, lăsîndu-şi gîtul slobod... S-a-nfiorat toată, de cum au atins-o buzele căpitanului. Atunci cînd i-a simțit mîna cuprinzîndu-i sînii, s-a roşit şi au podidit-o lacrimile. S-a răsucit cu fața în sus, acoperindu-şi ochii cu brațul stîng, uşor arcuit şi gol pînă la subsuoară.

Ancuța lui Bojin a trecut pragul acela de viață, primind dragostea ibovnicului ca pe o binecuvîntare.

...Dimineața, cînd gotcanii au început să cînte cîntec de dragoste şi de luptă, Radu şi Ancuța au văzut că, sub sărutul dulce şi lin al razelor de lună, merii sălbăticiți din preajma colibei lui Ghețea Zimbrul dăduseră în floare.

6

Pe Argeş se-ngînau umbrele serii. Toată liniştea asfințitului era sfîrtecată de behăitul oilor, de mugetele

vitelor şi lătratul dulăilor. Din ponor în ponor se auzeau ciobanii strigîndu-se şi răspunzîndu-şi unii altora. Satul trăia din ptin. Gospodinele alergau de colo, colo, nemaivăzîndu-şi capul de treabă. Că nimeni nu le dădea o mînă de ajutor, în seara asta de Sîn-Gheorghe... Cînd să mai coci lipiile pentru ciobani şi pentru cei ce pleacă la oaste, cînd să cîntăreşti burdufele cu brînză şi caşurile, să găteşti albiturile, să tocmeşti trăiştile?! Că dumnealor, moşnenii, după ce-au ales sterpele şi-au numărat mioarele cu miei, s-au strîns la sfat. Pufăie din lulele şi pun ţara la cale. Vorbesc vrute şi nevrute. De Hasan gelep, că plăteşte capul de chivirgic cu patruzeci de aşpri peşin, lucru care va întrema obştea, de slujba de la căpitănie, unde după cîte se aude e rînduială ţapănă, de urşii flămînzi, că au coborît de vale şi au să primejduiască turmele, care, în afară de bacii vechi, n-au alte străji decît dulăii încercaţi, cu ragile la gît, ciobanii fiind cu caş la plisc şi urcînd la munte pentru întîia oară. Vorbesc despre lucruri îndepărtate şi n-au ochi să vadă ce s-a-ntîmplat aici, sub mustăţile şi bărboaiele lor înfoiate. Auzi, auzi?!... Se putea o blăstămăţie mai mare, decît aceea pe care o făcuse Ancuţa lui Bojin? Să plece ea în văzul satului, de la sfînta slujbă? Da' şi cneazul! A tăcut, ca şi cînd i-ar fi astupat Dumnezeu gura. Mai curînd Sarsailă, decît Dumnezeu... Ce să mai vorbim de dumnealui căpitanul Gheţea... Frumos bărbat, asta-i adevărat, şi ar fi păcat să zici altfel. Da' ţanţoş şi fudul, de nu-l mai încape brîul. Văzutu-l-aţi cum a intrat în biserică?! Cu nasul pe sus, zuruind din pinteni şi cu mîna stînga înfiptă în straja săbiei. Nu s-a uitat nici în stînga, nici în dreapta. Ba s-a uitat o dată la Dragomira... A dracului ţîfnoasă, ce s-a mai răsucit în fote! Parcă era cloşcă. Pe urmă s-a arătat ea mai firoscoasă decît toate

muierile cu cap din Cremenari şi s-a alăturat de păcătoasa lui Bojin, care nici măcar nu-şi ascunde ruşinea şi se poartă cu testemel, ca şi cînd ar fi cununat-o părintele Athanasie, după lege. Ah! Ah! S-a stricat lumea de tot. Ce să mai vorbim, suratelor? Cneazul l-a poprit şi l-a batjocorit pe Bubiu, dar închide ochii la nefăcutele altora, care-l slugăresc pe el. Iar afurisita lui Bojin, spun fetele jurîndu-se cu mîna pe inimă, l-a sîngerat pe bietul Ulmeş, care-i fecior odată, numai pentru c-a încercat s-o sărute! Lasă că şi Ulmeşoaiaaa!... Şi moşnenii ăştia păroşi sîsîie ca nişte gîscani leşeşti despre unele şi despre altele, în loc să cheme sfatul de obşte şi să-i spună cneazului una, s-o simtă... Of! Of! Şi ce treburi mai am de împlinit, surato! N-am muls vaca, n-am pus de terci, n-am căutat găinile de ou! Mă duc, că m-am luat cu vorba. Să ştii că s-a întors lumea cu susul în jos. Adu-ți aminte de olteanca ceea pirpirie, care i l-a luat bietei drăgoeştence pe Gheorghe, feciorul răposat cneazului Drăgoi...

Iată alt prilej de vorbă... Şi pentru Despa, şi pentru Măria, şi pentru toate cumetrele satului. Aşa că atunci cînd s-a arătat cneazul urcînd cu paşi rari spre casa lui Bojin, sprijinindu-se-n toiag şi cu fața luminată de o bucurie pe care nu şi-o putea ascunde, cumetrele au lăsat cuptoarele şi lipiile şi roatele de caş, ițindu-se pe după gardurile de lemn cîinesc, făcîndu-şi semn una alteia şi repezind plozii la vecina din deal sau la cea din vale, cu chemare straşnică şi de taină.

Moşnenii, după obicei, erau strînşi în fața casei lui Cebucă. S-au închinat către cneaz, s-au mirat cînd au văzut ca trece fără să se oprească, apoi au rămas pe gînduri, pufăind din lulele.

Tăcerea a rupt-o Cebucă:

— Bine-a făcut domnia sa căpitanul... Dac-o lăsa după cneaz!

— Aşa-i! întări Tătucu, bătîndu-şi luleaua de pălimar...

Se cheamă ca oşteanul n-a uitat nici vatra unde a crescut, nici nu se îngreţoşează de cei lăsaţi acasă... Semn bun!

— Semn bun, mormăiră cîţiva moşneni mai vîrstnici.

Într-aceea, noaptea şi liniştea se pogorau peste Cremenari.

7

Ion Bojin era ştiut ca cel mai tăcut om din sat. Mai tăcut şi decît Costa Ursu. Rămas văduv, îşi vedea de-ale lui. Nu se arăta în lume, nu se vîra în trebile obştii. Punea umărul unde era de pus şi atît. Nici măcar Despa nu găsise prilej să-l clevetească. Cu toată barba lui răvăşită şi cu negura veşnică din ochi, părea blînd şi sfios. Trăia într-o singurătate şi n-avea ochi decît pentru fie-sa. O iubise pe nevastă-sa, aşa cum pot iubi numai tăcuţii şi sfioşii. Toată dragostea care i-o închinase răposatei o dăruise Ancuţei. Nu i-o arătase niciodată. Se ţinuse deoparte, o lăsase să crească slobodă, dar n-o scăpase o clipă din ochi. În schimb, din truda lui, adunase an de an într-un sipeţel galbeni şi aşpri, nasturi de aramă, motchiţe de mătase şi de borangic, cordeluţe şi testemele înflorate. Tot ceea ce crezuse că-i va fi de folos cînd s-o mărita. Dacă suferea, cum suferea ştiind-o la cneaz, ghidul măritişului îl măcina ca un rău ascuns şi necruţător.

Ion Bojin înţelesese de mult că Ancuţa e frămîntată şi că plăteşte unei iubiri proaspete vama cuvenită. Iar

alaltăieri, la înviere, i s-a desluşit totul. Retras într-un cotlon, văzuse şi simțise bucuria fie-si, de cînd intrase căpitanul Ghețea în biserică. Duminică dimineața ştia că fata lui, curată ca roua, proaspătă ca dimineața şi frumoasă ca o zi de vară, a trecut din seninătatea şi fără grija tinereții în hotarele grijilor şi ale suferințelor. Nu s-a mai mişcat din preajma ei. O vedea suferind şi ar fi vrut să ia asupră-şi toate amărăciunile care-i umbreau ochii frumoşi. Luni seara, văzînd-o mereu tristă şi tăcută, se încrîncenase amarnic. Intrase în casă, îşi luase baltagul şi, după ce-o mai privise o dată, ieşise în potecă, dînd colțul casei cu băgare de seamă. Nu coborîse doi paşi, că se lovise piept în piept cu cneazul.

S-au oprit amîndoi. Bătrînul şi-a ridicat sprîncenele, apoi s-a sprijinit cu amîndouă mîinile în toiag. Gîfîia uşor, ca unul căruia nu-i venea prea uşor să urce la creste.

— Încotro, Bojine?

— La domnia ta, răspunse bolovănos moşneanul.

Cneazul l-a măsurat îndelung. A stăruit cu privirea pe fața muncită de durere, pe mîinile încleştate pe baltag. Şi-a clătinat pletele a semn de înțelegere.

— Ți-am luat-o înainte!... Am venit să ți-o cer pe Ancuța,

— Mulțumesc de cinste... Aş fi poftit să fie după datină... Cu peținori şi fără ruşine.

Cneazul a tăcut. Apoi:

— Tinerețea, Bojine... Iartă!

Glasul îi tremura:

— Tinerețea, domnia ta... Da' dacă feciorul domniei tale a vroit să culeagă dulceața, apoi să zboare...

S-a-necat. Pieptul îi sălta pripit.

— Îi crăp capul cu baltagul ăsta...

— Bojine!
— Asta-i, cneazule!

II

1

Livezile, pe sub care călărea, şuşuiau uşor în boarea răcoroasă a dimineții. Ici, colo, răsăreau acoperişurile de țiglă roşie ale conacelor boiereşti şi ale caselor arătoase, durate de tîrgoveți. Pe bună dreptate, Tîrgovişştea era vestită pentru frumusețea sa nu numai în Țara Românească, dar şi în toate țările megieşe. Livezi nesfârşite, vii sorindu-se pe dealurile dimprejur, lunca înmiresmată a Ialomiței şi curțile de piatră, în care se adăpostiseră boierii domniei, dar mai ales liniştea pe care i-o dădea depărtarea de hotarele bîntuite cu foc şi fier o făceau să-nflorească şi să rîdă către cerul senin de primăvară. Merii pe sub care trecea îşi scuturau crengile, ningîndu-l cu petale albe. A fluierat o mierlă. I-a răspuns un sturz. Albinele începuseră să şuvoiască peste creştetul livezilor.

Drumeagul pe care apucase şerpuia lin, mărginit ici, colo cu garduri de spini. L-a scos în luncă şi de acolo, sub zidurile din spre apus ale cetății, sprijinite pe Ialomița. Lunca se rărise, malul apei fiind tăpşan. Trebuia să ocolească cetatea pe la miazăzi, să treacă Ialomița pe pod, sa poată ajunge la porți. Dincolo de apa iezită şi înghesuită între malul întărit cu parcane şi între ziduri, crescuse papură. Cum călărea la trap domol, c-o mînă în şold şi cu privirea ațintită la străjile din turnuri,

a văzut spînzurînd deasupra trestiişului o frînghie cu noduri. Sus, se vede treaba că era agățată între două creneluri. A tras de frîie, mirat peste măsură. Cu atît mai mirat, cu cît nemişcarea străjilor, sprijinite în sulițe, dovedea că acestea nu-i luaseră seama. N-a avut vreme să se limpezească. Liniştea faptului de zi a fost spartă de nişte răcnete turbate.

— Puneți mîna pe el, diavolilor!... Hei, străji de paie!...

Saci umpluți cu cîlți!... Bărboşilor!

A detunat un pistol. Străjile au început să se foiască. Cea din foişorul de la miazăzi a lăsat sulița, apucînd arcul şi potrivindu-i săgeata. La zid s-a arătat un om, cu capul gol, în nădragi de camhă şi coantăş albastru. Fugea aplecat. Podinele duduiau.

— Săgeteaza-l!... Săgetează-l, mălai moale, se auzi din nou glasul, pe care Radu Ghețea l-a cunoscut îndată după puterea lui, dar mai ales după frumusețea mîngîierilor cu care alinta străjile.

Oşteanul din turn a slobozit arcul. Şuierînd ascuțit, săgeata s-a izbit de ziduri, la cîteva palme în urma fugarului. S-a frînt şi a căzut în trestii. Dintr-o săritură meşteşugită omul a încălecat zidul. Nu i-a trebuit decît o clipită să apuce frînghia între picioare şi să-şi dea drumul devale. Atunci s-a arătat la podine însuşi domnia sa căpitanul Racea. Cu un pistol care fumega în mîna dreaptă, cu sabia goală în mîna stingă. Cu cămaşa desfăcută la piept şi cu capul gol, ras ca-n palmă, strălucind în lumina răsăritului.

Radu Ghețea privea neputincios dincolo de rîu. Fugarul părea că ştie de minune toate cotloanele cetății şi ale împrejurimilor, pentru că se topise în trestiiş fără urmă, şi mai ales fără să mişte măcar un fir.

După Racea urcaseră la creneluri ca la zece oşteni. Îşi

țineau arcurile întinse şi scurmau cu privirile întreaga împrejurime.

— Hei, tu de-acolo... răcni Racea, amenințîndu-l cu sabia.

Tu, tu! Nu mai face pe prostul! Stăi nemişcat, că te săgetez! Cine eşti?

Radu Ghețea zîmbi moale. Furia fratelui său trebuia sa fie de negrăit, dacă-şi scosese la vedere țeasta lucioasă pe care-o ținea ca pe cea mai mare taină a vieții lui. Văzînd însă că se îngroaşe gluma şi că arcaşii îl iau la ochi, a dat glas:

— Raceo! Raceo! Halal frate şi halal gazdă!

— Hei, burdufe cu său! Jos arcurile, nemernicilor! Ați fi în stare să-l nimeriți pe căpitanul de Pădureț... Pe el şi pe mine, că iscoadele vă scapă printre degete, babe turceşti ce sînteți!

Vorbea şi-şi flutura sabia în aer.

— Păs la porți, Radule. Ai picat tocmai bine, răcni Racea.

În mideanul din fața cetății erau trase patru care ungureşti, cu polog. Neguțătorii unguri, cu mustățile răsucite, înveliți în dulame lungi şi purtînd pălării cu marginile late, întinseseră la vedere bricege nemțeşti, nişte viguri de stofă, lacăte, broaşte, chei, toate lucrate cu meşteşuguri, cîteva butoiaşe cu vin şi vreo patru clopote...

„Cam puțină marfă pentru atîția negustori", gîndi Radu Ghețea, îndemnîndu-şi armăsarul spre porți. Ce-l mira mai mult erau telegarii. Cai de pustă, frumoşi, cu urechile mici şi piepturile late, făcuți pentru şa, nu pentru ham. Trecînd dincolo de care, l-a cunoscut pe învățatul săbier tălian, care se tocmea amarnic pentru o balercuță cu vin şi pentru nişte lacăte.

S-au cunoscut şi s-au închinat unul către altul. Căpitanul a sărit din şa, iar săbierul tălian i-a zîmbit, făcîndu-i semn cu capul spre cetate. Era gătit de drum. Purta cizme înalte cu pinteni, pelerină, sub care se vedea o sabie mare, florentină, pălărie cu o margine ridicată, la care avea prinsă o pană de struț. Lui Radu Ghețea i s-a părut că tălianul slăbise. Avea cearcăne mari sub ochi şi zîmbetul silit. Cu brațele pline de lacăte, urmat de neguțătorul ungur, s-a îndreptat către cetate. Încolo pe midean, nici țipenie.

Zidurile palatului domnesc străluceau sub bătaia soarelui. Flamura mare a voievodului, din mătase albă pe care era cusut cu fir herbul țării, vulturul cu crucea în plisc, atîrna moale deasupra turnului din mijloc. Lanțurile podului erau unse din proaspăt. Cîteva podine, abia geluite, dovedeau că fuseseră schimbate de puțină vreme. Malurile şanțului fuseseră curățite de răchitiş şi acolo unde se surpaseră erau întărite cu împletituri de nuiele.

Căpitanul Ghețea şi-a clătinat capul cu mulțumire. Cînd să-l ajungă din urmă pe signor Vicenzo Bombardier Mantovano, care părea că-l aşteaptă, poarta din drugi de fier a cetății s-a ridicat şi un pîlc de călăreți s-a năpustit în goană peste pod. Cum au ajuns în midean, s-au despărțit, luînd-o cîte doi în toate cele patru vînturi. Radu Ghețea i-a urmat cu privirea, înțelegînd cam ce vrea Racea să facă. Pînă să se întoarcă, tălianul se făcuse nevăzut în cetate.

A intrat pe poarta deschisă, dar n-a apucat să se înfățişeze bine hotnogului de strajă, că s-a şi simțit înşfăcat de mînă. În acelaşi timp, un oştean îl apucase pe Diavol de dîrlogi. Racea, cu căpățîna brobonită, cu cămaşa desfăcută la piept şi bărboiul răvăşit, îi făcea semn să

tacă şi să nu se mire. L-a purtat aproape în goană prin nişte ganguri întunecoase, au urcat scări înguste de piatră, deasupra cărora se bolteau tavane scunde, închegate din bolovani rotunzi de rîu, au coborît şi iarăşi au urcat.

— Bagă de seama, şopti fratele său... Ține-ți sabia să nu zăngăne. Şi calcă numai pe covoare.

— Ei, comedie!

— Taci! Sînt şi vrăjitor.

A scos o cheie de la brîu, deschizînd cu uşurință o uşiță de fier cu țîțînele zidite în perete.

— Ah, signorule, signorule, mormăi el. De cînd te aştept să-mi cazi în labe. Radule, Radule!... Ferice de tine, băiatule! Ai o barbă de vel agă şi nişte mustăți de comis unguresc... Ssst, păcătosule! Nu zăngăni ca un steag de husari.

Au intrat într-o odaie largă, cu bolți, plină de scrinuri, de divane, cu podelele acoperite cu covoare groase, de li se înfunda talpa în ele. Ațe subțiri de lumină abia răzbăteau printre perdelele grele de brocart. Radu Ghețea a rămas o clipă pe loc, clipind din gene să-şi dedea ochii cu întunecimea dinăuntru. Din cîțiva paşi de lup făcuți pe vîrfuri, Racea a fost asupra unei măsuțe de abanos, aflată chiar în mijlocul odăii. A înhățat-o cu grabă, mutînd-o binişor din loc. A îngenuncheat şi, cu mare fereală, de parcă ar fi umblat la un butoi cu pulbere, a tras colțul covorului deoparte. Cu vîrful jungherului a scos îndemînatic o lespede a pardoselii. Şi-a vîrît bărboiul în deschizătură, făcîndu-i semn să se apropie.

Prin deschizătura nu mai mare decît un lat de palmă, dacă apropiai bine fața de podea, se putea cuprinde aproape jumătate din încăperea de jos. Radu Ghețea a putut să vadă un divan, un jilț pe care zăceau aruncate

suluri de hîrtie şi o masă mare, din lemn scump, lustruită şi lucrată cu înflorituri. Pe masă, cîteva ceasloave şi bucoavne groase, unele deschise, altele închise, călimări fel de fel, un mănunchi de pene de gîscă, o pereche de mănuşi din piele de căprioară, cu aparătoare lungi de un cot.

Sprijinit de masă, cu mîinile subpuse, neguțătorul ungur, în fața lui, signorul Mantovano. Îi spunea ceva, numărîndu-i pe degete. Pînă la locul lor de pîndă nu răzbătea decît un sîsîit, cînd mai tare, cînd mai domol. Fețele celor doi nu se vedeau, fiind ascunse sub marginile pălăriilor. Păreau că se ceartă. Că ungureanul îi dă porunci signorului şi că-l trage la răspundere. Acesta se apăra, vînturînd din mîini şi clătinîndu-şi pălăria. Pana de struț i se zbătea nelinişitită. Din cînd în cînd arăta spre uşă, ridicînd din umeri a neputință. Apoi s-a izbit cu palma peste frunte, tăbărînd asupra ceasloavelor. A scos la iveală unul mai pîntecos, cu scoarțe de urşinic albastru. A răsfoit cîteva file, apoi cu vîrful unui stilet a desfăcut două din ele, care fuseseră lipite. A tras afară o bucată împăturită de mătase. Cînd a desfăcut-o, s-au văzut pe ea felurite semne făcute cu cerneală. Racea a tresărit, vîrîndu-şi barba în deschizătură. Cei de jos s-au plecat asupra mătasei. Signorul arăta ceva cu vîrful stiletului. Ce, nu se putea desluşi. Celălalt încuviința. Odată, glasul ungureanului s-a auzit limpede:

— *Molto bene, molto bene... padre...*

Apoi glasul s-a stins. Neguțătorul şi-a scos pălăria. A întors-o, i-a scos fundul de pîslă, a împăturit cu grijă bucata de mătase, apoi a vîrît-o înăuntru, aşezînd fundul peste ea. Şi-a pus pălăria pe cap, îndesînd-o bine. Signorul îşi freca mîinile, mulțumit. Fără să mai aştepte altceva, Racea s-a ridicat în genunchi. Fața i se

împietrise. Îşi încruntase sprîncenele. Uşor, cu băgare de seamă, a pus lespedea la loc. A tras covorul, a aşezat măsuța de abanos deasupra.

Au ieşit amîndoi, călcînd pe vîrful picioarelor.

2

Radu Ghețea se aşezase pe divanul îngust al fratelui său de cruce. Un oştean îi turnase apă să-şi limpezească obrazul.

I-a poruncit să-i toarne şi în cap. După ce s-a frecat cu un ştergar aspru de in, alungînd somnul, după ce-au ciocnit ouă roşii, dumicînd felii subțiri de cozonac, udîndu-le cu vin, s-a simțit în stare să încalece îndată. De altfel, trebuiau să zorească, dacă voiau să fie mîine la Scaun. Căpitanul de Pădureț cerceta cu luare-aminte chilia lui Racea. Iată la căpătîi pavăza rotundă, sub care - poate vîrî mîna-n foc pentru asta - se ascunde o tigvă cu rachiu. A săltat pavăza de-un deget. Nu greşise. Iată harapnicul, pistoalele, jungherele. Toate aşezate ca dincolo, în cuibul singuratic de sub streaşina morii. Dar ceea ce-l miră cu deosebire este polița de deasupra divanului pe care stau orînduiți ca oştenii opt conduraşi de safian. Verzi, albaştri, roşii, dar toți de la piciorul stîng şi toți fără talpă... Mare minune şi asta. Îl mai miră şi tabla de lemn geluit, pe care sînt desenate cu cărbunele nişte țevi şi nişte roate. Radu Ghețea îşi clătina fruntea a nedumerire. Racea, care se foia de colo, colo prin îngustimea cuibului şi care-l privea cu coada ochiului, a țîfnit pe nări:

— Haide, sfinte Pafnutie. Te-ascult... Te-ascult, că pe urmă ai să mă asculți tu pe mine. Te miri? Te miră

conduraşii? Te miră balimezurile mele? Cercetat-ai cum îşi pierd fetele fecioria şi cum şi-o leapădă de uşor? Unele pentru o salbă, altele pentru nişte braţe vînoase şi nişte mîini care ştiu să mîngîie.

Vorbele lui Racea l-au pălit la inimă. S-a roşit, apoi s-a-ngălbenit. Nările i se făcuseră de ceară. Şi-a lăsat fruntea în jos.

— Te-ai ruşinat? Of, of, sufleţelule. Radule, Radule. Ştiu c-ai tocmit cu bună judecată trebile Pădureţului... Ce mai face Ancuţa? Ce mai face domnia sa cneazul?... Şi-a zbîrlit mustăţile. Apoi cu glas gros şi duşmănos: Ce mai face porumbiţa lui Vasile? Nu i-au mijit încă coastele lui Belzebuth? Nu şi-a scos ghearele la vedere? Nu vrei să vorbeşti? Te-ai dedulcit să căpităneşti ca o paşală? Te-a zgîndărit la bojoci călăritul?

Îşi purta chelia lucioasă şi stacojie de la un perete la altul. Se oprea, privea prin ferestruica îngustă a turnului, mîrîia în bărboi şi iară se pornea pe umblet. Radu Gheţea şi-a muşcat buzele pînă la sînge. Oricît de bine-l cunoştea pe Racea, oricît nu ştiai niciodată la ce să te aştepţi de la el, sudalma venind în locul binelui şi sărutul în locul pumnului, ca acum nu se purtase niciodată. Îl frămînta ceva şi nu voia să se dea în vileag.

S-a oprit dintr-o dată în faţa lui, punîndu-i mîinile pe umeri:

— Veşti de la Vasile?

— Ba!

— Hm! Tătăraşul e iscusit. N-o să-l înghită Sinan. Oricît ar fi el de Cogea Sinan Paşa.

S-a-nseninat pe loc, ca şi cînd întrebarea asta l-ar fi muncit. S-a aşezat alături de Radu, luîndu-şi capul în mîini. Au stat bună vreme în tăcere. Apoi, Racea l-a bătut pe umăr, l-a apucat de ceafă şi l-a scuturat

zdravăn:

— Scoate rachiul de sub pavăză... Haide! Te-am văzut cînd l-ai ochit. Aşa!... Gustă!...

— Nu-mi trebuie.

— Fecioară!... Sisoie!... Pafnutie!... Dă tigva încoace.

A sorbit îndelung, cu capul dat pe spate. A plescăit din limbă, ştergîndu-şi mustăţile cu dosul palmei.

— Pe drum, ai să-mi povesteşti de-ale tale. Acu, ascultă-le pe-ale mele. Dacă nu răsuflu, pocnesc.

— Te ascult.

— Mor de ciudă că mi-a scăpat iscoada. Numai păcătoşii de meşteri tălieni, de-au ridicat palatul, sînt de vină. Parcă ar fi pus cărămizile de la ei. N-ai loc să te mişti prin ganguri... Iuda! Caiafa!... Voia să pună foc la pulberărie... Ce ţi-ar mai fi zburat în ţeastă vreun bolovan. Dac-ai fi scăpat, mă culegeai în năfrămuţă. A rîs gros şi scîrbit.

— Ar fi fost păcat de balimezuri. Şi de făurării!

Tăcere. Se auzeau străjile la ziduri... Racea s-a sculat şi s-a proptit în dreptul ferestruicii.

— Ar fi fost păcat. Mare păcat, murmură el. Drăguţele tatii de făurării.

Un zîmbet cald şi plăcut îi luminase faţa. S-a întors pe călcîie culegîndu-şi de pe scaun peruca şi cuşma. Şi-a tras coantăşul pe el, parcă alungat din urmă.

— Haide să le vezi... Atunci ai să pricepi mai bine. Fără să mai aştepte răspuns, a smucit uşa din ţîţîni, dînd buzna pe scările înguste şi întortocheate.

III

I

Dangăt sărbătoresc de clopote tremura asupra Cetății de Scaun în dimineața aceea de Sîn-Gheorghe. Încă din zori, miile de picioare care frămîntau ulițele ridicaseră în văzduh nori alburii de colb. Spre prînzişor norii se tocmiseră în pînze dese, arcuite peste zidurile cetății şi peste livezile care-şi scuturau floarea. Vuietul surd al mulțimii creştea şi scădea, se împletea cu mugetele vitelor, cu scîrțîitul carelor şi cu strigătele neguțătorilor, izbindu-se de zidurile cetății pe care roboțeau meşterii saşi dimpreună cu ajutoarele lor. Compania jupînului Nikolaus Theil fusese schimbată de la foişoare.

Acum stăteau acolo, rezemați în fuşture, gătiți cu platoşe de oțel şi cu coifuri rotunde, ferentarii.

Ulița Mare gemea de neguțătorimea turcă. Geambaşii tătari răzbeau cu greu, mînîndu-şi tabunurile spre oborul de cai, care se ținea pe Ulița Tîrgului de Afară. Pocneau din bice, scoțînd strigăte ascuțite şi sălbatice. Basmeții mici de Bugeac rînchezau şi tropoteau des cu copitele mici, frămîntîndu-şi nările despicate cu jungherul. Geamgiii turci lepădaseră paiele cu care acoperiseră stivele de geamuri. Soarele sclipea vesel în cele albe de Eghipet, sau se răsfrîngea în culorile vii ale celor venețiene. Cu toate că-şi puseseră mărfurile la vedere încă din zori, cu toate că împodobiseră dughenile şi tarabele cu tuiuri şi panglici, afurisiții de ghiauri s-au strîns cu toții în fața bisericii de la capătul Uliței Mari, de

parcă nici n-ar fi iarmaroc. Numai nişte saşi calcă rar şi apăsat, vîrîndu-şi nasul mai ales în sacii cu mirodenii, cîntăresc bobul de cafea în palmă, clatină din cap atunci cînd aud preţul şi trec mai departe, fară să se scarpine la pungă...

— Cîinii... Aşteaptă să treacă vremea, să scadă preţurile! îi strigă, de la tejghea, Ahmet mărgelarul lui Siavuş mătăsarul.

— Aferim!... Să aştepte. Avem timp, îi răspunse Siavuş, potrivindu-şi şezutul pe covor.

Pe lîngă negoţul lor cu mărgelării şi mătăsării, slugile repezite la Stambul le aduseseră un chervan de mirodenii. Nici pehlivanii arapi, care-şi găsiseră loc cu greu pe midean, nici cei de la scrîncioabe, nici salepgiii, bragagiii, cei cu baclavale nu-şi irosiseră încă ştiinţa şi tablalele cu marfă. Neguţătorii turci trăgeau cu năduf din ciubuc şi priveau mînioşi în susul uliţei, dîndu-şi răspuns din om în om.

— Se deschide iarmarocul, bre Iusuf?

— Ioc!

Deodată s-a pornit un ramăt prin faţa bolţilor vornicului Dragomir, alergindu-se în tot lungul tarabelor turceşti.

— Cîine!

— Ghiaur spurcat!

— În Gheena cu tine!

Neguţătorii se sculaseră în picioare şi ameninţau cu pumnul un pescar trenţăros, care purta pe spinare cobiliţa în panerele căreia, pe foi de brustur, străluceau solzii încă uzi ai unor crapi, o frumuseţe. Omul îşi vedea de drum, suduind pe sub mustăţi. Strigătele s-au îndesit. A zburat o piatră fluierîndu-i pe la urechi. Pescarul a grăbit paşii. Alte pietre l-au izbit în picioare, în umeri...

Una l-a sîngerat la tîmplă. Se făcuse galben şi privea speriat în toate părțile, neştiind pe unde să iasă din viespar. Pietrele îl izbeau din ce în ce mai des şi mai tare. Una i-a spart osul sprîncenei. Livid, pescarul a aruncat cobilița, a sărit peste un vraf de covoare, i-a pălit un pumn covorarului, răsturnîndu-l şi aşa îmbrăcat cum era şi-a făcut vînt în şanțul cetății. Din cîteva zvîcuri ale brațelor vînjoase a fost de partea cealaltă. Întărîtați, turcii de prin preajma covorarului au început să-i ia la ochi capul însîngerat. Pescarul se arăta dibaci. Trăgea aer în bojoci, se clădea îa fund şi ieşea în altă parte, în urletele şi desfătul păgînilor.

O nouă ploaie de pietre îl băgau sub apă. Gîfîia greu. Se vedea că ostenise.

— Nu mă lăsați, fraților! strigă cu ochii ridicați la ziduri.

Nu mîntuise bine, cînd de pe creasta zimțuită a cetății a fost lăsată o frînghie cu noduri. Răcnetul turbat al neguțătorilor şi ploaia de pietre care s-a abătut asupra pescarului dovedeau că turcii nu vor să li se strice petrecerea. Omul s-a agățat cu palmele late de frînghie şi cu toată osteneala a-nceput să se cațere ager. Cîteva pietre l-au mai ajuns în picioare.

Jos, în drum, crapii se amestecaseră cu țărna.

★

Isnafurile, cu praporele în vînt, se îndreptau cuviincios spre biserica de lemn a lui Andrei vistiernicul. În frunte păşea popa Măru, îmbrăcat în odăjdii, ținînd în mîinile lipite de piept o cruce mare de argint. După popa Măru - pîrgar vechi - cu capul gol, îmbrăcat în caftan scump, venea Semăn, alesul obştii, care, după datină, se întărea

astăzi ca județ al Tîrgului de Scaun. Nu purta asupra lui nici un semn al noii lui puteri. În urmă păşeau isnafurile.

Alaiul cobora dinspre Tîrgul Cucului, unde-şi avea casele Semăn. După isnafuri se buluceau mahalagiii din Săpunari şi Pescăria Veche. Tîrgoveţele, gătite cu ilicele de catifea şi ciuboţele cu tocurile înalte, priveau cu mîinile la gură. Peste uliţă îşi plecau crengile cireşii, cu rodul cît buricul degetului.

Copilandri de-o şchioapă se-ncurcau printre picioarele tîrgoveţilor. Vreo cîţiva băieţandri mergeau pe de lături, bătînd cu bucăţi de lemn în tingiri şi oale sparte. Praful scormonit de alai se aşeza pe caftanele tivite cu blană, pe ilicele de catifea, pe prapuri şi pe gene.

În faţa bisericii se glogozise tot ce nu era în alai. Pitărițele se foiau de colo, colo, cu tablalele pe care se răsfăţau turtiţe şi pîinişoare cu coaja rumenă, aburind. Lăptăresele ţineau la-ndemînă cofăielele cu lapte acru. Plăcintării şi simigiii purtau pe sub nasurile pofticioşilor plăcintele cu carne, cu dovleac, brînzoaicele trupeşe.şi covrigii cu susan. Un zumzet potolit plutea peste mulţime. În pridvorul bisericii, alaiul a fost întîmpinat, cu crucea într-o mînă şi evanghelia în cealaltă, de către protopopul Bucureştilor. Diaconii şi cantorii cîntau pe nas. Bărbaţii s-au descoperit. În preajma judeţului se înfoia în pene starostele Muştil şi, dimpreună cu el, Gheorghe Drăgoi. Judeţul, pîrgarii, staroştii şi isnafii mai căpătuiţi au intrat în biserică. Semăn se aşezase în faţa uşilor împărăteşti.

Lumina palidă a lumînărilor îi tremura pe chipul dîrz, bărbătesc. După slujbă, protopopul a ieşit din altar, a binecuvîntat obştea, apoi a întrebat-o de trei ori:

— Vrednic este?

Tot de trei ori, obştea a răspuns într-un singur glas:

— Vrednic este!

A purces cu osîrdie să se arate poporenilor. În fața bisericii şi a întregului tîrg, sub praporii isnafurilor, cu multă măreție, protopopul i-a dat lui Semăn pecetea oraşului, condicele, catastifele şi hrisoavele în care erau scrise şi cetluite cu peceți domneşti libertățile şi datorințele Tîrgului de Scaun. Semăn le-a primit în genunchi. Fum de tămîie se strecura în ațe subțiri pe uşa deschisă a sfîntului lăcaş. Blănile încinse şi ciubotele isnafurilor începuseră să miroasă.

— L-a răpus Muştil pe Aron torcătorul, şoptea mulțimea.

— Bine a făcut! Semăn e om destoinic.

— Cam hrăpăreț...

— Parcă jupîn Stan abagiul, Dumnezeu să-l ierte...

— Taci, păcătosule!... Nu-i vorbi de rău pe morți. Tîrgoveții şi mahalagiii aşezați spre Ulița Mare au început să se frămînte, să-şi întoarcă mustățile zbîrlite spre midean.

— L-au omorît păgînii pe Ion pescarul...

— Taci?!

— Cu pietre l-au omorît!

Zvonul şi-a făcut loc prin mulțime către rîndurile din față.

Tîrgovețimea s-a clătinat ca o mare. Bărbile se aricisеră. Muştil a prins ştirea de la Gheorghe.

— Hei, județule, a strigat starostele, ridicîndu-se pe vîrfuri şi vînturînd din palme.

— Lasă ighemoniconul... Auzi! L-au ucis păgînii pe Ion pescarul.

— Cu pietre l-au ucis, strigară cîteva glasuri răzlețe.

— Păs la măria sa, județule... De acum, tu eşti tatăl nostru, urma să strige Muştil.

Glasurile norodului acoperiseră predica protopopului. Semăn a ridicat mîna cu pecetea deasupra capului. Oamenii au tăcut.

— Du-te tu, Bojoc, şi află cum şi ce... Am să mă plîng măriei sale cînd o deschide iarmarocul. Acu, voi treceți şi tocmiți-vă să-l întîmpinăm cum se cuvine. Aud sunînd trîmbițaşii... Scoateți tarabele şi mărfurile, după poruncă. Fiecare isnaf la locul lui.

— Aşa facem, judeţule!

— Eşti om cu cap... N-am greşit cînd te-am ales. Prapo-rele s-au mişcat din nou, înşiruindu-se către Poarta de Sus şi Tîrgul Cucului, acolo unde nu năpădiseră păgînii. Staroştii şi pîrgarii l-au luat pe județ la mijloc şi s-au îndreptat spre biserica de jurămînt a Bălăcenilor.

★

Ridicat în scări, cu mîinile proptite în şolduri, căpitanul Racea suduia amarnic pe toți netrebnicii care încurcă drumurile şi care nu fac loc unor oşteni grăbiți ca ei:

— Hei, hotnogule Secară... N-auzi, vameş îndărătnic?!

Ieşi din bîrlog, mustăciosule, şi sloboade bariera... Bă, oşteni de paie ce sînteți! Puneți coada sulițelor pe spinările ciobanilor să facă loc. Hei şi voi, cărăuşii ăştia de pietre de moară...

Mînați, bă, n-auziți?

— Pietre de cetate, răspunse un flăcău de pe lîngă carele încărcate cu bolovani.

— Vorba!... Drumul, dă-i drumul!...

Racea începuse să-şi piardă răbdarea. De la Spanțov pînă aici, o ținuseră la trap straşnic, abia îngăduind răgazuri scurte. Prea cuviosul Macarie, pe care-l aducea

de la monastirea Snagovului, călărea de parcă s-ar fi născut în şa. Călăreau şi tăceau. Cu cît se apropiau de Bucureşti, cu atît Racea nu-şi mai găsea astîmpăr. Se foia, îşi smulgea bărboiul, îşi împingea cuşma cînd pe o sprînceană, cînd pe alta, tuşea, scuipa şi se scărpina pe furiş în chelia unsă cu toate alifiile vraciului mincinos. Şi iată că acum s-au împotmolit chiar la barieră. Sute şi sute de oi behăiau, îmbulzindu-se unele în altele. Oştenii nu mai pridideau cu numărătoarea. Vama, adică tot trei oi dintr-o sută, o băteau cu bețele împingînd-o spre țarcurile anume făcute. Vreo cîțiva neguțători piteşteni se sfădeau care să intre la rînd. Îşi proptiseră chervanele grele de-a curmezişul drumului. Şi unde mai pui, că vreo treizeci, patruzeci de căruțe țărăneşti, înhămate cu cîte două perechi de boi, încurcate printre turme, opreau şleaul dincolo de barieră. Cînd s-a arătat în pragul vămii dumnealui hotnogul Secară, afumat de dimineață, cu nădragi scumpi de urşinic şi cu cămaşa desfăcută la piept, Racea l-a ocărît din răsputeri:

— Hotnogule, hotnogule... Vezi c-ai apucat-o pe urmele lui Alexa.

— Aş! sughiță hotnogul, făcîndu-le plecăciuni şi rînjind pe sub caierele mustăților. Ian să vezi ce mai loc îți fac, domnia ta.

Într-o clipă a fost în vamă, în a doua a sărit afară, învîrtind deasupra capului un harapnic de ciurdar:

— Loc!... Loc pentru domniile lor, striga răguşit, pocnind din harapnic şi sughițînd des.

Mai puțin din pricina vredniciei lui şi mai mult din pricina căruțelor cu pietre care se îndepărtaseră, călăreții au răzbit din înghesuială. În fața aşezărilor lui Manole Cap-Lat, signor Cosma Capponi a tresărit din picoteala în care căzuse, ridicîndu-şi ochii spre ferestruicile zăbrelite.

Mîrîitul înfundat şi privirea sîngeroasă a căpitanului Racea l-au făcut să zîmbească amar şi să-şi clatine capul a lehamite.

Radu Ghețea îşi privea prietenul pe sub gene: îşi înfipsese o mînă în şold, îşi pălise cuşma scumpă din pîntece de rîs mai pe spate şi după ce-şi pieptănase barba cu degetele răşchirate, se împieptoşase şi dăduse glas:

Iată un păgîn de turc,
El se uită, eu mă uit,
Eu mă uit negustoreşte,
Turcul se uită cîineşte
Şi ştiu dracu ce-mi gîndeşte...

Puternic, bărbătesc, ca o înfruntare, cîntecul a acoperit vuietul îndepărtat al tîrgului, scîrțiitul căruțelor care-i urmau, behăitul oilor şi larma hanului. Racea cînta înainte, privind țintă printre urechile calului. Fața îi era de piatră. Lui Radu Ghețea nu i-a scăpat nici uşoara bătaie a pleoapei stîngi, nici freamătul neliniştit al nărilor. De la Racea şi-a mutat privirile la ferestrele hanului. Una, cea care răspundea chiar în policandrele de floare ale unui castan, s-a deschis ca smulsă din balamale. Hangița, al cărui chip nu-l uitase, galbenă, apăsîndu-şi pieptul cu mîna, s-a înrămat în privazul scund.

...Şi ştiu dracu ce-mi gîndeşte,
Să-mi ia banii după peşte.
Turcu zice: „Ahmet, Ahmet”,
Eu îi trag un pumn în piept.
Turcu zice: „Aman, Aman”,
Eu îl trag sub cel tufan...

Cîteva zdrăngănituri de ghitară au încheiat cîntecul oşteanului. Şi cu toată mînia din privirile căpitanului Racea, signor Cosma Capponi a întors capul, a văzut hangița şi, scoțîndu-şi cu o mişcare elegantă boneta toscană, a făcut o plecăciune peste umăr, atît de adîncă, încît era să lunece din şa.

În fața călăreților s-a ivit o cotigă pe două roți, trasă de o pereche de măgari. În cotigă, ținînd hățurile de frînghie într-o mînă, iar în cealaltă un bici cu codirişcă de trestie, cu canaf roşu şi pleasnă de rafie, un turc.

— Bun găsit, Mohamed Ali! strigă Racea. Ce-i, şacal gras, te duci la Manole?

Turcul a tresărit, ridicîndu-şi spre călăreți ochii înecați în grăsime:

— Allah!... Nu fim Gheena, căpitan? Crezut crăpat estem!

— Ai să crapi tu... Nu de osînză, porcule, nu te teme, rîse Racea.

Turcul a plesnit măgăruşii cu vîrful biciului şi cotiga s-a depărtat în trapul lor mărunt, hurducîndu-se peste gropile drumului. Se părea că întîlnirea cu Mohamed Ali îl înveselise pe Racea. Se foia în şa, adulmecînd spre tîrgul deasupra căruia se învăluiau straturi de praf. Radu Ghețea a înțeles, după licărul ochilor, că fratele său e tulburat. S-a bucurat în sinea lui, prețuind în această tulburare un simțămînt pe care Racea voia să şi-l ascundă, dar care trăia în el, îl îmblînzea şi-l făcea duios.

IV

1

De la Călugăreni pînă cînd ajunsese pe Podul Turcului, Irinuța hotnogului Vifor rosese cu dinții rogojina pologului, îşi tăiase în ațele ascuțite ale papurii şi buzele şi gingiile, care-i sîngerau din belşug. Clocotea. Dacă ar fi avut măcar o custură, ar fi înfipt-o în grumazul ras, roşu şi numai negi al ienicerului care mîna catîrii harabalei vîrfuită de cazanele şi sacii cu orez ai bulucului. S-a oprit din ros, şi-a tras sufletul, apoi cu băgare de seamă a lărgit tăietura, trăgînd cu mîinile. Harabaua trecea peste pod. Cazanele zdrăngăneau, osiile scîrțîiau şi, mai presus de toate, larma tîrgului acoperea fîşîitul uşor pe care-l făcea papura, destrămîndu-se. Prin ruptura largă, capul îi ieşea cu uşurință. Ca o pisică, cu mişcări prelinse, Irinuța a scos doar vîrful nasului:

— Aha!... Aiasta-i Şiutăria domnească... Şi peste apă, şetatea. Ah, başbulucbaşule. Lasaşi pi bietu Ionuț scînşind în copaie... Pofteşti trup de tigheşancă, crapa-ți-ar ochii di broscoi rîios.

De cînd o înhățaseră doi ieniceri de la fîntînă şi-o aruncaseră în haraba, nu visase decît să-i cadă pe mînă başbulucbaşa. Acela scosese capul pe care purta o ditamai scufie de pîslă, de care atîrna lingura, pe sub pologul carîtei, o cercetase cu ochii lui piezişi, apoi hîrîise o poruncă ienicerilor. O trîntiseră ca pe un sac, pe ea, Irinuța lui Vifor. Să se desfete la vreun popas dumnealui başbulucbaşa, apoi s-o lepede la oşteni. Au văzut cîteva

muieri cum au răpit-o. N-o să-l lase pe Ionuț. Bine că bulucul urca spre Bucureşti. Că dacă cobora la Giurgiu, atunci... N-avea vreme de gînduri negre. Inima îi bătea îndesat. Iată că harabaua s-a oprit în spatele şirului de zece chervane. Cu băgare de seamă, Irinuța priveşte peste scufia înaltă de patru coți a ienicerului. Oştenii sar din chervane, cu sînețele în mînă. Lingurile de la scufie joacă vesele.

Ceaprazurile şi găitanele de aur strălucesc. Se grăbesc spre locul de unde aud dobele şi fluierele tabulhanalei. Peste pologul chervanului din față se zăreşte o dungă albastră de cer. Şi pe acea dungă albastră de cer stă zugrăvit, fulgerînd din platoşe şi din coif, un oştean.

Irinuța şi-a făcut trei cruci mărunte, apoi s-a pus pe bocit.

Pe sub gene şi pe sub maramă privea la turc. Turcu, turc...a ridicat din umeri, da' nu s-a întors. Nu era nici o chibzuială să fugă acum... Să sară în Dîmbovița? în spate mai vine o hararaba, cu boarfele bulucului.

Tabulhanaua suna, rîcîind-o în urechi. Se auzeau strigăte, din ce în ce mai dese şi mai apropiate.

— Allah, Allah!

Irinuța s-a strîns arc lîngă loitra harabalei.

★

În fața bisericii papistăşeşti se ridica din pieptul de piatră al cetății foişorul lui Oană. Se numea aşa după numele unui arcaş vestit care-l apărase cu străşnicie în vremea Ciobanului Vodă, leatul 1554, cînd păgînii pîrjoliseră tot tîrgul. Foişorul lui Oană era unul dintre cele mai înalte şi mai întărite foişoare din lanțul celor care se înălțau deasupra zidurilor. Străjile aşezate aici

cuprindeau din ochi depărtările împădurite în care se pierdea Drumul Domnesc al Tîrgovişteі, ca şi cele dintre Ulița Tîrgului de Afară, spre Pescăria Veche şi codrii de la Colentina. Tot aici vegheau două tunuri, care scoteau asupra tîrgului numai zburătura țevilor. Lîngă fiecare tun era o tipsie cu cărbuni şi cîte-un fier lung şi ascuțit, cu mîner de lemn, cu care - după ce-l înroşeau în cărbuni - tunarii dădeau foc pulberii.

Cei patru ferentari de pază înlemniseră. Îşi țineau picioarele îndepărtate, coada suliței lîngă vîrful cizmei drepte, iar mîna cu arma întinsă în lături. Cu cotul sprijinit de unul din tunuri, învăluit cu o pelerină scurtă din urşinic sîngeriu, cusută cu şiruri de mărgăritare, fără sabie, cu gugiumanul îndesat pe-o sprînceană, Mihai privea vînzoleala mulțimilor de la picioarele foişorului. Văzut de aici, tîrgul îi răspundea nespus de limpede la întrebările care-l chinuiau. Ca nişte şuvoaie înspumate, nedomolite, cu izvoarele nesecate, curgeau din toate zările, pe toate ulițele şi ulicioarele, valuri după valuri de poporeni. Tîrgoveți în caftane sinilii şi negre, moşneni cu cămăşi şi zăbune strălucitor de albe, muieret cu tulpane şi marame de toate culorile se tălăzuiau, năzuind spre cetate.

Şiraguri lungi de chervane se vedeau şerpuind printre livezile care despărțeau Tîrgul din Lăuntru de Tîrgul Cucului. Cînd şi cînd, lacul Icoanei fulgera scurt. Deasupra oborului de cai din Ulița Tîrgului de Afară se ridicau nori de praf. Aici, dedesubt, e o parte din bazarul Stambulului. Cu țipetele dervişilor, cu colorile vii, negrăit de vii şi negrăit de frumos întrețesute, cu fumul subțire şi albăstrui al ciubucelor, cu covoarele, mătăsurile şi armele aşezate îndemînatic de mîini şi ochi care ştiu prețui glasul adînc al lucrului alcătuit cu iscusință, după

izvoade străvechi... O parte din Mihai cel de odinioară, o parte din Levantul care-l fermecase cu tainele, cu aromele, cu femeile şi bogăţiile lui... Glasul mulţimilor se ridica învăluit, se izbea de ziduri, urca în foişor şi se destrăma în înălţimile văzduhului.

A fost o clipă de întoarcere la nişte vremi apuse, cînd fusese slobod, tînăr, fără alte griji, decît cele ale drumurilor fără sfîrşit. Îmbelşugate vremi de tinereţe, purtînd pe aripile fiecărei clipe ce se scurge mireasmă de mirt înflorit, strălucirile albastre ale Bosforului, ochi abia ghiciţi sub iaşmace şi, mai presus de toate, noiane de vise. Fruntea voievodului se limpezise. După ce şi-a rotit privirea peste zările în care fumegau aburi străvezii, simţind cum îl cheamă ca pe o vrajă care-i sălăşluia în suflet, şi-a pogorît-o iarăşi asupra tîrgului.

Aici, la picioarele lui, îi era scrisă ursita. Iată cum şuvoiesc spre Cetatea de Scaun, ca spre un liman, oamenii ţării. Iată cum păgînii ţin cu îndărătnicie vadul tîrgului, aşa cum cu îndărătnicie şi silă ţin vadurile ţării. Ba şi toate vadurile acestui răsăritean meleag de lume. Unui ochi străin, iarmarocul i s-ar parea foarte liniştit şi paşnic. El vede cele doua trîmbe care se îndreaptă una asupra alteia. Urmăreşte cu înfrigurare pătania pescarului. Cu înfrigurare şi cu dinţii înfipţi în buză. Străjile îl privesc cu coada ochiului. Ba, una a îndrăznit să şi ofteze. Dă mulţumit din cap, cînd hotnogul de rînd la porţi aruncă frînghia. Vede praporele isnafurilor pornindu-se de la biserica de lemn a lui Andrei vistiernicul spre biserica de jurămînt a Bălăcenilor. Par praporele unor oşti, îndreptîndu-se domol, dar parcă împinse de toată puterea acelor mulţimi clocotitoare, împotriva oştii duşmane.

Ochii îi sînt neguroşi. Fruntea încreţită. La rădăcina

nasului i s-au săpat şanţurile care-i îmbătrînesc înfăţişarea. Vrea să întoarcă ochii spre zarea aducătoare de ruşine a Giurgiului.

Nu trecuse un ceas de cînd picase un olăcar cu vestea că bulucul de ieniceri trimis „pentru paza beyului de la Kara-Iflac, din mila prea luminatului împărat al lumii", se apropie de Cetate. Lanţuri. Alte lanţuri purtate de iataganele ienicerilor peste lanţurile din zapisele zarafilor. Îl încearcă o nelinişte chinuitoare... Dacă unchiul Iani n-a putut să-nduplece paşalele şi başbulucbaşa vine să i-l ia chezaş pe Nicolae?! Şi-a desfăcut bumbii coantăşului. Îl strîngeau. Soarele începuse să ardă cumplit.

Cînd a răsunat tabulhanaua, s-a răsucit ca ars. Lîngă Podul Turcului, bulucul de ieniceri se tocmea să intre în tîrg cu fală şi rînduială ostăşească. Mihai l-a privit duşmănos, muşcîndu-şi mustăţile. Turcii din Uliţa Mare se foiau ca bîntuiţi de friguri.

Năzuiau să vadă intrarea ienicerilor. Se urcau în codîrlele chervanelor. Praporii isnafurilor se legănau, apropiindu-se domol de biserica Bălăcenilor.

Voievodul a lăsat bulucul să se-nşiruie şi să pornească. Apoi, din doi paşi apăsaţi, a fost în marginea dinăuntru a foişorului. S-a plecat peste creneluri. Din dreptul Porţii de Jos, pînă la celălalt capăt al cetăţii, stătea înşiruită pe pîlcuri, cete şi steaguri, toată oastea care-o avea în tîrg. În faţă, călare pe calul lui zdravăn, jupîn Nikolaus Theil, cu sabia scosă, cu obrajii proaspăt raşi şi privirea aţintită spre foişor, în spatele oştirii, comişeii, ţinînd de dîrlogi caii domneşti.

De Sîn-Gheorghe, după datină, se scoteau la ceair fugarii voievodului.

Mihai a ridicat braţul. Jupîn Nikolaus Theil, sabia. A strigat o poruncă celor de la porţi. Apoi, săltîndu-se în

scări, cu sabia în vînt, s-a răsucit spre compania de lefegii, încremenită cu archebuza pe umăr.

— Achtuuuuung!... Vorwärtz!

Lanțurile podului au zuruit vesel. Poarta din țepuşe de fier s-a ridicat înăuntrul zidurilor. Compania s-a mişcat ca un singur om, legănîndu-şi buzele țevilor şi penele de struț de la pălării. Locotenentul Wolfgang Hodl călărea la trei paşi în urma căpitanului. Cizmele răpăiau în cadență pe scîndurile podinei. Umbrele soldaților tremurau în apa şanțului. Atunci cînd au ieşit pe poartă deliii jupînului Ştefan Petnahaci ungurul, cu blănurile de pardos atîrnate pe umeri, cu caii jucînd, fîlfîindu-şi cozile şi coamele, s-a arătat şi bulucul ienicerilor de la Stambul. Başbulucbaşa făcuse ochii cît cepele.

Zbiera ceva la jupîn Petnahaci, amenițîndu-l cu iataganul. Oşteanul ungur şi-a răsucit mustața, a strîns calul între pulpe, ducîndu-l spre ienicer de-a latul. Cînd a ajuns aproape de el, a smucit de frîu, întorcîndu-l cu coada drept în nasul ofițerului împărătesc.

Steagul de delii şi de beşlii a trecut pe sub ziduri. În tropot des de copite. În foişoare s-au arătat crainici cu trîmbițe lungi, de care atîrnau prapore de mătase, tivite cu ciucuri de aur. Au sunat, ridicînd trîmbițele către cer. Apoi au strigat în toate cele patru vînturi ieşirea la ceair a povodnicilor de oaste ai măriei sale Mihai Voievod.

2

Atîta viață clocotea pe uliție, atît erau de noi toate cîte se vedeau în tîrg, încît Radu Ghețea nu le mai putea primi aşa cum veneau buluc asupra lui, simțindu-se purtat ca într-o beție dulce, în care gîndurile se-nvăluiau

fără să poată prinde cheag. Dacă astă-toamnă, cînd a intrat în cetate, după atîta amar de lipsă, i s-a părut totul străin, ca o învolburare searbădă şi fără rost, ca un zbucium spre agonisită, dacă ochii tîrgoveților i s-au arătat pofticioşi şi gata să înşele, astăzi înțelege altfel tot cazanul acesta care fierbe ca pe pirostriile lui Belzebuth.

Urmîndu-l ca în vis pe Racea, care, ridicat în scări, suduie, se roagă, dă binețe, rîde, fluieră, geme, batjocoreşte, strigă, face larmă cît tot tîrgul la un loc şi se înfoaie în coantăş şi în bărboi ca un gotcan, prididit de bucurie, strălucind ca fiul risipitor întors la baştină, urmîndu-l deci pe fericitul său frate, iată că în dreptul bisericii de lemn a lui Andrei vistiernicul i se năzăresc zidurile cetății.

S-ar putea ca aceste ziduri străvechi, bătute de ghiulele, arse de foc şi încenuşite de vreme, să aibă puteri tainice asupra cugetelor oamenilor de oaste. Pentru că, văzîndu-le, Racea şi-a înghițit potopul de vorbe, încremenind în şa, cu ochii ațintiți la ele. Ba au puteri tainice nu numai asupra oamenilor de oaste, ci şi asupra călugărilor. Pentru că, cuviosul Macarie, ieşit din sihăstriile Snagovului la porunca şi chemarea măriei sale, şi-a tras calul scară la scară cu el, priveşte cetatea ca-n vis, iar în colțurile genelor îi tremură pînze de lacrimă.

S-ar putea ca tainele acestor ziduri străvechi să nu învăluie decît oştenii de pămînt. Signor Cosma Capponi rîde mînzeşte către tîrgovețe, făcîndu-le semne neruşinate. Iar signorul Vicenzo Mantovano pare căzut într-o tristețe posomorîtă.

Peste larma iarmarocului se aud vîrtejurile scîrțiind prelung. Bolovani grei sînt traşi la creastă, schele cu picioarele înfipte în fundul şanțului îmbracă ici, colo

parapetele, zidari nenumărați se foiesc de colo, colo. Iar la foişoare stau înzăuate străji mîndre şi împieptoşate. Mai sus, în turnul palatului, flutură alene flamura mare a voievodului. Ca la o poruncă, cei doi căpitani şi-au scos cuşmulițele. Şi spre mirarea amîndorura, cuviosul Macarie şi-a tras comănacul de pe pletele argintate, bătînd trei cruci largi şi smerite.

Părea că zarva tîrgului s-a stins într-o depărtare, că mulțimea s-a topit ca-ntr-un vis şi că n-au rămas în lume decît ei şi cetatea. I-au trezit din gînduri trîmbițele şi strigătele crainicilor.

— După mine, strigă Racea.

Atît cuviosul Macarie, cît mai ales signor Cosma Capponi au rămas mirați de iscusința cu care un călăreț se poate strecura prin mulțimea nesfîrşită a unor uliți ticsite.

„Per Bacco, Sapristi, Madonna şi tot Vaticanul laolaltă, mormăi italianul pentru sine. Dacă acest signor Racea s-ar fi născut în Toscana, nu ştiu zău care din condotierii noştri ar mai fi dat vreo ceapă degerată pe propria lui piele."

Călăreau în şir, la pas mare, deschizîndu-şi drum spre convoiul isnafurilor. Simțind cai prin preajmă, tîrgoveții ridicaseră glasurile de împotrivire.

— Hei, draci bărboşi, loc!... Loc, că vă mîngîi ghebele, afurisiților!

— E căpitanul Racea!

— Iu-iu-iu!... Căpitanul!

— A sosit tartorul păgînimii...

— Făceți loc!

— Hai, ce mai iarmaroc o să-i tragem.

— Du-te la Semăn, domnia ta.

Racea sta să plesnească. Îşi răsucea mustățile cu trufie

şi se închina măreț în şa. Ajunseseră în fața bolților vornicului Dragomir. Cerdacul hanului ridicat de boier era un ciucure viu. Tîrgoveți, boiernaşi, ba chiar şi boieri de țară, în caftane scumpe, ieşiseră în priveală. Şi iată că de pe pălimarul crîşmei lui Iftimie a răsunat glasul prea bine cunoscut al jupînului Răzbici. Glas plin de bucurie, de amărăciune şi de ciudă.

— Încotro, aşa fălos, căpitane Racea?... Ce, nu-ți mai cunoşti prietenii?!... Bun găsit, căpitane Ghețea. Haideți, dați-vă aproape, să vedem oastea tîrgului. Tot pe aici are să treacă şi măria sa.

Jupîn Răzbici, gătit cu coantăşul nou din urşinic sîngeriu, îşi petrecuse o mînă pe după unul din stîlpii pridvorului, pe cealaltă ținînd-o falnic în straja paloşului. Mustățile ciupelite şi rare erau unse din proaspăt cu ulei gros şi mirositor, strălucind de parcă ar fi fost lăcuite. În stînga lui jupîn Răzbici, dincolo de stîlpul de care se ținea, stăteau umăr lîngă umăr frații săi de cruce. În dreapta, Ion Fătu logofătul, Pătru Duh păhărnicel, cei doi cnezi, Berivoiu şi Iarciu, vornicelul Alexandru şi lîngă vornicel, jupîn Iftimie crîşmarul, gătit cuviincios în straie de tîrgoveț. Tocsabă şi Cristian neguțătorul trăseseră un car drept în poartă şi, cocoțați în codîrlă, mai sus decît toți prietenii, se bucurau de o vedere deplină asupra mideanului.

— Bun sosit la cetate, domniilor voastre, se închină cuviincios Tocsabă din codîrla carului. Trăgeți caii aici. Stăm în priveală, ca boierii.

Răspunzînd tuturor închinăciunilor celor de pe pălimar, Radu Ghețea fura cu coada ochiului spre Tocsabă. Barba roşie a moşneanului lucea ca unsă, iar genele plecate şi ochii care-i fugeau pe de lături îi dădeau o înfățişare cu totul vicleană.

Mai vicleană ca oricînd. Radu Ghețea n-a avut vreme să-l cerceteze mai amănunțit pe moşnean, pentru că bătrînul cneaz Berivoiu a-nceput să ocărască pe toți feciorii altor cnezi, care ajunşi căpitani de oaste nu mai vor să dea binețe unchiaşilor de i-au jucat pe genunchi şi i-au purtat în şa cînd erau numai de-o şchioapă, cu nădragii căzuți în vine şi cu mucii la nas.

Abia atunci l-a cunoscut Radu Ghețea pe cneazul Berivoiu.

Şi îndată, pe cneazul Iarciu. Şi tot atunci s-au strecurat pe lîngă carul lui Tocsabă cnezii Bora şi Vîlcan, venind să-i ureze bun sosit în Cetatea de Scaun. Căpitanul a sărutat mîna bătrînului şi rumenului Berivoiu, stăpînindu-şi cu greu simțămintele care-l gîtuiau.

Răpăitul dobelor l-a făcut să-şi întoarcă fugarul către midean. Țanțoş, răsucindu-şi mustăcioara subțire, trecea călare jupîn Nikolaus Theil. Ramătul se ogoise ca prin farmec. Nu se auzeau decît dobele, paşii asemenea ai pedestrimii, clinchetul armelor, tropotele dese ale călărimilor. Compania de archebuzieri a jupînului Theil avea platoşele lustruite, pălăriile periate, cît despre archebuze şi furcuțe, puteai zări firişoarele de praf aşternute din proaspăt pe oțelul luciu. Soldații priveau drept înainte, cu ochii lor albaştri, stinşi, goi, nepăsători. Fără vrere, ca împinşi de o putere nevăzută, tîrgoveții le-au făcut loc, mai mult decît era nevoie. S-au sfiit pe de lături, cu sufletele înghețate. Compania trecea nepăsătoare, arme şi oameni făcînd un singur trup.

— Dacă jupîn Theil ar porunci s-o ia peste mulțime, găliganii ăştia ar strivi sub tălpi toată suflarea tîrgului, şopti Racea la urechea lui Ghețea, trăgîndu-se de sfîrcul mustății şi privindu-i chiondărîş. Şi nici măcar n-ar privi

în jos, aşa, să vadă ce strivesc.

— Țeapănă rînduială, frate Racea. Bine-ar fi s-o păstreze şi ai noştri.

Racea n-a răspuns. Cerceta cu migală chipurile tîrgoveților.

— Uite-i, Radule! A trecut un duh de bărbăție peste toată suflarea...

Adevărat, Radu Ghețea, fără să privească, şi-a dat seama că tîrgoveţimea, moşneşimea, muieretul şi pruncii s-au închegat ca într-o cremene. S-au scurs haiducii sîrbi, martologii bulgari, pedestrimea tîrgului, apoi au venit călărimile: un steag de roşii, sub porunca iuzbaşului Niculaie, care pe cal arăta de două ori pe cît era în fapt, o sotnie de cazaci de la Praguri, cu cuşmele mițoase căptuşite cu mătase roşie date pe ceaiă şi moțurile jucîndu-le pe frunte, ducîndu-şi caii în buiestru mărunt, cu paloşele la umăr.

— Cazaci? se miră Ghețea.

— Cazaci! i-a năimit Aron Vodă pentru slujba măriei sale, îi răspunse Racea. Au să mai vină şi alții.

Deodată, cucernicia cu care mulțimea îşi întîmpinase oastea s-a rupt în strigăte sălbatice:

— Allah!... Omorîți-l cu pietre pe ghiaurul blestemat.

— Feciorul a şapte cățele puturoase.

— I-a arătat coada iepei başbulucbaşului împărătesc.

— Allah!... Allah!

Păgînii parcă turbaseră. De unde pînă atunci se dăduseră în lături, privind batjocoritor la oşteni, sau mulțumindu-se să le scuipe la picioare, acum se vînzoleau, amenințînd cu pumnii beşliii şi deliii care deschideau drum copiilor de casă. Iar copiii de casă, muiați în aur şi argint, duceau între ei steagul călărimilor domneşti. Fără tuiul împărătesc, fără sangiakul cu care

venise măria sa de la Stambul. Doar steagul țării din mătase albă, cu ciucuri de argint şi de aur, cu herbul străvechi cusut cu fir.

Racea s-a săltat în scări. Peste o clipă, bărboiul i s-a ridicat vîlvoi. Pleoapa stîngă i se zbătea des. Holbase ochii şi-şi înfipsese dinții în buză....

Îndreptîndu-se spre biserica de jurămînt a Bălăcenilor, isnafurile şi tîrgoveţimea împinseseră neguțătorimea turcă spre Drumul Beilîcului. Tarabele şi dughenele de aici, din partea de sus a Uliței Mari, rămăseseră ca nişte ostroave înconjurate de marea tălăzuită a poporenilor. Acum, turcimea înghesuită în josul uliței, sprijinindu-se pe bulucul întărîtat al ienicerilor, năpădea să-şi reia vechile vaduri. Vestea îndrăznelii nemaipomenite a căpeteniei de delii trecuse ca fulgerul printre neguțătorii puşi pe harț. O ploaie de ocări şi sudalmi, care mai de care mai scîrbavnice, se abătuse asupra jupînului Ştefan Petnahaci, ungurul. O piatră i-a şuierat pe la ureche. Jupîn Petnahaci s-a încruntat. Altă piatră i-a izbit calul în crupă. Jupîn Petnahaci a întors calul spre păgîni, amenințîndu-i cu pumnul. Aşa de fioros, încît s-au dat un pas înapoi. A privit peste umăr. Păgînii suduiau acum copiii de casă. Jupîn Petnahaci s-a făcut galben şi ochii i s-au umplut de sînge... Cu o smucitură scurtă şi-a tras sabia din teacă, ridicînd-o în vînt.

— No, la traaap! a poruncit cu glas răguşit.

Au auzit porunca şi oştenii săi, şi cazacii. Într-o frîntura de clipă, iuzbaşul Niculaie, pricepînd după tropote că în spate se întîmplă ceva şi văzînd cazacii încălecîndu-l, a tras de frîu, ieşind din spatele pedestrimii şi deschizînd pîrtie pe o uliță îngustă, care lega Ulița Mare, prin livezi, cu drumul Domnesc al

Tîrgovişte.

Tîrgoveţimea, luată în pieptul cailor, a dat strigăt de spaimă

— Loc!... Loc! răcnea iuzbaşul.

Mulţimea s-a frînt în două. Cei de pe uliţă au culcat gardurile la pămînt năpădind în livezi. Talazurile de oameni mişcate de iuzbaşul Niculaie au crescut clipă de clipă, pas cu pas, izbindu-se de zidurile caselor, de gardurile curţilor, năzuind să iasă la larg. Acolo unde au găsit gardurile slabe, le-au smuls, călcîndu-le în picioare. Din ziduri s-au întors, lăsînd pe jos oameni striviţi, cărora le dăduse sîngele pe gură.

Au năvălit pe îmbucăturile uliţelor, alergîndu-se spre capetele lor. Mai ales au dat năvală în josul Uliţei Mari, crescînd, crescînd într-una, prăvălindu-se într-o furtună de chiote, de urlete, asupra turcimii.

Racea a priceput atît socoteala jupînului Petnahaci, care voia să scoată steagul de sub batjocura păgînilor, cît şi pe aceea a iuzbaşului Niculaie, care voia să iasă mai la larg, dînd frîu cailor. Mai mult ca toate a priceput că oştenii n-au slobod să pună mîna pe arme să-şi apere cinstea şi steagul, dar că norodul nu mai poate fi oprit nici de Dumnezeu, nici de Satana.

— Descălecarea! a poruncit el din gît, sărind din şa.

N-a mai trebuit să zică: „După mine!" Cei de pe parmalîc, ca un singur om, au dat năvală. Pînă şi jupîn Iftimie.

Numai Cristian neguţătorul a rămas cocoţat în codîrlă, scoţînd de sub polog un baltag cît toate zilele.

— Feriţi caii!... Feriţi caii! răcnea Muştil, rotind pe deasupra capului praporul de mătase galbenă al isnafului cojocarilor, pe care era zugrăvit sfîntul Nicolae. Îl smulsese din mîinile purtătorului şi, ieşind în faţa lui

Semăn, scuipase între ochi un turc spîn şi şaşiu, acela care aruncase cu pietre în calul jupînului Ştefan Petnahaci, ungurul. Turcul s-a dat un pas înapoi, şi-a umflat bucile, apoi a scuipat praporul, nimerind în barba albă şi lungă a sfîntului Nicolae.

— Tu, pezevenghi ghiaur!... Siktir! mormăi şaşiul, amenințîndu-l pe Muştil cu hangerul.

— A scuipat păgînul praporul! se tînguia stegarul cojocarilor. Ce-ai făcut, jupîne, ce-ai făcut!

— Taci! icni Muştil. Vedea roşu.

Turcimea a lăsat oştenii, care se depărtau la trap întins, stîrnind norişori de praf, şi s-a întors cu fața către alaiul județului. Atunci au ajuns pînă acolo valurile pornite de iuzbaşul Niculaie. Pe Semăn, pe Muştil, pe Gheorghe şi Aron torcătorul, jupîn Achim blănarul, ba chiar şi popa Măru i-au smuls de la pămînt şi i-au purtat pe sus, izbindu-i în piepturile oamenilor, în dughene, în vrafurile de covoare şi-n stivele de geamuri. Muştil a avut vreme să ridice coada steagului şi s-o înfigă în obrazul spîn al turcului şaşiu. S-a auzit trosnet de oase, un geamăt icnit, apoi ciubotele tîrgoveților au călcat peste trupul osmanului, amestecîndu-l cu pulberea.

Într-o clipă, alaiul paşnic al județului s-a prefăcut într-o trîmbă de oameni furioşi, care cît ai clipi au măturat tot ceea ce le stătea în cale. Dughenile trosneau de la încheieturi, pînzele erau sfîşiate cu unghiile, geamurile se prefăceau în cioburi, iar cioburile scîrțîiau jalnic sub tălpile botforilor. Iar atunci cînd neguțătorii, mînioşi că li se vîntură avutul, şi-au tras hangerele, mulțimea a scos un răcnet sălbatic:

— Vor să ne şi ucidă, spurcații!

— Pe ei, fraților!

— La moacă!

— La moacă!

Turcii au dat dosul. Unii se vîrîseră sub chervane. Alții căutau scăpare în spatele bulucului de ieniceri._

— Aha! Iacătă-l pe Siavuş. Porc de cîine, vrei să ridici geamie în tîrg? Aşa am auzit, viperă?

— Aman!... Aman!...

— Şi tu Ahmet?

— Allah!

Muştil, roşu, cu caftanul ferfeniță, cu ochii holbați, mînuia cu strășnicie coada steagului, pălind numai la scăfîrlie. Alături, gîfîia Gheorghe. Dădea cu pumnii, tăcut, cu fălcile încleştate.

Pînă şi județul Semăn izbea cu pecetea ori la tîmplă, ori la mir.

Trîmba, la început alcătuită numai din capii isnafurilor, înghesuită între oştenii domniei, garduri şi case, se îngroşa clipă de clipă. Într-o clipită, toate dughenile şi tarabele de pe malul şanțului cetății au fost zvîrlite în apă. Iar chervanele, pe care stapînii lor le trăseseră cu codîrlele spre şanț, dintr-o opinteala au luat calea dughenelor, stîrnind valuri pe care jucau şaluri de mătase, boabe de cafea, laolaltă cu paie, cu lămîi şi cu scorțişoară. Vitele dejugate mugeau, gonind pe urmele stăpînilor, Se încălecau, se izbeau cu coarnele, călcînd în picioare tot ce li se punea împotrivă.

Comisul Radu Florescu tocmai ieşea pe poarta cetății, urmat de comişeii cu caii domneşti. A rămas în mijlocul podului, cu barba vîlvoi, neştiind ce să facă. În fața lui, ienicerii se tocmeau în rînduri, sub poruncile turbate ale başbulucbaşului.

Toate cîte s-au perindat în fața ochilor holbați ai comisului Radu Florescu s-au învălmăşit într-o fulgerare. Neguțătorii, văzînd în față țevile ienicerilor şi simțind în

spate răsufletul înfierbîntat al boilor, s-au rupt în două. O parte, strigînd „aman”, a sărit în şanț, plescăind, fornăind, sictirind, cealaltă a zbughit-o pe Ulița Tîrgului de Afară, sau a încălecat gardurile viilor domneşti, pitindu-se pe la rădăcini. Başbulucşaba a rămas să se războiască cu boii. Vădind multă dibăcie, ienicerii au trecut pe pod, împingîndu-l înapoi pe comis. Atît de repede, încît nici n-a ştiut cînd s-a trezit în curtea cetății, urmat de buluc şi de sudălmile cumplite ale ofițerului împărătesc.

Vitele au gonit cu cozile ridicate pînă-n Drumul Beilîcului, unde s-au răsfirat care în lunca Dîmboviței, care dînd buzna peste chervanele ienicerilor. În urma lor, trîmba de norod a trecut ca o vijelie. În față alerga Muştil, fluturînd praporul de mătase galbenă, zugrăvit cu chipul sfîntului Nicolae. Alerga şi răcnea:

— La geamie, fraților... S-o facem zob, fraților!

— S-o facem zob, îi răspundea mulțimea, chiuind năprasnic.

Pe Irinuța lui Vifor, strigătele pagînilor, trosnetele dughenelor fărîmate, sudălmile tîrgoveților şi mugetele vitelor au făcut-o să-şi oprească bocetele-n gît şi să ciulească urechile. Ienicerul îşi mişca neliniştit scufia ele pîslă, încercînd să vadă ba prin stînga, ba prin dreapta chervanului din față. S-a auzit tropot înfundat şi greoi de copite. Chervanul s-a smucit înapoi, izbind catîrii harabalei peste bot. Apoi huruind, ca smuls de furtună, a încălecat marginea podului cu roțile din partea stîngă. În clipa cînd catîrii s-au ridicat pe picioarele dinapoi, gata să prăvale harabaua în apă, Irinuța a înşfăcat un cazan de fiert orezul, şi cum ienicerul îşi lăsase trupul pe spate, căutînd să strunească telegarii cu urechi clăpăuge, l-a pocnit cu năduf drept în moțul scufiei, vîrîndu-i-o pînă la

umeri. Oşteanul împărătesc a scăpat hăţurile, uluit.

Ca o umbră, Irinuţa s-a strecurat din haraba şi fără să pregete şi-a făcut vînt în Dîmboviţa. Cînd a ieşit la mal, cu apa şiroind, murată şi pusă pe harţ, a văzut norodul glogozit asupra unor stive de cărămidă, zobindu-le cu pari, cu tocul cizmelor, cu cozile praporilor, şi un oştean cît o namilă ducînd în braţe, spre apă, un hoge nu prea bătrîn, care blestema cu spume la gură... Aici, pe mal, cîţiva calici pescuiau cu nişte nuiele lungi de salcie avutul harabalelor şi chervanelor răsturnate.

Irinuţa s-a ascuns după trunchiul scorburos al unei sălcii. Nu se mai temea de nimeni şi de nimic.

— Botează-l, căpitane Racea, răcnea Muştil, cu faţa acoperită de praf roşu de cărămidă. A vrut să ne strice legea... La apă cu el!

— Să le treacă pofta de geamii în pămîntul ţării.

La apa!

— Huo!

Ajuns la mal, Racea l-a ridicat pe hoge deasupra capului, cîntînd popeşte pe nas:

— Se boteaaază robul lui Dumneeezeuuu... Na, diavole, geamie!

Caftanul hogei a fîlfîit scurt, apoi stropii i-au împroşcat pe cei care ajunseseră mai aproape. Pufăind pe nari, omul lui Allah a trecut sforul înot, nimerind taman la baia Mitropoliei, unde nişte călugăraşi aduceau la apă cîrdurile de gîşte.

3

Un singur sfeşnic lumina colţul de masă din spătăria mică, pe care Mihai, plecat asupra unei foi subţiri de

hîrtie, arunca slovele unele după altele, cu trăsături repezi şi sigure de condei, îşi ţinea capul uşor lăsat pe umărul stîng şi sprîncenele încruntate. Părul tuns scurt îi asprea şi mai mult trăsăturile feţei.

Barba creaţă, sîrmoasă, lucea moale. Şi-o spălase cu apă de trandafir dîndu-şi-o cu ulei de migdale. De afară, de dincolo de ziduri, răzbătea abia auzit, topit în perdelele grele de urşinic, vuietul neasemenea al iarmarocului.

După ce s-a iscălit cu atîta putere, încît pana a scîrţîit prelung, Mihai a presărat nisip peste slovele încă umede, apoi l-a răsturnat cu grijă la loc, în tăviţa de argint de lîngă sfeşnic.

Şi-a pus tot sufletul în epistola aceasta. A scris-o dintr-un răsuflet, rugîndu-l pe unchiul Iani să cadă la picioarele sultanului şi să-i mărturisească toată necinstea pe care o aduc ţării zarafii, să-i spună cum batjocoresc satele, de şi-au luat oamenii lumea-n cap şi lasă vistieria goală, cum fac silă boierilor şi cum nici el, beyul întărit cu tui împărătesc, nu scapă de sudălmile şi ocările lor. Iar dacă măritul împărat vrea să-şi păstreze chelerul acesta altădată îmbelşugat, astăzi ajuns în sapă de lemn, să primească cei două mii de cai pentru oastea de beşlii şi delii, ca şi poverile de aur, atunci să poruncească lui divan effendesi cu porunci straşnice să-şi stăpînească supuşii. I-a scris unchiului Iani de stricăciunile făcute tîrgului, de iarmarocul de astăzi, în aşa fel încît ştirile să ajungă la urechile sultanului prin gura capuchehaiei de la Kara-Iflac şi nu prin răvaşul lui divan effendesi... Dacă va ajunge vreodată acel răvaş.

S-a sculat în capul oaselor, a topit ceara, a pecetluit epistola, apoi a rămas o toană cu barba lăsată în piept.

— Simioane!

— Poruncă, măria-ta.

— Ce-a spus Ivan aga?

— N-o să treacă nici o iscoadă... Nici o pasăre n-o să iasă din conacul lui divan effendesi.

— Bine... Şi Tohta-bey?

— Nu mişcă pînă acum. Mănîncă friptură de batal şi bea cumîs.

— N-a repezit nici un olac?

— Nici unul, măria-ta!

— Răzbici e aici?

— La porunca ta, doamne.

— Cheamă-l!

Cînd jupîn Răzbici a intrat fălos în spătăria mică, împiedicîndu-se în covoare, cu mustățile înfoiate şi ochii şireți clipind, l-a găsit pe măria sa îmbrăcat în straie de ferentar şi învăluit cu dulamă subțire de aba. Dacă n-ar fi cunoscut fața mîndră şi ochii sclipitori, l-ar fi luat drept un oştean din gvardie. S-a închinat, punînd un genunchi la pămînt. Măria sa i-a dat mîna la sărutat.

— Scoală-te, jupîn Răzbici! Scoală-te şi aşteaptă porunca domniei mele.

Jupîn Răzbici ar fi dat jumătate din viață numai să fie de față, pe lîngă soții săi, şi fălosul acela de Racea, care acum poate să bea vin dulce, sub priveghiul ochilor Măriuței... Şi-a înecat amărăciunea într-un suspin abia stăpînit.

Voievodul l-a privit cu tărie, drept în crucea ochilor:

— Ce-ai, jupîne?... Eşti beteag?

— N-am nimic, măria-ta, se sperie Răzbici.

Voievodul a mai stăruit o clipă, cercetîndu-i fața, dar văzînd-o aprigă şi gata de harț, l-a bătut pe umăr, zîmbindu-i.

...Jupîn Răzbici simțea că dacă măria sa va mai pune o

singură dată mîna pe umărul lui, îi vor sari toți bumbii de la coantăşul cel nou. S-a încrîncenat, mai ales cînd a dat cu ochii de zugrăvelile de pe pereți, cunoscute din vremea lui Cercel Vodă.

Mustățile ciupelile i se făcuseră perie.

— Uite care-i porunca, Răzbiciule.

„Doamne! Doamne, pogoară mila ta asupra nevrednicului, îmi zice pe nume... Nici jupîne, nici curtene... Răzbiciule... Ah! Ah! Unde eşti, căpitane Racea? Unde eşti, diavole? Şi tu, Dumnezăule, şi tu, Sitarule, şi tu, Lehaciule? Unde eşti, cneazule Berivoi? Simt că mă înmoi de la junghetură".

— Răzbiciule, iată că te învrednicesc cu slujbele de le-ai avut în vremea răposat fratelui meu.

— Măria-ta!

— Cunoşti Stambulul?

— Ca pe buzunarele mele, doamne.

— Fanarul?

— Şi acela, doamne.

— Bazarul?

— Atît cît se poate cunoaşte Bazarul, măria-ta. Bazarul şi Vavilonul.

Mihai a surîs, clătinîndu-şi fruntea în semn de încuviințare.

Curteanul acesta mic, care cu toată făptura lui scundă nu încăpea bine în spătărie din pricina făloşeniei, îi era drag.

— Turceşte ştii?

— Mai bine decît un turc!

— Levantina?

— Vorbesc ca un galiongiu de la Therapia, măria-ta. Doar am fost umblător de Țarigrad, zece ani în şir.

— Bine!... Deschide urechile, Razbiciule. Slujbele de ți le încredințez sînt scumpe. Plătesc cît un cap de voievod!

— Măria-ta, abia îngînă curteanul, cu ochii plini de mustrare.

Mihai a făcut cîțiva paşi prin spătărie. S-a uitat la Răzbici şi de la Răzbici la Simion. Vătaful şi-a clătinat fesul, uşor, abia simțit. O încuviințare pe care Mihai o prețuia şi-o aştepta. S-a aşezat în scaun, făcîndu-i semn curteanului să se apropie.

★

Casele lui Ivan aga, căpitanul călăraşilor, erau aşezate între viile care acopereau muncelele de pe malul drept al Văii Adînci.

Aproape de Dîmbovița şi cam în dreptul monastirii Sfîntului Nicolae, ctitorită de Mihai în vremea băniei. Curțile şi livezile agăi se hotărniceau cu viile boierului Preda Buzescu. Din cerdacul de piatră al conacului său, Ivan aga putea vedea în cerdacul bătrînului boier oltean.

În seara aceea, şleaul care se rupea de lîngă podul de la Turn şi care ducea prin vii şi pe sub livezi la conacul agăi tăinuia umbletul cîtorva chervane turceşti, străjuite cu putere de călăraşii agiei. Cînd şi cînd, neguțătorii turci îşi scoteau nasurile coroiate şi mustățile lăsate pe oală de sub pologuri, cercetînd îngrijorați împrejurimile.

Din cerdacul de piatră al conacului, Ivan aga asculta glasurile nopții. Nu-şi lepădase straiele ostăşeşti. Cînd se mişca, lănțugul de argint al săbiei zuruia cu un clinchet moale. Auzind tropote înfundate şi scîrțîit de osii, s-a întors spre cei doi boieri tolăniți pe lavițe, care beau ciubuc.

— Vin, rosti el cu glas stăpînit.

Unul din boieri a sărit dintre perne, apropiindu-se cu paşi înfipți:

— Da! Se aud... Se cuvine să-i dăm zor.

Celălalt abia s-a ridicat într-un cot, strîngîndu-şi caftanul îmblănit la gît:

— Îți ținuşi făgăduiala, vere Ivan. Acu să putem scoate negoațele la Ardeal, fără să afle Radu Buzescu, spuse comisul Radu Florescu.

— De asta răspunzi domnia ta, comise. Eu adusei neguțătorii, tocmii prețurile, străjuii chervanele.

— Are dreptate vel aga, rosti rar şi cu glas domol din umbra zidurilor boierul Theodosie Rudeanu. Domnia ta, comise şi prea cinstite vere, poți slobozi carele grajdurilor domneşti în toată Țara Românească. Nimeni nu te banuie.

— Dar la vamă? întrebă comisul Radu Florescu.

I-a răspuns doar rîsul uşor al boierului Theodosie Rudeanu şi zîmbetul abia ghicit al vel agăi. Într-aceea chervanele se apropiaseră. Slugile curților, stapînite de un vătaf care alerga de colo, colo, bălăngănind un fînar cu lumină alburie, deschiseseră porțile. Vătaful s-a aşezat înaintea întîiului chervan, călăuzindu-l alături de un şir de care țapene, cu ferecături şi cu loitre de scîndură. Cînd cel din urmă chervan turcesc a tras la locul arătat de vătaf, s-a arătat şi Ivan aga, urmat de cei doi boieri olteni, primind mîndru închinăciunile neguțătorilor turci.

Dintre călăraşii descălecați, care se țineau cuviincios mai departe de boieri, s-a ales un oştean voinic, cu o mînecă goală vîrîtă în cingătoare. S-a apropiat de vel aga, zuruind din pinteni:

— Am îndeplinit porunca domniei tale, căpitane!

— O clipă de zăbavă, vornicele Alexandru, îi tăie vorba

vel aga. O clipă de zăbavă, pînă facem împărțeala... Stai! Nu pleca... Ai şi domnia ta de vîrfuit un car.

— Eu? se miră vornicelul, trăgîndu-se un pas îndărăt.

— Da! Da! Domnia ta... Un car dăruit de cinstitul boier Theodosie Rudeanu. Aşa că pofteşte şi ți-l ia în stăpînire.

Fără să mai aştepte ca vornicul Alexandru să se desmeticească, vel aga a poruncit vătafului să ridice fînarul, să poată număra sacii pe care slugile îi scoteau din cel dintîi chervan turcesc, trecîndu-l peste loitrele cele dintîi cocii boiereşti.

În curte se răspîndise un miros plăcut de cafea, de cuişoare şi de vanilie.

V

1

Zidul care împrejmuia grădinile bisericii papistăseşti îşi arunca umbra pînă dincolo de lunca Bucureştioarei. Ceasul din turn bătuse miezul nopții. Aici pe Ulița Tîrgului de Afară era destulă linişte. Cînd şi cînd, treceau călăreți nohai spre oborul de cai. Chiar lîngă zidul bisericii, într-o poiană închisă pe stînga de lunca Bucureştioarei şi în față cu viile domneşti răsădite pe un colnic domol, erau trase butuc lîngă butuc cele patru cocii ungureşti, pe care Radu Ghețea le văzuse la Tîrgoviște. Negustătorii, învăluiți în mantii largi, îşi frigeau slănină la un focşor încropit mai aproape de apă. Cîte-o creangă uscată trosnea şi se aprindea cu vîlvătăi albăstrii, aruncîndu-le umbrele pe ziduri.

Umăr lîngă umăr, tupilați în nişte tufe de răchită de sub buza malului Bucureştioarei, Racea şi Ghețea priveau focul neguțătorilor.

— Pun căpățîna jos că n-a mişcat unul de cînd au deshămat, şopti Racea la urechea fratelui său.

— N-a mişcat!... Psst!... Uite-l pe cel cu pălăria.

— Dacă mi-o scăpa, să-mi razi mustața... Haide! Bagă de seamă la crengi.

Au ieşit dintre tufe, împingînd mlădițele în lături şi au pornit-o cînd de-a buşelea, cînd tîrîndu-se şerpeşte, pe urmele celor patru umbre care se furişau în lungul zidului. Amîndoi căpitanii nu-şi dezlipeau privirile de la pălăria cu pană albă de struț, care aluneca în față. La un cot al luncii, Racea s-a ridicat în picioare, grăbind umbletul. Pămîntul reavăn al luncii înăbuşea paşii, cu atît mai mult, cu cît îşi vîrîseră smocuri de iarbă la roțile pintenilor. Treceau de la copac la copac, de la tufă la tufă, uşori şi sprinteni, fără un zgomot. Pipăiau drumul cu vîrfurile picioarelor înlăturînd crengile uscate, ferind rădăcinile şi cioturile.

Iscusiți la mers furiş se dovedeau şi cei patru prepuşi neguțători.

Mai ales cel cu pălăria se vădea bun cunoscător al împrejurimilor, pentru că urma poteca fără să şovăie. „Nu e la primul lui drum", gîndea Radu Ghețea. O dungă de îngrijorare i se săpase pe frunte. Oare vor izbuti să-i smulgă pălăria şi să se topească în întuneric fără prea mare zarvă, după cum plănuiseră?

Cele patru umbre s-au oprit o clipă. Cel din față a pipăit zidul, a mormăit nemulțumit, apoi a-ndăluit cu paşi înceți. Mai erau cîteva clipe pînă să ajungă la locul pe care îl sorocise Racea. Radu Ghețea şi-a scos pistoalele de la brîu şi, mergînd frînt de şale, s-a apropiat

pe nesimțite de cel din urmă ungurean.

Cu paşi de lup, Racea a luat-o înainte. Pe aproape de casele diaculuí Nathanail, zidul bisericii papistăşeşti făcea un cot în unghi drept, urmînd malul Bucureştioarei. Treizeci şi ceva de paşi de la acel cot, sub o urzeală deasă de iederă, se afla o uşiță tainică de fier, cu țîțînile totdeauna unse, pe care Racea o cunoştea prea bine. Între uşiță şi locul unde se frîngea zidul zăcea culcată o plută, cu parte din rădăcini înfipte în mal, cu parte din ele atîrnînd deasupra apei, cu trunchiul rezemat de creasta împrejmuirii.

De cum zărise sub seară căruțele ungurenilor, nu le slăbise din ochi. Urzise cu Radu zeci de planuri, să poată intra în stăpînirea pălăriei cu pricina. Îl fierbeau şireteniile signorului Mantovano. Iar faptul că nu ştia ce se ascunde în răvaşul de taină pe care neguțătorul îl purta deasupra creştetului îi dădea friguri. În asemenea prilejuri s-a dovedit încă o dată că planul cel mai bun rămîne tot acela pe care ți-l urzeşte întîmplarea însăşi. Bănuise că purtînd răvaşe de taină, neguțătorii care se vădeau de la o poştă a fi oşteni, atît după umblet, cît şi după telegarii înhămați la căruțe, n-au să îndrăznească să pătrundă la ireticul Estorga decît pe furiş. Un zîmbet şiret i-a luminat fața. Şi iată-i. Cu o sprinteneală neaşteptată la statul lui de uriaş, Racea s-a cățărat pe trunchiul plutei, aşezîndu-se pe pîntec. Şi-a slobozit amîndouă mîinile printre crengile care atîrnau deasupra potecii: „Of, tălianul tatii! Belzebuthule!... Haide! Haide, neguțător de piei de cloşcă, îl îndemna în gînd pe cel cu pălăria, care se arătase după colț şi se apropia şovăind şi pipăind zidul. Aşa, fiule!... Îndrăzneşte, îngerule!... Hopa cu moşul!... Încă trei paşi, încă doi, încă un pas... Drace!... Afurisitule! Neghiobule!...”

Pana de struț i se mişca sub nas, ba înainte, ba înapoi. O căuta cu degetele răşchirate, dar nu era chip s-o ajungă. Omul de jos mormăia înciudat, pipăind zidul.

Racea îşi simțea fruntea brobonită...

— Numai de n-ar trage Radu... of! Dumnezeule!...

Îşi bălăngănea mîinile după pălăria cu pană de struț, dar, ca un făcut, pălăria parcă ştia ce-o aşteaptă şi, clătinîndu-se nehotărîtă, cînd i se vîra în vîrfurile degetelor, cînd îi întorcea dosul, rîzîndu-şi de el. Îi ieşiseră ochii din cap de atîta întinsoare. Odată o apucase de pană, cu două degete, încercînd s-o salte! Tălianul a prins-o de margini şi şi-a înfundat-o pe urechi, suduind. Acum!... Blestem! Omul a îngenuncheat, pipăind rădăcina zidului. Cînd s-a ridicat chiar sub trunchiul plutei, şi-a scos-o, ştergîndu-şi fruntea cu poala pelerinei.

Racea înțelegea că peste o clipă va turba. Îi venea să-l scuipe între ochi pe acest neghiob uituc, care nu ținea minte nici măcar unde-i uşa de taină a mai marelui său.

Cît despre Radu Ghețea, abia-şi stăpînea rîsul, muşcîndu-şi buzele pînă la sînge. Nu vedea din Racea decît mîinile umblîndu-i încoace şi încolo după pălăria nesupusă.

Tălianul a ridicat-o şi şi-a pus-o pe cap. Două răcnete au spart atunci liniştea luncii. Pălăria îşi luase zborul. Pufăind şi icnind, Racea a sărit pe zid. A făcut o plecăciune adîncă în fața celor patru oameni rămaşi cu gurile căscate şi ochii holbați apoi a rupt-o la fugă pe creastă, ținînd pălăria în dinți. Cînd şi-a făcut vînt pe-o creangă de arin, dîndu-şi drumul să lunece pe trunchi în jos, ungurenii şi-au scos pistoalele. N-au avut vreme să tragă, pentru că o detunătură pornită de la doi paşi i-a întors cu fața spre noul duşman. Au dat năvală,

încîlcindu-se în desişul luncii. Au suduit amarnic, slobozindu-şi pistoalele anapoda. Le-a răspuns de departe un rîs gros, care-a stăruit o clipă sub leasa de frunzare a sălciişului.

2

Sînt totdeauna în viața oamenilor ceasuri ale întoarcerilor. Ceasuri de răspîntie şi de popas, semănate cu osebire în calea, oştenilor vîntură lume. Neprețuite sînt ceasurile întoarcerilor, pentru cei ce le ştiu folosi să se regăsească pe ei înşişi. Şi sarbede, fără tîlc şi fără duh sînt pentru cei ce, întorcîndu-se, caută să afle cîte le-au cunoscut odinioară neschimbate şi nemişcate, aşa cum ochii lor de atunci le-au văzut şi le-au priceput. Iar celor care se întorc fără ca nimic să nu le tresară în adîncuri, le-a fost hărăzită inimă de piatră şi sînt morți din clipa cînd au văzut lumina soarelui.

Asemenea vorbe şi înțelepciuni ascultase căpitanul Radu Ghețea, stînd cu diacul Nathanail sub poala vişinilor care-şi scuturau floarea, ningîndu-le pletele. Apoi diacul s-a dus cu paşi tîrşiți să dezlege tainele ascunse în pălăria iscoadei papistăşeşti. Iar el a rămas să cugete sub licărişul stelelor, ascultînd zvoana iarmarocului şi tropotul din ce în ce mai slab care-l ducea pe Racea la hanul lui Manole Cap-Lat.

Ce voise diacul să spună?

...Şedea pe-o laviță din lemn negeluit, cu ceafa rezemată de trunchiul unui vişin. Descins, fără cuşmă, cu coantăşul dezbumbat. Pologul cerului se arcuia peste lume. I se părea că stă la o judecată, el, vişinul şi cerul. De mirare lucru să-ți întorci privirile înăuntru cugetului

tău şi să ți-l iei la rost, despre unele şi despre altele. A zîmbit. Diacul vorbea despre cei ce întreabă locurile şi prietenii vechi asupra rosturilor pe pămînt. Vorbea şi se gîndea la acel căpitan Ghețea, care nu mai departe decît acum o jumătate de an i-a bătut sfios la uşa chiliei, cerîndu-i dezlegări. Pe acel căpitan Ghețea îl chinuiau nelinişti. Venise dintr-o lume a lui, apăsată de griji. Căzuse într-o altă lume, pe care n-o pricepea şi față de care se simțea străin şi vrăjmaş.

Purta în inimă un jurămînt, icoana dragei lui, chipul tatălui şi al Cremenarilor. Se îndrepta spre voievodul țării, să-mplinească alt jurămînt. Stătea între două lumi şi nu ştia căreia din ele să i se dăruiască. Credința lui în orînduirile sfinte ale țării începuse să se năruie. Întîia lovitură i-o dăduse cneazul. Cneazul care stătuse pentru domnie o viață. Apoi au venit altele şi altele, purtate pe crestele întîmplărilor.

Poate că nu-i un înțelept. Dar noaptea petrecută cu Ancuța l-a întors la matca lui firească. Astăzi, nu mai şovăie între cele două lumi. A lepădat nehotărîrea şi aidoma vede lumea, fie că stă la Izvorul Lupilor, la căpitănia Pădurețului, sau aici, în Tîrgul de Scaun, sub visinii din grădina diacului Nathanail. Înțeleptul sfetnic al măriei sale i-a ghicit gîndurile şi de aceea a rostit adevărurile cu ceasurile de răspîntie şi de popas, în care locurile întîlnite odinioară au anume glas. Răspîntie a fost pentru Radu Ghețea întîlnirea cu Tîrgul, astă-toamnă. Astăzi, întoarcerea, nu-i decît un popas. Un popas semănat în firul lung al drumului pe care-l bate. Un popas la care-l învăluie amintiri încă proaspete.

Şi-a plecat fruntea în piept. A oftat... îl chinuie o întrebare şi-l frigăreşte cu jeratic... Vrea să i se mărturisească diacului, dacă dragostea lor nu-i un păcat

şi dacă Ancuța n-are să pătimească. Au trecut numai cîteva nopți de atunci, dar i-a dor de ea, o simte în el tot şi se teme de cneaz şi de Bojin. Şi mai ales se teme de Despa şi de alte lelițe. Au să-i otrăvească zilele.

Cînd a suit cele cîteva trepte ale cerdacului, s-a simțit luat de mînă. Uşoară ca o umbră, palidă, cu degetele la buze, pitărița Elena i s-a pus în cale. Fără o vorbă, s-a răsucit pe călcîie, făcîndu-i semn s-o urmeze.

★

Căpitanul Racea a ocolit hanul lui Manole Cap-Lat pe la miazănoapte, purtîndu-şi armăsarul în trap mărunt. La îmbucătura zidurilor cu gardul de uluci al grădinii, a descălecat. Fără multă greutate, împingînd cu umărul, a căscat un soi de portiță, prin care calul şi-a urmat stăpînul. În spatele grajdurilor se vedea nelămurit un braț de fîn. Racea a luat o mînă de fire, mirosindu-le. A zîmbit pe sub mustață, mormăind mulțumit. Fînul era proaspăt. Şi-a bătut fugarul pe gît, i-a scos zăbala şi, fără să-l priponească, cu paşi mari şi uşori, s-a îndreptat spre zidul hanului.

Ei, da! Măriuța e o muiere iscusită, are minte ageră şi... de bună seamă că iubeşte, de vreme ce n-a uitat nici fînul proaspăt, nici scara pe care iat-o rezemată de cerdac. Îl iubeşte şi-l aşteaptă. Fără să zăbovească o clipă, a-nceput să urce treptele scării, care se arcuia sub greutatea lui. Cînd şi cînd, teaca săbiei se lovea uşor de lemn, scoțînd un zgomot sec. Ajuns sus, şi-a scos doar ochii peste marginea pălimarului, iscodind locul cu privire sigură şi atotcunoscătoare. Nimic nu se schimbase în catul de sus al hanului. Iată butoiul cu apă pentru stins focul, iată zorelele răsădite de Măriuța. Din

curte se aud toate zgomotele atît de bine ştiute. Rar, flacăra vreunui foc aruncă umbrele pe zidul cerdacului.

A încălecat pălimarul, strecurîndu-se pe lîngă zid în vîrful picioarelor. Dacă vreunul din fraţii săi de cruce l-ar fi putut vedea atunci cînd a pus mîna pe clanţă, de bună seamă că nu l-ar mai fi cunoscut. Nimic din înfăţişarea aspră şi batjocoritoare a feţei. Nimic din căutătura iscoditoare şi tăioasă. Nimic din zîmbetul ponciş şi neîncrezător: bărbatul care a deschis uşa ibovnicei sale cu o mişcare scurtă şi sigură avea ochii duioşi, şi un zîmbet blajin îi lumina obrazul, dîndu-i o înfăţişare de nespusă bunătate.

★

Radu Ghenţea stătea pe divan; îşi ţinea coatele rezemate de genunchi şi fruntea îngropată în palme. Sprijinită de prichiciul ferestrei, cu mîinile subpuse, pitărița Elena vorbea repede, cu glasul ei adînc şi catifelat. Prin perdelele subţiri de borangic pătrundea lumina puţină a nopţii. Zadarnic încerca oşteanul să lege temeinic firul gîndurilor. Povestea pe care o depăna pitărița întrecea cu mult tot ceea ce putea el cugeta rău despre oameni.

— Iată, căpitane, că o muiere, singură şi amărîtă ca mine, poate uneori să fie de folos unor oşteni încercaţi, ca domniile voastre. La ce n-aş mărturisi că pe căpitanul Mîrzea îl iubesc din toată inima?

Pitărița îşi ridică fruntea cu mîndrie, ca şi cînd ar fi vrut să-l înfrunte. O şuviţă de păr castaniu îi scăpase de sub testemelul înflorat atîrnîndu-i deasupra sprîncenelor.

— Îl iubesc, şi pentru dragostea asta a mea tîrzie şi pînă în ceasul ăsta nemărturisită sînt gata să intru în

foc. A plecat în cine ştie ce depărtare, fără să se uite înapoi. Poate o să-i fie viața în primejdie. Poate că dacă mă lua cu el, i-aş fi prins bine prin străinătățile în care hălăduieşte... Poate! Dar n-a vrut decît să se răcorească pentru o clipă la sînul meu, apoi să se ducă către aceea care-i luase inima şi mințile. Eu îi aduceam în dar doar sufletul. Amărăciunile şi învățăturile cu care m-a împovărat viața. Credința nestrămutată şi... Aici, femeia îşi înecă glasul într-un suspin: De! Nu ni-i sortit nouă, tîrgoveților, să ne ridicăm nasul la un căpitan domnesc. Pentru căpitanii domneşti sînt bune numai jupînițele îmbrăcate în hetaia şi în mesal de nestemate.

— Nu-l cunoşti!...

— S-ar putea, oftă pitărița. S-ar putea să nu-l cunosc! Nu pentru asta ți-am aținut calea... Ba şi pentru asta... Domnia ta cugetă la răutățile de le pune la cale Danul, cu kir Statake şi cu slugoiul acela de Partenie. Nu uita că dacă boierul şi-a slobozit fiica cu domnia ta, n-a făcut-o nici de dragul ei, nici de dragul căpitanului Mîrzea. Că dacă stareța de la Sfînta Valea s-a ostenit pînă aici, nu s-a ostenit de pomană. Veghează... Şerpoaica are dinții plini de venin. Nu uita că o pităriță ca mine mai ales la cuhniile curții are cale, şi că la cuhnii se ştie mai bine ca în orice loc ceea ce se întîmplă în odăile ferecate ale conacelor.., Eu te leg pe sufletul domniei tale şi pe cinstea de oştean că n-ai să-i spui nimic căpitanului Mîrzea.

Radu Ghețea şi-a clătinat capul în semn de încuviințare. Au tăcut amîndoi. Se auzea lărmuiala iarmarocului. Pitărița Elena a ridicat un colț de perdea, privind afară. Apoi s-a întors repede către căpitan.

— Să ştii, domnia ta, că moşneanul cu barba roşie pune ceva la cale cu jupîn Iftimie. Cu jupîn Iftimie şi cu

jupîn Cristian, neguțătorul de la Rîmnic. Ceva de taină! Gîndesc că în paguba domniei tale şi a satului. Văd că au cumpărat mirodenii, covorărie şi geamuri veneziene de la kir Avasian şi de la nişte turci. Le-au împărțit în două. Unele le-au vîrît în beciurile şi cămările crîşmarului, pe altele le-au încărcat în căruțe... Te ştiu bun şi încrezător. N-aş fi bucuroasă să te viclenească. Iftimie e om cumsecade, dar îi plac banii. Dacă stă barbă-n barbă cu cei doi toată ziulica, n-o face de pomană... Acu mă duc. Iartă unei muieri clipa de slăbiciune dintr-o noapte de primăvară ca asta... Şi dacă ai veşti de la căpitan, spune-mi-le şi mie. Ți-oi rămîne îndatorată.

S-a scotocit în sîn, scoțînd la iveală un colăcel împletit cu măiestrie:

— Ia-l... L-am copt anume, pentru domnia ta.

Glasul catifelat i se muiase şi-i tremura uşor. Radu Ghețea s-a sculat, s-a apropiat de ea şi cu o mişcare duioasă i-a cuprins umerii, trăgînd-o la piept. Pitărița a scos un strigăt înăbuşit, s-a ghemuit lîngă el şi, pînă să prindă de veste, s-a plecat sărutîndu-i mîna.

...A rămas multă vreme lîngă prichiciul ferestrei, cu gîndurile duse pe urma pităriței. Simțea în palmă căldura colăcelului şi i se părea că ține acolo însuşi trupul şi sufletul ei.

Ghemuit pe scăunelul de la picioarele jilțului diacului Nathanail, Radu Ghețea asculta. Cuviosul Macarie îşi lepădase rantia. Îşi scurtase barba, rotunjindu-şi-o cu foarfecele. Retezase din plete. Era îmbrăcat cu coantăş de urşinic albăstrui, cu găitane de argint. Purta cizme şi pinteni. Brîu lat din piele, la care spînzura de lănțug o sabie ostăşească, cu straje de oțel.

Stătea cu fruntea plecată asupra măsuței de abanos a diacului.

Mîinile, încrucişate la spate. Ochii, întredeschişi. Diacul, învăluit în caftanul lui verzui, ros la coate şi poale, se afundase în jilț şi-l privea pe călugărul îmbrăcat în straie ostăşeşti, mîngîindu-şi rar barba fumurie. În odaie, acelaşi vechi miros de bucoavnă, de tutun aromat şi de ceară. Acelaşi sfeşnic, tremurîndu-şi lumina pe zapisele, călimările şi pergamentele din rafturi. Aceeaşi linişte adîncă, parcă încremenită, izvorîtă din făptura diacului şi din aşezările cămării. „Iată adevăratul ceas al întoarcerii, gîndi Radu Ghețea. Întoarcerea la lume a acestui cuvios Macarie...”

— Să cunoşti şi tu, logofete Udrişte, că am vorbit în noaptea asta căpitanului Ghețea despre nişte ceasuri ale întoarcerilor. Tot aici şi tot acestui oştean i-am spus astă-toamnă, cînd se zbuciuma în întrebări şi nelinişti, că fiecare om îşi are dezlegarea vieții în mînă. Că se poate împlini, numai dacă crede fierbinte în sine însuşi şi-n puterile lui. Dacă se supune luptei de fiecare zi şi de fiecare ceas, scoțîndu-şi cu truda brațelor şi a minții liniştea şi adevărul.

Logofătul Udrişte a oftat, plecîndu-şi şi mai mult fruntea asupra măsuței de abanos. Iar diacul Nathanail şi-a încrucişat mîinile uscate în poala caftanului, sprijinindu-şi ceafa de spătarul înalt al jilțului. A urmat să vorbească domol, cu ochii ațintiți în bagdadie, şi Radu Ghețea a înțeles că diacul mărturiseşte în noaptea asta gînduri care l-au frămîntat şi cărora nu le-a dat vad pînă acum.

— Îi mai spuneam astă-toamnă despre înțelepciunile adunate în bucoavne, despre ele şi despre potriveala sau nepotriveala lor cu adevărurile vieții. Vorbisem despre voievod şi despre cuprinsul pe care-l poate avea sabia unui uns al domnului...

Vorbe! Poate înțelepte, poate adevărate, dar tot vorbe... Cu atît mai deşarte, cu cît astăzi norodul acesta bun, ostenit şi sărac ne-a dat o straşnică şi cutremurată pildă de viață şi de înțelepciune. O pildă de la care măria sa însuşi a învățat. De la care eu, cel bătrîn ca lumea, am desprins...

— Diece!... Nu mă mai arde cu fierul roşu... Ştiu ce vrei să spui. Că în vreme ce țara clocoteşte, în vreme ce covăliile faurilor fumegă din belşug şi pe nicovale se bat fiare de suliță, în vreme ce vîrtejurile urcă pe ziduri bolovani, întărindu-le, logofătul Udrişte, ascuns sub rantia şi potcapul cuviosului Macarie, trage psalmii pe nas şi caută adevărurile în gura sfinților părinți.

Logofătul se scuturase parcă de toată osteneala care-l copleşea. Alerga prin odaie, vînturîndu-şi mîinile. Se oprea şi se pleca spre diac, pironindu-l cu ochii lui mari, care aruncau fulgere. Trăsăturile frumoase i se aspriseră, şi cînd vorbea, colțurile gurii i se lăsau în jos, într-un tremur uşor.

— Mă credeam împăcat cu mine însumi şi cu viața, diece.

Cu Dumnezeu şi cu oamenii. Asta pînă a venit măria sa! Măria sa şi căpitanul Racea. Atunci a pătruns în monastire un val de aer proaspăt, plin de miresme puternice. Atunci s-a răscolit în mine toată bărbăția mucezită, tot dorul de soare, de zgomot, de glumă, de oameni, diece, de oameni... de oameni... bolborosi logofătul, punînd un genunchi la pămînt şi culcîndu-şi fruntea în poala diacului.

Bătrînul şi-a coborît privirea din bagdadie. Avea ochii umezi. I-a mîngîiat duios pletele albite.

— Sîntem doi unchiaşi ajunşi spre scapăt, logofete Udrişte.

— Am căutat tihna, liniştea şi împăcarea. Am găsit pizma, fățărnicia şi lăcomia.

— Rostul vieții nu-i să fie îngropată între ziduri. Nici în chinovie, nici în sihăstrie. Stejarul creşte între stejari, floarea între flori, lupul între lupi. Omul între oameni şi pentru oameni, fiule. Ți-o spune asta pustnicul de la sihăstria Tismanei.

Pustnicul pe care l-a chemat între semenii lui un bănişor zburdat din Mehedinți. Cui foloseam în sălbăticia aceea? Nici măcar fiarelor!... Astăzi, aici, în odaia asta, se adună scrisorile crailor din patru vînturi. Oameni de taină îmi aduc surete după răvaşele care se țes spre Stambul. Ştiu, simt şi înțeleg cînd, de unde şi pentru ce se pornesc vînturile împărăților. Iată că tu mi-ai dezlegat răvaşul signorului Mantovano... Ieri am văzut puțin, astăzi văd mai mult... Şi toate astea pentru visul măreț al voievodului, în care se adună clocotul de l-ai văzut astăzi revărsîndu-se pe ulițele tîrgului. Iată adevăratul ceas al întoarcerii domniei tale către lumea cea adevărată, plină de patimi, de suferințe şi de bucurii...

— Atîția ani între ziduri, atîția ani, atîția... Logofătul Udrişte se ridicase. Palid, sleit şi gîrbovit, s-a rezemat de spătarul jilțului, cu privirea pierdută, cu o mînă spînzurată pe lîngă trup.

Lumînările pîlpîiau domol. În odaie se închegase o linişte adîncă, tihnită, paşnică. Radu Ghețea s-a cutremurat, aducîndu-şi aminte de lunile de sihăstrie petrecute departe de oştenii săi, de trebile căpităniei, de toate cîte îi alcătuiseră mai tîrziu viața de fiecare clipă. S-a cutremurat şi s-a roşit. Poate niciodată n-a simțit mai vie durerea şi căința cuiva, decît a simțit în noaptea aceea durerea şi căința cuviosului Macarie, întors din pustnicia chinoviei către durerile, clocotul şi bucuriile

lumii.

— Duceți-vă, fiii mei, şi vă odihniți. Sînt trudit... Cugetați la năvala norodului. Şi înțelegeți că nu puteți merge decît pe creasta valului. Aşa cum ați mers. Ție, muntene, pot să-ți spun că ți-ai găsit cumpăna. Ştiu că te-ai spîrcuit cu oamenii lui Mustafa zaraf. Ştiu că-ți alcătuieşti oştile căpităniei cu bună şi chibzuită rînduială. Dar mai văd în ochii tăi un tremur şi o nelinişte. Ai să mi-o spui altă dată... Iar tu, logofete, de mîine să fii la cancelaria logofeției mari. Cu atît mai mult, cu cît jupîn Nikolaus Theil adăposteşte un sol neamț şi cu cît tălmaciul Giovanni Raguzeo mi se pare omul iezuitului Girolamo Estorga.

VI

1

Întîia strajă a nopții sfîntului proroc Ieremia. Sîmbătă, zi-ntîi Florar leat 1594. La zidurile cetății, la foişoare şi, lucru neîntîlnit pînă atunci, la uşile dinăuntrul palatului făceau de strajă nemții jupînului Nikolaus Theil, îmbrăcați cu platoşe uşoare de oțel, cu archebuza la picior şi sabia la şold. Rumeni, proaspăt raşi, nemişcați, păreau stane de piatră.

În spătăria mică, sub singurul sfeşnic cu şapte crengi, pe un covoraş de urşinic cusut cu vulturi de aur, era aşezată spata domnească. Mihai îşi aştepta sfatul de taină, îmbrăcat într-un coantăş de brocart albăstrui, încins cu brîul de fir în care împlîntase un jungher cu mănunchiul bătut în diamante şi rubine, în picioare,

cizme cu carîmbii lungi, dincolo de genunchi. Şi nemții aşezați la uşi, şi veşmintele pe care le purta, şi locul ales pentru sfat erau lucruri pe care le chibzuise cu de-amănuntul.

A ține un sfat de taină în iatac, învăluit în caftan, ciugulind stafide, cu narghileaua alături şi stînd tolănit pe divan, se cheamă a te-ntoarce la vremile cînd ospătai la Strejeşti, fie ca bănişor de Mehedinți, fie ca vel agă. Atunci, jupîn Stroie te bătea pe umăr de ți-l frîngea, iar jupîn Radu poftea să-ți cînte la ureche cîntece vesele.

Mihai a zîmbit acru. Stătea în Scaun, cu fruntea sprijinita în palmă. Lumina gălbuie a sfeşnicului abia putea să desluşească picioarele vechilor voievozi, ale căror frunți se pierdeau în întunericul spătăriei. Ieri, în zori, solul căpitanului Prépostvári a-ndăluit la drum. Prin glasul căpitanului ungur vorbeşte ghinărarăşul de la Caşovia. Oare atît de mult a scăzut Țara Românească în ochii creştinătății, încît craii de la apus să vorbească voievodului cu gura ghinărarăşilor? Fie ei ghinărarăşi imperiali, ca acest Cristofor Teuffenpach?

Craii de la apus îşi lăcuiesc unghiile ca muierile din haremuri, se desfată, ascultă vorbele mieroase ale curtenilor şi ale cîntăreților, plătesc oşti să-i apere şi ghinărarăşi care să le poarte trebile politiceşti. Pînă şi Jicmond Bator pofteşte nuntă, cînd Sinan îl pîndeşte, cum pîndeşte vulturul din înalturi şoarecele care zburdă pe cîmp. Iar el? El plăteşte tălmaci pe Giovanni Raguzeo, care-i tălmăceşte scrisorile de taină anapoda şi-l vinde papistaşului Girolamo Estorga. El plăteşte bani grei învățatului Mantovano, şi învățatul scoate planurile cetăților, numără oastea, iscodeşte aşezările şi tocmelile țării, să i le ştiricească unui neguțător, ungur după port şi tălian după limbă, pripăşit la curtea lui Bator

Jicmond! Ce-o fi clocind în mintea lui puțină acel crai nevîrstnic şi necopt, care joacă toată ziua palonne şi care cîntă din flaut? Bine că l-a scos din monastire pe cuviosul Macarie. Se arată tălmaci iscusit, şi signorul Giovanni Raguzeo o să-nghită o găluşcă, care-i va sta în gît. Ca şi prea învățatul săbier tălian.

Iată unde au dus veşnicele războaie cu păgînul, iată unde au dus veşnicele pustiiri şi băjenii ale țării. Dac-ar fi fost Țara Nemțească, în locul celei Românești, poate că măria sa craiul nemțesc ar fi avut lipsă de învățați valahi şi de archebuzieri de pe valea Oltului, şi tot el şi-ar fi tocmit săbieri tălieni, care să-l vîndă lui Jicmond Bator! Gînduri prosteşti. Craiul e la Beci, au la Praha, îşi vede de ceasuri, iar Mihai Voievod e aici, în Scaunul său din Bucureşti, şi-şi aşteaptă boierii de taină, ascuns de ochii Divanului, să pună la cale slobozenia țării şi să ridice din pulbere steagul dreptății, al cinstei şi al slavei ostăşeşti. Iar boierii de taină au să vie împărțiți în două, voind să-şi fure unii altora căciula, trăgînd mai întîi spre ale lor şi numai după aceea spre ale țării.

...Cînd vătaful Simion a deschis uşa, boierii buluciți în spatele lui l-au văzut pe măria sa plecat asupra mesei, peste care desfăşurase mapamondul zugrăvit de signor Mantovano. Era atît de cufundat în cercetarea acelor semne tainice, încît nu le-a luat seama decît tîrziu. Nici vătaful şi nici boierii n-au cutezat să-l tulbure, rămînînd neclintiți în pragul uşii deschise.

...Ascultîndu-l pe Ivan aga, cu fruntea lăsată-n palma, aşa cum stătea şi-n Divan, lui Mihai i se dezvăluiau limpede lucruri pe care doar le bănuise. Ivan aga e şiret, ține țapăn frîiele agiei, ştie multe, dar se teme de Buzeşti mai rău decît de boierii divaniți, pe care-i are la mînă. Tot de Buzeşti se teme şi dumnealui Theodosie Rudeanu,

care stă în jilț mîngîindu-şi barba cu măreție şi trăgînd cu coada ochiului la mapamond; şi dumnealui comisul Radu Florescu, care stă nemişcat, cu bărboiul umflat, în semn că-l frămîntă gînduri pidosnice. Prepusurile lui n-au dat greş. Theodosie Rudeanu e mintea care va lucra cu iscusință la găsirea zăbăluței celei mai bune, iar Ivan aga şi comisul sînt mîinile care vor trage de frîie.

— Măria-ta, cuvînta rar şi aproape şoptit Ivan aga. Țiam ascultat porunca, n-am scos agia, norodul s-a liniştit. Da' au început să foiască olăcarii lui divan effendesi ca muştele.

— Pînă la Giurgiu e cale lungă, măria-ta! spuse zîmbind Ivan aga. Iar codrii mişună de lotrii.

— Tohta-bey?

— Şade.

— Altceva?

— Să-l cerți, măria-ta, pe căpitanul Racea. Dracul acela nu-şi mai găseşte loc şi alin. A snopit cîțiva slujbaşi şi l-a asuprit pe kir Evghenie. Îşi face de cap. Asmuță tîrgul la zurbală. Nu i-a fost destul cu tăierea lui Mustafa zaraf, de care mă întreabă zi de zi divan effendesi.

— Bun oştean, domnia ta, ago!... Bun, cu limba lungă şi gura pocită. Dă-i pace. Nu suferă hățul. Mare fericire pentru el, oftă voievodul.

— Căpitanii şi iuzbaşii şi-au cam luat nasurile la purtare, măria-ta, mormăi Ivan aga.

— De!... Şi le-au ținut destul şi în jos.

Ivan aga şi-a lăsat barba argintată în piept. Trăsăturile vultureşti i s-au împietrit.

— Nu poți dobîndi biruințe, decît cu căpetenii de oaste mîndre şi neînduplecate, ago!

— Voia măriei tale!

Tăcere. Mihai l-a văzut pe Theodosie Rudeanu făcîndu-

i agăi un semn tainic cu fruntea. Aga a tuşit şi s-a frămîntat în jilț. Voievodul l-a țintuit cu privirea lui dîrză şi cercetătoare.

— Ascult, domnia ta!

Ivan aga a plecat privirea, uitîndu-se îndelung la degetele încărcate cu inele.

— Ei, ei, spuse blînd Theodosie Rudeanu. Domnia ta mi te mărturiseşti ca unui frate... Comisului, aşijderea. Haide, domnia ta! Arată că ai cugetul curat şi măria sa nu ți-o avea decît de mulțumit. Să vadă şi să cunoască cîtă credință stă în sufletele noastre!

...S-a vădit atunci, între întîia şi a doua strajă a nopții sfîntului prooroc Ieremia, cîtă dragoste şi cîtă grijă îi poartă boierii săi de taină. Ivan aga s-a mărturisit că a aflat din gura dumnealui jupînului Radu Buzescu, căzut la Scaun alaltăieri, dimpreună cu fratele său mai mare Stroie, că biata jupîneasa Stanca, soția sa, nu o mai duce mult. Iarna asta a dat-o gata.

Scuipă sînge într-una şi se stinge ca o lumînare. Iar din gura oamenilor de-i are la bănie a aflat că banul Mihalcea făcea drumuri dese la Cepturoaia, astă-iarnă cu sania, acum primăvara cu rădvanul. În aceste drumuri o lua şi pe fie-sa, jupînița Preda. Dumnealui, jupînul Radu Buzescu are temeinică prietenie şi cu boierul Radu Şerban de la Comana. Iar în beciurile agiei zace hotnogul Vifor, cneazul Călugărenilor, care a făcut moarte de om la hanul lui Manole Cap-Lat. Călugărenii stau în coasta Comanei. Asta nu le-a spus-o cinstiților boieri Theodosie Rudeanu şi Radu Florescu, gîndind c-o s-o audă aici. Poate a şi uitat, zîmbi subțire Ivan aga. Hotnogul Vifor s-ar putea răscumpăra de la ştreang. Iar Călugărenii, în mîna unui credincios al domniei, în coasta lui Radu Şerban şi pe şleaul mare al Giurgiului, în calea răutăților

şi a iscoadelor, ar putea aduce bune foloase măriei sale.

Mihai îl asculta gînditor. Fruntea i se săpase în cute adînci.

Un freamăt abia simțit i-a înfiorat nările.

— Cam atît am avut de spus măriei tale şi pentru asta mă grăbii, doamne! Judecă-mă şi, dacă-ți par viclean, ceartă-mă... Se ridică în picioare şi se închină adînc, însă falnic.

Tot timpul cît vorbise Ivan aga, boierul Theodosie Rudeanu cercetase cu luare-aminte fața şi ochii voievodului. Îl cunoştea pe Mihai de atîția ani şi ştia că tot ce simte i se oglindeşte în privire, în cutele frunții şi la colțurile gurii. Iar el, Theodosie Rudeanu, om învățat şi umblat, se cheamă că de pomană a agonisit ştiința buchiilor şi a lumii, dacă nu va şti trage foloase din această citanie a gîndurilor voievodului.

Cu atît mai mult, cu cît la praznicul întîmpinării Domnului, pe care l-a făcut la Cepturoaia, a înțeles că prea cinstiții săi cumnați, Buzeştii, se văd de pe acum oamenii de frunte ai domniei. Iar lui nu i-a plăcut niciodată să mănînce rămăşițele de la ospățul altora. A înțeles după sclipetul din ochii lui Mihai că s-ar bucura dacă jupîn Radu Buzescu ar lua-o pe Preda, fiica banului Mihalcea. Ar fi o punte între boierimea de pămînt şi grecoteii pe care-i ține cu atîta patimă pe lîngă sine. Dar a înțeles de asemenea, după cum şi-a muşcat buzele, că dacă-şi va da învoirea domnească la această unire, banul Mihalcea nu va mai rămîne multă vreme ban. Prea ar fi toate oştile Olteniei în mîna Buzeştilor. Cît despre viclenia lui Ivan aga, care şi-a pregătit pentru el Călugă-renii...

— Măria-ta, începu Theodosie Rudeanu. Măria-ta! oftă el cu obidă. Fața osoasă, cu pomeții împungîndu-i pielița

obrazului şi mustățile prelinse pe la colțul buzelor, căpătase o înfățişare de nespusă tristețe: Sînt legat prin sîngele surorii mele cu cinstiții boieri Buzeşti, binecredincioşii slujitori ai măriei tale. Şi tu, doamne, eşti legat prin sînge cu ei. Se cuvine să ne strîngem cu toții sub aripile domnului şi părintelui nostru. Se cuvine să nu ne mîniem, dacă stăpînul şi părintele nostru îl ceartă pe unul ca vistiernicul Cătina Ilie.

Mihai a tresărit. Apoi a-nceput să-şi roadă mustața:

— Cine s-a mîniat, boierule?

— Eh! Ruda noastră, Radu! Tînăr, măria-ta! Se cuvine să-l ierți şi să nu-l sfădeşti, zîmbi blînd Theodosie Rudeanu. Cît despre sfatul domniei sale Ivan aga, eu zic mai mult decît a spus-o domnia sa. La ce să ia Călugărenii unul ca mine, au ca jupînul comis, au ca mai ştiu eu care alt boier de-al măriei tale? Fiind sat aşezat în coastele Cetății de Scaun şi-n calea păgînătății, să-l răscumpere pe acel hotnog însăşi măria-ta şi să tocmeşti acolo sat călărăşesc de margine,

Theodosie Rudeanu a închis pleoapele, ca unul care se smereşte, trăgînd cu coada ochiului cînd la Mihai, cînd la Ivan aga. Voievodul îşi lăsase barba în piept. Ivan aga se făcuse galben şi-şi încleştase fălcile.

— Încă un sfat aş îndrăzni, măria-ta... Cu atît mai mult, cu cît aud paşi... Tocmeşte lefegii, măria-ta, pe care ține-i la cetate... Nu se cuvine ca boierii măriei tale să aibe oşti mai țapene decît domnia... Nu se cuvine să fie stînga mai tare decît dreapta. Cît despre ocinele din sus de Caracal, de care-mi pomeni dumnealui comisul, noi, cei de față, te povățuim să le laşi tot moşnenilor, măria-ta... Frate, frate, dar brînza-i pe bani, zice o înțelepciune din norod. Nu-i bine ca moşiile voievodului să fie hotar în hotar cu ale boierilor săi de sfat. În prea înțeleapta

poveste a lui „Varlaam şi Ioasafat”, întîia pildă ne învață să nu pierdem ce avem în mînă, să nu ne bănuim după ce-am pierdut şi să nu rîvnim la ce nu se poate. Pildă plină de înțelesuri, măria-ta, pe care iubitul meu tovarăş în ale drumeției pe căile slovelor, jupîn Radu Buzescu, o cunoaşte şi o iubeşte cu filosoficească înțelegere şi dragoste. Din această pildă, unii dintre noi ar mai putea înțelege că vama de la Genune nu se cuvine să fie a altuia, decît a domniei, aşa cum a rămas din veci... Şi că Novacii e un sat moşneşesc bogat, care aduce foloase domniei, că mărginenii din Ardeal cunosc tot din veci slobozenia acestui sat, şi iarăşi nu se cuvine să tulburăm aşezări mănoase pentru vistieria şi aşa săracă a țării. Pentru că veni vorba de vistierie, noi, cei de față, bucuroşi stăm cu avuțiile noastre la porunca măriei tale. Nu de alta, dar să mai plăteşti din datoriile cele vechi, care te-ar costa poate vămi şi ocine de care ai lipsă, doamne!...

...Paşi repezi şi grei, clinchet de pinteni şi un glas gros au tăiat firul vorbei boierului Theodosie Rudeanu. Uşa spătăriei mici a fost dată de perete şi-n ea s-a-nrămat statul uriaş al boierului Stroie Buzescu.

— Măria-ta! tună Stroie, desfăcînd brațele. Vere Mihai!

Voievodul se ridicase în picioare, fără să coboare treptele Scaunului. A stat aşa, nemişcat, pînă cînd Stroie Buzescu s-a apropiat la cîțiva paşi. Văzînd însă bucuria cinstită revărsată pe fața bătrînului boier, tovarăş de pribegie şi de amar, nu s-a putut stăpîni, ci, coborînd cu paşi repezi treptele, a deschis la rîndul său brațele.

— O, o! Dar mult ai mai întîrziat, cumnate Radule, spuse boierul Theodosie Rudeanu, zîmbind larg şi grăbindu-se să iasa în calea jupînului Radu Buzescu.

— Haide, haide, avem lipsă de tine şi tocmai îi

spuneam măriei sale că sol mai potrivit pentru Ardeal ca tine n-are să găsească în toată Țara Românească.

...Radu Buzescu nu era nici prost, nici orb! L-a văzut pe Mihai înghițind în sec şi privindu-l chiondarîş pe Theodosie Rudeanu. A simțit ca pe-o povară tăcerea apăsătoare care se lăsase în spătăria mică după aceste vorbe. Zîmbind, s-a apropiat de voievod, a pus un genunchi la pămînt şi i-a sărutat mîna. Voievodul l-a ridicat de subsuori şi l-a sărutat pe frunte.

— Pe noi ne-a primit aplecat peste mapamond, şopti Ivan aga la urechea boierului Theodosie Rudeanu.

Acesta însă zîmbea înduioşat, privindu-l pe Radu Buzescu cu dragoste. Cînd s-au aşezat în jilțuri, a găsit prilej să-i răspundă.

— Adevărat! Pe noi nu ne-a sărutat... Dar are să ne ia împrumutul. Şi n-are să le spună Buzeştilor nimic din ce-am tăinuit. Amin!

Jupînul Radu Buzescu îşi făgăduise să fie cu ochii în patru de cum o ajunge la Scaun. Cu atît mai mult, cu cît în drumul spre Bucureşti se abătuse pe la vistiernicelul Cătina Ilie, pe care-l găsise jumulit de popa Stoica din Fărcaşe, cu sufletul tulburat şi nespus de înspăimîntat. Prin călcarea curților lui Cătina Ilie, boiernaş închinat lor, Mihai ştiuse prea bine ce face. Iar el, capul politicesc al Buzeştilor, ar fi fost un găman dacă n-ar fi înțeles că Mihai pofteşte să domnească cu adevărat, nu să se lase îmbrobodit de unii şi de alții. Iar dacă vulpoiul de cumnat, Theodosie Rudeanu, cutează a crede că se poate juca de-a mîța cu şoarecele cu dumnealui jupînul Radu Buzescu, atunci se-nşeală mai amarnic ca niciodată. În sfîrşit, iată-l în această spătărie mică, încrucişîndu-şi iscusința minții cu a celorlalți sfetnici de taină şi cu însuşi voievodul.

Jupîn Radu Buzescu a oftat mulțumit, lăsîndu-şi capul pe speteaza jilțului. Lui, căruia nu i-a venit greu să se descurce printre străini, la curtea Ardealului, nu-i va veni greu să se descurce nici aici, printre ai lui. De-abia acum se simte în toate apele. Vede limpede cum se urcă pe cer steaua luminoasă şi strălucitoare a Buzeştilor. Jupînul Theodosie Rudeanu a-nceput să vorbească de trebile soliceşti... De crainicii care vor striga la oaste şi vor năimi lefegii în olaturile ardelene, la cazaci, în Lehia, ba năzuieşte ca voievodul să-i sloboadă pe ascuns în olaturile sîrbeşti şi bulgăreşti. Cinstitul cumnat pofteşte lefegii. Pentru ce? Nu-i greu de ghicit! Ah, jupîne Theodosie, jupîne Theodosie... Cum te vei întoarce smerit şi ispăşit la rubedeniile domniei tale. Cît despre Mihai, aproape că-l pizmuieşte pentru tăria, liniştea şi măreția cu care stă în Scaun. S-ar părea că s-a născut în leagăn domnesc şi că ține topuzul de vodă de-o viață. Îl îmbracă de minune şi straiele domneşti, după cum de minune îl prinde asprimea feței şi licărul tăios al ochilor. Sfatul de taină şi-a spus cuvîntul. Poate c-a venit vremea să-şi arunce nadele. A tuşit în barbă, şi-a mîngîiat mustățile ungureşti, apoi împreunîndu-şi degetele lungi, cu unghiile tăiate îngrijit, şi-a întors fața frumoasă spre măria sa. În spătăria mică s-a făcut linişte.

De afară se auzeau strigătele rare şi aspre ale străjilor.

— Nu putui să n-ascult smerit sfaturile cumnatului Theodosie Rudeanu, măria-ta! începu Radu Buzescu cu glas plăcut. Nu putui să nu văd cît fuseră de limpezi şi de înțelepte vorbele domniei sale. Aşa-i... Se cuvine ca măria-ta să ai oşti țapene de lefegii. Cu cît vor fi mai mulți şi mai bine armați, mai ales cu arme de foc, cu atît vei avea putere mai mare asupra duşmanilor. Şi dinafară, şi dinăuntru.

Theodosie Rudeanu şi-a muşcat buzele. Ivan aga a mormăit nemulţumit. Nestînjenit, cu un zîmbet uşor animat în colţul gurii, Radu Buzescu şi-a urmat gîndurile.

— Bine se gîndi cumnatul să mă slobozi pe mine la Bator Jicmond şi pe neica la Aron Vodă. Ne-om duce să-ţi slujim cinstit. Nu ne temem că rămîi singur în gura lupilor bătrîni.

Stau doar pe lîngă măria ta celelalte mădulare ale sfatului nostru de taină. Ba eu zic ca de pe acu dumnealui jupîn Theodosie să-ţi slujească de vel logofăt. Să-l mai urnim pe grecoteiul de Tudorache. Acela gîndeşte că ne-om bate pentru slobozenia grecimii...

Mihai s-a-ncruntat, privind în pămînt. Theodosie Rudeanu asculta nemişcat. Radu Buzescu se dovedeşte pe de două ori mai vulpoi decît îl crezuse.

— Eu socotii toate cele chibzuite aici ca lucruri temeinice. Măria-ta să le judeci şi măria-ta să slobozi porunci. Mai vrusei să adaug că birul din Mehedinţi şi din Romanaţi se strînge greu. Fui de cuviinţă să batem cu harapnicele cîţiva moşneni mai îndărătnici. Şi ne gîndirăm şi neica Preda, şi neica Stroie că nu-i nici o grabă cu satele de sub Balş. Oamenii sînt colţoşi şi îndărătnici. Mai ales sînt aţîţaţi de popa Stoica din Fărcaş. E cam tehui popa. Ce-i mai făcu şi lui Cătina Ilie, după cearta măriei-tale! Neica Preda spuse vorbă înţeleaptă: să lăsăm satele la voia măriei-tale. La ce să te mîhnim şi să tulburăm Oltenia, acu cînd trebuie să fie toată un singur om?! Bine-nţeles că dacă le-ar pofti cumnatul Theodosie, ori comisul, ori vel aga, noi, Buzeştii, de-ndată om sta în scări la porunca domniei.

— Despre ce sate-i vorba? întrebă cu glas uscat şi înghiţind în sec jupînul Theodosie Rudeanu.

Radu Buzescu s-a întors zîmbind spre el, povestindu-i tărăgănat despre ce sate anume sfătuiseră ei la Plăviceni, cu o săptămînă în urmă. N-a isprăvit bine de vorbit, că în spătărie a răsunat un sforăit puternic şi clănțănit. Stroie Buzescu adormise, cu capul lăsat pe mapamond.

— Să-l ierte, măria-ta, pe neica, dar fuse astăzi pînă la Comana. Avu de ştiricit despre ale pămînturilor... îl rugă neică Preda...

...Bătea a treia strajă a nopții. Crugul stelelor scăpăta spre zorii duminicii Tomii. În spătăria mică, lumînările ardeau pîlpîit, apropiindu-şi flacăra de cupele sfeşnicului. Ne-nțeleasă şi plină de taine e firea omenească. De ce se simte însingurat aici, în cetatea sa, printre sfetnicii săi? Stă de taină cu sfatul său, boieri bogați, la al căror semn se pot ridica oşti după oşti, dar nu se simte atît de puternic cum s-a simțit în foişorul lui Oană, privind curgerea steagurilor, ca şi năvala năpraznică a supuşilor săi. Deopotrivă se mişcă în straie de vodă, ca şi în straie de tîrgoveț. Poartă în el cugetele lui Mihai de odinioară. Îi va trebui destulă vreme pînă cînd acele cugete vechi să se topească într-unul singur şi să nu mai rămînă decît Mihai Voievodul.

A ridicat privirea asupra boierilor, cercetîndu-le fețele şi ațintindu-i în ochi pe fiecare. Nici unul dintre ei nu se simțea în largul lui atunci cînd îl pironea. Nici chiar încercatul şi puternicul Radu Buzescu.

— Lumina şi adevărul stau în puterea domnului. Adevărul este porunca şi lumina este judecata voievodului. Asemenea înțelepciuni îmi spuse la Plăviceni, cu puține zile în urmă, iubitul meu sfetnic (voise să zică văr) Radu. I-am prețuit totdeauna gîndurile şi vorbele. I le prețuiesc şi de data asta.

Aşa că asupra sfatului nostru de taină iată ce gîndesc,

iubiților mei sfetnici. Mîine voi ține Divan mare cu tot norodul, tîrgoveții, boiernaşii şi căpeteniile de oaste, sub polog, în curtea cetății. La acest Divan, să veniți negreşit. Iar domnia ta, boierule Radu Buzescu, să te găteşti de drum la curtea Ardealului. Vezi, bagă de seamă. Bator Jicmond e viclean, iar ireticul Carillo e însuşi Satana. Să nu cumva să pierdem ceva din puterea noastră, lăsîndune vicleniți de făgăduielile mincinoase şi deşarte ale lui Jicmond Bator... Să... ce să fie? tresări voievodul, întorcînd fața spre uşă. Boierii săriră în picioare, punînd mîna pe junghere. Radu Buzescu scoase două pistoale de sub coantăş, trăgîndu-le cocoaşele.

În spătăria mare se auzeau gemete. Paşi grăbiți. Apoi strigătul aspru al străjilor:

— Halt!

Peste o clipă s-a arătat vătaful Simion. A deschis uşa, făcîndu-i loc jupînului Ştefan Petnahaci, ungurul, care sprijinea de subsuori un călăraş cu pieptul străpuns şi ceapcănul roşu de sînge. Încerca zadarnic să-şi astupe rana. Sîngele îi gîlgîia printre degete, năclăindu-i-le. Avea fața albă şi buzele vinete.

Din doi paşi, Mihai a fost lîngă oştean. L-a luat în brațe fără să-i pese că-i stropeşte coantăşul de atlas, l-a culcat pe spate şi, cu mişcări dibace, i-a deschis ceapcănul. La o palmă sub țîța stingă, călăraşul fusese străpuns de plumb.

— Măria-ta... Haraciul... Buzău... La Ciorogîrla... Ne taie... bolborosi el.

S-a zgîrcit de cîteva ori, l-a năpădit pe gură un val de sînge înspumat, apoi a rămas țapăn, cu ochii holbați la uraniscul zugrăvit cu stele de pe tavanul spătăriei.

Nimeni n-a cutezat să tulbure clipa pe care voievodul a petrecut-o îngenuncheat la capul călăraşului

necunoscut. O clipă doar, de tăcere adîncă, plină de aşteptări. Cu mişcări liniştite, Mihai a închis pleoapele oşteanului. Cînd s-a ridicat, avea faţa împietrită.

— Iată, cinstiți boieri, că viaţa ne învaţă singură ce să facem. Treziți-l pe cinstitul şi vajnicul nostru sfetnic, Stroie.

Gîndesc că nu mai avem ce să mai tălmăcim.

S-a răsucit spre jupîn Ştefan Petnahaci, ungurul.

— Domnia-ta, iei cincizeci de călăreți delii... Goană la Ciorogîrla. Vitejii aceştia - arătă spre oşteanul întins la piciorele lui - vitejii aceştia mor greu. Scapă-i pe ei şi haraciul. Pe asupritori, adu-mi-i în obezi... Vii, jupîne! Priceputu-m-ai? Vii. Pleacă!

Căpitanul ungur a făcut o reverenţă scurtă şi s-a dus, cu mustăţile zbîrlite şi zăngănind mînios din pinteni. Mare i-a fost mirarea jupînului Radu Buzescu cînd, nu mult de la ieşirea căpitanului, s-au auzit afară ropotele dese, dar stăpînite, ale călăreților. Se cheamă că în cetate stă gata la poruncă pe puţin o ceată de delii. Poate şi un steag. Mihai se vădeşte oştean chibzuit, care ştie să vadă dincolo de ziua de mîine...

...Boierii plecaseră. În spătărie rămăsese doar sfeşnicul, mortul, Simion şi el. A ascultat cum se sting în lungul gangurilor paşii boierilor. S-a urcat în Scaun. Privea mortul cu ochii mari. Mari de tot. L-au învăluit simţăminte de duioşie şi poate de slăbiciune. A tăiat şi el în carne vie. A văzut destui oameni înjunghiaţi prin cotloanele ulițelor din Pera şi Galata. Acesta însă e întîiul oştean care moare în slujba lui.

Slujbă poruncită de domnie. Poruncită de domnie... S-a-nfiorat la gîndul puterii pe care-o ţine în mînă. Simion l-a văzut pălind dintr-o dată. Mai ales fruntea i se făcuse

albă, albă de tot. Părea mort. Degetele-i tremurau uşor. A dat porunci cu glas răguşit:

— Simioane!... Să-l duci în biserica domnească. Să-l speli. Să-i pui paloşul pe piept. Lui şi celor de i-o aduce jupîn Petnahaci. L-aş ruga pe diac să le slujească slujba morților... Spune-i postelnicului Tudorache să adune Divanul în biserică. Vornicii de poartă să sloboadă norodul în cetate.

Tocmeşte de la Poarta de Sus, pînă-n tinda bisericii, strajă de ferentari... În Divan să-mi stea în preajmă patru armăşei... Ia-l!

...Singur. Cu gîndurile, cu spata şi cu vechii voievozi. De la ziduri se aud strigătele rare ale străjerilor. Palatul e gol, pustiu şi înghețat. Măcar de-ar mişca oştenii jupînului Nikolaus Theil. E vremea să meargă la culcare. Să intre, cu gînduri cu tot, sub pologul de urşinic al patului. Măcar în noaptea asta de le-ar putea lăsa aîci, ori aiurea. Oriunde! Numai cu el, nu... Vor să risipească haraciul?...

— Diavolicească minte ai, boier Dan, şi străin eşti, biv vel vistiernice, de inima țării ăsteia, murmură voievodul, sculîndu-se cu greutate din Scaun.

2

Conacul boierului Preda Buzescu era durat în piatră, între viile de pe malul drept al Văii Adînci. Din cerdac, Radu Buzescu putea vedea răsărind din marea de frunzet a livezilor coperişul acestor conace de rubedenii. Unele mai apropiate, altele mai depărtate. Aşa cum mai apropiate sau mai depărtate erau şi cugetele rubedeniilor. Bănuielile lui de la Plăviceni se adeveresc

întocmai. Nu trebuia să-l fi speriat pe Mihai cu atîtea rugăminți. Şi-au dezvăluit prea repede gîndurile.

Radu Buzescu a pufăit rar din ciubuc, învăluindu-se într-un nor de fum aromat. Nopțile lui Florar sînt prielnice cugetărilor. Divanul e moale, caftanul de brocart căptuşit cu samur ține o căldură plăcută. Cugetarea înalță mintea şi sufletul. Noroadele de la apus au găsit felurite înțelepciuni pentru a vorbi despre cugetare. Mai bine zis, filosofii acelor noroade... Hm! Cu cît va fi mai grabnic drumul la Ardeal, cu atît mai bine. Dieta se va ține luna asta. După ştirile de le are, Jicmond Bator stă rău cu cancelarul Kovacsocsy. La fel, cu Balthazar Bator. Grofii tineri vor să scuture jugul păgînului. Cei bătrîni, să-l țină. Ținîndu-l, se țin pe ei. Jicmond Bator e un copil, care pocneşte de trufie! Hm! Mihai a împărțit astăzi slujbe bune, la nişte boiernaşi necunoscuți. Radu Ghețea, căpitan de roşii... se cheamă că toată călărimea moşneşească e a voievodului. Dar un căpitan de roşii din Pădureț înseamnă de două ori mai mult. Pădurețul are obştii tari. Şi mai ales, se întinde între Oltenia şi Vlahia mare. Ține drumul Sibiilor. Voievodul n-a pomenit nimic de vama Genunelor. De Novaci... Ce-nseamnă oare că în fața lor, a stăpînilor care şi-au zvîrlit supusul în ocnă, el, voievodul, să-i dea acestuia hrisov de întărire în sămeşia de la Bratilovo?! Buzea Gavrilă s-a uitat la ei ca la nişte momîi. Ce-nseamnă călcarea curților lui Cătina Ilie?

— Mihai, Mihai! mormăi boierul Radu Buzescu, clătinîndu-şi capul a mustrare. Mihai, Mihai!... Cum nu vrei să vezi unde-ți stătu puterea!... S-a răsucit cu fața în sus. De aici se aud sforăiturile lui neica... Țapăn bărbat. Abia-l stăpîni să nu sară la Buzea Gavrilă şi să nu-l snopească. Atîtea răsplăți pentru boiernaşi... Înainte de

vreme. Asta ce-nseamnă, oare, dacă nu altceva decît putere? Slujbaşii ăştia mici pot adesea mai mult decît înşişi vel boierii. Divanul numără cîteva toiege! Curtenii, cîteva mii de săbii. Şi nu săbii de rînd. Mai ales, cei din slujbe... Ştiu tot! Şi dacă ştii, se cheamă că şi poți!

A zîmbit. Înțelepciunea asta care i-a venit acum o va însemna.

Din livadă se ridica viers de privighetoare. Boier Radu Buzescu l-a ascultat cu duioşie. Cît ar fi vrut să schimbe ceva din mohoreala şi plictisul curților acestora, în care nu se prețuieşte o vorbă de duh, în care nu se gustă sunetele unei lăute, sau dulceața unui danț? De ce n-or vrea bărboşii ăştia de boieri, doldora de avuții, să-şi ridice palaturi, să mai deschidă ferestrele şi vînturilor care bat de la apus? Credința le astupă şi ochii, şi urechile! Acu, cînd apusul are lipsă de grîne şi de carne, de miere şi de ceară, de in şi de cînepă, n-ar putea dura şi ei făurării, mori de hîrtie şi pive pentru stofe, pe care să le aducă cu meşteri cu tot, în schimbul roadelor de le rodesc moşiile lor necuprinse? De ce l-o fi hăinit cumnatul Theodosie Rudeanu, cînd cu el doar pusese la cale să mai primenească aerul stătut al țării, să se ridice şi ei, aidoma nemeşilor de peste munți şi a baronilor din țările nemțeşti?!

Mihai nu vrea să vorbească de greci! Visul lui a rămas tot Bizanțul. Nu vede oare că ajutorul nu poate veni de la ghioagă, ci numai de la flintă? Cu vrere, sau fără vrere, îl va lega frumuşel de Ardeal... Şi de mîini, şi de picioare îl va lega... Mai bine zis, se va lega singur. Lefegiii la care năzuieşte îl vor costa mai mult decît poate plăti el, cu toți sameşii lui de băi, cu toți căpitanii de roşii şi cu toată tîrgoveţimea căreia îi dă atîta nas, ca unul care nu şi-a uitat obîrşia... Va împrumuta. De la cine?

Boierul a rîs uşurel... împrumutul e cheia pentru lacătul puterii cu care Mihai vrea să-şi ferece curțile. Atunci n-o să-i mai zică: cinstite sfetnice. O să-şi aducă iarăşi aminte că sîntem veri. Veri buni...

Peste livezi şi peste vii a trecut o adiere răcoroasă de vînt. Undeva, în zarea munților, a fulgerat. S-a auzit un bubuit înfundat. Apoi, după o toană de vreme în care vîntul s-a ostoit, s-a pornit o ploicică repede de primăvară. A fost şi a trecut, ca o părere. Radu Buzescu a ascultat ropotul des al picurilor pe olanele coperişului şi pe frunzetul nucilor din grădină. Tîrziu, dinspre curțile lui Ivan aga, s-a auzit scîrțîit de care încărcate cu povară, tropote de cai şi plesnet de bice.

Boierul a sărit uşor de pe divan şi, sprinten, ținîndu-se de unul din stîlpi, s-a suit pe zidul cerdacului.

...Douăsprezece care cu polog, străjuite de călăraşi, au ieşit unul după altul pe măgura din stînga conacului, afundîndu-se apoi între livezi. Radu Buzescu a ascultat scîrțîitul osiilor, tropotul cailor şi plesnetul bicelor, pînă cînd s-au stins în zarea dinspre Tîrgul Cucului şi a drumului domnesc al Tîrgoviştei.

3

Luni, trei Florar, de ziua sfinților mucenici Timotei şi Mavra, Mihai a ieşit din beciurile de cazne ale armăşiei, palid şi cu fălcile strînse. Îl urmau căpitanii Racea şi Ghețea. Cel dintîi, încruntat şi dîrz. Radu Ghețea, alb ca hîrtia.

Ajuns sub merii de toamnă, țesuți în straie roz de floare, Mihai s-a sprijinit de trunchiul unuia mai bătrîn, cu crengile înnodate, încrucişîndu-şi brațele peste piept.

Răsufla adînc, să-şi primenească bojocii de mirosul greţos al cărnii arse cu fierul. În urechi îi stăruiau urletele cumplite ale clucerului Vintilă. Nici nu l-a pişcat bine gîdele cu cleştele, c-a şi spus tot. Muiere nemernică. Tot sub secure are s-ajungă. Stolnicul a murit ca un viteaz, fără să scoată un geamăt. Halal om.

Dumnezeu să-l ierte. Dacă l-ar fi slujit pe el, în locul Danului, ar fi ajuns departe... Negreşit că-i va da trupul văduvei, să-l îngroape cu toată cinstea.

Peste meri treceau în zuzuit dulce albinele. Era o după-amiază călduță şi îmbălsămată. Ploaia de azi-noapte revenise pămîntul. Dincolo de ziduri, copacii bătrîni ai Ciutăriei domneşti păreau învăluiți în catifele verzi. Bondari cu pîntece de aur cercetau florile livezii. S-a întors cu repeziciune pe călcîie, țintuindu-l pe Radu Ghețea cu o privire grea şi neguroasă.

— Nu purta vrăjmăşie domnului tău pentru asprimea lui, căpitane Ghețea, spuse voievodul, cu glas răguşit. Pedeapsa e născută din dragoste... Ți-am mai spus-o, nu de multă vreme. În țara asta, în teaca domniei n-o să mai intre decît o sabie. Sabia mea! A rîs aspru. Ai inima prea moale, căpițane!... Duceți-vă la grajduri. Aşteptați-mă, cu Simion, la scara cea mică.

A plecat, fără să se mai uite înapoi.

...La două ceasuri înaintea vecerniei, voievodul, urmat de Racea, Ghețea şi vătaful Simion, trecuse Podul de la Turn şi urca la trap țăcănit printre livezile monastirii Sfîntului Nicolae, pe care o ctitorise în vremea băniei. Ici, colo, cîte-un călugăraş curăța pomii de omizi. Se auzeau limpede strigăte de vătafi, scîrțîit de care şi vorbe aspre, rostite într-o limbă străină. Drumul suia lin. Ieşiseră din livezi şi intraseră între viile care îmbrăcau dealul în toată

partea lui de la răsărit şi miazăzi. Au ajuns din urmă un convoi de care încărcate cu bolovani. Cărăuşii, moşneni după port, şi-au scos cuşmele, închinîndu-şi frunţile. Nu-l cunoscuseră pe măria sa. Mihai şi-a strunit calul la pas abia cînd a ajuns în faţa clopotniţei.

Aici, sus, un furnicar de oameni roia în toate părţile, sub priveghiul vătafilor domneşti. Toţi rumânii monastirii, toţi robii ţigani, alături de întemniţaţii agiei, cu tărgi, cu roabe, cu braţele, cărau bolovani, pietriş şi nisip, la rădăcina zidurilor ridicate de-o şchioapă. Meşterii saşi strigau de-a valma cu zidarii domneşti. Mihai a clătinat mulţumit din cap. Bicele vătafilor ajungeau din urmă pe cei mai leneşi. Zidurile au crescut ca din pămînt. Într-o lună, monastirea va fi cetate, ca toate cetăţile. Pînă să-l cunoască vătafii, a sărit sprinten din şa, a zvîrlit frîiele în mîna lui Simion şi s-a îndreptat spre clopotniţă.

Racea şi Gheţea l-au urmat îndeaproape. A trecut pe lîngă fratele portar fără să-i ia seama. La fel pe lîngă fratele clopotar. Scara de lemn a clopotniţei a scîrţîit jalnic sub paşii celor trei bărbaţi.

Clopotniţa avea un acoperiş de şindrilă, ridicat la un stat de om deasupra pălimarului care mărginea foişorul podit cu scîndură. De grinzile acoperişului atîrnau cele trei clopote mici ale monastirii. Într-un colţ al foişorului erau închipuite două laviţe şi o măsuţă de lemn geluit. Mihai s-a sprijinit cu coatele de pălimar, lăsîndu-şi privirea să hălăduiască peste Tîrgul său de Scaun.

Însera. Văluri subţiri de pîclişuri albăstrii se ţeseau peste trestiişurile dese şi înalte, crescute pe malurile lacului Icoanei şi ale Văii Adînci. Asfinţitul îşi revărsa purpura peste tîrg, însîngerînd clopotniţele bisericilor şi foişoarelor cetăţii. Steagul mare al ţării flutura lin în

boarea serii. Jos, robii îşi conteniseră truda. Se îndreptau sub priveghiul vătafilor spre poala monastirii, unde-i aşteptau cazanele cu fiertură. Preceas de noapte. Linişte... Din depărtare, scîrțîit abia auzit de care. Dinspre Livedea Gospod, rînchezatul iepelor care-şi cheamă mînjii. Liliecii au prins să zboare prin fața foişorului, repezit şi frînt. A trecut zuzuind o rădaşcă. Ajunge pînă aici cîntecul aspru al tabacilor, care-şi scot pieile din bălțile de la Sfîntul Elefterie. Prin livezi, merii şi caişii par jupînițe sfioase, gătite în horbote de mireasă.

...E aşa de aproape de inima tîrgului şi a țării! Şi-i sînt atît de dragi livezile astea bogate, şi viile, şi clopotnițele vechi cît veacurile, şi cetatea asta mohorîtă, țapănă şi neînduplecată, gata să scuipe foc... A tresărit şi s-a ridicat în capul oaselor. De aici vede bine cum pe Drumul Beilicului gonesc doi călăreți. Ba parcă le-ar auzi şi tropotul, atunci cînd iau în picioarele gonacilor Podul Turcului. Au pierit ca o arătare sub dealul Mitropoliei. Se cheamă că diacul Nathanail şi-a mîntuit scrisorile către capuchehaia Iani şi către Andronic Cantacuzin... În şase zile umblătorii de Țarigrad vor ajunge la porțile Iflak-Saraiului... Cît ar fi vrut să-l atîrne în grindă pe dumnealui fostul mare vistiernic Dan! Lui să-i smulgă gîdea carnea de pe trup şuviță cu şuviță, bucățică cu bucățică... Are mărturiile mai vechi ale lui Jipa. Pe cele mai noi ale clucerului Vintilă. Dar e legat de mîini şi de picioare.

Un val de furie neputincioasă i-a gonit sîngele din obraji. E legat. Pe Dan îl ține în brațe divan effendesi. Îl ține însuşi Sinan Paşa, lăsîndu-i-l ca pe un cui în coastă. Îl ține Mihnea Turcitul... Dan are legături trainice cu Movileştii, care uneltesc în Lehia pe lîngă pan Zamoyski. Dacă i-ar lua capul, duşmăniile astăzi ascunse mîine l-ar

păli fățiş. Nu trebuie să tulbure încă Lehia. Are doar nevoie de cazaci. Mai ales nu trebuie să răscolească Stambulul. Are lipsă ca în Moldova să rămînă domn Aron Vodă. La ce i-ar ațîța împotriva lui pe Movileşti, care aşteaptă doar prilej potrivit să intre în Iaşi?!

De cînd a urcat în Scaun, i-a fost hărăzită mucenicia răbdării şi a stăpînirii de sine. Lui, care niciodată nu s-a stăpînit.

Asta-l îmbătrîneşte. Poate e mai bine ca Dan să trăiască. Altfel, cumpăna s-ar pleca prea mult în favoarea verilor săi, Buzeştii. Partida lui Theodosie Rudeanu e prea slabă...

— Prea slabă, căpitanii mei, se întoarse el către cei doi oşteni, care aşteptau tăcuți şi nemişcați voia şi porunca lui.

A rîs. Din gît.

— Căpitanilor!

— La poruncă, măria-ta!

— Şedeți pe lavița lui kir Evghenie, prea cuviosul egumen al ctitoriei mele, care mă vinde ca Iuda... Iude! Iude! Cîtă putere n-ar fi în țara asta, fără voi, iudelor!

Amenință-tîrgul cu pumnul.

Se-nnoptase de-a binelea. Peste Bucureşti s-au revărsat dangătele rare, adînci şi cucernice, ale clopotelor de vecernie...

— V-am chemat, căpitanii mei, să răspundeți unor gînduri tainice, care mă macină...

Fața măriei sale nu se mai vede. Doar ochii îi strălucesc în întuneric. Şi din cînd în cînd, dinții.

— Ghețeo!

— Poruncă, doamne!

— Să-mi bați toate căpităniile... Pe toate şleaurile, de la Dunăre pînă la Bucureşti şi de la Bucureşti la cetățile de

sub munte, să-mi durezi foişoare de strajă. Din poştă-n poştă. Să aibă la-ndemînă bălegar, frunze veştede, cîrpe îmbîcsite cu păcură. La fiecare foişor să stea în priveghi doi roşii. Cum intră oaste vrăjmaşă în țară, goana la Scaun... Înțeles?

— Prea plecat la poruncă, măria-ta!

Mihai se ridicase. Sub paşii lui, podinele clopotniței bocăneau înfundat. Ghețea îl vedea zugrăvindu-se pe noapte, ca un moroi.

— La jumătatea lui Cuptor să fie gata. Cu privighetorii în ele.

— Au să fie, doamne!

— Ştiu! Acu deschide urechile, căpitane... La toamnă, bagă de seamă, la toamnă - repetă voievodul în şoaptă, oprindu-se din mers - cînd oştile Craiovei vor trece Oltul, tu să fii cu Pădurețul la Tîrgovişte şi să le faci straja dinspre munte. Iar iuzbaşul Nicolae, de-l făcui căpitan de Ruşii de Vede, să facă straja spre Dunăre. Lui Cocea, căpitanul de la Buzău, să-i spui să stea în priveghi către Brăila şi Galați. Să nu se mişte fără porunca mea... Aşa! Ba, ascultă! Fînul să-l tragi parte la Negru Vodă, parte la Piteşti. Ovăzul de nu-l iei cu oastea îngroapă-l în gropnițe, de care sa nu ştii decît tu şi doi iuzbaşi de credință. Aşa să facă toți căpitanii de roşii. Pulberea de-o s-o mai primeşti, zideşte-o tot la cetatea lui Negru Vodă... Pentru pază să laşi la Argeş a treia parte din roşii căpităniei, cu un hotnog inimos... Ai bani la căpitănie?

— Dajdia roşilor, măria ta!

— Să cumperi niscai turme pe sama căpităniei. Aşa să facă şi Cocea, şi Nicolae. Să le pască oştenii bătrîni, la locuri ferite. Să vă puneți carne la uscat. Nu carecumva să vă aud că n-aveți ce mînca! Vă iau căpățînile fără tocmeală!

— Măria-ta!
— Taci!... Raceo!
— Doamne!
— Eşti căpăţînos.
— Cu voia măriei tale.
— Vino să te trag de barbă.
— Iacătă-mă, doamne!

Racea a îngenuncheat în faţa voievodului. Mihai l-a apucat de bărboi şi l-a zgîlţîit zdravăn.

— Aşa! Te-am certat în faţa fratelui tău. Altă dată am să te bat în sfatul de oaste cu topuzul. Să ştii că nimeni nu judecă în tîrg, ori aiurea, decît slujbaşii domneşti întăriţi cu hrisov, Divanul şi domnia mea.

Racea mormăi ceva în barbă.

— Ei?

— Ascult porunca, măria-ta!

...În noaptea aceea, Radu Ghenea şi Racea au străjuit cugetul şi trupul voievodului. Au răspuns după priceperea lor întrebărilor care-l frămîntau. I-au ascultat poruncile. Racea era de lipsă, cît mai degrabă, să afle taina focului săsesc.

Acela care aprindea zidurile cetăţilor. S-o afle de la signorul Mantovano, Pe lîngă asta, să înveţe de la tălian cum se umplu ghiulelele de tuci cu iarbă de puşcă şi cum trebuie zvîrlite ca să poată aprinde taberele duşmanului. Dar mai ales să privegheze cetatea, făurăriile şi pe tălieni. Vînzarea a-nceput să dea tîrcoale Scaunului...

Voievodul a oftat cu obidă. I-a cuprins pe cei doi căpitani pe după umeri şi i-a împins lîngă pălimar. De sub livezi, Bucureştiul clipea somnoros. Se auzeau doar psalmii călugărilor, venind ca dintr-o depărtare...

— Într-o noapte ca asta, m-am mărturisit fratelui vostru, căpitanul Mîrzea. În olat străin, cînd mă aştepta pentru jurămînt oaste străină. Acum mă mărturisesc vouă... Căpitanilor, căpitanilor. Hăinia şi pizma rod temeliile țării! Trebuie să ne ascundem dragostea către moşia noastră, ca pe un lucru de furat. Îi spuneam tigheceanului de văpaița pe care-au purtat-o voievozii vechi, din tată-n fiu, peste veacuri. Atunci eram întristat şi însingurat. De curînd văzui şi înțelesei cugetul norodului meu... Năzuieşte spre slobozenie, ca apa revărsată spre matca ei firească... Gînduri, gînduri. Să ştiu vămile slobode, iarmaroacele îmbelşugate, satele aşezate temeinic... Să văd steagul oştirii fîlfîind în vînt, fără teamă c-o să-l scuipe nişte zarafi păduchioşi... Doamne, Doamne! Luminează mințile pizmaşilor.

— Să le lumineze gîdea, măria ta, spuse Racea.

— Da! Ai dreptate, căpitane, scrîşni voievodul. Martor mi-e unul. Dumnezeu că am urcat în Scaun cu gînduri de creştinească iertăciune, de părintească blîndețe şi de omenească pricepere pentru greşelile semenilor... Odinioară, în vremea băniei mele, cînd am ctitorit această sfîntă monastire, îmi ziceam că-mi durez temei bun pentru primirea vieții veşnice.

A tăcut. Boarea înmiresmată a nopții de Florar se talazuia prin văzduhuri, ca o adiere.

— Nimic nu am adus în lumea de față, precum nu putem lua nimic. Doar slava vitejească şi sîngele vărsat întru slobozenia țării rămîne fără uitare, atunci cînd ne vom stinge ca fumul, şi ca umbra, şi ca visul... Iar greşelile noastre, şi poruncile, şi caznele cu care-i muncim pe haini, săvîrşite spre cinstirea acelei slavi vitejeşti şi spre dobîndirea slobozeniilor, cu sînge păstrate peste veacuri, să fie păcatele cu care mă voi

înfățișa la judecata de apoi... Păcatele mele să fie, murmură voievodul cu glas înecat.

— Măria-ta - îngînă Ghețea, stăpînindu-şi cu greu tremurai vorbelor - într-o noapte de taină ca asta, iată ce mi-a mărturisit diacul Nathanail.

— Spune, căpitane, îl îmbie Mihai moale.

— Zicea diacul că stă în sabia voievozilor adevăr. Mult adevăr, atunci cînd o ridică pentru răsufletul norodului pe căre-l păstoresc. În mare minciună şi în crîncenă rătăcire se zbat, atunci cînd îi culca tăişul pe grumazul mulțimii. Lumina lor şi sfințenia lor din cumpăna pe care-o țin plecată spre libertate se trage. Aşa cum au făcut voievozii vechi, ca Mircea Bătrînul. Sau Ştefan cel Sfînt de la Moldova... E calea pe care-o au deschisă voievozii spre zarişte a viitorimilor şi spre cinstirea noroadelor...

Radu Ghețea îşi simțea bătăile inimii zvîcnindu-i în tîmple. Şi pe măria sa încordîndu-se. L-a auzit răsuflînd pripit şi greu.

— Destul, oştenii mei, a poruncit voievodul cu glas domol. Să mergem şi să vedem în ce chip Mina zugravul l-a înfățişat pe arhanghelul Mihail. Să-l cercetăm pe kir Evghenie despre răvaşul ascuns în bîtă. Să ne cercetăm cugetele în sihăstria monastirii. Să ne rugăm pentru odihna viteazului meu duşman, stolnicul Sîrbu... Pentru păcatele noastre...

S-a întors către scări. A făcut cîțiva paşi. Atunci, căpitanii l-au auzit murmurînd vorbe ne-nțelese:

— Nimic nu rămîne peste veac, decît dania trudei şi a sîngelui... Spre ce zare a viitorimilor?... Veac negru, veac negru!... Ape tulburi, ape tulburi!...

După aceste vorbe fără şir, măria sa a coborît treptele înguste repede şi zornăind din pinteni. Jos, în uşa

clopotniței, aştepta ca o stană vătaful Simion. Cînd au luat curtea în răspăr către monastire, dintr-o turlă a țipat aspru o cucuvaie. Mihai s-a oprit s-o asculte.

Radu Ghețea l-a auzit murmurînd pentru a doua oară.

— Ape tulburi, ape tulburi!...

Au izbucnit clopotele. Ca o chemare şi ca un răspuns. Căpitanii au îndăluit pe urmele măriei sale, cu inima plină de glasul adînc al clopotelor. Glas în care auzeau mii şi mii de copite slobozite în goană. Era noapte. Noapte senină, fără lună.

CARTEA A ȘASEA

RĂSCOALA

I

1

Peste zare se țesuseră pînze sidefii de borangic. Amurgul învăluie Cremenarii, alintîndu-l cu miresme de fîn copt şi trifoişte cosită proaspăt. Cneazul Ghețea şedea în Cerdac şi pufăia din lulea. Din cînd în cînd trăgea cu coada ochiului la fie-su. Atunci, trăsăturile aspre i se îmblînzeau. Un zîmbet, ca o părere, îi lumina obrajii. Tuşea, scuipa peste pălimar şi-o lua de la-nceput cu pufăitul, bodogănind pentru sine:

— Aşa, aşa, tartore. Îți şade bine şi cu furca, nu numai cu sabia... Apoi tare, cu glas gros şi poruncitor: Vezi c-ai lăsat o brazdă neîntoarsă... După ce isprăveşti, adapă vitele.

Radu Ghețea a ridicat ochii, zîmbindu-i. Fără să răspundă, a trecut la brazda aromită de fîn.

Într-un ungher de boltă, luceafărul de seară licăreşte vesel.

După ce-a aruncat o furcă bună de fîn proaspăt în scară şi a rînit balega, Radu Ghețea s-a aşezat lîngă cneaz, cu un oftat mulțumit.

— Ei? Cum te simți în Opinci şi-n cămaşă de in?

— De ce mă-ntrebi?

— N-am voie?

— Ba ai!

— Îmi dai tu?

— S-ar putea...

— Ți s-a urcat căpitănia la cap!

— Asta-i mulțumită pentru o zi de lucru?

— Ai vrea să mă închin şi să-ți cad în genunchi?

— Dumnezeu să te-nțeleagă, taică! Mă înhați de barbă în mijlocul verii, zor-nevoie să mă-nsor. Mă pui la coasă, cînd eram de lipsă la căpitănie, zîmbi şiret Radu Ghețea.

— Poate nu vrei să te-nsori?! se îmblînzi cneazul. La o adică, te-ai îndopat cu ce-ai avut nevoie.

— Taică!

— Să taci, fecior de lele! Ai făcut fata de ocară şi de rîsul satului... Dacă ai fi iubit-o cu adevărat, te-ai fi gîndit mai bine.

— De ce mă asupreşti pe nedrept? N-am altă bucurie mai mare decît să mă cunun. L-aş fi aşteptat pe Vasile. Să fim cu toții... Nici Racea nu poate veni.

— Să-i fie de bine... Ce-am zis, rămîne zis... Am lipsă de nepot.

— Cu o lună înainte, cu una după, îl zădărî flăcăul.

— Nici o zi, căpitane. La anii mei şi la vremurile astea ale voievodului tău, o clipă poate însemna cît un an.

Cneazul a tras din pipă. La lumina roşiatică a jarului, Radu Ghețea i-a văzut obrajii împietriți într-o voință de nestrămutat.

— Taică, haide să vorbim ca oamenii. Înmoaie-ți cerbicea şi spune-mi tot ce ai împotriva mea. M-ai alungat cu ocară din satul pe care-l iubesc...

— Nu-l iubeşti. Altfel te-ai fi ispăşit.

— Nu sînt slugă!

— *Hm!*

— M-ai alungat de lîngă Ancuța.

— Nu te-ai fi dus.

— Nu sînt muiere.

— Hm!

— Cinstit am fost şi sînt. Județul nu l-am făcut moşia

mea.

— Atîta ți-ar fi trebuit... Te jugăneam!

— Pe zarafi i-am trecut prin sabie.

— M-aş fi mirat să n-o fi făcut. Doar nu eşti nici slugă, nici muiere.

— Eu atîta aveam. Te ascult pe domnia ta.

Cneazul şi-a scuturat pipa, încet şi grijuliu, bătînd-o de pălimar. Ploaia de scîntei a licărit o clipă, ca un roi de licurici. A tuşit. Apoi a vorbit domol, către întunericul care se lăsase peste sat:

— M-am tot gîndit şi răzgîndit. Mai ales, ast'iarnă. Eram singur şi aulea crivățul la Izvorul Lupilor. M-am gîndit la rostul nostru, al pămîntenilor. Fălos am fost şi fălos sînt că te ştiu căpitan de oaste... Auzi? Căpitan peste toți roşii Țării Româneşti! Mare cinste ne-a făcut nouă, Gheţuleştilor, măria sa. Pot să-ți mărturisesc că mai mare cinste ca tine n-a avut nici unul din neamurile noastre. Ascultă, Radule...s-a întors către fie-su. Glasul avea învăluiri joase şi adînci: Gropnița Neagăi a pus capăt gîndurilor astea fără început şi fără sfîrşit. Rostul nostru e altul decît rostul celor ce, printr-o trecătoare petrecere a puterii, se-nfruptă ca nişte netrebnici din truda şi din agonisita norodului. Viața atotcuprinzătoare stă de partea celor care ară şi seamănă, fătul meu. A celor care culeg prune, bat fierul pe nicovală şi poartă negoațele lumii. Radule, Radule! Ochii ăştia bătrîni pot deseori vedea mai departe decît ochii voştri tineri şi zburdați.

Măria sa are gînduri bune. Străjniceşte neostenit asupra dreptății... Dar, cu o floare nu se face primăvară, Radule, fătul meu! Tu ascultă-l pe taică-tu, care ți-a dat viață şi care stă sub umbrele morții.

— Taică!

— Ei? Ce-i cu asta?! La toți ne cade soroc neîmblînzit.

Se cuvine să ne înfățișăm lui ca nişte bărbați ce sîntem. Se cuvine să ne înfățișăm cu răboajele bine socotite. Fără să rămînem îndatorați cuiva. Nici chiar vieții ăsteia, cîrcotaşe, rumenă, frumoasă şi cîteodată curvă. Eu nu voi să te smintesc din calea ta... Fereascămă sfîntul. Dar găsesc de cuviință, într-un ceas mare, săți mărturisesc nişte gînduri care mă asupresc. Iertate săți fie greşelile tale, cele cu voie şi fără de voie... Iacă, miai adus atîta faimă şi atîta cinste, cît nu trăgeam nădejde vreodată! Pentru asta să fii binecuvîntat...

Bătrînul începuse să vorbească frînt şi gîfîit. Pe cer, stelele se aprinseseră spuză.

— Mă grăbesc cu însurătoarea, trăgînd învățături de la vremuri. Pentru noi sînt grele. Astăzi, măria sa are lipsă de călăreți. De aceea ne caută în coarne şi ne sloboade frîul. Noi zburdăm ca mînjii, uităm de primejdie, ne sfădim, ne-mprăştiem, ne tragem în pîră şi în judecată pentru cîte-o brazdă, ne țăruşim ocinele şi ne sumețim să fim boiernaşi. Mîine, măria sa şi-a încheiat socotelile. Sau poate, Doamne fereşte, apucă calea pribegiei... Atunci iese din neguri unul ca Danul. Feciorii lui. Fiicele şi nepoții. Scapă dulăii căftăniți din lanț şi ne înfulecă cu cioareci cu tot... Măi băiete! De la un capăt de veac la alt capăt de veac, truditorii nu s-au abătut la pămînt. Satele ard, răsar altele. Poporenii se robesc, alte mii le iau locul. Norodul îşi primeneşte sîngele, norodul e însuşi pămîntul şi veşnicia... Gîndul ăsta m-a fulgerat cînd am îngropat-o creştineşte pe fiica duşmanului nostru de moarte. Dacă ți-o folosi, m-oi bucura. Pîntecele muierii tale, pe care-o iubeşti, e pentru tine una cu holda. Asta-i... Acu du-te şiți găteşte straiele, că mîine purcezi s-o aduci pe Ancuța, după datină... Ai turnat rachiu în ploscă?

— Turnat, taică!

— Ți-ai împodobit frîiele cu cordele?

— Împodobit!

— Să nu-ți mai calce piciorul pe la alde Bojin, pînă-n cununie, auzi!

— Aud!

— Eu mă duc să mă culc. Sînt trudit!

— Noapte bună, taică!

— Noapte bună, fiule! Vezi c-ai uitat furca-n brazdă...

...Își aşternuse cojocul peste un braț de fîn. Stătea trîntit pe spate, cu mîinile încrucişate sub ceafă şi mesteca un fir uscat de lucernă. Era dulce şi aromit. Carul mare se cumpănea peste vîrfurile brazilor, cu roata dinapoi proptită-n Izvorul Lupilor. Greierii țîrîiau subțire, poftindu-l parcă la un sfat de mult dorit. Sub cetini clipea vesel un licurici. Din grajd se auzea rumegatul vacii. Piedicile de fier ale cailor, care păşteau prin preajmă, clincheteau într-una. S-a întins, a căscat prelung, s-a răsucit de cîteva ori, căutîndu-şi loc mai potrivit. Îl stăpîneşte o oboseală plăcută. Iată ce-nseamnă să fii tu însuți. Tragi la coasă, aduni fînul, adăpi vitele. Mîine eşti vornicel, poimîine mire. O să vină vremea secerii, apoi a culesului. Toamna se leagă alte nunți şi alte cumetrii. Viața curge străvezie, ici cu bulboane, dincolo lin, întocmai cum curge Argeşul. Curgi împreună cu ea şi alături de ceilalți asemenea ție. Aici, sub uraniscul brodat cu stele de argint, sorbind aerul îmbălsămat al nopții de vară, toate frămîntările, toate urile şi toate patimile par îndepărtate.

Un zgomot uşor de paşi moi. Scara cerdacului abia scîrțîie. S-a săltat într-un cot. Ursanul s-a oprit în colțul casei, legănîndu-şi căpățîna şi mormăind neliniştit. Apoi s-a ridicat pe labele dinapoi, amişunînd spre munte. Fără

nici o codeală, cu paşi prelinşi, lungi şi neauziți, s-a topit în stîncăraia din spatele casei.

Radu Ghețea a zîmbit. Pe fiecare îl cheamă de la o vreme baştina. Pînă şi pe Cufurici. Poate dacă l-ar fi strigat? La ce să-l strige? Datina ursului e să fie urs... De la moartea Neagăi, se simte mai împăcat cu sine. De ce? Nu ştie... Să fi fost copilul lui Vasile? S-ar mira! Nu i-a spus nimic. Poate al celuilalt... A căscat trosnindu-şi fălcile. Pămîntul aromeşte ca un sîn de fecioară...

2

Cireşul pietros, crescut sub ferestrele mari şi boltite ale spătăriei mici, îşi pîrguia roadele în căldura molatică a soarelui. Mihai s-a plecat în afară, a prins o ramură, apoi a tras-o în spătărie.

— Pofteşte, părinte, îl îmbie voievodul pe Girolamo Estorga, arătîndu-i nişte cireşe mari şi cărnoase. Pofteşte! Te-ai ostenit destul pînă acum...

Iezuitul a ieşit din întunecimea odăii, călcînd moale. O rază de soare cădea pieziş pe fața principelui. Girolamo Estorga a luat aminte la sprîncenele încruntate, la părul tuns scurt, la trăsăturile bărbăteşti, frumoase, de-o frumusețe severă şi austeră. A ciugulit cireşile, mulțumind printr-o reverență. Mihai a dat drumul crengii, care a rămas cîtăva vreme îndoită, apoi s-a dezdoit uşor, uşor, îndreptîndu-şi frunzele spre lumină. Cu mîinile la spate, voievodal privea munca tunarilor. Două perechi de bivoli trăgeau la vîrtejurile care urcau pe ziduri un tun de cetate. În foişor, signor Mantovano priveghea lucrul. Vîrtejurile scîrțîiau. Oştenii se-n-demnau cu strigăte şi sudălmi.

— Măria-ta, poți fi mulțumit... ai găsit un vrednic slujbaş în signor Mantovano. Şi mai ales, un meşter priceput. Falconetele turnate de el par aduse de la Venezia.

Girolamo Estorga vorbea limba țării, îndulcind cuvintele şi apăsînd uşor unele sunete. Mihai a zîmbit subțire:

— Da, da! E tare priceput signorul Mantovano! Tare priceput...

Iezuitul a înghițit în sec. Zîmbetul principelui îi dădea de bănuit.

— Apusul a luat-o înaintea răsăritului, măria-ta... Armele de foc cele mai bune apusul le face. Apusul are corăbii de negoț, apusul are oraşe înfloritoare, curți regeşti strălucite.

Gemenii sînt liberi... Toate astea au crescut sub aripa ocrotitoare a sfîntului părinte de la Roma. Dă-mi voie, doamne, să-ți aduc aminte de fratele măriei tale, luminatul Petro Voievod. El privea altfel şi apusul, şi credința adevărată...

— De aceea şi-a pierdut sufletul şi mai apoi capul...

— Dar Movileştii?

— Slugile leahului!

— Dacă Lehia, în numele adevăratei credințe, i-ar sui în scaunul Moldaviei pe Movileşti, măria-ta! ? Dacă Ardealul, în numele aceleiaşi credințe, ar vrea ca şi Țara Românească...

— Destul! tună Mihai, privindu-l crîncen.

Girolamo Estorga şi-a tras capul în gulerul sutanei.

— Nu te speria, sfinția ta! rîse Mihai. Te-am ascultat cu luare-aminte. Cu îngăduință... M-am luminat. Sfinția ta socoți că n-ar trebui să-mi trimet ierarhii la sfîntul sinod de la Iaşi. Să-i las în pace pe ruteni şi să mă gîndesc

dacă nu cumva credința cea adevărată stă la Roma, şi nu la Constantinopol.

Poate dac-aş găsi-o la Roma, n-ar mai trebui să mă zbat în atîtea nevoi. Poate c-aş primi destule balimezuri, destule falconete, destui oşteni pricepuți ca signorul Mantovano...

Poate-aş avea şi eu o curte strălucită ca riga frîncilor. Tîrgurile mele ar fi tîrguri înfloritoare...

Începuse să umble prin spătărie cu paşi repezi. Cizmulițele de safian cu tocuri înalte călcau apăsat pe lespezi. Cînd se apropia de fereastră, soarele străfulgera în bumbii de rubin ai coantăşului. L-a înhățat pe iezuit de mîneca largă a sutanei şi l-a dus, aproape-n zbor, pînă sub tabloul măriei sale Ştefan Voievod.

— Îl cunoşti?

— Numele lui e slăvit de toată creştinătatea! însăşi sanctitatea sa...

— Ştefan Voievod nu şi-a lepădat credința, i-o reteză Mihai, împingîndu-l în partea cealaltă a scaunului domnesc, de unde-i privea Vodă Cercel. Nici fratele meu n-a făcut-o pînă la urmă. Nici Țepeş Vodă. Nici măria sa Mircea Bătrînul, nici Radu de la Afumați, nici Neagoe cel blînd şi înțelept, nici... Înşira pe rînd numele voievozilor Țării Româneşti purtîndu-l prin fața cadrelor de aur învechit de vremuri. S-a sprijinit cu spatele de prichiciul ferestrei. Un fir de vînt i-a zbîrlit părul negru şi creț. A tras aer în piept, apoi cu glas frînt şi adînc:

— Te prețuiesc, părinte Girolamo Estorga. Te prețuiesc pentru îndărătnicia cu care-ți aperi credința, pentru iscusințele-ți diplomaticeşti, pentru ceea ce ştii şi mai ales pentru ceea ce vrei să ştii.

Iezuitul şi-a tras obrazul în umbra unei perdele.

— Da, da! Te prețuiesc pe sfinția ta, ca şi bunătățile

apusului. Da' să ştii, părinte, că noi nu ne putem lepăda credința şi obiceiele ca pe nişte straie vechi. Ele s-au născut odată cu noi, ne-au fost aproape la bucurie, dar mai ales la durere... Cu ele ne botezăm copiii, cu ele ne nuntim, cu ele ne împărtăşim înainte de moarte... Cu ele purcedem la război sau la ospețe. Credința intrată în inima poporenilor n-o poate schimba voievodul cu o poruncă, într-o zi, nici cu zece porunci, într-un an... Iar eu?... Eu cum aş putea să-mi lepăd credința? Să mă lepăd de ai mei? Să fiu urgisit de viitorime? Să port anatema dincolo de moarte? Blestemul supuşilor mei?... Părinte, părinte! Nu sînteți slobozi să vă cîştigați mireni cîți poftiți? Asuprim noi pe cei de altă lege?

La ce mă ispiteşti, atunci, părinte? Avem cu toții loc sub soare. Să ne închinăm Domnului, fiecare după cugetul nostru, şi să nu căutăm pierzania aproapelui, atunci cînd se află la nevoie... Să nu-i întindem mîna cu crucea, înaintea mîinii care să-l scoată din vîltoare... Iată, sîngele mi-l dau pentru creştinătate, da' credința, ba!

— Mă închin în fața cugetărilor măriei tale, spuse istovit Girolamo Estorga, plecîndu-se adînc, cu mîinile încrucişate la piept. S-ar putea ca măria-ta să-l aştepți zadarnic pe solul imperial Ioan de Marini Polii, după cum zadarnic l-ai aşteptat şi pe reverendul Corneliu de Nona, canonic de Udria şi arhidiacon la biserica Ieronim di Ripeta din Roma, solul sanctității sale... Am să-mi aduc aminte cu bucurie de pilda măriei tale, care spune că celui ce se-neacă nu-i întinde întîi mîna cu crucea. Nu-i cere întîi pocăință. Ar putea muri înainte de a-l scăpa... Eu, într-o clipă de primejdie, aş primi şi mîna cu crucea. Dumnezeu să binecuvînteze pe măria-ta şi s-o aibă în sfînta lui pază... Amen!

A ieşit, fîlfîindu-şi poalele sutanei. Clanța grea de bronz

s-a închis abia auzit. În cireş, vrăbiile încinseseră sobor vesel. Falconeta se bălăngănea în frînghiile vîrtejurilor care-o treceau peste creasta zimțată a foişorului. Mihai a bătut din palme. Era îngîndurat. Cute adînci i se săpaseră între sprîncene.

— Să vină dumnealui sasul Rudolfu Klein, i-a poruncit vătafului Simion, care-şi vîrîse capul în spătărie... Şi logofătul Udrişte.

★

— Blăstămată să fie domnia asta, într-un Scaun sărac, hainit, încolțit. Blăstămată țară, afurisiți şi căpățînoşi oameni... Mai bine-mi vedeam de negoațe şi mă duceam dracului, unde a dus mutu iapa.

— Nu huli, măria-ta.

— Nu huli... Doamnia ta, diece, ai dobîndit seninătatea anilor şi a pustniciei. Scrii hrisoave şi te închini. Eu fierb.

De mînie, de ruşine, de gînduri pidosnice. Mîrzea nu mai vine. Papistaşul îmi aruncă în obraz vorbe mai nemernice decît sudălmile. Jicmond Bator țese urzeli. Ce urzeli, nu ştiu limpede. Dar le simt... Le simt, le visez noaptea. L-ai văzut astăzi pe vel cămăraş? A judecat o pricină cu nişte zarafi, şi zarafii i-au sfîşiat hainele, l-au lovit şi l-au scuipat. Mă doare, diece! Mă doare, îmi sîngerează inima! Ah, cînd are să bată ceasul socotelilor?! Cînd, Doamne!...

Alerga de colo, colo prin iatac, frămîntîndu-şi mîinile şi trăgîndu-se de barbă. Lumînările sfeşnicului pîlpîiau speriate.

— Rudolfu Klein îmi aduse ştiri bune. Costă bani grei...

Bani... Bani şi iarăşi bani. Abia ajunsei să plătesc lefurile nemților şi cazacilor. Dacă nu-i plătesc, se dedau

la furtişaguri şi la prădăciuni. Zice că dieta s-a pus cruce. Nemeşii vor pace. Au venit la Turda, străjuiți de oşti. Nu vor să-l asculte pe Jicmond Bator. Poate o să se gîndească la oştile mele. Că am să-i stau în sprijin, numai să fie cinstit. Numai să nu umble cu zînzanii la curtea lui Aron. Numai să nu poprească solii împărăteşti... Ce face la Iaşi hotnogul Ştefan Răzvan?

— E mai marele gvardiei!

— Mai marele gvardiei! ? Pfui! Făt ticălos de țigancă, crescut la sîn de pan Zamoyski... Saşii! Saşii şi săcuii sînt nemulțumiți. Aşa spune Rudolfu Klein. Ar mai vrea nişte scutiri de negoațe la vămi... Diece!

— Poruncă, măria-ta!

— Diece, mă tem!

— De cine, doamne?

— Diece, oare jupînul Radu Buzescu o fi cinstit pînă-n fundul cugetului? Diece, oare nu m-o pizmui şi el? N-are să mă vîndă lui Bator Jicmond?

Se oprise în fața diacului Nathanail, îi cuprinsese umerii şi-i cerceta ochii cu lăcomie, ca şi cînd ar fi vrut să găsească-n ei răspuns pentru cugetul boierului Radu Buzescu.

— Gîndurile oamenilor, ca străfundul mărilor, măria-ta.

— Ah, diece! Asta-i liniştea pe care mi-o dai?!... S-a lăsat pe divan, cuprinzîndu-şi tîmplele în pumni. Apoi cu glas gîtuit: Mă frămîntă vorbele dospite şi furişe ale papistaşului.

Ce-a vrut să spună? Ori credința, ori ajutorul? I-am poruncit Buzescului să se-nțeleagă, peste capul lui Bator jicmond, cu Giva. A plecat?

— La ceasurile obedniței... S-a dus valvîrtej.

— I-am poruncit fără caleaşcă. Drumurile sînt proaste.

— Era călare!
— Ivan aga să străjuiască din partea papistaşilor...
— Străjuieşte! Fii fără grijă, doamne!
— El ce face?
— Îți îndeplineşte poruncile!
Mihai a zîmbit neîncrezător:
— Poate or să se-nvețe minte! I-ai scris Buzescului toate întrebările mele?
— Scris, măria-ta!...
— Anume?
— Să afle cu iscusință şi tocmeli diplomaticeşti ce-a isprăvit Alexandru Cumulovics la Ostrog, la cazaci şi la Iaşi. Dacă sfinția sa Laurențiu Paleolog a dobîndit oarecari foloase pentru noroadele de dincolo de Dunăre şi-a putut urca spre Praha. Cum vorbeşte Jicmond Bator despre Aron Vodă. Dacă poate prinde firul înțelegerilor cu pan Zamoyski. Tractatul să-l încheie fără şovăială, ştiind că măria-ta ai jurat pe cruce să te scoli cu sabia asupra păgînului. La sfîrşitul lui Brumărel, oştile crăieşti să fie la pasul Teleajenului şi să aştepte acolo poruncile măriei tale.

Mihai asculta glasul domol al diacului, încuviințînd fiecare poruncă printr-o plecare a frunții. Se mai liniştise. Gîndurile începeau să i se limpezească.
— Diece!?
— Ascult, doamne!
— Ce-a mărturisit vistiernicelul Alexa?
— Tot!
— L-au pus la cazne?
— S-a spovedit sub fier.
— Cu martori?
— Cu martori!
— Să-i faci chemarea la judecată Danului, domnia-ta!

Să-i faci chemare pentru ziua de Sîn-Mihai. Nu-l mai rabd... M-aş bucura dăcă ar afla iscoadele cancelariei de taină cam pe unde-şi poartă urzelile.

— Să fim cu grijă, măria ta! Mai are încă destui dinți. Nu şi-a tocit încă ghearele.

— Să fim cu grijă, să fim cu grijă, oftă Mihai.

S-a dus la fereastră, deschizînd-o larg. O boare răcoroasă a umflat perdelele de borangic, culcînd sîmburele de lumină al lumînărilor. Voievodul şi-a destăinuit, poate numai lui, cu glas înăbuşit, gîndurile care-l munceau.

— Îmi pare că nu dragostea de credință l-a făcut pe popa Girolamo să ne-ndrăgească atîta. S-ar putea ca sub vorbele blînde despre cele ale sufletului să năzuiască după avuțiile moşiilor noastre... Turcul cere, şi dacă nu-i dai, scoate sabia.

S-ar părea că papa de la Rîm cere şi el, dar în loc de sabie îți arată crucea...

S-a întors spre bătrînul sfetnic, care se adunase pe-un scăunel şi-l cerceta c-o privire părintească:

— Diece, diece! Ne aflăm între două lumi, ca Făt-frumos între munții care se bat în capete.

— Se cuvine ca măria-ta să ne scoți la liman.

Mihai şi-a plecat fruntea. A stat aşa vreme îndelungată.

Cînd şi-a ridicat-o, avea fața împietrită şi privirea tăioasă şi rece.

— Aş avea lipsă de căpitanul Ghețea, domnia ta... Şi de...

Uşa s-a deschis binişor, făcîndu-i loc vătafului Simion.

— Olăcar de la Stambul, măria-ta...

— Să intre, tresări voievodul, înseninîndu-se.

Peste o clipă, jupîn Răzbici, acoperit de praf, cu mustățile zbîrlite, hărtănit şi fioros, a-ngenuncheat la

picioarele voievodului.

3

Diavoli, nu cai trebuie să fi fost înhămați la droaşca afurisită care-i zgîlțîia creierii din cap şi care la fiecare hop îl făcea să-şi muşte limba. De cîte ori se izbea de trupul signorului Cosma Capponi, condotierul înşira cele mai cumplite, piperate şi colorate înjurături care se vor fi auzit vreodată sub cerul limpede al Toscanei. Cu toată situația jalnică în care se afla, legat fedeleş, cu capul învelit într-o glugă scămoasă şi aspră de lînă, signor Vicenzo Bombardier Mantovano nu-şi putea stăpîni un zîmbet de admirație la auzul repertoriului atît de variat şi suculent. După ce de bine, de rău s-a obişnuit cu zgîlțîielile drumului şi după ce şi-a dat seama că orice încercare de evadare e imposibilă, legăturile împletite din mătase pătrunzîndu-i în carne la cea mai mică smucitură, Mantovano a căutat să-şi stabilească poziția în timp şi spațiu. În droaşcă se aflau, după toate probabilitățile, trei persoane. El, condotierul, iar la picioarele lor, un necunoscut, care la intervale destul de dese gemea dureros. A patra persoană nu putea fi considerată ca egală. Era privilegiată şi se bucura din plin de aceste privilegii, scoțînd răcnete fioroase şi guturale, chiuind năprasnic şi pocnind din bici, spunînd lucruri necuviincioase şi reprobabile, deoarece caii îşi sporeau eforturile, iar călătoria devenea cu fiecare clipă care trecea un adevărat drum prin Purgatoriu. Cu toată gluga care-l orbea, lui Mantovano i se părea că zăreşte la sfîrşitul acestui drum porțile fumegînde ale Infernului.

În ciuda situației, Mantovano trăia clipe de totală indiferență. Cei care-l răpiseră nu puteau fi oamenii

iezuitului. Căruța era însoțită de o escortă destul de numeroasă. În afară de tropotele cailor, scîrțîitul osiilor şi răcnetele surugiului, putea distinge şi limba oamenilor din escortă. Şi slavă Domnului, nu vorbeau nici italieneşte, nici latineşte... Deci, îi arestase principele. De ce? Nu era greu de ghicit. Iată că presimțirile lui devin realități. Păcat că n-a presimțit niciodată atunci cînd a fost urmărit de oamenii sanctității sale... Se găseşte într-o stare de repaus relativ, iar gluga îl sileşte să-şi întoarcă privirile înăuntrul său. După ce Girolamo Estorga i-a dovedit negru pe alb care sînt metodele extreme de convingere ale ordinului, a trăit cîteva zile sub imperiul unor halucinații stupide. Îi era frică de el însuşi. Îi era frică şi să mai gîndească. I se părea că într-un cotlon de creier stă ascuns un iezuit pipernicit, cu urechile nespus de lungi, care notează de zor în registru tot ceea ce-i trece prin minte... În definitiv, dacă principele Michael ar fi vrut să scape de ei, nu şi-ar fi complicat existența. O lovitură de pumnal n-ar fi angajat pe nimeni. Mai ales în înghesuiala oraşului. Poate-i duce în vreo temniță?! Sau poate-i scoate din țară... Ignațiu de Loyola a fost un cap diabolic... Unde scrie că dacă Girolamo Savonarola a suferit supliciul pe rugul de la Florența, Vicenzo Mantovano nu poate să sufere măcar o pereche de calțavete?! Totuşi, e îngrozitor să ştii că din umbră te spionează ochi crînceni, că altcineva decît propria-ți conştiință încearcă să-ți răvăşească viața pînă-n cele mai tainice ascunzişuri, că ți se cîntăreşte fiecare gest şi fiecare vorbă, că eşti înregistrat cu ceea ce mănînci, bei sau te îmbraci...

Droaşca s-a smucit spre dreapta şi acum roțile aleargă pe un drum neumblat şi moale de pămînt. Un miros puternic de codru şi de apă, de stuf şi de mîl, se face din

ce în ce mai simțit. Fără prea multă ceremonie, se simte apucat de umeri şi de picioare. Desigur că l-au îmbarcat pe o navă. Mirosul de apă şi de peşte se amestecă cu cel de catran...

— *Sapristi,* signor Mantovano! se aude glasul înăbuşit şi gîtuit al condotierului. Bărboşii vor să ne arunce la peşti...

Să le dau cîteva picioare?

— Astîmpără-te!... S-ar putea să-i întărîți.

— *Per Bacco!...* Dacă scap, mă călugăresc... Oare mîna lui pa...

— Taci!

— Am tăcut...

Vîslele plescăie ritmic. Se aude susurul apei. Apoi un clopot îşi revarsă peste lume dangătul adînc, metalic şi solemn. O smucitură uşoară. Barca s-a înfipt într-un țărm acoperit de mîl. Sînt ridicați şi li se taie frînghiile de la picioare. I-au amorțit încheieturile. Umblă ca un om beat. Cineva îl călăuzeşte, ținîndu-l de umeri. Urcă nişte trepte. Se poticneşte. Miroase insistent a ceară, a tămîie, a biserică. Lespezile şi bolțile răsună. Pintenii zornăie. Se deschide o uşă masivă. O simte după cum se răsuceşte în balamale. Frînghiile de la mîini cad. Sîngele îi aleargă prin degete, făcîndu-l să-i simtă înțepăturile în burice. I se scoate gluga.

— *Per Bacco!... Sapristi!... Madonna!... Am pățit-o!*

Dintr-un pas, Cosma Capponi i s-a alăturat, gata să se apere. Mantovano şi-a încrucişat mîinile la piept, rotindu-şi ochii de jur împrejur. Caută să fie demn şi curajos. Ştie însă că-i tremură colțul buzelor şi genunchiul stîng. I se pune un nod în gît. Se află într-un beci cu bolți joase şi umede. Într-o creangă de fier arde fumegos o făclie. Un butuc, lîngă care stă sprijinit în

secure însuşi călăul. Un țigan voinic, buzat, gol pînă la brîu, uns cu untdelemn, cu şalvari roşii, zîmbîndu-şi dinții de fildeş. Mai încolo, calțavetele. Celebrele calțavete. O vatră cu cărbuni, peste care se prăjesc nişte cleşti. Un arsenal întreg, de cea mai bună calitate.

— Brrr!... Signor Mantovano! Simt că m-apucă o ispăşire nebună! Regrete... şi mai ales o credință de sfînt.

— Vezi să nu se transforme într-una de martir! Aa! Ce plăcere! Signor Giovanni Raguzeo!...

Tălmaciul principelui, cam mototolit, abia ținîndu-se pe picioarele care-i tremurau jalnic, făcea eforturi zadarnice să poată vorbi. Se holba la călău, cu ochii ieşiți din orbite. Patru soldați din cavaleria curții stăteau de gardă la colțurile beciului, cu săbiile trase.

— *Madonna!* abia îngînă Cosma Capponi. Dacă ți-am greşit cu ceva, iartă-mă, signor Mantovano! S-ar părea că aici se va sfîrşi viața celui mai celebru condotier al Toscanei... Dacă stau şi mă gîndesc, mai bine mă făceam negustor de varză.

— Acum e prea tîrziu!

— *Per Bacco!...* Văd! Dacă scap, mă tai împrejur, nu mă mai ating de vin, de femei şi de...

— Ghitară!... E puțin probabil c-ai să scapi. Numai în cazul cînd Judaica, piatra magică cu care-i frecai chelia şignorului Racea ca să-i crească părul, n-ar putea să facă acelaşi serviciu pentru căpățînile retezate de călău.

— *Sapristi,* signore! Îți mai arde de glumă!

— Cel puțin să le arătăm „bărboşilor" dumitale ca ştim să murim ca nişte adevărați soldați. Hei, signor Raguzeo, vino-ți în fire.

Nemişcarea călăului şi a gărzilor devenise penibilă. Vicenzo Bombardier Mantovano respira pripit. Mirosurile beciului îi produceau grețuri. Securea gîdelui avea reflexe

stranii.

Orice glumă i se părea caraghioasă în fața acestor oameni de piatră. De altfel, caraghioase i se păreau şi toate traiectoriile lui Tartaglia, toate tratatele de pirotehnie şi mai ales toate visele lui de viitor. Nu ştia ce să facă cu mîinile şi cu picioarele. Tăcerea devenise sinistră. S-ar putea ca „bărboşii" să fie în posesia unor rafinamente care să-i facă să roşească pe toți inchizitorii papei.

S-a deschis o uşă scundă, zidită în perete, lăsînd să intre un val de aer rece şi un bărbat înalt, care-şi ținea poala mantiei în dreptul obrazului.

— *Per Bacco,* signor Mantovano, şopti Cosma Capponi... A venit vremea să ne luăm rămas bun... Mai bine mă răpeau turcii din leagăn. Astăzi aş fi fost general de ieniceri.

II

1

Sîmbătă, de ziua cuviosului David din Thesalonic, Radu Ghețea s-a dat pe mîna luî Cîrstocea. Zorii îmbobociseră rumeni la un capăt de zare. Spre Negoi stăruiau pîclişuri scămoase şi umede. Sfîrşitul lui Cireşar aromea a fîn, a cetină şi a frunze revenite de rouă. Căpitanului nu-i mai ajungeau bojocii, atît erau de proaspete şi de tari apele văzduhului. Bodogănind într-una, Cîrstocea i-a rotunjit barba, scurtînd-o taman atît cît o purta măria sa.

— Acu, dacă eşti căpitanul roşilor, se cade să porți barbă de căpitan adevărat.

— Da' pînă acum, de ce-a fost?

— De monah, de față bisericească.

— Tot gură pocită ai rămas... Tunde-mi mustățile! Prea-mi stau pe oală.

— Ți s-a făcut de sărutat...

Ghețea a rîs vesel. Era gătit în coantăşul nou, fața-i strălucea de mulțumire, fiori de nerăbdare îi furnicau prin tot trupul. Satul se trezeşte cu larma pe care atît de bine o cunoaşte. Se aud behăind caprele popii Athanasie. Rînchează armăsarul lui Tătucu. De bună seamă, moşneanul l-a scos din grajd şi-i strînge chinga.

— Dă-i zor, Cîrstoceo! Acu pică Tătucu!

— Lasă-l să pice! N-o să i se strămute rînza.

Dinspre Cebucă răsună pocnete de bici. Cam de pe toate drumeagurile încep să coboare care şi călăreți. Prin aerul dimineții, glasurile se aud limpede şi aproape.

— Urcă cineva poteca...

— Adevărat!

Ghețea, cu o jumătate de mustață potrivită, cu cealaltă jumătate ciupelită, s-a ițit peste pălimar. Pe dunga tăpşanului se arată nişte pene de cocoş sălbatic, apoi un vîrf de cuşmă pălit voiniceşte pe-o parte. De sub cuşmă se iveşte fața rumenă şi zîmbăreață a cneazului Berivoiu. Îşi trage calul de frîie. Peste şa zace curmeziş un căprior cu blana ruginie. N-a apucat să zică bună dimineața, că l-a şi încolțit cnezina domniei sale, o muiere slabă şi posmăgită, cu ochi frumoşi sub nişte sprîncene încondeiate. I se ținea de urme, călare pe-un cal pag, înşeuat cu-o şa de lemn şi scările din cracă de tei.

— Berivoiule, țap bătrîn, să dea dracu' să-ți sticleşti ochii pe la vădane...

— Auzi-o, căpitane! Auzi-o şi trage învățăminte, pînă nu-i prea tîrziu.

— Bun venit, cneazule, bun venit!

— Alelei! sună glasul ascuțit al cnezinei. Va să zică atît crescuşi... Of, Doamne, unde eşti, Dobrițooo, unde eşti?...

A lăsat bocetul, de cum l-a văzut ieşit în prag pe cneazul Ghețea.

— Uite-l şi pe tartorul bătrîn. De nuntă-ți ardea, domnia ta?! Ai? Te frigea la bojoci dac-o lăsai pînă-n toamnă, după datină?!

— Tot rea de clonț ai rămas, Elino!

Cneazul, în cămaşă albă tivită cu rîuri, cu barba pieptănată şi pletele omătuite, era numai lumină. Firişoarele roşii, care-i țeseau obrajii, îi îmbujorau fața proaspătă, dîndu-i o înfățişare tînără şi pietroasă... A coborît treptele cerdacului şi s-a-mbrățişat cu Berivoiu, sărutîndu-se de trei ori. Apoi a cuprins-o pe cnezina Elina de mijloc şi a dat-o jos din şa.

— Ira, babo, că eşti numai oase! rîse gros cneazul.

— De scorpie! întări Berivoiu, dezlegînd căpriorul.

Peste o clipă, tăpşanul, casa şi toată împrejurimea a fost supusă de glasul tăios al Elinei. A intrat în casă şi s-a luat cu mîinile de cap:

— Of, of, neisprăviților! Ian te uită tocmeala de nuntă la dumnealor! Unde-s oalele, urs bătrîn?! Unde-s aşchiile?! Of, of, unde eşti, Dobrițooo, unde eşti să-ți vezi feciorul şi mai ales pe tartorul de Sarsailă, care ți-a prăpădit gospodăria! Cneazuleee, cneazule! Hai repede şi spune-mi cum arată fata! A cui e?! Năltuță-i? Ce ochi are? Stă departe, c-aş da un treapăt s-o văd. Hai, căpitane, vină să te sărut... Aşa! Ce te sfieşti... Tunde-ți mustața, nu vezi cum ți s-a-nfoiat?! Ei!... Domnia ta, moşnene, pe cine cauți?! Ian te uită ce mai bărboi! Îndată să ți-l retezi, că cu mine pită cu sare dintr-un talger nu

mănînci.

Bietul Tătucu, gătit numai cu cordeluțe, îşi ținea cuşma-n mînă şi se holba speriat la uscătura care-l melița din cerdac.

★

Cînd s-a întors acasă, spre capătul nopții, taică-su o aştepta în cerdac. Ancuța s-a împieptoşat, gata de harț.

— Să nu mă întrebi unde am fost! se repezi ea, cu glasul înecat.

Bojin nu i-a răspuus. Cu o nespusă blîndețe a cuprins-o pe după umeri, trăgînd-o la piept. Ancuței i s-a taiat răsuflarea:

— Taică!

— Nu fi vrăjmaşă, Ancuțo!...

Au stat îmbrățişați multă vreme. Fata şi-a culcat obrazul îmbujorat pe umărul părintelui ei.

— Iartă-mă!

— N-am ce să-ți iert... Dragostea nu intră sub popreala cugetelor noastre. Mîine vă puneți cununiile... Haide! Nu te mai frămînta. Să mergem să-ți gați zestrea.

— Zestrea? se miră Ancuța, dezlipindu-se de lîngă el.

Ochii lui Ion Bojin străluceau de mulțumire. Afară se luminase. Cînd au intrat în casă, Ancuța a scos un strigăt de mirare. Taică-su grămădise în odaia mare, peste sipetul greu în care-şi adusese zestrea răposat maică-sa, toate pernele, toate aşternuturile, scorțetul şi blidele. Alături, rezemați de zid, stăteau patru saci plini cu lînă, iar pe-un scaun, sipețelul în care niciodată nu-şi aruncase ochii. Bojin a luat-o de mînă şi-a dus-o pînă lîngă scaun. A scos o cheiță de la gît, a îngenuncheat şî, cu mîini tremurînde, abia nimerind broasca, a descuiat

capacul. Peste cîteva grămăjoare de aşpri, de bumbi şi de motchiţe de mătase, aşezate cu grijă, se răsfăţa o salba cu trei rînduri de galbeni noi, împărăteşti şi o pereche de cercei cu picioare, din care numai jupînițele pot purta.

Plină de încîntare, Ancuţa şi-a petrecut salba pe după grumaz, alintîndu-se. Apoi, izbucnind în lacrimi, a aşezat-o cu grijă pe laviţa şi s-a cuibărit în braţele tătînesu. Bojin o mîngîia în neştire pe creştet şi pe obraz, dezmierdînd-o cu vorbe fără şir şi fără-nţeles.

— Taci cu taica... Maică-ta, sărăcuţa... Tu eşti ca o zînişoara... Căpitănița taichii, căpităniță... Biata maică-ta... Păgînii, arde-le-ar iadul inimile... Le-am strîns zi de zi... Să nu mă alungi...

2

Pînă la prînzişor, tăpşanul din faţa casei cneazului Gheţea s-a umplut de cai legaţi pe sub brazi, de moşneni gătiţi în straie de sărbătoare, de forfota repede şi măruntă a muierilor. Domnia sa cneazul îşi preumbla barba albă şi statul uriaş de colo, colo, zîmbind şi priveghind lucrul cumetrelor. Se aşterneau feţe albe de in peste mesele pe care le durau moşnenii din Cremenari, bătînd în pămînt pari ţepeni şi tocmind peste pari blăni luate din proaspăt la rîndea. Teslele muşcau din carnea lemnului, muchiile topoarelor răsunau înfundat. Cîţiva flăcăiandrii aduceau de la deal sarcini de crengi uscate şi de cetini verzi. Cu mînecile suflecate, Ricu belea berbecuţii spînzuraţi de grinda cerdacului. Lîngă grajd, Cebucă tocmea gropniţa în care se va frige noatenul în blana lui, aşa cum cere datina.

Cnezina Elina plecase la Drăgoieşti, fiind nună mare, şi

cneazul răsufla uşurat. Din clipă-n clipă ieşea asupra clonțului de stîncă, cercetînd zările, cu mîna streaşină. Îşi ridica sprîncenele, ofta, apoi se-ntorcea la ai lui, ici întinzînd un colț de pînzătură, dincolo punînd mîna pe teslă, sau aninind mai bine între crengi vrun burduf de brînză aşezat şui.

Era mulțumit. Mulțumit că toate satele moşneşeşti de sub munte, începînd cu Arefu şi isprăvind cu Berivoieştii, şi-au repezit soli şi daruri, în semn de prețuire şi de dragoste. Mulțumit că la o zi mare ca asta cnezii vechi, tovarăşi de lupte şi de sumeție, n-au pregetat să-şi lase ocinele, ci, încălărîndu-se dimpreună cu cnezinele, ăi de le mai au, s-au grăbit spre Cremenari. N-a ajuns încă Iarciu, n-au ajuns Vîlcan şi Bora şi se miră de ce n-a venit încă cetaşul Ioniță de la Bucşăneşti.

Mulțumit mai ales că de azi încolo cuibul de vultur al Gheţuleştilor va prăsi şi mai departe pui vînjoşi, care să stea strajă asupra Cremenarilor. Încaltea, dac-o fi să treacă întru cei drepți, sa aibă somn tihnit, ştiind că vitele boiereşti, ori caii păgînilor n-au să-i pască iarba de pe mormînt.

— Asta nici nu se poate, Dănuțul moşului, bodogăni cneazul, privind pe urmele nuntaşilor care se mişcau spre Drăgoieşti, învăluiți într-un nor auriu de praf.

★

După ce-au trecut Argeşul prin vad, Radu Ghețea s-a ridicat în scări, chiuind năprasnic.

— Iuiuiuuu! Goana, măăă! Goana!

Cincizeci de călăreți s-au plecat pe oblîncuri. Tătucu, care purta sulița împodobită cu năframe, a dat pinteni, răcnind gros, din fundul bojocilor:

— Aține-te, vere!... Aține-te!

Caii galopau cu urechile culcate şi coamele vîntuite. Flăcăii care mînau cele zece căruțe cu muieri s-au ridicat în picioare, rotind bicele pe deasupra capetelor. Fiecare căruță era înhămată cu cîte patru telegari. Soarele lucea pe crupele linse, străfulgera în salbele muierilor, rîdea ghiduş din zecile de cordeluțe de toate culorile împletite în coame şi cozi, legate de loitre şi de străjile paloşelor. Cetinele împlîntate la leuci se zbăteau într-o nelinişte veselă. Pînă şi cei patru boi fumurii, cu coarnele împodobite, înjugați la carul de zestre, au rupt-o la goană, săltînd greoi în juguri. Sprijinindu-se de umărul Berivoiului, cnezina Elina s-a săltat în leagăn, dînd glas ascuțit:

— Asta-i goană?!... Să veniți la Berivoieşti, pe apa Brătioarei, să vedeți nuntă, nepricopsiților!...

Un hop a aruncat-o în brațele Berivoiului. Flăcăii au chiuit veseli. Caii zvîrleau spuma prin zăbale. Hamurile şi cioltarele se tiviseră cu clăbuci aibi. Tăuni mari bîzîiau îndîrjiți pe deasupra călăreților. Bucşile de fier ale căruțelor clănțăneau. Peste zare se ridicau fumegînd aburi străvezii.

În marginea Drăgoieştilor au domolit caii şi i-au pus la pas. Radu Ghețea s-a întors în şa. Flăcăii aveau fețele brobonite de sudoare. Costa Ursu, roşu gotcă, nu-şi mai lua ochii dintre urechile fugarului. Căruțele se-nşiraseră pe şleau, mult în urmă. De sub roți şi de sub copite țîşneau norişori de colb, ca nişte pămătufuri de împuşcături.

— Haida-ha cu ursu la miere! glumi Iosif Veveriță, pălindu-şi pe ceafă cuşma buhoasă, împodobită cu pene de gotcan.

— Haida-ha, că-i bogat nevoie mare!... Are case-n trei

pereți şi uşa prin pod, răspunse Tătucu din spatele bărboiului.

— Aşteaptă, murgo, c-ai să paşti prundul!

— Bărbatul fără muiere, ca sabia fără teacă!... O spală ploile şi rugineşte.

Nuntaşii au descălecat, bătîndu-şi caii pe grumazurile asudate. Într-aceea ajunseseră şi căruțele. Nunul mare, cu cuşma aşezată voiniceşte pe-o sprînceană, a-nceput să împartă porunci straşnice.

— Halal oameni fără minte... Vi-ați ostenit caii şi cînd o fi la prapur...

— Nu ne rămîn ei pe noi!

— Tocmiți-vă de alai! Haide, să se pornească vorniceii.

Ghețea l-a îndemnat pe Diavol din pulpe. Tătucu şi-a potrivit coada suliței la scăriță. Nunta a rămas sub poala codrului şi curînd s-au auzit glasuri vesele de fete şi flăcăi chiuind:

...Cerbii de la munte
Plecau a lor frunte,
Mistreții colțați
Căzeau împroşcați,
Capra săltăreață
Nu scăpa cu viață,
Lupii din pădure
Picau sub secure...

Ulița satului e pustie. Cîte-un dulău latră leneş, vîrîndu-şi nasul printre nuielele gardului. Nici acum nu-şi simte gîndurile limpezite. Totul se-ntîmplă aşa cum trebuie să se întîmple, fără ca el să fi mişcat un deget. S-ar părea că voia şi gîndul cneazului au trezit Cremenarii dintr-o somnie, închegînd puterile moşnenilor într-o

singură putere în stare să scoată mese din pământ, să găsească nuni mari cale de şapte munți spre soare-răsare şi mai ales să-i cuprindă cugetul tot, şi vrerile toate. Iată-l vornicel la Costa Ursu pe el, căpitanul domnesc al roşilor. Îi şade bine şi nu se sfieşte. Dimpotrivă. Mîndria îi umflă pieptul... Să vadă drăgoieştenii cam cu cine au de-a face.

...Ursul cu cercei
Umbla după miei,
Lupul cu cimpoi
Umblă după oi,
Şi-un iepure şchiop,
Într-un vîrf de plop,
Treieră la bob...

— Al dracului Iosif Veveriță, zîmbeşte Tătucu. Bine le mai potriveşte... Aține-te, căpitane. Iaca nunta miresii... Te-te drăcie... Da' ştii că se țin țapăn drăgoieştenii!...

— Nu se dă Lambru!

— Aş! Apoi frîngîndu-se-n şa: De mult voiam să ți-o spun. Să ştii că mie a-nceput să-mi pută!

Radu Ghețea a întors fața, cu sprîncenele ridicate a mirare:

— Tocsabă, căpitane!... Tocsabă!... A ținut sfat cu alde Ricu şi alde Cebucă. Tainic, nevoie mare... A fost şi jupîn Cristian neguțătorul... înainte de-a urca spre Sibii.

Fruntea căpitanului s-annegurat. Tocsabă i se păruse schimbat încă de la iarmarocul Paştilor.

★

Ghemuită lîngă fereastra cu obloanele crăpate, cu

inima zvîcnind îndesat, cu urechile vîjîind, Ileana asculta glasurile care se ciorovăiau în bătătură. I se umezise podul palmelor. A împins obloanele, atît cît să-şi poată scoate vîrful nasului.

— Doamne, e căpitanul în carne şi oase! Atîta cinste pentru o copilă sărmană, orfană şi batjocorită ca mine... Pleoapele i s-au zbătut des, strivind lacrimile care i se aninaseră sub gene. O duioşie pe care n-o mai simțise de mult i-a înmuiat inima.

— Doamne, Dumnezeule! Ai o răsplată a ta, pentru cei sărmani... Maica Domnului.

N-a mai putut să-ngîne o iotă. Buzele i se uscaseră iască. Şi-a culcat fruntea pe prichiciul de lemn, răzuit cu cuțitoaia. Cuprinde acum, în clipa asta, tot zbuciumul anului care s-a scurs. Iat-o în prag de viață, după atîtea amărăciuni şi atîtea deznădejdi. Poate să fie anume legi, care să ceară oamenilor vamă de lacrimi, pentru fiecare prag de viață. S-ar putea şi asta... Ca niciodată, tătuța-i stă în preajmă. Îî aude glasul trudit, izvorînd dintr-o depărtare a amintirilor. Poate-o binecuvîntează.

— Iartă-mă, tătuțo, dacă n-oi fi ținut jurămintele aşa cum le-am făcut... La urma urmelor, sînt o fată puțină la minte. Am şi eu o inimă şi un alean... Uricile...

S-a ridicat, ştergîndu-şi ochii cu dosul palmelor. Sînii vîrtoşi îi tresăltau sub iia subțire ca boarea.

...Unii ziseră că e urmă de zînă,
Să fie împăratului cunună...
Şi ziseră că-i urmă de căprioară,
Să fie împăratului soțioară...
Noi am descăleca
Şi am mai sta,
C-am mai ura,

Dar ni-i frica c-om însera
Şi-avem de trecut stînci,
Văi adînci.
Munți
Cu brazi cărunți...

Glasul bărbătesc şi dulce al căpitanului Ghețea rostea fără smintire viersul vornicelului, după datina din moşi-strămoşi.

Ileana îl asculta împurpurată de fericire... Printre obloane se strecurau miresme iuți de bălegar, de sudoare de cai, de arşiță.

După ce Lambru i-a legat căpitanului năframa nevesti-si de frîu, l-a poftit să descalece şi să vadă dacă nu cumva căprioara de-o caută s-a ascuns la ei în sat. Radu Ghețea s-a împotrivit, răspunzînd că nu descalecă decît pe scaun de argint. S-au mai tocmit, după cum cerea obiceiul pămîntului, apoi vorniceii i-au cinstit pe drăgoieşteni cu:

Rachiu de la Piteşti,
Cum bei te şi veseleşti,
Iar nu cu țuică de-a dumneavoastră,
zeamă de prune,
cînd bei multă
te umflă-n burtă...

Nuntaşii miresei au tras din ploşti, plescăind din limbă şi ştergîndu-se la gură cu dosul palmelor. Turme de nouraşi cu lîna plăviță se adunau spre Negoi. Dragu, orbul satului, şi-a umflat bucile, suflînd din cimpoi. Nuntaşii au dat chiot. Stan Alăman, olăcarul, a-ncălecat şi, sărind gardul, a împuns-o la goană. Radu Ghețea şi

Tătucu şi-au slobozit fugarii pe urmele lui. Se chema că drăgoieştenii aşteaptă nunta, mirele şi pe nunii mari.

Soarele rîdea din crucea bolții. Codrii Drăgoieştenilor privegheați nunta, ca nişte străjeri tufoşi, mustăcioşi şi îngăduitori. Un fluture coadă de rîndunică, galben, cu pete negre, s-a vînzolit pe deasupra satului, apoi, înspăimîntat de atîta chiot şi tropot, a zburat spre țintirim, poposind într-o tufă de sînziene înflorite. Din fînațurile crescute pînă-n limba de pădure, care odinioară adăpostise-conacul boieresc, ciocîrliile săgetau ariile albastre ale văzduhului.

Nunta mirelui, călăuzită de Radu Ghețea, se-ndrepta unduind în paşi lini de horă spre casa Lambrului, unde juca nunta miresei. Un strat gros de praf nălbea cizmele moşnenilor şi ciuboțelele roşii ale moşnencelor din Cremenari. Radu Ghețea şi-a desfăcut copcile coantăşului. Stanciu Arsul, trăgea arcuşul pe ceteră şi Gheorghe Afumatul horea din caval, rotindu-şi ochii în toate părțile.

— Iu, iu, iu, bă Afumatule, strigă Iosif Veveriță, sticlindu-şi ochii ca boabele de piper. Te bucuri că nu-i Danul să te agațe la fum.

Afumatul şi-a dat ochii peste cap, guițînd ca porcul, în rîsetele moşnenilor.

Colo-n deal spre muntecel
Mi se plimbă-un voinicel
Cu cojocu' contăşel,
Cu cuşma creață de miel,
Parcă-i tras printr-un inel,
Dă-mă, maică, după el!

Glasul bărbătesc al Tătucului stăpîni cîntecul lăutelor

şi al cimpoiului, care se tînguia din curtea miresei. I-a răspuns Ioana lui Lambru, cu viers înalt şi dulce:

Draga mamii, nu te dau,
Că el e voinic moşnean,
Iubeşte-o fată pe an
Şi te lasă cu alean!

Cimpoiul a trecut la o sîrbă îndrăcită. Fetele şi flăcăii din Drăgoieşti s-au cuprins de mijloc, împletindu-şi braţele într-un lanţ strîns. Au început să frămînte pămîntul, mărunt şi repede. Chicile flăcăilor zburau în vînt. Cozile grele ale fetelor, împletite cu flori, li se zbăteau pe umerii iilor. De sub fote se arătau pulpe dăltuite, arse de soare. Doi drăgoieşteni au sărit în faţa cerdacului, străjuind uşa casei cu paloşele trase. Datina cerea ca nunta mirelui să spargă lanţul de nuntaşi ai miresei, iar mirele, după ce va învinge în luptă pe cei doi străjeri, să intre în casă, să prindă mireasa şi să se arate în faţa lumii, ţinînd-o în braţe.

Cnezina Elina, prinsă-n joc lîngă Tătucu, îl îndemna pe Costa Ursu cu vorbe tăioase şi glas ascuţit:

— Hai Ursane, hai novacule. Sparge lanţul delurenilor! Arată-le ce pot muntenii!... Mă, plăieş eşti tu?!

Îşi clătina căiţa cu înverşunare. Sprîncenele încondeiate i se ridicaseră a mînie şi poruncă. De trei ori se izbise Costa Ursu în lanţul drăgoieştenilor şi de trei ori bătuse-n stîncă.

— Iraaa! se căină cnezina. Berivoiule, pîntecosule, sai şi-i ajută mirelui... Nu te hlizi, buhă bătrînă!

Radu Gheţea a tras nunta în ogradă. Costa Ursu şi-a vîrît capul între umeri, cumpănindu-şi paloşul cu stînga. A pălit lanţul de nuntaşi cu umărul drept, atît de

crîncen, că l-a rostogolit în țărînă pe Ispas al Tîmpii, cel mai voinic flăcău din Drăgoieşti.

— Aşa, Costo! chiui vesel Iosif Veveriță.

În clipa cînd mirele şi-a încrucişat paloşul cu străjile, drăgoieştenii şi-au desfăcut lanțul, primind între ei pe cei din Cremenari. Căițele şi văliturile ca spuma ale moşnencelor au înflorit lîngă cuşmele vechi ale călăraşilor domneşti. Locul de cinste, de la capătul horii, i-a fost dat lui Radu Ghețea.

Cu cîteva lovituri scurte şi îndesate, apărîndu-şi capul şi tăind cu iscusință, Costa Ursu a trecut printre străjeri. A dat buzna în casă gîfîind, lac de sudoare, cu inima cît puricele, cu genunchii moi.

Ileana-l aştepta în mijlocul odăii, semeață, învăluită în horbote, ca o împărătiță.

Nuntaşii se trăseseră la umbră pe sub streşini, prin cerdace, sau stăteau pe vine la adăpostul gardurilor. Simțind că drăgoieştenii vor să-i ospăteze şi ştiindu-i lipiți, Radu Ghețea l-a înghesuit pe Lambru într-un cotlon de tindă:

— Bade Lambrule, să ne urnim spre Cremenari... Ne aşteaptă ai noştri, cu ospățul.

— Ce faceee? se minună Lambru. Fața aspră cu crețuri dese la colțurile ochilor i s-a posomorît, ca acoperită de-un nor. Şi-a scuturat pletele, plin de mîhnire: Oameni sîntem, domnia ta, nu cîini... Avem şi noi un obraz şi o cinste. Nu ne înfrunta... Apoi simțindu-şi nevasta prin preajmă:

Auzit-ai, Ioană?

— Auzit, bărbate. Şi-mi frig obrajii de ruşine... Ce, sîntem țigani? pufni drăgoieşteanca. Odată-i nuntă c-o fată de cneaz... Că pe al nostru-l luă Maica Domnului...

Radu Ghețea şi-a plecat fruntea:

— N-am vrut să vă supăr.

— Atunci, hai şi ne-om ospăta cu ce ne-a dat Dumnezeu.

Sub vişinii pricăjiți şi sub puieții firavi de meri s-au întins cearceafuri albe de în. Drăgoieştencele au adus castroane şi oale cu supă aburindă de pasăre. Ploştile au trecut din mînă-n mînă. Nuntaşii flămînzi scoteau zeama pe rînd, cu lingurile scobite în lemn de tei. Dulăi costelivi au început să dea tîrcoale mesenilor. Se repezeau rînjindu-şi colții, de cîte ori li se zvîrlea cîte un os. Muştele se aşezau pe marginea blidelor şi pe fețele asudate ale oamenilor. În cerdacul Lambrului se ospătau mirii, popa, nunii mari, vorniceii şi părinții de suflet ai Ilenei. Se auzea numai glasul umflat al cneazului Berivoiu, povestind nişte isprăvi înfricoşate, făcute de domnia sa în războiul de-l bătuse cu vornicul Timotei, care voise să-l rumânească. Radu Ghețea asculta cu gîndurile aiurea. Se uita la Costa şi la Ileana cu o privire plină de duioşie. L-au smuls din visare strigătele flăcăilor din Drăgoieşti, care-şi jucau caii în uliță:

— Prapurul, prapurul... Poftiți să ne întrecem la prapur, moşnenilor.

Prapurul e joc voinicesc. Dacă-l primeşti, se cheamă c-ai să te lupți zdravăn pentru năfrămuța miresei; dacă nu-l primeşti, gazdele îți jupoaie nuntaşii de şei şi de frîie, ori trebuie sa te răscumperi cu bani grei. Aşa că flăcăii din Cremenari au poftit sfat de război cu dumnealui căpitanul Ghețea.

— Să ne luptăm, striga cu glas mare Ulmeş, privindu-l chiondărîş pe Radu Ghețea.

— Vreți cu toții? întrebă căpitanul.

— Vrem!... La prapur! La prapur!

Într-o goană, moşnenii şi-au închingat fugarii şi s-au

săltat în şa. Drăgoieştenii se ațineau în uliță, gata să-i înhațe. Tuşind, Lambru a ieşit pe treptele prispei. S-a făcut linişte.

— Şi eu zic să facem prapur, spuse el cu glas înăbuşit. Da' să ştii că nu prea avem unde.

— Pînă-n marginea pădurii, cneazule, izbucni un glas tînăr şi nerăbdător.

— Mă voinicule, ăla-i fînaț domnesc, oftă Lambru. Drăgoieştenii păliseră. Se auzeau găinile cotcodăcind leneş.

— Da' voi nu sînteți călăraşi domneşti? strigă cnezina Elina, făcîndu-şi loc lîngă Lambru. Îşi ținea mînile-n şolduri şi se roşise toată de atîta mînie: La prapur, şoimulenilor!...

Ah! Ce n-aş mai da să am şaptesprezece ani! Haide, mireaso, scoate năfrămuța!

— La prapur!... La prapur!... chiuiră călăreții, pălindu-şi cuşmele şi jucîndu-şi caii.

Nuntaşii se buluciseră spre poartă, gata să alerge-n marginea satului. Ileana şi-a scos năfrămuța din sîn, fluturînd-o între două degete. Radu Ghețea i-a aruncat o privire fugară lui Iosif Veveriță, arătîndu-i un colț de gard, înalt cît un stat de om, care răspundea într-o ulicioară strîmtă. Vînătorul şi-a clătinat buba de cuşmă, zîmbind şiret. Cînd Radu Ghețea s-a închinat în fața miresei, luîndu-i năframa, Iosif Veveriță şi-a vîrît degetele sub coada iepei. Într-o clipită, călăreții au golit locul, împroşcați de copite şi de muşcături. Ba văzîndu-l pe prichindelul de moşnean căzînd cînd pe gît, cînd pe crupă, drăgoieştenii au izbucnit în hohote de rîs:

— Proptiți-l, mă, că-l suflă vîntul.

— Aduceți un arac!... Repede!

— Asta nu-i capră, moşneşelule!... îi iapă!

— Brrr!... Ho! Nea, oțopina dracului, nea! striga oțărît

Iosif Veveriță, împingînd călăreții spre țintirim.

În clipa aceea, Radu Ghețea a sărit în şa, strîngîndu-şi pulpele şi slobozind frîiele. Diavol s-a pornit în galop mărunt. Văzînd gardul, şi-a potrivit paşii, s-a proptit cu un icnet pe picioarele dinapoi şi şi-a luat vînt, lungindu-se peste măsură, cu urechile băț, plecate spre-nainte. În urma căpitanului au izbucnit chiote sălbatice. Ulița a-nceput să duduie înfundat. Nori de praf s-au ridicat peste Drăgoieşti. Cîțiva bătrîni care se prăjeau sub prispe au ieşit la gard, ținîndu-şi ismenele şi clătinîndu-şi capetele pleşuve. Radu Ghețea flutura năfrămuța deasupra capului, tîrînd după el o trîmbă de aproape optzeci de călăreți. Au intrat în fînaț, culcîndu-l la pămînt.

Curînd, căpitanul a auzit în urmă răsufletul greu al unui cal şi-un glas sugrumat:

— Dă-mi-o mie, domnia ta...

Era Ulmeş, cu cîteva lungimi înaintea a patru drăgoieşteni, răzlețiți în potcoavă. Căpitanul şi-a strunit armăsarul, i-a trecut năfrămuța lui Ulmeş, încercînd să taie fînațul pieziş, ca să-l aştepte cînd s-o întoarce. Copitele depanau depărtarea. Flăcăii, încălziți de goană, chiuiau. Dinspre pădure, Radu Ghețea a văzut repezindu-se în calea lui Ulmeş un călăreț, la cuşma căruia strălucea semnul de argint al pîrcălabilor domneşti. Răcnea ceva şi-l amenința cu pumnul...

...Carul de zestre era tras în fața prispei. Boii, cu coarnele împodobite, rumegau liniştiți, apărîndu-se cu cozile de muşte, îşi țineau ochii întredeschişi, fără să ia seama la zarva din jur.

Călare pe-un roib înalt şi vînos, îmbrăcat în cămaşă de inişor, voinic şi mustăcios, cu fața brăzdată de fier, pîrcălabul State se luase de Lambru.

— Bine, cneazule, ăsta-i cap la domnia ta? N-ai primit poruncă să grijeşti fînaţul? L-aţi culcat la pămînt mai abitir ca tătarii.

— Unde era să jucăm prapurul? răspunse Lambru, privindu-l de-a coasta.

— Dă-l încolo de prapur, se înfurie pîrcălabul. De prapur îmi arde mie?! Ce, glumeşti cu poruncile domneşti?! Ai merita cîteva harapnice, căpăţînosule.

Lambru albise. Buza de jos îi tremura. S-a înfipt lîngă pîrcălab, apucîndu-i calul de sub zăbală.

— Ascultă, State! Noi facem nuntă. Nuntă cuviincioasă, după datină. Să nu te amesteci, că...

— Că ce? se sumeţi pîrcălabul, ridicîndu-se-n scări.

— Că te ucid!

Pîrcălabul a holbat ochii, rămînînd o clipă cu gura căscată.

Apoi şi-a dat capul pe spate, izbucnind într-un hohot nestăpînit de rîs. Îl podidiseră lacrimile, de atîta chiot. Drăgoieştenii îl înconjurară ameninţători. Ispas al Tîmpii îl apucase de scară. Lambru îi înfipsese mîna-n brîul de piele, căutînd să-l dea jos din şa.

— Aninătoarea ta de slugoi, scrîşni cneazul. A mai fost unul Muşat...

— Lasă-l, cneazule!

Porunca a venit aspră şi fără putinţă de împotrivire.

Radu Gheţea îşi potrivea cuşmuliţa din pîntece de rîs, la care strălucea surguciul de căpitan. Pîrcălabul l-a cunoscut pe loc.

A descălecat şi, făcîndu-şi loc cu coatele, i s-a-nchinat, zîmbindu-i bucuros.

— Nu-i mai certa, pîrcălabule... Fînaţul are să sentremeze, de cum o da o ploicică bună. De vină nu-i Lambru. Eu am poftit să jucăm prapurul... Ducem fata la

noi în sat... Mă bucur că străşniceşti asupra poruncilor domneşti. Avem lipsă de fîn, da' aş pofti să ții minte că mai ales avem lipsă de călăraşi...

Apoi întorcîndu-i spatele, s-a-nchinat către Lambru şi către nunii mari: Aşteptăm să încărcăm şi să pornim!

— Şi tu, pîrcălab însemnat ce eşti, şterge putina, pînă nu-mi sare țandăra, se oțărî cnezina Elina, din capul scărilor, către slujbaşul domnesc. Haide!... M-ai făcut să-mi rămînă găluştele-n gît.

Frunțile oamenilor s-au descrețit. Pîrcălabul, bătînd plecăciuni către Ghețea, şi-a tras calul afară din ogradă. Vreo cinci flăcăi din Cremenari, roşii de ciudă, scoteau şeile şi frîiele, dîndu-le celor din Drăgoieşti, care-i ajunseseră la prapur şi-i păliseră cu latul paloşelor peste spinări. Moşnencele se urcaseră în cocii, chicotind vesele, cu ochii ațintiți pe uşa Lambrului.

— Să vedem ce zestre i-o fi făcut?

— Văzuşi ce ne dădură de mîncare?!

— Ei şi tu, fa Mărie!... îs oameni săraci!

— Nu-i ponegri, gură rea!

— Îs nişte amărîți!

— Parcă... Costa are cine ştie ce?!

Un sipet nu prea mare, o pătură de lînă, trei perne, o purcică şi-o mieluță. Cînd să iasă mireasa, flăcăii din Drăgoieşti au scos paloşele, strigînd:

— N-o dăm!

— S-o răscumpere nunul mare!

Zîmbind, cneazul Berivoiu a lepădat un pumn de aşpri noi. S-a îmbățoşat, scoțîndu-şi burta şi înfigîndu-şi degetele în chimirul de piele galbenă, înflorat cu ținte de argint. Cîteva moşnence au izbucnit în rîs. Despa arăta spre carul cu zestre, torăind ceva în maramă. Lambru le-a văzut. A dat la o parte fiarele încrucişate în fața scărilor

şi, urcîndu-se alături de mireasă, a tunat către nuntaşi:

— Moşnenilor şi făloşilor, nu mai rîdeți de sărăcia noastră...

I se umflaseră vinele gîtului. S-a întors spre nunul mare:

Cneazule Berivoiu, n-ajunge!

— Mai dau!

— N-ajunge s-o răscumperi pe Ileana nici tot Berivoieştii la un loc, nunule mare! Bogăția noastră, moşnenilor, nu stă nici în salbe, nici în ii înflorate cu aur. Stă în cugete, în dragostea unora față de alții. În seninătatea inimilor... Ileano! Tu ne-ai slobozit satul. Iată ce-ți dau de zestre... Na! Ține punguța asta cu țărnă din Drăgoieşti. Am adunat-o de pe gropnița răposat cneazului Drăgoi. Nu uita nici cine l-a omorît, nici de ce l-a omorît. Spune-le şi copiilor... Şi dacă ți-o ajuta ăl de sus, şi nepoților... Din mieluşică, un ciopor! Din purcică, o turmă!...

Cîteva muieri au icnit în plînset. Caii trepădau, izbind pămîntul cu copitele. Ileana, dreaptă, nemişcată, galbenă, îşi înfipsese dinții în buza de jos. Pieptul i se zbătea sub iie. Deasupra țintirimului, în pulberea de aur a soarelui, se juca un roi de fluturi. Casele începuseră să-şi lungească umbrele peste ulița cu colbul frămîntat. Un vîrtej stîrnit din senin a ridicat o pîlnie de praf în care se zbăteau fire de paie, trecînd-o pe deasupra ogrăzilor.

Atunci s-a auzit glasul dulce al Ioanei, îngînînd sfios vorbele cîntecului:

Frunză verde lăcrimioară,
Lado, lado, surioară.!
Du-te-n haine de mireasă
La bărbatul tău acasă.

Celelalte drăgoieştence au răspuns înalt şi tremurător:

Lasă mamă, lasă tată,
Că de-acum eşti măritată...
Lasă fraţi, lasă surori,
Lasă grădina cu flori.

Caii ropoteau des, nechezînd. Flăcăii chiuiau. Căpitanul Ghețea şi-a scos pistoalele, slobozind două focuri în văzduhul împurpurat al amurgului. Bucşile de fier ale căruțelor clănțăneau zorind la drum. În fața convoiului călărea vesel Tătucu. Sulița împodobită cu ştergare se legăna în treapădul armăsarului.

Nuntaşii mirelui şi-au strîns caii scară la scară, înconjurînd căruța miresei ca într-un lanț. Iar moşnencele, după ce-au rîs zdravăn văzînd cele două cuscre cățărate pe zestrea Ilenei, alungînd nişte furi cu năframele şi rămînînd în urmă, învăluite într-un nor sîngeriu de praf, au reluat firul cîntecului, răspunzîndu-le drăgoieştencelor:

Lado, lado, nu mai plînge,
Mijlocelul nu-ți mai frînge,
Că acasă te-oi întoarce
Cînd pe strat inul s-o toarce...
Şi la maică-ta te-i duce,
Chiar atunci şi nici atunci...

Ca un detunet au izbucnit, bărbăteşte, moşnenii:

...Şi nici atunci:
Cînd bondariu-o face miere,
Cînd o face plopul mere

Şi răchita vişinele,
Să-ți alini pofta cu ele!

Cîntecul se-nvăluie cald, risipindu-se-n lunca înverzită a Argeşului. Printre arini, undele fulgerau muiate-n purpură. În urma nuntaşilor, cu bărbile-n piept, călare pe păr, ținîndu-se de coamă, veneau ruşinați flăcăii din Cremenari, care-şi pierduseră şeile şi frîiele la prapur.

3

Duminică, pe la ceasul al nouălea, Radu Ghețea o strîngea pe Ancuța de mînă ca şi cînd i-ar fi fost frică să n-o piardă. Deasupra lor, cetinele brazilor se-nfiorau uşor, sub alintul unui vîntişor pornit dinspre munte. Îi ajungeau nedesluşit la ureche vorbele învălmăşite ale mesenilor, zumzăitul înfoiat al cobzei, fluieratul naiului şi tînga dulce a lăutelor. De dimineață, părintele Athanasie le pusese cununiile. Iată că drumurile, zbaterile şi îndoielile lui au luat sfîrşit. Şi-a ridicat privirea. Prin cetini se cernea o trîmbă aurie de raze.

— La ce te gîndeşti, bădiță? La ce te gîndeşti, Radule?! se îndreptă repede Ancuța, lipindu-şi tîmpla de umărul lui şi căutîndu-i ochii cu ochii ei mari, curați şi catifelați.

— La tot ce-a fost, la tot ceea ce va fi de acum încolo, Ancuțo!

— Credeam că te gîndeşti la mine, se îmbonță tînăra nevastă, tremurîndu-şi genele lungi. Aş pofti să joc, dacă nu te ruşinezi.

Radu Ghețea a rîs scurt, apoi cuprinzînd-o de mijloc a ieşit din tăpşan. Cimpoiul Dragului s-a dezumflat cu un oftat de om ostenit, apoi a-nceput să hîrîie ascuțit un

brîuleț îndesat, ca la Argeş. Ancuța şi-a petrecut mîna după gîtul lui, mărunțind des din ciubotele. Îşi zvîrlise fruntea-n sus şi-l privea aprig, îmbujorată şi pusă pe harț. Radu Ghețea a pocnit din pinteni, şi-a pus dreapta-n şold, apoi s-a avîntat frămîntînd tăpşanul, cu chica-n vînt.

— Ce-ndrăcit... se bîlbîia cneazul Berivoi, dînd pe duşcă a nu ştiu cîta cupă de vin. Apoi, luîndu-l drăgăstos pe cneazul Ghețea de după gît, îl sărută pe umăr, țocăindu-şi buzele rumene: Halal fecior ai, cneazule!... Of, doamne! îți mai aduci aminte, hîc!... îți mai aduci aminte de războiul, hîc!...De războiul cu păgînii?... Ăl de sub măria sa Radu Voievod?

Ce isprăvi, hîc!

— Mai bine te-nvredniceai de-un fecior, buhai afurisit! îl împunse cnezina Elina, cu ochii la Radu.

Berivoiu s-a lăsat pe spate, încruntîndu-şi sprîncenele şi amenințînd-o cu degetul gras ca un cîrnat:

— Tu, hîc!... Tu eşti de vină! Hîc!... Scorpio! De rea, nici să puiezi, hîc... Nici să puiezi, nu poți!

Glasul i s-a pierdut ca un murmur, astupat de chiotele nuntaşilor şi de sforăitul zbîrnîit al cobzei. Se lupta din greu să-şi țină capul drept şi ochii deschişi.

— Te-ai muiat, Berivoiule, te-ai muiat, bătrîne, rîse cneazul Ghețea, ridicînd la buze cornul de bour ferecat cu inele de argint, din care băuseră la alte ospețe din vechime ceilalți Ghețuleşti. Ochii îi sclipeau în fulgere scurte. Simțind-o pe Elina că-şi bîțîie picioarele sub masă, s-a ridicat încet, i-a cuprins mijlocul, a trecut-o-n zbor peste capul Berivoiului şi, lăsînd-o uşor la pămînt, a poruncit cu strășnicie:

— Una de doi!

— De doi!... De doi! răcniră nuntaşii.

— Hai, Costa! De doi!... Urseşte ca la plaiuri!

— Uiuiuu şi iarăşi iu! Zi-i, mă, că mă arde la bojoci! strigă Tătucu, strîngînd-o pe Dragomira lui Cebucă.

— Nu mă mai ciupi, diavol bărbos, că acu te scuip în bărboi, se zborşi nevasta, trăgînd cu ochiul la bărbatu-su.

— Lasă-l că nu ne vede, frumoaso!... Are tocmeli cu Ricu! Nu se uită el la tine.

...Căpitanul Ghețea privea înciudat cum zboară Ancuța în brațele lui Ulmeş. Se rezemase cu spatele de trunchiul unui brad şi-şi muşca sfîrcul mustății. O gheară ascuțită îl scurma în inimă de cîte ori flăcăul o strîngea aproape. Cine dracu' o mai fi scornit şi jocul ăsta de doi, cu atîtea învîrteli, care-ți taie picioarele? Se schimba de pe-un picior pe celălalt, fără prea mare izbîndă. Şi scripcarii o trăgeau într-una, de i se făcuse lehamite. Între zecile de marame din borangic care încununau capetele moşnencelor, n-o vedea decît pe-a Ancuței. Şi mustățile trufaşe ale lui Ulmeş, care se apropiau sfruntat de acea maramă străvezie.

— Nu te mai hlizi ca un erete!... Te vede lumea!

Cneazul pufăia din lulea, zîmbindu-i. Ochii albaştrii i se făcuseră ca oțelul. Vinişoarele din umerii obrajilor i se împurpuraseră peste măsură. Radu Ghețea nu-şi amintea să-l fi văzut vreodată beat. Nici acum nu era beat, cu toate c-o ținuse-ntruna, de-aseară. L-a cuprins de umăr, strîngîndu-l aproape.

— Cum să nu-ți crească inima, Radule, cînd îi vezi aşa... spuse el cu glas jos, învăluit şi aburit. Parc-ar fi o livada înflorită. O poiană de munte, prin luna lui Florar... Cît despre muieri?!... Ian te uită bine la ele?! Ascultă ce-ți spun eu, fiule. Nicăieri în lume nu se află altele mai frumoase, mai sprintene, mai mlădii şi mai semețe decît

muntencele noastre! Le vezi cum calcă? Cum îşi ţin frunţile?

Uite-o pe Ancuţa! Împărătiţă din poveste, nu alta! Pieptul cneazului s-a umflat de mîndrie. Ochii oţelii i s-au înmuiat într-o nespusă duioşie: Argeşencele noastre nu-şi găsesc seamăn. Ce sprîncene încondeiate, ce ochi plini de foc, ce mîini subţiri şi albe... Ia vezi-o pe Dragomira... Al dracu' Tătucu! S-a umflat ca un broscoi. N-a mai slăbit-o...

— Nici Ulmeş!

Cneazul a rîs. bătîndu-l pe umeri:

— Prostule!

Apoi l-a tras după el printre brădui, spre sprînceana de stîncă ridicată asupra satului. Însera. Codrii dinspre Valea Brazilor se-nvăluiseră în marame albăstrii. Negoiul plutea într-o lumină dulce-viorie. Din lunca Argeşului se ridicau miresme jilave. Cneazul şi-a aţintit privirea pe Dealul Bisericii. Aşa a făcut şi Radu. Se pogorîse-n el o linişte adîncă şi cuprinzătoare, Ţintirimul primea asfinţitul pe braţele înnegrite ale crucilor.

— Jurămîntul, Radule!

— Nu l-am uitat, taică!

— Pentru astea toate! spuse cneazul deschizînd larg braţele şi cuprinzînd în ele zările Cremenarilor.

— Şi pentru liniştea lor! se-ntoarse bătrînul spre tăpşan, arătîndu-i freamătul nunţii cu degetul cioturos.

La pălălaia scăzuta a unui foc ciobănesc, cineva întorcea un viţel tras în frigare. Cneazul Iarciu tocmai ducea la buze o bărdacă pîntecoasă. Aburi de carne friptă le gîdilau nările, iar hora se rotea lin ca o unduire de codrii, într-un fapt de seară. Maramele de borangic ale moşnencelor fîlfîiau dulce şi aţîţător. Tăpşanul părea nins.

— Toate astea sînt sîngele, sufletul şi credinţele tale, Radule! Să mergem!... Vreau s-o văd pe Ulmeşoaia!

— Credinţele mele neştirbite, taică! murmură Radu Ghețea îngenunchind şi sărutîndu-i mîna. Credinţele şi viaţa mea toată!

Cneazul l-a tras la piept... Peste crestele de la Izvorul Lupilor clipea somnoros luceafărul de seară.

III

1

Luna lui Cuptor venise cu zăduf stătut, cu aburi înfierbîntaţi care se ridicau din holdele încă nesecerate, cu amurguri învîlvorate şi cu cer impîclit, ostenitor de senin şi de înalt, în seara aceea, căpitanul Ghețea cercetase lacătele de la Turnul Ierbăriei şi după ce poruncise să se primenească crengile care-l apărau de razele nemiloase, dăduse o raită pe la Ciutărie şi pe la temniţa armăşiei. Ca-n fiecare seara, a şovăit în faţa porţilor ferecate. S-a întors pe călcîie, urcîndu-se agale în foişorul lui Oană.

Bucureştiul lîncezeşte, toropit de arşiţă. Spre Tîrgul Cucului suie un car încărcat cu snopi de grîu. Boii calcă alene, tîrîndu-şi copitele prin praful gros al uliţei. Slujba la curte a-nceput să i se pară tristă, istovitoare şi lipsita de noima.

Acasă e vremea cireşilor tîrzii şi a caiselor. Tot mai des îi dădeau ocol doruri şi aleanuri. Purta cu el, ziua-

întreagă, crîmpeie de aduceri aminte. Unele vechi, aproape şterse de vreme, altele atît de proaspete, încît i se părea că dac-ar întinde mîinile le-ar putea atinge, ca pe nişte fiinţe aievea.

Mai ales Ancuţa îi răsărea fragedă şi caldă, ca-n noaptea cînd i s-a strecurat alături şi cînd cerul i-a învăluit ca un polog ţesut cu stele de argint. Nici acum nu i s-a şters din nări mireasma fînului copt la soare, a bradului revenit de rouă şi a ibovnicei cotropită de dragoste pătimaşă care se leagă de amintirea nunţii şi a Cremenarilor.

Iată că pe Drumul Domnesc al Tîrgovişteise arată un convoi ciudat alcătuit din patru călăreţi. Radu Ghenea şi-a oprit o clipă privirea asupra drumeţilor, apoi a lăsat-o să se piardă în depărtările viorii ale asfinţitului.

— Domnia ta! îndrăzni straja, foindu-se.

— Ce-i? răsări căpitanul.

— Mi se pare că oamenii ăştia...

Radu Ghenea s-a plecat peste parapet. Călăreţii se apropiaseră bine. Pămîntiu, slab, de nerecunoscut, cu barba crescută, cocîrjat, Mîrzea trecea pe sub ziduri ca-ntr-o somnie.

Şoimul îi picotea pe umăr. De şaua lui Ahmet era priponit un cal şarg. Iar pe cal, cu picioarele legate pe sub burtă, un călăreţ străin după port, c-o barbă roşie ca focul răsfirata de-a valma, cu veşmintele hărtănite şi teaca săbiei goala. În urmă, un ostaş tighecean, cu nasul şi urechile tăiate, aratînd lumii o hîrcă galbenă şi înspăimântătoare. Radu Ghenea a închis ochii, primind în inimă durerea fratelui său... Apoi a coborît scările trudit, apăsat de zăduf şi de nelinişte, ieşindu-i în întâmpinare.

2

Îl lăsaseră pe măria sa stînd în Scaun, cu fruntea sprijinita în palma stîngă, galben şi mut. Paicii îl înşfăcasera pe Crîstici, tîrîndu-l la armaşie. Au coborît treptele cerdacului şi s-au izbit de piepturile tighecenilor. Oştenii şi-au scos cuşmele şi s-au ploconit în faţa căpitanului Mîrzea. Cîţiva purtau făclii de răşină. În spatele lor, Radu Gheţea a desluşit prin întunecimea nopţii cuşmele înalte ale roşilor domneşti.

— Am auzit că te-ai întors, domnia ta.

— Şi că l-ai adus numai pe Firu.

— Dacă nu eşti trudit, am pofti sfat.

Oştenii se strînseseră cioatcă în faţa grajdurilor. Stăteau pe vine sau ghemuiţi la pămînt. Mîrzea a sorbit mirosul iute da cal, de baligă şi de fîn cosit din proaspăt. Palatul domnesc se ridica pe zare, mătăhălos şi tăcut. Răsufletul stăpînit al oamenilor îl încălzea, mîngîindu-i obrazul ca o mînă de mamă. Sau poate de ibovnică. Un zîmbet dureros i-a schimonosit faţa acoperită de praf. Radu Gheţea la strîns de braţ, şoptindu-i:

— Spune-le!...

Vorbea icnit, poticnindu-se, cu răgazuri în care-şi căuta cuvintele şi-n care pierdea şirul povestirii. Se auzeau caii bătîndu-se cu cozile peste coaste. Şi străjile bocănind rar, sau căscînd.

— ... La apărat Satana de săgeata mea, oftă într-un tîrziu Mîrzea. Vina asta am s-o port o viaţă, ca pe o pedeapsă amarnică. Asta şi moartea alor noştri... Mai bine mă sfîrşeam cu ei.

— Nu te căina şi nu blestema, îl mustră un oştean mai

vîrstnic. Viața noastră-i ca feştila. C-o pierdem?! Încaltea să ne ajute Dumnezeu şi să ne-o dăm cu vrun folos şi cu bărbăție, aşa cum şi-a dat-o moş Onufrei!

— Sireacul... Bun om!

— Aspru, da' drept!

— Aşa-i. Nepărtinitor!

— Avea pumni cioturoşi!

— Şi inimă bună!

— Da' ceilalți?...

Oştenii au tăcut, plecîndu-şi frunțile. Umbrele celor duşi au fîlfîit prin preajmă, de parcă s-ar fi întors după trudnică şi lungă drumeție. Tighecenii le-au simțit, şi unora li s-au rourat genele. Alții au oftat. S-au strîns umăr la umăr, ca şi cînd ar fi avut de înfruntat vreo primejdie.

— Acolo, în taberile lui Sinan, am înțeles eu - se mărturisi Mîrzea cu glas înăbuşit - că fiecare rînd de pămînteni trebuie sa ducă mai departe făclia sfîntă a vieții norodului...

Acolo, văzînd puterea oarbă şi nimicitoare a urdiei, văzînd fețele supte ale cărăuşilor de toate neamurile şi auzind troznetul satîrelor în grumajii oamenilor noştri... Nu numai cu Sinan aveam să ne răfuim. Ci cu toți zbirii de pagîni, care au năpădit lumea, care-o batjocoresc, o vînd la mezat, o jefuiesc şi-o terfelesc. Şi cînd te gîndeşti că aici, aici, lîngă noi, sînt bărbi lungi... Ah! Mi-a scăpat unul printre degete. Unul pe nume...

— Stăpîneşte-te, căpitane Mîrzea!

Un singur om avea glasul acesta puternic şi poruncitor, dulce şi melodios, aspru şi totuşi blînd. Voievodul. Oştenii au sărit în picioare, închinîndu-se smeriți. Cu capul gol, învăluit într-o dulamă ostăşească de pănură, Mihai s-a apropiat de Mîrzea, cu paşi rari şi

şovăielnici. L-a cuprins de umăr şi l-a sărutat pe fruntea sărată de sudoarea uscată, cu gust de colb şi de tină.

— Du-te şi te hodineşte, viteazule! Du-te... Tu, căpitane Ghețea, poartă-i de grijă. Iată că am să te miluiesc pentru slujbele tale credincioase cu a zecea parte din venitul morii domneşti de la Podul Turcului. Ți-ai cam hărtănit veşmintele şi calul. Îți dăruiesc altele.

Oştenii s-au tălăzuit, murmurînd surd. Mihai s-a întors spre ei:

— Unde eşti, Firule?

— La poruncă, măria-ta!

Dintre tigheceni s-a ales solul trimis de Sinan să-i vestească beyului voia şi judecata luminatei sale fețe.

— Să te cheme, de azi, Firu Ureche-Taiată şi să porți porecla cu cinste.. Auzi?

— Am s-o port, măria-ta!

Mihai a rîs aspru:

— N-ai cu ce! Cinstea fără ocină-i fudulie curată. Să te înfățişezi mîine la logofeție... Ți-am dat loc de casă, de livadă, şi cîțiva stînjeni de pădure din braniştea domnească de la Buzău. Să fii şi către Moldova cu ochii, dar şi către mine cu sufletul.

Firu Ureche-Tăiată a-ngenuncheat la picioarele măriei sale, sărutîndu-i poala dulamei. Umerii i se scuturau, de parc-ar fi rîs...

— Măria-ta, îndrăzni omul.

— Ei?

— M-aşteaptă nevasta la Codrul Tigheciului.

— Şi?

— Braniştea-i la Buzău... Pogoară, măria-ta, cu oşti prin părțile noastre. Aştept atunci voia şi bunătatea măriei tale...

Se lăsase o linişte de moarte. O stea a brăzdat

catifeaua neagră a cerului, tivind-o c-o panglică de aur. Voievodul şi-a plecat privirea asupra capului ciopîrțit al oşteanului. I-a pus mîna pe creştet:

— Facă-se voia ta, Firule! Căpitane Mîrzea, să treci pe la visterie şi să scoți pentru acest oştean cincizeci de taleri de aur. Să-i ducă nevestei, la Codrul Tigheciului... Cine ştie? Poate odată m-o omeni acolo cu pîine şi sare.

Un oftat de uşurare a scăpat din piepturile tighecenilor.

Măria sa a ieşit dintre ei. Îndreptîndu-se spre biserica domnească. După cîțiva paşi, s-a oprit.

Huruit de roți, strigăte ascuțite, sudălmi, tropote.

— Ce se aude, căpitane Ghețea?

— Se-ntorc zarafii, măria-ta! răspunse în locul căpitanului o strajă de la ziduri.

— Da, da! Se-ntorc zarafii... rînji voievodul, strîngîndu-şi dulama pe umeri. Pintenii îi zuruiau mîniați şi zgomotul li s-a stins repede în perdelele de smoală, care se trăseseră peste cetate...

— Nu te duci la diac?

— N-am putere! Sînt ostenit!

Stăteau alături, sub merii învolți ai livezii domneşti. Radu Ghețea spărsese o căpiță de trifoi şi tocmise un culcuş înmiresmat. Cîțiva greieri țîrîiau moale, copleşiți de zăduf.

— Vasile?!

— Taci, Radule. Ştiu tot... I-am văzut gropnița. Da' să ştii că pruncul a fost al meu! Al meu a fost, înțelegi? îl prinsese de umeri şi-l zgîlțîia cu putere. Îi clănțăneau dinții. Prin întuneric, ochii îi luceau ca la nebuni: Al meu, al meu!... bolborosi el, îngropîndu-şi obrazul în fîn.

— Al tău, Vasile! răspunse moale Radu Ghețea, privind

puzderia de stele care părea prinsă de crengile merilor, ca şi cînd livada s-ar fi gătit cu cercei de nestemate.

3

O dimineață pe la sfîrşitul lui Cuptor, limpezită de ploaia care bîntuise toată noaptea. Radu Ghețea, învestat în coantăş de căpitan domnesc, din urşinic vişiniu, cu găitane de aur, priveghea steagul de roşii care-şi înşeuau caii. Iuzbaşii cercetau copitele şi potcoavele. Dinspre cămările gvardiei nemteşti se auzea rățoiala amarnică a jupînului Nikolaus Theil, care-şi scotea oamenii la curățitul armelor şi al platoşelor.

Soarele se ridicase de două sulițe. Jitnicerii grăbeau spre pivnițe, zornăindu-şi cheile, urmați de oştenii rînduiți să împartă hrana. Ceata zumzăia ca un roi. Încă de aseară se vestise, printr-un olăcar al căpităniei de Buzău, sosirea soliei slobozită de Aron Vodă al Moldovei. Un norişor pufos, plutind jos, îşi oglindea pîntecul într-un ochi de apă din fața grajdurilor. Cazacii îşi scoteau caii la adăpat şi-şi pieptănau moțurile cu degetele făcute greblă. Se auzea gîgîind şi cotcodăcind păsăretul menit să-mpodobească masa solului.

Căpitanul, sprijinit în sabie, privea zîmbind la boierii care-ncepuseră să vină la slujbe şi care coborau din carîte, cîrnindu-şi nasurile şi suduind slugile. Atîta ruşine ca măria sa nu le făcuse încă nimeni. Pusese robii şi zidarii să mărească o aripă a palatului, împărțind-o în chilii. Atîtea pentru logofeție, atîtea pentru vistiernicie, pentru cămăraş şi pentru toate celelalte mărimi. Vel boierii, care judecaseră pricinile pe la conace şi moşii, erau siliți să-şi facă datoriințele la curte. Un hrisov pe

care-l scoteai altădată într-o lună îl puteai scoate astăzi într-o zi. Se şi înfăţişaseră jălbarii. Iată şi carîta nemţească a marelui logofăt Andrei trecînd podul în duduit îndesat de copite şi-n sunet de obezi, bine strînse-n şina de fier. Logofeţii au sărit să-i deschidă uşa, plecîndu-se pînă-n pămînt. Jălbarii şi-au scos cuşmele. Unul şi-a ridicat jalba-n proţat, fîlfîind-o pe la nasul vel logofătului.

— Pieriţi din faţa mea, sărîntocilor! se răţoi boierul la jălbari. Coate goale! Azi vine solia, şi ei!...

— Boierule, fie-ţi milă! îndrăzni cel cu jalba.

— Gura!

— A dormit pe pîntece, mormăi un oştean, strîngînd chinga.

„Simte că i se apropie sfîrşitul", gîndi Radu Gheţea, săltîndu-se-n scară. Apoi se-ntoarse-n şa, ridicînd mîna:

— Încălecaaaţi!... După mine, cîte trei, la trap!

Au ieşit, tropotind pe grinzile de stejar ale podului. Umbrele negre şi lungi ale călăreţilor s-au răsturnat în oglinda lucie a apei din şanţul cetăţii. Prapurile de la suliţe fîlfîiau vesele în vînt. Merii domneşti de prin vii îşi pîrguiau în soare roadele de aur. Urcau pe Uliţa Tîrgului de Afară, să întîmpine solia. Radu Gheţea se-ntorcea mereu, cercetînd şleaul. Boierul Radu Buzescu îi poruncise să nu-l aştepte, că-i ajunge din urmă. În dreptul Pescăriei Vechi a-ngăduit la pas. Pescarii ieşiseră pe lacul Icoanei, cu năvoadele. Uliţa era plină de paie şi de baligă. Soarele începuse să ardă. Acu o săptămînă, Vasile luase iar calea depărtărilor. Măria sa îl hărăzise strajă pentru carîtele episcopilor trimişi la Sinod, cu solie tainică pentru cazacii de la Praguri şi cu iscoade pentru Lehia. Cu el se porniseră şi tighecenii. Pitărița Elena îl grijise, îi copsese pită pentru drum şi-i gătise merindea.

Vasile plecase neguros şi pitărița rămăsese plînsă şi cercănată, de parc-ar fi bolit un an.

Radu Ghețea a oftat, ridicînd din umeri. Vasile a venit din taberele lui Sinan alt om. Mocnea în el o duşmănie crîncenă şi-o durere pe care nu voia s-o-mpărtăşească. O apărase pe Neaga, care murise la naştere, spunînd că pruncul ar fi rost al lui. Din noaptea ceea n-a mai pomenit-o niciodată.

Se mutase la pităriță. Întortocheate şi nebănuite sînt căile oamenilor. Trestia foşnea lin, legănîndu-şi săbiile frunzelor.

Din urmă se aude ropot de cai, sloboziți în goană... Călare pe un armăsar alb, gătit cu şa de catifea roşie tivită cu margini de aur, cu cioltarul de mătase şi frîu bătut în ținte de argint, boierul Radu Buzescu vine ca o furtună, urmat de patru paji îmbrăcați după moda ungurească. Ajuns în dreptul căpitanului, şi-a strunit armăsarul, făcîndu-l să joace pe loc, cu capul lăsat în piept. Radu Ghețea nu şi-a putut stăpîni un zîmbet de mulțumire văzînd un asemenea cal şi un asemenea călăreț. Boierul e tot numai catifea de Venezia, nestemate şi paftale de aur. Cuşmulița de jder şi-o poartă pe-o sprînceană. Penele de stîrc alb par o fulguială de funigei.

Pocneşte de trufie şi-l priveşte de sus, ca pe-un calic nemernic.

— Măria sa te prețuieşte, căpitane Ghețea! De aceea îți dădu slujba asta de cinste.

— Cinstea se măsoară cu credința, domnia ta! răspunse Ghețea, împietrind în şa şi mohorîndu-se.

Fudulia boierului îi zgîria mîndria.

— Eşti şi înțelept, rîse Radu Buzescu, potrivindu-şi pulpanele coantăşului, tivite cu pîntece de nevăstuică.

Soarele îşi revărsa văpaia peste tîrg, gîturile cailor înce-

puseră să se umezească, copitele se înfundau în noroiul lipicios. Boierul Radu Buzescu îngîna un cîntec deocheat, legănîndu-se în şa. Faţa bărbătească, frumoasă şi arsă de vînt i se luminase. Peste codrii de la Colentina se-nvăluiau aburi subţiri şi tremurători.

★

Dărăcindu-şi gînditor măturoiul alb al bărbii, marele vornic Mitrea a intrat măreţ în chiliile logofeţiei. Şi-a plimbat privirea străină peste cei şase dieci care scîrţîiau din pene, cu frunţile brobonite, frînţi peste terfeloage, apoi a bătut mînios cu toiagul în duşumeaua pătată de cerneluri.

— Vă faceţi că vă vedeţi de treburi, nemernicilor! tună bătrînul boier. Căraţi-vă! Vel logofătul ce drege?

— Bea ciubuc, luminate, bea ciubuc! se smeri logofeţelul Todeci, ştergîndu-şi pana în loazele de păr. Bea ciubuc şi Chirilă îi potriveşte barba.

Un păianjen şi-a dat drumul din tavan, lunecînd pe firul ce-i ieşea din pîntec. În razele de soare care se strecurau prin geamurile pătate de muşte jucau firişoare de praf. Chilia puţea a picioare nespălate, a catastife mucede şi a caftane îmbibate de sudoare. Diecii au ieşit de-a-ndăratelea ploconindu-se pînă-n pămînt. Marele vornic a deschis singur uşa de la tindă, trecînd repede spre odaia marelui logofăt.

— Hm, îmi place, cinstite vel logofete, cum te-ai gospodărit. Perdeluţe de borangic, divan cu macat, narghilea.

N-am ce ziceee! S-ar părea că-ţi prieşte noua rînduială!

— Du-te, Chirilă, porunci vel logofătul, ţîfnind pe nări şi sculîndu-se greoi să-şi întîmpine musafirul. Lasă!... Mustăţile le-oi tunde mîine!

Cum a ieşit bărbierul, boier Mitrea a zvîrlit straiul de linişte în care se-nvăluise, suduind amarnic:

— Pogribania lui de mişel! Văzut-ai, vel logofete, cum ne-a jucat renghiul? Auzi, auzi, mişelul! Solie de la Aron!

Fără ştirea Divanului.. Ce-o fi voind acel Aron, casap de boieri?

— Ori ce-ar vrea, noi să ne punem cruce, răspunse vel logofătul, lăsîndu-se moale pe divan. Să ne punem cruce!

Din clipă-n clipă-l aştept pe Mateica, cu veşti de la Sinan Paşa.

— Să nu-l aştepţi în zadar, mormăi vel vornicul.

— Ei, şi domnia ta, nu mai cobi! Mateica-i descurcăreţ.

Boier Mitrea se aşezase în jilţul gazdei, clătinîndu-şi capul a neîncredere.

— Numai ruşine, numai înfruntare şi batjocură ne face feciorul ăsta de căţea. Ne-a adus aici ca pe nişte slugoi... în întîmpinarea blestematei de solii, îl repezi pe Radu Buzescu... Şi Dan? De Dan ce-ai mai auzit?

— E la Stambul, domnia ta!

Vel vornicul a ţîţîit a lehamite:

— Înainte de haraci, nici gînd de mazilire!

— Numai dacă Sinan...

— M-da, vizirul stă bine la Poartă. Aflat-ai ceva de la prinsul adus de căpitanul Mîrzea?

— Ioc! Nu te poţi apropia de armăşie...

— Cîinele! Ne-a cetluit cu zăvozii ăştia mustăcioşi. Tare mi se pare că ne urzeşte într-un păienjeniş greu de descurcat.

— Vom mai trăi şi-om mai vedea!...

— De!.. Pînă atunci!?

A făcut o mişcare sleita cu toiagul, lăsîndu-şi barba în piept. Sudoarea începuse să-i curgă pe spinare. O simţea rece şi cleioasă.

— Vornicul Dumitru Dudescu? întrebă într-un tîrziu.

— S-a tras la moşii. Stă gata.

— Off! E cald!... Treierat-ai toate bucatele?

Vel logofătul a trîntit muştiucul narghilelei şi, săltîndu-şi trupul pîntecos, s-a ridicat pe picioare scurte şi crăcănate.

— Pe dracu! Mai bine de trei sute de palme-mi fugiră sub steagurile lui Cocea, căpitanul de la Buzău. Cînd mi-o veni bine, îl spînzur de limbă... E un...

A tresărit speriat, rămînînd cu gura căscată. Zidurile chiliei s-au cutremurat, geamurile au dîrdîit, iar din tavan s-a desprins o bucată de tencuială, căzînd la picioarele vel vornicului. Au urmat alte bubuituri, mai puternice decît cele dintîi. Apoi au ajuns pînă la ei strigătele de bun venit ale oştenilor ieşiți la ziduri.

Boierii s-au privit lung. Vel vornicul s-a sculat greoi şi fără o vorbă s-a-ndreptat spre uşă.

În vreme ce urcau treptele cerdacului, grăbind spre spătăria mare, alaiul intra pe poarta cetății. Soarele trecut de prînzişor, săgeta platoşele nemților din foişoare, înlemniți cu archebuzele la picior, şi arunca fulgere albăstrui din săbiile cazacilor înşiruiți pe două rînduri, în dreptul turnului de la Poarta de Jos. Tunurile au răzbubuit a treia oară, încununînd crenelurile cu pămătufuri de scamă cenuşie. Vel vornicul Mitrea s-a oprit în capul scărilor, scrîşnind în măsele:

— Priveşte, cinstite vel logofete!

În fața carîtei, urmată de steagul roşilor domneşti, călăreau boierii Stroie şi Radu Buzescu, ducînd la mijloc un om străin, gătit leşeşte, cu barba rasă, care întorcea mereu capul, cercetînd alcătuirea oştii şi a cetății.

— Stroie pare venit de pe drum, şopti vel logofătul.

— Acu mi se luminară toate, răspunse peste umăr

boier Mitrea, repezindu-se mînios spre hora străjuită de paici.

Dangătul sărbătoresc de clopote pătrundea cu dulce şi bărbătesc zvon de aramă în spătăria mare. Pivele au răzbubuit pentru cea din urmă oară, atunci cînd boierul Gheorghe Izlozeanu, pîrcălabul de Hotin, s-a închinat în fața măriei sale şi cînd trei copii de casă de la curtea Moldovei au adus, pe nişte perine de mătase, darurile lui Aron Vodă. Un buzdugan mic de aur, cu capul de bour săpat pe măciulie, un hanger tătăresc cu mănunchiul bătut în nestemate şi o cupă încrustată cu olmazuri şi lucrată într-un filigran subțire ca firul de păianjen. Solul lua darul cu mîini aspre de oştean, suia treptele Scaunului, îngenunchea şi, cu capul plecat, i-l întindea măriei sale, rostind totodată cu glas dulce urările domnului său:

— Cu buzduganul, slăvite voievoade, să spargi măselele cîrtitorilor şi căpățînile potrivnicilor, cu hangerul să le scoți inimile şi să le arunci la cîini, iar din cupă să sorbi dulcele nectar al biruințelor şi al slavei ostăşeşti.

Mihai, palid şi cu buzele tremurînd, cinstea solul apucînd singur darurile şi trecîndu-le apoi vel postelnicului Tudorache. Soarele, care pătrundea în spătărie prin geamurile înalte, veneziene, juca în străfulgerări pe spata mare domnească, ținută falnic de vel spătarul. Deasupra scaunului, vulturul Țării Româneşti îşi deschisese aripile, gata să-şi ia zborul.

Radu Ghețea, retras într-un colț, cu mîinile subpuse, privea cu ochii umezi desfăşurarea ceremoniei. Vedea şi simțea tulburarea lăuntrică a voievodului, după cum simțea şi zidul mut de ură cu care-l înconjurau vel boierii. Ceea ce-l mira era faptul că în loc de deisprezece

paici, cum cerea datina, străjuiau scaunul douăzeci şi patru de copii, împlătoşaţi şi încoifaţi, cu săbiile la brîu, iar în spatele vel spătarului veghea, rotindu-şi ochii, vătaful Simion. Niciodată măria sa nu se arătase în Divan cu atîta putere de oaste. De asemenea, la nici un Divan nu fuseseră poftiţi căpitanii cetăţii şi oştenii cărunţi, cum fuseseră poftiţi la acest Divan. Spătăria se umpluse de mirosul blănilor încinse şi de iuftul cizmelor ostăşeşti, muiat de căldură.

— Dă mulţămita mea fratelui nostru Aron Voievod pentru adînca tîlcuire pe care-a dat-o unor daruri lipsite de viaţă şi de cugetare, cinstite sol! rosti Mihai cu glas limpede şi tăios, făcînd să-nlemnească toată suflarea spătăriei.

Hotnogului Caloian îi curgea sudoarea pîrîu peste faţa zbîrcită. Mustăţile i se zbîrliseră, nu clipea şi nu răsufla.

— A venit vremea să cugetăm împreună, ca doi prieteni, la soarta ţărişoarelor noastre şi să rînduim cu chibzuială frăţească şi gospodărească starea moşiilor noastre. Vei fi ostenit de cale, cinstite oştene... Ţi s-a înroşit urma de fier pe care-o porţi în obraz. Du-te, hodineşte-te. După vecernie, curtea te aşteaptă la ospăţ.

Ţocăind din toiag, vînăt de mînie, vel vornicul Mitrea a ieşit dintre diregători, abia închinîndu-se voievodului. Mihai l-a fulgerat cu privirea, dar vel vornicul şi-a scuturat capul, înfruntîndu-l:

— Îngăduie, măria-ta, celui mai bătrîn dintre sfetnici cîteva vorbe.

— Dacă cinstitul sol nu-i prea ostenit, răspunse Mihai, trăgîndu-se de barbă.

Pîrcălabul Gheorghe Izlozeanu s-a plecat în semn de încuviinţare.

— Noi, boierii de sfat şi de Divan, ne bucurăm din

inimă de solia măriei sale Aron, cu toate că n-am fost cercetați despre asta... întorcîndu-se spre divaniți pe jumătate: Aşa-i boieri dumneavoastră?

— Aşa-i, strigară bărboşii într-un glas.

— Nu-i întîia oară cînd măria-ta uitaşi de noi, oftă spăşit vel vornicul. Măturoiul bărbii i se răsfirase pe piept. Mîna uscată, care-ncleştase toiagul, se albise... Se vede treaba că de aceea ne şi aduseşi la curte ca pe nişte slugoi.

— Vel vornice, tună Mihai.

— Măria-ta, ridică glasul vel vornicul, nemaiputîndu-se stăpîni. Măria-ta, Țara Românească nu-i nici județul Mehedinți, nici neguția de odinioară.

Mihai îngălbenise. Ochii stăteau să-i sară din găvane. Îşi înfipsese dinții în buză şi-şi frământa pumnii.

— De ce nu-i divan effendessi la această țeremonie? gîfîi vel vornicul, făcînd un pas înainte. De ce n-am ştiut c-a plecat Stroie Buzescu la Iaşi? De ce-l ținuşi în taină, la Buzău, pe sfinția sa Nichifor Dascălu, de ce ne iei palmele la oaste, de ce asmuți prostimea pe noi? De ce, măria-ta, cînd ştii că numai şase zile face un olăcar pînă la Stambul şi alte şase îi trebuie ceauşului cu firmanul de mazilire? Popreşti boierii de sînge pentru vorbe jurate strîmb de nişte puchioşi de căpitani, cu copitele pline de baligă?

— Măria-ta!

Tot Divanul a-ntors capul spre colțul de unde se auzise strigătul. Făcîndu-şi loc printre oşteni, Radu Ghețea a-ngenuncheat în fața Scaunului, cu mîna pe inimă.

— Dreptate, doamne! spuse el răspicat.

Tăcere de moarte. Apoi, un detunet de glasuri mînioase:

— Dreptate, doamne! Şi ca la o poruncă, tot ce era

oştean în spătărie a pus un genunchi la pămînt.

Voievodul şi-a smuls copcile de la guler, răsuflînd pripit. Şi-a plimbat privirea peste capetele pletoase ale oştenilor. Peste multe din ele vremuiseră anii. A întîlnit ochii solului. Pîrcălabul îi zîmbea, clătinîndu-şi fruntea în semn de înțelegere.

— Atît ai avut, vel vornice? întrebă el atît de liniştit, încît oştenii şi-au ridicat frunțile, iar vel boierii au zîmbit trufaş, foindu-se-n caftane ca nişte cloşti.

— Atît, măria-ta! Că n-aş vrea să te-nfrunt în fața unui străin. Să nu crezi, doamne, că dacă lipseşte sfinția sa mitropolitul, putem încheia vr'un tractat. Cît despre buzduganul de aur cu care să bați peste măsele şi despre jungherul cu care să scoți inimi, acelea se vor fi potrivind la Moldova, unde tiranii l-au alungat pe prea-nțeleptul logofăt Nestor Ureche, de stă pribegit prin străinătăți şi unde au căzut capetele altor...

— Altor hicleni, întregi pîrcălabul moldovean, privindu-l cu trufie.

Divanul se strînsese, caftan lîngă caftan, în stînga Scaunului. Oştenii aşteptau îngenuncheați porunca măriei sale. Se lăsase o tăcere adîncă. În razele de soare jucau firişoare de praf. Din privazul unei ferestre s-a auzit limpede un glas subțire şi vesel de pițigoi.

— Cinstite sol, spuse Mihai cu un oftat. Cinstite sol şi viteaz pîrcălab, Țara Românească e o țară unde s-au învățat să poruncească toți şi unde nimeni n-ascultă. Iată însă că de puțină vreme s-a mîntuit starea asta. Acu va porunci unul singur şi vor asculta toți!

Undeva, în adîncul glasului măriei sale, Radu Ghețea a-ntrezărit începutul furtunii.

— Ridică-te, căpitane Ghețea! Şi voi, oştenii mei, ridicați-vă! Mi-ați cerut dreptate! Veți avea dreptate!

— Ai închis Divanul înainte de Paşti, fără ştirea şi voia noastră, şuieră vel logofătul Andrei.

— Dreptatea o dă Divanul, nu un singur cap, întregi vel vornicul.

— Vrem să ştim de ce-a venit solul?!

— Nu sîntem popîndăi şi nici Vasilici, să stăm în Divan ca necuvîntătoarele.

— Da, aşa e!

— De ce-a venit solul?!

— Să iasă căpităniile de roşii pe moşiile boiereşti la treier şi la desmiriştit!

— Unde-i divan effendessi?

— De ce nu-i aici başbulucbaşa de ieniceri?!

— Ne temem capetele!!

Boierii ridicaseră toiegele şi se burzuluiseră ca un stol de corbi flămînzi.

— Cîinilor! răcni Mihai. Potăi scîrnave! Vă trebuie straje de ieniceri în țara voastră? Lepre! Vînduților! Amar de voi, dacă nu găsiți adăpost şi tărie decît în spatele ienicerilor...

Se-nvinețise. A sărit din Scaun, smulgînd buzduganul dăruit de Aron Vodă, apoi s-a repezit între boieri, înfigîndu-şi dreapta în barba vel logofătului Andrei. Părul tuns scurt i se ridicase perie. Ochii aruncau sclipete de oțel. L-a smucit, tîrîndu-l după el, înainte de a se dezmetici stolul de vel boieri. Cu o putere şi o repeziciune de neînchipuit, l-a trîntiț pe vel logofăt în genunchi şi l-a pălit cu buzduganul peste fălci.

— Să nu-l mai aştepți pe Mateica, cîine de logofăt! scrîşni voievodul. Nu mai vine el de la Sinan! Fii fără grijă!

Bocindu-se, boierul pîntecos şi-a scuipat măselele. Solul moldovean s-a-nchinat cu măreție către măria sa,

care amenința Divanul cu buzduganul de aur.

— Domnul şi stăpînul meu va fi nespus de bucuros cînd va afla că darurile măriei sale au şi-nceput să se pună în lucrare, spuse el vesel.

Mihai şi-a potrivit mantia de cacom pe umeri, făcînd semn vel spătarului să-i dea spata domnească. A ridicat-o deasupra capului, cu stînga:

— De astăzi încolo, Divanul se va aduna numai la porunca mea. Iar de se va mai găsi cineva, barbă căruntă, boier de Divan sau de slujbe, tînăr sau vîrstnic, care să ridice glas de înfruntare asupra domnului țării, acela va fi rău de el. Vel vornice Mitrea, să-ți măsori cuvintele, dacă vrei să nu te măsoare gîdea. Asta o jur pe sfînta spată a vechilor voievozi! Plecați-vă cu cinste în fața solului fratelui meu, Aron Voievod!

La un semn al vel postelnicului, doi trîmbițaşi au sunat în trîmbițe lungi de alamă. Pîrcălabul de Hotin, Gheorghe Izlozeanu, a-ngenuncheat sărutînd mîna vînoasă, cu degete neliniştite, acoperită de păr negru şi aspru.

Zidurile au duruit sub bubuiturile pivelor. Privindu-l chiondărîş şi măcinîndu-şi ura între măsele, vel boierii s-au închinat, cu dreapta dusă la inimă. Soarele îşi pălea razele într-un sfîntul Gheorghe albastru, desemnat pe un ochete al geamurilor de Venezia.

4

După ospăț, care fusese tăcut, duşmănos şi posomorît, după ce s-a auzit huruind cea din urmă butcă boierească, Mihai s-a-ndreptat spre spătăria mică. Ar fi vrut să stea de vorbă între patru ochi cu solul moldovean, care se arătase a fi un oştean încercat şi cu osebire plecat spre tîlcuiri cu duh, dar simțise privirea

cercetătoare a vărului său Radu Buzescu, ca şi pe aceea furişă a jupînului Theodosie Rudeanu, cercetîndu-l cu neîncredere şi pizmă. Nu trebuia să le zgîndăre arţagul, bănuielile şi fudulia, cu atît mai mult cu cît amîndoi fraţii Buzeşti îşi împliniseră soliile cum nu se poate mai bine.

Pe masa lungă, de stejar lustruit, vegheau trei sfeşnice.

— Iată, cinstite pîrcălabe Izlozeanu, adevăratul Divan al Ţării Româneşti, spuse Mihai zîmbind şi îmbrăţişînd cu braţele larg deschise pe boierii aflaţi în spătăria mică.

— Sîntem slugile măriei tale, se închină fălos Stroie Buzescu, roşu de sătul şi de băut, fiind singurul care omenise cum se cuvine masa domnului său.

— Slugile măriei tale! îşi pleacă pletele şi ceilalţi boieri, gîdilaţi plăcut de vorbele voievodului.

— Sfatul de taină al măriei tale! clipi şiret pîrcălabul, ca şi cînd ar fi vrut să-i spună că ştie face deosebirea între Divan, între sfatul de taină şi mai ales între acesta şi însăşi măria sa. Ca să-ntărească şi mai bine acest gînd, adăugă:

Trăim vremuri grele, cînd dreapta nu trebuie să ştie ce face stînga, doamne.

— Aşa-i, pîrcălabe, zîmbi Mihai aşezîndu-se în jilţ. Căpitane Ghenea, ca unul pe care te chemai în numele oştirii de pămînt, rogu-te, ascultă şi fii băgător de seamă.

Radu Ghenea a roşit pînă în vîrful urechilor simţind că vorbele prietenoase ale măriei sale sînt mai mult pentru alţii decît pentru el. Nu greşise. Privirea chiondărîşă a boierului Radu Buzescu i-a dovedit că avusese deplină dreptate.

La începutul sfatului a stat ca într-un vis nebănuit şi neaşteptat. Nu-şi mai putea lua ochii de la straja de aur, bătută-n nestemate, a spatei domneşti, aşezată în faţa măriei sale pe-o perna de mătase purpurie, de la coroana

grea care fulgera din rubinele sîngerii, din diamanticalele şi topazele măiestrit încrustate, de la voievozii care-şi pierdeau frunțile în umbrele spătăriei, ca-ntr-o negură a veacurilor şi a poveştilor spuse de cneaz. I se părea o necuviință de neiertat tusea grea şi rîgîitul boierului Stroie Buzescu, ca şi veşnicul frămînt al agăi Ivan. Singur măria sa, neguros, cu ochii sticlind, palid şi slăbit, i se năzărea ca o făptură crescută din însăşi spătăria. Aşa a fost de cînd l-a cunoscut: purtînd atîta patimă în suflet, încît prisosul ei se revărsa ca un şuvoi de foc în inimile celor apropiați.

Vorbele solului au început să se desluşească din ce în ce mai limpede.

— Măria sa Aron Vodă a pus sub satîr capul vornicului Bucium, pi-al logofătului Bîrlădeanu şi pi-al ireticului Bartolomeo Brutti. Se îngraşase hainul din averea țării, de-i pocneau nadragii pi pîntec... Da' n-a plătit cazacii după înțelegere, şi cînd s-a arătat Ghirei Han sub porțile Ieşului, cazacii n-au pus mîna pi arme.

— Cînd s-a-ntîmplat asta? întrebă Mihai.

— La treizeci de Cireşar, măria-ta. L-au costat peşcheşurile mai mult decît l-ar fi costat toată căzăcimea la un loc. Unde mai pui prădăciunile şi robia de-au făcut-o în țară! L-au ocărît mîrzacii şi l-au batjocorit, jucîndu-şi basmeții sub poarta curților. I-au strigat că-i ştiu toate uneltirile şi cînd s-or întoarce au să-l agațe cu arcanul şi-au să-l tîrască pînă-n Crîm.

— Cîți cazaci avea?

— Opt mii, doamne!

— Opt mii? se miră Mihai, tresărind. Opt mii?!

— Atîția, măria-ta! Ceruseră trei mii de taleri pi lună.

Ehei, oftă pîrcălabul. Oştenii de la Moldova nu-s sătui ca cei de la Țara Românească. Pi răzăşii orheieni i-a

spulberat măria sa Aron Vodă şi i-a pus la pămînt, dimpreună cu sorocenii, deschizînd astfel porțile țării tuturor viforelor de la soare-răsare.

— Noi stăm pentru măria sa cu toate averile noastre, cinstite sol. Oştile măriei sale vor fi îndestulate, spuse Radu Buzescu măreț. Măria sa nu asupri moşneşimea. Dimpotrivă.

Iată-l pe căpitanul Ghețea, aici de față. Domnia sa e moşnean de pe Argeş şi are sub poruncă toate căpităniile de roşii. Ca la patru mii de săbii. Înțelepciunea voievodului nostru nu deschise poartă-n țară spre nici un vînt.

— Dimpotrivă - întregi Theodosie Rudeanu, mîngîindu-şi barba - cu înțelepțească cugetare şi-a făcut prieteni la curtea Ardealului şi a Moldovei.

Vorbele boierilor i se păreau lui Radu Ghețea lipicioase, ca unse cu miere. Nu-nțelegea rostul acestui sfat, numai dacă n-avea altul, decît să ridice fum de tămîie spre măria sa. La un semn al voievodului, Ivan aga a desfăşurat pe masă charta pe care căpitanul o mai văzuse o dată, la alt sfat, în iarna trecută. Mihai a luat un sfeşnic, punîndu-l pe mijlocul hîrtiei zugrăvită cu fel şi fel de semne. Apoi s-a sprijinit cu coatele pe masă.

— Dați-vă aproape, cinstiți sfetnici, porunci el.

Boierii şi-au înghesuit pletele unse cu mirodenii în jurul măriei sale. Lumînările din sfeşnice arseseră pe jumătate.

Voievodul vorbeşte repede, pripit, se opreşte, bate cu dosul palmei pe chartă, cuvintele prind aripi şi viață, umplu toată spătăria, toată lumea, îi pătrund în suflet ca nişte săgeți de foc, îl poartă într-o lume nouă, necunoscută şi măreață.

Măria sa pare un vrăjitor, cu puteri depline asupra

împăraților şi voievozilor de peste mări şi țări, care-şi grămădesc oştile pe bucata gălbejită de hîrtie, la un singur semn de mînă.

Radu Ghețea îl ascultă, fără să-şi mai dezlipească privirea de pe fața schimbată într-o clipă. Lumina sfeşnicului i se răsfrînge din priviri. Fruntea descrețită pare nespus de înaltă şi de cuprinzătoare.

— Atunci, pîrcălabe, rămîne cum ne-am înțeles. Măria sa Aron să vegheze asupra străjii ungureşti şi cu osebire asupra hatmanului Ştefan Răzvan. E un lotru care mi-e dator şase mii de taleri, un lacom după măriri şi-un viclean. Aflai că Jicmond Bator nu-l prea are la inimă. De altfel, puiandru ăsta cu caş la plisc...

S-a stăpînit cu greu, oftînd. Radu Buzescu ciulise urechile, abia răsuflînd.

— La sfîrşitul lui Brumărel, am două mii de săbii ungureşti pe valea Teleajenului. Tăiem zarafii la amiază. Sîmbătă, în treisprezece Brumar. După Sîn-Mihai... Să nu zăboviți o clipă, pîrcălabe. În prag de iarnă, bulucurile se mişcă greu. Fără zahareaua noastră, rămîn flămînzi. Bateți cetățile din sangiakul Benderului. Să nu-mi poată cădea în coastă. Eu am să pustiesc țara bulgărească. Vă apăr dinspre Dunăre. Numai nu zăboviți. Îl rog din inimă pe fratele meu Aron să-şi păzească viața! Să priceapă c-a sunat ceasul cel mare, că avem lipsă de toată tăria brațelor noastre, de toată istețimea cugetelor noastre, de toată dragostea oştenilor şi noroadelor noastre. Nu-i asupriți pe creştini. Pe dobrogeni şi pe bulgari. Duceți moartea numai pentru păgîni. Noroadele înjugate aşteaptă mîntuirea. Ne aşteaptă ca pe Messia. Nu-i prădați.

— Mă-nchin smerit în fața măriei tale, rosti gîfîit pîrcălabul Izlozeanu.

Mihai începuse să frămînte spătăria cu mîinile la spate şi barba în piept.

— Ziceai că Nichifor Dascălu l-a sfătuit pe Aron Vodă să se liniştească? Că am prea multă oaste pentru nevoile mele?

— Aşa ziceam, măria-ta!

— Hm! Şi doar fuse în partida lui Andronic Cantacuzîn, şopti voievodul. Doar mă ajută să apuc Scaunul...

— Uitaşi, doamne, că soră-sa trăieşte în haremul sultanului şi că vară-sa e nevasta lui Sinan! şuieră Radu Buzescu.

Mihai i-a aruncat o privire aspră şi rea, plecîndu-se din nou deasupra chărții.

Lumânările arseseră pe trei sferturi, plîngînd cu lacrimi calde şi moi de ceară. În spătărie se coborîse o linişte adîncă. Ceasul din turla bisericii papistăşeşti a bătut de două ori, rar şi străin. Mihai şi-a trecut mîna peste frunte, ridicîndu-se greoi.

— Sînt ostenit, boieri dumneavoastră! Ostenit vei fi fiind şi domnia ta, pîrcălabe, se-ntoarse el spre moldovean, călcîndu-l pe picior.

— Ostenit, doamne, cu voia măriei tale, răspunse acesta.

— Căpitane Ghețea, arată-i oaspetelui cămările de i le-a gătit vătaful Simion în aripa dinspre miazăzi.

— Ne-ar fi bucurat peste măsură dacă ne-ar fi cinstit acoperişurile, se închină Radu Buzescu.

— Sînt al măriei sale slugă prea plecată! zîmbi pîrcălabul. Mulțămita mea caldă pentru bunătatea domniilor voastre!

Puse un genunchi la pămînt, sărută mîna voievodului şi ieşi urmat de Radu Ghețea. Ajuns în spătăria mare, îl apucă de braț, şoptindu-i:

— Ascunde-mă pi undeva prin preajmă, pîn'ce pleacă boierii... Măria sa mi-a făcut semn să mă întorc.

IV

1

O toamnă lină, cu cer nesfîrşit şi amiezi calde, pogorîse blînd asupra Țării Româneşti. Brumărel prăfuise codrii cu rugină. Prin livezi, perii se-nvăluiseră în mantii sîngerii. Nucii îşi legănau cu foşnet uscat frunzele istovite şi palide. Dimineţile erau răcoroase. În amurg, pometul ardea în vîlvătăi. Peste Tîrgul de Scaun, toamna golise o poală de frunze veştede, pe care vîntul le-nvăluia pe uliţe, grămădindu-le sub gardurile ponosite de nuiele.

De Sînmedru, pe la prînzişor, căpitanul Racea încălecase crenelurile Porții de Jos, cercetînd cu-nfrigurare Uliţa Tîrgului de Afară. Pe acolo, din zările răsăritului, trebuia să pice tătăraşul, dimpreună cu tighecenii şi podghiazul polcovnicului Ocesalsky. Un unghi de cocoare plutea sub uraniscul albastru, pierzîndu-se spre miazăzi. Racea îşi bîţîia picioarele încălţate cu cizme noi, din piele moale şi galbenă, cu turetcile pînă mai sus de genunchi, scuipînd des în şanţul cetăţii.

Din viile domneşti se ridica vesel cîntecul culegătorilor. Tulpanele muierilor păreau flori tîrzii, înflorite pe lîngă butaşi. Bărbaţii duceau coşurile grele de rod spre carele păhărniciei. În livadă, grădinarii curăţau pomii de uscături şi de scoarţa putredă. Au prins glas, pe rînd, din

ce în ce mai puternic, clopotele tîrgului. Şi tot atunci, butcile boierilor chemaţi la Divan grabnic au început să treacă huruind pe podul cetăţii, în plesnet de bice şi chiot năprasnic de surugii. Dinspre caravanserai venea în goana celor patru telegari albi ca spuma rădvanul închis al curţii, păzit de doisprezece spahii călări şi de doisprezece călăraşi de-ai agiei.

— Iote-l, ia! mormăi un glas dogit în spatele lui.

Racea s-a întors, apoi văzîndu-l pe hotnogul Negură, maimarele porţii, a rîs într-un dinte:

— Iote-l, ia! Şi cam ştii ce aduce, hotnogule?

— Mde! Ce s-aducă! ? Porunca pentru haraci! Ca-n toamna asta n-a-ntîrziat nici un voievod pînă acum.

— Porunca pentru haraci?! Şi asta, oftă Racea, privind cu duşmănie rădvanul care alerga pe Uliţa Mare, stîrnind nori de colb.

— Cum şi asta? se miră hotnogul.

— Spor de haraci, cu treizeci de mii de galbeni, hotnogule! Auzit-ai? Trei-zeci-de-mii! silabisi căpitanul, vîrîndu-i trei degete sub nas. Crucioiul şi iconostasul... Pus-ai strajă ţapănă la magazia cu balimezuri?

— Pus! Treizeci de mii? bîlbîi oşteanul, privindu-l neîncrezător.

— Atît! Acu nu mai hlizi ochii şi-ndeplineşte poruncile măriei sale. Închide poarta. Nu iese nimeni, decît atunci cînd ţi-oi spune eu. De intrat, să intre numai căpitanul Mîrzea cu tighecenii şi cazacii. Să nu facă zgomot, să nu puşcărească şi să nu chiuie. Dă semn trîmbiţaşilor, n-aş mai fi ajuns căpitan de oaste, dă-le semn să sune sosirea solului prea strălucitului împărat al lumilor...

Hotnogul a ridicat mîna. Trîmbiţaşii din foişoare şi-au săltat trîmbiţele către cer. Soarele a lucit moale în prapurele lor de mătase. Rădvanul a trecut pe sub bolţile

porții, cu caii împroşcînd spuma prin zăbale. La picioarele scărilor stătea de straje bulucul de ieniceri. Lingurile de la scufiile de pîslă se clătinau vesele.

— Ce sună ca la sfîrşitul lumii? se burzului Racea. Fă-le semn să amuțească! Ei drăcie! Aşa!

Şi-a trecut picioarele peste creneluri, tocmindu-şi cureaua lată a săbiei, cu ochii la culegătorii din vii. Mai sus, lacul Icoanei lucea molcom şi siniliu. Trestiile se-nchinau asupra lui, ca nişte jupînițe asupra oglinzii. La o răspîntie, o cioatcă de copii lărmuia veselă, bătînd țurca. Se auzeau cumpenele fîntînilor, scîrțiit prelung şi ostenit de care împovărate cu roade. Racea şi-a închis ochii, încercînd s-adune în el toată viața tîrgului, aşa cum o adunase şir întreg de toamne. Cînd i-a deschis, pe deasupra lui treceau, leneş, funigei. Iar într-o depărtare, hăt peste codrii arămii de la Colentina, se vădea ca o părere un norişor de praf. Şi-a mîngîiat mustățile rîzînd molcom:

— Să mă razi în cap, hotonogule, dacă peste un ceas căpitanul Mîrzea n-are să-ți bată în poartă, spuse el, coborînd vesel scările şi mormăind cîntecul cu care înnebunise toată curtea, încît îl învățaseră pînă şi nemții jupînului Theil:

...Eu îi trag un pumn în piept
Şi-i scot inima s-o fierb...

★

Spătăria mare gemea de atîta îmbulzeală. Lumina palidă a geamurilor de Venezia cădea pe bula de aur de la pieptul marelui vornic Mitrea, pe toiagul lui aurit, pe caftanul de mătase căptuşit cu samuri al ceauşului

Siavuş şi pe platoşele paicilor. În dreapta Scaunului, boierii olteni ascultau glasul hîrîit al ceauşului, cu privirile în tavanul zugrăvit cu stele, în semn de nesupunere fățișă. Din stînga, îi priveau cu ură boierii Divanului şi divan effendessi, care cu greu îşi putea ascunde mînia.

„— Şi îți mai poruncim ție, beyule Michali, să fii supus către această poruncă a strălucirii noastre şi îndată sa ridici haraciul şi să-l slobozi la schela Ierköki[1], unde aşteaptă caicele noastre, iar sporul de treizeci de mii de taleri de aur să-l pecetluieşti cu pecetea ta şi însuți să faci numărătoarea...”

Mihai, cu coroana pe cap, învăluit în mantia de cacom, livid, asculta cu fruntea sprijinită în palma stîngă. O rază, furişată peste sulița sfîntului Gheorghe, desenat pe un ochi de geam, cădea pe diamantul din mijlocul coroanei, făcîndu-l să fulgere. Trăsăturile îi păreau de piatră. Racea, acoperind uşa cu umerii, îi vedea vîrful cizmuliței de safian mişcîndu-se neliniştit sub poala mantiei.

„— Să ai în tabără, pînă la al doilea răsărit de lună, oştile tale şi să aştepți poruncile măriei şi puterniciei mele, iar de vei cuteza să faci după capul tău, aşa cum ai făcut cu zahareaua cuvenită lui mi Lala vezir azam[2] să ştii că pulbere şi noroi vei fi sub copitele calului meu, iar capul nesupus şi prost îți va fi cusut într-o piele de bivol şi aruncat în Bosfor. Slăvitele mele urechi au auzit că te porți silnic cu boierii țării şi că jupoi noroadele mele, pentru lăcomia ta nesuferită...”

Vel vornicul Mitrea a tuşit în bărboi. Mihai l-a privit pe

[1] Giurgiu
[2] Lala al meu, marele vizir.

sub sprîncene pe Dan, care asculta smerit în rîndul mazililor, aşezaţi în spatele boierilor divaniţi. Printre marii neguţători, strîmtoraţi lîngă uşă, a trecut un ramăt de nelinişte.

Ceauşul Siavuş a sărutat hatişeriful, întinzîndu-l voievodului cu un zîmbet rău. Avea o faţă mică de vulpe, măslinie şi ciupită de vărsat. Purta o bărbuţă de drac, şi cînd rînjea, i se vedeau colţii lungi de lup. S-a-nchinat ducîndu-şi mîna la inimă şi la frunte, apoi s-a-ntors spre jupînul Preda Buzescu, ameninţîndu-l cu degetul:

— Tu eşti cîinele care te uiţi în cer cînd se citeşte porunca umbrei lui Allah pe pămînt?... Şi care tai oştenii paşnici... Te ştiu!

La un semn al voievodului, postelnicul Tudorache a bătut cu toiagul în podeaua de lespezi. Siavuş şi-a ciupit bărbuţa, a mai făcut o temenea, apoi o ieşit urmat de divan effendessi.

Spătăria se-ncălzise de răsuflete şi de trupurile înghesuite, începuse să duhnească a sudoare. Mihai îşi ascundea cu greu nerăbdarea, frîngîndu-şi mîinile sub mantie. Tîrgul era în toi. Îi plesnea inima de ruşine. Dar trebuia să-i lase să-şi dea arama pe faţă. Vel vornicul ieşise înaintea mitropolitului Eftimie, urmaşul răposatului Mihail, şi, vorbind cu măreţie, spunea că se cuvine să facă după voia slăvitului împărat.

— Nu-l putem mînia, măria-ta! E adevărat că va fi greu pentru biata ţară - oftă el cu prefăcută tristeţe - da' mai sînt ţinuturi unde n-au prea bîntuit birarii.

— Peste Olt, spre pildă! strigă cu glas puternic, dintre mazili, boierul Barbă Albă.

— Şi-acolo! încuviinţă vel vornicul.

— N-avem ce face! întări vel logofătul Andrei, mişcîndu-şi într-un spasm buzele ciumpăvite de topuzul domnesc.

— Eu ziţem la fel! Satele de la munte sîntem bogate.

Kir Statake abia mai încăpea în caftan de gras. Pe pieliţa întinsă îi curgeau pîraie de sudoare. Un copil de casă a trecut cu o tăviţă pe care ardea tămîie şi smirnă. Mirosurile de blănuri şi de sudoare s-au amestecat cu fumul mirodeniilor, îngreunînd aerul.

— Ţara e în sapă de lemn, măria-ta, glăsui rar şi apăsat mitropolitul. Să nu ne facem păcate... Să chibzuim cu inimile neîmpătimite şi cu cugetele curate.

— Isnafurile n-au ce să mai facă cu banii!

— Neguţătorii neguţează în toată lumea! Sînt doldora!

— Să plătească boierii de peste Olt!

— N-avem bani, măria-ta! se tîngui Antonie Grama, îngenunchind.

— Să ne-nchinăm leşilor, riga stă bine cu sultanul!

Mihai a sărit din Scaun, făcîndu-i semn Danului să iasă în faţă. Boierii divaniţi îşi dărăceau bărbile, zîmbind mulţumiţi. Radu Buzescu l-a înghiontit cu cotul pe boier Stroie, care juca pe loc, pufnind şi ţîfnind, şoptindu-i:

— Se mînie Mihai... Aţine-te, neică!

— Mă aţin! răspunse gros Stroie.

Danul s-a-nchinat adînc, cu mîinile uscate încrucişate la piept. Pielea îi atîrna pe obraji, scofîlcită şi gălbejită. Sub ochi şi sub fălci avea pungi dese.

— Măria-ta, ştii c-am fost la Stambul, rîse el ostenit. Am fost şi m-am plîns de tirania măriei tale. Am căzut la picioarele sultanului. Haraciul s-a sporit ca o pedeapsă pentru răutăţile de le aduseşi pe capul ţării. Eu aş zice, dacă ai inimă, lasă Scaunul şi trage-te la moşiile măriei tale. Ai destule! Ce-aţi zice, boieri dumneavoastră - sentoarse el spre divaniţi - dacă l-am cere pe Simion Movilă! Stă bine cu Poarta şi ne-am putea închina leşilor, care sînt tot creştini.

— Mîrşăvie! răcni Stroie Buzescu, amenințîndu-l pe Dan cu pumnul. Chiorul dracului! Satană! Belzebuth!

De pomană bătea din toiag, ca apucat de furie, vel postelnicul Tudorache. Boierii se-ncinseseră la harță şi se ocărau în gura mare:

— Slugoi turceşti!

— Țărănoilor!

— Otrepe de Divan!

— Sărîntoci plini de baligă!

Negustătorii şi județul Semăn împingeau spre Scaun, cerînd mila măriei sale. Numai Racea şi cîteva căpetenii de oaste stăteau nemişcați, cu ochii la voievod şi la Ivan aga, căpitanul de călăraşi. Sfada ajunsese în toi. Mitropolitul, făcîndu-şi cruci dese, urcase lîngă Mihai.

— Potoleşte-i, doamne, se rugă mitropolitul. Mai mare ruşinea. Şi Isus, la templu, i-a alungat pe zarafi cu biciul.

Necinstesc Divanul...

— Ptiu! Porc bătrîn! Scuipatul repezit de boier Stroie s-a oprit între sprîncenele vel vornicului Mitrea.

Bătrînul a holbat ochii şi s-a dat înapoi cîțiva paşi, bîlbîindu-se. Apoi s-a prăvălit la picioarele voievodului, răcnind vorbe ne-nțelese şi amenințîndu-l cu toiagul. Ivan aga a ridicat sabia deasupra capului. Racea a împins uşile spătăriei.

Condusă de vătaful Simion, a intrat o trîmbă de copii de casă, ținîndu-şi halebardele în cumpănire. A venit pînă-n fața Scaunului, acolo rupîndu-se-n două, ocolind boierii spre stînga şi dreapta. Racea l-a ridicat pe vel vornic de guler şi l-a poftit să intre între oşteni, şoptindu-i printre dinți:

— Treci, corb bătrîn, că altfel...

Spătăria amuțise. Se auzeau doar paşii oştenilor, care-

o-nvăluiau din toate părțile. Kir Statake începuse să tremure.

Uşor, uşor, s-a ascuns în spatele comisului Pană, făcîndu-se mic şi ținîndu-şi răsufletul.

Glasul voievodului, domolit la început, se făcuse tunet.

— Mişeilor! Stați sub puterea mea şi vi-aş putea lua capetele, fără nici o zăbavă. Le-aş vîrfui cu tigva ta, vel vornice. E mai arătoasă. Da' mă scîrbiți cu îngustimea voastră de minte şi cu inimile voastre de piatră. Surzilor! Orbilor! Ne pîndesc toți ca nişte jivine, şi voi, netrebnicilor, împărțiți țara ca la tarabă... Se ridicase în picioare şi-i amenința pe veliți cu topuzul. Mantia de cacom îi alunecase pe umărul drept: Ce m-ar costa pe mine treizeci de mii de taleri mai mult?! Că v-aş descăpățîna şi v-aş jupui de averi, aşa cum au făcut-o alții, înaintea mea! Luminați-vă măcar în ceasul al unsprezecelea! Lepădați pizma şi apropiați-vă de Scaun, ca de izvorul mîntuirii!

— Minciună! Nu te mai vrem!

— Aaa! Nu mă mai vrei tu, boier Dane! scrîşni Mihai, frămîntînd topuzul şi privindu-l chiorîş. Hei, dar voi, neguțătorilor şi staroştilor, mă vreți?

— Te vrem, măria-ta! Să trăieşti la mulți ani, răcniră cei întrebați.

— Da' voi, oştenilor?

— Întru mulți ani să domneşti, măria-ta! detună ca un tunet glasul lui Racea. Pune-le capul pe butuc!

— Întru mulți ani! Întru mulți ani! strigau şi copiii de casă, şî căpeteniile de oaste. Bolțile spătăriei hăuleau.

— Şi domniile voastre, cinstiților boieri - se-ntoarse el spre olteni - şi domniile voastre poftiți să las schiptru?

— Ce ne mai întrebi, doamne? se umflă Stroie Buzescu, împingînd în lături halebardele oştenilor şi-

ngenunchind în fața Scaunului. Sîntem ai măriei tale pînă la moarte!

— Pînă la moarte! strigară ceilalți boieri olteni, smulgîndu-şi săbiile din teci şi fluturîndu-le deasupra capetelor, cu chiote sălbatice.

— Fără tîrguială!

— Afară cu vînduții!

Mihai a tresărit. Iată că se pripise. Într-o fulgerare, a-nțeles că de data asta Radu Buzescu a fost mai viclean şi mai tare ca el. Cu mîna lui le dăduse mai multă apă la moară decît s-ar fi cuvenit.

— Grecoteilor!

— Slugi ale Stambulului!

Boierii olteni, în frunte cu Stroie Buzescu, rupseseră lanțul străjilor şi năvăliseră asupra Divanului. Jupînul Preda Buzescu îi smulse toiagul vel vornicului, pocnindu-l cu el peste spinare şi trăgîndu-i în acelaşi timp bula de aur de la gît. Radu Buzescu îi proptise vel spătarului Dumitrache jungherul în beregată şi-i cerea spata şi coiful. S-a iscat o învălmăşeala de trupuri şi de pumni ridicați să izbească, de chiote şi de sudălmi, încît spătăria semăna cu un cîmp de luptă. Copiilor le venea greu să mînuiască halebardele şi, la o adică, nici nu ştiau pe cine anume să croiască cu ele.

Nemoteniile Buzeştilor înhățaseră boierii greci de gulere şi-i scoteau afara, pisîndu-i pe ghebe. Singurul care s-a apărat voinicește a fost fostul mare vistiernic Barbă Albă, care-l pălise pe jupînul Preda peste nas, umplîndu-l de sînge, şi pe care tăbărîseră ceilalți doi frați, gata să-l ucidă. Danul se ținuse în mijlocul celor înghesuiți, scăpînd de chelfăneală.

— Doamne, Doamne, ce ruşine! Ce ruşine! se tînguia mitropolitul, bătînd cruci dese şi mărunte.

— Destul! Destul, vă poruncesc!

În spatele voievodului, care coborîse treptele, sensiruiseră pe două rînduri copiii de casă, gata pentru luptă.

— Oare țara asta amărîtă, roditoare şi frumoasă ca nicicare alta să-şi fi pierdut înțelepții? Să-şi fi pierdut bărbații luminați, cu inimi calde şi largi? Să nu mai fie oare cugete de viteji, gata să-şi sloboadă sîngele picătură cu picătură, pentru izbîndirea unui vis? Oare se cuvine să ne gîndim numai la ceea ce înghițim astăzi, fără să vedem ceea ce va fi mîine?! Boier Dan pofteşte să las schiptrul. Vel vornicul Mitrea e îngrijorat că nu-i la sfat divan effendessi. Prea înțeleptul divan effendessi! Să fiu eu nebun? Ori sînteți nebuni voi, nemernicilor!... scrîşni Mihai, ridicîndu-şi pumnii şi făcînd cîțiva paşi spre divanații grămădiți într-un colț al spătăriei. S-a-ntors, reluîndu-şi alergătura de la Scaun la uşă şi-napoi. Tocurile cizmelor băteau lespezile, pintenii zuruiau, poala mantiei se tîra pe jos, foşnind: Ba unul, ba altul ne întinde mîna! Sau numai cîteva degete. Dar la spate țin sacii, în care să încarce avutul nostru! Papistaşii ne vor încă şi sufletele. Turcii ne iau cu harabaua! Pe de o parte ne spun ca le sîntem prieteni, se-nchină pînă la pămînt în fața tractatelor, iar pe cealaltă ne jupoaie. Nu vom găsi ajutor adevărat decît în noi înşine! Auzi, boier Stroie?! Auzi, ago? Auziți, voi ceilalți binecredincioşi sfetnici şi oşteni ai mei?

— Auzim, măria-ta! răspunseră cei întrebați, abia şoptit.

— Să nu mai alergăm după împlinirea dorului nostru de mărire, unii la leşi, alții la turci, alții la unguri. Sfîşiem biata țărişoară şi ne facem de ocară. Aşa-i, vere Radule?!

Radu Buzescu n-a putut susține privirea măriei sale.

— Aşa-i, doamne!...

— Nu, boieri dumneavoastră! Nu-mi vînd cugetul la mezat şi nici să clocesc în cuib călduț nu voi. Să clocesc în cuibar şi să scot din ouă de român pui de ieniceri sau galbeni împărăteşti... O! Asta nu! Dacă n-ascultați de vorbă bună, de jalea țării şi de durerea norodului, atunci vă-ncăpestrez, boieri dumneavoastră, şi o să jucați aşa cum vă cînt. De aceea să mă fi zbătut, de aceea să fi mîncat pîinea amară a pribegiei? Te-ai înşelat amarnic, boier Dane! Amarnic te-ai înşelat!

Şi-a potrivit mantia pe umeri, ținîndu-şi cîteva clipe tîmplele între pumni, apoi a urcat treptele Scaunului, rămînînd drept şi fulgerîndu-şi privirile peste capetele supuşilor.

— Boier Calotă Bozianu, dă-mi schiptru şi ține spata!

Foială. Şoapte de nedumerire, de nelinişte.

— Mare vornice Ivan Norocea, ia bula de aur şi toiagul de la fostul mare vornic Mitrea.

— Nu se poate!

— Ocară!

— Ruşine!

— Ago, ia-ți toiagul de vornic! detună glasul voievodului.

Cu ajutorul oştenilor, boierii noului Divan au smuls semnele boieriilor, cu care-i miluia voievodul, din mîna celor maziliți. Luîndu-şi toiagul de vel clucer, Radu Buzescu a găsit clipa potrivită să-i şoptească fratelui său mai mare, Preda:

— Ivan vel vornic, Theodosie Rudeanu vel vistier. Radu Florescu vel comis... Ce zici, neică, de alegerea vărului nostru?

— Aşteaptă, Radule! Aşteaptă şi veseleşte-te!

Căpitanul Racea stătea în pragul scărilor de la cerdacul palatului, cu mîinile înfipte în şolduri, cu mustățile înțepoşate de bucurie, răcnind din străfundul bojocilor:

— Butca dumnealui biv vel vistiernicului Statake! Apoi plecîndu-se la urechea boierului, galben de frică: Trîntore! Te-ai îngrăşat ca un porc. Ți-a venit rîndul! Dacă te prind că ieşi din conac, te jugănesc! Auzit?

Statake şi-a dat ochii peste cap, deschizînd gura ca un crap aruncat pe uscat.

— Pliscul! Hei, patru călăraşi să-l ducă acasă. Rămîneți de strajă. Nimeni nu intră, nimeni nu iese pînă la porunca armăşiei!... Mai repede, surugiu de paie! Du-te, boierule, unde-a dus mutu iapa! Călătorie sprîncenată!... Aaa! Domnia sa biv vel logofătul Andrei?? Cum o să-i mai jupoi pe jălbari, boierule, cum?! se tîngui el, trăgîndu-se de barbă, în rîsul paicilor care-l păzeau pe mazîl.

— Cîine! scrîşni boierul. Dă poruncă să vină butca! Tot pe mîinile mele o să ajungi! Măscărici!

Soarele trecuse dincolo de palat, zvîrlindu-i umbra pînă pe zidurile cetății. Din cireşul crescut în fața spătăriei mici, frunzele cădeau lin, una după alta. Un zgomot de copite, zgomot atît de cunoscut şi de aşteptat, l-a făcut pe Racea să-i dea pace biv vel logofătului şi să se țească la poartă.

A-nceput să tuşească gros. Pe furiş, şi-a şters ochii cu dosul palmelor. Tătăraşul intrase în curte, călărind la pas, cu genunchii adunați spre greabăn şi cu şoimul pe umărul stîng. Alături, călărea un cazac, scund, lat în spate, cu cuşma pălită pe ceafă şi cu moțul jucîndu-i vesel deasupra sprîncenelor.

Tropotele umpluseră curtea. Pământul uscat ropotea ca doba mare a oştirii. În spătărie bolțile zugrăvite cu stele de aur duduiau înfundat. Postelnicul Preda Buzescu făcuse ochii mari. Mihai a coborît repede din Scaun, deschizînd larg ferestrele. Boierii s-au bulucit în spatele lui. Steagul de tigheceni şi sotniile se aşezau în linie. Mihai a închis ferestrele, zîmbind.

— Vel vornice Ivan, rogu-te să păzeşti liniştea oştirii în leafă, porunci el, frecîndu-şi mîinile. Pahamice Şerban, crîşmele n-au slobod să vîndă decît în zilele de sărbătoare! S-a urcat la loc în Scaun: Vel postelnice, m-aş bucura să-l văd pe căpitanul Mîrzea şi pe polcovnicul Ocesalsky... Apoi către Divan: Şi cum vă spuneam domniilor voastre, Jicmond Bator a poprit dieta, a strîns puterea în mîinile lui, iar pe canțelarul Kovacsocsy şi pe vărul său Baltliazaru i-a dat pe mîna gîdelui. Aceia voiau pace veşnică şi să rămînă închinați turcului. Pentru asemenea fapte, Jicmond Bator merită toată cinstirea noastră... Iubite Divan, să hotărîm ce răspundem sultanului!

★

Căpitanul Mîrzea îngenunchease în fața voievodului. Mihai întinerise. L-a ridicat de subsuori şi l-a strîns în brațe.

— Mîrzeo, Mîrzeo, am să te cunun!

— Măria-ta, poruncile au fost îndeplinite, răspunse aspru căpitanul. Palatinul Constantin de Ostrog trimite răspuns măriei tale, prin viu grai, că Giva a năimit pe pan Nicolai Iazlowieky din Snyatin, care a dat înscrisuri acum două luni. Pan Nicolai Iazlowieky a strîns şase mii

de săbii zaporojene şi s-a pornit să treacă prin foc şi sabie cetățile turceşti de la miazăzi. De acolo se va repezi în Edisan şi poate pînă la Crîm, să ardă ulusurile tătărăşti. Asta poate s-o adeverească mai bine polcovnicul Ocesalsky. Măria-ta să îngăduie...

— Spune-i polcovnicului că-i bine venit şi că-i sîntem mulțumitori pentru graba cu care a răspuns chemării noastre.

Soarele palid de toamnă bătea sfios în geamurile colorate ale spătăriei, învăluind-o într-o lumină dulce, roşie-albăstrie.

2

La Cremenari, Brumărel murea scăldat într-o lumină de aur. Tufele de răchită îşi scuturau pletele în Argeş. Vînturile pieptănau arinii, fagii şi stejarii, pornind prohodul galben al frunzelor. Părul Maicii Domnului plutea peste creste, unduind lin. Coțofenele puseseră stăpînire pe livezi. Coborîseră turmele, sunînd din tălăngi.

Erau dimineți cînd Ancuța auzea boncăluitul cerbilor în fierbințeli. Prigoriile plecaseră de mult. Sturzii se fluierau prin luncă, întrebîndu-se dacă s-a-mplinit sorocul.

În ziua aceea mergea în urma carului, încleştată de codîrlă. Basmaua îi căzuse pe spate. Un vîntişor rece îi mîngîia cosița, zbîrlindu-i cîrlionții de pe tîmple. Sarcina o-ngreuna nespus, îi era lehamite de ea. Avea un pîntec peste măsură de mare şi-i ieşiseră pete în umerii obrajilor şi pe frunte. Bine că n-a mai dat Radu pe-acasă. S-ar fi dus să nască în vreo pustietate de codru, ca

ursoaicele. Boii se opinteau în jug, trăgînd carul la deal. Bălegarul fumega. Altădată, răsăditul pomilor şi gunoitul livezii i se păreau o joacă. Acum i se pun junghiuri în splină şi pîntecul o apasă pe inimă. A oftat. Greu e să fii muiere măritată. Te zobeşti cu munca. Încaltea, de l-ar avea pe Radu alături. A vrut s-o ia la căpitănie, da' n-a lăsat-o tiranul. La o' adică ce să caute ea la căpitănie?! S-o privească chiondărîş toate tîrgoveţele? Că-s făloase, nevoie mare! Şi dacă stai să cugeți cu dreptate, nu prea au pe ce...

— Cneazule, cneazule!

— Ce-i? tresări bătrînul. Hooo, hooo, mă, hooo! Din cîțiva paşi a fost lîngă ea: Ce-i, Ancuță? întrebă el îngrijorat, ridicîndu-şi sprîncenele.

— Mă bate! zîmbi sleit nevasta.

— Voinicul moşului, voinic! Ia stai oleacă pe trunchiul ăsta. Te-ai ostenit. Ți-am spus eu că n-ai ce căta la lucru.

— Nu mă mai amărî!

— Nu te amărăsc! Am zis-o într-o doară. Aşa! Aşază-te pe cojoc.

— Are să-ți fie frig fără cojoc.

— Aş!

Boii răsuflau opintit, scoțînd aburi pe nări. Soarele lucea palid, aninat între crengile pustiite ale nucilor. Dinspre creastă răsunau glasuri vesele de muieri. Cneazul a cuprins-o de umăr, culcîndu-i capul la piept. Cîteva frunze s-au rostogolit devale, foşnind uşor. Se auzeau paşii toamnei tîrşîindu-se pe sub pomet. Ancuța a închis ochii. Toamnele i-au adus totdeauna un alean, pe care niciodată nu şi l-a putut tălmăci.

Să-l întrebe pe taica. El le ştie pe toate...

— Bang!... Bang!... Bang!...

De departe, abia auzit, zvonul de clopot trece peste creste, topindu-se către Dealul Caprelor şi Valea Brazilor. Cneazul a împins-o pripit, culcîndu-şi urechea spre vale. Fără să ştie de ce, inima i s-a oprit o clipă, apoi a-nceput să mărunțească des, zvîcnindu-i sîngele în tîmple.

— Taică?

— Bang!... Bang!... Bang!...

De data asta zvonul s-a-ntărit. Dangătul de aramă izbeşte în tîmpla de stîncă a Izvorului Lupilor, revărsîndu-se peste Cremenari, plin şi rotund. Dintr-un păr a căzut o mînă de frunze însîngerate. Acum, către Cremenari au început să urce dangătele tuturor clopotelor din satele răsfirate sub munte.

— Bang!... Bang!... Bang!..,

Dangăte limpezi, adînci, trase în dungă, dangăte înfiorate, purtînd cu ele în albăstrimile văzduhului de toamnă o chemare tainică, cînd şoptită ca o rugăciune, cînd răsunătoare ca o poruncă, dangăte după dangăte, zvon de aramă după zvon de aramă, pătrunzînd în liniştea livezilor, a țintirimului şi a luncii, înstăpînindu-se peste Cremenari, tulburîndu-i sufletul, încleştîndu-i inima, dangăte reci de prohod, mirosind a mort, a tămîie şi a lumînare. Îl priveşte pe cneaz, străină şi cu minţile aiurea. Bătrînul îşi scosese cuşma şi se-nchina către răsărit, cu fața împietrită într-o lumină ciudată.

La o zburătură de băț, o coțofană țupăia sub nuci, bătînd stratul de frunze uscate cu coada. Într-un măr au rămas neculese două mere mici şi roşii.

— Bang!... Bang!... Bang!...

S-a pornit să tragă-n dungă şi clopotul din Cremenari.

★

Tăpşanul din faţa casei cneazului Ghețea se-nvăluia în lumina scăzută a după-amiezii. Ancuța ieşea din cînd în cînd în cerdac, privind lung în zarea lui miazăzi. Avea buzele uscate şi crăpate. Se-mbrăcase cu iie curată, se pieptănase şi nu lăsa din mînă andrelele care alergau repede, ciocnindu-se şi clinchetînd dulce.

— Îl aşteaptă pe căpitan, oftă Cebucă, privind-o cu milă.

Cneazul s-a făcut că nu-l aude. Cetaşii veniți la poruncă au ridicat din umeri.

— Să vă puneți cu toții coarde noi la arcuri şi să vă dați săbiile pe gresie. Tu, Tocsabă, ca unul care ai dobîndit atîtea învățături, veghează afumatul cărnii. Taie ca la treizeci de capre şi pune-le la vînt. Muierile să ardă cuptoarele şi să coacă lipiile. Nu uitați pesmeții. Dacă auziți cornul meu, vă strîngeți degrabă în poiană, gata de drum. Haide, la treabă! Ricule, spune-i părintelui să vină la pîrgarul Soare. Ținem sobor cu sfatul obştii.

Cetaşii s-au închinat, grăbind spre cele patru zări ale satului. Cneazul a urcat în cerdac, bodogănind. Nu ştia cum să se ferească de ochii mari şi umezi ai Ancuței. Noră-sa se aşezase pe scrinul ei, împletind harnic un colțun de lînă.

— Să-l ai la război, taică, înnodă ea vorbă, cu bărbia în piept. Şalul îi lunecase pe-un umăr. Gîndeşti c-o să vină Radu?! Genele i-au tremurat, ca o zbatere de aripi.

— Dacă n-a uitat că-l cheamă Ghețea, are să vină, de bună seamă!

Ancuța a zîmbit speriată. Prin ochete intra un mănunchi de raze. A stat o vreme cu mîinile-n poală şi privirea pierdută. S-a dat jos de pe scrin, cotrobăind după făină.

— M-apuc de lipii, oftă ea.

— Vezi-ți de treabă. Am rugat-o pe Dragomira... Le face ea. Să-i dai făina înapoi. Haide, ajută-mă să curăț chivăra şi zalele.

Cneazul se simțea la ne-ndemînă. Dintr-o dată, Ancuța a izbucnit în hohote. S-a prăvălit la pieptul lui, icnind greu:

— Să-l aperi! Să ai grijă de el! Eşti un hapsîn! Zi şi noapte n-ai poftit decît război şi iar război! Dacă n-aveam prunc, veneam cu voi! Ce folos ai dacă se taie oamenii cu paloşele?!

— Ancuța moşului!

— Să mă laşi în pace! Să-l chemi pe Radu! Altfel să nu faci, dacă vrei să nu leapăd de supărare.

Cneazul se făcuse galben. Buza de jos îi tremura:

— Nu vorbi cu păcat, Ancuță! Maica Domnului, liniştește-te! Dacă n-ai fi cum eşti, ți-aş arăta eu, se borşi pînă la urmă cneazul, oțărît peste măsură.

Văzîndu-l intrat în pielea lui adevărată, Ancuța a zîmbit printre lacrimi:

— Răule... Mă duc pînă la Dragomira! sughiță ea. Aici mă apucă singurătatea de gît.

Bătrînul i-a ascultat paşii şovăind pe treptele cerdacului. Apoi, cu mîinile tremurînde de bucurie, a desprins paloşul uriaş din cui. I s-a părut uşor ca un fulg. A-ncercat să-l tragă afară. Oțelul a rămas nemişcat. Un val de sînge i s-a urcat în obraji. I s-a pus o ceață pe ochi. Vinele de la mîini şi de la tîmple i se umflaseră cît degetul.

— Asta nu se poate nici în ruptul capului, gemu el.

S-a opintit cu picioarele răscrăcărate şi cu tot trupul de novac încordat arc. Abia atunci i s-a supus paloşul. Dar nu cum o făcea odinioară, smucit şi fulgerat, ci lin şi scîrțiind, ca o sculă bătrînă ce se afla. Cneazul i-a

sprijinit vîrful în podea, proptindu-şi pieptul în strajă. Gîfîia domol şi trudit.

Tîrziu, i s-au limpezit şi privirile.

★

După-amiază lină. În văzduhul încropit se destrămau funigei. Frunzetul gorunilor strălucea ruginiu. Cneazul bătuse tot satul. Trăsese cu urechea pe la colțurile ogrăzilor. Cremenarii avea un răsuflet al lui, neauzit şi nesimțit în alte toamne.

Asta o-nțelegea pe deplin. Îşi trecuse privirile dincolo de zidurile caselor şi de pereții trupurilor, în sufletele oamenilor. Văzuse muierile trebăluind cu ochii înlăcrimați şi cu gurile pungite. Pe praguri, bărbații îşi dădeau săbiile pe gresie, cu frunțile plecate în piept. Din cînd în cînd se căutau din ochi.

Cînd se-ntîlneau, îşi fereau privirile într-o latură. Carnea şi trupurile moşnenilor sînt făcute pentru sabie. Astăzi a ieşit la iveală toată omenia din ei. După ce-şi vor fi ascuțit armele, vor tăifăsui cu muierile, ca niciodată. Se vor juca cu pruncii.

A luat-o rara, prin livezi. Frunzele îi foşneau sub paşi. Într-o scorbură de nuc a găsit cîteva alune. Uscăturile erau strînse cum se cuvine. Pometul, gunoit. Mai rămînea o tarla din jos de biserică. Cam greu o s-o dovedească muierile şi bătrînii. Ar fi trebuit să spoiască măcar altoii, cu baligă şi sînge de vită. A tras în piept mirosul puternic al livezilor. Adînc.

Adînc, să-l poată purta cu el, pretutindeni. Clopotnița se-nvăluise în lumină. Soarele se lăsase spre scapăt. Crucile Ghețuleştilor stăteau răstignite pe muchia dealului. Satul se trăsese în el însuşi, ca un melc. Se

auzeau nechezat de cai şi ciocane bătute pe ilău. Un miros tare de copită arsă cu potcoava înroşită s-a răsfirat pe sub ogrăzile aninate de țancuri. Cneazul a împins cu umărul poarta pîrgarului Soare, lucrată în măiestrii. Bătrînii tăifăsuiau cu şalele întoarse spre cel din urmă fir de rază. Părintele Athanasie striga la urechea gazdei:

— Au bătut clopotele în dungă, pîrgarule! Se cheamă că ne bîntuie războiul.

— Mi-a spus şi Tătucu! Au adunat zece budăie pline!

— Dă-le dracului de budăie, Doamne iartă-mă, se-nchină părintele, scuipîndu-şi în sîn. Război, nu budăie! Apoi văzîndu-l pe Ghețea: Hai, cneazule, că n-o scot la socoteală cu bătrînul ăsta surd.

Cneazul a rîs uşurel, aşezîndu-se cu plăcere pe-o laviță

— Bun găsit, bun găsit!... Lasă-l, părinte, că l-au ajuns anii şi necazurile.

— Să se bucure şi el de asemenea ştire.

— Are să ne vadă plecînd. Atunci va pricepe şi-o să se bucure.

Moş Soare îşi întorcea urechea păroasă de la unul la altul, căutînd să le desluşească vorbele după mişcarea buzelor. Era prea bătrîn şi pentru treaba asta. A oftat, ridicîndu-şi mîinile uscate şi tremurătoare, în semn de neputință. Cneazul l-a bătut pe umăr, răcnind din bojoci:

— Batem război, pîrgarule!

— Război? se minună Soare, molfăindu-şi gura ştirbă.

— Da, război!

— Cu Danul? Aud ?!

— Ba!... Poate cu păgînul.

Pîrgarul s-a-ntors oțărît spre popa Athanasie, mustrîndu-l:

— Iacă ce se-ntîmplă pe lume şi sfinția ta îmi tot împui capul cu budăile şi cu prunele. Că altă treabă n-avem!

— Aşa, aşa! Vezi, părinte? rîse uşor cneazul.

Popa Athanasie şi-a clătinat mîhnit pletele albe.

— Am auzit că vrei să pleci cu oastea? întrebă el tremurat.

Cneazul a boldit ochii, mirîndu-se peste măsură:

— Ai gîndit altfel, sfinția ta?

— Şi satul? N-ai fecior? Nu eşti trudit? Ascultă-mă ca pe un duhovnic şi un prieten ce ți-am fost o viață. Vremea ta a trecut şi n-a trecut fără folos. Ai ținut satul deasupra răutăților şi am rămas oameni slobozi. Odihneşte-te! Avem lipsă de înțelepciunea ta. Pentru vitejii s-or găsi alții!

Cneazul a oftat, întorcîndu-se cu fața către sat. Din prispa lui Soare se văd de minune casele Cremenarilor, cățărate pe sub livezi. Se aude Argeşul vuind în scocul morii. O ciocănitoare bate îndîrjit în coaja nucului de lîngă poartă. Făgetul de pe Dealul Caprelor arde în vîlvătăile asfințitului.

— Ba, părinte! Am fost înțelept, cum mă mîngîi domnia ta, sau n-am fost, asta n-o pot spune eu. Da-ți pot spune c-am îngropat doi feciori ca bradul şi pe Cătălina. Însăți sfinția ta le-ai cîntat prohodul. Mîna care i-a ucis mai cutează încă să facă blăstămății. Locul meu nu poate fi decît la oaste.

— Ai fecior, ai fecior! stărui părintele.

— Acela să rînduiască pentru nepoții mei şi ai satului. Pentru cei pristăviți eu dau sama.

— Încaltea, fereşte-te. Îmi spuse Tocsabă c-au ieşit pe lume nişte arme diavoliceşti. Scuipă foc şi te omoară de la două sute de paşi.

— Or fi ieşit. Are şi Radu una.

— Păzeşte-te! Nu-s drepte ca paloşul!

Cneazul şi-a ridicat umărul cu nepăsare:

— Osul bătrîn ține la tăvăleală.

Miroslav, cunoscînd că s-a făcut vreme prielnică pentru sobor, a scos din sîn o tigvă cu rachiu îngălbenit de bătrînețe, aşa cum se cuvenea unor oameni plini de junghiuri ca ei. Cremenariul se-nvăluise în umbrele viorii ale serii...

★

Şi-a frecat zalele şi chivăra, şi-a ascuțit fierul suliței cu coada scurtă pe care-o mai folosea şi la vînătorile de urşi, şi-a uns botforii, a cercetat cu luare-aminte chinga, curelele scărilor şi legăturile şeii grele de luptă. Înnoptase. Ancuța aţîțase focul şi-şi vedea de împletit. Opaițul pîlpîia firav, făcînd să strălucească, albăstrui, oțelul lat al paloşului pe care-l luase pe genunchi. Îşi suflecase mînecile şi apucase pila de Sibii, cu dinții mărunți, cumpărată numai pentru asemenea treburi. Pila alerga pe tăişul paloşului, mărunțindu-i gîndurile în scîrțîitul ei subțire. I-a dat lui Miroslav răboajele pe care erau crestate sămile de la stîni şi de la blănile cuvenite domniei. Au socotit cîte căruțe vor lua la oaste, cîte rămîn pentru trasul lemnelor, au socotit sporul turmelor şi cîte alte mărunțişuri de care sfatul obştii avea să dea răspuns cînd s-o întoarce de la război.

Vreascurile trosneau, fîlfîindu-şi para roşietică pe pereți. Andrelele hărniceau într-una, sporind împletitura. Peste casă a trecut un răbufnet de vînt. Ancuța s-a oprit, ascultîndu-l încruntată. O lacrimă cît un bob de rouă i-a scăpat de sub gene, căzîndu-i în poală. Brazii începuseră să şuşuie neliniştiți.

— Du-te de te culcă, fata moşului. E tîrziu.

— A venit Brumar, şopti Ancuța, înfiorîndu-se.

Vîntul a mai oftat de cîteva ori în streşini, a zgîlțîit obloanele, apoi s-a dus, învolburîndu-se dincolo de creste. În urma lui s-a pornit ploaia. Spre cumpăna nopții, Ancuța a sărit de pe scrin, dînd buzna în cerdac. Cînd a deschis uşa, o pală de ploaie, amestecată cu frunze veştede şi cu miros de toamnă a năvălit în odaie, speriind focul din vatră. Cneazul a auzit limpede țăcănit de potcoave urcînd poteca. După schelălăitul bucuros al cîinilor şi după rînchezatul lui Fulger a-nțeles că nu poate fi decît Radu. Şi-a ridicat sprîncenele chemînd-o pe Ancuța cu glas poruncitor:

— Intră-n casă. Lasă-l, că ştie drumul şi singur! Apoi bodogănind în barbă: Afurisitul!... Sîngele apă nu se face!

... Roşie de fericire, Ancuța i-a luat dulama îmbățoşată de apă, atîrnînd-o deasupra uşii. Îl privea lacomă, căutînd să-şi ascundă pîntecul. Pregătea de-ale gurii cu mîinile tremurînde.

Radu era neguros şi tăcut.

— Pe cînd? întrebă cneazul.

— Mîine-n zori!

— Cu păgînul?

— Cu cine alt?

Cneazul a oftat. Un oftat mulțumit, scos din rărunchi.

— Rachiu! i-a poruncit el noră-si. Rachiu din bota de sub laviță. Ei, bată-te să te bată, Radule. Te văzuşi şi tată de fecior, cîrlane!

— De unde ştii, domnia ta?

— Să taci! se rățoi cneazul, trăgîndu-şi blana de urs lîngă vatră. Adicătelea să nu taci. Să-mi spui tot. Tot ce se prefiră prin lume. Hm! Mi se pare că l-am asuprit de pomană pe măria sa. N-a cutezat nici un voievod să se scoale în prag de iarnă. Ce zici? Nu zici nimic? Haide, n-o mai amărî cu înfățişarea asta de țap ispăşit, îi şopti la

ureche, în vreme ce Ancuța trebăluia în cuhnie. Şi nu carecumva să te atingi de ea, că-i prăpăd... Veghez la uşă, să ştii!

...Ancuța i se cuibărise la piept. Dincolo, cneazul se foia pe blană, tuşind cu-nțeles. Vidra scheuna prin somn. Ploaia bătea în obloane, cu învăluiri dese, ciocănindu-le repede, ca o chemare a stihiilor. Brazii şuşoteau molcom.

— Dormi, Radule?

— Nu dorm, Ancuță!

Mirosea plăcut a saltea de fîn, a pită, a rachiu şi a femeie.

Aceeaşi adiere de busuioc se ridica din cosița nevestisi.

Radu Ghețea a mîngîiat-o înduioşat pe frunte, apoi i-a cuprins umerii, strîngînd-o aproape. Ancuța i-a luat dreapta, apăsîndu-i-o pe pîntec.

— Îl simți cum se mişcă?

— Îl simt!

— A-nțeles c-ai venit acasă, şopti ea, căutîndu-i buzele.

— Fii cuminte!

— Am tot fost, ofta Ancuța îmbonțîndu-se şi ascunzîndu-şi nasul la pieptul lui. De s-ar isprăvi odată...

Încet, încet, mirosurile casei, căldura nevestii, cîntecul molcom al picurilor i-au pătruns în cuget, ca şi cînd ar fi fost acolo dintotdeauna, ca şi cînd viața lui de pînă acum ar fi fost trăită de altul. Altul, nu el a zăcut aruncat în temniță, altul, nu el a colindat olaturile străine pe urmele măriei sale.

Radu Ghețea cel adevărat nu s-a clintit o clipă de aici... Ca prin vis aude deschizîndu-se uşa. În lumina puțină şi tremurătoare a candelei îl vede pe cneaz plecîndu-se asupra lui.

Barba albă şi mătăsoasă îi gîdilă obrajii. I se pare că taică-su l-a acoperit şi, după ce l-a mai sărutat o dată pe frunte, a ieşit în vîrful picioarelor.

3

O dată cu burnița, din pîntecul destrămat al norilor care se tîrau peste creste, se cernea deasupra Cremenarilor o lumină cenuşie şi mucedă. Cneazul se sculase cu noaptea-n cap. Îşi pusese un sac pe umeri şi ieşise în ogradă. Streşinile picurau des. Crengile brazilor îngreunate de apă se lăsaseră în jos, ca nişte aripi ostenite. Umezeala îi pătrundea în măduva oaselor şi cu deosebire se făcea simțită la încheieturi.

Cneazul şi-a clătinat cuşma, apoi a dat să intre în grajd. S-a răzgîndit, luînd-o spre şopronul de nuiele din spatele casei.

Printr-o spărtură, pe care n-o zărise pînă atunci, ploaia udase cormana plugului. L-a dat deoparte, binişor şi grijuliu.

A stăruit cu palmele pe lemnul lustruit, simțindu-l în tot trupul ca pe ceva crescut din el însuşi. Într-un cotlon zăcea o capcană de lupi, hîrbuită şi veche. A ridicat-o şi a pus-o în car, mormăind:

— Cine ştie dacă n-o să-mi mai trebuiască?

Un par din colțul împletiturii de nuiele al zidului putrezise.

— Toată vara nu l-ai văzut, hăbăuc bătrîn. Ți-a luat mințile noră-ta. I-ai cătat în coarne. Hm! A căzut şi muruiala de pe ziduri...

Tot bodogănind, s-a-ndreptat spre grajd, mîngîind dulăii rebegiți de frig, care i se-ncurcau printre picioare,

lingîndu-i mîna. A cules o furcă uitată afară, a potrivit un bolovan aşezat în chip de treaptă, apoi a deschis uşa. L-a-nvăluit mirosul plăcut de vită şi de fin, atît de cunoscut şi de drag. Fulger a nechezat uşor, bătînd cu copita în podea. Sîmbotina şi-a întors botul umed spre el, apoi s-a scărpinat cu cornul pe spate, bălăngănindu-şi coada murdară de baligă. Din colțul unde-i aşternuse culcuş de fîn, Căprița s-a ridicat în picioare, arcuindu-şi spinarea ca o mîță. Cneazul a luat țesala din prichiciul ferestrei, trecînd-o peste grumazul încordat al armăsarului pus pe hîrjoană. Se auzea cum curg streşinile.

...Învelită în broboadă, Ancuța îl ducea pe Diavol de sub zăbală. Radu Ghețea îi încleştase mîna cu care ținea frîul.

Mergea alături, fără o vorbă. Cneazul, cu cojocul întors pe dos, călca vîrtos, trăgîndu-l după el pe Fulger, înşeuat de război. Bătrînul îşi încinsese paloşul. Pavăza şi-o atîrnase de botul ferecat al şeii, lîngă buzduganul din rădăcină de zadă.

Sulița şi-o purta în mînă. După gît avea agățat cornul de bour. Brădetul îşi scurta cetinile, udîndu-le obrajii. O pîclă scămoasă, fumurie şi umedă se tîra peste Izvorul Lupilor.

Burnița se prefăcuse într-o ceață rară şi lipicioasă. Coamele cailor şi bărbile celor doi moşneni licăiau de apă. Lîngă sprînceana de stîncă aşteptau rezemați în buciume vînătorii Costa Ursu şi Iosif Veveriță.

Căpitanul şi-a întors capul spre casă. Nu se mai vedea decît acoperişul de şindrilă, înnegrit de vreme şi năpădit de muşchi. Tot înapoi se uita şi cneazul. Îşi ațintise privirile pe crengile subțiri, încovoiate şi albe ale mesteacănului. Stătea acolo, ca un martor tăcut şi

înțelegător al întregii lui vieți.

A închis ochii. Ceața îi presărase tuful sprîncenelor cu puzderie de mărgăritare. A oftat, perindîndu-şi prin minte icoane vechi. Şi-a scuturat coama albă, întorcîndu-şi fața spre Radu şi Ancuța. Apoi a dus cornul la buze, sunînd spre cele patru zări. Chemarea adîncă şi tînguioasă a cornului a răzbit prin pîclişuri, suind pe sub livezi, rostogolindu-se pe țancuri, învăluind satul întreg. La început s-a închegat o linişte de mormînt. O putere nevăzută a oprit curgerea vremii. Se auzeau doar stropii de apă picurînd de pe crengi. Mai apoi, satul şi-a scuturat spinarea, ca un urs în prag de primăvară.

S-a auzit nechezat de cai. Huruit de roți. Zăngănit de arme.

Chemări groase, strigăte din țanc în țanc:

— Băăăi Tătuculeee! Eşti gata, băăăi!?

— Gataaa, Riculeee!

Curînd, potecile s-au umplut de călăreți, ducîndu-şi caii de frîie. Pe urmele lor veneau buluc nevestele şi copiii. O furnicare grăbită, curgînd spre poiana de halcă.

— Sunați să audă drăgoieştenii, le-a poruncit cneazul celor doi vînători.

Costa Ursu şi Iosif Veveriță au ridicat buciumele din coajă de cireş. Vestirea de război a spart ceața şi burnița, curgînd de vale, o dată cu apele umflate şi tulburi ale Argeşului.

...Muierile mai coapte se trăseseră deoparte, alături de bătrînii satului. Cele tinere stăteau agățate de gîturile bărbaților. Icneau înfundat şi abia stăpînit în colțul broboadelor.

Plozii îşi sugeau mucii, abia scoțînd cîte-un vîrf de nas de sub cuşmele cît buha. Unii purtau sumanele vechi ale taților, cu mînecile atîrnîndu-le pînă la genunchi.

Cneazul i-a privit pe cei mai răsăriți cu stăruință, amenințîndu-i cu degetul.

— Măi dracilor! se oțărî bătrînul. Ia să mai lăsați săniuşul la iarnă şi să puneți mîna pe lemne! Auzitu-m-ați?

— Auzit, moşule! răspunse băiatul lui Ricu, scobindu-se-n nas.

....Şi-a scos cuşma, apoi a sărutat, închinîndu-se, crucea veche cu lemnul înnegrit, întinsă de popa Athanasie.

— În şa!

Porunca a venit grea, bolovănoasă şi răguşită. Radu Ghețea a petrecut frîiele peste capul armăsarului. Ancuța îşi culcase tîmpla pe umărul lui. Mai încolo, Ileana îl înlănțuise pe Costa Ursu. Ochii drăgoieştencei ardeau. Căpitanul şi-a vîrît vîrful cizmei în scăriță.

— La druuum!

Pe fața pătată a Ancuței se rostogoleau repede boabe mari de lacrimă. Colțul buzelor îi tremurau într-un spasm dureros.

Cerbii prinşi de Costa Ursu, pe care cneazul îi ducea în dar voievodului, au mugit jalnic. Caii s-au urnit, clefăind cu copitele în noroiul poienii. Armele s-au ciocnit în clinchet uşor.

Sulițele şi pavăzele s-au legănat după mersul fugarilor.

— Nu pleca, iubituleee!... Nu pleca!

Dragomira lui Cebucă se atîrnase de scara moşneanului cu mîinile ei albe, ridicînd spre bărbat fața destrămată şi pocită de durere. Călcînd greu prin tină, Ancuța a smuls-o cu putere, stăpînind-o.

— Ce, fă, eşti nebună!?

Un icnet de plîns i-a înecat vorbele-n gît. Burțile lînoase ale norilor lingeau acum vîrfurile arinilor din luncă. Moşnenii ieşiseră la şleau. Potcoavele țăcăneau pe

piatră. Se pornise o ploaie măruntă şi țîrîită. Părintele Athanasie ridicase crucea deasupra capului. Mîneca rantiei îi căzuse mai jos de cot, descoperindu-i brațul uscat ca o creangă. Blagoslovea în neştire.

— Dumnezeu să vă apere, feții mei! Să vă apere!

Ploaia se cernea peste capetele pleşuve ale bătrînilor înlemniți cu cuşmele în mîini, peste broboadele muierilor şi peste sumanele nepotrivit de lungi ale țîncilor. Călăreții se topiseră în zarea fumurie a necunoscutului, care se-ntindea dincolo de clonțul de stîncă din marginea satului.

Pe Ancuța a săgetat-o în pîntec, ca şi cînd un diavol mic ar fi năzuit să i-l sfredelească şi să iasă la lumină. A zîmbit printre lacrimi, sleită şi înduioşată. Tropotele abia se mai auzeau. Păreau şoapte calde de îmbărbătare şi de bun rămas. S-a simțit cuprinsă de umeri. Cînd a ridicat fruntea, a dat ochi cu Ulmeşoaia. Bătrîna o privea duios şi blînd ca o mamă.

V

1

Noaptea de 12 spre 13 Brumar, leat 1394, în Tîrgul de Scaun.

Ornicul bisericii papistăşeşti şi-a bătut netulburat cele douăsprezece bătăi rare şi adînci. Cînd cel din urmă dangăt s-a stins, zdrențuit de mînia vîntoaselor, pe Poarta de Sus şi pe Poarta de Jos a cetății domneşti au ieşit în goană olăcari culcați pe oblînc, cu poalele dulămilor vîrîte sub genunchi. În urma lor podurile s-au

ridicat, zornăind din lanțuri. În foișorul lui Oană a licărit cîteva clipe o faclă. Apoi cetatea s-a cufundat în tăcere neagră, mătăhăloasă şi mohorîtă. Învelit într-o mantie lungă de pănură, boier Dan cerceta străjile de la ziduri. Podişca de scînduri îi luneca sub picioare. A găsit alvaniții la locurile lor. Săcăluşele acoperite cu saci îşi scoteau gurile dincolo de creneluri. Din ziua cînd Mihai a spart Divanul, n-a mai ieşit dintre ziduri. Stareța de la Sfînta Valea i-a adus ştirea cumplită a morții Neagăi. A urcat treptele cerdacului. Sus, la odăi, nu mai ține nici o slugă. Şi-a lepădat mantia pe jos, apoi a bîjbîit după clanță, cu mîinile întinse.

O lumină firavă strecurată pe sub prag, i-a înlesnit drumul, în sfeşnic, lumînarea arsă pe jumătate se îndoise, picurîndu-şi lacrimile de ceară pe fața de masă. Patul era nefăcut de cine ştie cînd. Mirosea a stătut, a praf şi a îmbîcseală. Dan s-a lăsat să cadă în jilț, culcîndu-şi ceafa pe speteaza înaltă. Voievodul i-a poruncit ieri, prin vel vornicul Ivan, să-şi lase casele de lemn de pe Bucureştioara în seama domniei. Nici măcar n-a mai avut putere să se-mpotrivească. Cu vel vornicul a vorbit de pe ziduri. I-a fost teamă să-l sloboadă în curte.

Şi-a petrecut palma tremurîndă peste fața galbenă, cu pielea împunsă de pometi. Ochiul îi căzuse în fundul capului. Barba îi crescuse învălmăşită, sură şi aspră. A luat carafa cu rachiu de pe măsuță, sorbind lacom. Două fire de rachiu i s-au prelins pe la colțul buzelor...

Îi e frică de singurătate şi totuşi nu poate suferi pe nimeni în preajmă. Din ce în ce are vedenii mai multe şi mai îngrozitoare. I se pare că vornicul Alexandru îl sugrumă, i se pare că moş Drăgoi aleargă spre el cu săgeata înfiptă-n piept, rînjind bucuros şi arătîndu-i-o pe

Neaga moartă. S-a pristăvit singură, printre duşmani, fără un cuvînt de alin, fără o mîngîiere. El, care o viață nu se temuse nici de Dumnezeu, nici de Satana, de data asta se teme. Se teme cumplit şi se pocăieşte. A-nceput să se bată cu pumnii în piept, alergînd bezmetic prin odaie. Buzele vinete, supte, murmură-n neştire numele fetei. Şi-ar arunca ochiul teafăr la cîini, dac-ar şti că aşa ar putea alunga vedeniile care-l chinuiesc... Ce-au cărat ieri căruțele vistieriei la casele lui de lemn? Ce ? Ce unelteşte diavolul de Mihai? Un rînjet strîmb i-a pocit gura... Încaltea, dac-o fi sa moară, să moară împreună cu ceauş Haviz. Nu se poate să moară! N-are să moară, pînă cînd n-are să-l vadă pe Mihai cerşindu-i mila. Pînă cînd n-are să ridice peste gropnița Neagăi muşuroi de capete, vîrfuit cu țeasta ucigaşului de cneaz. Da, el e ucigaşul, nu eu. El e!

— El e!... El e! gemu boierul, smulgîndu-şi copcile coantăşului. Haviz!... Să vină Haviz!

A ieşit în cerdac, răcnind numele turcului. Se simțea prea singur, prea slab, să-nfrunte urgia voievodului. Noaptea asta de smoală îl albeşte.

★

Din taberele oştirii de pămînt, ridicate în codrii de la Sfîntul Elefterie, se-ndreaptă spre Valea Adîncă trîmbe negre de oameni. Ploaia bate pieziş, spulberîndu-se pe învăluirile reci ale vîntului. Cneazul Ghețea, cu cojocul întors, îşi duce paloşul de-a umerea, bălăcărind pe drumul clisos, îmbibat de apă. În urma lui aude răsufletele pripite ale moşnenilor din Cremenari. Încheieturile îl încearcă şi i s-a pus un blestemat de junghi între coaste. Vîntoasele zgîlțîie uşile şi obloanele

din Tîrgul Cucului, chiuind bezmetice pe ulițe, vîntuind acoperişurile şi țiuind pe sub streşini. O vreme de iad. Cneazul îşi stoarce barba. Din sprîncene au început să-i curgă pîrîiaşe reci.

De după un colț de uliță a răsărit un moroi, punîndu-i fierul suliței în piept:

— Cine-i? întreabă straja.

— Neamul! răspunde răguşit cneazul, împingînd deoparte sulița oşteanului.

2

Mihai privea de după perdelele spătăriei mici cum se luminează de ziuă. Aproape de scapătul nopții vîntul şi-a întețit puterea, spulberînd ploaia. A fost un răstimp de cer senin, cu pîlpîiri palide de stele. Apoi s-a lăsat un ger straşnic închegînd băltoacele şi nămoalele. Dinspre răsărit au ridicat coarnele zimbrii uriaşi ai norilor de zăpadă. S-au bulucit în turme cenuşii, apoi s-au pornit în goană, învăluindu-se asupra lumii.

Peste tîrg se prefiră o lumină palidă şi lăptoasă. Străjile stau la ziduri, la fel ca-n fiecare revărsat de ziuă. Voievodul şi-a scărpinat barba scurtă şi sîrmoasă, zîmbind rău. Păgînii sînt prea îngîmfavi să poată desluşi că uşile grajdurilor sînt închise şi păzite, că gvardia jupînului Theil şi-a mutat calabalîcul în odăile aşezate față-n față cu odăile bulucului de ieniceri, fără vreo pricină anume, că lîngă magaziile tunurilor au fost aduse cîteva perechi de cai voinici, cu hamurile pe ei.

Are o clipă de răgaz, pînă se va strînge Divanul cel mare. Şi-a pipăit cămaşa de sîrmă pe care o îmbrăcase pe sub coantăş.

Apoi, trăgînd lama săbiei cu cap de grif, i-a cercetat tăişul cu buricul degetelor. Simion se pricepe ca nici care altul la ascuțit săbiile. Era tras la față, cu cearcăne vineții sub ochi. În el se făcuse o linişte adîncă, o linişte senină şi atotcuprinzătoare. I se părea că inima cetății îi bate în coşul pieptului.

Zorii firavi şi pricăjiți au intrat în spătărie, scoțînd din umbră frunțile vechilor voievozi. Mihai s-a întors pe călcîie, a făcut cîțiva paşi repezi pînă-n fața spatei domneşti, s-a-nchinat, apoi frîngîndu-se deasupra mesii i-a sărutat straja bătută-n nestemate. Şi-a pus gugiumanul, tuflindu-i moțul pe urechea stîngă, şi-a ieşit din spătărie zuruindu-şi pintenii grei, de război.

★

Spătăria mare se umpluse de lume. Vel postelnicul Preda Buzescu bătea cu toiagul în podele, împărțind locurile veliților şi ale mazililor biv veliți. Vtori şi treti postelnicii împărțeau locurile boierilor de treapta a doua şi a treia. Căpitanul Racea gătit cu coantăş nou din catifea albastră, cu mustățile unse, aşeza căpeteniile oştii în dreapta Scaunului.

Din cînd în cînd, trecea fudul printre tîrgoveții şi neguțătorii grămădiți în fundul spătăriei, ieşea în hora mare străjuită de două rînduri de paici, deschidea un ochete şi făcea semne tainice jupînului Nikolaus Theil, care pufăia din lulea în cerdacul odăilor de lefegii.

Zumzetul domol al glasurilor zbîrnîia plăcut sub bolțile spătăriei. Chiar lîngă aripa dreaptă a căpeteniilor de oaste stăteau cnezii şi vătafii plaiurilor. Între norodul adunat la acest Divan de sfat obştesc, numai ei purtau straiele mîndre ale pămîntenilor. Era acolo un colț de

livadă înfloritǎ, străjuită de pletele omătuite ale cneazului Ghețea, spre care se-ndreptau toți ochii spătăriei. Cneazul îşi ridicase sprîncenele şi privea țintă spre Scaun, rezemat în paloş. În jur privegheau ceilalți plăieşi: Bora, Vîlcan, Berivoiu, Iarciu, Bîrsan de la Teleajen şi Ciucurel de la Mîneciu, Paltin de la Chiojd şi Bratu de la Nehoiaş, bărbați vînoşi, negrii, bărboşi şi aspri, purtînd la cuşme semne domneşti de argint şi pene de gotcan, iar la şolduri paloşe bătrîne, cu străjile lustruite, cioplite din rădăcină de gorun.

Fostul mare logofăt Andrei i-a dat un cot fostului mare vornic Mitrea, arătîndu-l pe Ghețea bătrînul, cu barba:

— Acela-i! Pe ăştia se sprijină cîinele! îi şopti el la ureche.

— Sst! Taci! Şi nu te băga în vorbă. Lasă-i să-şi scoată ochii singuri.

— Aşa am să fac! Da' de ce i-o fi slobozit armăşia în Divan, cu armele la ei?

— Obiceie de neguțător ajuns domn! Fală deşartă. S-ar zice că sultanul i-a dat poruncă să se urnească spre Ardeal, zîmbi şiret biv vel vornicul, mîngîindu-şi barba. Turcii nu rabdă ca unul ca Jicmond Bator să taie stîlpii țării. Să-l vedem pe unde scoate cămaşa!

— Să-l vedem, se bucură Andrei, chicotind în bărboi. Ian te uită la olteni. Ce mai fudulie pe ei!

— Au bani, sărîntocii! scrîşni Mitrea, întorcîndu-se cu spatele spre Divan.

Boierii olteni, adunați cioatcă, cu toate rubedeniile prin preajmă, tăceau. Aerul începuse să se-mbîcsească. S-a auzit huruit de roți, apoi trîmbițele au vestit sosirea ceauşului împărătesc şi a lui divan effendessi.

Împotriva obiceiului, Mihai a intrat în Divan după trimişii sultanului. Stegarul Ion Vînă a scos steagul mare

al țării, aşezîndu-se cu el pe întîia treaptă a Scaunului. Un iuzbaş a adus sangiak-alemul, iar un ienicer, tuiurile împărăteşti. Alți doisprezece ieniceri, în frunte cu başbulucbaşul, vegheau tuiurile cu iataganele la umăr. Vel spătarul Calotă Bozianu i-a dat voievodului spata. Racea, Ghețea şi Mîrzea străjuiau în spatele stegarului Ion Vînă. În spătărie nu se auzeau decît răsufletele pripite ale oamenilor. Lumina scăzută a zilei abia pătrundea prin geamurile de Venezia. Cneazul nu-şi mai lua privirile de la măria sa. Îl cerceta cu luare-aminte. Pendelete. Bătrîneşte. I-au plăcut fața slabă şi negricioasă, gura bărbătească, sprîncenele încruntate. Cu deosebire i-au plăcut ochii scînteietori şi aprigi, ca şi mîna vînjoasă care strîngea spata. I se părea că vremea s-a oprit în loc şi că în toată lumea n-a rămas decît măria sa şi cu el. Că voievodul l-a chemat anume la acest Divan, ca să-i audă glasul şi să-i ceară sfatul. Va să zică aşa arată Divanul domnesc? Hm! De aici se pornesc poruncile pentru dabile. Aici intră avuțiile țării. Nu toate. Că ia uite cîtă aurărie stă pe ceauşul păgîn. Ia uite ce graşi sînt ienicerii! Parcă atunci i-ar fi văzut întîia oară. Un val de mînie i s-a ridicat din piept, sugrumîndu-l. Ian te uită cum stau voievozii în Scaun! Cu strajă de ieniceri şi cu tuiurile gîdilîndu-le nările?! El una ca asta n-o rabdă... Să se ducă dracului de Divan. Nu-i aici nici Haviz, nici boier Dan. La ce să mai stea? A tuşit gros şi s-a întors să plece. Atunci a răsunat în spătărie un glas bărbătesc, poruncitor şi cald, tăios şi plin parcă de întrebări, un glas care te cheamă, te-nlănțuie, te vrăjeşte şi mai ales un glas care te stăpîneşte. Cneazul s-a răsucit încet spre Scaun, rămînînd țintuit locului.

— Cinstit Divan şi sfat de obşte! Cinstită şi mult iubită țară. Sultanul cere haraciul. Sultanul cere sporul de

treizeci de mii de galbeni. Sultanul mi-a poruncit să pornesc oştile împotriva fraților noştri creştini de la Ardeal.

Ceauşul Siavuş îşi ciupea bărbița de țap, încuviințînd din turban, cu toate că nu-nțelegea o iotă. Glasul voievodului creştea cu fiecare vorbă.

— Care-i sfatul vostru?

Întrebarea a căzut grea ca un bolovan. Clucerul Radu Buzescu a tuşit în barbă, uitîndu-se lung la mitropolitul Eftimie, ca şi cînd l-ar fi îndemnat să vorbească. În partea staroştilor şi a neguțătorilor au început să se audă şoapte. Vel vornicul Ivan îşi pregătise o vorbire plină de tîlc şi abia aştepta să i-o ia înainte lui Radu Buzescu.

Cneazul Ghețea şi-a rotit privirea de vultur pe deasupra capetelor. Măria sa a întrebat țara. Atunci se cuvine să răspundă el, țara neputînd să fie altcineva decît miile de poporeni, astăzi gata să-nfigă plugul în brazdă, mîine gata să urce-n şa şi să tragă paloşul întru apărarea acelui pămînt roditor şi blagoslovit. A făcut cîțiva paşi înainte, zuruind din pintenii de fier, şi-a potrivit cojocul între umeri, s-a-nchinat adînc, apoi cu dreapta rezemată-n paloş:

— Măria-ta să-ngăduie cneazului Ghețea de la Cremenari...

— Îngădui, îngădui! răspunse pripit Mihai.

— După mintea mea puțină, socot, mărite doamne, că sultanul n-are a da porunci la Țara Românească. Nu îngădui eu, un biet cneaz, să-mi dea porunci unul cu şalvari de muiere, şi se poate să-ngădui măria-ta? Îmi bănui că nu-i de față unul ca boier Dan, care s-a cîrdăşit cu ceauş Haviz să ne robească. Boier Dan ți-ar putea aduce mărturie despre spusele mele, măria-ta!

— Aşa e! întăriră într-un glas cnezii cei vechi. Adeverim

noi!

Bătrînul Ghețea s-a-ndreptat de spate:

— Ai poftit sfat cu țara, doamne! Iată! Ai sfat! Dă-ne poruncă să tragem paloşele. Ce spor de haraci, măria-ta, că ne-au luat şi sufletele? Cum să ne batem cu ardelenii? Şî pentru ce? Mie Haviz mi-a batjocorit copila, doamne, mi-a ucis feciorii şi sîngele nevinovat strigă după sîngele vinovatului. A venit sorocul răfuielilor. Pămîntenii nu mai rabdă, măria-ta! Şi Bora, şi Vîlcan, şi satele pribegite, şi muierile robite, şi vădanele puse la fum, şi toată sărăcia noastră cer răzbunare, mărite voievod. Răzbunare! scrîşni cneazul.

— Răzbunare! strigară crîncen plăieşii, îngenunchind.

— Dă poruncă, măria-ta! tunară deodată zeci şi zeci de glasuri bărbăteşti.

— Nu mai putem răbda dabilele!

— Nu mai putem răbda ruşinea! răcni Stroie Buzescu, smulgîndu-şi sabia din teacă.

Siavuş rînjea mulțumit şi neştiutor. Divan effendessi pălise.

— Brazda noastră sfîntă îşi cere slobozenia, măria-ta. Oasele moşilor noştri nu-şi găsesc liniştea. Noi trudim cu sufletele moarte, ştiind că belşugul de roadă ia calea Stambulului.

Sloboade-ne, măria-ta, şi-ți va fi numele binecuvîntat, acum şi în vecii vecilor... Cneazul Ghețea a-ngenuncheat greoi, sărutînd cu evlavie straja paloşului. Mihai îl privea cu ochi strălucitori şi umezi.

— Ridică-te, domnia ta! Pentru sfatul pe care mi l-ai dat astăzi şi pe care-l prețuiesc ca pe o înțelepciune, te răsplătesc cu vătăfia plaiului Loviştei.

La aceste vorbe ale voievodului, spătăria a răspuns cu un ramăt de strigăte. Divanul şi mazîlii îşi dărăceau

bărbile, încruntați, Mihai a ridicat topuzul. S-a făcut liniște.

— Dau sultanului răspunsul vostru şi al țării! Apoi întorcîndu-se scurt spre divan effendessi: Ai stat aici pe socoteala noastră, te-am omenit şi te-am cinstit. N-ai luat în seamă bunătatea cu care te-am îngăduit. Ne-ai crezut proşti. Berbeci fără coarne. *Boinus sis koiun...* Oi bune de muls... Să ştie împăratul că drepturile noastre nu pot purcede decît de la noi înşine! Primim cu bucurie învățături şi înțelepciuni. Da' puterea săbiei şi a jugului n-o primim. Voi furați de la toate națiile şi vă împăunați cu ce-ați furat... începuse să vorbească din ce în ce mai repede. I se umflase o vînă pe frunte. Coborîse o treaptă, plecîndu-se spre divan effendessi: Grîul noi vi-l dăm. Carnea tot noi. Ne luați pînă şi pruncii, ca să-i faceți oşteni. Vă lăudați cu Sinan Paşa? Ce sînge curge prin vinele Iui Sinan Paşa?! Turcesc?! Nici măcar muierile cu care vă desfătați în haremuri nu sînt ale voastre. Voi vă făliți că sînteți viteji întru slava lui Mohamed. Ne-om făli şi noi, întru slava slobozeniei şi a pămînturilor noastre. Nu ne putem înțelege.

— Aşa-i! întări spătăria.

— Ceea ce se cheamă la voi huzur, la noi se cheamă sărăcie. Bucuriile voastre se hrănesc din lacrimile noastre.

— Taci, cîine! răcni divan effendessi. Slugă necredincioasă.

Mihai se făcuse alb ca varul.

— Să taci tu, aici în țara asta, scîrnăvie! răspunse el răguşit, dîndu-i spata vel spătarului.

Cu o săritură prelungă, divan effendessi i-a căzut în coastă, ridicînd hangerul, în groaza celor de față. Totul s-

a petrecut într-o frîntură de clipă. Mihai l-a pocnit cu cizma în piept, iar cînd turcul a bătut aerul cu mîinile, gata să cadă pe spate, voievodul şi-a smuls sabia din teacă, luîndu-i capul dintr-o singură lovitură. Oasele gîtului au pîrîit, iar tigva cu ochii holbaţi s-a rostogolit la picioarele cneazului Gheţea. Hoitul gîlgîind de sînge s-a huluit pe treptele Scaunului. În aceeaşi clipă au năvălit asupra lui Mihai ceauşul Siavuş şi başbulucbaşa. Radu Gheţea a dat buzna, cu sabia ridicată. S-a simţit apucat de mînă şi smucit înapoi.

— Astîmpără-te! îi gîfîi Racea la ureche. Lasă-l pe măria sa! N-o să ţi-o ierte o viaţă! Pe ieniceri!

În adevăr, oştenii lui Allah au ieşit din buimăceală dendată ce săbiile boierilor olteni au început să-i pălească peste scufiile de pîslă. Spătăria răsuna de scrîşnetul oţelului muşcînd din oţel, de gemetele răniţilor şi de gîfîitul luptătorilor. Cneazul îşi încrucişase mîinile la piept, privindu-l pe Mihai cu ochi mari şi cercetători.

— Bine se luptă! spuse Berivoiu, scuipîndu-şi în palme. Hai să-i dăm o mînă de ajutor!

— N-are lipsă acum! Aşteaptă! Ageră mînă, se minună cneazul, împingînd cu vîrful cizmei căpăţîna hăcuită a turcului, cu albul ochilor pătat de sînge.

După cîteva tăieturi rotunde şi mincinoase cu stînga, Mihai l-a spintecat pe başbulucbaşa de la umărul drept pînă la cingătoare. Ţeasta lui Siavuş a rămas înţînată într-o vînă. Boierii olteni mîntuiau cu ienicerii înghesuiţi într-un colţ. Târgoveţii se ridicaseră pe vîrfuri, să poată privi mai bine acest judeţ înfricoşat. După ce şi-a şters sabia de turbanul lui Siavuş,

Mihai a apucat tuiurile şi le-a rupt pe genunchi. Stolnicul Stroie Buzescu a sfîşiat sangiak-alemul cu unghiile. Copiii de casă începuseră să care hoiturile celor

răpuşi. Voievodul şi-a şters fruntea cu poala coantăşului. I s-a văzut un colţ din cămaşa de sîrmă. Mazilii tremurau, rînjindu-i linguşitor.

— Ei, cneazule, ce zici? întrebă voievodul, sprijinindu-se în sabie.

Cneazul Ghețea a-ngenuncheat şi i-a sărutat mîna stîngă. Aceea cu care retezase capetele.

— Căpitane Racea, da semn jupînului Theil. După aceea, ieşi la ziduri şi fă strigările către zarafi. Căpeteniile să treacă la steaguri şi să-mi urmeze întocmai poruncile de le-am dat. Vel postelnice! Să vină la mine căpitanii unguri Mihai Horvàth şi Ştefan Beches. Voi, tîrgoveților, staţi pe pace la casele voastre.

— Nu se poate, măria-ta! strigă judeţul Semăn.

— Nu se poate, măria-ta! Îngăduie-ne şi nouă! Că doar nu sîntem muieri!

Mihai a rămas o clipă în cumpănă, apoi rîzînd:

— Bine! Raceo, să-i iei cu tine!

Racea s-a-nchinat, bodogănind,

— Vătafule Simion!

— Poruncă, doamne!

— Poftesc să nu spălaţi lespezile. Lăsaţi sîngele să intre în piatră. Să se cunoască că aici, în această spătărie, păgînii l-au înfruntat pe Mihai Voievod vreme de-un an şi că tot aici şi-au găsit sfîrşitul. Să fie învățătură pentru urmaşii mei. Să se ştie peste veacuri că voievozii de la Țara Românească stau cu picioarele în sînge de cotropitor, atunci cînd le e dragă slobozenia şi fala ostăşească! Să sune trîmbițele scularea oştilor.

După judecată, să-mi clădiţi capetele purcoi şi să-mi daţi sama de numărul lor. Să vadă Sinan Paşa cum îi întorc dobînda.

Vel vornice Ivan! Poftesc ca tigvele ienicerilor, cu scufii

cu tot, să fie înşiruite pe zidurile cetății.

— Aşa va fi, măria-ta, răspunse cu măreție vel vornicul Ivan.

Prin geamurile de Venezia pătrundea o lumină prizărită şi firavă. Spătăria mirosea dulceag-acru a sînge şi a sudoare de om. Afară începuse o ninsoare măruntă, deasă şi spornică.

3

Cneazul Ghețea tupilat sub malul rîpos al Văii Adînci îşi potrivea fundul de plută în vîrful cuşmei, ținîndu-şi paloşul între genunchi. Moşnenii din Cremenari, drăgoieştenii lui Lambru, ca şi cetaşii altor sate de la plaiuri, îi dăduseră ocol, aşteptînd răbdători poruncile. Ninsoarea cădea ca-n fapt de iarnă, năzuind să acopere pămîntul. Prin cernerea fumurie abia se vedeau turlele monastirii Sfîntului Nicolae. Dîmbovița curgea mîloasă şi turbure, bolborosind în rădăcinile sălciilor. Moşnenii nu purtau decît paloşele sau ghioagele şi sumanele căptuşite cu cîlți şi cusute în trei. Aşa fusese învățătura căpitanului Ghețea, nefiind loc să mînuie sulițele şi pavăzele.

— Da' isprăveşte odată, domnia ta! se zborşi Berivoiu. Auzi, au început să sune trîmbițele!

Bătrînul Ghețea şi-a potrivit cuşma domol, apoi s-a-ntors către cnezi:

— Ați răbdat o viață, mai răbdați şi cîteva clipe... Ar fi vrut să-i dojenească, dar n-a-ntîlnit decît fețe crunte şi bărbi aricite de mînie: A venit vremea secerişului, urmă el. Măria sa a ascultat sfatul nostru. Se cuvine să vegheați asupra trupului măriei sale... E om aprig!

— Ne spuseră cnezii!

— Atunci aşteptaţi în pace. Nu rupeţi rîndurile în vîltoare. Ăsta-i numai începutul.

Oamenii au încuviinţat clătinîndu-şi pletele, apoi au înlemnit sub ninsoare. Îşi ascultau inimile şi gîndurile.

— Poate-l întîlnesc pe Mahmud zaraf?! se auzi un glas.

— Eu pe Ibrahim!

Dinspre cetate au răsunat ţipete, blesteme şi răcnete. Moşnenii s-au privit unii pe alţii. Cneazul şi-a-ndreptat trupul de uriaş, apoi s-a suit pe-un bolovan, aşa fel încît să fie văzut de toată glotimea moşneşească.

★

Trîmbiţaşii şi crainicii căţăraţi pe ziduri strigaseră poruncile voievodului. Anume, ca toţi datornicii măriei sale să se-nfăţişeze la vechea vistierie, pe malul drept al Văii Adînci, unde se vor împărţi împrumuturile şi dobînzile socotite cu începere de anul trecut, luna lui Brumărel. Zarafii şi cămătarii buluciţi în Uliţa Mare au dat năvală, bătîndu-se cu pumnii, smulgîndu-şi straiele, trăgîndu-se de bărbi. Mihai îi privea printr-o ferăstruică tăiată în foişorul lui Oană. Erau mulţi, vineţi de frig şi de mînie. În mîzga uliţei frămîntată de miile de picioare au rămas cîteva zdrenţe de veşminte şi un turban roşu, ca o pată de sînge. Voievodul, învăluit într-o mantie lungă, cărămizie, a urcat repede pînă sus, între crenele.

Ninsoarea se-ndesise. Urletele zarafilor se auzeau dinspre Poarta de Sus. Şi-a pus mîna streaşină, ferindu-şi obrazul cu poala mantiei. Spre Pescăria Veche, pe sub lacul Icoanei, se întrezăresc trabanţii unguri, înşiruiţi pe cete. Tunarii au înlemnit lîngă ţeava groasă, cu buza ieşită asupra tîrgului. Pe-o tipsie de aramă arde mocnit o

mînă de cărbuni. Cu paşi repezi, Mihai s-a întors către curte. Spătarul Calotă Bozianu, vel vornicul Ivan, comisul Radu Florescu, vel vistiernicul Theodosie Rudeanu stau nemişcați în şei. În spatele lor, un pîlc de roşii, în frunte cu Radu Ghețea. Cazacii aşteaptă cu săbiile goale în mînă... Răsuflă pripit. Se pleacă peste zid..

Ninsoarea îi intră în ochi. Ridică mîna... Răpăie înfundat puşcăturile archebuzierilor nemți. Cazacii dau năvală peste ienicerii ieşiți să vadă vînzoleala oştilor beyului de la Kara-Iflac. Răcnetele de moarte se sting între ziduri, înăbuşite de ninsoare, ca-ntr-un giulgiu.

— Puneți foc! porunceşte voievodul, cu glas răguşit.

Un tunar scoate fierul înroşit dintre cărbuni, apropiindu-l de lumina țevii. O bubuitură spartă. Un nor de fum alburiu şi înecăcios învăluind foişorul. Zgomotul tencuielii căzînd de pe ziduri. Trabanții se mişcă repede către Tîrgul Cucului.

Mihai coboară, sărind cîteva trepte deodată. Vătaful Simion îi ține piciorul să-ncalece. Porneşte în goană. Mantia îi fîlfîie pe crupa armăsarului. Copitele cailor răpăie scurt pe scîndurile podului.

★

— Domnia ta, nu ne amărî! se ruga Bojoc, starostele măcelarilor, de Racea, amenințîndu-l cu un satîr cît toate zilele. Măria sa ți-a poruncit să ne laşi şi pe noi.

— Dați-mi pace, fuste afurisite! Calapodarilor! Neguțători de piei de cloşcă! Afurisiților! Ce, vi s-a ridicat bîzdîcul?! Ia uită-te unde erau să fie vitejii?!

— Nu ne ocărî, căpitane! Vrem să ne răsuflăm şi noi năduful!

— Miorlăiților! Pînă acu v-ați lăsat mulşi ca oile!

Staroştii isnafurilor îmbrăcaseră peste caftan platoşe vechi şi ruginite, se gătiseră cu coifuri cît ceaunele, cu penele mîncate de molii şi se făloşeau pe lîngă Racea, cerîndu-i să-i ducă la război. Ferentarii țineau nişte viroage din Tîrgul Cucului, înşiruiți cu fuşturile la picior. Rîdeau în mustăți, văzînd atîta vitejie la nişte oameni paşnici, nededați cu harțul. Mulți dintre tîrgoveți erau armați cu furci, cu topoare şi coase. Căpitanul, cu sabia goală în dreapta şi buzduganul în stînga, gătit cu coantăşul cel nou, cu mustățile unse şi cu barba vîlvoi, alerga de colo, colo, îmbățoşîndu-se prin fața staroştilor pătrunşi de adîncă umilință.

— Vreți voi să va luptați? tună el, proțăpindu-se înaintea lui Bojoc.

— Pe sufletele noastre! Ce dracu, domnia ta, doar ştii ce făcurăm la Paşti.

— Bineee! Să dea Belzebuth să-mi puneți coada pe spinare, cînd o fi la greu... Apucați drumeagurile astea două din stînga. Osmanii au să şteargă putina pe-aici! Le arătă drumeagurile cu vîrful luciu al săbiei. Zăpada albise sprîncenele şi mustățile oamenilor: Culcați-vă la pămînt! porunci el aspru.

— Pe clisa asta? îndrăzni un glas.

— La pămînt, nemernicilor! răcni căpitanul, umflîndu-se-n bojoci.

Într-o clipă tîrgoveții se topiră prin viroagele pline de apă. Racea a rîs gros, apoi le-a făcut semn ferentarilor să se ascundă pe după gardurile mahalalei.

În dreapta sînt rînduiți Vîlcan şi Bora, cu satele lor. În stînga, Lambru, Berivoiu şi Iarciu. Se simte uşor. Cei şaptezeci şi unu de ani îi par un vis. A-nchis ochii.

Răsufletul moşnenilor îngheţase. Se auzea Bucureştioara ieşind pe gura Văii Adînci, bolborosindu-şi apele pe care şi le arunca în Dîmboviţa. Începuse să-i fie cald. Poate cînd s-o întoarce o să dea ochi cu Dănuţ. Păcat de stîlpul putregăit al şopronului. Dacă nu s-ar fi lenevit, l-ar fi putut schimba.

— Cneazule!

A deschis ochii. Îl înconjuraseră celelalte căpetenii.

— Ei?

— A detunat la cetate!

— Aşa? Atunci gătiţi-vă!

Fără un cuvînt, cnezii au venit şi i-au sărutat mîna. Au rămas o clipă lîngă el, ascultînd un anume glas al pămîntului. Păreau prăvăliţi dintr-un vîrf de Negoi. Cuviincioşi, bolovănoşi şi neînduplecaţi. Faţa rumenă a Berivoiului se aprinsese de tot. Ochii veseli căutau ponciş. Mai încolo l-a desluşit pe Lambru, pe Costa Ursu, Veverița, Dragomir Ager şi Cebucă. Pe Tătucu, numai mustăţi şi barbă, pe Tocsabă meremetisind straja paloşului. O lume dragă de devălmaşi slobozi şi mîndri. Au răpăit nişte tobe. Norii se tăvălugiseră spre asfinţit. Printr-o albie săpată în pîntecele lor cenuşiu se prizărea un soare palid şi ofticos. Cneazul şi-a ridicat paloşul deasupra capului. Moşnenii s-au urnit ca un val, urcînd tăcuţi şi repede malul rîpos.

A trecut un spulber de vînt, aducînd o fulguire învălmăşită de omăt. Văzduhurile au rămas tăcute şi înghețate. Cîrduri de ciori s-au vînzolit deasupra codrilor de la Sfîntul Elefterie, croncănind speriate. Un corb cu pliscul alburiu vîslea leneş pe sub burţile scămoşate ale norilor. Zarafii îşi pierduseră răbdarea. Sub privegherea unui ienicer negru, cu capul cît un bostan, apucaseră o

bîrnă cu care începuseră să bată la uşa ferecată a vistieriei. Casele de lemn ale boierului Dan erau aşezate peste Valea Adîncă, la poalele viilor boiereşti, într-un tăpşan lunguieț înconjurat cu gard de pămînt, întărit cu țepuşe. Asupra lor se mişcau tăcute pîlcurile de oaste sorocite de Mihai pentru luptă. Dinspre miazănoapte veneau scut lîngă scut trabanții negri ai lui Jicmond Bator. Li se vedeau penele fluturîndu-le deasupra coifurilor cu obrăzarele lăsate.

Pe drumeagurile dintre vii, se arătaseră oştile Craiovei. În față se desluşeau limpede, călări pe cai cu valtrapuri, cei trei frați Buzeşti. De la miazăzi, urca, cu paloşele goale în mînă, moşneşimea plaiurilor. Pămîntul începuse să duduie înfundat.

Mihai, c-o mînă-n şold, ridicat în scări, îmbrățişase dintr-o privire tot cîmpul. Îşi simțea sîngele zvîcnindu-i în tîmple. Vinişoarele ochilor i se roşiseră.

— Nici moartea n-o văd, blestemații, de grija aurului, mormăi el în barbă. Ba! Au văzut-o. Fiecare pasăre pe limba ei piere!

Zarafii înlemniseră. Două mii de perechi de ochi priveau holbate rîndurile de oşteni care se apropiau în pas măsurat, bătînd parcă în doba județului de apoi. S-au ridicat strigăte de spaimă:

— Allah! Allah!

Fesurile, turbanele şî tichiile ovreieşti tivite cu blană de vulpe au roit ca un furnicar. Ienicerul cu capul cît bostanul a sărit pe parmalîcul cerdacului, rotindu-şi iataganul şi împărțind porunci scurte. În grabă, cu îndemânarea de vechi oşteni, cea mai mare parte din cămătari au intrat în rînduri.

Atunci, fără să le mai dea răgaz, Mihai şi-a smuls sabia din teacă şi cu pintenii înfipți în burta calului a zburat

spre împrejmuirea vistieriei, urmat de boieri şi de Radu Ghețea, cu roşii domneşti.

Caii goneau cu gîturile întinse şi urechile ciulite, smulgîndu-şi greu copitele din imaşul dezgheţat. Radu Ghețea îşi trăsese sabia şi se plecase pe oblînc. În faţă nu vedea decît spinarea vînjoasă, acoperită cu zale, a stegarului Ion Vînă şi crupa roaibă a iepii pe care o călarea. Iapa începuse să zvîrle bulgări de noroi cît pumnul. Căpitanul a băgat de seamă că se coseşte. Are să i-o spună stegarului. Gardul de pămînt, înalt cît statul, se apropie cu repeziciune. Îl simte pe Diavol cum îşi potriveşte paşii. Din pricina goanei, ochii îi lăcrimează din belşug. Mihai îl călărea pe Sultan. Armăsarul a trecut gardul cu uşurinţă, strîngîndu-şi picioarele dinainte sub piept. Voievodul a mai avut vreme să-l vadă pe Stroie Buzescu venind dintre vii ca un balaur, iar în urma lui, zugrăvindu-se pe cerul plumburiu, steagul neamului Buzescu înaintea steagului băniei. A nimerit într-un pîlc de foşti ieniceri, care au tăbărît asupra lui cu iataganele ridicate, răcnind din bojoci:

— Michali!... Michali!

Sultan trîntise la pămînt vreo doi. Voievodul s-a plecat uşor pe stînga, ciopîrţind faţa unuia mai îndrăzneţ c-o lovitură piezişă. În aceeaşi clipă, comisul Radu Florescu şi vel vornicul Ivan l-au ajuns din urmă, repezindu-se turbaţi asupra zarafilor. Au început să se audă întîiele răcnete de moarte.

Săbiile repezite de sus despicau ţestele, împrăştiind zeamă alburie de creieri.

— Înainte, înainte! răcni Mihai. Loc, loc pentru roşii!

Oştenii domneşti veneau uşor răzleţi, făcînd să duduie pămîntul. Radu Ghețea a trecut gardul ca o pasăre. Cîţiva călăreţi au rămas cu burţile cailor înfipte în

țepuşele de lemn.

Animalele rînchezeau jalnic, zbătîndu-se de moarte, cu matele vărsate pe gard. A fost o clipă de îmbulzeală, călăreții din urmă venind de-a valma peste cei rămaşi agățați. Caii s-au rostogolit în curte, strivindu-şi stăpînii sub şei. Cei care-şi putuseră stăpîni gonacii le-au sărit în spinare şi de acolo şi-au făcut vînt peste palancă, năvălind asupra turcimii, cu dinții rînjiți. Oştile Craiovei au pălit ca o fulgerare de trăsnet.

Toată larma luptei era stăpînită de răcnetele boierului Stroie Buzescu:

— Uiuiuuuu, bă zarafilor!... Uiuiuuuu!

— Uiuiuuu! chiuiau pe-ntrecute oltenii.

Au detunat slab cîteva pistoale. Oamenii n-aveau loc să se mai mişte. Caii tropoteau pe loc, ridicîndu-se pe picioarele dinapoi, bătînd şi muşcînd, aţîţaţi de strigăte. Săbiile cădeau pe tigve, zbîrnîind. Stegarul Ion Vînă a desfăşurat larg steagul mare al oştirii. O pală de vînt a umflat mătasea albă, care-a-nceput să fîlfîie cu măreție.

Văzînd steagul, cneazului Ghețea i-au dat lacrimile. Costa Ursu se făcuse muşuroi sub gard. Bătrînul s-a suit pe umerii lui. Vînătorul s-a ridicat încet, pînă cînd cneazul a pus genunchiul pe coama palăncii. De acolo s-a săltat sprinten în picioare, rotindu-şi paloşul uriaş pe deasupra capului. Izbitura moşneşimii a fost izbitură de măciucă. Bine sprijinit pe picioarele răscrăcărate, cneazul cosea de sîrg, făcînd pîrtie.

— Asta pentru Cătălina! icnea el, ridicînd arma cumplită peste umărul stîng. Țestele se rostogoleau în noroi, cu ochii holbați de mirare. Asta pentru feciori! Lovitura venea îndesat, despicînd trupul pe curmeziş.

Trabanții negri intraseră în curți pe poartă, alcătuiți în formă de vîrf de săgeată. Laturile vîrfului erau apărate de

scuturi. Cei din mijloc împingeau spre lături. Călcau rar. Pe unde treceau, lăsau snopi de leşuri. Zarafii luptau cu frica morții în oase, mînioşi că fuseseră înşelați, conduşi cu măiestrie de ienicerul căpățînos, care sta în cerdac. Văzînd cîtă pagubă face Stroie Buzescu, ienicerul s-a strecurat printre rînduri în coasta călărețului, pe care năpădiseră şase anatolieni voinici şi crunți. Rândurile din față nu mai aveau loc să mînuie paloşele. Moşnenii au tăbărît cu pumnii şi cu ghioagele.

Cneazul Vîlcan îl ținea pe un zaraf armean ciolănos de mîini, căznindu-se să-i pună piedică.

— Cîine! gîfîi cneazul. Tu ai fost la haraci!

Văzînd că-i lunecă tălpile în mîzga amestecată cu sînge, cneazul şi-a înfipt dinții în beregata zarafului, sfîşiindu-i-o.

Zărindu-l pe ienicer dîndu-i tîrcoale, Stroie Buzescu a răcnit fioros, ridicîndu-şi calul pe picioarele dinapoi. Ienicerul s-a strecurat repede, cu mişcări de şopîrlă, pe sub pieptul calului, izbindu-l cu iataganul, de jos în sus. Boierul a scos un răget de durere. Tăişul muşcase adînc în carnea brațului stîng, sub locul apărat de cotarele de oțel. Rînjind, ienicerul s-a topit printre luptători, cu ochii ațintiți la voievod.

Mihai, galben de mînie, cu dinții înfipți în buză, cu barba vîlvoi şi ochii sîngeroşi, năvălea acolo unde zarafii se adunau în rînduri, fără să-i pese dacă e urmat sau nu. Tăia şi izbea, plin de ură şi de patimă. Din cînd în cînd, se oprea, ridica sabia roşie de sînge şi striga cu glas de nerecunoscut:

— Moarte turcilor!

— Moarte turcilor! mugeau mulțimile.

— Dă, bă!... Dă, bă!...

Lupta se făcuse măcel. Pămîntenii îi sfîşiau pe zarafi cu

dinții, îi călcau în picioare, le striveau fețele cu pumnii. Calul vel vornicului căzuse cu pîntecul spintecat. Vel vornicul lupta pe jos, alături de cneazul Ghețea. Căpitanul Radu Ghețea se apropiase de măria sa şi nu-l mai slăbea din ochi. Izbea rar numai la creştet şi la gît. Locurile începuseră să se limpezească. Zidul de fier al trabanților se unise cu oştile băniei, rupînd turcimea în două. Văzînd pîlcuri din ce în ce mai dese de zarafi dînd dosul în salcîmişul încîlcit al Văii Adînci, Mihai a rîs strîmb. Deodată, două trîmbe de turci au năvălit tăcute asupra voievodului şi steagului, ciopîrțind cîțiva roşii, răsturnîndu-l pe vistiernicul Theodosie Rudeanu cu cal cu tot şi strîngîndu-i la mijloc, ca într-un cleşte. Ienicerul cu căpățîna cît bostanul, împreună cu alți zece turci fioroşi, au dat buzna, apucîndu-l pe Sultan de frîie şi de curelele scărilor. Armăsarul se zbătea neputincios. Cu mişcări fulgerate, Mihai a crăpat țestele celor ce se agățaseră de dîrlogi. Într-o clipă, Radu Ghețea a-nțeles planul zarafilor. Să-l ia prins pe măria sa şi apoi să-şi răscumpere viața. Un turc crăcănat a sărit ager în spatele voievodului, apucîndu-l de umeri. Pe acela Radu Ghețea l-a împuns în şale, răsturnîndu-l cu un pumn dat în turban. Altul s-a vîrît sub pîntecul lui Sultan, cu hangerul ridicat. Căpitanul a sărit din şa. Într-o frîntură de clipă a fost asupra zarafului, apucîndu-i mîna. S-au rostogolit în nămolul frămîntat de copite şi de picioare, încercând să se înjunghie şi să se muşte de beregată...

Cnezii Berivoiu şi Iarciu hăcuiseră nişte zarafi, înghesuindu-i în spatele unui pătul. S-au închinat unul către altul, sprijinindu-se în paloşe.

— Harnic ai fost domnia ta, Berivoiule. Ți s-au mai topit din osînzi, clămpăni Iarciu, ştergîndu-şi fața stropită de sînge cu mîneca sumanului.

— Mulțumesc dumitale, Iarciule! Nu pot spune c-ai rămas cu mult mai prejos decît mine, răspunse Berivoiu, gîfîind ostenit. În vremea slăvitului Radu Voievod...

— Steagul! Steagul, măi!...

Cnezii au întors capetele ca la poruncă. Stegarul Ion Vînă alunecase din şa, izbit în pîntece. Steagul fîlfîia ca o aripă ostenită. Răcnind, bătrînii au dat năvală cu paloşele ridicate.

Trabanții puseseră zarafii pe fugă. Şi-au spart rîndurile, alergînd pe urmele lor, încurcîndu-se-n mărăcinişurile Văii Adînci şi umblînd după pradă. Buzeştii şi-au întors caii spre locul unde Mihai se bătea cu ienicerul care alerga sprinten în fața armăsarului, ferindu-se de loviturile năprasnice ale voievodului. În jurul steagului dăduseră năvală moşnenii. Mihai l-a izbit pe Sultan cu pintenul stîng. Calul a făcut o săritura în lături. În aceeaşi clipă, sabia a fulgerat scurt. Căpățîna neagră a ienicerului s-a rostogolit la pămînt. Un strigăt de moarte a izbucnit din piepturile zarafilor. Din două salturi, voievodul a fost asupra steagului. L-a smuls din mîna înțepenită a stegarului Ion Vînă şi l-a fîlfîit peste capetele moşnenilor. Cele două trîmbe de zarafi s-au risipit ca un fum. Unii au dat dosul, căutîndu-şi scăparea în fugă. Alții s-au aşternut în genunchi, cerşind mila.

★

Mahalagiii din Tîrgul Cucului ieşiseră cu țepoaie, cu furci şi cu topoare. Muierile tăbărîseră pe Racea. Se dovedea aprigă mai ales Ioana lui Stan, văduva. Îşi pusese mîinile-n şolduri şi-l ocăra, de-i venea s-o spintece:

— Frumos, viteazule! Ian uitați-vă la el şi la bărboşii

ăştia de ferentari! Alții se luptă, şi ei fac pe firoscoşii, ascunşi prin rîpe şi pe după garduri.

— Hîş, cloşcă, şi dă-mi pace!

— Hîş, cu cine-ai mai hîşîit, calic nemernic. Ți-ai îmbîrligat mustățile prin tîrg cînd nu era nimeni să ți le taie. Acuşica te pitişi ca iepurele. Du-te la război, nepricopsitule! Mişcă-te, că-ți înfig furca-n turul nădragilor. Ah, Doamne, unde te-oi fi pitit tu, sameşe Cristea, să te sămeşesc eu acuşica, se văita văduva cu fața lată şi ochii scăpărînd.

Alte cîteva zeci de țațe, înarmate cu furci şi cu proțapi, îi țineau isonul, blestemînd de-nghețau apele:

— Hai, nepricopsiților!

— La război, înapoi, la plăcinte, înainte!

— Vi se umplură izmenele, vitejilor!

— Ian te uită şi tartorii de staroşti!

Au găsit pietre şi-au început să zvîrle în ferentari,

— Voi sînteți scutelnici, diavolilor!

— Nu pe voi vă jupoaie!

— La război, bărboşilor!

— Şi voi, neguțători de boarfe! Luați şapte, piei de pe-un om!

— Pe ale voastre le puneți la adăpost!

Mahalagiii rîdeau cu gurile pînă la urechi, rezemați în cozile armelor. Racea vedea negru. Neghioabele astea strica toată tocmeala războiului. A ieşit din văgăuna unde-şi găsise adăpost, gata să le ia la goană. L-au primit cu o ploaie de palme, de pumni şi de vorbe neruşinate. Una l-a zgîriat pe față. Alta l-a tras de barbă. L-au scos din mîinile lor zarafii, care dăduseră buzna din lăstărişul Văii Adînci. Pînă să ajungă oştenii la ei, fugarii căzuseră sub securi şi sub furci. Tîrgoveții au dat iureş, bătîndu-se pe pradă. Muierile au țîşnit cu fîlfîit de fuste,

scotocind fiecare tufă. Mahalagiii năpădiseră Valea Adîncă, zgrepțănîndu-se pe malurile rîpoase.

— Haide către vistierie, porunci Racea, tocmindu-şi cuşmulița. Aici n-avem loc de Belzebuții ăştia.

Ferentarii au rîs, luîndu-şi fuşturile la mînă.

Mila vine pentru cei ce-au ştiut-o semăna. Nu pentru cei ce-au asuprit țara, cu ură, atîta amar de vreme. Fiecare moşnean, fiecare oştean, fiecare oltean avea o datorie de plătit.

Plata s-a făcut cu viață de om.

— Ucide!... Ucide!...

Glasurile, răguşite, abia mai înnodau vorbele. Trupurile zăceau ca snopii. Curțile Danului licăiau de sînge. Picioarele oştenilor călcau pe căpățîni, pe hoiturile retezate, ciopîrțite, hăcuite. Pe sub nori a trecut o volbură de corbi, croncănind jalnic. Mihai încremenise călare, ținînd steagul mare al oştirii lîngă inimă. Cneazul Ghețea şi-a dat cuşma pe ceafă, apoi cu mîini tremurînde de trudă şi-a şters paloşul de turbanul unui zaraf. Peste locul județului s-a-nchegat o linişte cumplită. Oştenii se rezemaseră în arme. Capetele spîrcuite şi sparte rînjeau spre cerul lui Allah, care nu le dăduse nici înjurare, nici sprijin.

Ca şi cînd vestea județului ar fi fost purtată pe aripi, au început să bata vesel toate clopotele tîrgului. Plin de nămol şi de sînge, cu hainele ferfenițite, Radu Ghețea le asculta cu fruntea îngropată în coama lui Diavol. Dangătele cînd dulci, cînd rostogolind zvon de aramă îl pătrundeau ca o binecuvîntare.

4

Spre amiazi, soarele şi-a făcut loc printre nouri, topind bura de zăpadă căzută de dimineață. Cele o sută de căpățîni ale ienicerilor de la curte rînjeau asupra tîrgului din țepuşele ridicate pe zidurile cetății. Deasupra lor, în trei sulițe, străduiau tigvele lui divan effendessi, a ceauşului Siavuş şi a başbulucbaşului. Oştenii se îndreptau spre biserica Bălăcenilor, ducînd în vîrful armelor capetele zarafilor. Peste hoiturile rămase în curțile vistieriei vechi năpădise ca un stol de prada calicimea Ciungului. Clopotele sunau sărbătoreşte. Pivele de la cetate au tras de trei ori, învăluind foişoarele în norişori scămoşi şi alburii de fum. Tîrgul răsuna de strigătele norodului bulucit în spatele sotniilor încălărate ale cazacilor domneşti.

— Slavă măriei sale!

— Mulți ani!

Mihai călărea cu dreapta-n şold, cu gugiumanul plecat pe-o sprînceană, privind liniştit peste poporenii căzuți în genunchi.

Radu Ghețea ducea steagul mare al oastei. Mantia cărămizie a voievodului atîrna în zdrențe. O tîrgoveață şi-a făcut loc printre caii cazacilor şi i-a închinat măriei sale un fecioraş bosumflat, învelit în broboadă. Mihai l-a luat din mers, l-a sărutat pe obrajii bucălați şi i l-a dat mamei care-şi lipise fruntea de cizma stropită cu sînge. Trîmbițaşii ieşiseră la ziduri, vărsînd peste mulțime chemările lor aspre. În urma gvardiei de roşii veneau frații Buzeşti. Măreți, pe caii lor numai foc gătiți cu valtrapuri de mătase sîngerie, cu frîiele bătute-n nestemate, înzăuați şi încoifați cu coifuri suflate-n aur,

Buzeştii păreau trei fraţi dintr-o poveste. Stroie se legase la mîna stîngă. Sîngele îi trecuse prin năframă şi-i cursese peste mănuşarul de oţel. După oştile Craiovei sensiruiseră trabanţii negri de la Ardeal. Alaiul era încheiat de moşneşimea pedestruită, în fruntea căreia călca măsurat cneazul Ghețea din Cremenari.

★

Faţa ciupită de vărsat a ceauşului Haviz se-nvineţise. Îşi plimba ochiul ciacîr de la pădurea de capete ridicate în sulițe la tigvele ienicerilor rînduite pe zidurile cetăţii şi se tînguia, trăgîndu-se de mustaţa rară:

— Allah!... Aman!... Era încins cu cele două iatagane, îşi pusese platoşa şi coiful. Alături, sprijinit de creneluri, stătea boier Dan. Îndrăzneala fățişă a voievodului îl trezise. De azi-dimineaţă nu mai luase în gură nici măcar un strop de rachiu. Îşi vîrîse capul într-o butie cu apă rece, băuse zeamă de varză acră şi privise din foişor, peste creştetul golaş al livezilor, toată vînzoleala oştilor. Zîmbea. Azi-noapte, logofeţelul Mateica s-a strecurat la el cu vestea că Sinan Paşa l-a repezit pe însuşi cadiulascherul Baki, cu două mii de oşteni, să-l prindă pe Mihai. Vizirul nu ştia încă de noua hăinie a bănişorului, care şi-a săpat astăzi groapa. Boier Dan a rîs uşurel în barba cînepie, învelindu-se mai bine în caftanul blănit, pe care-l purta deasupra zalelor. S-a întors spre curți.

Alvaniţii stăteau la foişoare gata de luptă. Caii spahiilor lui ceauş Haviz, legaţi la conoveţe, cu păturile pe ei, ronţăiau tainul de ovăz, scoţînd aburi pe nări. Chiar dacă l-ar păli hainul, ar putea ține cetatea pe puțin zece zile. Adică jumătate din timpul cît îi trebuie emirului să

ajungă de la Turnu la Bucureşti. Tropote dese de cai clefăind prin nămol l-au făcut să se întoarcă. Sub ziduri se arătase boierul Barbă Albă, gătit de război, urmat de vreo cincizeci de călăreți cu sulițe şi paveze. Boierul purta un coif de oțel îmblănit, cu obrăzarul ridicat, iar peste zale, mantie de camelot. Şi-a jucat fugarul înaintea şanțului, amenințîndu-l cu pumnul înmănuşat în oțel:

— Chiorul dracului! Te închiseşi între ziduri! Ții partea păgînului...

— Ți-ai pierdut mințile, boierule! şuieră Dan, aplecîndu-se peste metereze.

— Ți le-ai pierdut tu, jigodie! răcni Barbă Albă, cu negul din vîrful nasului liliachiu de supărare. Îmi mîncaşi o groază de parale. Da' eu mă pun cu păgînul! Asta s-o ştii şi să te temi de mine. Mă duc să mă închin voievodului.

O adiere de vînt a înfoiat steagul din mătase galbenă al boierului Barbă Albă, pe care era zugrăvit un urs, ridicat în două picioare. Boierul a scuipat către Dan, apoi a dat pinteni, indepărtîndu-se în goană. Biv vel vistiernicul a înghițit în sec.

— Ce voia ghiaurul? întrebă Haviz.

— Nimic! La noapte, viteazule, după cum ne-a fost înțelegerea. Cade capul diacului, se duce şi mintea beyului...

Ceauşul a încuviințat, rînjind. Dan a coborît repede din foişor, făcînd semn unui om jerpelit şi trențăros, care-l aştepta pitit lîngă poarta de fier.

— Bîrsane, ieşi prin gang! Vezi să răspunzi în malul Bucureştioarei. Cai ai la Manole Cap-Lat. Încaleci şi... goană pînă la Snagov. Egumenul o să-ți dea călăuz. Îl găseşti pe biv vel vornicul Chisar şi-i spui să se pornească de-ndată cu toate călărimile. Să ocolească taberile ungurilor de la Colentina şi să-mi dea de veste de

cum s-o arăta în vederea cetății. Mai spune-i să fie cu ochii-n patru asupra biv vel paharnicului Manta. Să nu te-ntorci din drum decît mort. Şi nici mort, scrîşni Danul, privindu-l pe trenţăros în aşa chip, încît acesta se-nfioră.

— Am să fac după porunca măriei tale, se-nchină omul, grăbind spre casa bolovănită a boierului.

Deasupra tîrgului s-a ridicat un chiot şi un ramat, slobozit din mii de piepturi. Danul a şovăit o clipă. S-ar fi dus să se hodinească. Voia să se-ntremeze şi să-şi limpezească minţile într-un somn adînc şi fără vise...

„— Cine ştie ce mai pune la cale diavolul", murmură boierul şi, ca atras de o putere mai presus de el, s-a întors, urcînd repede treptele turnului.

★

O cotigă cu roţile hîrbuite, trasă de-un măgar răpciugos şi bleg, zdrăngănea din obezile slăbite, hurducîndu-se prin gropile Uliţei Mari. Mihai o aştepta în capătul mideanului.

Înconjurat de toată curtea şi de tot clerul. Poporenii şi oştenii de pămînt stau în priveală, mohorîţi şi miraţi. Cneazul Ghenţea îşi făcea loc pe lîngă crîşma lui Iftimie, trăgînd după el perechea de cerbi îmblînziţi pe care-i adusese vînătorul Costa Ursu din tabără. Cotiga se înfunda în nămoale pînă-n butuc, măgăruşul se opintea în hamul de sfoară, iar de deasupra terfeloagelor cu care era încărcată se scălămbăiau cei doi măscărici ai curţii: Manea Nebunul şi Prinţipul Zamfir. Doi pitici, cu capetele mari şi bătrîne aşezate pe trupuri firave.

Prinţipul Zamfir avea o ghebă în umărul stîng, care-l făcea şui şi-l ţinea rupt în două. Erau gătiţi cu tichii, tivite cu clopoţei. Purtau mantale din pînză colorată,

conduri persieneşti cu vîrfurile aduse pe spate şi nădragi numai petice. Manea Nebunul răsucea deasupra capului o sabie de trestie, iar Prințipul Zamfir amenința un om, legat peste terfeloage, cu un topuz de lemn. De cîte ori se mişcau, clopoțeii clincheteau veseli. Cînd cotiga a ajuns în dreptul mideanului, piticii s-au luat la bătaie, croindu-se peste spate cu armele lor de măscărici.

— Ghebos afurisit, țipa pițigăiat Manea Nebunul. Îți spun că trebuie să-i spînzurăm pe bărboşii îndrăciți. Să le iasă limbile de-un cot!

— Eu vreau să-i spînzurăm de bărbi! Hi, hi, hi! De bărbi, de bărbi, chicotea Prințipul, mişcîndu-şi gheba în toate părțile. Să-i spînzurăm pe boieri, ha, ha, ha! Lîngă divan effendessi să-i urcăm...

— Ba lîngă Siavuş!.,.

Poporalii n-au cutezat să rîda. Boierii au zîmbit într-un dinte, privindu-l pe Mihai pe sub chivăre. Mihai se uita la cei doi schilavi cu îngăduință. Başbulucbaşa de la meterhanea a făcut semn fluieraşilor şi doboşarilor. Țipetele măscăricilor s-au pierdut în răpăitul dobelor. Ajunşi în mijlocul mideanului, măscăricii au sărit jos, venind de-a rostogolul pînă la scara voievodului. S-au aşezat de-a stînga şi de-a dreapta măriei sale, schimonosindu-se unul la altul pe sub burta armăsarului. La un semn al domnului, Racea a tăiat legăturile omului din cotigă, ridicîndu-l de gulerul caftanului răpănos,

— Phiuu! au izbucnit tîrgoveții din spatele oştenilor şi cei cățărați prin pomi.

— Ucigă-l toaca!

— Asta-i cîinele de Parteme...

— Ne lua un aspru pentru o jalbă, măria-ta!

— Ne încărca la socoteli, de vindeam marfa în pagubă!

— Huideo, potaie!

Glasurile se întărîtau. Oamenii împingeau spre cotigă. Diacul stătea în picioare, slăbănog, deşirat şi tremurînd, privind pierdut peste capetele mulțimii. Nu-nțelegea nimic. După ce răbdase astă-vară bătaia armăşeilor, se-nchisese în vistierie şi nu-şi mai scosese nasul în lume. Ce voiau de la el netrebnicii ăştia? Azi-dimineață mîntuise de socotit bairamlîkul, pînă-ntr-o leţcaie! De ce să-l fi urcat în cotîrla armăşiei, ca pe furi? Au încărcat toate terfeloagele cu haraciul de-acum nu ştiu cîți ani şi pînă azi, toate înscrisurile cu datoriile măriei sale către zarafi, înscrisuri şi terfeloage la care muncise o viață. Catastife şi zapise buchite noapte de noapte, acoperite cu scrisul lui mărunt, pentru care cheltuise o sută de antale de cerneluri. Erau trecute acolo, pe luni toate tributurile, curamalele şi zăhărelele, toate plocoanele către paşale şi viziri, iar în catastiful ăsta galben, cele către frumoasele din haremuri, Socotite şi răsocotite în fiecare leat, înflorite cu chinovar, cetluite cu inelul vel vistiernicilor. Nimeni nu ştie cît aur e ascuns în terfeloagele astea; nimeni nu ştie preţui mirosul lor de mucegai, care la Stambul se schimbă în parfumuri scumpe, în mătăsării şi aurării, în nestemate cu care se gătesc femeile de care el niciodată n-a avut parte, nimeni nu ştie că foile lor gălbejite grăiesc despre puterea sau despre slăbiciunea voievozilor. Numai el şi moliile cunosc toate tainele, numai el şi moliile le-au cercetat lacom în canțelariile mucede ale vistieriei. Ce vor bezmeticii ăştia? De ce le-nhață căpitanul Racea şi le aruncă în midean, fără nici o milă?

Catastifele zburau, fîlfîind obosite din foile galbene şi scorojite. Diacul Partenie a sărit din cotigă şi s-a repezit să le acopere, să le apere, cu brațele lui slăbănoage şi

tremurătoare.

Pe obrazul pătat de cerneluri i se prelingeau lacrimi mari şi parcă pline de praf. Vraful de terfeloage crescuse, ca şi cînd ar fi vrut să astupe tot mideanul. Diacul Partenie striga şi se tîra în genunchi prin nămol, cu ghearele întinse spre grămada de catastife. Racea i-a dat un picior în piept, răsturnîndu-l pe spate. Cneazului Ghețea i se muiaseră picioarele, înțelesese şi norodul amuțit într-o linişte de moarte. Norii îşi scămoşau burțile cenuşii peste tîrg. Dinspre vistieria veche se auzea croncănitul întărîtat al corbilor. Caii îşi muşcau zăbalele, bătînd cu picioarele în pămînt. Zalele călăreților scrîşneau. Mihai a ridicat mîna, Racea şi încă cîțiva oşteni au scăpărat din amnare. Tot tîrgul şi-a îndreptat privirile spre flăcăruile care mijeau adăpostite în palme. Focul a pîlpîit o clipă, ca şi cînd ar fi vrut să se stingă, apoi s-a ridicat vesel, prelingîndu-se din foaie-n foaie, din catastif în catastif, pînă cînd tot maldărul a fost cuprins de pălălaiele care ridicau spre cer bucăți de hîrtie scrumită şi dîre groase de fum înecăcios şi negru.

Tîrgoveți şi oşteni, boieri şi moşneni priveau vîlvoarea cu răsufletul tăiat. După ce palele s-au domolit, rămînînd doar maldărul de cenuşe tremurătoare, oamenii şi-au săltat frunțile. Muierile icniseră într-un plîns sleit şi înăbuşit în broboade. Glasul aspru al voievodului s-a revărsat asupra mulțimilor, ca un spulber de vînt.

— Aşa cum m-am slobozit pe mine de toate datoriile în clipa asta, aşa vă slobod şi pe voi, noroade ale mele, de toate birurile păgînului. Rămîneți îndatorați doar cu zeciuiala, aşa cum o plăteau moşii voştri. Ca ei să fiți de aprigi la luptă.

Să nu uitați ce-a pățit Baiazid Ildîrîm de la unii ca aceia...

Acu, poftesc să vă veseliți, ca într-o zi de praznic ce ne aflăm şi ca într-o zi în care batem cu ascuțişul paloşului la porțile vremii...

Mulțimea a răzbubuit în strigăte de slavă. La semnul vel postelnicului Preda Buzescu, au început să tragă clopotele bisericii de jurământ a Bălăcenilor. După ele s-au înnădit şi celelalte clopote ale tîrgului. Trîmbițaşii ieşiți la ziduri au suflat în trîmbițe. Mihai a lepădat mantia zdrențuită în nămol, călcînd-o în picioarele calului. Atunci s-a văzut altă minune a zilei aceleia minunate. Cu glas puternic, cneazul Ghețea a poftit loc. Îl urmau doi cerbi voinici, cu coarnele abia rămurite şi cu boturile umede.

Noaptea se lăsase cu învăluiri uşoare de ninsoare. În spătăria mare, ospățul era pe sfîrşite. Cîțiva boieri adormiseră cu capetele pe masă încă de la a doua cupă. Torțele fumegau în crengile de fier. Păhărniceii şi stolniceii se mişcau neauzit, ca nişte umbre. Mihai băuse peste măsură. În loc să-l îngreuneze, băutura îi limpezise mințile. Gîndurile îi sclipeau, ca o întindere de gheață într-o zi cu soare. Pînă în ceasul ăsta îşi îndeplinise planurile, fără nici o sminteală. Lesne i-ar veni să-i spulbere pe boierii vechi şi să le ia averile. Gîndul l-a făcut să se scîrbească. Prea ar rămîne singur, cu cinstiții săi veri. Peste un ceas se va porni la Giurgiu. Raiaua îi stă în coastă. Stroie Buzescu toarnă în el ca-ntr-o butie. Lasa-l să toarne. E un viteaz. Pînă va afla Sinan, va fi prea tîrziu.

Îşi aducea aminte aidoma vorbele de i le-a spus cneazul Ghețea, cînd i-a închinat cerbii: „Măria-ta, ai ținut Scaun de judecată pentru moşia țării. S-ar cuveni, după datină, să-ți închine toate satele cîte-un cal bun.

Satele n-au, că sînt sărace. Altădată ți-am fi dăruit armăsari, să nu-i găseşti peste şapte mări şi şapte țări. Da' te rugăm, plecați la poruncă, să primeşti aceşti doi cerbi blînzi, ca un semn şi ca o închinare.

Ca un semn al blîndeții către cei mulți. Ca o închinare către pravilele şi legea pămîntului, Căci împărăția, măriata (vorbele astea le macină mereu în gînd), împărăția se ține cu puterea celor mulți şi legați de rodul brazdei, cu sfatul bătrînilor şi cu cercetare de cuget."

Vătaful Simion i s-a plecat la ureche, şoptindu-i că-l aşteaptă Tudora. Mihai s-a ridicat greoi, poruncind cu glas răguşit de băutură:

— La cai, boieri dumneavoastră! La cai!

— La cai! răcni Stroie Buzescu, dînd de duşcă un pocal plin. Cîteva boabe rubinii de vin i s-au prelins în barbă.

Boierii s-au sculat zăngănind din zale şi din platoşe. Copiii de casă s-au repezit să-i sprijine şi să le încheie paftalele. Pe masă rămăsese o jumătate de căprioară. Talgerele erau pline de oase. Cineva a vărsat o cupă. Mirosea acru a sudoare, a vin şi a mîncăruri sleite. Mihai s-a oprit în pragul horei mari, a şovăit o clipă, apoi, întorcîndu-se pe călcîie, i-a poruncit vătafului peste umăr.

— Ad-o în foişorul lui Oană! Şi cheamă-i la mine pe căpitanii Ghețea, Mîrzea şi Racea.

S-a-nfăşurat bine în mantaua de camelot, pe care i-o întinsese vătaful, şi a ieşit în negura nopții. Şi-a scos gugiumanul lăsînd fulgii reci să i se topească pe fruntea încinsă. Călărimile se-nşiruiseră în toată curtea. Abia se vedeau ca nişte momîi adunate pe cai. Fiecare călăreț luase pe crupă un pedestraş. Se vor mişca numai la pas şi la galop. Signor Mantovano a urcat pe căruțe douăsprezece balimezuri. Pe cele mari, de asediu, nu le

poate căra prin nămoalele astea. S-a-ntors cu fața către tîrg. Bucureştiul pare gătit cu salbe de rubine. La fiecare răscruce ard focuri. Pe Ulița Mare stau înşiruite purcoaiele de căpățîni. Pălălaiele de lumină joaca pe fețele galbene ale zarafilor şi în albul ochilor holbați. În midean se frig boi întregi. Tîrgovețe bete se lasă ciupite de oşteni. Jos, sub ziduri, doi cazaci joacă în nămol, lepădîndu-şi straiele scumpe şi călcîndu-le în picioare. Glasurile învălmăşite urcă şi coboară, ca un zumzet neistovit de stupină. Cu toată lărmuiala tîrgului, aude paşii uşori ai Tudorei urcînd treptele de piatră. Ibovnica poartă o mantie lungă, cu gluga ridicată.

— Măria-ta! gîfîi uşor femeia, lipindu-se de el.

Îi simte răsullarea fierbinte pe față. Straja se trăsese în partea cealaltă a turnului. Mihai i-a încleştat mîna, gata să i-o zdrobească.

— Taci! Priveşte!

Lîngă un foc la care se perpeleau cîțiva tîrgoveți, trecîndu-şi unul altuia bota cu rachiu, s-a oprit un alăutar. Mihai a tresărit. Ca un fulger şi-a amintit de altă petrecere a norodului şi de alt cîntec, poate rostit de acelaşi bătrîn orb şi trențăros, care acum înfioară coardele alăutei. Glasul alăutarului e aspru. Tîrgoveții îl ascultă tăcuți. Au început să se strîngă şi alți cheflii, de la alte focuri.

...Că oştenii măriei sale sînt...

Coardele s-au îngînat dulce şi înfiorat:

Tot voinici de-ai Oltului,
Cum îi place codrului,
Cum nu-i vine cîmpului.

Lungi de mînă...

Tîrgoveții au chicotit, dîndu-şi ghionți:

Tari de vînă,
Toți porniți pentru pricină!
Lungi în coate,
Lați în spate,
Cu hangere ferecate,
Cu mustața-n barbaric,
Cum stă bine la voinic.
Cu mustața cît o coadă,
Două la ceafă, le-nnoadă,
De-şi face nodul cît pumnul,
De se sperie păgînul
Şi-şi face cruce rumânul,

Mihai a înhățat-o pe Tudora, trăgînd-o după el. În capul scărilor a dat piept cu Ghețea.

— La poruncă, măria-ta, se-nchină căpitanul.

— Duceți-vă înainte şi-mi prindeți limbă...

A coborît treptele, lăsîndu-i pe cei trei căpitani cu gurile căscate.

— Un cal pentru Tudora, i-a poruncit vătafului Simion, care-i ținea scărița.

Înainte de a urca în şa, a tras în piept mirosul de cal, de curelărie, de oştean, care-i era aşa de drag. Călărimile aşteptau împietrite sub ninsoare. Mihai a gonit în fruntea lor, cu mantia fluturînd.

— La druuum!

— La druuum!

Porunca a trecut din steag în steag, pierzîndu-se în noapte.

Oştile s-au urnit rînduri, rînduri, în clinchet de scări izbite una de alta şi-n zăngănit de arme. Un nechezat prelung a stăruit o clipă între ziduri. Podul cetății răsuna mărunt şi înfundat sub miile de copite. Ninsoarea sendesise. În urmă, tîrgul rămînea să-şi cînte cîntecele şi să urzească basmele acelei zile de luptă.

VI

1

Pînă spre Călugăreni, căpitanii au călărit scară la scară, în fața trupului de roşii domneşti. Se pornise viforniță, zbîrlind coamele cailor şi strecurîndu-le sub dulămi ace de gheață.

Sfatul a fost scurt şi limpede. Racea să facă rost de-o frînghie lungă şi de-un proțap de fier, Mîrzea să-l găsească pe Răzbici cu soții săi, Radu Ghețea, pe Iosif Veveriță şi pe Costa Ursu. Cînd toți cei aleşi au ieşit din rînduri, căpitanii au îndăluit în goană. Caii se poticneau des. Vifornița îi bătea peste obraji, orbindu-i. Oştirea rămăsese în urmă. Codrul părea bîntuit de stihii.

— Pe unde-o luăm? întrebă Racea.

— Pe la Uzunu şi Stoieneşti, răspunse Ghețea. Ieşim în şleaul Giurgiului.

— Să nu ne simtă, sfinte Pafnutie!

— De la Şerpăteşti, o tăiem prin codru. Ştiu o potecă.

— Facă-se voia ta! răspunse Racea potrivindu-şi gluga. Ia-o înainte! Tu cunoşti codrul mai bine ca noi!

Radu Ghețea l-a împins pe Diavol, ațintindu-şi privirea între urechile ciulite. În rarişti, zăpada începuse să se

troienească. Au trecut prin Călugăreni, lătrați de cîini. N-au simțit satul decît după mirosul acru de fum şi de baligă. Cînd să iasă pe podul de peste Neajlov, s-au văzut înconjurați de umbre mițoase, care le-au apucat dîrlogii şi le-au pus sulițele în piept.

— Care eşti? întrebă un glas bărbătesc.

Ghețea s-a plecat în şa, căutînd să-i desluşească fața.

— După vorbă, pari a fi hotnogul Vifor, rîse căpitanul.

— Eu sînt! Cine'întreabă ?

— Căpitanul Ghețea!

— Bată-te să te bată! Cum de nu te cunoscui?

Hotnogul s-a lipit de Diavol, ridicîndu-şi cuşma:

— Veghem dinspre raia, după poruncă! Încotro ?

— Căutăm limbă!...

— Loc! Loc şi drum bun!

Mogîldețele au rămas tupilate în viforniță. Neajlovul gîlgîia în maluri, curgînd negru şi învîrtoşat.

★

Împreună cu logofătul Udrişte, diacul Nathanail ascultase pînă tîrziu ramătul şi veselia tîrgului. În vatră ardea un puişor de foc, răsfățînd odaia cu o căldură moaie şi plăcută.

Diacul îşi aruncase pe umeri un cojocel fără mîneci, Lumînarea din sfeşnic tremura deasupra unei epistole scrisă pe jumătate. S-a întins în jilț, trosnindu-şi degetele uscate şi rîzînd blînd:

— Îți bănui că nu te-a luat la Giurgiu?

— Îmi bănui, domnia ta, răspunse logofătul.

— Nu-i vreme pierdută pentru fapte de vitejie. Întîi să mîntuim cu scrisoarea către împărat. Trebile soliceşti nu ți-ar place?

— Hm!... Ştiu eu?

— Acolo e nevoie şi de înțelepciune, şi de vitejie. Şarpe şi pardos să fii. Vulpe şi leu...

Logofătul şi-a descins sabia, apoi a luat pana, încercîndu-i vîrful pe unghie:

— Îmi spuseşi, domnia ta, că în noaptea asta vom ține sobor filosoficesc cu numărul şapte. Şapte laude aduse Domnului, şapte daruri ale sfîntului Duh, şapte Taine, şapte Desăvîrşiri, aşa după cum spune Fericitul Augustin.

Diacul şi-a plecat fruntea largă în palme. A stat o vreme tăcut, adîncit în sine.

— Mi-ar fi plăcut să pot ține sobor lumesc cu cneazul Ghețea de la Cremenari. Ai auzit ce i-a spus măriei sale cînd i-a închinat cerbii?

— Auzit!

— Către înțelepciunea aceea a vieții am năzuit eu în vremea din urmă. Mi se părea, cinstite logofete, c-aş fi aidoma unui vrej, care suge mustul pămîntului fără să-nflorească, fără să rodească, pe veşnicie sterp şi nefolositor.

— Gîndurile astea te macină degeaba, domnia ta. Foloasele unei minți luminate pot fi la fel de mari cu acelea ale unei vieți împlinite şi rodnice în fapte.

— Auzi? Ce să fie?! întrebă diacul.

— Crivățul! Domnia ta nu încui uşile... Ba, sînt paşi!

În aceeaşi clipă, uşa s-a dat de perete, iar în pragul ei s-a înrămat, rînjind, ceauş Haviz. Diacul s-a ridicat încet, fulgerîndu-l cu privirea.

— Ce cauți aici, fiară? Neomule!

Spahiii grămădiți în spatele turcului au început să tremure.

— Djinnii, şopti unul din ei.

— Djinnii, murmurară ceilalți.

— E un sfînt, effendi! Să mergem!...

Logofătul Udrişte a făcut doi paşi asupra săbiei, a smuls-o din teacă şi s-a repezit la ceauş Haviz. Turcul l-a primit apărîndu-se cu unul din iatagane. Părea că mîna lui Allah pluteşte în odaia bătrînului. Adusese cu el setea de sînge şi viforniţa de-afară. Aici îl găsise pe ebul sulh citind poate în Yacaa name[1]... A şovăit, dînd să iasă. Tăişul logofătului i-a crestat urechea. Atunci, cu un răcnet de mînie şi-a tras şi celălalt iatagan, a făcut o săritură de pisică înfigîndu-i-l diacului în piept, apoi, rotindu-le cu repeziciune, l-a înghesuit pe logofăt într-un colț. În vrăjmăşia luptei, a răsturnat masa.

Lumînarea a căzut peste foaia de hîrtie pe jumătate scrisă, aprinzînd-o. Simțind miros de ars, ceauş Haviz a dat dosul, şchiopătînd. Spahiii fugiseră de mult. Logofătul Udrişte a stins scrisoarea şi s-a repezit la căpătîiul diacului. Pletele albe zăceau răsfirate într-o baltă de sînge. Diacul nu mai răsufla.

Vîrful de oțel îi intrase în inimă. Clătinîndu-se ca beat, neînțelegînd rostul celor întîmplate, bîjbîind, logofătul a luat lumînarea, punînd-o la capul bătrînului. I-a cercetat o clipă ochii stinşi, apoi i-a închis pleoapele cu duioşie de fiu.

— Iată, diece - murmură el - că-mi rămîne nedezlegată taina numărului şapte. Iar domniei tale, taina de viață a cneazului Ghețea din Cremenari... Ai întîlnit, diece, ceasul cel mare al reîntoarcerii fără întoarcere, ceas despre care-mi povesteai odinioară, la lumina blîndă a unei nopți de Prier...

---

[1] Cartea mare a visurilor.

2

Fulguia viforît, vîrtejurile de omăt alergîndu-se pe ulițele Giurgiului, răbufnind pe după colțuri, troienindu-se sub obloane şi în lungul gardurilor, izbindu-se de zidurile mohorîte ale cetății, învîrtejîndu-se pe după meterezele şi bastioanele în care vegheau bătrînii ieniceri ai sultanului, ca apoi să scape chiuind în largul frămîntat al apelor şi peste streaşina albă a codrului Vlăsiei.

— Păgînă vreme, mormăi jupîn Răzbici, abia înotînd prin zăpadă. Viscolul i-a smuls vorbele de pe buze, sfîrtecîndu-le şi risipindu-le în negura nopții. Călăriseră prin codru, izbindu-se de copaci, orbecăind după simț, înghețați, cu bărbile şi mustățile numai zloată. Radu Ghețea căuta să țină crivățul în umărul stîng. Diavol mergea la pas, sforăind şi tremurînd.

Atunci cînd i s-a părut că rătăceşte de-o veşnicie, fără vreo nădejde să mai găsească drumul, cînd nu-şi mai simțea nici degetele de la picioare, nici pe cele de la mîini, a auzit ca prin vis un lătrat răguşit de dulău. Ținînd-o tot cu crivățul în stînga, au ieşit mai jos de Stăneşti, într-o limbă de codru care intra între Odivoaia şi cetate, unindu-se cu lunca Dunării. S-au apropiat călări pînă la o bătaie de săgeată de zidurile mătăhăloase, adăpostindu-şi caii într-o viroagă, peste care zăpada trecea fluierînd.

— Să rămînă la cai domniile lor Simion Lehaciu şi Constantin Sitarul, porunci Ghețea, descălecînd. Raceo, te scot în malul apei. De acolo, fă ce ştii!

— Mi-a înghețat gura, bodogăni Racea, petrecîndu-şi frînghia peste umăr şi înhățînd proțapul de fier. Haidem! În trei ceasuri, măria sa e aici. Tu, sfinte Pafnutie, scoate-mă la schela unde-şi țin turcafleții şeicile... Asta-i!

— Acolo te scot!

Au ocolit şanțul cetății, înşirați unul în urma celuilalt. Apoi s-au înfundat în lunca deasă a Dunării. Crengile sălciilor şi ale tufarilor se zbăteau nebuneşte, biciuindu-i peste obraji. Se auzeau valurile bătînd mînioase în piciorul zidurilor. Oprindu-se din cînd în cînd, adulmecînd, încercînd drumul cu piciorul, Radu Ghețea a ieşit în malul şanțului, acolo unde acesta se vărsa în Dunăre.

— Am ajuns, şopti el, trăgîndu-l de mînă pe Racea. Au rămas umăr lîngă umăr, ascultînd chicotul bezmetic al viforului în creneluri, plescăitul valurilor şi zornăitul lanțurilor cu care erau legate şeicile la schelă.

— Ce faci? tresări Ghețea.

— După cum vezi, mă despoi, răspunse Racea, clănțănind.

— Nu-i duce grija, Radule. Are pielea groasă. Dă-mi să-ți țin cuşma. Păcat de plete!

— Sşşt, păcătosule, te aude jupîn Răzbici şi mă pîrăşte la toată lumea.

Glumind, uriaşul şi-a lepădat straiele, cu multă grija şi-a scos cuşmulița şi peruca, apoi fără să mai pregete şi-a dat drumul în apa şanțului, tăindu-se la glezne în pojghița de gheață prinsă de mal. Curînd, cei rămaşi la țărm nu l-au mai auzit...

Racea înota voiniceşte, cu fălcile strînse. Îi înghețase şi sufletul din el. A tăiat şanțul pieziş, din cîteva zvîcuri ale brațelor vînjoase, apoi a ieşit în Dunăre, lăsîndu-se purtat spre schela de scînduri, de care se zăreau legate

trupurile lungi şi negre ale şeicilor.

...Mîrzea ținea şeica cu botul proptit în ziduri. Cu o mişcare dibace şi puternică, Racea a zvîrlit proțapul de fier, de care legase frînghia, făcînd să se aplece luntrea. Un val de apă a încălecat peste margine, udîndu-i leoarcă.

— Mîna pe ispol! a poruncit Mîrzea.

Oamenii au scos apa cu cuşmele. Racea a tras frînghia.

Proțapul se prinsese între două crenele.

— Să rămîna cineva la luntre, zvîrli el peste umăr şi începu să se cațere, sprijinindu-şi tălpile pe zidul de bolovani poleiți cu gheață. L-a urmat Radu Ghețea. Frînghia îi intra în palme, ca un ascuțiş de sabie. Abia îşi putea descleşta degetele țapene.

Cînd a scos nasul deasupra crenelelor, s-a simțit apucat de turul nădragilor şi tras peste zid.

— Cine a rămas jos? întrebă şoptit Racea.

— Răzbici, răspunse gîfîind Mîrzea. Făceți-mi loc.

Cu îndemînare de pisică, a încălecat meterezele, ferindu-şi teaca paloşului. Le-au ajutat apoi celor doi vînători să se urce pe podişca lunecoasă.

— Străjile s-au tras în foişor. Țineți-vă de metereze. După mine!

În dreapta se căscau hăurile umede ale Dunării. În stînga, la cîțiva stînjeni sub podişcă, se năzăreau acoperişurile caselor în care locuiau ienicerii. Prin vînzoleala fulgilor abia licărea lumina străjilor de la poarta mare a cetății. S-au furişat în lungul zidului. Au ajuns lîngă foişot. Racea şi-a vîrît nasul printr-un ochete. Nu greşise. În jurul unui căzanel cu cărbuni stăteau pe vine doi ieniceri, învăluiți în mantiile de camelot.

Alături, cu archebuzele între picioare, cu păturile trase pînă peste turbane, dormeau alți patru fii ai lui Allah.

Racea a rînjit în bărboij

— Fără gălăgie, şopti el, deschizînd binişor uşa de fier şi plecîndu-se sub pragul scund. O dată cu căpitanul a intrat şi un spulber de zăpadă.

— Tu eşti, Giafir? întrebă unul din ieniceri, fără să se mişte de lîngă căzănel.

— Te-a înhăţat Şeitan de urechile tale de măgar, răspunse Racea, prăvălindu-se asupra lor şi ciocnindu-le ţestele una de alta, în vreme ce Ghețea, Mîrzea şi vînătorii căşunaseră asupra celor adormiți, hăcuindu-i cu paloşele.

— Ăştia sînt mai răi de frig decît mîțele, chicoti Racea, desfăcînd fălcile încleştate ale prinşilor. Încă ameţiți, cu vîrful jungherului şi îndesîndu-le fîşii de turban în gură. Haide, aruncați hoiturile în Dunăre. Archebuzele luați-le! Sînt scule scumpe. Tocmiți paiele. Başbulucbaşa cetății să creadă că bîntuie djinnii...

De la Stăneşti, Mihai a ocolit Giurgiul pe la miazănoapte, spre Drumul Olacului, care urca la Bucureşti prin Frasinu şi Pietrile. Pedestraşii descălecaseră mai jos de Stăneşti şi porniseră asupra tîrgului, luînd crivățul în piept. Spre dimineață, ninsoarea se-ndesise. Voievodul călărea în fruntea steagurilor, cu barba în piept. Îşi vîrîse poalele dulamei de camelot sub genunchi şi din cînd în cînd îşi scotea mănuşile, suflîndu-şi în palme. De la Copăceni, îi poruncise Tudorei să se întoarcă. N-avea ce căuta cu oastea.

Ienicerii prinşi de căpitani nu voiseră să scoată o vorbă. O să-i repeadă lui Jicmond Bator. În semn de prieteşug şi răsplată pentru vitejia trabanților. Păcat de căpitanii unguri că se sfădesc într-una, voind fiecare să

poruncească şi nici unul să asculte. În dreptul Frăţeştilor şi-a întors calul cu faţa către Giurgiu. Zorii veneau deslînaţi şi cenuşii. Codrul Vlăsiei vuia năprasnic. Spătarul Calotă Bozianu şi stegarul Caloian s-au aşezat în stînga şi în dreapta. Fraţii Buzeşti au trecut la trap, urmaţi de călărimile Olteniei, închinîndu-i-se din şei. Un cal a căzut într-un şanţ acoperit de zăpadă. Călăreţul l-a sculat trăgîndu-l de frîie şi izbindu-l cu piciorul în pîntec. Are să ia tîrgul din trei părţi. Cu cetatea va fi mai greu. Clinchetind şi zăngănind, roşii domneşti, steagul de călăreţi unguri şi cazacii se-nşiruiau pentru luptă sub poala codrului. Crivăţul se căznea să smulgă steguleţele din vîrful suliţelor. Vîrtejurile de zăpadă intrau în ochi, pe după glugile dulamelor, pe sub poalele ridicate ale coantăşelor. În tîrg începuseră să latre cîinii şi să behăie oile. S-a auzit limpede un răget de măgar. La semnul căpitanilor, călăreţii şi-au aprins torţele.

— Nu-mi prea vine la-ndemînă să mă războiesc cu muierile, se plecă Radu Gheţea către urechea lui Mîrzea.

Căpitanul a ridicat din umeri, fără să răspundă. Mai în spate, Racea se lăuda, abia stăpînindu-şi glasul, cum i-a prins pe cei doi turcafleţi şi cum le-a ciocnit tigvele. Cîţiva oşteni au rîs dogit. Deodată, cuprinsul s-a umplut de strigăte sălbatice. Au clipit faclele călăreţilor olteni, alergîndu-se prin viforniţă ca nişte ochi de draci.

— Uiuiuuu!... Uiuiuuuu, bă turcilor!... Uiuiuuu!

Mihai şi-a tras sabia, înfingîndu-şi pintenii în burta lui Sultan, care, nedeadat cu asemenea faptă, s-a ridicat pe două picioare, rînchezînd dureros şi scuturîndu-şi capul. Mihai a năvălit cu cazacii şi ungurii pe uliţa mare a schelei. Căpitanii, urmaţi de roşii domneşti şi de cneazul Gheţea cu călărimile plaiurilor, au ocolit tîrgul spre stînga. Peste chiotul bezmetic al vîntului s-au ridicat

urlete prelungi de oameni. Călăreții s-au săltat în scări, zyîrlind torțele aprinse în acoperişurile de stuf.

Pojarul s-a întins cu repeziciune, purtînd peste tîrg nori de scîntei, de-a valma cu trîmbe învăluite şi groase de fum, Buimăciți de somn, turcii au dat buzna în ogrăzi şi pe uliție, căzînd sub paloşele repezite din goană. Caii i-au luat în copite, amestecîndu-i cu zăpada. Nici Radu Ghețea, nici Racea nu-şi scoseseră săbiile. Mîrzea, galben, cu sprîncenele pline de gheață, cu dinții înfipți în buze, spîrcuia fără milă. Dintr-o ogradă de margine au ieşit două vaci, înnebunite de spaimă. Ugerile pline li se clătinau sub pîntec. S-au amestecat cu călăreții, înghesuindu-i într-o rîpă năpădită de sălcii. Pe urma vacilor au ieşit behăind cîteva zeci de oi. Căpitanii şi-au strunit fugarii, încercînd să iasă în şleau şi să-nchidă cercul spre cetate. Fumul gros şi înecăcios le intra în ochi, orbindu-i. Toți trei au putut desluşi cum o turcoaică aproape goală, desculță, ducînd în brațe un copil, a sărit gardul, năzuind să se ascundă în rîpă. Mîrzea a smucit de dîrlogi, ridicînd sabia năclăită de sînge. În aceeaşi clipa, Radu Ghețea l-a prins de mînă, iar Racea i-a smuls frîiele holbîndu-se la el, vînăt de mînie.

— Stăpîneşte-te, tătăraşule! Fii om!

Mîrzea s-a zbătut neputincios în mîinile fraților săi. Cîțiva moşneni au ieşit din rînduri, strîngînd vitele şi oile care năpădiseră uliția şi mînîndu-le înapoi, cu răcnete răguşite:

— Nie, boală!

— Cea, măi! Cea!

În fața călăreților s-au ridicat zidurile negre ale cetății. De după crenele a început să fulgere sclipetul împuşcăturilor.

Cîțiva cai s-au ridicat pe picioarele dinapoi, rînchezînd dureros. Au căzut şi călăreți.

— Înapoi! a poruncit Radu Ghețea, ridicîndu-se în scări.

Atunci, din pălălaiele de fum negru care se tîrau peste tîrg, l-a văzut răsărind pe taică-su. Avea barba albă răsfirată pe piept, afumată şi pîrlită. Paloşul lat, de uriaş, era muiat în sînge pînă la strajă. Sub sprîncenele stufoase, ochii îi sclipeau oțeliu.

...Spre amiază, rămăşițele tîrgului ardeau mocnit, fumegînd subțire. Ninsoarea se potolise. Se potolise şi vîntul. Moşnenii şi plăieşii tăbărîseră într-o viroagă, la adăpost de ghiulelele de tuci pe care le scuipau tunurile cetății. Cneazul Ghețea se încălzea la un focşor încropit într-o scorbură de salcie. Cîțiva moşneni îl ascultau cu frunțile plecate.

— Dați zor, poruncea bătrînul peste umăr. Strîngeți toate vitele şi oile în rarişteа de v-am arătat-o. Tu, Tocsabă, să iei cîte un om din fiecare sat plăieşesc şi-ndată să facă numărătoarea şi să te porneşti spre Bucureşti. Acolo împărțim şi le-om repezi spre casă. Hai, la treabă! Dacă-l întîlniți pe fie-miu, spuneți-i să vie la mine!

— Aşa o să facem, domnia ta, răspunse Tocsabă, frecîndu-şi mîinile.

Au bufnit cîteva puşcături mai apropiate.

— Trag ai noştri! se bucură cineva.

Cneazul şi-a scos capul deasupra viroagei. În fața porților cetății erau înşiruite douăsprezece balimezuri. Lîngă fiecare strat ardea cîte-un focşor vesel. Tălianul de care vorbise Radu alerga de la unul la altul, dînd din mîini. Oştenii băteau pene de lemn sub țevi, apoi, la porunca lui, puneau foc, fugind înapoi cu mîinile în

urechi. Balimezul tuşea Scoțînd clăbuci de fum şi repezea în ziduri cîte-o ghiulea de fier. Ghiuleaua se izbea de piatră, săreau cîteva aşchii, şi gata. Alte ghiulele, purtînd după ele o codiță de foc, zburau în cetate, unde plesi neau dogit. Cneazul a scupiat scîrbit.

— Cu asemenea jucării nu mai luăm noi cetatea cît îi hăul. Te-te, drăcieee?! se minună bătrînul.

O ghiulea turcească se rostogolise pînă sub țeava unui balimez. Un trosnet uscat, o vîlvătaie, apoi o bubuitură înfundată şi balimezul s-a făcut țăndări, sfîrtecînd în bucăți trupurile oştenilor.

— Armă diavolicească, bodogăni cneazul, ascunzîndu-se în viroagă. Avea dreptate părintele Athanasie.

La porunca voievodului, copiii de casă aprinseseră un foc năprasnic pe un muncel ridicat în coasta cetății. Îl acoperiseră cu frunze ude şi cu zdrențe tăvălite prin zăpadă.

— La noapte, martologii şi dervengiii au să fie aici, zîmbi Mihai către sfatul ele oaste, adunat în jurul lui.

— Mda! mormăi postelnicul Preda Buzescu. Da' ce ne facem măria-ta, că n-aduserăm nici corturi, nici pulbere pentru balimezuri?

— Tîrgul arse. N-avem unde ne adăposti, întări Radu Buzescu.

Vel vornicul Ivan asculta cu brațele încrucişate la piept.

Caii rînchezau, scurmînd zăpada cu copitele.

— N-avem nutreț, măria-ta, îndrăzni Radu Ghețea.

Sfatul de oaste era strîns în jurul steagului pe care hotnogul Caloian îl înfipsese într-un mal ridicat dincolo de ruinele tîrgului. Mihai privea țintă la cetatea deasupra căreia ienicerii desfăşuraseră flamura verde a profetului. Se vedeau pomii scrumiți, casele arse privind lumea prin

ochiurile goale de geam, zidurile hîrbuite şi afumate, gardurile călcate în picioare. Ulițele erau înțesate cu oşteni beți, îmbrăcați în straie femeieşti de mătase. Un roşu domnesc îşi înfăşurase capul cu nişte şalvari verzi pătați de sînge. Se ținea de coada calului şi, de beat ce era, îşi vărsa mațele din el, horcăind. Două căruțe ale armăşiei, vîrfuite cu capete, au trecut scîrțîind, cu obezile îngroşate de zăpadă. Prin podine se scurgea o şuviță învîrtoşată de sînge roşu. Mihai le-a privit zîmbind rău.

— Să le clădiți purcoi în fața cetății, porunci el cu glas aspru armăşelului care călărea în urma convoiului.

— Acolo le clădim, măria-ta. Sub nasul lor, să le vadă şi să se teamă.

— Ei, Mîrzeo! se-ntoarse voievodul spre căpitan. Îți ajunge?

— Nu-mi ajunge, doamne! răspunse acesta, cu ochii sticlind.

— Nici mie! Apoi către boieri: Duceți-vă, domniile voastre, şi stăpîniți oştirea. Au jăcuit destul. Să treacă fiecare sub steagul lui şi să aştepte porunci. Simioane!... Spune-i signorului Mantovano să nu-mi mai piardă nici un balimez, că mă fac foc.

Voievodul şi-a dat gugiumanul pe spate, făcîndu-le semn boierilor să plece. Ienicerii începuseră să se mişte la ziduri. Mirosea puternic a ars, a scrum, a fum. Hoiturile descăpățînate ale turcilor zăceau goale, acolo unde-i prinsese moartea. Lunca răsuna de croncănitul înfometat al corbilor. Mihai şi-a mîngîiat barba. Buzeştilor nu le convine ajutorul pe care îl trimite Dionisie Rally. A-nceput să tropăie şi să se bată cu palmele peste coaste. Norii se spărseseră, lăsînd un mănunchi de raze să se strecoare deasupra Dunării. Dinspre Rusciuk, patru dubasuri cu pînzele-n vînt

coborau pieziş pe sforul apei, îndreptîndu-se spre cetate. Armăşeii începuseră să clădească purcoaiele de capete. La început, ienicerii n-au priceput ce lucrare se înfăptuieşte sub ziduri. Cînd grămezile de tigve s-au ridicat de-o jumătate de stat, ienicerii au încremenit între crenele. Unii s-au plecat peste ziduri, căutîndu-şi nevestele şi copiii. Alții au început să se bată cu pumnii în piept. O salvă de împuşcături a ridicat zăpada la picioarele armăşeilor.

— Aman! Aman!

— Michali! Michali!

— Şeitan!

Un armăşel şi-a dat jos nădragii, întorcîndu-şi fundul gol spre cetate. Rîndurile de pedestraşi, înşiruite în afara de bătaia archebuzelor turceşti, au izbucnit în hohote de rîs.

3

Marți, în 16 Brumar, a doua seară din postul Crăciunului. Biserica domnească abia-şi desluşea bagdadiile afumate şi stîlpii de stejar înfloraţi de mînă sub licărul moale al candelelor. La căpătâiul diacului Nathanail fumegau făclii lungi de ceară.

Mihai veghea singur, cu fruntea sprijinită de lemnul proaspăt geluit al raclei. Ar fi vrut să-şi regăsească liniştea prielnică unui sfat cu morții. Dar gîndurile şi simțămintele i se învălmăşeau ca nebune, nelăsîndu-se rînduite şi strunite. Ieri-noapte picase la Giurgiu ciobănaşul Sandu, repezit de Vătău cu veşti grabnice. Pescarii Crapului şi ciobanii lui Balborea aflaseră că din cetatea Diiului au trecut la Turnu douăzeci de caice şi

barcazuri, înțesate cu oaste. Iscoadele căpitanului Niculaie de la Ruşii de Vede au dat de ştire din foişor în foişor că asupra Bucureştilor vine putere de spahii şi de ieniceri, cu tot tarhatul de război, dar fără balimezuri. Asta l-a silit să ridice împresurarea cetății şi să se întoarcă la Scaun. Caii erau nemîncați, oştenii degerați... Cum credea c-are să cuprindă cetatea fără balimezuri grele şi fără săpături sub ziduri? îi răsună în urechi hîrşîitul lotcilor bulgăreşti pe malul Dunării.

Şi-a ridicat fruntea, privindu-l pe diac. Parea că-i zîmbeşte, ocrotitor şi bun. Luminile făcliilor jucau moale în pletele de omăt. Tăcerea adîncă a bisericii răsuna în el ca un ecou.

— Diece, diece! oftă Mihai. N-ai să-l mai veghezi pe zburdatul bănişor de Mehedinți şi nici n-ai să-l mai certi pentru iuțeala şi mîniile lui...

Abia acum începuse să simtă zdroaba drumului. Biserica era rece. Răsufletul i se făcea fuior. Încerca să desprindă de pe fața împietrită a bătrînului urmele căldurii şi duioşiei de rtliădată. A-nțeles că se cuvine să lase mortul cu tihna lui şi cu litaniile preoților, ca pe unul care şi-a ajuns limanul şi care nu mai este al lumii acesteia, decît prin ceea ce a semănat în sufletele celor vii.

— Şi domnia ta, diece, ai semănat destul în sufletul meu.

Sînt trist că n-ai trăit să poți culege roada.

S-a ridicat, i-a sărutat fruntea înghețată, apoi a ieşit cu paşi repezi, frămîntîndu-şi gugiumanul. Peste zidurile cetății se ridicase crai nou. Stelele luceau a ger. Neaua strălucea moale, ca un giulgiu...

Miercuri, în 17 Brumar, către miezul nopții. Tîrgul de

Scaun părea bătut în diamanticale. De sub cuşmele de omăt clipeau ici, colo, somnoroase şi ostenite, luminile din casele tîrgoveților. Craiul nou lepăda peste lume valuri strălucitoare de argint. Se auzea, rar, urletul prelung al cîinilor din mahalale. Umbre frînte furnicau grăbite în jurul caravanseraiului, prin preajma clădirilor de la hanul lui Manole Cap-Lat şi a caselor bolovănite ale Danului. Străjile turceşti privegheau, învăluite pînă sub nas în mantile groase de camelot. Ferentarii lui Racea le ocoleau, tîrîndu-se prin şanțuri. Ieşeau la iveală acolo unde nu puteau fi văzuți. Spoiau ulucile şi pomii cu var, iar pereții caselor cu smoală. Racea se tupilase în Valea Adîncă, la cîțiva zeci de paşi sub porțile lui Manole Cap-Lat. Asculta neliniştit larma pe care o făceau spahiii în han. După ce trece şi spulberul ăsta, o s-o ia pe Măriuța. Nu crede că-i va sta bine însurat, dar nici n-o mai poate lăsa în suferință. A mîrîit în bărboi, speriindu-l pe hotnogul pitit alături.

— Ziseşi ceva, domnia ta?

— Taci şi nu-ți mai vîrî clonțul unde nu-ți fierbe oala, răspunse Racea, gîndindu-se cam cum i s-ar potrivi pirostriile şi cam cum ar putea el să dănțuiască aşa cum a dănțuit Isaiia.

Opaițul din bordeiul cneazului arunca o lumină palidă.

Bătrînul, cu mînecile suflecate, cu cămaşa desfăcută, pilea cu străşnicie gura paloşului. Radu Ghețea stătea pe-o şa, ținîndu-şi sabia între genunchi. Se uita la pieptul păros al tatălui său, la mîinile vînjoase, sub pielea cărora muşchii se încordau ca nişte otgoane.

— Povesteşti-mi viclenia-emirului şi uciderea diacului, spuse Ghețea, fără să-şi ridice capul de deasupra tăişului.

Radu începu sa povestească domol toată tărăşenia cu emirul. Cum a venit făcîndu-se că nu ştie nimic, cum s-a întărit în palatul Danului, la hanul lui Manole Cap-Lat, la caravanserai şi cum azi-dimineață, ca un viclean, a repezit un ceauş la cetate, cerîndu-i măriei sale voie să ierneze în tîrg. Pe lîngă această voie, măria sa beyul să-i dea zece mii de ughi.

— Care emir? îl opri bătrînul.

— Cadiulaskerul Baki, al oştirii de Rum.

— Aha!

— Măria sa i-a răspuns că n-are bani. Atunci, ceauşul s-a arătat îngrijorat de atîta oaste pe care beyul o ține în leafă, sărăcind vistieria. Măria sa i-a răspuns că n-are cu ce s-o plătească. Ceauşul s-a dus bătînd temenele. La prînzişor s-a întors alt ceauş, cu veste că emirul Baki îi va aduce beyului un butoi cu aur. Să sloboadă oştile şi să-l primească după cuviință şi ighemonicon.

— Vulpe proastă, mormăi cneazul.

— Măria sa a-nțeles şi s-a tras în taberile de la Colentina.

— Putea să ne cinstească pe noi! se burzului cneazul.

— Acolo-i mai greu de pătruns. Aşa că la amiază, emirul a venit călare pe-un cal alb, cu tuiurile şi cu tabulhanaua în frunte, urmat de cinci sute de spahii şi de cinci sute de ieniceri, care păzeau carul cu butoiul de aur.

— Butoiul gol, în care voia să-l vîre pe măria sa, rîse cneazul, clătinîndu-şi pletele.

S-au auzit paşi scîrțiind pe zăpadă.

— Vin cetaşii, se bucură cneazul.

Oamenii şi-au tropotit cizmele afară, apoi au intrat unul după altul în bordei, înghesuindu-se care pe unde. Începuseră să răsufle greu. Peste sumanele de război

purtau cojoacele întoarse pe dos. Se uitau cuviincios cum Radu Ghețea îl ajută pe cneaz să-şi lege platoşa. Bătrînul stătea îndoit, cu creştetul atingînd crengile care acopereau bordeiul.

— Cîte vite avem, Tocsabă? întrebă cneazul, prinzîndu-şi cureaua paloşului.

— Destule, domnia ta, se bucură Tocsabă. Zece vaci şi ca la o sută de oi.

— Dac-o ținem aşa, ne-mbogățim, adause Tătucu.

— V-am chemat să vă spun că în noaptea asta dăm piept cu oştirea păgînului. Nu mai tăiem la zarafi, ca la coasă.

Păziți oamenii. Nu vă risipiți. Şi v-am mai chemat pentru ceva. Dacă mă oboară...

— Cneazule!

— Tăceți! Dacă mă oboară, ridicați-l pe Radu. Ştie unda sînt uricile, ştie unde stă-ngropată comoara satului.

— Îl ridicăm, domnia ta, cum nu! săriră cetaşii.

— Jurați pe crucea paloşului, porunci cneazul.

Cetaşii au îngenuncheat. Cneazul le-a întins straja. Oamenii şi-au făcut cruce, sărutînd lemnul de zadă, lustruit de mîinile aspre ale Ghețuleştilor.

— Acu să ştiți că noi pălim la casele Danului. Acolo stă ascuns şi ceauş Haviz.

— Iarăşi şi-au împreunat potecile!

— Şi le-au împreunat, Cebucă. Noi să le retezăm pentru totdeauna.

— De!... Alt n-avem ce face!

Fețele moşnenilor erau liniştite. Puneau la cale izbirea, ca şi cînd ar fi ținut sfat de obşte cu trebile paşnice ale satului.

Radu Ghețea îi privea încălzit de un simțămînt cald şi

duios, ca de frate mai mare. Ştia că-n noaptea asta mulți din ei vor cădea sub iatagan şi sub plumbi... Poate va cădea şi el...

— Să-l rogi pe măria sa ca să ne prilejuiască întîiul paloş.

Căpitanul a tresărit.

— Am să-l rog!

— Haide, duceți-vă şi scoateți cetele. Nu uitați că între noi şi el stă o lume-ntreagă de morți. Să-mplinim socotelile de ni le-am săpat pe răbojul inimii şi-n carnea noastră.

— Nu ne duce, domnia ta, grija, răspunse Tătucu, înfundîndu-şi cuşma pînă peste urechi.

— Doamne ajută! se închinară cetaşii, sărutînd pe rînd mîna cneazului.

— Doamne ajută! le răspunse Ghețea, blagoslovindu-i.

Perdeaua de lumină aruncată de opaiț fîlfîia peste obrazul bătrînului Ghețea. Rămaseseră singuri.

— Cercetează-mi platoşa. E bine prinsă?

— Bine, taică!

— Radule?!

Cneazul l-a cuprins de umeri, țintuindu-l cu privirile lui albastre, pline de scîntei.

— Pentru noi noaptea asta e închinată Cătălinei şi fraților tăi, care zac lîngă biserică. Ai înțeles... Vorbea domol, dar glasul venea ca un detunet îndepărtat, rostogolit din străfundurile de la Cremenari. Căpitanul n-a răspuns... Te-ai purtat cu bărbăție... Iartă-mă dacă te-am asuprit cîndva.

— Taică!

— Taci şi ascultă! Îți mai spun o dată. Uricile cele vechi de la Mircea Vodă Bătrînul sînt îngropate într-o răcluță, sub pietrele altarului. Nu le duce grija. Dacă arde

biserica, scapă.

Cercetează-le o dată-n an, să nu pătrundă umezeala prin zidărie. Comoara e sub Izvorul Lupilor. N-o scoți decît la mare ananghie. După ce mor Soare şi Miroslav, spui taina la alți doi moşneni. Oameni vîrtoşi şi de credință. Vezi că Tocsabă îşi găteşte culcuş, să iasă din devălmăşie. Au fost douăsprezece vaci. Mi-a spus Berivoiu. Două le-a pitit pentru inima lui, la crîşma jupînului Iftimie. L-au văzut oamenii.

— Parcă mi-ai lăsa o diată, taică! Războiul abia a-nceput.

— Am şaptezeci şi unul de ani, Radule. N-am spus-o nimănui pînă acum. Iacă, ție ți-o spun. Paloşul mi se pare destul de greu. Îmi tremură mîna. Mă apucă un înec de la inimă. Ține obştea, Radule! Altfel ne înghit boierii... Eşti tînăr. Ai în față o viață. Dacă te sîngerează înaintea mea, te-oi îngropa lîngă frații tăi. Grija Ancuței şi a lui Dănuț să n-o duci.

Genele i se umeziseră...Şi-a mîngîiat chivăra grea de oțel, apoi şi-a şters-o cu mîneca sumanului, privind-o cum luceşte în ape domoale.

— Ehei!... oftă el zîmbind.

Radu Ghețea a-nțeles că bătrînul zîmbeşte unor amintiri de demult. Atunci îşi jucase chivăra sub ferestrele cine ştie cărei jupînese.

— Să mergem, Radule!

— Să mergem, taică!

S-au îmbrățişat. Cneazul l-a strîns la piept, sărutîndu-l în creştet. Căpitanul a simțit în nări mirosul puternic al tatălui său. Miros de cojoc, de curelărie, de fier, şi peste toate astea mirosul de fîn şi de casă, de cetină şi de Cremenari. Barba moale a bătrînului îi alinta obrajii.

— Aud glasul moşnenilor, taică. Aşteaptă județul ăsta,

cum îl aşteptăm şi noi.

— Glasul brazdei, Radule!

— Glasul brazdei, taică!

Radu Ghețea şi-a şters genele pe furiş, cu dosul palmei.

Cneazul bodogănea ceva, potrivindu-şi teaca paloşului, cu fruntea lăsată în piept.

Afară, codrul de la sfîntul Elefterie strălucea gătit în horbote țesute cu nestemate.

4

Ceasul din turla bisericii papistăşeşti a bătut două după miezul nopții. Dangătele rare şi limpezi s-au rostogolit prin apele străvezii şi înghețate ale văzduhului, tremurînd deasupra tîrgului. Dintr-un arin s-a desprins o mînă de zăpadă, izbind gheața lucie a Bucureştioarei cu un zgomot înfundat. Căzuse chiciură. Luna, albă ca o moartă, se aninase între brațele descărnate ale luncii. Pomii scîrțîiau şi trosneau de ger. Radu Ghețea s-a întors pe-o rînă privind în lungul malului. Trup lîngă trup, pînă spre Dîmbovița, era adunată toată moşneşimea Argeşului, dimpreună cu roşii domneşti, pedestruiți. Răsufletul oamenilor se ridica în fuioare subțiri. Răceala zăpezii îi pătrundea în oase. Tupilat în spatele unei sălcii, cneazul privea țintă la zidurile Danului. Se auzeau străjile tropăind pe podinele foişoarelor. Alături, îl avea pe Lambru. Drăgoieşteanului îi luceau ochii ca la lupi. Radu Ghețea s-a întors pe pîntec, trăgîndu-şi poalele dulamei sub el. Îi înghețaseră degetele de la picioare. A-ncercat să le mişte. Se vede că se strîmtaseră şi cizmele... La cîțiva zeci de paşi în susul luncii stăteau sub lună,

într-o singurătate, casele diaculuí Nathanail. Chipul bătrînului îl urmăreşte cu ochii lui blînzi şi înţelegători. Acolo a cunoscut tihna unor popasuri de suflet şi de cuget, al căror parfum îl va simţi o viaţă. Se află numai la cîţiva paşi de păgîni şi de duşmanul lor neîmpăcat, dar gîndurile îi hălăduiesc slobode, ca un cîrd de cocoare. De la o vreme, cu tot zbuciumul luptelor, i se pare că i s-au statornicit apele sufletului, că a dobîndit o altă înţelegere a vieţii. Vor mîntui cu păgînii şi se va întoarce la ale lui, după care tînjise o viaţă.

O să-l aştepte alt război. Război dus zi de zi cu drumurile, cu iarmaroacele, cu pometul, cu pădurea şi cu unii căpăţînoşi ca alde Tocsabă. Vorbele de astă-seară ale cneazului îl scurmă.

Într-o vreme, i se părea că toate vor rămîne aşa cum le-a apucat el. Că n-are altceva de făcut, decît să bată zările şi să caute gîlceavă unora şi altora, că de cîte ori se va întoarce la Cremenari îi va ieşi înainte cneazul, cu zîmbetul pe buze, cu cojocelul aninat între umeri, ridicîndu-şi sprîncenele să-l poată vedea mai bine.

Stelele clipesc într-o depărtare fără seamăn. Din pintenul de luncă, unde-l ştie ascuns pe măria sa, se simte un umblet furiş.

Şi-a tras paloşul la-ndemînă, pipăindu-i straja. Un prieten credincios, care nu l-a-nşelat niciodată pînă acum. O să-l anine-n grinda şi o să apuce coada săcurii. Pe Dealul Caprelor, acolo unde acum cîţiva ani se putea ara, au năpădit lăstari. Va trebui să-i ţărcuiască cu şanţ adînc şi să le dea foc. Dealul şade cu faţa spre miazăzi. S-ar putea răsădi pruni. Da' cîte nu sînt încă de făcut? Se şi vede cu mînecile sumese, trebăluind pe lîngă casă. Mai ales îi stăruie în faţa ochilor chipul plîns al Ancuţei şi trupul ei îngroşat de sarcină. Inima i s-a-mpietrit. Nu

şi-a dat seama că-şi strînsese fălcile şi că privirea pe care şi-o aţintise asupra zidurilor cetăţii nu era cu nimic mai omenească decît a Lambrului. Oamenii începuseră să se mişte. Radu Gheţea a tras adînc în piept aerul de gheaţă, apoi şi-a dat drumul devale. Doisprezece şătrărei, îndemnaţi de Gheorghe Dragoi, trăgeau în susul Bucureştioarei o falconetă aşezată pe tălpici. Ţinîndu-se de ţeava şi dîrdîind de frig, signorul Cosma Capponi încerca să treacă tainic prin faţa urşilor valahi. Gheorghe Drăgoi nu-l văzuse pe Lambru. Şătrăreii, ajutaţi de moşneni, au urcat falconeta pînă-n buza malului, proptind-o cu coada săniei într-un arin. A venit altă sanie, aducînd ghiulelele şi săculeţii cu praf.

— Mai încet! porunci Gheţea.

— Cine-i acolo? întrebă un glas de pe ziduri.

Oamenii au amuţit, culcîndu-se cu burţile în zăpadă.

— Te-ai îngrăşat, Gheorghe, îi şopti Lambru meşterului. Nici la luptă nu poţi veni fără să-ţi ungi pletele cu unt!

Gheorghe Drăgoi se holbase la cneaz, de parc-ar fi văzut un moroi. Înghiţea în sec, fără să poată răspunde.

— Sor-ta o duce bine, adăugă Lambru. Vezi, n-o uita, ca pe noi! Dacă Costa Ursu...

N-a putut isprăvi. Porunca a trecut din om în om, ca un fior de gheaţă:

— Scările! Feriţi şanţul şi poarta!

Valurile de moşneni s-au ridicat crîncene, strecurîndu-se spre ziduri, cu scările deasupra capetelor.

— Care eşti acolo?

Întrebarea a rămas fără răspuns, stingîndu-se sugrumată de noapte. Zăpada scîrţîia sub paşii repezi ai moşnenilor. „Iată că măria sa ne prilejuieşte întîiul paloş”, gîndi căpitanul Gheţea, privind umerii largi ai

tatălui său. O împuşcătură a detunat spart. Apoi altele. S-au auzit gemete stăpînite în palme. Au căzut cîțiva moşneni. Care din ei? N-a avut răgaz să-şi dea răspuns. Întîiul val intrase în şanț şi proptise scările. Toată moşneşimea Argeşului a auzit limpede glasul boierului Dan, întrebînd răguşit;

— Cine-i, Bîrsane?

— Noi, boierule! răspunse ca un detunet cneazul Ghețea, urcînd scara care se-ncovoia şi trosnea sub greutatea lui.

Străjile îşi turnau praful în tigăiță. Altele băteau plumbii cu vergeaua. Porunci fornăite. Turcii năvăleau în foişoare.

— Dați zor, dați zor, porunci căpitanul.

— Dați zor, dați zor! se îndemnară moşnenii.

Atunci cînd cneazul Ghețea s-a urcat la metereze, zugrăvindu-se pe noapte cu paloşul ridicat ca un blestem, s-au arătat şi ienicerii, alergînd pe podişcă cu iataganele în mînă. Dintr-un foişor a ieşit o cange. S-a agățat de scara pe care urcase Cebucă, încercînd s-o răstoarne pe spate. Moşneanul a-ncleştat-o cu mîinile. Cei din foişor au împins. Ciorchinele negru de oameni s-a huluit într-un răcnet de mînie şi de spaimă. Pe celelalte scări, moşnenii se cățărau ca viezurii. Cei de sus se luaseră în paloşe cu ienicerii. Oțelele fulgerau scurt în lumina argintie a lunei. Se auzea gîfîitul luptătorilor. Trupurile hăcuite se bălăngăneau o clipă deasupra zidurilor, apoi cădeau izbindu-se înfundat de pămîntul înghețat bocnă. Cneazul Ghețea limpezise locul în jurul lui, tăind doi ieniceri în jumătate. La ferestrele conacului boieresc au detunat archebuzele. Pentru întîia oară în viața lui, cneazul a auzit bîzîindu-i la ureche plumbii sloboziți dintr-o armă de foc. A rămas o clipă țintuit

ocului, apoi, văzînd curtea mişunînd de oşteni care intrau în rînduri, a scos un răcnet înfiorător şi s-a repezit pe scări, dărîmînd tot ce-i stătea în cale. În aceeaşi clipă a răzbubuit falconeta tocmită de signor Cosma-Capponi. Ghiuleaua de fier s-a izbit în poarta cetăţuii, zvîrlind în toate părţile aşchii cît mîna.

★

Tîrgul Cucului se zgribulise sub omăt. Tîrgoveţii şi mahalagiii îşi proptiseră porţile şi uşile cu grinzi zdravene. Sub fiecare streaşină erau aşezate la-ndemînă vedre şi putini de apă, la o nevoie de pîrjol. Starostele Căliman Ciungul, gătit în mătăsuri, ţinîndu-şi cuţitoiul în mînă, se strecurase împreună cu Guşatul şi Gură-Strîmbă în cocăzarii şi agrişii omătuiţi de sub cerdacul ciohodarului Petrea.

— Să-l mîntuim pînă nu-ncepe bîlciul! hîrîi Guşatul.

— Născătoarea mă-si de cîine! Iote ce acareturi îşi dură! Şi pe noi?

— Tăceţi! porunci Căliman, cu glasul înecat de băutură.

Umbrele încîlcite ale pomilor vrîstau zăpada strălucitoare.

Pe scările cerdacului zăcea hoitul dulăului otrăvit de Gură-Strîmbă. Punga vînătă de carne care atîrna sub bărbia Guşatului se clătina ameninţător. Cu mişcări dibace, cei trei calici s-au furişat în cerdac. Zăvoarele uşii au căzut în scurtă vreme. Au orbecăit în întunericul coridorului, pînă cînd au văzut un fir de lumină strecurîndu-se pe sub o uşă.

Ciohodarul, slab şi deşirat, cu barba fumurie zbîrlită de spaimă, stătea pe şezut în vîrful patului, ascultînd

zgomotele ciudate ale tîrgului şi ale casei. Mărul lui Adam îi juca neliniştit. Alături, înecată în grăsimile revărsate peste marginea plăpumii, jupîneasa clipea des, cu mîna pe inimă. Cînd uşa s-a deschis binişor, lăsînd să treacă capul Ciungului, jupîn Petrea ciohodarul a căscat gura, clămpănind de cîteva ori, fără să poată scoate un sunet. Jupîneasa a chirăit gîtuit, astupîndu-şi faţa cu palmele şi prăbuşindu-se între perne. O lumînare pe jumătate arsă îşi tremura umbrele pe ziduri. Mirosea a stătut, a plapumă de fulgi neaerisită şi a năduşeală de femeie.

S-a auzit bocănind piciorul de lemn al Ciungului. Gură-Strîmbă şi Guşatul îşi scoseseră frînghiile, la capătul cărora atîrnau cîrlige de fier.

— Mă mai cunoşti, jupîne?! rînji Căliman. Mă mai cunoşti? Ochiul teafăr îi strălucea ca un cărbune.

Ciohodarului i se ridicase tot sîngele în vinele capului, umflîndu-i-se cît degetul. Cîrligul guşatului a vîjîit scurt, înfingîndu-se în spatele slujbaşului. Omul a dat ochii peste cap, bătînd aerul cu mîinile lungi, cît nişte aripi de moară. Guşatul l-a smucit jos din pat. Gură-Strîmbă a ucis-o pe grăsună.

— Scroafa dracului! bîigui el, cînd sîngele a împroşcat aşternuturile răvăşite.

Apoi, cei doi calici au început să răscolească odaia, cu mîini tremurînde şi lacome. Şi-au încărcat braţele cu boarfe, ca peste o clipă să le dea drumul pe jos şi să se repeadă amîndoi asupra unui scrin aşezat la căpătîiul patului. L-au izbit cu cîrligele, smulgîndu-i capacul. Şi-au vîrît mîinile pînă-n cot rînjind şi zornăind bănetul adunat acolo.

— Ciungule, Ciungule! chemă icnit Gură-Strîmbă.

— Ce avere, ce avere! se bîlbîi Guşatul.

Căliman a simțit patima aurului frigîndu-i toată ființa. L-a îndesat în sîn. Ar fi vrut să-l înghită. Tremura tot. Păreau apucați de furii. A răzbubuit o detunătură de falconetă, apoi s-au auzit strigăte de luptă. Căliman Ciungul a-nlemnit. Şi-a şters fruntea cu mîneca de mătase a caftanului jefuit de pe trupul unui zaraf mort. Gîfîia.

— Lăsați aurul, nemernicilor! porunci el răguşit, descheindu-se la piept. Galbenii au căzut pe podea, zornăind şi împrăştiindu-se în toate părțile. Cei doi calici au rămas aplecați peste scrin, nevenindu-le să-şi creadă urechilor.

— Ai turbat, cîine şchiop? şuieră Gură-Strîmbă.

— Lăsați-l, vă poruncesc! E al măriei sale. O să avem destulă dobîndă.

În clipa aceea, auzind zgomotul luptei, îşi adusese aminte că fusese la vremea lui căpitan de arcaşi la cetatea Dubrovnikului. Că el, Căliman, scursura scursurilor, s-a alintat în brațele neguțătoreselor, că a fost bărbat întreg, curat şi viteaz, că a fost om. Au pîrîit cîteva archebuze. Şi-a umflat pieptul, îndreptîndu-se sprinten spre uşă. Atunci, în lumina palidă a luminării, a scînteiat oțeliu cîrligul Guşatului. Fierul s-a-nfipt în'țeasta Ciungului şi, în aceeaşi clipă, cîrligul lui Gură-Strîmbă i s-a proptit în umăr. Amîndoi calicii au smucit o dată. Starostele s-a prăbuşit cu spatele pe podea, horcăind. Îşi prinsese mîna de lemn sub şezut. Piciorul teafăr s-a chircit de cîteva ori, apoi a rămas țeapăn.

— Dă repede, Gură-Strîmbă! Gîndea că moare calicimea fără el! chicoti Guşatul, înfigîndu-şi ghearele în scrin.

— Priveghiul mamii lui de golan!

— Taci... Hai, pînă nu ne găbjeşte vrun ciocîrlan.

★

Racea, urmat de zece ferentari, se tupilase sub uşa dosnică a grajdului, în spatele grămezilor de bălegar. O aştepta pe Măriuța, cu răsufletul tăiat. Numai de nu i-ar strica planurile mahalagiii şi starostele Bojoc cu măcelarii lui. Se-nvățaseră la carne de turc, păcătoşii! Măriuța... Aha! Uşa se deschise binişor şi mîna albă a muierii îl cheamă ca pe-un ibovnic.

Căpitanul s-a umflat în bărboi, topindu-se în grajd. Mirosea plăcut a cal şi a fîn. Măriuța s-a lipit de el, sărutîndu-l din fugă.

— Cîți sînt aici? şopti Racea.

— Şase... Dorm în iesle.

Caii au ridicat capetele, bătînd neliniştiți cu copitele în podele. Ferentarul s-a întors către oşteni, poruncindu-i celui mai apropiat:

— Din om în om! Pipăiți în ieslea aia goală. Unul să-i astupe gura. Altul să-l înjunghie.

A aşteptat ca porunca să ajungă la coada şirului, apoi, călăuzit de Măriuța, care-l ținea de mînă, s-a-ndreptat spre zarea plăpîndă de lumină care fîlfîia în capul grajdului, făcînd să lucească ochii cailor. Spahiii dormeau cîte doi, cap la cap, înveliți cu pături. Abia li se puteau zări țestele rase. Racea l-a pipăit pe unul, căutîndu-i guşa. Oşteanul s-a întors prin somn, mormăind supărat.

— Nu te trezi, odorule, îl alintă căpitanul, strîngîndu-l de gît.

Spahiii au trecut întru cei drepți, fără un geamăt.

— Patru din voi începeți să scoateți caii! porunci Racea vesel. Chemați-l pe hotnogul Zmeu cu douăzeci de

puşcaşi. Voi, ăştialalţi, lepădaţi cuşmele şi puneţi-vă turbanele. Luaţi în spinări mantiile spahiilor. Aşa!... Eu mă învelesc cu pătura.

Racea făcea singur ceea ce poruncea. Într-o clipă şi-a înfăşurat un turban peste cuşma pe care nu-i venea la-ndemînă s-o lepede şi s-a-nvăluit în pătură, gătindu-se ca o arătare.

Ceilalţi ferentari, la fel. Măriuţa chicotea în palme.

— Tu du-te, Măriuţa neichii! îi spuse duios la ureche Racea. Aici?! Aici îi lucru pentru bărbaţi, diavoliţo.

— Stau şi mă uit din uşă...

Racea a pufnit pe nări:

— Cîte straji au la poartă?

— Cinci perechi. Harabalele sînt pline de oşteni. Fii cu băgare de seamă.

Racea n-o mai auzea. Deschisese uşa care da în curtea hanului. A stat o clipă locului, nevenindu-i să creadă că la Manole Cap-Lat pot încăpea atîtea harabale. Dinspre porţi se ridicau flăcările focului încropit de straji. A ieşit afară, strecurîndu-se printre harabalele din care se auzea sforăitul oştenilor. Ferentarii îl urmau cu mîinile încleştate pe mînerul paloşelor.

★

Mîrzea stătea în şa, c-o mînă în şold. Măria sa îi poruncise să potopească ienicerii şi spahiii de la caravanserai. Atît.

Noaptea asta cu lună nouă îi aduce aminte de altă noapte tot cu lună. Atunci, cînd el şi Ahmet au îngropat capetele tighecenilor pe malul Dunării. Părul sub care îşi găsise adăpost îşi pleca ramurile ninse pînă aproape de pămînt. Putea vedea de minune străjile de la ziduri.

Pentru fiecare strajă hărăzise trei puşcaşi de frunte. Încă de aseară, sănii încărcate cu fîn fuseseră trase prin preajma caravanseraiului. Cărăuşii deshămaseră sub nasul turcilor şi-şi văzuseră de treabă. Între ienicerii şi spahiii lui Baki vor fi destui dintre cei care-au rîs atunci cînd satîrele au retezat gîturile cărăuşilor de la Kara-Iflac. Împietrise aşteptînd semnul. Nici n-a detunat bine falconeta signorului Cosma Capponi, că au şi pîrîit împuşcăturile tighecenilor. Străjile s-au rostogolit izbite pe neaşteptate. În aceeaşi clipă, alți oşteni au împins săniile cu fîn pînă sub zidurile caravanseraiului, dîndu-le foc.

Mîrzea îşi aţintise privirile pe porțile împrejmuirii. Flăcările se-ntinseseră la ocoalele de vite, la țarcurile de oi şi de acolo începuseră să lingă acoperişul grajdurilor şi al caselor.

Caii spahiilor rînchezau dureros. Se auzea cum îşi rup căpestrele şi cum dau năvală în curte. Au răsunat porunci şi strigăte de spaimă. Porțile s-au deschis larg. Cîțiva spahii au ieşit în goană, călărind pe păr şi ținîndu-se de coamă. Au căzut sub plumbul tighecenilor. Caii au năvălit pe ulițe, înnebuniți de spaimă. Au dat buzna zeci de ieniceri. Vitele de la caravanserai i-au călcat în picioare. Unii încercau să sară peste gardurile cuprinse de flăcări. Hainele le luau foc şi se rostogoleau dincoace, arzînd de vii. Pojarul se-nădise harnic, mistuind caravanseraiul. Grinzile acoperişului începuseră să trosnească. Pălălaiele se ridicau spre cer, revărsînd ape însîngerate pe sfeşnicele albe ale livezilor. Duhnea a carne arsă. Cei cîțiva ieniceri care au mai scăpat de flăcări au primit moartea îngenuncheați, cu frunțile lipite de omătul rece, plin de funingine. Tighecenii i-au măcuit fără vreo poruncă, tăcuți şi încrîncenați, ca la județul de

apoi. Mîrzea ieşise în midean. În noaptea aceea n-a tras paloşul. Ochii piezişi i se îngustaseră.

Peste marea de flăcări a caravanseraiului îl vedea plutind în țeapă pe moş Onufrei.

★

Cazacii polcovnicului Ocesalski săriseră gardul grădinii şi se băteau cu spahiii de la grajduri, năzuind să cuprindă conacul pe la spate. Radu Ghețea le vedea cuşmele cu fundul roşu vînzolindu-se printre coifurile rotunde ale păgînilor. Urcase pe zid şi, după ce luase capul unui ienicer, împingînd hoitul cu piciorul, a dat buzna în foişorul porții celei mari, urmat de Costa Ursu şi Iosif Veveriță. Doi ieniceri tocmai îşi încărcau archebuzele. Alți cîțiva stăteau culcați pe podina de lemn şi țînteau în roşii domneşti, buluciți sub ziduri. Pînă cînd să se dezmeticească, căpitanul l-a pălit pe cel mai apropiat, apoi a-nceput să izbească în neştire odgonul gros înfăşurat pe vîrtej, care ținea podul. Costa Ursu mînuia îndemînatic ghioaga din rădăcină de zadă. Țestele pocneau ca ouăle de Paşti. Abia i-a mai rămas vreme lui Veveriță să-l hăcuiască pe un ienicer mai căpățînos, care alerga în jurul vîrtejurilor din turn, încercînd să-şi descarce pistoalele în spatele căpitanului. Frînghia, groasă ca pe mînă, unsă cu ceară, părea de fier. Paloşul muşca greu din fuiorul răsucit în doisprezece. Radu Ghețea izbea icnind cu trupul scăldat în sudoare. Auzea gemetele răniților căzuți sub iatagane. Lovea în neştire, cu ochii ieşiți din găvane.

Cînd podul s-a prăbuşit huruind dogit, boier Dan a sărit la fereastră, strîngînd la piept o flintă uşoară de Lipsca. Mihai îi dăduse peste cap toate socotelile, luîndu-

l în pripă. Dacă bivolul bătrîn de emir l-ar fi ascultat... A rînjit strîmb, cercetînd cremenea flintei. Apoi a deschis geamurile, aşezîndu-se la pîndă. Încă nu e pierdut totul. După obiceiul lui de hain, Mihai va da năvală de cum se vor deschide porţile. Boierul a scos buza ţevii, rezemînd-o de prichici. Cîteva ghiulele au zburat peste conac, spărgîndu-se în căzăcimea înglotită la grajduri. Două au izbit în acoperiş, detunînd surd. Prin faţa geamului a căzut un strat dezlînat de zăpadă. Cîteva fire albe s-au aşezat pe ţeava flintei. Dan a şters-o cu mîneca coantă-şului. Sub săcurile oştenilor, porţile au sărit în ţăndări. Dan şi-a lipit obrazul de stratul rece al armei. Îşi auzea bătăile inimii. Jos, într-o fulgerare, l-a văzut pe cneazul Gheţea năvălind cu paloşul ridicat, urmat de gloata neagră a moşnenilor.

Ienicerii şi spahiii se apărau straşnic. Partea dinspre ziduri a curţii era acoperită de leşuri. Cînd cele din urmă scînduri s-au prăbuşit sub topoare, pe sub arcul porţii a intrat în goană Mihai, urmat de curte. Călărea culcat pe oblînc, fluturîndu-şi sabia. Izbirea călăreţilor a rupt rîndurile ienicerimii. Tot atunci au răzbit în curte cazacii. Boierul şi-a plimbat ţelul armei acolo unde fulgera neastîmpărat sabia voievodului. Toată ura şi toată puterea lui de temut i se revărsase în privire şi pe faţă. O săgeată, de vîrful căreia era legat un şomoiog aprins de cînepă, s-a înfipt zbîrnîind în prichiciul de lemn. Dan a tresărit speriat. Un fior l-a scuturat din cap pînă-n picioare. Sub lumina lunei l-a văzut pe Lambru. Drăgoieşteanul înţeglase o altă săgeată şi-l luase la ochi. Ca fulgerul boier Dan s-a tras din fereastra, lepădînd flinta. Vedenia bărboasă, cu ochii sticlind, cu faţă încrîncenată, părea că se ridică deasupra luptătorilor şi că se repede la el, cu ghearele întinse. Boierul a dat

dosul. Şi-a smuls bumbii coantăşului, să răsufle în voie. Dacă-l prind drăgoieştenii, au să-l ucidă în cazne. S-a strecurat prin foiala oştenilor turci de pe săli, care cărau pungile cu pulbere şi cu plumbi, pierzîndu-se pe o scară mică, ce cobora în beciuri. I se părea că toate duhurile întunericului şi tot şirul morților şi-al celor vii, pe care-i prigonise în viața lui, i se țin de călcîie...

...La una din ferestrele conacului a ieşit un steag alb. Mihai şi-a ridicat armăsarul în două picioare, acoperind zgomotul luptei cu tunetul glasului:

— Lăsați armele, vitejilor! Emirul vrea pace!

Ostaşii s-au dat cîțiva paşi înapoi, ştergîndu-şi frunțile brobonite şi fețele stropite de sînge. Ienicerii şi spahiii s-au strîns umăr la umăr, sub cerdacul în care se arătase emirul Baki, înconjurat de ceauşi. Barba albă a turcului lucea în lumina lunei. Doi harapi buzați, cu cercei de aur în urechi, tîrau - după ei un sipet ferecat. Moşnenii şi cazacii s-au ridicat pe vîrfuri să-l vadă mai bine pe emir. Au început să zboare glume.

— Al dracu popă!

— Iote ce chivără poartă!

— Şi ce mai iatagan!

— Ăsta te-a supt, Iarciule, de-a rămas numai pielea de tine, rîse Berivoiu.

Cazacii îşi dădeau coate, chicotind şi făcîndu-le spahiilor semne neruşinate.

— Dacă ne sloboade în pace, cu toată oştirea, dăruim beyului Michali viața şi jurăm pe barba profetului să-i aducem noi înşine steag nou de domnie de la stăpînul lumilor! se auzi glasul bărbătesc al emirului.

Moşnenii care pricepeau turceşte au izbucnit în rîs. Cneazul Ghețea nu se mai uita la emir. Îl căuta pe Haviz. Nu-i venea să creadă că păgînii s-au cumințit şi că nu

pun la cale vrun vicleşug. Se trăsese către porțile beciului, care se zăreau negre şi mătăhăloase în coasta moşnenilor, acolo unde se strînseseră în formă de pinten mai toți spahiii aflători în curți.

— *Osmanlî ciu soiler fen aishler!*[1] răspunse Mihai.

Baki s-a sprijinit de parmaclîc, cu fața schimonosită de mînie.

— *Ia shehid, ia gazi!*[2] strigă mînios bătrînul, făcînd un semn abia văzut cu mîna. Cei doi harapi au ridicat capacul sipetului, începînd să arunce în curte, peste scufiile de pîslă ale ienicerilor, monede de aur, inele şi brățări de nestemate, mesaluri bătute în diamanticale. O avere care cădea în zăpada frămîntată de picioarele luptătorilor, acoperind-o cu fulgere.

La început, cazacii şi moşnenii au înlemnit, privind holbați la ploaia de nestemate risipită din cerdac. A fost destul să se aplece un singur om, ca rîndurile de luptători din față să se năpustească în genunchi, răcnind, împingîndu-se, bătîndu-se pe pradă. Mihai albise. Pînă să se dezmeticească, Baki i-a descărcat în piept pistoalele pe care le ținea ascunse sub mantie. Un plumb i-a sfîrtecat urechea armăsarului. Celălalt i-a trecut şuierînd prin moțul gugiumanului. În aceeaşi clipă, spahiii adunați în fața beciului s-au zvîrlit pe pîntece, porțile s-au dat în lături şi zeci de puşcături au trosnit, izbind plumbi calzi în pieptul moşneşimii. Au prins glas archebuzele de la ferestre. Spahiii s-au sculat şi au năvălit cu iataganele în vînt, răcnind sălbatic. În fruntea lor, sărind ca un iepure şchiop, cu chivără lucind şi rotind iataganele, venea ceauş Haviz, străjuit de un

[1] Vorbele turcilor sînt bune, faptele lor îs rele

[2] Sau martir, sau învingător.

harap înarmat cu cange. Plumbii răriseră şirurile moşneşeşti şi căzăceşti. Oamenii s-au dat înapoi, potopiți de iatagane. A fost o răscruce de îndoială şi de spaimă şovăielnică.

— Moarte turcilor! Mihai, cu barba vîlvoi, cu ochii scăpărînd, se ridicase în scări, vînăt de mînie:

— Uiuiuuu! Uiuiuuu, bă emire! Stroie Buzescu a sărit din şa, repezindu-se asupra zidului de ieniceri, urmat ele toată boierimea Divanului. Cneazul Ghețea îşi ațintise privirea de vultur asupra lui Haviz. Se răscrăcărase, înfigîndu-şi zdravăn tălpile în zăpadă, şi într-o clipă a cosit ce era în jur, limpezindu-şi locul. Alături, Iarciu căzuse cu fruntea găurită de plumb. Întîi în genunchi, apoi surpîndu-se pe spate, ca un copac retezat de la rădăcină.

— Sînt aici, taică! gîfîi Radu Ghețea, apărînd partea stîngă a cneazului, care răsărise în fața lui ceauş Haviz, cu statu-i uriaş, cu barba năclăită de sînge şi ochii arzînd. Cei doi bărbați s-au înfruntat o clipă, fără luptă. Ghețea îl privea pe Haviz din toată înălțimea anilor de suferință. În străfulgerarea acelei clipe, turcul s-a cutremurat.

— Djinnii! Djinnii! „Se vede că duhul celui răpus ieri-noapte s-a-ntrupat în acest uriaş”.

Harapul a izbit cu cangea în pieptul cneazului. Oțelul a scrîşnit pe oțel, fugind în lături, Haviz şi-a venit în simțiri, ridicînd iataganele. În aceeaşi clipă, capul buzat al slugii s-a rostogolit de pe umeri, retezat de sabia căpitanului. Cu o săritură piezişă, Haviz a izbit cu stînga chivăra şi cu dreapta a tăiat la gît, sub aripile de oțel ale obrăzarului. Nici una, nici alta dintre lovituri nu şi-a atins ținta. Cneazul i-a apucat stînga de încheietură, dreapta s-a izbit de paloşul ridicat spre apărare. Cu o

smucitură puternică, bătrînul i-a răsucit mîna din umăr, pînă cînd Haviz a scăpat amîndouă iataganele. Cu o iuțeală nepotrivită pentru anii lui, cneazul şi-a răsturnat prinsul cu nasul în zăpadă, punîndu-i genunchiul pe spate. Haviz abia răsufla sub apăsarea de fier. Moşnenii din preajmă au chiuit cu putere, tăbărînd cu ghioagele şi paloşele asupra spahiilor rămaşi fără căpetenie. Oştenii lui Allah au dat buzna în beci, închizînd porțile. Se auzea cum le proptesc pe dinăuntru, cu grinzi şi butii goale. În jurul cneazului a rămas loc gol.

Bătrînul l-a văzut cu coada ochiului pe fie-su, străduindu-se să ajungă în cerdacul caselor boiereşti. Şi-a vîrît paloşul în teacă, l-a înşfăcat pe Haviz şi s-a depărtat către ziduri, ducîndu-l subsuoară. Abia acum simte toată străşnicia luptei.

Cîțiva moşneni se tîrăsc în patru labe, sîngerînd ca vitele. Unul îşi trage mațele după el. Altul n-are falca de jos. Hoiturile celor retezați stau ici purcoi, dincolo singuratice. A luat seama că acolo unde era purcoi, dedesubt se vedeau cioarecii sau cuşma cîte unui pămîntean, iar deasupra erau clădite trupurile spahiilor cu care se luptase şi care-l biruiseră.

— Înainte! a tunat glasul voievodului.

Cneazul a dat să se-ntoarcă. O archebuză a trosnit spart şi nefiresc. Bătrînul a şovăit ridicîndu-şi obrăzarul chivărei. Sub umărul drept îl pătrunsese ceva cald, care-l ustură peste măsură. Parcă i-au împlîntat în spate un jungher înroşit în foc.

Uriaşul şi-a clătinat chivăra cu mîhnire.

— Ehei, za bătrînă! bodogăni el înciudat. Iacă, ți-ai găsit şi tu nănaşul... N-am să cad eu numai dintr-un plumb cît unghia...

Sîngele îi şiroia sub platoşă, închegîndu-i cămaşa şi

lipindu-i-o de trup. S-a-ntristat, mormăind în barbă şi strîngîndu-l mai tare pe Haviz. I se părea c-a-nceput să-i fugă pămîntul de sub picioare. L-a luat cu călduri, cu greaţă şi cu ameţeli.

— Ei?!... Radule!... Radule!... La mine! în gura uscata i-a năpădit un clăbuc dulce de sînge. Zgomotele luptei s-au stins într-o mare depărtare. Urechile au început să-i vîjîie şi să-i trosnească. S-a înţepenit pe picioare, apoi a pornit-o înainte, trăgîndu-l după el pe ceauş Haviz.

5

Spre dimineaţă, gerul s-a-ndesit. Peste Tîrgul de Scaun pluteau norii cenuşii ai pîrjolului. Casele Danului, caravanseraiul şi hanul lui Manole Cap-Lat zăceau în cenuşă. Cîteva ziduri afumate, cu tocurile ferestrelor arse, pe care poposiseră corbii, grinzi ca nişte degete descărnate arătînd cerul, miros de carne arsă, cîini hămesiţi, trăgînd de hoiturile rămase neîngropate. Emirul îşi ţinuse făgăduiala: „Ia shehid, ia gazi*!”*

Pentru că nu putuse ieşi biruitor, s-a-nchis în conac cu oştirea care-i mai rămăsese, cu ceauşii şi bulucbaşii, dîndu-şi foc singuri. Arseseră de vii, cîntînd cîntece sălbatice şi strigînd numele lui Allah. Arseseră de vii, sub privirile neguroase ale voievodului şi ale oştenilor rezemaţi în arme.

Clopotele începuseră să bată rar, vestind utrenia. Isnafurile se buluciseră pe Ulița Mare, cu praporele în frunte. Unii tîrgoveţi se făloşeau cu armele şi hainele jefuite de la turci. Roşii domneşti îşi înşiruiseră morţii pe malul Bucureştioarei. Muierile dăduseră buzna să-şi caute soţii. Se tînguiau în broboade. La capetele galbene

ale celor răpuşi fîlfîiau firav lumînările de ceară. Ţinîndu-şi cuşmele cu fundul roşu în mînă, zaporojenii îşi cărau fîrtaţii hăcuiţi spre cetate. Au tras pivele. Au răpăit scurt dobele crainicilor. La poruncile căpitanilor, săniile oştirii au încărcat morţii şi răniţii, ducîndu-i în mideanul mare din faţa bisericii de jurămînt, pentru ca arhiereii cei mari ai ţării să le facă slujbele de cuviinţă.

Mihai a ascultat utrenia din jilţul domnesc, ţinîndu-şi fruntea în palma stîngă. În cîteva zile, focul pe care-l purta în el îl uscase. Pometii îi împungeau pielea neagră a obrajilor.

Rămăsese tot numai ochi, între sprîncene i se săpaseră două şanţuri adînci. Ar vrea să rămînă singur, cu gîndurile şi cugetul lui. Şi-a pierdut cel mai apropiat sfetnic. Lipsa diacului o simte în toată fiinţa. O dată cu bătrînul a îngropat ceva din el însuşi. Ceva din frămîntul unei tinereţi năvalnice şi pline de visuri. Glasul mitropolitului Eftimie prefiră litaniile rar şi potolit. Candelele clipesc moale în umbra bisericii. Cădelniţele clinchetesc blînd. Un ramăt de mirare şi de ură trece printre boierii Divanului şi printre căpeteniile de oaste, adunate pe lîngă măria sa. Mihai şi-a ridicat fruntea. Vel armaşul îşi proptise buzduganul în pieptul boierului Dan, care, cu veşmintele ferfeniţă, cu părul cenuşiu plin de păianjeni, căuta să-i cadă la picioare. „Diavol! Diavol, nu om", se-nfioră Mihai, privindu-l ca pe-o arătare venită din altă lume. Boierii îl înghesuiseră de-aproape. Stroie Buzescu nu şi-a putut stăpîni limba:

— Cîine!... Tîrfă!... Slugoi turcesc!

La semnul măriei sale, vel armaşul i-a dat slobod. Mihai şi-a pipăit jungherul, încleştîndu-i mănunchiul.

★

Preoții ieşiseră să slujească morților. Fumul de tămîie se ridica molatic în văzduhul rece. Oştenii de pămînt căzuți sub iatagane şi sub plumbi zăceau pe fîn, cu bărboaiele năclăite de sînge, ridicate spre cer. Lumînărelele ardeau lipite de loitre.

Mihai a ieşit în pridvorul bisericii. Steagurile oştirii şi prapurile isnafurilor i s-au închinat, aşternîndu-şi mătasea pe zăpadă.

— Dumnezeu să-i ierte! a rostit limpede voievodul.

— Dumnezeu să-i ierte! au murmurat oştile.

Un copil de casă i l-a adus pe Sultan. Mihai a sărit în şa, bătînd armăsarul pe gît.

— Acum ascultați porunca mea! s-a-nălțat el în scări, proptindu-şi o mînă-n şold. Satele sînt slobode să se tragă pe la vetre şi să-şi îngroape morții cu cinste. N-au să putrezească pînă acasă... S-a lăsat ger. Vădanele sînt scutite de dabile, de zeciuială şi de podvezi o viață. Purtați vestea izbînzilor noastre în toată Țara Românească. Cei risipiți să se întoarcă la ocine şi să-şi dureze adăposturi. Să se tragă clopotele la toate sfintele lăcaşuri, în semn de laudă Domnului, pentru îndurarea ce ne-a arătat-o. Apoi, înăsprindu-şi glasul: Eu, unul, mai am astăzi un Scaun de judecată... Căpitane Mîrzea!

— Poruncă!

— Scoate-ți tighecenii pe Drumul Domnesc, la Crucea lui Ispas. Şi căpitanul Racea, ferentarii. Viu îndată!

S-au auzit poruncile hotnogilor. Rîndurile de oşteni au ieşit din mulțime, tropotind şi zăngănind din arme.

Mihai i-a cercetat cu stăruință pe cei rămaşi, căutînd parcă pe cineva anume.

— Unde-i cneazul Ghețea de la Cremenari?

— L-a doborît un plumb, măria-ta! răspunse căpitanul Ghețea, făcîndu-şi loc printre moşnenii Pădurețului.

— Taci, nu mă ponegri! se auzi glasul istovit al cneazului, dintre săniile cu cei răniți. La poruncă, măria-ta! Bătrînul a-ncercat să se ridice pe coate. Voievodul a dat pinteni. Moşnenii s-au desfăcut, lăsîndu-i pîrtie. Cînd a trecut, au întins mîinile să-i atingă poala dulamei, scărița, cizmele. Erau mîini cioturoase, aspre, bătute de plug şi de coasă. Mihai a îngăduit la pas. Cugetul i se îngreunase de povara acestei bucurii mute, pe care-o vedea revărsată în ochii oştenilor de pămînt. Lîngă cneaz, a descălecat. Bătrînul s-a încleştat de loitră gemînd. De piciorul tălpicii era legat ceauş Haviz.

— Michali! a scrîşnit turcul cu ură.

Voievodul l-a împins cu piciorul, mîngîind duios fruntea cneazului. Novacul de la Cremenari s-a frînt peste brațul măriei sale, sărutîndu-i mîna.

— Ți-l las pe celălalt Ghețea, doamne! bolborosi el căzînd pe spate, în tohoarca cu care era învelit.

Mideanul amuțise. Moşnenii şi-au şters ochii, cu mînecile stropite de sînge ale sumanelor. O aripă rece de vînt a înfiorat pletele albe ale cneazului. Mihai şi-a lipit buzele de fruntea încinsă a bătrînului.

— Du-l cu repeziciune acasă, îi porunci voievodul căpitanului. Grijeşte-l ca pe o podoabă a oştirii. Îmi răspunzi de viața lui cu capul.

Cneazul zîmbea înduioşat. Mihai s-a urcat în şa, smucind frîul.

— Vă întoarceți la oaste cînd veți primi porunca domniei!

S-a depărtat în goană, urmat de curteni. Din piepturile moşnenilor au izbucnit strigăte de slavă. Se porniseră să tragă clopotele, acoperind vuietul glasurilor cu dangătele

lor de aramă. Lumînările lipite de loitre plîngeau cu lacrimi de ceară topită. Cneazul şi-a tras sufletul, horcăind înăbuşit, apoi a pipăit după funia cu care era legat ceauş Haviz.

— Urcă-l în sanie, Radule... şi acasă! şopti el.

Avea buzele vinete. Sprîncenele tufoase i se mişcau în sus şi-n jos, ca şi cum bătrînul s-ar fi mirat într-una de starea în care se afla.

— Acasă, taică! răspunse Radu Ghețea gîtuit.

În sinea lui se bucura că taică-su nu-l văzuse pe boier Dan călărind alături de măria sa.

6

Locul de tabără ales la Chisar, în aşteptarea oştilor Danului, era într-o poiană frîntă în formă de V, aşezată între apa Colentinei şi Drumul Domnesc al Tîrgovişteі, la două mii de paşi mai sus de Crucea lui Ispas. Mihai cunoştea bine împrejurimile.

Temîndu-se de vreo viclenie din partea duşmanului său de moarte, repezise privighetori tigheceni sub porunca lui Mîrzea.

Ferentarii încălecaseră în spatele călăreților, care mergeau la trap domol. Codrul se-nvăluise în linişti grele şi pufoase.

Cîțiva sticleți zgribuliți țopăiau pe crengile pline de zăpadă, scuturîndu-le în capul oştenilor. Mihai fura cu coada ochiului spre Dan. Îi vedea doar vîrful coroiat al nasului ieşindu-i de sub legătoarea petrecută peste găvanul gol şi fruntea largă, încruntată, muncită de cine ştie ce gînduri. Voievodul şi-a lăsat trupul în şaua înaltă

de luptă, încleştîndu-şi fălcile. O amărăciune sleită i-a chircit inima, stingîndu-i bucuria deplină a biruinței. A ridicat pala asupra păgînului, hăcuindu-l fără milă, a dobîndit slobozenia țării cu preț de sînge şi iată-i pe înşişi pămîntenii, întru slava cărora îşi primejduieşte viața, hăinindu-l şi pîndindu-l din codru, ca fiarele. Nici acum, în ceasul al unsprezecelea, nu şi-au scuturat unii boieri pizmele şi duşmăniile lor mărunte, nici acum nu leapădă de la ei patimi şi lăcomii vechi, pentru a se întoarce cu fața spre amenințarea de moarte a păgînului... Sultan îşi ciulise urechile. Pe cea sfîrtecată de plumbul emirului se închegase o pojghiță de sînge,

Nici nu ştie cînd au intrat sub crengile răsucite ale stejarilor.

— Aici, măria-ta! şopteşte glasul lui Mîrzea.

Mihai şi-a lăsat barba în piept. Vede pe sub sprîncene ca la trei sute de călăreți, înşeuîndu-şi fugarii. În spatele lor, o tabără de căruțe cu polog, aşezate cu strășnicie ostăşească. Pe şleaul care intra în poiană, străji. În fața cortului boierului Chisar, sulița cu steagul verzui al Chisarilor, pe care era zugrăvită cu galben o cruce şi un paloş. Iată-l şi pe răzvrătit.

Călăreşte un armăsar focos, negru corb. Poartă chivără cu pene de stîrc şi-şi zoreşte oamenii cu glas bărbătesc. E urmat de vornicul Dumitru Dudescu. Dan şi-a întors fața de vultur către el. Mihai a îngăduit din cap, poruncindu-i cu glas stins:

— Fără moarte de om, boierule!

N-a mai apucat să-i vadă rînjetul rău şi viclean. Boierul a dat pinteni, ieşind în poiană şi fluturîndu-şi mîna în chip de bun găsit. După el au ieşit Buzeştii, curtea şi Divanul, strunindu-şi caii sub poala albă a codrului. Văzîndu-l pe Dan, Chisar şi-a ridicat armăsarul în două

picioare, apoi s-a apropiat de el în galop mărunt. Rînjetul Danului se făcuse schimonoseală.

Cînd Chisar a fost la cîțiva paşi, nu s-a mai putut stăpîni.

Cu o mişcare prelinsă, şi-a scos pistolul de la brîu, slobozindu-l în obrazul prietenului sau. Glonțul a trecut pieziş prin obrazarul de oțel al chivărei, rupîndu-i cureaua de sub bărbie, în aceeaşi clipă Chisar şi-a smuls sabia, năvălind asupra lui cu răcnete înfricoşate:

Iudă!.., Iudă nemernică! L-a pălit din fugă peste piept, doborîndu-l în şa, apoi s-a întors la ai săi, fluturînd lama înroşită de sînge: La cai!... La cai!... Viclenie!

— Uiuiuuu! Uiuiuuu, bă tîlharilor!

Pămîntul duduia înfundat sub tropotele călăreților domneşti.

Dintre boieri s-a rupt Radu Buzescu. Tăind poiana pieziş, a prins dîrlogii calului de coama căruia se agățase Dan şi, izbindu-l cu vîrful cizmei în pîntec, l-a scos de sub iureşul tighecenilor, care veneau culcați pe oblînc, cu vîrful sulițelor plecate pentru împuns.

— Fuseşi înțelept, boier Dane, îi spuse Radu Buzescu. Atît că trebuia să nimereşti mai bine.

Dan a horcăit ceva neînțeles, clătinîndu-şi capul în semn de deznădejde.

— N-ai nici o grijă! Te-om lecui şi-om uita pricinile vechi. Nu se cade unor boieri ca noi să ne sfădim ca țiganii!

Fără să mai piardă vreme, trăgîndu-i calul de frîie, Radu Buzescu s-a întors spre locul de unde voievodul privea lupta, cu brațele încrucişate pe piept şi cu dîrlogii aninați de botul şeii. Mihai l-a văzut pe biv vel paharnicul Manta răsărind dintre răsculați şi apropiindu-se de Chisar pe la spate. Într-o clipă, lațul aruncat de biv vel

paharnic l-a înlănțuit pe viteazul boier care se lupta ca un leu, lipindu-i mîinile de trup.

Manta şi-a pornit calul în goană, smulgîndu-l pe Chisar din şa. Preda şi Stroie Buzescu îl prinseseră pe vornicul Dumitru Dudescu. Luați din pripă, oştenii Chisarului au lepădat armele, dîndu-se prinşi. Alții au încercat să scape cu fuga. În fața acelora a ieşit Racea cu ferentarii. Biv vel paharnicul Manta l-a tîrît pe Chisar pînă-n marginea poienii. Boierului îi căzuse coiful. Teaca săbiei i se încurca între picioare. Manta a sărit din şa, punînd un genunchi la pămînt şi sărutînd cizma voievodului:

— Iată prețul iertării mele, măria-ta! spuse el în greceşte.

Mihai l-a privit cu scîrbă:

— Dezleagă-l!

Chisar s-a ridicat în picioare. După ce şi-a potrivit pletele, l-a scuipat pe biv vel paharnic în obraz, apoi şi-a înfipt mîinile în cureaua săbiei, sumețindu-şi capul.

★

Noaptea se pogorîse peste tîrgul vînzolit de lupte, învăluindu-l în giulgiurile negre ale întunericului. A răsărit luna, spălînd cu ape reci, de gheață, zidurile cetății. Mihai făcuse o baie fierbinte, apoi se dăduse pe mîna lui Simion, care-l buşumase ca pe-un armăsar încălzit. Peste coantăş îmbrăcase un caftan scump, din brocart venezian, albastru ca marea. În picioare purta cizmulițe persieneşti. Stătea la fereastra spătăriei mici, cu mîinile la spate, privind undeva, dincolo de ziduri. Foişoarele cetății se zugrăveau subțire pe cerul smolit de iarnă. Ramurile cireşului de sub geam sclipeau, ca şi

cînd cineva ar fi aprins în el mii de lumînările. Pe masă, alături de spata domnească, era întinsă charta, luminată de un sfeşnic cu trei crengi. Acolo, lîngă chartă, de o parte şi de alta a mesei, se aflau marele vistiernic Theodosie Rudeanu şi fostul mare vornic Chisar, străjuit de doi paici cu săbiile la umăr. Mihai s-a întors, căutîndu-i privirea. S-au ațintit multă vreme, drept în luminile ochilor.

— Plecați! le-a poruncit voievodul, paicilor.

Chisar a tresărit. După ce oştenii s-au dus, Mihai a-nceput să vorbească vistiernicului Rudeanu, ca şi cînd ar fi fost singuri:

— Pe Dumitru Dudescu îl munceşte gîdele la Snagov, domnia ta. Rogu-te, ia o sanie şi cîțiva vistiernicei. Repezi-te la Snagov. Prinsul să mărturisească unde şi-a îngropat averile. După ce mărturiseşte?! A ridicat din umeri, a neputință: Capul! Dezgroapă-i avuțiile şi adu-le la vistierie. Sînt sărac, boierule Chisar, se întoarse el spre răsculat, zîmbindu-i trist. Vine sorocul să plătesc lefegiii. Apoi, întunecîndu-se: Dumitru Dudescu n-a priceput gîndurile mele şi s-a ridicat asupra domniei.

— Şi eu m-am ridicat! Zvîrle-mă în lanțuri, alături de soțul meu, tiranule! Munceşte-mă cu fierul! Tot n-ai să afli nimic! Nimic n-ai să afli, cîine de om ce eşti! Gîfîia. Ochii îi ardeau, căzuți în fundul capului.

Mihai a făcut un semn de lehamite cu mîna.

— Liniştește-te, boierule! Liniştește-te şi ascultă-mă! I-a arătat charta, plimbîndu-şi arătătorul pe care lucea inelul cu pecetea, de la gurile Dunării pînă în părțile Adrianopolului şi ale Belgradului: Am ridicat steagul slobozeniei, boier Chisar! Noroadele se cutremură, îşi leapădă spaimele, îşi găsesc vitejia străbună. La Giurgiu, cinci sute de martologi bulgari au trecut apa sub nasul

păgînului, cerîndu-mi loc în oaste. Trei sute de greci s-au strecurat pe drumurile împărăției, gata armați, venind să mi se închine. I-au adus stihuitori de vază, cum sînt Stavrinos şi Gheorghi Palamede!... încerca să vorbească potolit, dar din ce în ce glasul îi creştea, revărsîndu-se mai pătimaş, mai înfocat: Am lipsă de un vel logofăt ca domnia ta, Chisarule! se-ntoarse el spre boierul uimit. Ştiu că n-ai să te dai pe brazdă. Ştiu că mă urăşti de moarte. Da' acum nu-i vreme de patimile noastre, boierule! Se ridică puterea osmanlîilor să ne calce în copitele cailor. Eşti prea dintr-o bucată, să-mi vîri jungherul în spate. Ştiu că dacă te-aş avea prieten, te-ai lăsa mai degrabă jupuit de viu decît să mă haineşti.

Chisar se făcuse alb ca varul. Buzele îi tremurau.

— Îmi place să te am şi duşman. Eşti pe potriva mea. Te prețuiesc şi ăsta e semnul prețuirii mele. Dacă te vei scula iarăşi, atunci am să-ți iau capul. Eşti slobod! Mîine, aştept răpunsul domniei tale...

Mihai şi-a lăsat fruntea în piept. Lumina sfeşnicului îi desluşea trăsăturile slăbite, aspre, frămîntate de zbuciumul care-l bîntuia. În clipa aceea Chisar a ieşit, împleticindu-se. Theodosie Rudeanu îşi mîngîia barba, gînditor...

— Şi dacă fuge? îndrăzni el într-un tîrziu.

Mihai n-a răspuns, privindu-l ponciş.

— Vărul nostru Radu se arată bun la inimă ca un samaritean, se grăbi boierul să adauge. I-a dat adăpost Danului...

Mihai a scrîşnit din măsele, izbind cu pumnul în masă.

— De aceea am lipsă de Chisar în slujba de vel logofăt, şuieră el.

Vel vistiernicul s-a închinat cu mîna pe inimă.

— Prea multe scutiri ai dat astăzi, măria-ta! Îți adusei

doar socotelile vistieriei, schimbă vorba Theodosie Rudeanu.

Mihai începuse să alerge prin spătărie, după obiceiul lui, frămîntîndu-şi mîinile.

— Scutiri?! rînji el. Ce scutiri, boierule?! Pentru nişte amărîte de văduve? Pentru nişte oşteni ologi? O să prădăm tot beglerbegatul Rumeliei. Găteşte-ți săniile, vel vistiernice!

— Doi oşteni au adunat doua traiste pline de giuvaiere!...

Trebuia să-i poprim!

— Doar nu era să le adun eu! Lasă-i! Lasă-i să prade..

Dă-le poruncă să prade! Da' nu aici, mîrîi voievodul. Nu aici... S-a liniştit dintr-o dată, aşezîndu-se într-un jilț: Boierule! Iubite vere! spuse el cu glas domol.

— La poruncă, măria-ta, se închină cuviincios Theodosie Rudeanu.

Mihai s-a întins peste masă, făcîndu-i semn să se apropie. A stat în cumpănă cîtăva vreme, cu sprîncenele încruntate, cu obrajii sprijiniți în pumni.

— Faptele sînt ca stolurile călătoare, domnia ta! şopti el. Ca stolurile călătoare! Se săvîrşesc cu trudă, cu sînge şi cu patimă, apoi se pierd într-o noapte a uitării şi într-un întuneric al veacurilor...

Lumînările pîlpîiau moale. În vatră, focul ardea mocnit, spălînd picioarele vechilor voievozi cu o lumină roşietică.

— Gîndeam odată că dania sîngelui întru slava slobozeniei are să înfrunte moartea, deschizîndu-ne porțile spre primirea vieții veşnice. Dar faptele, faptele, diece, oare nu sînt purtate în cugetele pămîntenilor, din tată-n fiu, pînă la sfîrşitul veacurilor?!

— Diacul a trecut întru cei drepți, răspunse Theodosie Rudeanu.

Mihai a tresărit. Şi-a şters fruntea cu dosul mîinii.

— Pot să dau răspuns măriei tale?

Voievodul a încuviințat din cap.

— Neamurile de la apus îşi adună faptele în slove, slovele în rînduri şi rîndurile în hronice. Hronicele sînt scrise de învățați şi păstrate ca într-o vistierie a vremii. Dacă măria-ta?!...

— Da! Poftesc ca domnia ta să aduni faptele mele şi ale oştenilor mei, faptele boierilor şi ale duşmanilor noştri... S-a sculat în picioare şi din cîțiva paşi a fost asupra boierului, cuprinzîndu-l de umeri şi țintuindu-l cu ochii lui scăpărători, mari şi plini de întrebări: Viața mea ca umbra spre seară grăbeşte să apună, domnia ta! M-am sumețit să bat cu paloşul în capul veacului ăstuia negru, tulbure şi încrîncenat. Nu ştiu cît voi sta drept în fața puhoaielor. Da' vreau...

I-a dat drumul şî s-a întors spre fereastră. Argintul lunei poleia cetatea, sticlind în armele străjilor. Se auzeau, pierdute, strigătele şi chiuiturile tîrgoveților puşi pe petrecere. Mihai a oftat.

— Lasă-mă singur, domnia ta, şopti el înăbuşit. Aud în mine prohodul morților şi plînsul muierilor.

Theodosie Rudeanu a ieşit în vîrful picioarelor, clătinîndu-şi pletele. Voievodul îl chema pe diac. Parcă se ruga:

— Diece, diece! Cîtă putere stă în mînia norodului şi în sabia voievozilor... Vere Theodosie!

— Doamne! răspunse boierul, vîrîndu-şi capul pe uşa de trandafir lucrată în măestrii.

— Dă poruncă să mi se țeasă pe veşminte vulturii împărăteşti de aur!

— Semnul slobozeniei, măria ta!

— Şi al falei oştilor mele, vel vistiernice!...

★

Lumînările se topiseră, abia fîlfîindu-şi sîmburii palizi de lumină. Mihai a ridicat sfeşnicul, apropiindu-l de cadra în care veghea Mircea Vodă Bătrînul. Vremea se oprise în loc. Simțămînt părelnic... Acum, în liniştea deplină a nopții, aude cum curg veacurile vechi, aude glasul blînd al înțeleptului Neagoie povățuindu-l ca pe un fiu, dar deopotrivă aude şi glasul crîncen al neînfricatului Țepeş, rostind aspre porunci de luptă.

La răstimpuri, cărbunii din vatră pîcăiau sfătos. Cîteva raze de lumină, strecurate prin crăpătura perdelelor, desenau pe podea o pavăză de argint.

— Veac negru!... Veac de lumină! şopti voievodul, stingînd pe rînd cele trei lumînări. Ne dăm sufletele, ca niciodată să nu se aştearnă peste tine frunzele veştede ale uitării.

VII

1

Cneazul Ghețea asculta fîşîitul tălpilor de salcîm pe coaja înghețată a omătului. Sania alerga în treapătul întins al cailor. Cînd deschidea ochii, îl vedea pe Fulger buiestrînd legat de codîrlă, vedea steagul Pădurețului fîlfîind deasupra sulițelor ostăşeşti şi cerul de iarnă boltindu-se albastru peste codrul îmbrăcat în horbote strălucitoare de mireasă. Îl încercau fierbinți. Ştia că rana obrintise. Simțea că i-au scăzut puterile. Zgomotele scărilor izbite una de alta, fornăitul cailor, legănatul

sulițelor şi al pavezelor îl încîntau ca un basm al copilăriei.

Trăgea lacom pe nări mirosul iute de sudoare, de cojoc şi de curelărie, ca şi adierile cu miros de răşină care se tălăzuiau ca o părere dinspre munții zugrăviți pe zare. Din cînd în cînd, făceau popasuri scurte. Radu îi tocmea fînul, îl învelea cu tohoarca şi Fulger îl adulmeca, rînchezînd încetişor. Răsufletul cald al armăsarului îi mîngîia obrajii. Dincolo de Tîrgovişte, cum au răzbit sub poala dealurilor, au început să se rupă din trupul convoiului stoluri, stoluri de călăreți, luînd calea satelor.

Mai sus de Piteşti, lîngă sania cneazului a descălecat Berivoiu. Şi-a scos cuşma, s-a tras de mustăți, a tuşit şi a lovit calul peste bot, frămîntîndu-şi în neştire trupul burduhănos.

— Ei, cneazule!... Ia, veni vremea!

Glasul i s-a-necat în lacrimi. S-a suit pe tălpica săniei, sărutîndu-i bătrînului amîndoi obrajii rumeniți de ger. Novacul de la Cremenari s-a săltat într-un cot, cuprinzîndu-l de după gît.

— Nu mai plînge, Berivoiule! Fii bărbat!... Te văd cei tineri şi nu se cuvine. Îmi tremură vorba ca la muieri... Pîrdalnică născocire archebuza, bat-o focu'! Am îmbătrînit, Berivoiule! Şi noi, şi bietele platoşe. Sîntem nişte ruginituri... Slujeşte-l pe măria sa cu credință. Ca pe slăvitul Radu Voievod, zîmbi cneazul, lăsîndu-se ostenit în fîn.

Berivoiu, începuse să plîngă de-a binelea. Cneazul şi-a tras sufletul, apoi l-a rugat pe Radu să-l sprijine de la spate, ca să-l vadă pe Iarciu. Plăieşul de la Nucşoara a trecut întins pe fîn, cu fața crîncenă, galbenă, cu mîinile negre şi cioturoase împreunate pe piept. În mijlocul frunții purta pecetea morții.

Ghețea a oftat din greu. După sania aceea, care ducea în sus o lume-ntreagă de aduceri aminte, au trecut alte patru sănii, în care zăceau la fel cu Iarciu ceilalți moşneni din Nucşoara şi Berivoieşti. Bărbi învîlvorate, fețe hăcuite, cu buzele rănilor desfăcute şi învinețite de frig. Le-a privit pînă s-au pierdut în albăstrimile sidefii ale zării. Aşa s-au rupt pîlcurile de moşneni de lîngă el, lăsîndu-l din ce în ce mai singur. S-au rupt, purtîndu-şi morții spre tristețea vetrelor care vor rămîne goale, spre jalea vădanelor şi mirarea înfricoşată a pruncilor. A oftat şi s-a lăsat dus în goana săniei, care-şi fîşîia tălpicile de salcîm pe coaja înghețată a omătului, ca un eîntec molcom şi odihnitor de leagăn.

Calea a fost un vis de pace. Cînd îl slăbeau fierbințelile, se-ntindea şi-l pipăia pe ceauş Haviz. Rareori lăsa să-i pătrundă printre pleoape sclipetul stelelor sau dureroasa strălucire a zilei. Încerca să-nsăileze gînduri. Nu putea stărui multă vreme asupra lor. Veneau unele în urma altora, scormonind vedenii vechi şi învălmăşite. Cînd au urcat spre Corbeni, a oftat din adînc, a sorbit aerul îmbibat cu miros de răşină şi de cetină, poftind să se rezeme cu spatele de şa. În barbă şi în sprîncene i se prinseseră boabe mărunte de chiciură. A intrat în împărăția omăturilor şi a codrilor, stînd în capul oaselor, cu privirea ațintită pe crestele pieptişe ale munților. Negoiul îşi ridica semeția împietrită într-un cer plin de lumină. De umeri, bătrînul tată al munților îşi aninase mantii strălucitoare cusute cu diamanticale. Cneazul a oftat înduioşat. Pe de marginile şleaului. brădetul şi gorunii i se închinau de sub caftanele albe, lungi pînă-n pămînt. Din cînd în cînd se auzea plesnetul zăpezii căzînd din cetini, în zgomotul crengilor slobozite de povară.

— Vreo veveriță, şopti cneazul.

Văzduhul s-a-ntărit. Înțeapă nările. Răsufletul, de cum iese din barbă, se face promoroacă. Sub streaşina de cleştar a cerului, pajurile arcuiesc în zbor lin şi măreț. Caii au simțit apropierea satului. Sforăie, iuțesc pasul şi trag mereu în frîie. Lambru s-a alăturat de sanie:

— Te ducem acasă, domnia ta!

— Şi voi?

— Avem vreme!

La ce să se pună cruce? Iată-l că intră în sălaşul lui şi al moşilor săi, cu sufletul încîntat de vederea locurilor pe care le iubise o viață şi pentru care o viață stătuse strajă neclintită.

Deasupra drumului s-a ridicat sprînceana de stîncă. Cînd au ajuns dincolo de hanul negru şi parcă pustiu al lui Gheorghe Obraz, s-a auzit clopotul de la biserică. O uşă trîntită, un hămăit de cîine şi un glas speriat de muiere:

— Ulmeşule!

Cneazul a zîmbit. Bătăile clopotului se-ndesiseră.

— Bietul popa Athanasie, bodogăni bătrânul. Are să ostenească cu litaniile şi cu prohoadele.

Sania a făcut cotul pe după clonțul de stîncă. Străjerii satului i-au primit cu sulițele de carpăn plecate.

— Ehei!... rîse opintit cneazul. Ian te uită la ei! Ce faceți aici, mînjilor?

Patru fecioraşi, abia ieşind din botfori şi de sub cuşme, îşi trăgeau mucii, privindu-l speriați pe ceauş Haviz. După ce s-au dezmeticit, au dat chiot, repezindu-se pe la scările părinților. Al lu' Tătucu a icnit în plînset. Taică-su zăcea împietrit, cu bărboiul plin de chiciură. Şi-a rotit ochii înlăcrimați şi plini de spaime, cerînd parcă ajutor. Apoi a dat buzna spre casă, lepădîndu-şi sulița.

Din hogeacuri se ridicau ațe subțiri şi albe de fum. Satul pufăia tihnit sub omături. Livezile încremeniseră, țesute în pulbere de nestemate. Crucile țintîrimului se cocîrjaseră sub cuşmele de zăpadă. Cneazul le-a privit lung, apoi şi-a întors fața spre potecile pe care coborau în fugă muierile, de-a valma cu copiii. Moşnegii dădeau gură, din deal în deal.

— Să te duc acasă, taică!

— Aşteaptă, Radule! N-ar fi cuviincios! Porunceşte să se-nşire călărimea. Să treacă săniile, ca să-şi cunoască muierile soții.

Vorbea greu, răsuflînd ca un foi. Satul se bulucise în fața lui. S-au auzit icnete stăpînite în broboade. Nici o muiere n-a cutezat să facă larmă şi să bocească, văzîndu-l pe însuşi cneazul şi părintele lor răpus. Numai Dragomira lui Cebucă s-a repezit ca o nebună asupra soțului ei, care zăcea într-o sanie şi-i zîmbea palid, sărutîndu-l lacomă şi dezmierdîndu-i fruntea încinsă. În jurul cneazului s-au adunat pîrgarii şi părintele Athanasie.

— Bine v-am găsit, oameni buni, şuieră Ghețea, ridicîndu-şi sprîncenele.

— Bine ați venit, răspunse sfios obştea.

Erau acolo bătrîne posmăgite, de-o vîrstă cu el, care altădată făcuseră faima Cremenarilor şi-mpodobiseră locul ca pe-o grădină. Erau fiicele acelor bătrîne, apoi fiicele acelor fiice, şi în brațele lor scoteau nasuri cît unghia din brobozile calde strănepoții şi strănepoatele fetelor cu care se hîrjonise el prin lunca Argeşului.

— Iaca, vă las cu ai voştri! Nu-i înghiontiți cu întrebări. Sînt trudiți de lupte şi curînd vor purcede din nou!

Vorbele au căzut într-o tăcere de moarte. Cîteva bătrîne şi-au scos lumînărelele de sub cojoace. Ştiau ele cum se

cuvine sa aştepte bărbaţii care-au bătut războaie.

— Da' unde-i Ancuţa? tresări cneazul.

— E cu Ulmeşoaia şi cu baba Gafiţa, răspunse părintele Athanasie. Cneazul a rămas cu ochii aţintiţi în zare. Un val de sînge îi năvălise în obraji, aducîndu-i pe buze o spumă roşiatică.

— Cneazule! se sperie părintele, cuprinzîndu-l de umeri.

Novacul a făcut semn de împotrivire cu mîna. S-a opintit în coate. Nasul de vultur îi lucea albăstrui.

— Nu vă văicăriţi. Pe cei morţi cinstiţi-i după datină. Eu nu pot să-i urmez, ca pe atîţia alţii. Vădanelor daţi-le vitele de le-am dobîndit! Apoi către Radu: Ridică-l pe Haviz!

Arătarea schimonosită a fost primită într-o linişte împietrită.

— Se va împlini un jurămînt vechi, oameni buni! a mai putut spune cneazul... Şi acum, daţi-mi pace. Sînt tare... tare ostenit...

Moşnenii au descălecat şi, după datină, au trecut prin faţa lui, închinîndu-i-se cu capul descoperit. S-au închinat şi-n faţa morţilor. Obştea s-a spart. Plînsetele muierilor s-au îndesit. Curînd, potecile s-au umplut de perechi, în urma cărora plozii satului duceau caii şi suliţele războinicilor. Soarele, plecat spre scapăt, scălda brădetul de la Izvorul Lupilor în ape de sînge.

...Căldura plăcută a odăii l-a toropit. A dus-o într-o somnie, pînă sub seară. Auzea ca prin vis cum Radu bate belciugele de care-i poruncise să-l ferece pe ceauş Haviz. Auzea paşii mărunţi ai muierilor şi foşnetul fustelor, învăluindu-se de colo, colo. Amurgise. Vreascurile ardeau vesele în vatra de piatră. Prin ochetele de geam, omăturile îşi aruncau strălucirile rubinii, poleindu-i

chivăra şi platoşa, atîrnate la locul lor dintotdeauna. Noaptea, care pipăia poalele codrilor cu degetele eî negre, l-a trezit, înviorîndu-l. Acum se apropie marile şi tainicele ceasuri ale firii. A tras cu urechea. Încet, încet, a desprins toate glasurile pe care le ascultase o viață, fără să-nțeleagă ca acum adîncimea şi frumusețea lor. Şi-a ridicat sprîncenele, proptindu-şi spinarea de şa. Radu îi ascultase toate poruncile.

Îl culcase pe blana de urs, cu umărul teafăr spre foc. La picioare, pe o tohoarcă, priponit de gît cu un lanț scurt, stătea ceauş Haviz. Se întorsese cu fața către răsărit şi se ruga, bătîndu-şi fruntea de pămînt. Cneazul nu l-a tulburat. Vreascurile îşi ridicau şi-şi scădeau lumina, aruncîndu-şi umbrele pe bîrnele pereților. Scîrțîit de firiz. Topoare repezite în butuci. Aici, nu prea departe, o bardă muşcînd din lemn. Nu poate fi decît la Tătucu. Îi face racla. O vacă a mugit prelung. S-au auzit oile behăind. Apoi, un răsuflet de vînt a şuşuit în cetinele brazilor de sub cerdac. Linişte. Atît de cuprinzătoare, încît şi-a auzit inima, zvîcnindu-i rar şi ostenit. Peste Cremenari se lăsase noaptea. Cneazul şi-a pipăit picioarele. Se răciseră pînă sub genunchi. Şi-a clătinat pletele, ridicînd din umeri.

...Tîrziu, de la Ancuța a ieşit Ulmeşoaia. A rămas în prag, cu mîna uscată la gură, privindu-l speriată.

— Ei? a icnit cneazul.

— Încă nu! a răspuns şoptit bătrîna.

— Cînd?

— Poate mîine noapte!

Ghețea s-a lăsat să cadă pe blana de urs. Ulmeşoaia a îngenunchiat lîngă el. I-a luat mîna mare, latră şi numai vine, sărutîndu-i-o cu evlavie.

— Mi s-au răcit picioarele, Ulmeşoaie! spuse limpede

cneazul.

— Să-l reped pe popa Athanasie? icni văduva.

Bătrînul a făcut ochi mari, apoi s-a burzuluit în barbă:

— Hei, babuşco! Mă şi socoți mort? Iote la ea? Aşteptai o viață să-mi văd nepotul, şi ea de colo?... Ulmeşoaio, Ulmeşoaio, păcat de tine că te-ai sfrijit aşa, altfel ți-aş fi arătat eu ce pot.

— Cneazule! se ruşină muierea. Nu vorbi cu păcat...

— Ce să nu vorbesc cu păcat? Mă lăsați lihnit de foame şi ars de sete?! Scoală-te, coțofană bătrînă, şi dă-mi să îmbuc ceva. Poftesc rachiu de-o sută de ani! Poftesc să-mi văd nora!

Cneazul făcea un tărăboi de parcă păliseră tătarii. Lelea Gafița a dat buzna, luîndu-l în spăngi:

— Taci, tartore, că-ți buie sîngele din rană! Abia ți-am spălat-o cu pojarniță fiartă în uleiuri, şi tu! ?...

— Cu pojarniță, zici? se îmbună cneazul. Atunci neapărat se cuvine să mă spăl pe dinăuntru cu rachiu. Radule!

— Aici-s, tată!

Căpitanul avea ochii cercuiți vînăt şi căzuți în fundul capului.

— Ajută-mă! Dă-mi bîta!

— Taică!

— Taci!

Femeile au înlemnit cu mîinile subsuoară. Cneazul şi-a petrecut stînga pe după umerii lui Radu. Vinele de pe frunte i se umflaseră ca nişte funii. S-au opintit amîndoi.

— Mă trage pămîntul, gîfîi novacul, lac de apă, punîndu-se pe picioare.

Atunci au intrat părintele Athanasie şi vânătorii Costa Ursu cu Iosif Veveriță.

— De ce mă pîndeşti, părinte? se oțărî cneazul. Nu-mi

duce grija. Încă nu mă spovedesc. Mai am treabă...

— Of, of, cneazule, cneazule! Numai nefăcute ai săvîrşit, de cînd te ştiu!

Costa Ursu l-a cuprins pe bătrîn pe după mijloc. Dincolo, între aşternuturile umede, Ancuța adormise sleită. I se vedea un picior ieşit de sub țol. Cneazul a întins mîna, acoperind-o grijuliu. Lumina opaițului juca pe fața trasă, dar frumoasă a noră-si. Între sprîncenele îmbinate i se oprise un strop de sudoare. Răsufla adînc. Printre buzele răsfrînte, dințişorii albi străluceau nefiresc. Cîteva fire de păr i se lipiseră de frunte.

— Ancuța moşului, Ancuța! şopti cneazul înduioşat.

Poruncise ospăț. Numai pentru el şi ceauş Haviz. Părintele se dusese acasă. Babele o vegheau pe Ancuța. Radu şi vînătorii erau la staule. A aruncat cîteva vreascuri în foc.

— Mănîncă, ceauş Haviz!

— Mănînc, bre ghiaur, rînji turcul.

Cneazul l-a cercetat pe-ndelete. Pocitania asta scîrnavă a batjocorit-o pe Cătălina? Ciupitul ăsta, arătarea asta cu capul cît un bostan? Şchiopul ăsta? În luptă se arată aprig.

A tras o duşcă. Apoi i-a întins bota.

— Bea să prinzi inimă, ceauş Haviz.!

— Nu scrie la Coran, molfăi turcul răspunsul, sfîşiind carnea de pe un hartan de berbec.

— Da' să batjocoreşti copile scrie?

Glasul cneazului era nespus de asemenea şi de blînd. Din cînd în cînd, îl treceau ape. Rana îl încerca mereu. O simțea în spate ca pe un cui înroşit.

— Fac ce vreau şi nu-mi ții tu socoteală, ghiaure! *Cin-ghbiane!* Neam de scripcari!

— De data asta îți țin!

— Ai să plăteşti mişelia. Pe barba profetului! Blestematul Michali... scrîşni în măsele, aruncînd osul şi întinzîndu-se spre cneaz. Lanțul cu care era legat de gît a zornăit scurt.

— O mie de galbeni! şuieră turcul.

Cneazul a rămas de piatră,

— Trei mii!

Linişte.

— Cinci mii!

Broboane de sudoare îi curgeau pe țeasta rasă. Ochii îi ieşiseră din orbite.

— Opt mii!

Gîfîia. S-a ridicat în genunchi.

— Zece mii!

Jeraticul scînteia sîngeriu. Vidra scheuna prin somn.

— Nici un galben, ceauş Haviz! Viața!

Turcul şi-a schimonosit fața într-un rînjet strîmb şi rău.

— Vreau să mă lupt cu porcul de fecioru-tu!

— Ai să te lupți, da' cu cine-ți poruncesc eu!

— Ți-e frică? Nu eşti decît un rob. Ai să mori sub bici, şacal bătrîn.

— Amarnică-i trezia robilor, ceauş Haviz!

— Aveți să plătiți!

— Am plătit destul! Acum e rîndul vostru.

Ceauş Haviz a ridicat din umeri. Cneazul s-a simțit ostenit. E oştean bătrîn şi ştie că rana otrăvită de plumb o să-l doboare. Semnele sfîrşitului şi-au înfipt ghearele în tot trupul. Le simte fierbinți în umeri şi reci, de gheață, în picioare. La drept vorbind, e şi tare trudit. Atîția şi atîția ani, atîtea şi atîtea zile în care se hălăduise în toate vînturile. Cînd a auzit paşii lui Radu urcînd treptele

cerdacului, a tresărit, întorcîndu-se spre Flaviz.

— Ți-a venit vremea, turcule! şopti el cu glas înfierbîntat.

...Noaptea cuprinsese văile Cremenarilor. Peste crestele de la Izvorul Lupilor, luna revărsa belşug de argint. Umbrele brazilor se-ntindeau nemăsurat de lungi, vrîstînd tăpşanul care strălucea ca-n vis. Firea dormea în măreția straiului de omăt, nemărginită, necuprinsă, înghețată şi bătrînă ca însăşi veacurile. Munții gătiți cu platoşe poleite spărgeau hăurile, rezemîndu-şi frunțile de piatra pe umărul înstelat ai cerului. Se auzeau, gorunii trosnind de ger.

Înfofolit în tohoarcă, bătrînul Ghețea nu se mai sătura de privelişte. Alături, legat de parmalîc, ceauş Haviz privea pierdut desişul întunecat al brazilor. O oaie a behăit slab.

— Gata? icni cneazul.

— Gata, domnia ta! răspunse gros Costa Ursu,

Bătrînul şi-a ațintit ochii pe coamele vălurite ale codrilor.

Deslușea în liniştea de gheață a firii glasuri tainice, care vesteau umbletul jivinelor sub scutul nopții. Acolo, nu prea departe, în văgăunile nepătrunse ale muntelui, şi-au făcut sălaş lupoaicele. An de an au puiat, an de an se strîng în haite, de cum se aştern întîiele omături. Le vede adulmecînd cu nările umede şi frămîntîndu-se sub cetini, cu ochii sticlind.

— Radule, adu-mi oala cea veche de aulit!

— Îndată, taică!

Cneazul a luat oala din mîinile căpitanului, arătîndu-i-o lui Haviz.

— Ştii ce-i asta, turcule?

— Vrun hîrb din care te îmbeți, bre ghiaur l

Bătrînul a rîs încetişor.

— De data asta ai greşit, ceauş Haviz! Amarnic ai greşit? Au să vină? se plecă el peste parmalîc.

— Dacă-i chemi domnia ta, negreşit au să vină, răspunse Iosif Veveriță.

Cneazul şi-a potrivit ulcica la gură. A tras aer, stăpînindu-şi durerea din bojoci, apoi a slobozit în necuprinsul nopții un urlet prelung de chemare. Urletul s-a izbit de Izvorul Lupilor, s-a rostogolit peste luncă şi peste casele în care se făcea priveghi, a răspuns din Dealul Caprelor în Dealul Bisericii, apoi s-a topit în întunecimile alburii ale Văii Brazilor. Cei din jur s-au înfiorat. Departe, a chelălăit speriat un cîine. Haviz îl privea pe cneaz cu balele curgîndu-i din gură. Bătrînul şi-a plecat urechea spre codru. Tîrziu, abia desluşit, i-a răspuns alt urlet. Nesățios. Înfometat. Neliniştit.

— Auzi, ceauş Haviz? şopti cneazul.

— Ce să aud? bolborosi turcul.

— Lupii!

Luna săltase dincolo de creste, prefirîndu-se peste omături în străluciri de giulgiu...

...Costa Ursu îl înşfăcase pe Haviz la subsuoară. Radu Ghețea ducea iataganele, lanțul şi o piedică de fier. Iosif Veveriță, oaia. Turcul se zbătea cu furie, încercînd să-l muşte pe Costa Ursu de beregată. Amenința şi blestema, chemînd asupra ghiaurilor toate trăsnetele lui Allah. Cînd au ajuns sub cetini, Haviz a-nceput să se milogească:

— Allah vede şi aude ce-ți spun, *o, zahid*[1]*! Koran haki itciun*[2]*!* îți dau toate averile mele. Am să-ți fiu rob, pe

---

[1] O,părinte!

[2] Pe adevăratul Coran!

viață!

Milă!... Milă!...

— Dar tu de cine ai avut milă, ceauş Haviz?! întrebă cneazul, încercînd să se ridice în picioare. Brazii şi-au clătinat vîrfurile, înfiorați de-o aripă de vînt, apoi au rămas în aceeaşi măreață nemişcare... Du-te, viteazule! Ai fost lup cu cei mai slabi decît tine... Bate-te acum cu lupii.

Paşii moşnenilor scîrțîiau acum departe, dincolo de urlătoare. Aerul înghețat i-a găurit bojocii, ca un roi de săgeți.

Cneazul s-a opintit într-o tuse care-i sfîşia măruntaiele. Iarăşi l-a năpădit sîngele pe gură. Şi-a tras tohoarca peste obraz.

Ochii îi sclipeau arşi de fierbinți. Şoptea într-una în barba:

— Legea codrului, ceauş Haviz!... Lege de sînge pentru voi!... Du-te! Du-te!

La o vreme s-a auzit bătaia seacă a săcurii cu care vînătorii priponeau lanțul de-un gorun. Behăitul jalnic al oii înjunghiate. Apoi iarăşi paşii scîrțîind pe zăpadă. Vînătorii s-au întors în cerdac. A răsunat un tocăit repede şi îndesat.

— Vrea să taie gorunul, şopti Veveriță.

Cneazul a ridicat pentru a doua oară oala de aulit la gură.

Urletele haitelor i-au răspuns din ce în ce mai aproape. Dincolo de brădet, pe-o creastă de țanc, a sărit o jivină. S-a aşezat pe fund, ridicîndu-şi botul spre lună. A fost o chemare a morții. Caii se frămîntau în grajd. Dinspre Izvorul Lupilor s-au rostogolit rîsete gîlgîite frînt. Un cîntec aspru, fornăit pe nas. Iarăşi rîsete. Un strigăt de neom şi fulgerul scurt al iataganelor. Sub licărul luminii

de argint, în albeața strălucitoare a omătului de pe creastă, moşnenii au văzut o mogîldeață scundă țopăind şchiopătat.

— I-a luat Dumnezeu mințile, rosti răguşit Radu Ghețea.

— Aşa cum i le-a luat şi Cătălinei, căpitane, răspunse netulburat cneazul.

Peste Izvorul Lupilor se țesuse din nou liniştea măreață a nopții de iarnă. Dinspre văi se ridicau cețuri subțiri şi străvezii. Umbrele brazilor se mutaseră peste casă. Tăpşanul strălucea moale, ca o maramă de borangic țesută cu mărgăritare. Împăcat cu sine însuşi şi cu datorințele lui față de cei morți, cneazul a-nțeles că se apropie de asfințit. S-a-ndurerat la gîndul că nu mai putea trage paloşul întru slava slobozeniei, acum cînd măria sa i-a poruncit să se întoarcă la oaste. Dar iată că din adîncurile tainice ale nopții se desluşesc alte glasuri şi alte porunci...

— Vin şi eu! Vin şi eu... şopti bătrînul în barbă, privind spre Dealul Bisericii, acolo unde-l aşteptau ceilalți Ghețuleşti.

2

Toate cîte se-ntîmplaseră în vremea de pe urmă izbiseră în Radu Ghețea, răscolindu-l pînă-n adîncurile cele mai nebănuite. Stătea pe laviță, cu fața în pumni. Cneazul răsufla greu şi şuierat. Prin somn o striga pe Cătălina. Apoi bolborosea vorbe ne-nțelese. Scrîşnea şi se apuca de taifas cu Dănuț. De dincolo, auzea gemetele Ancuței. Prin ochete intra un mănunchi de raze. Jeraticul abia mai clipea în vatră. A ieşit afară.

Luna se gătea să apună. Luceafărul de dimineață

stăpînea bolta. Gerul i-a lipit nările. Cîteva luminițe pierdute parcă sub livezi, îi arătau casele unde se făcea priveghi. Au semănat drumurile cu purcoaie de capete. Vasile s-a sălbăticit. Ancuța o să nască. Cneazul trage să moară. Părelnică liniște! Toată măreția ta de gheață, îndepărtată şi neomenească, toată nefireasca ta pace ascund dedesubt, aici jos pe pămînt, zbuciumul unei lumi care-şi caută împlinirea.

— Radule! Glasul cneazului e limpede.

— Îndată!

Bătrînul îi pipăie mîna, umerii, obrajii, stăruind îndelung cu degetele umede şi fierbinți. Într-un tîrziu:

— Mai e pînă la ziuă?

— Vreo două ceasuri...

— Mult! Şi-a potrivit trupul uriaş, trăgîndu-şi tohoarca pe piept: M-am răcit pînă la şolduri! Ce face Ancuța?

— Doarme!

Răsufletul şuierat şi opintit al cneazului, cel dureros al Ancuței l-au învăluit ca-ntr-o platoşă. A stat treaz, cu ceafa rezemată de zid, pînă-n zori.

...Ziua s-a scurs împietrită, bolovănoasă, nesfîrşită. Cneazul se lupta din răsputeri cu moartea. Începuseră să-i învinețească rădăcinile unghiilor. Barba i se răvăşise pe piept. Sub cerdac, moşnenii aşteptau cu cuşmele în mînă. Se mai repezeau pe-acasă, apoi iar se-ntorceau. Părintele Athanasie îşi pregătise patrafirul şi grijania. A vrut să-i slujească sfîntul maslu, dar cneazul a deschis ochii, mustrîndu-l:

— Îți arde de, maslu, părinte?! Parcă ai să mă mai întorci din pămînt? Îl şi simt cum mi s-a lipit de picioare... S-a hodinit, gîfiind. Apoi: Găteşte-te de botez!

Pe la asfințit, bătrînul îşi încordase toată ființa, ascultînd zgomotele de alături. A poftit să i se pună şaua

sub şale, să poată sta în capul oaselor.

— Radule, ridică-mi sprîncenele, şuieră el.

Căpitanul i-a îndeplinit porunca. Începuseră chinurile facerii. Se auzeau şoaptele muierilor, foşnetul fustelor, găleţile de apă mutate de colo, colo. Strigătele sfîşietoare ale Ancuţei.

Radu îşi vîrîse degetele în urechi. Pe faţa cneazului se aşternuse o lumină de nesfîrşită tihnă şi bunătate. Zîmbea.

— Nerodule! şuşoti el. Ancuţa-i voinică! Adu-mi nepotul.

Părintele aprinsese lumînarea.

— Să te spovedesc, fiule! îngînă bătrînul, cu lacrămi în ochi.

— După, după... şuieră cneazul. Dănuţ!... Dănuţ!

Vremea-şi oprise curgerea. Apăsa asupra celor din odaie ca o stîncă gata să se rostogolească şi să măture totul din cale.

Părintele îşi ridicase mîinile uscate spre uşa în spatele căreia se înfăptuia marea taină a vieţii, într-o rugă mută şi neputincioasă. Un orăcăit gros, năvalnic, bărbătesc a rupt zăporul timpului şi clipele şi-au urmat calea, cu aceeaşi grabă ca şi-nainte, apropiind un soroc şi întărind un început.

Apa din copaie a plescăit, bătută vîrtos cu picioruşele.

Cneazul Ghe̦a a răsuflat adînc. S-a încordat din toate puterile. Pletele albe îi căzuseră pe obraz. Îşi sprijinise palmele în podele, încercînd să se ridice. Uşa s-a deschis şi Ulmeşoaia a intrat îmbujorată şi sfioasă ca o fată. Aducea un fecior dolofan, cu burta roşie, pletos şi numai dungi de grăsime. Ţîncul ivea buzele rumene şi se bosumflase de tot. Vădana i l-a închinat cneazului...

— Ţine-mă, Radule! a poruncit vişanul. Şi-a desfăcut

palmele late, cu degetele ca rădăcinile, luînd copilul cu nespusă sfială şi gingăşie. L-a privit îndelung, fără să se sature: Ah, Dănuțul moşului, Dănuț! Cum mai semeni tu cu moşul. Bolborosea în neştire. L-a sărutat pe pîntec. S-a opintit, ridicîndu-l în sus.

Broscoiul a gîrîit din guşă.

— În grindă... Cît bradul să crească!... Ca livada să-nflorească!

Un izbuc de sînge l-a năpădit pe gură. Ulmeşoaia i-a luat copilul. Părintele l-a culcat pe spate, vîrîndu-i lumînarea între degete. Radu i-a aşezat pletele, îngenunchindu-i la căpătîi.

Trupul cneazului nu se supunea morții. Lumînarea arsese pe jumătate, închegîndu-şi lacrămile de ceară pe degetele bătrîne, cu unghiile vinete, şi el încă mai răsufla. Soarele asfințea dincolo de Dealul Bisericii, într-o mare de sînge.

— Deschide uşa, Radule! şopti Ghețea.

A năvălit un val de aer rece, fluturînd lumina sfioasă a lumînării.

— Ropote!... Ropote!... Cătălină!... Un abur uşor îi învăluia privirile. Albastrul limpede al ochilor începuse să i se împîclească. Aproape nu i se mai auzea răsufletul. Fața i se împietrise într-o seninătate a lumilor de dincolo. S-a mai întors o dată din drumul pe care pornise, poruncind aşa cum poruncise dintotdeauna: Să tai tufarii din creastă... Să văd... țara!

Apoi, abia mişcîndu-şi buzele: Radule!

Căpitanul şi-a plecat urechea aproape de gura aspră, neînduplecată.

— Brazda şi paloşul, băiete! Brazda şi paloşul! Trec pragul liniştii... Lasați-mă singur... Deschisese ochii nespus de mari, ațintindu-şi privirea pe vîrfurile de

flacără ale brazilor din tăpşan...

Cînd s-au întors, l-au găsit țapăn, cu capul uşor plecat pe-un umăr, cu fața tăiată în stîncă. Soarele scăpătase. Lumina roşiatică a apusului îi învăluia fruntea într-un abur rubiniu.

Lumînarea ajunsese la capăt, abia licărind, ca o nădejde îndepărtată, venită de pe alt tărîm.

★

...Trei seri la rînd au sunat buciumele din Cremenari. Mai ales s-a auzit tînga înfiorată şi melodioasă a lui Costa Ursu.

Chemările au răscolit munții, din sat în sat, din țanc în țanc, din pripor în pripor. Le-au răspuns dangăte de clopote şi glas slobozit din corn de zimbru. Vestea morții novacului din Cremenari a bătut în porțile de cremene, pătrunzînd pe sub streşinile de omăt ale codrilor, pînă-n cuiburile de plăieşi spînzurate la cumpăna apelor. Călăreți îmbrăcați în cojoace au început să coboare, şir după şir, potecile Cremenarilor. Aceştia erau vînătorii de la plaiuri. Din vale, au urcat săniile delurenilor. Oamenii au tras pe la nemoteniile de sînge sau de suflet. A treia zi, şase hotnogi din şase sate au ridicat năsălia pe care stătea împietrit novacul, scoțînd-o în tăpşan. Călăreții din Cremenari îşi lăcrămaseră caii, frecîndu-i la ochi cu foi de ceapă. În fața convoiului călărea Tocsabă. Ducea sulița mortului. Pe suliță era legat, cu straja în jos, paloşul. Paloşul înfricoşător, care de atîtea ori se ridicase năprasnic întru slava slobozeniei şi întru cinstea pămîntenilor. Fulger, tovarăş nedespărțit de lupte, înşeuat de război, mergea în urma năsăliei, adulmecîndu-şi stăpînul. Radu Ghețea păşea ca-n vis. Îşi

trecea privirile de la fața împietrită a cneazului, la obrazurile încrîncenate ale moşnenilor şi de acolo la paloşul tătîne-su, care se clătina greoi, ca şi cînd s-ar fi cerut stăpînit. I se născuse fecior dolofan şi plin de viață. Ancuța începuse să se-ntremeze.

Moşnenii cătau la el pe sub tuful sprîncenelor, prețăluindu-l. Cînd se uitau la cel răposat, oftau din greu. Zarea începuse să se-ntunece, sub năvala unor turme de nouri, cu coarnele cît Negoiul. Se-ncropise un vîntişor de gheață. Flamurile de la sulițele moşnenilor fluturau. Fluturau şi coamele cailor, şi pletele moşnenilor. Țintirimul i-a primit tăcut, gîrbovit sub omături. Pe creastă, acolo unde se vedea lutul proaspăt scos din gropnița cneazului, muierile se-nşiruiseră ca un cîrd de ciori. În caucul palmelor adăposteau lumînări. Părintele începuse să cădelnițeze. Radu Ghețea se simțea străin de toate cîte se-ntîmplau în fața lui. I se-nchegaseră mințile. Nu-l vedea altfel pe cneaz decît aşa cum a trecut dincolo, cu ochii mari, deschişi, ațintiți peste crestele satului, în vîlvorile asfințitului. A murit cum a trăit. Singur, împătimat de dragostea către vatra strămoşească, cu sufletul cioplit în stei, neînduplecat. O dată cu el a murit şi ceva din frumusețea aspră a locurilor, ceva din sălbăticia înțeleaptă a Argeşului, ceva din mireasma Văii Brazilor şi din lărgimea necuprinsă a plaiului Loviştei. Radu Ghețea o simțea nemaipomenit de limpede. Cine va mai putea suna în cornul de zimbru, aşa cum suna cneazul? Cine se va mai ivi pe sprînceana de stîncă de deasupra poienii, crescut parcă din ea, cu pletele şi barba poleite de soare, cu glasul ca un detunet al furtunilor?! A rămas singur! Nu mai sînt umerii de uriaş, pe care să se sprijine moşneşimea Pădurețului, nici mîinile voinice care să înnoade şi deznoade baierele

vremii şi ale vieții. Clopotul bătea rar, înduioşat, bătrîneşte, amestecîndu-şi dangătele cu tînga buciumelor. Marea de valuri plumburii şi zdrențuite a norilor se-nchisese peste Cremenari, astupînd zarea cu scamă cenuşie. Începuse să ningă. Lin, liniştit, leneş.

— Cneazul îşi ține sprîncenele încruntate, şopti un moşnean din spatele căpitanului.

— Se cheamă că s-a pristăvit cu gîndul la zilele de-or veni şi la războaiele de le-om mai bate, răspunse altul.

Părintele Athanasie cînta nespus de duios, cu glasul înecat în lacrimi, molitva de dezlegare:

— „Dumnezeul duhurilor şi a tot trupul”...

Radu Ghețea o asculta îngenuncheat, cu fruntea rezemată de raclă... I-a sărutat mîna şi i-a tras obrăzarul de pînză peste față. Cîțiva moşneni au bătut capacul raclei. Loviturile teslelor îi răsunau în inimă. L-au coborît, opintindu-se din greu la frîngliii. Plîngînd, părintele Athanasie a picurat untdelemnul şi vinul. Apoi, cu mîini tremurătoare, a zvîrlit întîia lopată de țărnă, împrăştiind-o în cruce. Căpitanul a luat lutul în amîndoi pumnii. I se părea că ridică un munte, atît era de greu. Pămînt, pămînt binecuvîntat, pămînt roditor, pămînt dospit cu sînge. Pămînt din vatra satului, pămînt din moşia sfîntă a țării...

— Brazdă din brazda pentru care ți-ai pus viața, taică... şopti el, lăsîndu-l să cadă peste raclă. De paloş, mă jur pe groapa ta, să fiu vrednic... Apoi tare: Fie-ți țărna uşoară!

— Fie-ți țărna uşoară, cneazule! au întărit ca un ecou moşnenii. Erau oşteni şi vînători încercați, dar n-a fost unul să nu-şi şteargă colțul ochilor cu mîneca. Tocsabă a coborît paloşul de pe suliță. Pîrgarii Miroslav şi Soare i-au sărutat straja. I-a sărutat-o şi părintele Athanasie.

Abia putîndu-l duce, i l-au întins lui Gheţea cel mic. Căpitanul l-a primit în genunchi. Apoi l-a apucat cu amîndouă mîinile, ridicîndu-l deasupra capului.

— Să trăieşti, domnia ta, cneazule Gheţea! au strigat plăieşii într-un glas.

La picioare i se căscau marginile zimţuite ale gropii, cu rădăcinile tufarilor tăiate de sape, spînzurînd deasupra raclei. Iată că din adîncimile veacurilor, moşii şi strămoşii, care-şi amestecaseră oasele cu pulberea, l-au hărăzit pe el să fie semn viu pentru hălăduirea întru viaţa veşnică a pămîntenilor acestor meleaguri. Nu poate fi trist, nici sfîşiat. Cneazul a trecut spre asfinţit. N-a murit... Ce dacă peste raclă cad tot mai des bulgări de lut? Ce dacă nu se mai vede din ea decît un colţ abia geluit? Ce dacă moşnenii se-nchină în faţa ei? Iată că i se închină şi lui, celui viu, ca apoi să se topească în depărtările încenuşite, trecînd printre alte cruci de moşneni şi de moşnence, semne ale moştenirii acestui olat, venite de la un început pierdut în negura vremilor... Ţintirimul rămăsese gol. Peste muşuroiul de lut, crescut deasupra gropniţei, fulgii de zăpadă se aşezau spornic. O bătrînă, poate Ulmeşoaia, a-ngenuncheat lîngă cruce, tocmind cu mîini zbîrcite oala de lut în care ardea lumînarea... Ninsoarea se-ndesise. Nu se mai vedeau decît crucile Gheţuleştilor. Aveau crucile astea ceva nespus de blînd şi de bătrînesc în ele, ceva nespus de cuvios şi de apropiat.

Căpitanul şi-a ridicat fruntea. Fulgii îi mîngîiau obrajii.

I se aninau în gene, în barbă şi-n mustăţi. A închis ochii. A chemat din adîncul inimii primăvara. Sorocul cînd au să pocnească mugurii, cînd au să se pornească zăpoarele, cînd au să se ridice florile, iar austrul are să mîngîie crengile subţiri ale mesteacănului. Atunci are să

vină aici, să audă bondarii şi să stea de vorbă cu înțelepciunea celor răposați. În amurg, au să treacă cocoarele. Plugurile au să răstoarne brazdă fumegîndă, caldă, reavănă şi plină de must. Dănuț are să meargă de-a buşelea prin tăpşan. Se va speria de melci şi de cocoşi. Mieii au să i se para zimbrii. Iar el are să-ntîlnească ceasul mare al reîntoarcerii. Aşa cum spunea diacul Nathanail, nu mai departe decît în vremea cînd vişinii îşi scuturau poala înfloritã, ningîndu-le pletele, aidoma ninsorii de astăzi... Va fi o întoarcere spre cele ale vieții de fiecare zi. Clipa pe care-o trăieşte acum e clipa cînd i se limpezesc mințile şi cînd înțelege rosturile din-totdeauna ale firii şi ale omenilor.

Să moşteneşti de la cei vechi, să întregeşti moştenirea şi s-o treci urmaşilor sporită şi adăugită, să simți cum cîntă-n tine glasurile care-au răzbătut din veac în veac, din tată-n fiu, şi să urci poteca vieții tale slobod, neînfricat, neîncovoiat, cu fruntea în vînt şi cugetul împăcat, aşa fel încît la-mplinirea sorocului să treci pragul liniştilor cu ochii mari deschişi asupra asfințitului, iată care i se pare învățătura acestei clipe grele, cînd cerul a coborît deasupra Cremenarilor, potopindu-l sub lințoiul alb al fulgilor, şi cînd pe crucea proaspăt geluită a cneazului s-a aşternut întîiul strat de omăt.

CARTEA A ȘAPTEA

PALOȘUL

Călugăreni! Termopile al Românilor!
Cîte inimi nu tresar la suvenirea ta!
Cîte suflete nu aprinzi!
Cîte braţe nu armezi!
Cînd Românul şi-a pierde de tot credinţa,
cînd orice schinteie de patriotism s-ar stinge
în inima lui, numele tău singur ar fi
în stare să-l ridice, să-l entuziasmeze şi
să-l facă a muri, luptîndu-se, sau a triumfa.

N. BALCESCU

I

1

Noaptea de august era înaltă, senină şi înmiresmată. Duminica înmulţirii pîinilor sfîrşea în sclipetul lunei pe undele grele şi lucii ale Dunării. Ascuns între nişte sălcii, chiar pe malul apei, Radu Ghețea privea dincolo, pe malul bulgăresc, unde ardeau miile şi miile de focuri ale taberei turceşti. Mirosea a mîl, a cătină, a mătreaţă de apă şi a stuf putrezit. În schela Rusciukului se legănau negre şi mătăhăloase galioanele şi caicele împărăteşti. Şeici uşoare, cu cîte şase lopătari, brăzdau faţa de aur a fluviului, păzind spinarea de balaur cenuşiu a podului, întins pînă-n ostrovul Sîn-Giorgiului. La pupa ardeau masalale, clipind somnoros. În lumina lor, stropii dezlipiţi de pe lopeţi păreau boabe de mărgăritar.

Se auzeau limpede poruncile cîrmacilor şi scîrţîitul

babalelor.

Mîine, podul are să ajungă la Giurgiu. O lună-ntreagă i-au ținut pe păgîni dincolo, arzîndu-le lotcile şi grinzile, înecîndu-le galioanele, o lună-ntreagă, zi şi noapte, au trăit prin papură ca vidrele, au trecut apa cu legături de stuf legate subsuoară şi cu burdufe din piele de bivol, o lună-ntreagă s-au bătut pe viață şi pe moarte, agățați de Dunăre, ca de poalele maicii... S-au ivit viteji noi, ca popa Stoica din Fărcaşele Romanațiului. Popa Stoica poartă comănac cu fundul de oțel, rantie şi peste rantie, platoşă. În stînga ține o cruce înfricoşată, în dreapta, paloş, la brîu, pistoale.

A ars Nicopolul, a tăiat mulțime de păgîni sau i-a miruit cu crucea, a tăiat şi el, cu frații săi, au tăiat Buzeştii, mai presus de toți a tăiat măria sa, iar oştile, oştile au pustiit Bulgaria pînă-n poalele munților... Dar iată că s-a mîniat împărăția şi varsă peste țară potop şi urgie de ienicerime şi spahii...

I s-a pus un nod în gît... Dunăre, Dunăre, măicuța noastră, de ce ne laşi, Dunăre? De ce nu-ți umfli talazurile, de ce nu-ți arcuieşti spinarea, de ce nu înghiți podul, de ce nu-ți reverşi apele peste taberele lui Sinan, de ce nu ne mîntuieşti?!

N-am pătimit destul, nu zac oştenii noştri în patru vînturi, nu ne-am scurs sîngele picur cu picur să te slobozim din încleştarea păgînului, că te auzeam pînă-n Cremenari cum gemeai de obidă, nu te iubim şi nu ne iubeşti, nu tu alinți luncile cu blîndețea apelor tale, nu tu hrăneşti pescarii, monastirile şi pe vodă, nu tu ai purtat galioanele lumii cu pîntecele doldora de belşugul pămînturilor noastre?! Şi-a simțit genele umede.

Bătrîna Dunăre curgea domol mai departe, poleită de luna nouă, murmurînd în maluri cine ştie ce taină şi

izbindu-se cu un fîşîit gîlgîit de pintenul lotcilor, pe care era durat podul.

Colo, la o zvîrlitură de săgeată, s-a ivit o mogîldeață, care se bălăngănea pe luciul apei. Se apropie. Uşor, ca o pasăre.

Radu Ghețea şi-a scos pistoalele. Zgomotul cocoaşelor a răsunat sec. Mogîldeața a ridicat o mînă de om. Peste cîteva clipe s-a auzit gîfîitul greu al înotătorului. A intrat în umbra sălciilor.

— Aici! porunci Ghețea, gata să tragă.

Din cîteva zvîcuri grele, omul a ieşit pe mal, cu apa şiroind dintr-o pereche de şalvari verzi şi din mustățile ciupelite. Încolo era gol, desculț, ras în cap şi la brîu purta hanger.

— Jupîn Răzbici?! se minună Radu Ghețea.

— El, căpitane! rînji ostenit curteanul. Du-mă la măria sa!

— Îndată!

Căpitanul a croncănit de două ori. S-au auzit paşi furişați printre trestii.

— Ulmeşule, veghează în locul meu, îi şopti căpitanul, flăcăului. Apoi, urmat de Răzbici, se cufundă în lăstărişul des, care crescuse de-a valma cu brusturii, mai sus de ruinele tîrgului. Peste canafurile smocurilor de papură, luna se ridica uşor spre crucea nopții. Uraniscul se boltea peste lume, suflat cu aşchii de diamant.

★

Cortul lui Mihai era ascuns într-o rîpă, năpădită de răchitiş împletit cu iederă. Îl vegheau patru copii de casă, cu pistoalele gata de tras. La răstimpuri, vătaful Simion îi da tîrcoale, adulmecînd spre toate zările. Bodogănea, îşi

clătina capul şi se aşeza turceşte în faţa perdelei de la intrare, trăgînd cu urechea la zgomotele nopţii.

Voievodul îi poruncise lui Ghețea să rămînă. Încălțat, cu cămaşa de mătase desfăcută la gît, cu capul gol, îl asculta pe Răzbici, trîntit pe o pătură de camelot. I se vedea pieptul păros şi vînjos. Lumina făcliei cădea pe țeasta rasă a curteanului.

Mihai a zîmbit.

— Te făcuşi turc, Răzbiciule?!

— Mă făcui, măria-ta! Altfel nu era chip să răzbat în tabără. Ieri, Hasan Paşa a prins nişte sîrbi de voiau să treacă la măria-ta. Le-a tăiat capetele şi, după ce şi le-a legat de şa, s-a făloşit prin toată urdia.

— Şi Sinan?

Răzbici s-a înfăşurat mai bine în dulama pe care i-o dăduse Simion, lăsîndu-şi capul în piept.

— Haide! îl îmbie voievodul. Nici nu mă sperii, nici nu mă mînii. Atît că mă doare, jupîne Răzbici! Amarnic şi cumplit mă doare...

Răzbici a îngenuncheat, sărutîndu-i mîna. Apoi, cu lacrimi în ochi:

— Măria-ta, azi după-amiază trecură Dunărea pe la Taban ca la două mii de spahii. Vor să te ia pe la spate, doamne.

Mihai a tresărit, apoi şi-a muşcat buzele, stăpînindu-se.

— Pe la Taban, zici? întrebă el răguşit.

— Pe acolo, doamne! Cum am aflat, am aşteptat noaptea, şi iată-mă! Mi-era...

— Te temeai pentru viaţa mea, Răzbiciule?!

— Mă temeam, măria-ta! îngînă curteanul.

Voievodul a zîmbit, clătinîndu-şi capul. S-a făcut

linişte.

Şi-a scos un inel din deget şi, fără o vorbă, i l-a întins iscoadei. A rămas multă vreme cu ochii aţintiţi în vîrful cortului, cu mîinile încrucişate sub ceafă. A oftat dureros, apoi a poftit să afle tot ce se-ntîmplă dincolo...

...Rămăsese singur, cu măria sa. Torţa fumega în creanga ei de fier. Dintr-o săritură, Mihai a fost în picioare. Şi-a tras coantăşul, şi-a pus gugiumanul şi, după ce şi-a smuls sabia din cuiul bătut în piciorul de lemn al cortului, a ieşit afară.

Gheţea l-a urmat în tăcere. Voievodul s-a-ndreptat spre foişorul pe care i-l ridicaseră oştenii într-o salcie bătrînă şi scorburoasă. Vătaful li se ţinea de urme, ca o umbră.

De sus, privirea îmbrăţişa deopotrivă ruinele cetăţii şi ale tîrgului Giurgiului, ca şi malul bulgăresc, tivit de salba focurilor turceşti. Mihai şi-a încrucişat mîinile la piept. O stea a brazdat perdelele nopţii, stingîndu-se dincolo de crestele negre ale codrului Vlăsiei.

Lui Radu Gheţea i s-a părut că noaptea şi-a închegat în clipa asta toate tainele şi că va fi martor la puterile ascunse ale măriei sale, puteri cu care-l hărăziseră ursitoarele, noroadele ţării şi zodia vitejească sub care se născuse.

— Opt luni v-am spîrcuit, rînji voievodul, ameninţînd focurile cu pumnul. Douăsprezece războaie am bătut şi-n toate douăsprezece v-am dat morţii. Cîinilor fără inimă!... Ah, Sinan! A tăcut, scrîşnind în măsele. S-a întors spre Gheţea, apucîndu-l de umeri: în genunchi, căpitane!... Jură!... Jura!...

Luat din pripă, Radu Gheţea s-a-necat,

— Jur, măria-ta! gîfîi el.

— Credinţă!... Credinţă! gemu voievodul.

Gheţea i-a sărutat mîna. Mihai l-a ridicat de subsuori

şi l-a strîns la piept.

— Uită-te, Ghețeo, uită-te!... Ienicerime, spahiii steagului galben, ai steagului roşu, călăreții de Azia şi de Rum, dundarii, Urdi Alaiul, paşalele împărăției, vizirii, Sinan, sălbaticul Sinan, steagul verde de care vorbi Răzbici, toată urdia, tot Aliotmanul... Şi eu? Eu, Ghețeo?... Jicmond Bator se nunteşte. George Palaticz îmi cercetează vistieria şi mă puricã mai rău decît pe-o slugă. Kir Albertu îşi răsuceşte mustățile şi vrea să-mi poruncească, Dan se linge pe lîngă el, Buzeştii m-au vîndut dietei, m-a vîndut mitropolitul, m-au vîndut cu toții, căpitane... Cu toții! Cu toții!... îl zgîlțîia de umeri. Ochii îi ardeau.

— Oastea şi noroadele nu te-au vîrdut, măria ta! îi răspunse Radu Ghețea. Oastea şi noroadele au sîngerat din belşug, doamne.

— Oastea şi noroadele, oastea şi noroadele... bîigui voievodul. A tras aer în piept, şi-a frecat obrajii şi fruntea, apoi s-a rezemat de-o creangă, mestecînd o coadă amăruie de frunză: Tătarii n-au să se mai pripească la vreo izbire. Sabia de le-o traserăm acu o lună i-a săturat. Căzăcimea le-a pustiit ulusurile. Se aude că tătăroaicele îşi mănîncă pruncii de atîta foamete. Împăratul nemțesc doarme! rîse el. Tot în piepturile noastre s-o sparge furtuna şi de astă dată!

— Să vină, măria-ta!... spuse liniştit Radu Ghețea,

— Vulpoiul bătrîn vrea să mă apuce-n laț?! Stai tu, caiafă ştirbă... Ghețeo!

— Poruncă!...

Mîine-n zori ridici toți privighetorii de pe țărm. Îi înşiri din poştă-n poştă, pe Drumul Olacului, pînă-n vadul Argeşului şi pe drumul Şerpăteştilor, pînă-n Hulubeşti... Să aştepte străjile de spahii, să-i vadă ce putere au şi să

se tragă prin codrii, nevăzuți, pînă la tabăra mare de la Copăceni. Ai din

Drumul Olacului au să dea la Comana peste veghea noastră.

Dacă păgînii urcă şi pe la Comana, atunci să rămînă acolo şi să le astupe podurile de peste Neajlov. Să-i hărțuiască pînă le-or ieşi ochii.

— Aşa am să fac, măria-ta!

Mihai a rămas sprijinit c-un umăr de creangă, cu ochii întredeschişi, într-o nemişcare de piatră. S-ar putea ca asta să fie puterea măriei sale: patima şi frîul patimei. Măria sa e ca o furtună de vară. Se-adună într-o clipă, neagră şi mînioasă, se descarcă înecînd pămîntul, apoi se spulberă în zarea fără margini. El îl iubeşte şi crede-n voievod mai mult decît în Isus Hristos. Racea spunea că pe Isus nu l-a văzut, dar pe măria sa l-a atins cu degetele. L-au atins şi oştile. L-au văzut numai în frunte, numai în foc, numai în pîrjol. Focul şi pîrjolul. Focul şi pîrjolul îl aduce cu sabia, după nopți de frămîntări, ca noaptea asta. De aceea gîndeşte că Racea s-ar putea să aibă dreptate.

— Mîrzea să dea foc la cîteva caice, răsări într-un tîrziu Mihai, coborînd. Mă duc să trag un pui de somn.

Rugurile turceşti se răsfrîngeau în Dunăre, umplîndu-i apele cu sînge...

Mihai se zvîrcolea pe pătura de camelot, negăsindu-şi tihna gîndurilor şi a trupului. Nu-l înspăimîntă urdia, care mîine se va revărsa asupra țării. Pămînturile astea bătrîne, şi codrii, şi apele au mai văzut destule oşti ale semilunei întunecînd zările, dar tot ele le-au îngropat oasele ciugulite de corbi şi îngălbenite de ploi şi de soare.

A buciumat la oastea cea mare, şi iată că la Copăceni noroadele au curs neîncetat, lăsîndu-şi holdele, vetrele şi

muierile, ca la o chemare sfîntă. A cunoscut tăria de cremene a pămîntenilor în războaiele de astă-iarnă. Mai ales la Şerpăteşti, cînd i-a spulberat pe tătari, şi la Rusciuk, cînd a prins oştile turceşti, noaptea, pe gheața Dunării, tăindu-i bicisnicului de Bogdan pofta de Scaun... Abia în pîrjolul bătăliilor s-a dezvăluit sufletul norodului său. Abia acolo a pătruns pînă-n adîncurile acestor pămînteni negri, bărboşi, îndărătnici, dar cumplit de încrîncenați în dragostea lor pătimaşă către moşia țării. Paloşele au gustat din carnea păgînului şi acum sînt însetate după sîngele lui. Iar boierii au văzut că Aliotmanul are căpățîni de tăiat şi iminei care ajung în turul şalvarilor, atunci cînd o rup la fugă. Boierii!... Cîinii fără inimă, mişeii, nevolnicii, hapsînii şi vulpile de boieri. I-a slobozit la Jicmond Bator, să poarte trebile diplomaticeşti ale țării cu cinste şi cu omenie... Iar ei l-au vîndut şi şi-au pus țestele la adăpost, au închinat țara şi domnia după tractate pe care turcii n-au cutezat nici cînd să le ceară şi astea toate numai să le fie lor bine, numai să poată ei strînge osînzi în tihnă. Cinstitul văr Radu Buzescu îl ține pe Dan la cuviincioasă prețuire. Abia i-a murit soția, şi s-a şi încuscrit cu Mihalcea banul! Mare minune dacă banul nu şi-a vîrît coada în primăvară, cînd oştile Mihnei au ars Craiova. Răzbici i-a spus că Ferhat, după pustiirile de astă-iarnă, a zăcut cîteva zile, smulgîndu-şi barba de ciudă şi de neputință. Unchiul Iani s-a turcit, să scape de gîde. Stambulenii nu mai au ce mînca. Prețul la oca de pîine a crescut de cinci ori... Biete țărişoarele astea, mici şi urgisite, de unde vor mai fi avut în ele roadă să-ndestuleze nesătuii lumilor?!

Sultanul îşi duce cadînele în carîtă de aur, lucru nemaivăzut, şi se desfată cu maică-sa, privind din grădinile dezmierdate ale Bosforului focurile de curcubeu

aduse din Țara Kitailor... Şi carnea se vinde la ei cu 16 aşpri oca...

A desfăcut sipețelul de la căpătîiul culcuşului, trăgînd afară un hrisov, întărit cu pecetea Bathoreştilor. L-a desfăcut cu mîini tremurînde, buchind fiecare slovă lătinească, pentru a nu ştiu cîta oară... „*Regnorum Transylvaniae, Moldaviae, Valahiae transalpinae et Sacri Romanii Imperii Princeps*”[1]...

— Copilandru neputincios şi fălos ca un buhai de baltă! scrîşni voievodul, zvîrlind hrisovul cît colo. O să te bat la spate neghiobule!... Amarnic am să te mai bat, pentru sumeția ta prostească...

A ridicat din umeri, apoi aşezîndu-se turceşte a desfăcut charta pe genunchi, cufundîndu-se în semnele desenate cu îndemînare de signorul Mantovani... Va să zică polcovnicii Nalivaico şi Lobodă au pustiit pînă la Cetatea Albă şi la Oblucița... Ştefan Răzvan nu-şi dă țigănia pe față. Se poartă vitejeşte... Din partea ceea, n-are de ce se teme... A ridicat privirea, pierzîndu-şi-o în gol. Kir Albertu are să meargă, sau nu?! Dar boierii?! Şi de nicăieri, nici un ajutor! Poate şi de data asta se va vedea deşertăciunea făgăduielilor pe care le seamănă împărățiile cele mari, ca şi dreptatea care stă în brațele şi-n inimile urgisiților.

2

Răsăritul zilei de 9 august nu învîlvorase încă apele Dunării, cînd din tabăra lui Sinan s-a înălțat spre cerul

[1] Principe al regatului Transilvaniei, Moldovei, Valahiei transalpine şi al Sfîntului Imperiu Roman(este vorba de tratatul din 20 mai 1595, de la Alba Iulia).

sîngeriu chemarea sălbatică a lui Allah, Dumnezeul necruțător, veşnic setos de sînge, veşnic poftitor de războaie. Apoi, caicele şi galioanele din schelă şi-au ridicat pînzele în boarea mijitului de zori, lăsîndu-se de vale ca un cîrd nenumărat de mari lebede negre. Cum au ieşit la larg, s-au înşiruit în formă de unghi, răzleţindu-se spre aripi, în aşa fel încît să atingă ţărmul, învăluind tîrgul şi cetatea Giurgiului. Nu mult după aceea, zece dubasuri pîntecoase s-au mişcat greoaie, cu amîndouă rîndurile de vîsle bătînd undele deodată. Pe punți erau îngrămădiți caii spahiilor. Lumina se-ngîna cu întunericul. Departe, a țipat speriat un pescăruş. Pe deasupra locului unde pîndeau căpitanii Mîrzea şi Ghețea a trecut jos, cu foşnet de aripi, un cîrd de rațe sălbatice. Soarele, care-şi ridicase fruntea peste marginea purpurie a zării, le-a muiat penele în ape de rubin.

Ascunzătoarea pe care-o dibăcise Mîrzea era o mîncătură de cîțiva stînjeni săpată în țărm, adîncă pînă-n brîu, la îmbirarea căreia îşi împleteau ramurile două sălcii tinere. Şase lotci pescăreşti, subțiri şi joase, cu provele încovoiate, stăteau margine lîngă margine, cu lopețile la-ndemînă, cu oamenii chirciți în stufărişul malului. Țînțarii începuseră să bîzîie ascuțit, căutîndu-şi adăpost pe sub frunze. Peste vîrfurile trestiişului, în stînga, se zărea meterezul unui bastion din cetate. Tot în stînga, ca la zece zvîrlituri de săgeată, căpitanii vedeau forfota de pe ostrovul Sîn-Giorgiului. Muselimii începuseră să cioplească grinzile, să dea la apă lotcile şi să întindă odgoanele. Curînd după ce soarele şi-a arătat fața de foc asupra lumii, Dunărea s-a umplut de larma năvălitorilor. Galioanele şi caicele împărăteşti ajunseseră în mijlocul fluviului. În cap plutea din ce în ce mai repede o galeră cu două rînduri de vîsle, pe pînzele căreia erau

zugrăvite semilune roşii, brăzdate de fulgere aurii. La pupa flutura un steag de mătase albastră, tivit cu ciucuri grei de aur.

— Ăsta-i Daud Rheis, spuse Mîrzea, dînd la o parte ramurile sălciilor.

Radu Ghețea a putut auzi scîrțîitul şi pîrîitul lopeților, după cum a văzut şi galiongiul harap de strajă, cocoțat în coşul din vîrful catartului. Ajunsă în sforul apei, galera a cîrmit la babord, îndreptîndu-se spre brațul care despărțea ostrovul de cetate. Pînzele s-au mutat într-un bord, aplecînd-o pe-o coastă, în aceeaşi clipă cîrdul s-a rupt în două. Aripa stîngă a pus provele drept către țărm, aripa dreaptă a urmat căpetenia, coborînd zburătorii şi mînuind cu străşnicie lopețile.

— Făcliile! a poruncit Mîrzea, întorcîndu-şi chipul slăbit spre tigheceni.

Galera lui Daud Rheis se apropiase ca la două sute de paşi, arătîndu-le o coastă neagră, proaspăt călăfătuită, şi chioşcul sub care un bărbat înalt, cu pietrele de la surguci fulgerînd, poruncea ceva cu glas tăios şi aspru.

— Cîte două lotci de corabie, după înțelegere, spuse Mîrzea sărind în apă şi împingînd cu putere barca din față, pe sub pletele sălciilor.

Înainte de a se sălta în lotca mirosind a catran, Radu Ghețea a văzut un broscoi cu ochii bulbucați înotînd prin apa mîloasă şi stătută a limanului şi privindu-l cu nespusă mirare.

Împinse cu putere pe sforul apei grămădit între mal şi ostrov, ca şi de lopețile trase meşteşugit de tigheceni, lotcile zburau în întîmpinarea galioanelor turceşti. La început nu le-a luat nimeni seama. Galiongiii abia se puteau descurca la trasul pînzelor, printre oştenii buluciți între borduri. Harapul din coşul galerei lui Daud

Rheis a fost acela care-a-nceput să zbiere ca un apucat, descărcîndu-şi flinta în lotca lui Mîrzea, ajunsă la cincizeci de paşi de corabie. Radu Ghețea auzea limpede bătăile pe butuc ale vătafului de lopătari, care răsunau înfundat în pîntecele galerei. Lopătării s-au încordat pe vîsle, zvîrlind lotca înainte. Apa fîşîia moale, prelingîndu-se pe trupul de lemn. Mîrzea a cîrmit astfel, încît să ajungă la pupa. Celelalte bărci s-au răzleţit fiecare spre prada sa. Au început să răsune împuşcăturile trase de-a valma de pe punți.

Plumbii au ciupit apa în jurul lotcilor, băşicînd-o şi zvîrlind-o în stropi. Tighecenii au aprins făcliile şi şomoioagele de cîlți, îndesîndu-le între cîrmă şi corabie, apoi s-au tras cu repeziciune spre prova, înfigînd făcliile în găurile pe unde ieşeau vîslele din catul de jos. O împuşcătură slobozită de sus a găurit țeasta unui oştean. Omul s-a cutremurat ca scuturat de-un fior, apoi a căzut în unde, pătîndu-le cu sînge. Focul înfipt la cîrmă a-nceput să se-ncropească, scoțînd fum cenuşiu şi puturos. Galiongiii se băteau cu ienicerii înspăimîntați, gonindu-i de la borduri. Au aruncat găleți legate cu frînghii, pe care le-au tras pline cu apă şi le-au vărsat peste foc. Mîrzea voia să dea poruncă pentru îndepărtare, cînd pe corabie a răsunat un răcnet înfricoşător. S-a auzit zornăit de lanțuri şi un duduit de paşi, care se smulgeau parcă din fundul apei, năzuind spre lumina zilei. În străfulgerarea unei frînturi de clipă, Mîrzea a-nțeles.

— Pe punte!... a răcnit el turbat, zvîrlind cîrligele de care erau agățate scările de frînghie.

Cînd tighecenii, în cap cu Mîrzea şi cu Ghețea, au năvălit din gura puturoasă a tambuchiului răsăreau lopătarii, cu ochii arzînd, cu bărbile pînă-n brîu

despicate în două, mînuind capete de lanț, pe care le izbeau în obrajii pagînilor. În urma lor se prelingea un fuior din ce în ce mai gros de fum... Văzîndu-i pe căpitani, Tudor Bucoveanul şi-a ridicat trupul gol pînă la mijloc, cu muşchii împletiți ca rădăcinile, răcnind din fondul bojocilor:

— Nu ne lăsați, fraților!... Apoi, înnebunit parcă de soare, de aerul pe care-l sorbea cu nesaț, s-a repezit cu ghearele negre şi încovoiate la un harap care se canonea să împungă cu o cange, l-a înşfăcat de mijloc şi l-a zvîrlit peste bord, ca pe-un sac. Lupta a fost scurtă, dar înfricoşată. Din cîteva salturi, Mîrzea l-a ajuns pe Daud Rheis, încrucişîndu-şi paloşul cu el.

Tighecenii izbeau de sîrg în oştenii descumpăniți, căsăpindu-i ca pe miei. Oamenii lunecau pe puntea udă de sînge, se-mpiedicau în capetele odgoanelor şi-n bagajele împrăştiate care-ncotro. Robii pareau vedenii ale apocalipsului. Loveau cu lanțurile, cu cängile, muşcau, sfîşiau. Se îndemnau unii pe alții în toate limbile pămîntului. În clipa cînd cîrmaciul a sărit în apă, urmat de ceilalți galiongii rămaşi teferi, corabia s-a răsucit într-un bord, cu pînzele fîlfîind, gata să se răstoarne.

Daud Rheis a dat în genunchi, căzînd sub paloşul lui Mîrzea. Într-o clipă tigva piratului s-a rostogolit pînă-n marginea de lemn a corăbiei. Fără să piardă vremea, căpitanul a smuls steagul albastru al Rheisului, a răsucit cîrma punînd corabia pe latul apei, apoi a răcnit, stăpînind întreaga larmă:

— La bărci! La bărci!

Pe tambuchiu se zgrepțănase Jatrib, starostele robilor, cu o pilă înfiptă între umeri şi cu sîngele gîlgîindu-i pe gură. În urma lui au țîşnit limbi prelungi de flacără.

...Sinan Paşa privea posomorît lupta de pe Dunăre,

trăgîndu-se de barbă. Nici acum, cînd vede Urdia gata să treacă apa, mişelul de bey, din pricina căruia a suferit pentru a patra oară ruşinea mazilirii şi surghiunului, nu se astîmpără! A tresărit. Ochii lui bătrîni mai pot zări cum cineva smulge steagul lui Daud Rheis, cum tîlharii de ghiauri se urcă în bărci şi cum corabia fără stăpîn, cu ienicerii urlînd de spaimă, clătinîndu-se ca beată, izbeşte lotcile întinse azi-dimineață spre raiaua de la Ierkoki, făcîndu-le țăndări. Alte două corăbii ard cu trosnituri de lemn uscat, ducîndu-se devale ca nişte torțe ale lui Şeitan. Bătrînul vizir a oftat înciudat. Se aud cămilele răgind jalnic. Caii spahiilor nechează. Urdia e plină de larmă şi de strigăte. Şi-a încordat privirile. Galioanele au atins țărmul, slavă lui Allah! S-au întins punțile. Curînd au început să se vadă primii călăreți, strecurîndu-se în luncă. Robii de Nubia, rezemați în satîre, au grohăit mulțumiți, arătîndu-i fețe rotunde, puhave, strălucind de grăsime. Din pricina căldurii, picioarele i s-au umflat şi-l dor. A bătut din palme. S-a înfățişat Ibn Rusta, zîmbindu-i linguşitor. Fără o vorbă, Sinan i-a arătat cizmele. Doftorul a-ngenuncheat, i le-a tras binişor, apoi s-a făcut nevăzut, ca peste cîteva clipe să se-ntoarcă aducînd un lighenaş cu apă de trandafir şi cîteva sticle de uleiuri scumpe. În vreme ce Ibn Rusta îi ungea picioarele uscate, numai noduri împletite din vine, acoperite cu peri rari şi țepoşi, bătrînul vizir, tolănit pe blana de leu, rumega planurile care-i ardeau rînza. Allah s-a milostivit, dîndu-i din nou tuiurile şi topuzul puterii. Toți ochii împărăției sînt pe el. Întreg Stambulul de la el aşteaptă mîntuirea... A gemut de plăcere. Degetele lui Ibn Rusta sînt îndemînatice şi moi ca o adiere. Simte cum a început să se îngraşe. S-a pipăit pe coaste, clătinîndu-şi turbanul. Steaua lui urcă purtată pe aripile repezi ale lui

Israfil, îngerul morții. Nici n-a trecut bine Balcanii, că a şi înecat în sînge răscoala bulgarilor. Şişman a luat calea pribegiei. Iscoadele spun că s-ar fi dus la țarul moscovitean.

A rînjit mulțumit. Capul lui Ferhat a căzut. După o luptă de-o viață... Prinzînd clipa prielnică, Ibn Rusta a-nceput să murmure ceva în barbă. Sinan şi-a ciulit urechile ascuțite, plin de nerăbdare. În vremea din urmă doftorul i-a făcut prorociri cuviincioase.

— Ce mormăi acolo, *akilsis??!*

— O, *aleb!*... O, *soncur*!... Azi-noapte, profetul...

— *Chair ola*! se grăbi Sinan să-ntărească puterea visului pe care-l bănuia plin de măreție. Se sculase în capul oaselor, țintuindu-l pe arab cu privirea ochilor verzi, strecurată pieziş printre gene. Nasul i se coroiase şi mai mult în surghiun, ajungîndu-i aproape în gură.

— Un şoim alb se ridicase pînă-n soare, minți cu neruşinare doftorul. Acolo, aripile lui s-au întins, s-au întins, pînă cînd umbra lor a acoperit tot pămîntul.

Sinan i-a făcut semn să tacă. S-ar putea să fie prin preajmă vreo iscoadă de-a sultanului. Şi niciodată umbra şoimului alb nu trebuie să fie mai mare decît a împăratului Deri Devletului,

A apucat topuzul, bătînd de trei ori într-un gong de aramă.

Prin fața chioşcului treceau robii bulgari, ducînd pe spinările arse de soare şi de bice, bîrnele şi scîndurile pentru pod. Mii de picioare desculțe frămîntau pulberea drumului, tîrşîindu-se încet spre mal. Dundarii răcneau, grăbindu-i cu lovituri de ciomag. Bivolii de la tunuri se vîrîseră în apă şi nu mai voiau să iasă, cu toate răcnetele şi sudălmile topciilor. Deasupra taberei plutea un nor gros de praf. Sinan şi-a petrecut privirea peste bulgarii

vlăguiți, cu bărbile crescute ca măturile, cu ochii căzuți în fundul capului, pînă-n marginea zării unde se întrezăreau coviltirele Urdi Alaiului. E tare, nespus de tare şi de tînăr. Allah nu l-a uitat pe viteazul apărător al legii! Iată că dervişii cadrii au început să joace pe malul apei. Semn bun...

— Hu! Hu! Hu!

Pe trupurile numai răni şi puroi, muştele se aşezau cu zecile. Dervişii nu le simțeau. Se roteau la nesfîrşit, cu ochii pierduți în gol, cu pielea întinsă pe coaste, strigînd sălbatic numele lui Allah.

— Hu! Hu! Hu!... Hu! Hu! Hu!

★

La un ceas după *oile nemazi* [1], podul a ajuns pe țărmul de la Kara-Iflak. Tabulhanaua a-nceput să behăie înnebunită, trîmbițele au sfîşiat văzduhul cu sunetele lor metalice. Cu toată căldura, Cogea Sinan Paşa s-a arătat călare, urmat de steagul sfînt al profetului, care nu mai ieşise din geamia Suleimane ridicată de marele Soliman cu pietre şi cu marmură din ruinele Troiei, de cîteva zeci de ani. Steagul era păzit de cincizeci de spahii cu platoşe de argint şi cu blăni de pardos aşternute pe şei.

Vizirul s-a aşezat în capul podului. Cînd a ridicat topuzul, douăzeci şi patru de tunuri au vărsat flăcări pe nări, umplînd apele de huet. Clăbucii de fum rămăseseră atîrnați deasupra țevilor. Zecile de mii de oşteni, adunați din toate patru vînturile împărăției, s-au închinat bătînd cu frunțile pămîntul încins de soare, apoi s-au ridicat, rotindu-şi armele deasupra capetelor şi chemîndu-l pe Allah în ajutor. Cercetaşii de Azia, călări pe cai arabi

[1] Rugăciunea de amiază

mici, înfăşuraţi în burnuzuri albe, cu sulițe scurte la care fîlfîiau tuiuri roşii, şi-au îndemnat cei dintîi fugarii pe scîndurile podului. Cîteva galere şi caice se-ncrucişau pe stînga şi dreapta podului, străjuind apa împotriva cine ştie cărei nebunii a beyului. Altele încărcau de sîrg pedestrimea şi bagajele, trecîndu-le dincolo. Nu se auzeau decît ropotele înfundate ale călărimilor, răcnetele galiongiilor, mugetele bivolilor şi răgetele cămilelor, legate cîte şase, una de coada alteia.

Un buluc de dundari păzea capul podului. Doi arabi atingeau sub pîntece caii care se-ncăpăţînau să nu intre în rînduri.

Sinan, c-o mînă-n şold, cu chivără fulgerînd în soare, încremenise-n şaua bătută-n nestemate, cu ferecăturile din aur. Stătea puţin adus de spate, ca un vultur bătrîn şi înrăit. Trece viteazul Hasan Paşa, beglerbeyul Rumeliei, fiul lui Mohamed Socoli, jucîndu-şi armăsarul alb ca spuma. Poartă la oblînc tigvele sîrbilor tăiaţi, cu obrajii uscaţi de căldură şi ochii holbaţi.

— *Haidar!* i-a strigat Sinan.

Hasan Paşa şi-a ridicat armăsarul în două picioare, rîzînd cu dinţi strălucitori. Avea coif rotund, cu plasă de oţel căzîndu-i pe umerii largi, înveliţi într-un minunat caftan de mătase sîngerie, cămaşă de zale de Damasc şi cizme moi de Cordoba, fără toc, cu vîrfurile întoarse pe spate. La şold îi atîrna un iatagan cu straja bătută-n nestemate. Îl urmau şase mii de călăreţi capiculi, plătiţi de vistieria înaltei Porţi, călări pe cai de Azia şi de Bogdan-Ilî, împreună cu şase mii de pedestraşi seratculi, azapi şi seimeni, ostaşi voinici, de toate neamurile, care trăiau din pradă... Ceasurile treceau încet, îmbîcsite de praf, de muşte şi de sudoare. Lui Sinan, doi eunuci îi făceau vînt cu cozi de păun alb. Ibn Rusta îi aducea din

cînd în cînd cîte-o cupă cu zeamă de portocale. Începuse sa se-nsereze. Soarele poleia catarturile galerelor, vîrfurile sulițelor, pavăzele călărimilor şi se frîngea în mii de raze pe aurăriile şi nestematele paşalelor. Pulberi de aramă pluteau peste tabere şi peste fluviu, într-o nemişcare grea şi plină de zăduf. Zeci de robi bulgari cărau necontenit apă din Dunăre şi stropeau locul din fața podului şi a vizirului. Oştile semilunei, oştile Deri Devletului se scurgeau într-una, în frunte cu leii neînfricați ai Aliotmanului, care-şi purtaseră vitejia de la Tunis la Beci, de la Beci la Damasc şi de la Damasc în Egipt... La noapte vor trece cei din aripa dreaptă şi poate ceva din aripa stîngă, mîine, restul aripii stîngi şi o parte din Dib Alai, iar poimîine, Dib Alaiul va fi dincolo, cu toate balimezurile şi cu toate muniţiile. Sinan a zîmbit, cu buzele lui subțiri şi vinete, arătîndu-şi cei doi colți lungi şi galbeni. A-ntors privirea spre țara de dincolo de apă, în care seara pogora domoală, învîlvorată şi îndepărtată. La jumătatea lunii va fi la Bucureşti. Va face din biserici moschei, îl va întări paşă pe Mohamed Satîrgi, pe Michali are să-l vîre într-o cuşcă şi are să-l repeadă la Stambul, are să treacă în Ardeal, făcîndu-l eunuc pe Sigismund, apoi... O înfiorare plăcută i-a scuturat trupul bătrîn şi uscat. Apoi, Allah îi va deschide cîmpiile Ungariei, unde luptă vitejeşte iubitul său fiu. Iar şoimul alb, neînfricatul *soncur,* vajnicul *iavuş,* sălbaticul Cogea Sinan Paşa va coborî în zbor peste zidurile fumegînde ale Beciului, întunecînd lumea cu umbra gloriei sale. A rîs behăit în barbă, întorcînd capul spre kioşk. Oştile treceau într-una, făcînd să se cutremure pămîntul, umplînd zarea cu ființa lor aspră, de strigăte, de tropote şi de clinchetit de arme.

Pe cel mai înalt bastion din cetatea Giurgiului razele

sîngerii ale asfințitului învăluiau steagul verde al sultanului şi faceau să fulgere sulițele străjilor, întoarse cu fața spre codrii tăcuți şi mohorîți ai Țării Româneşti.

II

1

De la Stoeneşti, aşezat pe gurguiul unui deal care sfîrşeşte în bălțile pline de stuf ale Cîlniştei, şleaul Bucureştilor trece Cîlniştea pe nişte poduri strîmte, alcătuite din pămînt bătut cu paie şi întărit cu nuiele, intră în lunca Hulubeştilor, de acolo urcă spre Strîmba de sus, ținînd-o pe muchia care dă în bălțile Neajlovului, trece Neajlovul mai jos de Singureni şi o ia tot spre miazănoapte, pînă-n Stăneşti. De aici se frînge în două. Un crac se-ndreaptă spre Dărăşti, celălalt drept spre răsărit, tăind codrii Vlăsiei pînă mai jos de Copăceni, unde se petrece peste Argeş, întră în Copăceni şi de-acolo se-ncovoaie spre Cetatea de Scaun. Tot la Copăceni se mai adună şi şleaurile de la Fălăştoaca şi Călugăreni. Cel dintîi se rupe din Drumul Olacului, care vine de la Giurgiu prin Pietrile, puțintel mai sus de locul unde se-mbucă Neajlovul cu Argeşul şi urcă pe malul drept al celui din urmă, tot prin luncă, pînă la podul Copăcenilor. Şleaul Călugărenilor a-nmugurit din Hulubeşti, cățărîndu-se pe nişte mîncături de pămînt întărite cu grinzi şi cu sălcii, care brăzdează bălțile nămolite şi stufărite ale Neajlovului, trece Neajlovul ceva mai jos de Balta cu Bivoli pe un podişor răpănos, mîncat de vreme şi de puhoaiele primăverilor, dă în Călugăreni, urcă un pinten de deal surpat de viituri şi haida-ha, printr-o

poiană lărguță de două mii şi ceva de paşi, printr-un firişor de şa umbrit de gorunii vechi cît lumea ai Vlăsiei, ajunge binişor tot la podul Copăcenilor.

În nodul ăsta de drumuri şi-n răscrucea asta de vînturi îşi aşezase Mihai tabăra. Din foişoarele durate în gorunii de pe dealul Copăcenilor se vedea hăt departe, peste coamele vălurite şi verzui ale codrilor Vlăsiei, în zarea tuturor şleaurilor care urcau spre Bucureşti. Oamenii şi caii aveau apă din belşug, fînațe grase şi umbră după pofta inimilor...

...Amurgul zilei de 11 august se topea în cerul sidefiu, presărînd peste codri îmbătrîniți de curgerea veacurilor o lumină rubinie, din ce în ce mai moale şi mai dulce. Pînzele de păianjen țesute între ramurile tufanilor străluceau ca nişte horbote de borangic. Ulii de şes cu aripile cafenii deschise larg, pluteau lin în pulberile înserării. Ciocănitoarele hărniceau de zor, făcînd să răsune împrejurimile. Radu Ghețea, rezemat de trunchiul unui stejar, sub poalele căruia Ahmet şi Cîrstocea le ridicase cortul mare din pînză de cînepă, fiartă în ulei de in, privea peste tabără, cu sufletul greu de nelinişti şi de întrebări. Moşneşimea țării e tăbăruită chiar în botul dealului, pe sub care urcă şleaul Călugărenilor. Oamenii şi-au durat adăposturi din frunzare. Se văd mijind focurile. A început să se audă clăbucitul apei din ceaunele în care se va fierbe terciul. De sub cort răzbeşte cînd şi cînd rîsul gros şi nestăvilit al lui Racea, ca şi chicotul Măriuței.

Mîrzea a ieşit afară numai în cămaşă, cu capul gol, urmat de pitărița Elena.

— Nu se mai vede, îi azvîrli tătăraşul peste umăr, mînuind cu băgare de seamă jungherul cu care-şi ascuțea penele de gîscă.

Pitărița îl învăluise într-o privire strălucitoare, plină de dragoste. Cînd s-au întors în cort, femeia i-a cuprins mijlocul cu o mişcare uşoară, mîngîietoare şi totuşi lacomă şi stăpînă. Radu Ghețea a zîmbit. Hangița şi pitărița s-au dovedit muieri pline de inimă şi de bărbăție. Pentru că frații săi găsiseră că nu le-ar sta bine însurați şi că n-ar fi cuviincios să fie tați de prunci legiuiți, tîrgovețele se burzuluiseră, amenințîndu-i că ele nu se leapădă de nişte zînatici şi nişte zburdați cu capete de berbec, care oricînd pot fi hăcuiți, şi dacă le place să aibă ibovnice ca ele, atunci să simtă pe ce mîini au căzut. Şi-au cumpărat pe banii căpitanilor o căruță cu doi cai zdraveni, au acoperit-o cu polog de rogojină, au umplut două saltele cu fîn şi s-au ținut scai de tabără, vînzînd una rachiu de la Văleni, cealaltă colăcei şi turtițe, plesnind oştenii prea îndrăzneți peste bot şi legînd cu mult meşteşug rănile celor spîrcuiți. La început, taberele le-au căutat pricină şi hîrjoană, mai tîrziu, văzîndu-le aprige şi semețe, le-au botezat „căpitănițele". Încît, încet, oştenii bărboşi şi încrîncenați de lupte au intrat la popreală. De cum băteau popas, lor le căutau locul cel mai adăpostit, întîi lor le aduceau tainul şi tot lor le mărturiseau necazurile sau îi pîrau pe căpitani, atunci cînd se arătau prea colțoşi. Încaltea Măriuța, cu gurița ei rumenă de crîşmăriță, la războiul de la Rusciuk se făcuse de minunea minunilor. Cînd au trecut tîrgul prin foc şi sabie, Racea a cules din goană o cadînă. De unde o fi aflat, de unde nu, că doar era numai noapte, numai pîrjol şi numai fum, că l-a dibăcit şi l-a adus la sanie, trăgîndu-l de bărboi în hazul oştilor şi al măriei sale...

...Umbrele se măriseră. Sub poalele stejarului se-nfiripase o întunecime catifelată şi albăstrie, străpunsă de un firişor auriu de lumină în care zburau gîze cu aripi

de mătase. Era ceasul liniştilor şi al cinei. După acest ceas va începe forfota atît de bine cunoscută dinaintea luptei. Ghețea a ridicat de jos cămaşa de sîrmă şi s-a-ndreptat spre covăliile faurilor, aşezate în malul apei. I se rupseseră cîteva zale şi cîrligele de la grumaz i se slăbiseră de tot.

★

Cățărat pe meterezele de pămînt din care ieşeau vîrfurile ascuțite ale parilor înclinați la aproape şaptezeci de grade, jupîn Nikolaus Theil pufăia mulțumit din lulea. Voievodul îi repartizase pentru gardă aripa dreaptă a bivuacului, dincolo de linia căruțelor care încercuiau tabăra propriu-zisă.

Meterezele, săpate curmeziş pe drumul Stăneştilor, apărau grosul de vrun atac prin surprindere. Patru focuri mari îşi aruncau lumina pe corturile companiei, ridicate într-un careu perfect. Dincolo de obstacolul pentru cavalerie patrulau şase archebuzieri. Li se auzea pasul rar, cadențat şi apăsat. În fața unui cort, Wolfgang Hödl juca zaruri cu sergentul Fronius. Stăteau pe şei, cu toba mare aşezată între ei, în chip de masă. Cînd aruncau zarurile, pielea întinsă şi uscată de căldură răpăia mărunt, ca un semnal îndepărtat de atac. O umbră se desprinse din întuneric, apropiindu-se de ei.

— Aaa! Ce plăcere, ce plăcere! se bucură sincer căpitanul, sărind destul de sprinten de pe întăritură. Domnule Balthazar Walther, eşti oricînd bine venit în mijlocul nostru... Pufăi de cîteva ori cu atîta sete, încît jarul înviorat îi lumină mustăcioara de muşchetar şi vîrful grăsuliu al nasului, îl apucă de braț pe noul venit şi-l trase spre cortul din centrul careului. Au trecut pe lîngă

doi archebuzieri care-şi i cîrpeau cizmele, apoi căpitanul s-a oprit în fața altor ostaşi, adunați în jurul unui neamț voinic, cu mînecile cămăşii suflecate, frînt peste un cazan de aramă, plin cu apă.

— *Mein Gott,* rîse vesel jupîn Nikolaus Theil. Iată-l stimate domnule Walther, pe cel mai meşter artificier din lume! Amadeus, ridică-ți căpățîna să ți-o vadă domnul Balthazar Walther, venit să ne cînte isprăvile vitejeşti! spuse el cu bonomie.

Lefegiul şi-a săltat fața aspră, brăzdată de lovituri, privindu-i chiorîş, apoi a continuat să amestece sub apă praful de cărbune, de sulf şi de salpetru.

— Ce pulbere pregătiți pentru luptă? se interesă Walther.

— Grăunțe! răspunse morocănos artificierul companiei. 83 măsuri salpetru, 9 măsuri sulf şi 8 măsuri cărbune. Arde mai asemenea şi bate la aceeaşi distanță.

Nikolaus Theil încuviința spusele ostaşului cu un surîs plin de admirație şi de mîndrie. Alături, alți trei mercenari pisau în piulițe de fier grăunțele necesare amestecului.

— Lefurile? întrebă unul din ei, fără să se oprească din lucru.

— Mîine, domnilor, mîine! Completați-vă rezerva de pulbere şi înlocuiți cremenele uzate. Vom avea de furcă! Nu întîrziați prea mult. Somnul, somnul e mai bun întăritor decît toate lefurile de pe pămînt! rîse el depărtîndu-se, urmat de cronicarul apusean. Prințul e un ostaş admirabil, dar ne scoate sufletele, continuă căpitanul Theil. Nu vrea să țină cont că o archebuză cîntăreşte aproape cincisprezece livre şi că furca nu poate fi mai uşoară decît un pfund. Dacă mai adaugi numai platoşa şi coiful, atunci vezi, domnul meu, că noi

nu ne putem mişca la fel de repede ca infanteria valahă...

Oho! O să transpirăm de-o să ne ia toţi dracii! Unde mai pui, că nu ţine cont de nici un principiu tactic şi, totuşi, în pofida tuturor regulilor de luptă, a cîştigat douăsprezece bătalii înfiorătoare,.. Căpitanul ungur spumegă cînd nu-i ascultă citatele latineşti din Francesco de Marchi, autorul lui preferat.

Ajunseseră în faţa cortului. Jupîn Nikolaus Theil s-a oprit să-şi sugă luleaua.

— E darnic ca un prinţ oriental! oftă el cu vădită plăcere, arătînd spre două care acoperite cu polog şi vegheate de patru archebuzieri. Ieri ne-a trimis cea mai bună bere de Kronstadt pe care am băut-o vreodată! O atenţie pentru care merită să execuţi o tragere, în salvă, de calitatea întîi...

Mein Gott, se bătu el peste şolduri. Iertare, domnule! De-o mie de ori iertare! Am vorbit numai eu, fără să-ţi dau răgazul să-mi povesteşti ceva de biata şi îndepărtata mea Styrie, ca şi de părerea pe care-o ai în legătură cu urcarea pe tronul Suediei a regelui Gustav Adolf. S-ar părea că după ce vom trage în turci, va trebui neapărat să încercăm tăria pieilor de suedez.

Balthazar Walther a ridicat din umeri. Tăcerea nopţii a fost ruptă de cîteva glasuri răguşite, bărbăteşti şi aspre:

Die Vlachen kamen angeritten
Mit manigen ulznen Pogen[1]*...*

— Un cîntec despre arcaşii valahi întocmit de oamenii mei, lămuri Nikolaus Theil, văzînd mirarea cronicarului.

[1] Valahii au venit călare, cu nişte arcuri de lemn..

A ridicat perdeaua cortului şi, făcînd o reverenţă largă de hidalgo, l-a poftit să intre.

★

Focurile covăliilor se răsturnau roşii în apele foşnitoare ale Argeşului. Starostele Muştil, gol pînă-n brîu, încins doar cu un şorţ de piele, încheia cu mult meşteşug zalele rupte de la cămaşa căpitanului Ghețea. Mirosea a copită arsă. Se auzeau numai ropotele dese ale ciocanelor, bătînd fierul. Caii aduşi la potcovit nechezau. Peste pod, băjenarii se scurgeau într-una spre zările întunecate şi necunoscute ale munţilor. Treceau care trase de vaci împerecheate cu bivolițe sau cu gloabe bătrîne, scîrţîind jalnic din osiile neunse. Porcii, legaţi de codîrle, guiţau. Prin zgomotul ciocanelor abia răzbătea cîte-un scîncet slab de prunc. Palele de la vetrele de jeratic cădeau pe spinările deşălate ale vitelor, pe cîte-un chip galben, uscat şi speriat de muiere. Bărbaţi desculţi, purtînd pe umeri pari, coase sau furcoaie, se desprindeau de convoi şi fără să mai întoarcă feţele bărboase, se-ndreptau spre locul unde erau tăbăruite gloatele. Aşezat pe o retezătură de arini din marginea şleaului, Radu Ghețea simţea în el toată durerea celor ce se despărţeau de muieri, fără să scoată o vorbă, fără să se mai uite înapoi, ca şi cînd şi-ar fi luat rămas bun pe veşnicie.

Un şătrărel călare pe-un cal pintenog a oprit convoiul chiar în faţa podului, lăsînd să treacă dinspre covălii trei căruţe pline cu săgeţi. După ce-a slobozit şleaul, băjenarii s-au mişcat înainte, tot la pas, tot fără o vorbă, tot palizi, ca nişte umbre ale durerii şi ale patimilor omeneşti.

— Greu! mîrîi starostele Muştil. Greu, domnia ta! Dacă

nu-i poprim pe anticrişti aici, ne spulberă bruma de avut de-o încropirăm... Perbacu, născătoarea şi iconostasul lor...

Se sprijinise în coada ciocanului şi-l privea neliniştit. Ape de sudoare îi scăldau pielea arămie, sub care jucau muşchii.

Radu Ghețea n-a răspuns. Şi-a luat cămaşa de zale, îndreptîndu-se spre tabăra moşnenilor. Zgomotul covăliilor se topea sub leasa deasă a codrului. Spre Comana, în poiana de la poalele dealului, ardeau focurile din tabăra cazacilor. Se auzeau zăngănind piedicile de fier ale cailor. Cîteva glasuri catifelate tînguiau un cîntec duios şi străin, îngînat de guslă.

A fugit de Argeş, ca să nu-i slăbească bărbăția şi încrîncenarea. Altfel ar fi rămas acolo, pe malul mirosind a luncă de Cremenari, pînă-n zori. Ar fi rămas cu ochii ațintiți în undele mohorîte, în care se oglindeau stelele. Toate drumurile taberei erau pline de forfotă. Un olăcar, ținînd torța fumegînd în stînga, era să dea peste el.

O clipă i-a stăruit în nări mirosul acru al sudorii de cal. Torța a licărit printre trunchiurile mătăhăloase ale stejarilor, stingîndu-se o dată cu tropotele înfundate ale gonaciului. Cînd a ajuns la focul ridicat de cei din Cremenari, l-a găsit pe Costa Ursu ținînd în piept un braț de cetini.

— Le-am adus de-acasă, se ruşină vînătorul, înroşindu-se pînă-n vîrful urechilor. Ia, să mai simțim şi noi balsam de răşină şi de munte.

Moşnenii îşi înfipseseră privirile la rădăcina jeregaiului. Pe-aprpape stăteau cetaşii. Cei care mai rămăseseră în viață. Adică Langa, Cebucă şi Ricu. Dincolo, în negurişul poienii, toți ceilalți. Se ridicaseră în genunchi să vadă cetinele arzînd.

— Haide, Costo! îl îmbia Cebucă. Aşează-te, cneazule!

Costa Ursu a tocmit fiecare creangă, binişor, sfios, parcă alintînd-o. De-ndată, flăcările s-au agățat de cetină, cățărîndu-se cu mii de picioruşe, lingîndu-le cu mii de limbi albăstrui, S-a ridicat un firişor îmbălsămat de fum. Apoi mireasma binecunoscută de răşină a împînzit locul. Moşnenii au tras-o în piept, adînc şi lacom. A tras-o şi Radu Ghețea. Pînă-n străfundul ființei. Cu ochii închişi, cu sufletul ars de dor... Nici nu ştie cînd a-nceput să doinească Costa Ursu. Vorbele cîntecului vin parcă dintr-o depărtare a anilor, învăluindu-l ca o îmbrățişare...

Tu ce plîngi în stîncă,
La umbră adîncă,
Ieşi acum din piatră,
Albă, dalbă, fată,
Vie şi frumoasă,
Blîndă, răcoroasă,
Cu chip luminos
Şi trup mlădios,
Cu păr aurit
Pe umeri leit...
Ieşi afar' din piatra,
Să te vad-o dată
Scumpul tău ursit.
Căci iată-l sosit.

Cîntecul s-a topit în el, înfiorîndu-i strunele sufletului. Costa Ursu şi-a scos cavalul, picurînd un viers plin de lacrimi. Sulițele lungi, rezemate de frunzare, îşi pierdeau vîrfurile în întunericul nopții. Cîțiva moşneni îşi puseseră scuturile căpătîi şi priveau cerul, cu mîinile încrucişate

sub ceafă.

— O să ne batem pînă-n pînzele albe, se auzi un glas...

Numai să ne vedem acasă, slobozi şi oameni la rosturile noastre... După jurămîntul de l-am făcut cneazului.

Radu Ghețea a tresărit. Nu ştie cine-a vorbit. Dar din flăcările mocnite ale focului i s-a-ntrupat aievea taică-su, cu barbă albă, stropită de sînge, rezemat în paloş, privindu-l crîncen pe sub sprîncenele tufoase.

— N-am uitat, taică... N-am uitat, şopti căpitanul, scuturat de-un fior.

Cavalul şi-a urmat spovedania. Peste tabără s-a pogorît liniştea adîncă a miezului de noapte. S-a auzit zburînd greu un ciuhurez. Radu Ghețea a-nțeles că de acum şi pînă-n zori, moşnenii au să-şi sloboadă gîndurile la Cremenari. Şi se cuvine ca-n noaptea asta să stea aici, ca unul crescut la sînul satului, ca unul legat de sat prin jurăminte sfinte, ca unul care poartă-n el toată durerea şi toate nădejdile pămîntenilor.

2

Secera lunei se sprijinise cu un corn de marginea argintie a unui nor subțire ca un păstrăv şi părea că va rămîne acolo, fără să mai asfințească. O boare de răcoare şi de pămînt jilav se ridica din lunca Argeşului, mîngîind poienile în care taberile dormeau somnul adînc al faptului de zi. Steagul din vîrful suliței înfiptă în fața cortului domnesc atîrna moale.

Vătaful Simion gîdila între coarne cei doi cerbi aduşi de cneazul Ghețea, tolăniți la intrare, trăgînd cu urechea la glasul mînios al măriei sale şi la cel plin de îngîmfare al

lui Kir Albertu. Cerbii dormitau cu ochii întredeschişi, ciulind urechile de cîte ori auzeau vorba răbufnită a voievodului.

— Sumeția o să ne mănînce capul, îndrăzni un paic, rezemat în halebardă.

— Ssst! îl mustră vătaful, ducînd un deget la buze.

În cort ardea o făclie de răşină, zvîrlindu-şi lumina pe obrazurile nedormite ale celor de față. Pe-o măsuță de abanos era întinsă charta. Mihai asculta cu fruntea plecată zarva de-o stîrnise căpitanul Albert Király, un bărbat scund, vînjos, cu nas de vultur şi frunte înaltă, care bătea cu pumnul în măsuță, făcînd să foşnească hîrtia chărții. Se purta ras, cu mustățile lungi, prelinse pe la colțul gurii. Îşi ținea coiful cu penaj roşu sub brațul stîng. O armură de cavaler din plăci de oțel, lungă pînă mai jos de mijloc, cu umerar, cotare şi mănuşi, peste care trecea eşarfa de piele a săbiei, îi venea ca turnată. De cîte ori ridica pumnul, de atîtea ori armura zăngănea metalic.

— Spuneți-i voievodului - se rățoia el la Radu Buzescu - că noi sîntem aici din porunca serenissimului principe al Ardealului, Moldaviei...

— Ştim, ştim toate titlurile principelui, se burzului Radu Buzescu.

Căpitanul l-a măsurat cu o privire disprețuitoare, apoi, cu un semiton mai jos:

— Nu putem purta „Bellum omnium, contra omnes”[1] Această „Misera plebs contribuens”[2], pe care se sprijină voievodul dumneavoastră şi al principelui - adăugă el zîmbind cu subînțeles - înarmată cu furci şi coase,

[1] Războiul tuturor împotriva tuturora
[2] Mulțimea săracă, care duce greul dărilor

desculță şi flămîndă, nu este o armată... Refuz să-mi bag arbaletierii şi archebuzierii în focul ieniceilor, numai de dragul setei de glorie a voievodului. Ne retragem în munți. Îl aşteptăm pe serenissimul principe Sigismund, şi atunci, după cum scrie de astfel şi Francesco de Marchi şi Collado, cu forțe unite...

— Ce tot îndrugă acolo? se oțărî boierul Barbă Albă, ridicîndu-şi nasul gogonețț, cu negul bătînd în liliachiu. Ce vrea? S-o spună răspicat... Măria sa are să ne dea porunci. Asta-i!

Boierii au întors spre Barbă Albă fețele zîmbitoare. Erau acolo grămădiți umăr lîngă umăr, marele vornic Ivan, marele vistiernic Theodosie Rudeanu, paharnicul Şerban, spătarul

Calotă Bozianu, comisul Radu Florescu, postelnicul Preda Buzescu şi marele logofăt Chisar... Mai în fundul cortului, în spatele vrafului de steaguri turceşti luate în luptele de astăiarnă, stătea banul Sava, înconjurat de cnezii Milivoi, Duşan şi Iosif Bîtă, sloboziți din robia tătărască, după bătălia de la Şerpăteşti. Dincoace, în spatele lui Albert Király, se afla jupîn Petnahaci, ungurul, signor Vicenzo Bombardier Mantovano, polcovnicul Ocesalsky şi, trecînd de la unul la altul, zîmbindu-le, foindu-se fără să-şi mai găsească locul, boier Dan. Aerul se-ngreunase. Mirosea a botfori şi a trupuri de bărbați asudate sub zale.

— Aşa-i! întări măreț postelnicul Preda Buzescu. Măria sa îl cinsti pe voievodul Jicmond Bator, slobozindu-l la nuntă, cu daruri de preț, pe fratele nostru Stroie, dimpreună cu vărul nostru Radu Calomfirescu... S-ar cuveni ca Kir Albertu, care nu-i decît un căpitan de oaste, să nu mai bată cu pumnul înaintea măriei sale, că ne-am putea mînia şi...

Mihai şi-a ridicat mîna, oprindu-l.

— Lasă-l, vel postelnice!... Să auzim de ce s-a-nfierbîntat acest vajnic oştean.

Radu Buzescu a-nceput să tălmăcească spusele căpitanului.

N-a isprăvit bine, că iarăşi a sărit Barbă Albă:

— Dă-i dracului de papistaşi şi de iretici, cu ştiinţa lor la război cu tot... Da' ăia de scriseră bucoavnele îi bătură vreodată pe turci, cum îi băturăm noi?... Fost-au ei la Călugăreni, să vadă cum stau lucrurile şi oştile?

Boierii de sfat au rîs de-a binelea, mîngîindu-şi bărbile. A rîs aspru şi Mihai:

— Bine a vorbit credinciosul nostru, spuse scurt voievodul. Iubite vere Radule, tălmăceşte-i lui Kir Albertu că porunca domniei mele este să ne batem aici, la poarta ţării... Pînă una alta, ţinurăm Dunărea, ca să se nuntească „voievodul nostru" în pace şi-n tihnă. Oştenii noştri, aşa goi cum sînt, îşi apără satele, vetrele şi pruncii. N-au să primească sfaturi de vitejie de la nimeni, cum nici noi nu dăm sfaturi altora... Munţii?! Munţii sînt straja de pe urmă... între Călugăreni şi ei stă ţara... Ţa-ra! silabisi apăsat voievodul... Ţa-ra!

Steagul albastru cu ciucuri de aur al lui Daud Rheis era agăţat sub creanga în care fumega făclia. Mihai l-a smuls, vîrîndu-i-l căpitanului Albert Király sub nas.

— Uite, viteazule, ce pot desculţii mei! S-a întors cu repeziciune spre banul Sava, întrebîndu-l turceşte: Război ?

— Război pînă la moarte! răspunse bătrînul oştean, trăgîndu-şi spada deodată cu cnezii.

— Război pînă la moarte! tună postelnicul Preda Buzescu, scoţîndu-şi paloşul, urmat de ceilalţi boieri, afară de Dan.

Lumina făcliei scînteia în lamele de oțel, ridicate cu vîrfurile peste capul voievodului. Bufnind, Albert Király şi-a înfundat coiful pe urechi, ieşind în zornăit de pinteni.

★

Preceas de ziuă. Sub poala bătrînă a codrului se-nfiripă o lumină dulce, albăstrie. Cerul a-nceput să-mbobocească trandafiriu. Graurii fluieră ca nişte pierdevară tehui şi văduvi.

Mirosul reavăn al dimineții se-ncheagă în valuri grele şi aţîţătoare. O boare de vînt îl primeneşte, aducînd dinspre poiene adierea îmbălsămată a fînului copt. Radu Ghețea ascultă zvoana pădurii şi a taberilor, cu urmele somnului încă nerisipite din cuget. Deodată, dinspre pintenul de deal pe care e ridicat cortul măriei sale, se revarsă în unde metalice glasul limpede al trîmbițelor. Peste o clipă încep să huruie înfundat dobele cele mari ale oştirii. Linişte. Graurii, înspăimîntați, şi-au înghițit fluierița. Iarăşi urcă spre cer chemarea trîmbițelor, răpăitul dobelor şi pe un ton aspru buciumaşii domneşti vestesc căpeteniile să-şi rînduiască oamenii şi să stea gata la poruncă.

Într-o clipă, Radu Ghețea a sărit în picioare. Tabăra Pădurețului era durată într-o poiană în formă de iatagan, cu straja devale şi vîrful lătăreț la mijlocul dealului, acolo unde şleaul Călugărenilor se opintea peste o mîncătură surpată de-un izvoraş limpede şi zburdalnic. Frunzarele care adăposteau cîte zece, doisprezece oameni, senşiruiau pe trei rînduri, în tot lungul poienii. Între rînduri erau întinse conovețele. Azinoapte, nefiind pricină de îngrijorare din partea duşmanului, slobozise caii la

păscut în valea Călugărenilor. Oştenii începuseră să iasă din adăposturi, cu ochii cîrpiţi de somn, cu pletele încîlcite şi pline de fîn. Se-ntindeau de le trosneau oasele...

— Hei! Cetaşii să poftească la poruncă, strigă Ghețea, cățărat pe un trunchi de stejar doborît de vreo furtună, cu o parte de rădăcini încă înfipte în pămînt. Izvorul susura prin preajmă. Iarba din jurul lui strălucea de verde, de bogată şi de proaspătă. O codobatură bătea cu coada într-o piatră, privindu-l c-un ochi mic, cît un picur de cerneală.

— Ulmeşule!... Ulmeşule!

— Aici-s, domnia ta! răspunse hăulind flăcăul.

— Dă fuga la căpitanii Cocea şi Niculaie şi spune-le să-nşeueze şi să iasă pe steaguri.

Mulțumit de graba cu care moşnenii îşi căutau armele, Radu Ghețea s-a dezbrăcat pînă la brîu şi-ncălecînd firul de apă ieşit din țîța dealului, a-nceput să se spele, pufnind pe nări. Tropotele tabunurilor de cai aduse de la păscut răsunau înfundat. Un bondar vrîstat cu miere pe pîntece i-a trecut pe la urechi, bîzîind leneş.

★

Soarele, ridicat peste marginea fumurie a zării, îşi pălea razele de foc pieziş pe drumeagul şerpuitor, presărîndu-l cu pete de lumină. Racea se răsfăța în şaua înaltă de luptă, privindu-şi cu nespusă mîndrie sulița de care atîrnase opt turbane albe şi unul verde. Trăgea cu coada ochiului cînd la Ghețea, cînd la Mîrzea şi țîfnea înciudat văzînd că nu-l iau în seamă. În urma lor sensiruiau cele trei căpitănii de roşii domneşti şi tighecenii lui Mîrzea, urmați de scutelnicei şi sărăcei. Şeile

scîrțîiau, scările izbite una de alta clincheteau vesel. Pămîntul, uscat de arşiță, răzbubuia sub miile de copite care scormoneau praful, ridicîndu-l în valuri groase şi-năbuşitoare. Tăunii le dădeau tîrcoale, zbîrnîind îndîrjiți.

Cîte-o pală de soare strecurată prin frunziş cădea pe vîrful luciu al sulițelor sau pe prapurele în formă de coadă de rîndunică, jumătate roşii, jumătate albastre. Caii începuseră să asude. Văzduhul, îmbibat de zăpuşeală, de praf şi de musculițe, atîrna între crengi, ca o perdea îmbîcsită şi mucedă.

— Mi s-a lipit cămaşa de spinare, bodogăni Racea. Apoi izbucni mînios: Unde-ai fost azi-noapte, pramatie de sfinţişor? Ai ? De ce n-ai venit să-l punem cu botul pe labe pe Belzebuthul ăsta de mîrzac, care nu vrea în ruptul capului să scrie în terfelogul lui împuțit despre vitejiile mele şi despre turbanul ăsta verde de paşă, pe care l-am luat, o dată cu tigva, în războiul de la Ruşi?... Bă urîților, oricît mi-ați tăinui voi vitejiile, ele tot au ajuns de pomină... Eu...

— Vezi să nu crăpi! îl împunse Mîrzea, mîngîindu-şi mustățile.

Racea s-a dezumflat, descheindu-şi toate copcile de la coantăş.

— Off, nemernicilor, se tîngui el... Vă prorocesc că măria sa are să ne despartă, ca să luăm iudele între noi. Beliți ochii, puişorilor, să n-o şteargă veliții la Sinan cu cuşmele în vîrful sulițelor şi să rămîneți cu coastele goale.

— Ți s-a urcat năduful la căpățînă, rîse Ghețea.

— Fecioaro şi neprihănitule... Să vezi ce-o să ne mai fiarbă creierii, pînă cînd s-o mîntui cu numărătoarea şi cu tocmeala... Apoi, încruntîndu-se: Să lăsăm gluma... Nu ştiu cum ne-o rîndui măria sa, da' oriunde-am fi, să

băgăm de seamă.

Mie, unul, mi-e teamă de Dan... Ce dracu' nu l-o fi căsăpit pînă acum?! Tătăraşule, să dai terfelogul la căruța muierilor. Dacă m-or hăcui, să scrii acolo cîteva vorbe bune despre Racea... Şi înțelepciunea asta, pe care-o simt că-mi umflă capul de cîteva zile: „Dreptate n-a fost nicicînd şi n-are să fie nicicînd pe pămînt. Cel tare îl cronțăie pe cel slab la vreme de pace, iar la război îl vîră înainte, ca să-i apere pielea burduşită cu osînză". Iată că de spaima turcului iudele ling mîna măriei sale... Asculți, tătăraşule? pogorî el ochii din cer.

— Ascult, înțeleptule!

„Iudele ling mîna măriei sale, ca nişte lupi pocăiți, dar în ascuns aşteaptă noroadele să le cadă plocon şi să le ia blana.

Noroadele sărăcesc, se-mprăştie în patru vînturi, sîngerează pe brazdă şi apoi, sleite, îşi vîră capetele în jug. Iar noi, trei căpitani de oaste, ne cătăm sufletele în Sodoma asta şi poate n-o să le găsim nici în vecii vecilor! Ne luptăm ca vitejii, da..."

Un olăcar a țîşnit pe după un cot, gata să-i izbească cu pieptul fugarului. Pe fața plină de praf, sudoarea îi brăzdase urme cenuşii.

— Îndemnați la trap. Într-o mică de ceas, roşii să fie la steagul albastru, cu paloş de aur, al vel paharnicului Şerban, strigă el, ridicîndu-şi calul pe picioarele dinapoi.

— Şi tighecenii? întrebă Mîrzea.

— Nu ştiu, zvîrli peste umăr olăcarul, care dăduse dosul în goana-goanelor, lăsînd în urmă nori alburii de colb.

— Deseară, căutați-mă! spuse Racea. Mă duc să-mi iau ferentarii. Tătăraşule... îl amenință pe Mîrzea cu degetul şi, dînd pinteni, porni la trap mare, cu turbanele fîlfîind

şi cu vîrful suliței fulgerînd.

★

Popa Stoica din Fărcaşele Romanaților, călare pe-un cal flocos, roib, cu piciorul drept dinainte alb pînă-n genunchi, alerga de colo, colo, prin fața şirurilor de glotaşi, împroşcîndu-le cu detunetul glasului şi amenințîndu-le cu crucea.

— Bă desculților, bă Iovilor, intrați în tocmeală de oaste, că mă faceți de ruşine înaintea măriei sale! Nu vedeți, mă săracilor, că-s lic de apă, de cînd vă tot descînt?

Ca la trei mii de cojani, care se strînseseră în tabără la chemarea de obşte risipită peste țară de dangătele înspăimântate ale clopotelor şi de olăcarii domniei purtînd flamuri însîngerate, se aşezau pe cincisprezece rînduri, în aripa dreaptă a liniei a doua de bătaie.

— Ei, sfinția ta! se auzi un hîtru, dintre şiruri. După război, te face măria sa mitropolit, de ne zoreşti atît?

Glotaşii au rîs mînzeşte, ridicînd spre popa Stoica fețele supte de foame, cu bărboaiele ca măturile.

— Dacă te prind care eşti ăla, de-ndată te spovedesc, se umflă popa în şa. Baltagele şi ghioagele să iasă în rîndul din față. Sînt arme sfinte şi bătrîne. Coasele şi furcoaiele, în rîndul al doilea, al treilea şi al patrulea, că le văd multe...

— Coasele şi furcoaiele, în rîndul al doileaaa!...

— ...şi al treileaaa!

— ...şi al patrulea!

Strigătele cetaşilor se pierdeau spre aripi, ca duse de vînt.

În fața glotimei, ca la o sută şi ceva de paşi, scînteiau

coifurile şi platoşele boierilor mazîli. Popa Stoica şi-a întors calul spre linia întîi de luptă, ridicîndu-se în scări, să vadă cam unde bate cugetul voievodului. Pe el, cu gloatele, l-a rînduit în spatele mazîlilor. Nu şi-a putut stăpîni un oftat plin de pizmă. Caii frumoşi ai boierilor, cu crupele lucind în soare, joacă în frîie, nechează, se aude de aici cum îşi muşcă zăbalele şi cum scormonesc pămîntul cu copitele. Frumoasă oaste.

Toți cu sulițe lungi, cu paveze, cu pene la coifuri. În frunte flutură steagul galben, pe care stă zugrăvit ursul boierului Barbă Albă. De cînd se oşteşte, a-nvățat să cunoască toate flamurile boierilor. În stînga mazîlilor intră chiar acu, făcînd să duduie pămîntul, căpitănia de roşii a Ruşilor de Vede, în frunte cu vel paharnicul Şerban şi căpitanul Nicolaie. Mai departe, spre mijloc, nu vede. Caii aştern fînațul la pămînt.

Coantăşele roşilor par maci răsăriți în prag de august. În dreapta, mazîlii au jumătate din pedestrimele de darabani, deasupra cărora se ridică steagul verde al comisului Radu Florescu, pe care e zugrăvit un armăsar gonind slobod, cu coama în vînt...

O boare uscată se scurge lin dinspre miazănoapte, înfiorînd praporele de la sulițele călărimilor. Locul de cătare s-a umplut de tropote, de zăngănit şi de rînchezat. Pe buza dealului au răsărit zaporojenii. În urma polcovnicului călăreşte un cazac scund, cu tuiul, apoi vin doboşarii, cu dobele petrecute în stînga şi dreapta oblîncului. Boarea alintă moțurile căzăceşti, ieşite de sub cuşmele cu fundul roşu. De sus, din creastă, acolo unde se zbate lin steagul mare al țării, trîmbițele îşi varsă chemarea lor aspră. Popa Stoica se uită cu coada ochiului la glotaşii săi. Oamenii s-au tocmit după poruncă şi acum aşteaptă liniştiți şi tăcuți, rezemați în arme. Prea puțini

au sumane de război. Şi-au încins cămăşoaiele cu coajă de tei, cu capete de frînghie, cei mai avuţi cu bete. Însă furcile, coasele şi ţăpoaiele de carpen se ridică spre cer ca o ameninţare mută şi necruţătoare... în vara trecută, Vătău s-a purtat ca un heruvim! Iar el a ridicat rumânimea Romanaţilor şi a prădat peste Dunăre toată iarna. Cum s-o mîntui războiul, fărcăşenii au cu ce să se răscumpere. Nu se poate ca voievodul să nu ţină seama de faptele lor. Iată că l-a făcut agă peste gloate, şi gloatele astea le-a aşezat în aripa dreaptă. Se cheamă că şi-a pus nădejde ţapănă în ele, deopotrivă în sfinţia sa... A rîs de unul singur, scuturîndu-şi capul de zimbru. Călărimile băniei şi-au ţinut caii numai cu fînul şi ovăzul ascuns de fărcăşeni. Şi pe asta are să i-o aducă aminte măriei sale...

În locul gol din aripa stîngă a gloatelor intră în linişte jupîn Ştefan Petnahaci ungurul, cu deliii şi beşliii, iar în dreapta se grăbesc ferentarii.

— Hei popo! Smereşte-te şi veseleşte-te că-ţi apăr coastele, răcni căpitanul Racea, trecînd spre linia întîi cu fustaşii, legănîndu-şi măreţ sulița cu turbanele ajunse de pomină.

— Să nu dai înapoi, diavole, că-ţi înfig furcile în turul nădragilor.

Racea a rînjit, arătîndu-i dinţii. Ferentarii au lăsat fuşturile la picior. La capul drumeagului dinspre Stăneşti s-a ivit compania jupînului Nikolaus Theil. Dobele răpăie rar şi apăsat. Căpitanul neamţ îşi călăuzeşte oamenii, printre cele două şiruri de luptă, către aripa stîngă a oştirii. Lefegiii calcă ţapăn cu privirile aţintite înainte. Soarele fulgeră puzderie de raze în platoşele şi în coifurile lor grele de oţel. Pungulițele cu pulbere şi cu plumb le joacă încolo şi-ncoace, agăţate de eşarfele de piele.

Popa Stoica îi priveşte cu ochii mijiți, dărăcindu-şi bărboiul. Țevile archebuzelor se leagănă ca la un semn fermecat.

Un corn se tînguieşte lung şi înfiorat lîngă cortul de mătase al voievodului.

3

Aburi străvezii pîlpîiau pe marginile fumurii ale zărilor. Căldura se rostogolea peste streaşina codrului, plecînd capetele fînațelor la pămînt. Graurii tăcuseră. Un singur uliu săgeta albăstrimile, fără urmă de nor, rotind în cercuri largi deasupra luncii Neajlovului. Mihai ieşise în vederea oştilor, pe coama vălurită care le ascundea vederii dinspre Călugăreni. Să fi trecut de prînzişor, cu o mică de ceas. Îl urmau doar vătaful Simion şi Caloian, bătrînul hotnog al vînătorilor călări. Voievodul purta gugiumanul străpuns de plumbul emirului Baki, peste coantăş o platoşă uşoară de Damasc şi pe umeri mantie de mătase sîngerie, țesută cu vulturi de aur. Nădragii albi din stofuşoară frîncească intrau mai sus de genunchi în carîmbii galbeni ai cizmelor înalte şi moi, de luptă. S-a oprit la mijlocul oştirii, cu topuzul de aur înfipt în cingătoare, petrecîndu-şi ochii deasupra şirurilor tocmite aşa cum poruncise. Între el şi oaste se-ntindea un coborîş lin, lat ca de trei, patru sute de paşi. La un semn al hotnogului Caloian, zece vînători călări aşezați sub nişte răchitiş au dat pinteni, încercuindu-l de-aproape.

Mihai s-a ridicat în scări. În stînga Copăcenilor se văd sticlind oglinzile Argeşului. Dincolo de sat stă tăbăruită gloata de căruțe a neguțătorilor din Bucureşti, a celor din

Ardeal şi din Lehia. Umblă pe urmele lui, ca nişte corbi nesătui. Ar vrea să privească spre locul unde-l ştie aşezat pe Kir Albertu. Inima îi bătea îndesat şi furios... Dacă Radu Buzescu...?! Şi-a smucit fruntea. Nu şi-a putut stăpîni un oftat de uşurare. În faţa corturilor albe şi a liniei de căruţe care ferecă tabăra se-nşiruie ca un lanţ, chiar pe locul poruncit, oastea împlătoşată şi strălucitoare a căpitanului ungur. În aripa ei stîngă fîlfîie steagurile lui Radu Buzescu şi vel logofătului Chisar, iar în spate, abia văzută, se ridică flamura Danului.

Şi-a şters fruntea cu mîneca coantăşului, întorcîndu-şi ochii asupra trupului hărăzit pentru izbire. Un zîmbet de mîndrie i-a-nflorit pe buzele arse de căldură, luminîndu-i faţa smeadă, pîrlită de vînturile cîmpurilor de luptă. Tot ce are ţara mai falnic şi mai vitejesc stă astăzi nemişcat în rîndurile oştirii, cu ochii aţintiţi la el. Simte miile de priviri în adîncurile lui, le simte întrebările mute, după cum le simte şi nădejdile. A oftat uşor, încercînd să-şi limpezească ochii de pîclişul subţire al unor aburi de lacrimă. Dacă nu s-ar stăpîni din răsputeri, ar descăleca şi-ar săruta pămîntul, să-nţeleagă oştile toată dragostea pe care le-o poartă...

...Nu se poate ca fălosul Sinan Paşa să nu se lase amăgit de tocmeala lui de război. Are numai două linii de luptă şi fiecare linie, de departe, pare nespus de subţire. Iată cu ce vrea el să oprească aici, la Călugăreni, puhoaiele Aliotmanului. Cu aceste două brîuleţe. Cel din faţă, strălucind pe alocuri din chivăre şi din platoşe, cel din spate, arătînd ici, colo, în faţa căpităniilor, coiful vreunei căpetenii. Şi-a scărpinat barba clătinîndu-şi gugiumanul. E adevărat că n-are oşti ferecate în oţel, dar le are ferecate în ceva mult mai tare decît oţelul.

Dorul de răzbunare şi setea de slobozenie... Privirea i s-

a limpezit, arătîndu-i părțile slabe ale tocmelii, ca şi pe cele tari.

În aripa stîngă a liniei întîi a pus compania de puşcaşi nemți, întărind-o în linia a doua cu darabanii vel vistiernicului Theodosie Rudeanu. Nemții au să puşcărească în linişte, cu mare pagubă pentru turci, însă atunci cînd vor fi strîmtorați, vor da înapoi. Ei se bat pentru leafă. Darabanii au să-i împingă înainte. Are încredere şi-n oşteni, şi-n vărul său Theodosie.

Compania stă în rînduri parcă trase cu sfoară. După ea vin darabanii vel vornicului Ivan. Hainele vinete întunecă partea aceea de fînaț. Sînt pedestrimi vechi, cu slobozenii moştenite din tată-n fiu, cu duhul războiului înfipt în sînge. În linia a doua a pus, după cererea celor doi boieri, nemoteniile acestora, cu oştile de pe moşiile lor. Sînt oameni nededați cu harțul, însă făloşi de rangurile cumetrilor. Păcat că n-au decît sulițe şi pavăze! Stau în rînduri, anapoda. Cel din urmă steag de pedestrime al aripii stîngi e alcătuit din haiducii banului Sava. Sînt acolo bulgari, greci şi sîrbi, care-au bîntuit de cîțiva ani oştile turceşti, înarmați cu săbii şi sulițe. Oşti tari prin cugetul lor. Se vede barba albă, de patriarh, a banului Sava, ridicată spre el. I-a slobozit pe mulți din robia tătărească şi au să-i fie mulțumitori, luptîndu-se ca leii. Au la spate sotniile de cazaci pedeştri, armați cu sînețe. Se vor îndemna unii pe alții şi vor sprijini de minune steagurile de călăreți, înşiruite spre mijlocul liniei. A încercat să-şi aşeze steagurile şi după puterea armelor, dar mai ales după cum cerea locul de luptă şi credința căpeteniilor. Acolo unde era pricină de bănuială în linia întîi, linia, a doua avea neapărat oameni de credință. Nici n-a amestecat lefegiii. I-a pus după neam şi feleşag, să se îndemne în acelaşi grai, şi i-a strîns între pămînteni

vîrtoşi. În dreapta banului Sava îşi joacă armăsarul lîngă steagul Pădureţului căpitanul Radu Ghețea. Acolo începe oastea în care-şi pune toată nădejdea. Pintenul de fier al tocmelii, cu care va sparge rîndurile lui Sinan, şi dacă i-o ajuta Dumnezeu, le va îneca în ruşine şi-n bălțile Neajlovului. Roşii Pădureţului i-a întărit în linia a doua cu sotniile de zaporojeni călări, sub buzduganul viteazului polcovnic Ocesalsky... Şi-a ținut multă vreme privirea pe sulițele lungi ale roşilor, rînduite una lîngă alta ca o mare blană de arici, ca şi pe coantăşele de toate culorile ale cazacilor. Pe undeva, prin preajmă, un greiere, adormit de zăduf, țîrîia moale şi ostenit. Caii călăraşilor domneşti ai vel spătarului Calotă Bozianu începuseră să se frămînte neliniştiți de împunsăturile tăunilor. Aici era chiar miezul tocmelii. În linia întîi se înşiruiau, după călăraşi, sărăceii, tighecenii şi scutelnicii, sub porunca lui Mîrzea, pe care după război îl va boieri, ca pe un adevărat credincios şi viteaz. În linia a doua stăteau lipcanii vel postelnicului Preda Buzescu, alături de oştile încălărate ale băniei, sub porunca banului Mihalcea. Cei doi proaspeți cumnați se vor viteji şi nu vor uita să-i amintească de faptele lor... Asta o ştie prea bine. Se mîhneşte că nu-l are în luptă pe Stroie. O sabie care mîine ar prețui o avere...

— Măria-ta! îndrăzni hotnogul Caloian să-l rupă din gînduri.

— Ce-i? tresări Mihai, fără să-şi mute privirea de la oştire.

— Gîndesc că se arată oştile turceşti...

Voievodul s-a uitat la umbra steagului, care se scurtase peste măsură, apoi s-a întors domol spre miazăzi-apus, acolo unde sabia goală a hotnogului împungea zarea. S-a ridicat în scări, cu mîna streaşină la

ochi. Peste codrii de la Stoeneşti, în depărtarea tremurătoare şi plină de aburi, se-nfiripa ca o părere un nor străveziu de praf. Un val de căldură i-a năpădit obrajii. Cerul gurii i se uscase iască. Inima începuse să-i bată rar, din ce în ce mai rar. Palmele, care strîngeau dîrlogii, i se umeziseră. Buza de sus s-a brobonit cu zeci de stropi mărunți şi sărați de sudoare...

— Vine pe unde-l aşteptam cu toate nădejdile, îi şopti el răguşit, hotnogului.

Bucuria îl făcea să freamăte. Nu-şi mai găsea locul în şa.

Abia atunci urechile i s-au deschis cu un pocnet, lăsînd să pătrundă în el toate zgomotele cîmpului. Greierul țîrîia parcă înviorat. Auzea limpede tropotul pe loc al miilor de cai, rînchezatul de chemare şi nelinişte, clinchetul armelor şi, ca un răsuflet al fînațului şi al codrilor, răsufletul liniştit, potolit, adînc, al pedestrimilor. Totul trăia nespus de viu, nespus de limpede împrejurul lui. O ciocîrlie grăsuță şi înfoiată s-a ridicat dintre spicele zvelte şi mlădii ale ierburilor, chemînd soarele cu viers plin de foc. În aceeaşi clipă au izbucnit clopotele trase de străjile lăsate în Stoeneşti şi în Uzunu. Dangătele rare de aramă s-au rostogolit prin văzduhul greu de atîta zăduf, rămînînd multă vreme aninate în coama stejarilor, ca apoi să se piardă în lunca verde a Argeşului. Oştile au amuțit. Fețele bărboase s-au întors spre locul unde părerea de nor se-ndesea din ce în ce, atîrnînd deasupra zării ca o ciupercă uriaşă şi cenuşie. Curînd, din Stoieneşti şi din Uzunu au țîşnit limbi lungi de flacără şi nori negri de fum. Miile de sulițe s-au clătinat, ca un codru bătut de vînt:

— Vin turcii!... Vin turcii!

Ramătul s-a-ntărit, a prins cheag, s-a-ndesit, apoi s-a

talăzuit umplînd toată poiana!

— Vin turcii!...

Mihai şi-a plecat urechea căutînd să prindă înțelesurile adînci ale furtunii. Numai aşteptare, numai ură, numai încrîncenare... Şi-a smuls topuzul de aur de la brîu şi l-a fulgerat în soarele amiazului de august. L-a jucat pe Sultan pe coama priporului, apoi s-a-ndreptat spre aripa stîngă a oştirii, într-un galop scurt, încordat, cu mantia purpurie fîlfîindu-i în urmă, cu platoşa scînteind. Cele şase mii de piepturi bărbăteşti au izbucnit într-un singur strigat de slava şi de bucurie:

— Trăiască măria sa!... Trăiască!...

Roşii îşi ridicaseră cuşmele în vîrful sulițelor, cazacii în vîrful săbiilor, gloatele vînturau coasele şi țăpoaiele. „Ziveo Mihai vojvoda", se amesteca cu „slava" chiuită de zaporojeni, trîmbițele oştirii sunau metalic şi lîmpede, buciumaşii răspîndeau vestea că măria sa voievodul îşi începuse cătarea cea mare, caii fremătau abia stăpîniți în frîie, steagurile boierilor se-nchinau rînd pe rînd.

Numai compania jupînului Nikolaus Theil înlemnise cu archebuza la picior, cu privirea înfiptă în coiful rîndului din față, cu fălcile încleştate. Uliul care se rotise deasupra Neajlovului, speriat de ramăt, s-a lăsat pe-o aripă, săgetînd văzduhul spre Hulubeşti. Poiana mirosea puternic a sudoare de cal, a curelărie şi a oțel încins.

4

Olăcarii, culcați pe oblînc, duceau porunci pe la hotnogî. Boierii goneau spre cortul voievodului. Conduse spre locurile de tabără, steagurile de călăreți făceau să duduie pămîntul de ropote.. Căruțele vistieriei, cu

vistierniceii cocoțați pe sipetele de bani, ținînd catastifele subsuoară, se-ndreptau scîrțîind spre steagurile de lefegii, urmate de căruțele slugeriei, peste loitrele cărora atîrnau picioare şi pulpe sîngerînde de viței proaspăt beliți. Deasupra bîzîiau roiuri de muşte verzi de hoit. Carele grele ale păhărniciei, străjuite de păhărnicei înarmați cu buzdugane şi harapnice, urcau în opinteala boilor pe şleaul de la Copăceni. Butiile mari de vin, proptite țapăn între popi de stejar, erau acoperite cu frunzet umed de salcie.

În fața cortului căpitanului Nikolaus Theil, al doilea vistiernic aşezase o masă de brad, pe care pusese patru pungi din piele de capră, cetluite cu inelul vel vistiernicului. Lefegiii se-nşiruiseră într-o coadă lungă, care se pierdea printre celelalte corturi. Îşi scoaseră platoşele, agățîndu-şi-le de țevile înfierbîntate ale archebuzelor. Jupîn Theil tocmai se pregătea să-l strige pe sergentul Fronius, în vreme ce un diac somnoros, pe nasul căruia se aşezase o muscă, îşi ascuțea pana de gîscă, cînd s-a oprit în goană, la cîțiva paşi de ei, logofătul Udrişte, urmat de un trîmbițaş. Trîmbițaşul a sunat „fiți cu băgare de seama", apoi logofătul a strigat poruncile voievodului, într-o nemțească îndulcită:

„Către compania domnilor archebuzieri de Styria. Vă facem cunoscut că după luptă senioria mea a hotărît să vă atribuie un premiu de douăzeci de aşpri pe zi, vreme de zece zile, pentru fiecare domn archebuzier şi cîte douăzeci şi cinci de aşpri pentru fiecare domn sergent şi artificier."

— *Gut, sehr gut*[1]*!* mormăiră mulțumiți lefegiii.

[1] Bine, foarte bine!

„În acelaşi timp, vă fac cunoscut că orice ceartă între dumneavoastră sau cu ceilalți oşteni ai noştri, în care se vor întrebuința armele, va fi pedepsită pe loc cu spînzurătoarea. Aceeaşi pedeapsă se va da acelora care în timpul luptei vor părăsi rîndurile, spre a jefui morții."

Domnii archebuzieri styrieni l-au privit pe logofăt chiorîş, pipăindu-şi garda săbiilor.

— *Achtung!* le-a strigat căpitanul Theil, scoțîndu-şi coiful şi ştergîndu-şi fruntea lac de apă cu o batistă nu prea curată.

„Pentru buna dispoziție a bravei companii de archebuzieri, am hotărît ca astăzi să i se distribuie, peste hrana zilnică, patru viței şi un butoi de vin. Vă doresc petrecere plăcută, şi mîine, în zori, să vă acoperiți de laurii victoriei"...

La semnul logofătului, trîmbițaşul a sunat din nou, apoi, fără să mai aştepte, cei doi călăreți s-au îndreptat în galop spre bivuacul unguresc.

— *Kolossal!...* rîse mulțumit sergentul Fronius, arătîndu-şi dinții mari de cal. Bere, carne, vin, solde şi premiu. Dacă ne-ar da voie să vizităm şi femeile rămase singure dincolo de apă, pe Dumnezeul meu, m-aş înrola în slujba principelui pe toată viața.

— Şi noi, şi noi! strigară înveseliți ceilalți lefegii. '

— *Mein Gott, lieber Fronius*[1]*!* îl amenință Nikolaus Theil, cu arătătorul lui îngălbenit de tutun. Ştiu că ai să te-mbeți ca un porc şi atunci ai să alergi după femei. Femeile acelea sînt rele de gură şi au bărbații prin preajmă... *Lieber Fronius,* mă tem pentru beregata ta... Tare mă tem, dragul meu *Schwein von Bayern*[2] şi mult

[1] Pe Dumnezeul meu, dragă Fronius!
[2] Porc de Bavaria

te-aş pofti să predai sabia şi archebuza compatriotului dumitale, locotenentul Wolfgang Hädl.

Sergentul a mormăit o înjurătură, privindu-l pieziş. Ridicînd din umeri a neputință, căpitanul Theil l-a împuns cu cotul pe vtori vistiernic, făcîndu-i semn să-nceapă plata.

★

De lîngă cortul lor, Radu Ghețea privea în lungul unei rarişti care cobora pe umărul dealului cum se scurg spre Comana cei trei sute de puşcaşi unguri duşi de căpitanul Cocea să străjuiască aripa stîngă şi spatele oştirii. Soarele, trecut dincolo de amiază, cernea prin frunzişul stejarilor o ploaie măruntă de lumină aurie, poleind chivărele şi buza țevilor de archebuze. Puşcaşii s-au înfundat în codru. Se vede treaba că vajnicul Cocea va scurta drumul, pe vreo potecă de el ştiută.

Cu toată stăpînirea de sine, cu toate c-ar fi vrut ca-n după-amiaza asta să stea de vorbă cu el însuşi, nu s-a putut ține de-o parte de freamătul care-i cuprinsese pe toți cei apropiați şi dragi, simțindu-l cum îi pătrunde în sînge ca o băutură dulce şi amețitoare.

— Iară a spălat putina sfîntul Sisoie! detună glasul lui Racea. Pe barba lui Sinan, dacă nu-l îndop cu o grămadă de ghionți. Hei, Radule!... Radule!

— Căpitane!...

— Cneazule!

A ieşit din spatele cortului, zîmbind.

— Ce vreți? întrebă el, rotindu-şi privirea peste toată omenirea adunată în jurul lui Racea. Căpitanul stătea pe şa asemeni unui paşă, meremetisind la sulița cu turbane, cărora le atîrna tot felul de ciucuri împletiți de Măriuța din fire de ibrişin. Uriaşul s-a oprit din lucru,

privindu-l cruciş.

— Nu mai face pe nagîțul! Vitejii ăştia nu se-nțeleg cu domnia sa, logofătul Mîrzea, cum să le scrie diatele. Nu mă-nțeleg nici eu... Încearcă tu!

— Aşa-i! întăriră cei de față.

Adică domniile lor curtenii Răzbici, Hristache Dumnezău, Simion Lehaciu, Constantin Sitaru, Ion Fătu şi Pătru Duh, care-şi sticleau ochii şi-şi înfoiau mustățile asupra terfelogului peste care trudea căpitanul Mîrzea, încondeind nişte slove cu nespus meşteşug. Pitărița Elena apăra de muşte capul bucălat al ibovnicului cu o frunză de lipan. Terfelogul cu pricina era pacostea tuturor popasurilor şi tuturor taberilor. Mai ales aducea zurbală între pisarul şi stăpînul lui şi-ntre Racea. De obicei, lucrurile se-ntîmplau cam aşa... După lupte, şi slavă Domnului că s-au ținut lanț, se adunau în cort, muierile pregăteau de-ale gurii, Mîrzea scotea terfelogul şi Racea se-ntindea, strîmtorîndu-i pe toți, iar după ce se isprăvea, începea să se înfoaie, poruncind fără putință de împotrivire:

— Scrie!... Eu, căpitanul Mîrzea, martor fiind fratele meu de cruce căpitanul Ghețea, încă adeveresc că la războiul de l-am bătut cu cîinii de păgîni la locul de se cheamă - urma numele tîrgului sau satului - n-am văzut bărbat mai viteaz, mai neînfricoşat, mai înțelept, decît...

Mîrzea scria încruntat, cu vîrful limbei scos, plecînd capul cînd pe-un umăr, cînd pe altul. Racea poruncea pînă ostenea, apoi venea uscatul cernelii, cu nisip şi litania:

— Eu, căpitanul Mîrzea, martor fiind fratele meu de cruce căpitanul Ghețea, încă adeveresc că măria sa ne-a dus ca pe un spulber asupra vrăjmaşilor vieții şi ne-am răcorit noi în aburi de sînge de toate durerile şi

întrebările noastre, tăind ai noştri ca la atîtea mii de capete... Scrisă în seara de atîta, locul taberei fiind acolo şi acolo, pisar însăşi credința mea... S-ar adăuga laudele şi sfruntările unui căpitan fără păr pe cap, Racea pe nume, care spune că el a purtat tot războiul...

De aici începea sfada. Racea blestema, pufăia şi holba ochii. Mîrzea zîmbea mîțeşte, închidea terfelogul aşezîndu-şi-l sub cap şi se culca. Noaptea, la lumina puțină a lumînării, Racea îl fura, slovenea lacom cele scrise, grohăia mulțumit, mai adăuga cîteva şiruri strîmbe şi apăsate, apoi adormea răsuflînd uşurat.

...Jos, în poiană, moşnenii învîrteau în sulițe, deasupra mormanelor de jeratic, viței dăruiți de slugeria domnească. Mirosul plăcut de carne friptă începuse să se ridice pînă aici, în coama dealului. Caii, cu traistele de ovăz petrecute pe după cap, ronțăiau la conovețe, şficuindu-şi coastele cu vîrful cozilor. O parte din moşneni dădeau tîrcoale carelor cu băutură.

Undeva, sub frunzar, începuse să zbîrnîie o cobză. Căruța muierilor stătea trasă sub stejar, cu oiştea vîrîtă pînă-n gura cortului. Măriuța lăsase împletitul ciucurilor şi-şi făcea de lucru la un butoiaş pîntecos, cercetîndu-i canaua. Jupîn Răzbici se strecurase alături, încurcîndu-şi mîinile pe unde nu trebuia.

Două palme trase din zbor i-au zvîrlit cuşma cu fund de mătase în iarbă, descoperindu-i țeasta rasă.

— Scrie! spune Racea, fără să-şi ridice ochii. Iar pe cei ce vor rîvni la muierile altora, îi vom spîrcui, le vom jumuli mustățile şi-i vom tăbîrci, pînă cînd îşi vor da duhul.

Soții jupînului Răzbici au rîs într-un dinte, amenințîndu-l toți trei cu pumnii. Jupîn Răzbici s-a-ntors la locul domniei sale, plin de ispăşire şi de

pocăință.

...Sus, la cortul căpitanilor, se-ncinsese un pui de chef rumeior, îndulcit de ființa împlinită şi atrăgătoare a muierilor, pipărat de glumele lui Racea şi aţîţat de rachiaşul galben şi uleios, adus de Măriuța de la căruță. Se adăugaseră oaspeți noi, starostele Muştil, Gheorghe din Drăgoieşti, îmbrăcat în caftan de aba, Tocsabă, căzut chiar atunci de la tabăra neguțătorilor, căpitanul de roşii Niculaie, care ofta cu ochii ațintiți la pitărița Elena, şi mai presus decît toți, cneazul Berivoiu, lac de apă, cu pielița roşie a obrajilor întinsă, gata să plesnească şi cu semnele bătrîneții înfipte adînc la colțul ochilor şi-n caierele aproape albe ale mustăților.

Jos, în poiană, umbrele după-amiezii tîrzii se lungiseră pînă-n şleaul Călugărenilor. Un nai îşi fluiera dorurile, îngînat dulce de o lăută. Oştenii se strînseseră cete, cete, pe sate şi cumetrii. Stăteau tologiți şi tăifăsuiau. Zvoana domoală a glasurilor răsuna ca un zumzet îndepărtat de prisacă. Armele erau agățate în crăcanele de lemn, înfipte în preajma frunzarelor. Radu Ghețea, aşezat pe oiştea căruței, privea neclintit la norul cenuşiu care se apropiase de ei, îngroşîndu-se şi înnegrindu-se cu fiecare ceas scurs. Veselia fîrtaților şi a celor veniți în ospeție era o veselie adevărată, nu însă fără urme de tristețe. Iată , de pildă, pe cneazul Berivoiu, singurul dintre bătrînii vulturi ai plaiurilor rămas în viață. Bea zdravăn, i s-au umflat vinele de pe frunte, da' nu uită să verse cîte-un strop din fiecare ulcică şi să mormăie numai pentru el;

— Să fie de sufletul răposaților...

Muştil, cu un ditamai iatagan la şold, îşi bălăngănea căpățîna lățoasă, spunînd într-una:

— Greu, fraților!... Greu!

— Ce-i aşa de greu, staroste? tună Racea, sculîndu-se

în picioare cu pocalul în mînă. Hei! Bă moşnenilooor! chiui el de hăuliră codrii. Roşii Pădurețului au întors capetele, mirați.

— Bă moşnenilor, iaca beau o cupă pentru voi! Să nu vă dați, băăă! Să-i snopim pe păgîni, uricioşilor!... Să luați-aminte la mine, măăă!

— Luăm la căpitanul nostru! răspunse un glas.

— Aşa-i! bubui poiana.

— Da' să trăieşti şi domnia ta şi să mai adaugi măcar un turban!...

— Mocani! se zbîrli Racea, dînd pocalul peste cap.

În aceeaşi clipă au răsunat tropote, şi patru țărani flenduroşi, călări pe păr, mînîndu-şi gloabele cu căpestrele, s-au arătat la poala dealului, venind dinspre Călugăreni.

— Beți şi vă veseliți, strigă unul moşnenilor, îndăluind la pas. Ce vă pasă?! Satele voastre sînt sub scutul muntelui...

La al nostru îi puserăm foc... Ia, acuşica îi dădurăm foc...

Moşnenii s-au bulucit în jurul lor, aținîndu-le calea. Cei de lîngă cortul căpitanilor au întins urechile.

— Turcii au ajuns dincolo de Padina Şerpăteştilor!

— De unde sînteți?

— Din Buturugari!

— Un' vă duceți?

— La măria sa!

Tăcuse şi naiul, şi lăuta. Moşnenii le-au făcut loc. Cojanii au urcat la deal, închinîndu-se căpeteniilor, din mers.

— Timofte!... Nu mă mai cunoşti, mă omule?

Cel ce strigase la moşneni şi-a întors fața suptă de suferință, uitîndu-se lung la Racea. Gloaba pe care

călărea se oprise nestrunită, trăgîndu-şi sufletul. Era toată numai spumă. Burta îi atîrna ca o butie. Omul a sărit jos, împleticindu-se, a-ngenunchiat în faţa lui Racea, căutînd să-i sărute mîna. Avea cămaşa murdară de funingine.

— Cum să nu te cunosc, domnia ta?! Mă scăpaşi din ghearele ciohodarului Petrea, ca să dau satul pe mîna păgînului! ? Doamne, Dumnezeule, unde-om avea noi loc sub soare, căpitane? întrebă el plin de obidă... Unde?!

— Dacă nu ni-l facem cu sabia, n-o să-l avem nicăirea, Timofte! răspunse Racea.

Radu Ghețea a-nțeles că fratele său e înduioşat şi plin de amărăciune.

— Aşa zicem şi noi, domnia ta. Ne-am pus foc satului, da' abia aşteptăm să mîncăm cu dinții din carnea păgînului. O să-l zobim aşa cum ne-a zobit el inimile... Parc-am fi cîini, nu oameni...

— Greu, fraților!... Greu!... Se tînguia într-una Muştil.

★

Cebucă a trecut devale cu o căruță a şătrăriei plină cu mațe de peşte pentru corzi la arce. A oprit-o în dreptul lor, lăsînd să se dea jos un bărbat voinic şi o muiere frumoasă.

Bărbatul şi muierea s-au închinat către toți, apoi s-au mai închinat o dată în faţa lui Mîrzea.

— Noi sîntem, domnia ta! se fuduli bărbatul. Buzea Gavrilă, de-l făcuşi vătaf la Bratilovo, şi Măria, muierea mea...

— Dacă buciumă măria sa la oaste, ne gîndirăm să lăsăm unul neputincios la baie şi noi să venim într-acoacea. Eu am cal şi mă înscriseră la curteni... Ea m-o

aştepta pe la covălii...

Îşi ținea cuşma între degetele stîlcite şi zîmbea.

Măria cercetase cu ochii ei mari toată adunarea şi, ca muiere adevărată ce se afla, înțelese cui ar trebui să-i dea ploconul. A tras-o de mîneca iiei pe pitărița Elena, întinzîndu-i un ştergar alb ca spuma.

— O puicuță friptă din proaspăt, jupîneaso! O aduserăm cu căruța, că ne oua. O tăiai la amiază...

Auzindu-se numită jupînească, pitărița Elena se roşise gotcă.

Oaspeții încălecaseră şi se trăseseră pe la rosturile lor de război. Cel din urmă rămăsese jupîn Răzbici. Se foise ca un gotcan în focuri, iscodise cum se pierd soții săi sub codru, făcîndu-se că-şi leagă chinga, apoi venise smerit în fața lui Racea, cerîndu-i iertare pentru fapta sa. Căpitanul să-nțeleagă că-l arde un foc nemistuit de dragoste, şi cu toate jurămintele lui împotriva muierii luate cu cununie, în clipă s-ar robi Măriuței. Însă, pentru că ştie că nu-l doreşte, îi cere voie domniei sale să-l lase s-o sărute.

Măriuța chicotise şăgalnic, întinzîndu-i obrazul. Jupîn Răzbici îşi tuşinase mustața ciupelită, îşi făcuse trei cruci cuviincioase şi, ridicîndu-se pe vîrfuri, cu buzele țuguiate, sărutase ceea ce i se dăruia în fața lumii. Apoi, îmbătat de dragoste, ruşinat şi înduioşat, se zgrepțănase pe spinarea calului, închinîndu-se către Racea.

— L-aş ruga pe domnia sa căpitanul Mîrzea să scrie în terfelog şi cîteva slove despre această patimă îndurerată a unui curtean Răzbici, care mîine s-ar putea să zacă prăvălit în pulbere, spuse ei cu glas tremurat. A dat pinteni şi s-a topit în umbrele amurgului.

Radu Ghețea i-a lăsat pe frații săi cu muierile şi s-a-ndreptat spre frunzarul care-l adăpostea pe Berivoiu.

Muştil se plânsese că războaiele astea necurmate, pe de o parte i-au îmbogățit, pe de alta, dacă turcii trec peste ei, au să-i sărăcească, au să le spulbere toată bruma de agonisită pe care-o înjghebaseră. Tot aşa spusese şi Gheorghe Drăgoi şi mai ales Tocsabă. Măria sa îi ține ferecați în tabere, boiernaşii şi isnafurile n-au mai adunat nici un fel de negoț, numai vel boierii şi-au lăsat logofeții pe la moşii, care-n toamnă au să treacă la Ardeal cu toate bunătățile pământului. Ion Fătu, logofătul şi Pătru Duh, păhărnicelul sînt şi ei legați de nişte drumuri ale jupînului Cristian. E adevărat că măria sa i-a slobozit în primăvară să-şi vadă de gospodării. Da' dacă nu-i încăpestrează pe turci... Atunci?

Cneazul Berivoiu e singur şi vrea să-i ție de urît în seara asta. Şi-l simte apropiat, ca pe-un tată. El l-a cununat şi se cade înaintea bătăliei să mai tăifăsuiască despre case, despre sat. Uite-l pe unul ca Buzea Gavrilă cum poartă în inimă floarea rară a recunoştinței. Iar el poartă înfipte în cuget vorbele cu care astăzi, la cătare, măria sa i-a îndemnat să lupte vitejeşte. Vorbe de foc, picurate cu amărăciune şi cu patimă, vorbe plămădite din însuşi sufletul măriei sale. Le adusese aminte de munți şi de padinele înflorite, de ogorul lor, aşa sărac şi puțin cum e, de sfintele biserici pe care Sinan vrea să le facă geamii, de robia necruțătoare a păgînului pe cine ştie ce meleaguri străine şi îndepărtate, de pruncii luați pentru ienicerime, şi nu ştie dacă n-a fost oştean să nu-şi vadă aievea satul, locurile scumpe, măicuța bătrînă sau muierea îmbobocită întru dragoste... Cînd s-a întors cu roşii în tabără, i-a auzit pe darabani suduindu-l pe Sinan cu nişte vorbe înfricoşate. Pînă şi un cojan al popii Stoica se-nrăise de tot, amenințînd cerul cu ghioaga.

Amurgul îşi învăluia umbrele peste codru. Ajunsese

cufundat în gînduri cam pe la mijlocul coborîşului, cînd pe coama şleaului a năvălit un crainic, sunînd din corn.

— Poruncă de la măria sa, pentru toți căpitanii de oaste, sa se-nfățişeze la saivanul domnesc! Fiecare căpitan să-şi ia strajă de trei oşteni, cu tot tarhatul de luptă.

Olacarul a coborît apoi la pas, strigînd la fiecare ceată alte porunci ale măriei sale. Că nu-i voie să se facă focuri, şi dac-or auzi pe deal chiuituri, cîntece şi veselie, ei să stea pe pace, cu armele alături. Nici să nu mai bea, nici să nu se-ngreuneze cu mîncare. Adăpatul cailor să fie gata mîine cu un ceas înaintea zorilor.

Căpitanul Ghețea i-a făcut semn lui Ulmeş, lui Costa Ursu şi lui Iosif Veveriță să-nşeueze, apoi s-a-ntors spre cort, cu paşi mari, zornăind din pinteni.

III

1

Cînd imamii au făcut strigările pentru *achsham nemazi*[1], soarele mai avea trei sulițe pînă să sărute creştetul codrilor teleormăneni. Corpul de cercetare al lui Hasan Paşa trecuse Cîlniştea, pedestraşii seratculi năvălind cu răcnete de mînie printre ruinele satului, fără să mai poată fi stăpîniți de bulucbaşi, în vreme ce călăreții capiculi îşi îndemnau caii de Azia şi de Moldova spre Strîmba de sus, unde locurile erau mai uscate şi mai ferite de țînțari. Sudălmile celor ce nu găsiseră nimic

[1] Rugaciunea de seară

de prădat se rostogoleau peste bălțile Neajlovului, pierzîndu-se în singurătatea stufului şi a sălciişului.

Mehmet bey, sangiak de Nikopol, călăuza lui Hasan Paşa, a descălecat cu greu, îngenunchind pe covoraşul de Smirna, adus de slujitori. Glasurile aspre, înnebunite de patimă ale imamilor, îl strigau pe Allah, rugîndu-l să înarmeze brațele binecredincioşilor întru slava adevăratei credințe, făgăduindu-i în schimb toate lăcaşurile de închinăciune ale ghiaurilor pe care Sinan i le va aduce în dar, împreună cu sîngele necredincioşilor.

Mihnea Turcitul îşi plecase fruntea la pămînt. De cînd intrase în țară, îl bîntuiau gînduri vecine cu nebunia. Trăsăturile frumoase i se uscaseră. Avea ochii încercănați şi mîinile îi tremurau într-una. Din fînaț se ridica miresme amețitoare, amestecate cu mirosul iute de ars, care pluteşte deasupra satului. Ah, mirosul ăsta de lut frămîntat cu bălegar şi cu paie, mirosul ăsta de grindă fumegîndă, de sat gol şi pustiu i s-a-nfipt în creieri, îl îneacă, îl înăbuşă! Colibele scrumite l-au amenințat cu degete descărnate şi negre la Giurgiu, la Stăneşti, la Şerpățeşti, la Stoieneşti. Undeva, pe aici prin preajmă, un cîine a-nceput să urle prelung a foame şi deznădejde. Pămîntul pe care l-a dorit, țara de legea căreia s-a lepădat l-au primit într-o tăcere înfricoşată, vrăjmaşă, într-o tăcere plină de amenințări.

Ce-o fi căutînd el alături de Hasan Paşa, încotro s-o fi îndreptînd? În fiecare noapte a-nălțat rugi fierbinți către Hristos, amestecîndu-le cu lacrimi de sînge. Dar cerul a rămas mut, cerul nu i-a primit rugile. Ştie că niciodată fapta lui nu va fi iertată. Ştie că nici moşii săi nu-l vor suferi alături în gropniță, că pămîntul are să-i scuipe oasele afară, că nu mai are loc sub soare şi totuşi un licăr de nădejde, un licăr nestins, abia pîlpîind, îl

îndemnă să mai trăiască, să mai năzuiască, dacă nu pentru el, atunci pentru fiul său Radu, pentru odorul inimii lui, pentru tot ce mai are omenesc şi sfînt în cugetul murdărit de toate vicleniile Perei şi Fanarului, de toate slugărniciile seraiului, de toate temenelele pe care le-a bătut în fața maghistanilor Stambulului. Viața i se pare o povară grea, nespus de grea. Imamii au isprăvit cu behăiala lor sălbatică. Hasan Paşa s-a-ndreptat spre cortul pe care i-l ridică în pripă oştenii. Cercetaşii de Azia, cu fețele teşite, gălbui şi lacome, se foiesc de colo, colo. Nimeni nu-l bagă-n seamă, nimeni nu-l întreabă cine e şi ce vrea. Singurătatea îşi înfige iarăşi ghearele necruțătoare în beregata lui.

Toate-i sînt străine, cumplit de străine.

Şi-a tras calul de dîrlogi, trecînd dincolo de şleau, pe buza dealului la poalele căruia începe mlaştina. Peste stufăriş se țesuseră pînze de aur. Într-un ochi verzui de apă s-a arătat o rață sălbatică. A plutit o clipă, spărgînd luciul cu pieptul, apoi s-a dat la fund, arătîndu-i tîrtița albă şi labele galbene.

Mai încolo, o barză calcă rar, mişcîndu-şi capul, domol şi înțelept. Pulberile asfințitului îmbracă poienile de la Călugăreni într-o mantie de vrajă şi de farmec. Un scîncet ca de copil fără mamă i-a scăpat din piept. Apoi a rămas cu privirea aținută dincolo de Călugăreni, unde se stîrnise un nouraş de colb, care se apropia cu repeziciune. Apele sinilii ale Neajlovului începuseră să se împurpureze. Îşi auzea inima răsunîndu-i în creier. Norul de colb a ajuns în marginea Călugărenilor. Acum vede bine călăreții culcați pe oblînc, cu sulițele împungînd cerul, gonind prin sat, drept spre podul de peste Neajlov. O grijă amară şi sleită i-a cuprins toată ființa. Sînt orbi? Nu văd urdia, n-o aud, că doar a umplut dealul

Stoieneştilor, s-a răsfirat pînă-n baltă, a năpădit locurile şi toată zarea?! Poate vor să pună foc podului?!

Aş... Au îndăluit la trap, lungindu-se ca o omidă uriaşă pe spinarea şleaului cățărat deasupra mîncăturilor. Dacă ar vrea, i-ar putea număra... Sînt olteni! Olteni de-ai băniei. Au cioareci de aba. Mintenele le țin agățate pe-un umăr. Cel din față?! Cel din față, cu rantie şi comănac, nu poate fi decît popa Stoica! Popa Stoica, hainul care i-a prădat sangiakatul toată iarna... Valuri reci de sudoare îi curg pe şira spinării.

A dus mîna la pistol. În aceeaşi clipă s-a simțit încleştat de cot. Hasan Paşa îi zîmbea crud şi cu-nțeles.

— Pe barba profetului, nu trage... S-ar putea speria, şuieră el. Nările războinicului fremătau, adulmecînd spre ghiaurii care trecuseră de jumătatea bălții şi-o lăsaseră la pas. Mihnea Turcitul a zărit ca la o sută de cercetaşi furişîndu-se printre sălcii, cu arcurile gata de tras, în vreme ce un steag de călăreți turcomani, cu coifuri de oțel, cu blănile de gazelă fluturîndu-le pe umeri, coborau spre Hulubeşti în galop mare, adunînd razele asfințitului în vîrful luciu al sulițelor.

Sinan Paşa înlemnise călare, dincolo de vatra arsă a Stoieneştilor, pe-o măgură despădurită. Cavaleria uşoară a spahioglanilor de Rum se scurgea pe Cîlnişstea în sus, căutîndu-şi locuri de tabără! Ocolindu-l pe la dreapta, timarioții de Azia treceau la trap, îndreptîndu-se spre Uzunu. La poalele măgurii, dundarii aliniau harabalele cu vistieria oştirii. Zecile de mii de cai umpluseră cerul de tropote. Dinspre Şerpăteşti urcau într-una steagurile de spahii, învăluindu-se în pulbere.

Hăt în zare, începuseră să se vadă odele de ieniceri, cu coifurile scînteind în cele de pe urmă raze ale amurgului.

Bătrînul şoim se simțea nespus de înghesuit. Pe Allah,

abia are loc să-şi tragă sufletul. Cît de largi şi cît de primitoare erau cîmpiile nesfîrşite ale Ungariei?! Şi-a smuls cîteva fire din barbă, apoi a scuipat în scîrbă peste urechile ciulite ale iepii arabe, pe care-o încăleca la drum, prețuindu-i nespus de mult la anii lui mersul domol, legănat şi cuminte. Din clipă-n clipă, olăcarii repeziți de paşale să-i spună că nu mai ştiu unde să-şi ridice corturile îl înfuriau mai mult. Poate s-ar fi înşiruit pe drum şi ar fi conăcit ca-ntotdeauna, cînd era departe de duşman, cu oştile aşezate în ordinea de marş, dar focurile care se iviseră dincolo de satul de peste apă, ca şi sfruntarea ghiaurilor din vale, îl neliniştesc de-a binelea. Blestematul Michali i-a scăpat printre degete, ca o umbră. I-a scufundat trei galioane. Paguba n-ar fi prea mare. Dar porcii de ieniceri spun c-ar fi însuşi Şeitan, sau poate Israfil, îngerul morții, trimis de Allah să-i pedepsească pentru că au călcat sfintele caneturi ale lui Soliman...

— Allah!

Vizirul s-a ridicat în scări. Dincolo de Călugăreni, sute şi sute de focuri înfloriseră pe chilimul vioriu al zării. Păreau luminile din Skutari, oglindite în apele Bosforului... Şi-a întors privirea spre şleaul care se pierdea peste Strîmba, în depărtările albăstrii, mohorîte ale codrilor Vlăsiei. Drumul lui era pe-acolo. Aşa spusese Mehmet bey, aşa îl ştiau toți ceauşii împărăteşti, care-l bătuseră de atîtea ori. Atunci de ce nu se vede nimic spre cuibul hainului? Spre cetatea de unde cadiiulaskerul Baki nu s-a mai întors?

— Michali, Michali! mormăi bătrînul, clătinîndu-şi coiful. Şacal împuțit! Vulpe cu urechi de măgar!

...Mihnea Turcitul aştepta la scara marelui vizir, privind mohorît cum cei două mii de călăreți, rupți din

trupul de spahii ai steagului roşu, se scurgeau pe şleaul care brăzda mlaştinile Neajlovului, năzuind să iasă în poienile Călugărenilor. Mergeau cîte trei, scară la scară, cu scuturile ridicate deasupra capetelor, ferindu-se de săgeţile al căror vîrf de oţel strălumina cîteodată în razele dulci ale asfinţitului. Cînd un cal din rînduri s-a ridicat în două picioare, prăvălindu-se în baltă o dată cu călărețul, Sinan Paşa şi-a încleştat mîinile în oblîncul înalt, poleit cu aur, suduind cumplit. Oltenii popii Stoica, descălecați pe malul Neajlovului, nu i-au slăbit pe spahii decît atunci cînd aceştia au trecut podul la galop, cu sulițele întinse pentru luptă. Atunci au sărit în şei şi s-au topit prin grădinile satului, ca peste cîteva clipe să se arate dincolo de Călugăreni.

Sinan Paşa a oftat uşurat. Cu doua mii de sulițe dintre cele mai vestite ale împărăției, apărîndu-i *sagkokul*[1], va putea chibzui în linişte asupra celor ce avea de făcut. Şi-a întors clonțul de vultur spre Mehemet bey, țintindu-l cu privirea lui verde, rea şi piezişă. Mantia de mătase cu brodături de aur îi atîrna peste crupa iepei, pînă la pinteni.

— Du-te la sipahilar agasi şi ia caii cu cele două poveri de galbeni, pe care slujitorul tău să le ducă în noaptea asta la binecredinciosul nostru Dan... Ai jurat pentru oamenii tăi!... îşi ridică mîna greoi, amenințîndu-l cu degetul scorojit de bătrînețe: Mîine, în zori, să fii la picioarele mele cu răspunsul şi cu ştiri despre alcătuirile fiului de cățea. Să le spui meghistanilor că le aduc iertarea prea puternicului împărat al lumilor, dacă-mi vînd capul lui Michali... Dacă nu?!...

[1] Aripa dreaptă

Ochii i se subțiaseră ca la rîşi: Dacă nu, averile lor le voi împărți spahiilor, muierile am să le dau oştilor, iar copiii, focului. Nici piatră pe piatră n-am să las pe unde trec, Mehemet bey! şuieră vizirul, aplecîndu-se spre el.

Un fior zgudui trupul Mihnei, făcînd să-i tremure şi mai tare mîinile încărcate cu inele. Bătu vizirului, care-i întorsese spatele, o temenea adîncă şi se retrase de-a-ndăratelea, cu palmele lipite pe inimă. Oştile semilunei curgeau într-una. Se auzea hodorogitul harabalelor care duceau corturile şi hrana spahiilor. Balimezurile grele, trase de cîte şase perechi de bivoli, urcau încet dinspre Şerpăteşti. Bivolii se legănau în juguri, tîrşîindu-şi copitele prin praf, fără să se sinchisească de răcnetele topciilor şi de loviturile care răsunau a gol pe burțile lor umflate. Cîteva ortale de ieniceri ajunseseră în sat.

Din cazane se ridicau aburi îmbietori de orez fiert, împreună cu carnea de berbec. Oştenii lui Allah stăteau în jurul focurilor, liniştiți şi tăcuți. Olăcarii paşalelor îşi făceau loc cu biciul printre şirurile de harabale şi printre cele de pedestraşi. Mihnea Turcitul privea vînzoleala nesfîrşită, înceată, de puhoi înfricoşător a oştirii, cu un zîmbet prostesc şi buimac.

Ar fi nebun să încerce, bolborosi el româneşte. Nebun ar fi!... Nebun ar fi!

A dat pinteni întrecînd cămilele ienicerilor de Damasc, conduse de arabi înveliți în burnuzuri albe. Dan şi boierii au să fie mai cuminți, decît Mihai. Dan şi boierii au să vîndă, aşa cum au vîndut întotdeauna. Îl încerca un simțămînt ciudat de umilință, amestecată cu o nespusă cinstire pentru duşmanul său. Mihai vîrîse spaima în oasele păgînului. Pînă şi mamele îşi cumințeau odraslele, amenințîndu-i că vine Michali. Toată împărăția nu vorbea decît de Michali, nu se temea decît de Michali. Rumelioții

fugiseră peste Balcani, împrăştiind în toate vînturile ştirea că beyul călăreşte un armăsar cu aripi, care-l poartă în zbor acolo unde gîndeşte, şi că în urma lui tîrgurile ard pînă-n temelii, iar în locul lor se ridică mormane de capete. Ghiaurii despică pîntecele muierilor cu rod, scot fătul şi-l dau pradă focului...

Peste Valea Cîlniştei, peste Hulubeşti şi Strîmba, aici spre Şerpăteşti, au început să se-nfiripe pînzele țesute din fumul focurile de tabără, nenumărate ca stelele cerului. Sleit, obosit, înspăimîntat, ros de căință şi de umilință, Mihnea Turcitul îşi purta povara gîndurilor cu umerii bleojdiți, cu trăsăturile chinuite, cu ochii plini de spaimă şi neîncredere. Era al tuturor şi al nimănui. Un bătrîn, la treizeci şi unu de ani. Cît ar fi avut nevoie acum de glasul şuierător, plin de venin al Danului. Să-i pună stăpînire pe cuget, să i-l amorțească, să-i trezească pofta de viață, să-i aţîțe dorurile de mărire şi de putere! Cine ştie?! Poate mîine! Mîine!... Platoşa îi ținea cald, coiful îi strîngea tîmplele, şalvarii i se păreau o batjocură. A rîs de el însuşi cu un rîs amar şi uscat. Pe deasupra, în vîlvorile sîngerii ale cerului, un stol de rațe sălbatice a trecut săgetînd înălțimile...

★

Tolănit pe blana de leu de sub pologul de mătase al Divanchaneului, Sinan Paşa sugea o naramză, în vreme ce Ibn Rusta îi ungea cu uleiuri parfumate picioarele obosite. Marele vizir era mulțumit. Dacă bivolul de Ferhat nu l-ar fi îndemnat pe Ghazi Ghirei să intre în olaturile de la Kara-Iflac acum două luni, atunci, mîine, l-ar fi apucat pe Michali între două focuri. Ghazi Ghirei nu e decît un fiu de iapă chioară.

Se teme de Michali. Nu mai vrea să-i pustiască țara. A rîs cu poftă, bătîndu-se cu palmele peste pîntec. Ibn Rusta a rîs şi el, unsuros şi linguşitor, amestecîndu-şi chicotele cu mugetele robilor de Nubia. Dacă bătrînul şoim se veseleşte, înseamnă că au scăpat în seara asta de bătaie şi că vor putea împărți între ei dulciurile şi fructele rămase de la masa lui.

În cort ziua se stingea încet, strecurînd prin mătasea pologului o puzderie măruntă de lumină verde-albăstruie. Sinan şi-a aşezat coiful la căpătîi, şi-a tras iataganul alături, apoi i-a poruncit lui Ibn Rusta să-l cheme pe marele secretar. Venise vremea să-i scrie sultanului despre isprăvile pe care le-a făcut în mai puțin de-o lună. Paşii primiseră toate poruncile. Hasan veghează în fața taberei, Husein veghează în aripa ei dreaptă. După scîrțiitul neîntrerupt al osiilor, ştie că topci başul Giafer, generalul artileriei, n-are să aibă linişte pînă cînd nu va găsi locul cel mai potrivit pentru balimezuri şi pentru chervanele de ghiulele.

Circazianul cu chip de şoim scria repede, cu trăsături rotunde de condei, ceea ce vizirul poruncea plin de îngîmfare:

..."şi să mai ştii, prea strălucite urmaş al nebiruitului Soliman, că după ce l-am înecat în sînge pe Michali, redobîndind pentru împărăție raiaua şi cetatea Ierkoki, am poruncit să se ridice din temelii schela şi bastioanele, lăsînd acolo pentru strajă şi ajutor pe Ali Paşa, cu şase mii de ieniceri. Iar acum stau față-n față cu fiul de şarpe şi mă gîndesc cum să-l prind mîine de barbă şi să-l reped luminăției tale, ca să-l arăți norodului şi să-l ridici în cîrlige, întru ispăşirea păcatelor lui fără număr. Hainul are oşti cîtă frunză şi iarbă, că îl ajută cîinele de Sigismund, dar am să-i calc în copitele calului şi am să

tîrăsc în robie mii de necredincioşi. Iar pentru haremul prea puterniciei tale, împărat al lumilor…”

Aici, bătrînul Sinan zîmbi şiret şi cu tîlc, gîndindu-se că-n vreme ce el îşi va cîştiga gloria nepieritoare a armelor, stăpînul lumilor se va desfăta în braţele odaliscelor valahe şi-i va pregăti, fără gînduri haine, *donanma humaiun*[1] - răsplata visată de toţi războinicii împărăţiei. De bucurie şi-a răşchirat degetele de la picioare şi i-a întins robului circazian un pumn plin de curmale.

2

În stînga şleaului care coboară din tabără spre Călugăreni, cam prin dreptul unde şuvoaiele au ros poalele domoale ale dealului, spinarea teşită a înălţimilor iese către miazăzi, ca un deget încovrigat şi acoperit de negi păroşi. Zeci de tufe crescute din retezăturile vechiului codru acoperă călăreţul cu cal cu tot, lăsîndu-i, dacă s-a aşezat cu iscusinţă, vedere slobodă pînă la podul de peste Neajlov, pînă la Uzunu şi Stoieneşti.

De aici privea Mihai în seara aceea intrarea călărimilor lui Sinan în Călugăreni. Hotnogul Caloian şi vătaful Simion îl străjuiau ascunşi de-a călare între nişte stejăriş tînăr. Căpeteniile de oaste se buluciseră în preajma voievodului, cătînd cu mîinile făcute streaşină la mişcările spahiilor. Caii de oaste înlemniseră sub călăreţi, ciulindu-şi urechile, neliniştiţi. Ţânţarii bîzîiau subţire, jucînd în roiuri dese pe la vîrfurile tufanilor

[1] Triumf maiestuos

însîngerate de amurg.

Voievodul se ridicase uşor în şaua înaltă, cu tălpile cizmelor bine sprijinite pe scările arăbeşti de argint, late de-o palmă şi lucrate în filigran ca firul de păianjen. Trăgea cu coada ochiului spre locul unde-şi ştia ascunşi căpitanii de oaste. Se dosiseră bine, afurisiții. Numai sulița nemernicului de Racea, gătită ca pentru iarmaroc, se ridica din cînd în cînd, făcîndu-i fel de fel de semne.

— Dat dracului popa! nu-şi putu opri vel vornicul Ivan un strigăt de mirare, văzînd cum oltenii se răşchiraseră în cete de cîte zece, trăgînd după ei caraulele de spahii.

Umbrele serii se ridicau din Neajlov, revărsîndu-se peste codri. Mihai nu şi-a putut stăpâni o clipă de uitare de sine, lăsîndu-se învăluit de vraja amurgului. Dacă n-ar fi ajuns pînă aici ramătul îndepărtat al taberelor turceşti, dacă n-ar fi văzut harabalele cu corturile şi hrana spahiilor clătinîndu-şi pologurile albite de soare peste canafurile cafenii ale stufului, dacă popa Stoica n-ar sudui aşa de cumplit şi n-ar amenința caraulele cu crucea, atunci înserarea ar fi nebănuit de paşnică, de adîncă şi de minunată. Peste baltă s-au închegat văluri de borangic, tivite la marginea de sus cu rîuri de aur.

Prin acele rîuri de aur vîslesc cîrdurile de rațe sălbatice.

Sălciile şi-au despletit cununa de ramuri şi aşteaptă îmbrățişarea nopții, sfioase ca nişte fecioare în seara nunții. Poienile plutesc în aburi liliachii. Cosaşii țîrîie, îngînînd greierii.

Sus, în slavă doi ulii se rotesc în cercuri mari cu aripile cruce... Strigătele de luptă l-au smuls din visare. Oltenii scoseseră caraulele de sub aripa ocrotitoare a grosului tăbăruit în jurul satului, aducîndu-le pînă-n dreptul pîndelor. Din aripa dreaptă a codrului, care ieşea asupra

şleaului ca un pinten, a dat navală cu sabia în vînt polcovnicul Ocesalski, urmat de patru cazaci. Asfinţitul juca în tăişuri de paloşe şi-n fundul roşu al cuşmelor zaporojene.

— Acolo, după limba ceea de codru, îl poftesc pe Kir Albertu să-şi aşeze oştile, se plecă Mihai la urechea lui Radu Buzescu.

Boierul clătină din cap, tălmăcindu-i voia măriei sale căpitanului ungur, care privea încăierarea cu ochi rotunzi de şoim.

O dată cu cazacii au ţîşnit de sub crîngul crescut pe buza rîpelor din stînga şleaului căpitanii Mîrzea, Ghețea, Racea şi Nicolaie, urmaţi de oştenii lor, iar ceva mai din fund s-a arătat haiducul sîrb Deli Marcu, cu cnezii Iosif Bîtă, Duşan şi Milivoi. Tot atunci, oştenii şi-au întors caii, pornind în galop, cu sulițele plecate pentru împuns. Popa Stoica slobozise dîrlogii pe gîtul şoimuleanului şi gonea ca un diavol, ţinînd în stînga crucea, în dreapta paloşul, cu poalele anteriului fîlfîind, chiuind de răsuna tot codrul Vlăsiei:

— Veniţi să vă spovedesc, bă turcilooor!... Veniţi, băăă, la taica vostru, băăă!

— Uiuiuuu! răspundeau călăreţii băniei.

— Te lauzi, popo! îi strigă Racea peste umăr, fugărind un spahiu, căruia de spaimă îi căzuse coiful. După întîia clipă de buimăceală, caraulele s-au strîns scară la scară, şi-au acoperit stînga cu scuturile şi, plecînd sulițele lungi, au ieşit în calea năvălitorilor. Mihai vedea boldurile mari de aramă care prindeau pielea de bivol a pavezelor, vîrfurile ascuţite ale coifurilor rotunde de Damasc, ca şi nouraşii de praf stîrniţi de copite. Din tabără au ieşit alte zeci de călăreţi. Radu Buzescu a smucit frîul dînd pinteni. Mihai i-a prins calul de zăbală.

— Stăpîneşte-te, vere! Asta-i doar o joacă pentru căpitanii mei! Iar pentru noi, învățătură!

A făcut un semn, ridicînd mîna. Hotnogul Caloian a dus cornul la buze, slobozind o chemare lungă şi poruncitoare.

Boierii şi voievodul l-au văzut limpede pe căpitanul Ghețea tăindu-se în sabie cu un ofițer de spahii. Caii se ridicau în două picioare, smucindu-şi capetele şi nechezînd sălbatic. Tăişul luciu al căpitanului a lovit curmeziş, retezînd căpățîna turcului care s-a rostogolit în fînaț. Coiful sărise cît colo, scânteind. Trupul s-a huluit pe spate. Fugarul l-a tîrît după el, alergînd speriat spre tabără. La chemarea cornului, oştenii s-au întors în goană, mărind din ce în ce depărtarea care-i despărțea de spahii. Călăreții semilunei îşi struniseră caii şi strigau pe urmele lor tot felul de vorbe neruşinate.

Soarele scăpătase. Harabalele ajunseseră în Călugăreni. Spahiii începuseră să-şi ridice corturile, mai ales la capetele şleaului care tăia satul în lung. Mihai a luat seama că păgînii trag harabalele în curmezişul drumului, înlănțuindu-le oişte de oişte, pe amîndouă aripile taberei, năzuind să ajungă pînă-n codru. Spahiii năpădiseră prin ogrăzi şi prin grădini, încropind focuri. Unii îşi duceau caii la apă. Cîteva hogeacuri începuseră-să fumege. N-a pus foc Călugărenilor şi gîndul lui se arată rodnic. Tropotele alor noştri răsună limpede. Zarea s-a făcut sinilie. Numai acolo unde a asfințit soarele mai joacă pe cer ape de sînge.

★

Dangătele de vecernie, trase de clopotul bisericii din Copăceni, se stinseseră de mult în umbrele dese ale

înserării.

Boierul Preda Buzescu îşi petrecea mezinul spre tabăra lui Kir Albertu, ținîndu-l înlănțuit cu dragoste pe după umeri.

Caii îi urmau slobozi, oprindu-se din cînd în cînd să smulgă cîte-o gură de iarbă. Din pămîntul încins se ridicau valuri de miresme. Uraniscul începuse să se acopere cu stele. Focurile liniei întîi ardeau cu vîlvătăi pe creasta dealului, în fața parcanelor de pămînt întărite cu țepuşe şi trunchiuri. Oştenii hăuleau şi chiuiau, foindu-se în jurul căruțelor păhărniciei.

Între două mormane de jeregai se-ncinsese o sîrbă îndrăcită.

Lumina roşiatică spăla picioarele care frămîntau fînațul cu talpa opincilor sau a botforilor. De la jumătate în sus, jucătorii nu se mai vedeau. O cobză zbîrnîia pe nerăsuflate. Dincolo, în linia a doua, unde erau tăbăruite şi oştile băniei, nu se zăreau decît străjile, coviltirele carelor şi muşuroaiele nenumărate ale frunzarelor. În lunca Argeşului pîlpîiau focurile de la covălii.

Boierii au ieşit din saivanul voievodului, luînd-o în răspărul dealului, printre stejerişul fraged care încununa, creasta. Cînd să coboare dincolo de ea, a trecut la pas un călăreț, ducînd de-o ureche o tigvă însîngerată de turc. Oştenii, înveseliți, se strîngeau cioatcă, arătînd-o cu degetul şi rîzînd zgomotos.

— Bun cap are Mihai... rupse tăcerea bătrînul stîlp al Buzeştilor.

— Bun, neică! Poate prea bun, răspunse Radu Buzescu.

— Mda, bine ziseşi! Poate prea bun... Îmi bănui că nu-i şi Stroie de față. Ar fi avut şi el partea lui de cinste în bătălie. Hronicul nostru s-ar fi umplut de fapte vitejeşti.

Au mai mers cîțiva paşi în linişte, apoi Preda Buzescu l-a apucat pe cel mic de amîndoi umerii, răsucindu-l către el:

— Ai grija Danului, Radule! Mă tem de vreo urzeală haină şi potrivnică.

— Nu te teme, neică... Kir Albertu merge, de bună seamă.

E prea colțos şi la urma urmei e bun oştean.

— Chisaru?

— Acela, fără doar şi poate!

Radu Buzescu înțelegea şi neliniştile, şi gîndurile fratelui său mai mare. Prin întunericul argintat de luna răsărită dincolo de Argeş îi vedea fruntea încruntată şi zbîrciturile dese de la colțul ochilor. Cu toți anii, neica se ținea verde. Coiful îi asprea trăsăturile, iar platoşa îl făcea mai drept şi mai falnic.

— Nu purta grija moşiilor noastre, domnia ta! Pînă acolo n-are să ajungă Sinan. Olăcarii de la Ardeal spuseră că Jicmond Bator şi-a repezit mireasa la cetatea Gherlii, iar el cu oastea se porni spre munți.

— Să te audă domnul, Radule! oftă boierul. Astă-primăvară, abia de pridiidii cu aşezatul rumânilor fugiți din Vlahia Mare. Da' ce-or mai fi năpădit acu, peste Olt...

— Veni şi vremea satelor din jos de Balş, neică. Bănia s-ar putea zice că-i a noastră, spuse el sfios.

— Da, da!... Şi asta tot prin înțelepciunea ta... îl strînse la piept, cu nespusă duioşie: Pe-aici nu-i nimeni... Stai o clipă jos!

Sfatul celor doi frați s-a urmat în şoaptă. Caii păşteau prin preajmă. Oştenii de dincolo de creastă începuseră să se-nmoaie. Radu Buzescu se muncea să afle calea care l-ar face pe Mihai să nu mai dea înapoi boierilor munteni rumânii fugiți peste Olt.

— Steaua noastră urcă pînă-n crucea cerului, neică! Acu se cuvine ferecată de boltă, pentru totdeauna... Cu satele moşneşeşti să ne grăbim, pînă nu se-ntoarce neică Stroie.

— I le cerem după luptă!

— Atunci!... Văzuşi că neica voi sa ne taie, cînd încheiarăm tractatele cu Jicmond Bator! Prea-i suflet în suflet cu Mihai!

— Prost de cinstit! Norocul lui stă în noi şi-n Sima.

— Aşa-i, neică!

Jupînul Preda Buzescu şi-a mîngîiat barba, apoi s-a sculat greoi, zăngănind din platoşă şi din pinteni.

— Vino să te binecuvînt, Radule! spuse el cu glas tremurător.

Prîslea şi-a scos chivăra, plecîndu-şi fruntea înaltă. Pletele negre şi inelate i-au căzut pe-un umăr. Preda i-a făcut semnul crucii deasupra creştetului, apoi, apucîndu-i obrajii între palme, l-a sărutat părinteşte între sprîncene. Radu Buzescu i-a sărutat mîna.

— Să ne purtăm vitejeşte, Radule! Ține-l în frîu pe Kir Albertu. Gustarăm din anafura slobozeniei şi din beția slavei! Mihai ne aduse atîta fală, cîtă n-aş fi visat în veci.

— Nu greşirăm suindu-l în Scaun!

— Poate că o să-i lăsăm arenda de la Genune!

— Aşa mă gîndii şi eu!

— După ce i-om aduce la vechea matcă pe verii noştri Theodosie, Radu Florescu şi pe vel vornicul, atunci?!...

— Atunci, neică, steaua noastră se va chema luceafăr!

Jupînul Preda Buzescu a rămas cu ochii ațintiți pe urmele fratelui său mai mic, pînă cînd scînteierile molcome ale chivărei s-au topit în vălurile de-ntuneric ale văii. Fluierîndu-şi calul, a-ncălecat domol şi s-a lăsat ostenit în şa, îndreptîndu-se spre tabăra proaspătului

său cumnat, banul Mihalcea.

Singura lui supărare în ziua aceea fusese neascultarea lui Cătina Ilie, căruia îi poruncise să rămînă acasă şi să păzească vadul de la Stoieneşti al Oltului şi care, voind să-şi arate mulțumită către Mihai, căzuse în tabără cu cincizeci de călăreți armați pe socoteala lui.

— Cu adevărat că boiernaşii se sumețiră peste măsură, mormăi înciudat bătrînul boier, clătinîndu-şi capul.

Plasa de oțel a coifului a zăngănit metalic, frecîndu-se de platoşă.

★

La un ceas după miezul nopții, trabanții, arbaletierii şi puşcaşii pedeştri ai lui Albert Király s-au înşiruit în tăcere deplină pe urmele oştilor boierului Radu Buzescu şi Chisar, strecurîndu-se spre locul de pîndă hotărît de voievod. Mişcarea se făcea pe un arc ocolitor, astfel ca străjile de spahii să nu simtă nimic. Călăreții înfăşuraseră copitele cailor în zdrențe de sac. Roțile celor două tunuri de sprijin fuseseră înfofolite în frînghii împletite din paie, iar osiile unse proaspăt cu catran. Scutul de aramă coclită al lunei se agățase de-o stea, privindu-i c-un ochi galben de mort. Ba lui Dan i se părea că luna asta ofticoasă îşi bate joc de el, rînjindu-i ponciş şi cu anume înțelesuri. Oastea îl tîra cu ea, fără să i se poată împotrivi. O simțea de jur împrejur, neagră, mohorîtă, tăcută, ca pe-un şuvoi mîlos care-l va înghiți, dacă nu va lupta din răsputeri să iasă la țărm. Noaptea asta e noaptea chinurilor, noaptea răstignirii lui. Acolo, în codrul nepătruns, stă şi priveghează omul Mihnei. Va trebui să-i dea semn. Dar cum să-i dea, cînd îl are în coastă pe boier Udrişte, cel proaspăt slobozit din robie, care-l păzeşte cu atîta băgare de seamă, încît pare că

vede şi cu ochiul acoperit de albeață?! Nu i-a cercetat cugetul şi nici n-are să i-l cerceteze. În urmă vine Bratu, al treilea comis, fratele Vişei, ibovnica Turcitului, ascunsă la Venezia, iar după el, ca un puhoi, satele călărăşeşti.

Pe acolo trebuie să fie şi cîinele de Lambru. Mersul ăsta orbiş nu se deosebeşte cu nimic de alt mers, întru totul asemenea, cînd drăgoieştenii... Şi-a ridicat fruntea, scrîşnind din măsele. În vremea de pe urmă, viața l-a pălit numai în moalele capului. Cîinele de Radu Buzescu şi-a făcut jocul cu el. Acum îl leapădă. Bine cel puțin că l-a scăpat din ghearele Chisarului. Peste capul mărunt al tufelor se văd legănîndu-se sulițele oştilor oltene ale Buzeştilor.

★

Călăraşii se găteau de hodină. Drăgoieştenii întinseseră conovețele, îşi legaseră caii la ele şi se strînseseră apoi cete, cete, culcuşindu-se pe sumane, cu capetele rezemate de scuturi. Dincolo de ei, pînă-n codru, se auzea vorba repezită a ungurilor.

Dincoace, spre largul crîngului, cea măruntă şi aspră a cîtorva sate de pe moşiile măriei sale. După ce dăduse ocol locului de tabără, Lambru se-ntorcea spre ai lui, cînd un glas mîhnit, întretăiat de suspine şi ofuri prelungi, l-a făcut să se oprească în spatele unor tufe de sînger.

— Mare potop pe capetele noastre, fraților! oftă necunoscutul. Mare potop! Au să ne calce spahiii în picioarele cailor, fraților!...

— Care eşti ăla, bă? i-o retează cineva, foindu-se. Ce tot

te văicări, ca o muiere dorită după... Omul spuse lucrului pe nume, apoi trânti o sudalmă cumplită.

— Nu-i de-ai noştri, mormăi ostenit alt glas.

— Cruceoiul mă-ti de iscoadă! Ia stai tu...

După fîşîitul mîinii prin fînaţ, Lambru a-nţeles că oşteanul îşi caută paloşul. În aceeaşi clipă, o umbră adusă de spate s-a strecurat printre tufe, lungind pasul lupeşte. Lambru s-a întins la pămînt. În fulgerarea cît iscoada şi-a arătat faţa în lumina lunei, l-a recunoscut pe logofătul Bîrsan de la moşia Stelea a boierului Dan. Va să zică, o dată cu boierul, a scăpat şi sluga?! Ce putere a Satanei l-o fi ocrotind pe Dan, nu poate şti. Dar de lăsat din gheare n-are să-l lase. S-a sculat şi, uşor ca o părere, a-nceput să se furişeze din tufă-n tufă, ţinîndu-l pe logofăt de-aproape. Bîrsan se arăta mare meşter în a-şi încurca urmele. A ocolit locul spre miazăzi, s-a întors apoi către codru, trecînd pe lîngă nişte trabanţi care sforăiau zdravăn, s-a întors pe aceeaşi cale, apoi, îndreptîndu-se de şale şi fluierînd uşor, a luat-o drept spre capătul taberei, acolo unde slujitorii ridicaseră corturile boiereşti. S-a-nădit la vorbă cu străjile din faţa cortului comisului Bratu, care se vede treaba că-l cunoşteau, apoi s-a îndreptat spre cel de mătase roşie, al Danului. Dintr-o privire, Lambru a-mbrăţişat tot cuprinsul. Ca la o bătaie de săgeată se vedeau caii călărimilor oltene, iar pe dreapta, în arcuitura codrului, cei ai banderiilor de lăncieri unguri. Din tufele unde se tupilase pînă-n cortul Danului erau ca la cinzeci de paşi. Luna spăla poiana cu ape de argint. Perechi, perechi, cu sulițe pe umăr, străjile se-ncrucişau în tot lungul ei. Fără să mai pregete o iotă, şi-a luat paloşul subsuoară şi, prinzînd o clipă cînd cei doi oşteni din spatele corturilor au trecut spre stînga tăifăsuind cu glas scăzut, s-a lăsat

în fînaț, tîrîndu-se cu îndemînare de şarpe. A prins din zbor o fărîmă din vorbele celor doi:

— Noi apucarăm să dosim grîul în gropnițe...

— Noi, ba! Boierul ne scoase la boieresc. Pe urmă ne scularăm la oaste. Rămaseră holdele pe seama muierilor.

A ajuns sub poala adapostului boieresc, lac de apa, cu sufletul la gură. S-a dat în partea umbrită şi smulgînd cu băgare de seamă cîteva smocuri de iarbă şi le-a presărat pe umeri. A pipăit mătasea cu vîrful jungherului, despicînd-o atît cît i-a trebuit să poată privi înăuntru.

★

În saivanul voievodului, vistiernicul Theodosie Rudeanu şi vel vornicul Ivan primeau cele din urmă porunci ale măriei sale. Vătaful Simion îl ajuta pe Mihai să-şi lege curelele platoşei.

— Fă în aşa fel, vel vornice, spuse voievodul, ca-n clipa cînd o răsări soarele, oştile să fie în priveală acolo unde stăturăm astăzi. Înainte de luptă se cuvine să le îmbărbătăm cu însăşi fapta noastră. Să-nțeleagă că mi-am legat viața de viața lor şi că sînt cel dîntîi gata să-mi pun pieptul pentru moşia noastră prea iubită! A smucit platoşa, încercîndu-i tăria legăturilor, apoi l-a țintuit pe marele vornic cu privirea lui dogoritoare: Pari nemulțumit, domnia ta! zîmbi el.

Boierul Ivan s-a-nchinat cu mîna pe inimă. De afară se auzea rumegatul domol şi blînd al cerbilor. Făclia, aproape arsă, fumega în creanga ei de fier. Logofătul Udrişte scria un hrisov, aplecat peste măsuța de abanos a voievodului.

— Sînt nemulțumit, doamne! răspunse vel vornicul, sumețindu-şi fruntea. Boier Theodosie Rudeanu îmi

spunea că măria-ta sloveneşte din înțelepciunile răposatului voievod Neagoe Basarabă... M-am desfătat şi eu cu acele înțelepciuni, dar nicăieri n-am găsit vrun sfat de oaste care să-l îndemne pe voievodul țării a se pripi în fruntea oştilor, la tăiatul cu sabia. Dimpotrivă! Înțeleptul Neagoe Voievod te sfătuieşte, măria-ta, să stai între linia întîi şi a doua, pe vrun muncel, şi să călăuzeşti lupta prin porunci, nu prin fapte.

Mihai a rîs scurt, arătîndu-şi dinții albi şi puternici. A întins mîinile asupra vel vornicului şi l-a tras la piept. Platoşele războinicilor s-au ciocnit, scrîşnind.

— Dacă te taie păgînii, măria ta? mai încercă marele vornic. Pe noi cui ne laşi?!

Mihai l-a slobozit din brațe, făcînd cîțiva paşi repezi pe sub pologul cortului. Logofătul Udrişte a prins o clipă cînd s-a întors cu fața spre el şi i-a întins pana. Voievodul s-a frînt de mijloc, iscălind cu trăsături smucite şi prelungi, fără să mai citească.

— Întăreşte-o cu pecetea mare a țării, domnia ta, îi porunci logofătului. Apoi către Ivan vornicul: — Şi eu prețuiesc învățăturile lui Neagoe Voievod, după cum să nu crezi, iubite vel vornice, că nu le prețuiesc şi pe ale căpitanilor cu care mă tot omoară Kir Albertu. Da, da! spuse el încet, mai mult către sine însuşi. Le prețuiesc şi le rumeg, da' socot că acele învățături sînt moarte şi nefolositoare, dacă nu le potriveşti pe măsura locurilor şi a oştilor tale. Iar locurile şi oştile mele îmi poruncesc mie, stăpînul lor, să le dovedesc că atunci cînd un voievod luptă pentru slobozenie, nu-l atinge nici fierul, nici plumbul, deasupra lui plutind duhurile strămoşilor şi dragostea celor vii. Aşa să ştiți, domniile voastre!

Duhurile strămoşilor ne privesc de dincolo de veacuri, încrîncenate şi necruțătoare. Față de ele n-avem putință

să ne ascundem faptele. Veacurile sînt mai grele decît munții, iar pulberea oaselor celor hăcuiți întru slava dreptății, mai tare platoşă decît toate platoşele din lume. Nebănuit de frumoasă este purtarea bărbatului care-şi închină viața izbîndelor războinice, dar neînchipuit loc de cinste merită bărbatul care-şi ridică sabia întru slobozenia neamului său. Ah, vel vornice! Cum aş vrea ca vorbele mele să nu fie vorbe, ci jar aprins. Jar şi flacără, să mistuie inimile hainilor şi să-mpătimească sufletele celor drepți.

— Jar şi flacără sînt, măria-ta! îngînă boierul Ivan.

Mihai nu l-a auzit. A stat o vreme nemişcat, apoi a răsuflat adînc, frecîndu-şi tîmplele cu vîrful degetelor.

— Veacurile ne judecă, vel vornice! Ne judecă veacurile şi nici în mormînt n-o să scăpăm de hula şi de batjocura lor dacă nu ne cercetăm mințile şi inimile, găsind în ele mintea, inima şi dorințele norodului nostru. Iar mîine, deopotrivă se cere înțelepciune ostăşească, dar mai ales faptă vitejească.

Du-te, vel vornice, şi ascultă pe la focuri, aşa cum am ascultat eu. Du-te şi vei auzi pe unul Trofim din Buturugari, sau pe unul Buzea Gavrilă, sau pe mai ştiu eu care om din glotime, şoptind că port un gugiuman fermecat. Că acel gugiuman mă apără de rană, mai ales după ce l-a străpuns plumbul tras de la cîțiva paşi de emirul Baki... Du-te, vel vornice, şi spune-le că farmecele care mă apără sînt dreptatea şi slobozenia! Tot ele şi-au întins aripa ocrotitoare şi asupra lor. Ele, şi dragostea mea, vel vornice...

Boierul Ivan s-a plecat atît de mult cît i-a îngăduit platoşa. Cînd să iasă, Mihai l-a strigat să stea.

— Pentru slujba cinstită pe care mi-o slujişi şi pentru vitejia de-o arătaşi pînă acum, după luptă, am să-ți fac

înscrisuri pentru moşia Călugărenilor, cu venitul bălților şi al vînatului, vel vornice, adause voievodul. Iar mîine, dărăbanii de la aripa stîngă să nu-i lase păgînului nici măcar o palmă din această moşie. Tot ai poftit, domnia ta, s-o răscumperi de la datorii... Iată. Îți prilejuiesc s-o răscumperi cu sabia.

Vel vornicul a-ngenuncheat, sărutînd mîna aspră a stăpînului său. Boierul Theodosie Rudeanu îşi dărăcea barba, privindu-i pieziş. Cînd boierul Ivan a ieşit din cort, s-a izbit piept în piept cu hotnogul Vifor, chemat la porunca măriei sale. I s-a părut că omul se clatină pe picioare.

— Prea multă băutură, prea multă băutură, mormăi vesel vel vornicul, bătînd din palme să-i vină calul.

3

După aşezarea Carului mare, să mai fi fost trei ceasuri pîna-n zori. Lambru asculta strigătul de ciuhurez scos cu îndemînare de logofătul Bîrsan, cînd într-un corn de pădure, cînd la cîteva sute de paşi spre celălalt corn, cînd abia auzit, spre mijlocul ei întunecos şi tainic. N-avea nici un rost să se țină pe urmele logofătului. Din şopocăiala boierului cu Bîrsan, înțelesese toată tărăşenia. Sluga va striga ca ciuhurezu şi-i va răspunde o buhă. Va merge după acea chemare firească şi nebănuielnică, pînă cînd va da peste domnia sa biv vel paharnicul Alecu Vlăşteanu, cu care se va purta cu-viincios, ajutîndu-i să se strecoare în tabără, dimpreună cu caii. Drăgoieşteanul chibzuise totul într-o clipită. Să iasă de sub scutul cortului, ar fi fost zadarnic. Prada va veni singură la el şi gîndeşte că i-ar face nespusă bucurie

măriei sale dacă i l-ar aduce plocon pe biv vel paharnicul Alecu, dimpreună cu caii. Ce rost ar avea ca un boier mare şi înstrăinat să tragă prin hăţişuri doi Cai de povară?! Tocmai se frămînta cu astfel de întrebări, cînd s-a simţit încleştat de gît şi cu vîrlul unui jungher vîrît sub urechea stîngă. Cînd s-a smucit, duşmanul nevăzut l-a pălit în tîmplă cu atîta înverşunare, încît i-au sărit scîntei din ochi, apoi s-a-nmuiat, cufundîndu-se într-un întuneric vîscos, cleios şi fără urmă de gînduri.

Boierul Udrişte, care-l văzuse de la bun început strecurîndu-se lîngă cortul vecinului său, l-a înşfăcat de brăcinar şi, săltîndu-l în spinare, a făcut cîteva salturi de urs, pînă-n perdeaua adăpostului său. Se vede treaba că Dan auzise ceva, deoarece ieşise afară cu sabia goală în mînă. Boier Udrişte l-a zvîrlit pe Lambru în cort, ca pe un sac, apoi a dat buzna, strigînd străjile.

— Umblă cineva prin preajmă, boier Dane, spuse el, întorcîndu-şi ochiul cu albeaţă în toate părţile.

Dan l-a măsurat lung, a ridicat din umeri şi fără o vorbă a-nceput să cerceteze împrejurimile. Cînd a găsit fînaţul tăvălit, a-ngenuncheat pipăind marginile spintecate ale mătasei, apoi tot în genunchi s-a tîrît pe urma făcută de Lambru, în curmezişul poienii.

— Ai găsit ceva, domnia ta? întrebă Udrişte.

— Nimic, răspunse acru Danul. Du-te şi te hodineşte, boierule, că mîine ai să trudeşti destul... Se ridică în picioare, îşi vîrî sabia în teacă, şi, după ce porunci străjilor să nu se mişte de lîngă cort, ceru să-i vină calul.

— Mi se pare că făcui o prostie, murmură înciudat boier Udrişte, întorcîndu-se în cort.

★

— Vistieria, vistieria, veşnicul meu blestem, veşnicul meu vis urît, lanțurile care-mi atîrnă pietre de moară la fiecare picior.

— De, măria-ta, răspunse marele vistiernic, ridicînd din umeri. Prea eşti darnic... Şi cu boierii, şi cu prostimea. Veniră vistierniceii şi-mi spuseră că satele s-au băjenit cu toatele.

Găsiră vetrele pustii şi se întoarseră cu sacii goi. Umblă oamenii forfota pe toate drumurile, fără nici un căpătîi. S-ar cuveni să-i poprim, doamne, şi să-i aşezăm odată pentru totdeauna. Să se ştie cine plăteşte şi cît plăteşte, să nu alerge vistierniceii pînă le iese sufletul şi să se-ntoarcă aşa cum s-au întors în primăvara asta... Pe bulgarii de-i aduseşi în țară şi le dăduşi silişti îi scutişi pe cinci ani. Măria-ta, măria-ta! îl mustră boierul Theodosie Rudeanu. Peste o lună n-am de unde să mai scot bani pentru plata oştilor, şi atunci?! George Palaticz îmi socoteşte cel din urma aspru. I-o mai spusei...

Dacă nu se-nvață să se poarte cuviincios, el şi toți diecii lui Jicmond Bator, îi tai, măria-ta! Îi tai, chiar de-ar fi să mă dai pe mîna gîdelui.

Mihai a rîs ponciş, luîndu-şi gugiumanul.

— Îmi pare, vel vistiernice, că şi domnia ta iscălişi tractatul.

Boierul a oftat, neîndrăznind să-i întîlnească privirea.

— Gîndurile domniei tale sînt gîndurile mele şi mă bucură că ne aflăm alături. Şi eu doresc să mîntui o dată cu războaiele şi să aşez țara pe temei straşnic. Fiecare să-şi vadă de munca lui, aşa cum i-a fost ursită, să se chivernisească, să aibă de unde-şi plăti dările, să slobozim negoațele, să aducem meşteri nemți pentru mori de hîrtie şi pentru pive de postavuri, rumânul să fie rumân, moşiile să sporească. Ehei, vel vistiernice!... Da'

pînă acolo, tare mă tem că va fi nevoie să mai plătim niscai vamă de sînge. Nasul lui Jicmond Bator a crescut prea lung, moldovenii se țin numai de zîzanii, şleahticii nu-şi mai încap în piele de fuduli.

— Vrei să te scoli împotriva tuturor, măria-ta?

— Împotriva tuturor celor ce năzuiesc să ne înăbuşe şi să ne sugă măduva din oase, vel vistiernice. Iar dacă vremea mea va fi vremea războiului şi a sîngelui, se vor învrednici urmaşii noştri să păzească moştenirea pe care le-o lăsăm şi să-nflorească țara ca pe o grădină! Am vorbit destul! Acu se cuvine să făptuim. Logofete Udrişte, dă-i vel vistiernicului hrisovul cu poruncile pentru mitropolie şi bolnițele monastirilor. Veghează, domnia ta, ca ciungii şi ologii de-or rămîne pe urma războiului acesta înfricoşat să-şi găsească alinare pe lîngă sfintele lăcaşuri, iar călugăraşii să nu-i pună la munci grele. Iar celor ce vor voi, dă-le pămînturi în mahalaua calicilor, dimpreună cu lemnul pentru bordeie. Să simtă mila şi grija noastră, se-ntunecă el. Scoate-i din foc şi, după ce i-or obloji muierile, dă-le drumul spre munte, cu căruțele şătrăriei. De vistierie?! Lasă pînă mai tîrziu, vere Theodosie! Pînă mai tîrziu!

Voievodul şi-a încins sabia cu cap de grif, a cercetat încuietorile sipețelului, apoi i-a întins logofătului Udrişte pecetea cea mare a țării.

— Mîine, stai lîngă hronicarul neamț şi dă-i lămuririle de ți le cere, domnia ta, spuse el moale. Cine ştie?! Poate jertfa noastra, aia la un capăt de lume, să trezească crăiile din soamne... Poimîine în zori, pas la Plăviceni. Să te descurci, logofete, cum vei şti. Eu oşteni de strajă n-am să-ți dau...

Doamna să-ncarce toate sculele de preț, să ia copiii şi să-ți încredințeze viața-i pînă la Sibii.

Aici, glasul lui Mihai a avut un tremur de grijă şi de neliniște. Ochii lui mari, adînci, înflăcărați s-au umplut de umbre.

Logofătul Udrişte şi-a pus un genunchi la pămînt, lipindu-şi fruntea de poala coantăşului domnesc. Voievodul l-a mîngîiat părinteşte pe creştetul nins.

— Iată logofete Udrişte, că l-am scos din tihna chiliilor pe un anume monah Macarie şi l-am zvîrlit în vălmăşagul vieții.

— Monahul Macarie a ieşit la lumină şi şi-a găsit sufletul, doamne...

— Sărută copiii, domnia ta. Coconului du-i iataganul şi chivără aceea turcească şi povățuieşte-l despre adevărurile pentru care tătîne-su îşi pune viața. Jupîniței închină-i hetaiaua venezianâ, iar doamnei, gîndurile mele, din scapătul ăsta de noapte... Şi-a lăsat o clipă fruntea în piept, cotropit de dorul alor lui: Acum nu trebuie, nu trebuie şopti el în barbă.

— Despre scrisoarea către împăratul nemțesc, nu duce grija, măria-ta, îl ajută logofătul Udrişte să iasă din greu. Am cusut-o în carîmbul cizmei şi am să trec peste străjile lui Jicmond Bator, viu sau mort.

— Viu, logofete, viu! De morți n-am lipsă, tresări voievodul.

— Viu, măria-ta...

— Du-te, monahule Macarie, şi spre această împlinire a căilor tale. Simt în sufletul tău ceva din duhul răposatului meu sfetnic, părinte şi duhovnic. Poate diacul Nathanail îşi flutură cugetul prin preajmă, aşa cum simt că şi le flutură vechii voievozi... Du-te! Pe mine mă aşteaptă alte împliniri... Şi, mai ales, mă aşteaptă moşnenii căpitanului Ghețea.

Logofătul i-a cuprins amîndouă mîinile şi i le-a sărutat

cu evlavie. Cînd Mihai a ieşit din cort, cerbii s-au ridicat în picioare, adulmecîndu-l cu boturile lor de catifea umedă. Voievodul s-a oprit o clipă, i-a scărpinat între coarne, lipindu-şi obrazul de fruntea țintată a unuia din ei. Un copil de casă i-l adusese pe Sultan. Luna se plecase spre asfințit, în văluindu-se într-o mantie de aur. Undeva, dincolo de saivanul domnesc, un pitpalac tehui se chema limpede pe nume. După ce-a cercetat chinga, Mihai a sărit în şa. Cerbii şi-au ciocnit coarnele, năzuind pe urmele lui.

— Opriți-i! porunci scurt voievodul.

Străjile i-au înhățat pe după gît. Cel țintat a mugit domol, ca o mustrare. Voievodul a dat pinteni, fără să se mai uite îndărăt. De dincolo de corturi l-a urmat un pîlc de vînători domneşti, amestecați cu copii de casă. Chivărele oştenilor zvîrleau fulgere. Logofătul Udrişte a rămas înlemnit în fața saivanului, cu brațele încrucişate la piept şi cu ochii umeziți de lacrimi.

— Spulber şi flacără, nu om, şopti el, în vreme ce sălbăticiunile, slobozite din încleştarea străjilor, amişunau boarea preceasului de ziuă cu ochii pe jumătate închişi şi nările răsfrînte.

★

Cu hainele sfîrtecate de spini, cu obrazurile zgîriate, boierul Udrişte şi cneazul Lambru se furişau neauziți pe urmele logofătului Bîrsan şi ale biv vel paharnicului Alecu Vlăşteanu. Undeva la răsărit începuse să se bănuiască lumina lăptoasă a zorilor. În codru era întuneric şi o linişte atît de adîncă, încît paşii celor doi oameni păreau veniți din altă lume. Lambru se trezise, după ce boierul îi trăsese cîteva palme zdravene. Nici n-a

făcut bine ochi, şi Udrişte a tăiat cortul în partea dimpotrivă Danului şi după ce s-au tîrît pînă le-a ieşit sufletul, ocolind străjile rînduite de potrivnicul lor, au ieşit între caii călăraşilor. De acolo au trecut printre roatele de trabanți pînă-n marginea pădurii şi s-au aşezat la pîndă, în stînga şi dreapta unei spărturi proaspete, pe care au găsit-o lesne, după ramurile rupte şi călcate în picioare.

— Pe aici au ieşit, mormăi boierul. Să ştii, oştene, că dacă te atingi de paharnic, te ucid. Din pricina acestuia şi a stăpînului său am vîslit eu ani îndelungați, ferecat pe galioanele sultanului.

Lambru ştia că nu peste mult firul vieții necunoscutului care răsufla adînc, ca omul scăpat de primejdie, se va rupe.

A călcat un vreasc. Trosnetul a răsunat ca o puşcătură de pistol. În aceeaşi clipă, boier Udrişte a țîşnit din desiş, izbindu-l pe paharnic sub falcă cu atîta putere, încît s-au auzit pîrîitul oaselor sfărîmate. Bîrsan a scos un strigăt de spaimă, rupînd-o la fugă. Paloşul lui Lambru l-a ajuns din urmă, crăpîndu-i țeasta în două.

Fostul lopătar îşi vîrîse fața bărboasă în obrazul paharnicului, răsturnat pe spate. Îl zgîlțîia ca un apucat, şuierîndu-i aceleaşi şi aceleaşi vorbe:

— Anii mei, nemernicule!... Anii mei!... Anii mei!... L-a înşfăcat în brațele lui de vîslaş şi l-a tîrît afară din codru.

Începuse să se lumineze. Dinspre corturi veneau în goană cîțiva oşteni.

— Prea tîrziu, boier Dan, prea tîrziu, rînji Udrişte, punîndu-şi prada pe picioare şi trăgîndu-şi jungherul.

— Logofete Udrişte? se holbă înspăimîntat prinsul.

— Închină-te, Vlăştene! scrîşni boierul.

— Am copii, fie-ți milă! Omul era galben ca moartea.

Gura însîngerată i se schimonosea îngrbzitor.

— Şi eu am avut!...

— Ajutor!... Ajutor!

Biv vel paharnicul a-ncercat să scape, dînd buzna, cu capul plecat între umeri. Udrişte l-a prins cu stînga de chica răvăşită şi cu dreapta i-a înfipt jungherul în piept, despicîndu-i-l.

La răsărit se arătase dunga de purpură învîlvorată a zorilor.

IV

1

13 august, la vremea cînd se-ngînă ziua cu noaptea şi stelele se sting ca nişte dragoste uitate, cînd peste lume fîlfîie aripi de taină, iar firea aşteaptă într-o linişte deplină, cu ochii abia întredeschişi, întîiul sărut al soarelui.

Hotnogul Vifor, ascuns între crengile unei sălcii bătrîne şi pletoase, cu arcul agăţat de-un ciot, cu patru cucure pline cu săgeţi la-ndemînă, pîndea faptul de zi, cu ochii pierduţi peste baltă. În dreapta, tocmai bine să poată trage nestingherit, nu mai departe de cîţiva zeci de paşi, podul de peste Neajlov începea să se desprindă din fumegarea apelor. Tot cuprinsul atît de cunoscut se-nvăluise în fuioare de scamă albicioasă, care se-ntruchipau din luciul bălţii, înşurubîndu-se leneş peste pădurea de stuf, să se topească apoi în îmbrăţişarea purpurie a razelor săgetate în mănunchiuri piezişe.

Urmărise ca un străin lupta tăcută şi furişă pe care

zorii o duceau cu mantiile lungi ale nopții. O luptă în care fiecare palmă de lumină răzbătea smulgînd întunericului cîte-un colț din lumea stufului şi a nămoalelor grase, putrede şi pline de miresme îmbătătoare. Aşa au ieşit rînd pe rînd, din neființă, lotca veche cu fundul spart a moşului Nichifor, cele cîteva lease de răchită, întinse dincoace de pod, să împrejumuiască locurile de pescuit, capetele înfrunzite ale parilor de salcie, între care muierile împleteau cînepa, sălciile scorburoase, ochiurile de apă acoperite cu mătasea broaştei, cu frunzele late ale nuferilor şi cu foarfeca bălții, apoi, ca-ntr-o străluminare d; o clipă, zorii şi-au înstăpînit biruința asupra zărilor, însuflețind tăcerile şi poleind taberele turceşti, răsfirate pe dealurile Stoieneştilor şi ale Strîmbei. O vidră şi-a prelins blana lucie sub picioarele putrede ale podului. Aici, sub mal, un crap de aur a bătut apa cu coada. Broaştele umpluseră lacul cu orăcăitul lor. O pereche de berze a trecut la rasul canafurilor de papură, vîslind rar din aripi, aşa de aproape, încît le-a văzut mîlul închegat pe picioarele roşii.

...Ah, balta, balta lui şi Neajlovul lui! Locurile dragi unde-a învățat să se dea de-a scufundişelea, unde a simțit înfiorarea întîiului pescuit şi-a dibăcit cotloanele ascunse unde cufundarii îşi țeseau cuiburile! De ce l-a sortit măria sa morții, făgăduindu-i vel vornicului balta, şi satul, şi slobozenia lor? De ce l-a mînat soarta să audă acea făgăduință, cînd l-ar fi putut cruța?! Şi aşa, de aici, nu va scăpa viu.

Încaltea, ar fi murit cu gîndul că jertfirea de i-o cere măria sa are un rost. Un rost pe care numai oşteanul legat de brazdă poate să-l înțeleagă şi să-l prețuiască. Voievodul le poruncise lor, celor din Buturugari,

Stoieneşti şi Hulubeşti, să-mpînzească stufurile şi-n sus de pod, şi-n jos de el, iar de acolo, din ascunzişurile tainice şi de nepătruns, să semene moartea în spatele păgînului. Ar fi plecat cu sufletul uşor, ducînd în inimă chipul măriei sale, alături de al Irinuței şi al fecioran-drului. Dar aşa?! Blestem! Cîtă amărăciune adîncă, amestecată cu nădejdi nebune n-a purtat în el. Acum, stuful, sălciişul, codrul, toate i se par numai gratii. Gratii dese, de nestrăbătut, menite să-i îngroape zilele, să-l fringă, să-l înăbuşe.

O sleială cumplită i-a înțepenit mădularele. Țînțarii îi dădeau tîrcoale, ciupindu-l înverşunați de mîini, de față, de pleoape. Deodată, peste mişuna şi forfota bălții s-au revărsat chemările prelungi şi aspre ale imamilor.

— *La ilîha, Illî Allîhu va Muhîmmadun rasulullîhi*[1]...

Vorbele străine i-au izbit urechile ca nişte ciocane. Un val de ură încrîncenată i s-a ridicat din piept, gonindu-i sîngele în cap.

— Da' voi ce mai vreți, fiarelor? Ce mai vreți?... Şi-a ridicat pumnii cît maiele deasupra capului, amenințînd cerul.

Dincolo, cîțiva arapi duceau cămilele la apă. Dihăniile îşi legăneau cocoşele, călcînd deşălat şi leneş. La podul de peste Cîlnişstea se arătaseră topciii, mînînd bivolii de la balimezuri.

Hotnogul Vifor a clămpănit de cîteva ori din două scîndurele pe care le purta în chimir. Bălțile i-au răspuns pe rînd, cu măcăit de rațe, clămpănituri de barză şi orăcăit gros de buhai... Se făcuse ziuă.

★

[1] Nu e alt Dumnezeu afară de Allah şi Mahomed este trimisul său

Un fir de lumină strecurat prin frunzişul gorunului cădea pe fruntea lui Mihai. Radu Ghețea îl privea cum doarme, învăluit în mantia de mătase, cu trăsăturile împietrite, fără nimic la căpătîi, cu frîul calului petrecut pe după picior, ca orice oştean de rînd, şi-i venea greu să-l scoale.

— Cîte nopți n-o fi dat geană pe geană, şopti cneazul Berivoiu ținîndu-şi cuşma cu pene de gotcan în mînă.

Bună parte din oştenii şi cetaşii Pădurețului se strînseseră la cuviincioasă depărtare de voievod şi nu-ndrăzneau nici să răsufle. Caii păşteau prin preajmă, înşeuați şi încăpestrați.

Copiii de casă şi vînătorii călări se tocmeau în rînduri. Călcîndu-şi pe inimă, Radu Ghețea a-ngenuncheat lîngă măria sa şi l-a scuturat de umeri. Voievodul a sărit în picioare ca ars.

— Să trăieşti la mulți ani, măria-ta! se-nchinară pînă la pămînt moşnenii, zîmbind cu gurile cît şurile.

— Ei, vitejilor! Dacă era după voi, m-ați fi lăsat să dorm pînă-n ziua de apoi.

— Fererească-ne sfîntul, doamne! răspunse Berivoiu, legănîndu-se pe picioarele lui scurte şi crăcănate. Ziua de apoi socotim că-i aproape, dar nu pentru noi! se umflă el în chimir. Şi mai la urma urmei, sîntem setoşi de sîngele păgînului... Aşa că de bună seamă te-am fi trezit.

— Şi voi ziceți la fel? întrebă Mihai înveselit, în vreme ce vătaful Simion îi turna după ceafă apa pe care o adusese în chivără.

— Şi noi, doamne, se tălăzuiră moşnenii.

Voievodul s-a frecat bine pe față, pufnind şi țîfnind pe nări. S-a şters cu poalele mantiei, şi-a tocmit platoşa, apoi a sărit sprinten în şa.

— Să vă văd la luptă, şoimilor! strigă el, întorcîndu-şi

armăsarul pe două picioare.

Într-o clipă, moşnenii au încălecat, potrivindu-şi sulițele să nu se-ncurce în crengile copacilor. Sub frunzare plutea lumina dulce a faptului de zi. Cu o repeziciune potrivită firii acestor călăreți, Mihai i-a scos în vadul secat al unui pîrîiaş cu malurile lutoase fărîmate de viituri, pe care le-au urcat la pas spornic, pînă sub poala dealului din fața Călugărenilor.

Ajuns în preajma şleaului, şi-a tras fugarul între nişte tufari, lăsînd călăreții să se-nşiruie în linie de luptă, pe cete şi polcuri.

A ferit crengile cu băgare de seamă, iscodind lacom tabăra spahiilor. Oştenii semilunei forfoteau prin curți. Pîlcuri, pîlcuri treceau cu caii la Neajlov. Caraulele se-ndreptau la pas spre Copăceni, cu vîrful sulițelor fulgerînd în razele roşiatice ale zorilor.

Se vedea de departe, după cum stăteau în şei şi după tarhatul de luptă, că sînt oşteni vechi şi încercați. Un zîmbet rău şi hain i-a schimonosit buzele cărnoase. Moşnenii simțiseră apropierea duşmanului. Cei bătrîni înlemniseră, uşor plecați înainte, ascultînd tropotele din ce în ce mai apropiate. Flăcăiaşii, pe care chemarea obştească îi găsise pe la căpitănii făcînd muştru sub privegherea cetaşilor schilodiți în războaiele de astă-iarnă, îşi puteau ascunde cu greu nerăbdarea şi teama. Un cal, poate tînăr şi acela, a nechezat prelung. Caraulele s-au oprit pe loc, cercetînd stufărişurile crîngului, cu mîinile streaşină. Un ofițer de spahii, cu o mantie purpurie fluturîndu-i pe umeri, călare pe-un cal arăbesc negru, şi-a tras iataganul, făcînd semn cîtorva călăreți din aripa dreaptă s-o ia înainte. Mihai a aşteptat pînă-n clipa cînd cercetaşii turci ajunseseră atît de aproape, încît nu se putea să nu-i dibăcească. Atunci a

dat pinteni, smulgîndu-şi sabia din teacă. Crîngul s-a umplut de tropote, tufişurile au fost despicate cu piepturile cailor, sutele de moşneni, întăriţi cu vînătorii şi copiii domneşti, au ieşit la lumină, bătîndu-şi fugarii cu pintenii. Luate din pripă, neaşteptîndu-se la o năvală, caraulele au şovăit, jucîndu-şi caii pe loc, apoi s-au pus pe fugă, scoţînd strigăte de spaimă.

Radu Ghețea gonea în dreapta voievodului, chiar în lungul şleaului. Strîngea straja paloşului, cumpănindu-se în scări şi încercînd să-i potrivească paşii lui Diavol în aşa fel, încît tot ce-o scăpa de sub tăişul măriei sale să intre sub puterea lui.

Vîntul goanei îi lăcrimase ochii, vîrîndu-i sub pleoape cîteva musculiţe. S-a şters cu dosul palmei stîngi. Iată spinarea celui dintîi spahiu. Păgînul şi-a lepădat sulița şi întoarce mereu capul teşit, acoperit de coiful rotund, cu străluciri de aramă.

Acum a zvîrlit scutul. Se răsuceşte fulgerător şi trage cu pistolul. Radu Ghețea s-a plecat uşor pe stînga. Paloşul a vîjîit scurt. A trecut pe lîngă spahiu ca fulgerul, văzîndu-l cu coada ochiului cum se dă peste cap şi cum intră sub pîcioarele cailor moşneşeşti.

Împotriva obiceiului lor, roşii nu scoseseră nici un răcnet.

Călăreau plecaţi pe oblîncuri, neguroşi, cu cuşmele trase pe frunte. Se prăvăleau asupra taberei turceşti într-o huijuială uscată de tropote, lăsînd în urmă trupurile hăcuite ale caraulelor şi nori grei de praf. Diavol parcă înghite panglica gălbuie a şleaului. Satul se apropie ca fulgerul. Cuprinsul s-a umplut de răcnetele turcilor, de porunci, de trosnetul pripit şi sec al cîtorva pistoale. Căpitanul a mai apucat să vadă miriştile pustii, un măr cu fructele în pîrg, şalvarii verzi ai unei straji tupilate sub

harabalele care-nconjurau tabăra, apoi, strunindu-şi armăsarul, a trecut în zbor peste oiştea unei harabale, căzînd în mijlocul cîtorva harabagii cu ochii holbați de spaimă, în vreme ce voievodul sfîrteca cu sabia întîiul cort ieşit în cale.

Mihai fugărea un başbulucbaşa de spahii, sărind peste gardurile de spini ale ogrăzilor. Turcul, sprinten şi viclean, îl ducea spre mijlocul satului, unde cîțiva iuzbaşi bătrîni strînseseră un steag de călăreți şi se căzneau să-l urnească la atac.

Dincolo de sat, cele două trîmbe de moşneni năzuiau să-l cuprindă la mijloc şi să se-nbuce la podul de peste Neajlov. Cai fără călăreți alergau spre pădure. Fără să mai asculte poruncile ofițerilor, spahiii care adăpau au sărit în şa, împingîndu-şi fugarii în apă. Tîrît de goană şi de mînie, Mihai a nimerit în forfota oştenilor păgîni, stropit de sînge, cu albul ochilor holbați, cu barba vîlvoi, cu dinții sticlind. Văzîndu-se singur, s-a ridicat în scări şi înainte de a se năpusti asupra tigvelor încoifate, a scos strigătul pe care de atîtea ori îl auziseră oştirile de pămînt:

— Moarte turcilor!

Cu o repeziciune de fulger, sabia voievodului a smuls falca unui iuzbaş scund, apoi, tăind pieziş, a descăpățînat pe cel mai apropiat spahiu. Păgînii se-ncurcau în sulițe, unii se căzneau să fugă, alții voiau să meargă înainte; ulița, nu mai largă de doisprezece călăreți, îi sugruma, caii se ridicau rînchezînd pe două picioare, se făcuse o învălmăşeală de iad, întărită de gemetele celor hăcuiți, de poruncile başbulucbaşului şi de tropotele din ce în ce mai apropiate ale copiilor de casă, aduşi val vîrtej de vătaful Simion. Mihai simțea în tot trupul beția luptei. Îl ducea pe Sultan numai din pulpe,

mlădiindu-se pe sub fulgerul iataganelor, oprind loviturile mai dibace cu fierul, căutînd să izbească numai la beregată sau între umeri. Copiii au dat buzna, răsturnînd tot ce le venea în cale. Voievodul i-a lăsat să treacă înainte spre podul pe care se-nghesuiau fugarii şi, strunindu-şi armăsarul la trap uşor, a ieşit dintre hoituri, ferind un cal care zăcea răsturnat, cu burta spartă de-o suliță şi mațele vărsate în praful năclăit de sînge şi de spumă albă.

Berivoiu descălecat pe malul Neajlovului, roşu de mînie, fugărea printre sălcii doi harabagii înarmați cu iatagane. Radu Ghețea, urmat de hotnogul Caloian, ajunsese la pod. Cîțiva moşneni urmăreau spre vadul de la Uzunu o mînă de călăreți păgîni. Hoituri sparte cumplit de sulițe şi hăcuite de paloşe zăceau snopite prin curți, agățate de garduri, răsturnate pe ulițe. Un spahiu uriaş, cu o suliță înfiptă între umeri, căzuse peste ghizdurile unei fîntîni. Cîteva albine bîzîiau supărate, dînd tîrcoale coifului căzut alături, într-o băltoacă frămîntată de copite, Praful începuse să se aşeze în straturi aurii. Fugarii care apucaseră să treacă Neajlovul pe pod ajunseseră în Hulubeşti. Voievodul ieşise la întîia gură a Cîlniştei, privind țintă frămîntul taberilor lui Sinan. Din baltă se auzeau răcnetele spahiilor prinşi şi căsăpiți de oamenii hotnogului Vifor. Vedea cortul rotund de mătase albă al căpeteniei cercetaşilor, aşezat pe dealul de la Strîmba, dar nu putea ghici al cărui paşă era.

Neajlovul scosese la mal hoitul umflat şi vînăt al unui iuzbaş, cu o săgeată înfiptă în grumaz. Soarele începuse să dogorească.

Zîmbind în barbă, voievodul a petrecut din priviri un grup de călăreți cu mantii bogate, care, după ce se strînseseră în fața cortului cu tui de paşă, o luaseră la

goană spre Stoieneşti, scoțînd de sub copite norişori pufoşi de colb.

Sinan, călare pe armăsarul lui de luptă botezat Tasih[1] galopase într-un răsuflet pînă dincolo de Uzunu, oprindu-se pe limba de deal care intra în Cîlnişstea, urmat de sipahîlar agasi, credinciosul Osdemir, de locotenentul Asan şi de steagul verde al profetului. Curtea marelui vizir, satîrgiii nubieni, garda de spahii a steagului sfînt s-au rînduit în cea mai mare grabă în spatele bătrînului, care spumega de mînie. Dincolo de baltă, ghiaurii prădau corturile binecredincioşilor, le încărcau în harabale, alergau să prindă caii şi catîrii, chiuiau, se foiau ca viermii. Iar aici, aici peste mlaştină, înconjurat de vulpile şi porcii de căpitani, nu poate fi decît cîinele de Michali.

Cogea Sinan Paşa urmărea printre pleoapele întredeschise olăcarii valahi care goneau înapoi, cu capetele oştenilor săi înfipte în vîrful sulițelor. În acelaşi timp ciulea urechile să audă murmurele celor din jur. Bivolii de spahii au dat năvală în tabere, răcnind ca nişte turbați că l-au văzut cu ochii lor pe Michali. Că beyul e negru ca smoala şi are un iatagan numai fulgere, care îți ia căpățîna de la o sută de paşi. Pe cîțiva i-a bătut cu topuzul peste fălci. Coiful încins începuse să-i ardă fruntea. Tabulhanaua, chemată la poruncă, sosea fugind de-a valma.

— Mai repede, cozi de măgar! răcni Sinan la trîmbițaşii uzi leoarcă.

Taberele răsunau de țipetele ascuțite ale imamilor, care aţîțau oştenii la luptă. Izbucniseră şi tobele, şi fluierele tabulhanalei.

Pe podul de peste Cîlnişstea începuse să se scurgă la

[1] Învingătorul

trap întins cel dintîi buluc de călăreți asiatici. Sinan Paşa şi-a dărăcit barba încet şi gînditor. L-a trimis pe ieng iceriler agasi, generalul de ieniceri, cu şase mii dintre ienicerii de Damasc, ca sprijinit de cavaleria de Azia, să i-l tîrască la picioare pe Michali. Tuiurile roşii ale fiilor pustiului flutură vesel în vîrful sulițelor. Dacă generalul de ieniceri dă greş, are sa-i reteze capul de taur în fața ortalelor. Să se ducă pe urmele lui Ferhat, tocmai în fundul Gheenei, puiul de şacal! Topci başul Giafer împinge la poalele dealului douăsprezece balimezuri mari. Topciii arabi, goi pînă la mijloc, cu trupurile de abanos leoarcă de sudoare, cu cerceii de aur jucîndu-le în urechi, se înjură unii pe alții, trăgînd la frînghii. Au început să se apropie chervanele cu ghiulele şi cu praf de puşcă, hurducîndu-se prin gropile drumului. Miroase a baltă, a sudoare de oameni şi de cai, a catran de uns osiile. La Strîmba, cercetaşii lui Hasan Paşa au intrat în tocmeală de marş. Îi va ține acolo, pînă va vedea cu ce şiretlic îl încearcă fiul de cățea. Lui Mehmet bey, Allah i-a luat mințile, iar Şeitan, sluga. Cînd huriile i-au deschis pleoapele, se aştepta ca pacea să domnească peste lume, iar Michali să fi fugit cu coada-ntre picioare.

— Allah!

Mii de strigăte s-au ridicat spre cerul alburiu, împîclit de zăduf. Topciii s-au oprit din lucru, cu mîinile streaşină la ochi. Marele vizir s-a săltat în scări. Scînteind în soare, cu steagurile legănîndu-se, tropotind, învăluite în praf, s-au arătat oştile de la Kara-Iflac. Bătrînul a chicotit în barbă, subțiindu-şi pleoapele şi lăsîndu-se în şa, cu un răsuflet uşurat.

Va să zică eunucul de Sigismund nu s-a unit cu Michali, iar beyului i s-au suit fumurile şi nebunia la cap, dacă cutează să-l înfrunte pe el, Cogea Sinan Paşa,

bătrînul leu al împărăției, care şi-a purtat coama în toate războaiele lumii, doar cu brîuleţele acelea subțiri de sulițe, abia înnodate de poala codrului.

Şi ce puşcoace de balimezuri are?!

— Allah! La amiază smulgem barba fiului de cățea, fir cu fir, mormăi vizirul, înveselit peste măsură. Iar pe *but perestupe*[1] îi scopim şi-i biciuim pînă au să ne aducă muierile pentru oaste.

— *Chutbè*! răspunseră deodată toți cei din preajmă, cerînd astfel lui Allah laurii biruinței.

Topci başul Giafer a ridicat steagul galben al topciilor, pe care era zugrăvită o sabie roşie cu două tăişuri, frîntă în formă de fulger, şi o semilună de aur, în semn că peste puțină vreme va fi gata de tragere. Cete de muselimi, alcătuite din lucrători idolatri murdari creştini, s-au împrăştiat prin codru, după trunchiuri şi crengi, cu care să proptească roțile tunurilor, Curînd, împrejurimile s-au umplut de scîrțîitul fierăstraielor şi de tocăitul securilor.

2

Călugărenii-s aşezați pe o limbă de pămînt mărginită la miazănoapte-apus de bălțile Neajlovului, iar la apus şi miazăzirăsărit, de însăşi matca apei. După ce curge la vreo trei sute de paşi depărtare de sat, paralel cu marginea lui vestică, Neajlovul se-ncovoaie într-un arc de nouăzeci de grade, apropiindu-se de liziera sudică, pînă cînd îl depăşeşte şi, izbindu-se de picioarele dealului care-l desparte de Argeş, îşi îndreaptă cursul spre răsărit-miazăzi, întîlnindu-şi apele nămoloase cu ale Cîl-

[1] Idolatri murdari.

nişte, mai jos de parii Morii lui Varlaam.

Mihai şi-a oprit liniile de luptă dincoace de sat, cu faţa către podul de peste Neajlov, atingînd cu aripa stîngă malul apei şi stăpînind şleaul care venea de la Uzunu prin vad, iar cu aripa dreaptă legîndu-se de sălciişul crescut de-a valma cu stuful, în bălţile de deasupra Călugărenilor. Călărimile din mijlocul liniei încălecaseră şleaul Călugăreni-Hulubeşti, cu hînsarii tigheceni chiar pe şleau şi cu scutelniceii şi sărăceii la aripi. Soarele se ridicase spre prînzişor, lungind umbrele sulițelor pieziş în faţa oştenilor. Roiuri de muşte verzi zbîrnîiau deasupra hoiturilor umflate şi negre ale păgînilor răpuşi în zori. Mirosul dulceag de sînge şi de carne hăcuită se amesteca cu cel de mîl putred şi de baltă, cu cel de sudoare de cal şi de om, plutind deasupra oştenilor în valuri închegate, uleioase şi grele.

Mihai cerceta cu înfrigurare cînd pregătirile topciilor de la Uzunu, cînd bulucurile de călăreți aziatici, intrați între bălți. Dacă turcii s-ar grăbi, ar însemna că balimezurile lor n-ar mai putea trage decît cel mult în linia a doua... Acolo, unde se ridică steagul acela mare, păzit de atîta putere de oaste cu chivărele scînteind, trebuie să fie Sinan. Vicleşugul lui a dat roade neaşteptate. L-a oprit pe vizir, a oprit tot tăvălugul nesfîrşit de oşti şi iată că acum începe să le tragă uşor, uşor, ca un pescar dibaci, aici între mlaştini şi codri, unde n-au să se poată sluji de puterea pe care le-o dă nesfîrşirea mulțimilor şi unde va birui tăria de cuget şi priceperea.

Bulucurile de călăreți se opriseră. În schimb, topciii începuseră să furnice de la chervane la balimezuri, în şiruri lungi şi negre. A smucit frîul, întorcîndu-se asupra oştilor. Un simțămînt de falâ, de încredere şi de mîndrie i-a umflat pieptul.

Neclintite, rezemate în sulițe, în baltage, în paloşe şi-n arcuri, aşteptau furtuna, împietrite ca steiurile. Din pădurea de vîrfuri lucitoare, de cuşme şi de coifuri, din răsufletul lor adînc, din privirile grele şi neguroase, din fețele aspre se ridica un duh al puterii, un duh al cerbiciei, un glas al măreției şi al veşniciei.

Mihai s-a lăsat pătruns de înfricoşata străşnicie a duhului acesta războinic cu care-l învăluiau oştile sale, apoi, ridicîndu-şi topuzul de aur deasupra capului, s-a-ndreptat în galop spre căpitanul Mîrzea, cu steagul mare al țării după el. Sultan îşi arunca picioarele scurt, cu gîtul încordat, cu coama fîlfîind.

Timpanele şi dobele călărimilor şi pedestrimilor au dat glas. Crainicii s-au înşiruit în fața oştilor, din cincizeci în cincizeci de paşi, ridicîndu-şi trîmbițele cu prapuri de mătase spre cer.

Voievodul s-a oprit pe şleau, cu stînga în care ținea topuzul înfiptă în şold, sub platoşă. Mantia țesută cu vulturi de aur îi atîrna peste crupa armăsarului. Soarele îşi adunase strălucirea în nestematele surguciului.

Tunarii signorului Mantovano deshămaseră. Unii duceau caii înapoi, alții clădeau ghiulelele şi săculeții cu pulbere, adăpostindu-le în spatele leaselor de răchită. Cînd trîmbițele şi-au ogoit chemările limpezi şi bărbăteşti, voievodul şi-a făcut strigările către oaste:

— Fraților şi vitejilor!

— Fraților şi vitejilooor! Vorbele au trecut din crainic în crainic, stingîndu-se spre aripi.

Fiecare cuvînt al măriei sale avea un miez de foc, un miez fierbinte care se topea în sînge, un miez smuls din dogoarea fiecărei inimi de oştean, oglindind deopotrivă gîndurile, ca şi simțămintele, visele de mîine, ca şi ura cumplită de astăzi. Radu Ghețea le asculta cu ochii

închişi.

— Mai bine să pierim cu cinste la război, pînă la unul, decît să trăim cu ruşine, vitejilor!... Păgînul vrea să ne robească, păgînul vrea să ne strice legea şi credința, păgînul ne-a supt vlaga... El nu ne dă pace să ne muncim moşia, el ia pruncii de la sînul maicii lor! Fraților! Îmbărbătați-vă întreolaltă, ridicați-vă cugetul spre cel atotputernic şi sa hrănim iadul cu trupurile şi sufletele cotropitorilor.

Cîteva bubuituri înfundate s-au rostogolit peste baltă. Radu Ghețea a deschis ochii. La cîțiva zeci de paşi în fața darabanilor vel vornicului Ivan s-au spart patru ghiulele, grohăind şi scoțînd fum negru şi puturos. Buza dealului de la Uzunu s-a tivit cu vălătuci de scamă cenuşie. La semnul voievodului, popa Stoica urmat de un oştean călare care-i ținea căldăruşa, a trecut în goană prin fața liniilor de oşteni pravoslavnici, stropindu-i cu aghiasmă şi blagoslovindu-le steagurile. Oamenii se descoperiseră, lăsîndu-şi pletele şi chicile sub dogoarea soarelui.

Pe malul Neajlovului, purtînd în spate legături de stuf, se strecurau sînețarii domneşti şi vînătorii pedeştri înarmați cu arcuri, hărăziți de voievod să secere de la spate oştile lui Sinan.

Căpitanul Ghețea i-a văzut tupilîndu-se cu mare îndemînare pe la rădăcinile sălciilor şi rămînînd nemişcați, ca nişte smocuri de papură cotropite de zăduf. Dinspre Hulubeşti venea la trap uşor cel dintîi buluc de călăreți aziatici, cu tuiurile fîlfîind şi sunînd ascuțit din fluiere.

Pe podul de peste Neajlov intrase başbulucbaşul, care călărea o frumusețe de cal alb, urmat de şase iuzbaşi cu burnuzuri roşii, încoifați şi împlătoşați, după care veneau, în rînduri de cîte doisprezece, timarioții

pustiurilor. Mihai stătea alături de signor Mantovano. Deodată, başbulucbaşul a ridicat mîinile către cer, calul a făcut o săritură într-o latură, trîntindu-şi călăreţul ca pe un sac, şi, nechezând sălbatic, cu o săgeată înfiptă în gît, a pornit într-o goană nebună, călcînd frîiele în picioare.

— Aha!... Te pişcă moartea!

— Te duseşi, fălosule, pe apa sîmbetei!

— Ai noştri, bă, ai noştri! se veseliră oştimile.

Bulucul a dat pinteni, trecînd podul la galop şi urcînd pe şleau, drept asupra locului unde stătea voievodul. Slobozind astfel gura podului, timarioţii au îndăluit la pas, tocmindu-se în linie de luptă, în vreme ce bulucurile celelalte acopereau aripile din goană. Mihai a măsurat din priviri cît mai aveau turcii pînă să ajungă la semnele ridicate de săbierul tălian pentru deschiderea focului şi, văzîndu-i destul de departe de ele, i-a făcut un semn lui Sfetea, maimarele crainicilor. Bătrînul s-a ridicat în scări, ducînd cornul la buze, încet şi cu evlavie. A scos o tîngă prelungă, ca un hohot de plîns. Pe loc, hărţuitorii au ieşit dintre linii, slobozindu-şi caii asupra bulucurilor de călăreţi păgîni. În aceeaşi clipă, malul Neajlovului s-a umplut de pîrîituri, iar săgeţile şi-au fulgerat vîrfurile în soare. Cîţiva călăreţi au căzut pe coame, scăpînd suliţele şi pavezele rotunde din piele de rinocer. Rîndurile s-au stricat, caii fără stăpîni au luat-o razna. Pe pod se-nghesuiau ienicerii de Damasc. Tragerea celor ascunşi prin bălţi s-a-ndesit. O parte din timarioţi au descălecat şi-au început să cerceteze malurile. Toată oastea era cu ochii pe căpitanul Racea, care umpluse cîmpul de luptă cu fiinţa sa. Se proptise în faţa başbulucbaşului de la aripa stîngă, atît de departe, încît să nu-l poată detuna cu pistoalele, şi-l împroşca pe limba lui cu cele mai

năstrușnice sudălmi şi ocări.

— Burtă împuțită de bivoliță nefătată! Fiu de cățea împreunată cu un şacal chior! Am să te prind de mustăți şi am să te scopesc, urîtule! Boaşele am să le frig pentru Mahomed al tău, iapă galbenă! Guzganule...

Fiii pustiului i-au răspuns cu răcnete de mînie. Boierul Barbă Albă îşi ridicase obrăzarul coifului şi rîdea în hohote, de i se scutura cămaşa de zale pe el. O dată cu boierul se veseleau şi oştile de la aripa dreaptă. Başbulucbaşa şi-a împintenat calul şi cu iataganul scos s-a repezit la Racea. Căpitanul s-a prefăcut speriat, dînd dosul în huiduielile şi fluierăturile turcilor.

Purta un coif italienesc şi o platoşă cu umerari de oțel, îmbrăcată peste coantăş. Cînd i-a venit bine, s-a întors asupra ofițerului împărătesc, ocolindu-l uşor pe stînga, în aşa fel încît să-i vină greu ca să-l pălească peste capul calului şi, plesnindu-l cu harapnicul, l-a smuls cu dibăcie din şa. Într-o clipă a fost asupra lui, i-a dat un pumn în tigvă, l-a aruncat în curmezişul oblîncului şi pînă să se trezească iuzbaşii, a tulit-o cu el spre linia tunurilor, trecînd prin fața signorului Cosma Capponi, cu bărboiul înfoiat de fală şi cu turbanele zbătîndu-se în vîrful suliței. Ajuns în fața măriei sale, l-a apucat pe başbulucbaşul amețit de brîu şi l-a lăsat binişor la pămînt, în strigătele vesele ale tighecenilor şi scutelniceilor. A făcut o închinăciune adîncă şi s-a întors în harț. Ceilalți hărțuitori ba puşcau cu pistoalele, ba trăgeau cu arcurile, tulburînd tocmeala la luptă a bulucurilor. Toată oastea a văzut cum doi iuzbaşi l-au prins cu arcanele pe curteanul Constantin Sitarul, cum l-au tîrît între rînduri şi cum l-au ciopîrțit cu iataganele, aruncînd în cele patru vînturi halci de carne amestecate cu zdrențe sîngerinde din îmbrăcămintea făcută ferfeniță.

— Păgînii!... Păgînii! se tălăzuiră oamenii, strîngîndu-şi armele mai aproape de ei. Poruncile căpeteniilor au răsunat din ceată-n ceată:

— Înainte!... Cu Dumnezeu înainte!

Liniile de luptă s-au mişcat într-un huruit greu, înfundat şi năvalnic. Tunarii împingeau balimezurile, puşcaşii îşi turnau praful în tigăiță din mers. Se auzeau poruncile cetaşilor de arcaşi:

— Pregătiți săgețile! Rîndul întîi, înțeglaaați!

Ienicerii de Damasc alergau pe aripi, cu archebuzele la mînă, fără să le pese de focurile trase din stufăriş. Signorul Vicenzo Bombardier Mantovano oprise bombardele. Crainicul Sfetea a chemat hărțuitorii, care s-au întors în galop. Italianul a ridicat sabia. Cele zece balimezuri de cîmp s-au zborşit toate deodată, sărind pe loc, zdrăngănind şi învăluindu-se în clăbuci înecăcioşi de fum. Ghiulelele au plesnit între rîndurile de călăreți, stricîndu-le şi vărsînd mațele cailor. După a patra salvă, oştenii din linia întîi pluteau într-un nor de scamă, care-i îneca, îi făcea să tuşească şi le închidea vederea spre duşmani. Mihai a trecut dincolo de fumăraia tunurilor. Acum era clipa cea mai prielnică pentru izbire. Turcii nu intraseră în tocmeală, ienicerii erau învălmăşiți şi cu sufletul la gură, călăreții abia-şi puteau stăpîni caii. S-a întors, negru la față, cu dinții sclipind, cu topuzul ridicat:

— Înainteee!... Moarte turcilor!

— Moarte turcilor! au răspuns miile de glasuri, spărgînd văzduhul coclit de căldură, în care praful îşi aşternea greoi straturile pîcloase. Ajunse la optzeci de paşi de ienicerii de Damasc, pedestrimile armate cu sînețe s-au oprit pentru întîia salvă. Mihai ocolise oastea pe aripa dreaptă şi se aşezase pe-un colnic, între cele două linii de luptă. Avea ascunse în pădure steagurile de

curteni, cele ale copiilor de casă şi vînătorii călări. Hotnogul Caloian îi ținea în preajmă steagul mare al țării. Mai erau acolo vătaful Simion, straja de copii cu cetaşul Pătru din Copăceni - de oblîncul căruia era legat başbulucbaşul - logofătul Udrişte, hronicarul neamț Balthazar Walter şi olăcarii. Perdeaua de fum a balimezurilor se risipise, lăsîndu-i slobod tot cîmpul de luptă. Inima îi bătea rar, atît de rar, încît îi auzea fiecare zvîc. Iată că se arată limpede meşteşugul căpeteniilor sale. Călărimile s-au oprit în loc, în vreme ce aripile de pedestrime s-au arcuit asupra păgînului, puşcărindu-l de aproape. Poruncile cetaşilor de arcaşi răsună limpede:

— Înțeglaaați!... Drumuuu!

Un nor de săgeți a zburat deasupra cîmpului, sîsîind şerpeşte. Călărețiii păgîni şi-au ridicat scuturile deasupra capetelor. Caii loviți rînchezau dureros. Mihai şi-a încleştat dreapta în oblîncul şeii. Timarioții plecaseră sulițele şi dăduseră năvală, chiuind sălbatic. În aceeaşi clipă au fulgerat şi paloşele căpitanilor lui. Roşii, tighecenii, mazilii s-au culcat pe oblîncuri. Miile de tropote au zguduit colnicul. Cele două trîmbe de călăreți se apropiau una de alta, cu atîta iuțeală, încît voievodului i s-a părut că se vor strivi.

★

Vremea încremenise. Văzduhul fierbea. Cămaşa de sîrmă, încinsă şi grea, îi intra în carne. Simțea cum leapădă sudoarea, ape după ape. Gîtlejul i se uscase. Coiful fierbinte îi fierbea creierii. Mîinile îi amorțiseră din încheieturi. Cu toate astea, se bătea de sîrg. Totdeauna cu socotință, în aşa fel încît nici să nu-şi scrîntească mîna, nici să nu-i sară sabia, izbind-o în vreo platoşă.

Diavol era numai spumă. Cînd îi dădea pinteni, se repezea cu dinții rînjiți şi se muşca cu caii timarioților. După ce opriseră năvala turcomanilor, rupîndu-şi şi unii şi alții sulițele, începuseră să se-nvălmăşească la lupta cu sabia. Radu Ghețea a prins o clipă cînd în jurul lui s-a făcut un gol, ridicîndu-se în scări să poată vedea încotro să bată. Îi împinseseră binişor înapoi pe păgîni. Mai ales pedestrimile, care se luptau cu mare rînduială. Sulițele lungi ale şirurilor din spate ieşeau înainte ca un zid de vîrfuri ucigătoare, apărîndu-i de minune pe ghiogarii şi pe cei cu paloşe, aşezați în rîndul întîi. Sîrbii din aripa stîngă se băteau ca leii, conduşi de banul Sava. Barba albă de patriarh a războinicului era stropită de sînge. Radu Ghețea aflase de la cneazul Iosif Bîtă că păgînii luaseră moaştele sfîntului Sava, patronul Sîrbiei, de la monastirea Mileşevo şi le arseseră astă-primăvară, la Belgrad, în văzul poporenilor, ca să-i înspăimînte. În loc de asta, îi întărîtaseră şi mai amarnic. Şi sîrbii şi bulgarii luptau pe viață şi pe moarte. Scrîşnetul fiarelor, mirosul de scînteie şi de hoit, gemetele răniților călcați în picioare, gîfîitul luptătorilor se contopeau într-un iad clocotit, plin de praf şi de moarte.

— Păzea, căpitane!

...Abia a avut vreme să se culce pe coama lui Diavol, cînd i-a trecut pe deasupra mînerul luciu de abanos al unei sulițe.

Turcomanul care-l împunsese şi-a stăpînit calul, dar cneazul Berivoiu l-a luat dintr-o coastă, zburîndu-i țeasta. Alt timariot, cu o blană de gazelă atîrnată pe umeri, l-a pălit pe Berivoiu, năzuind să-i crape capul. Bătrînul cneaz, cu fața acoperită de praf amestecat cu sudoare, şi-a smucit calul într-o latură, astfel că duşmanul nu i-a retezat decît penele de gotcan de la

cuşmă. Asta i-a adus moartea, pentru că plăieşul nu putea suferi asemenea ruşine. După ce l-a căsăpit, spintecîndu-i burta, Berivoiu şi-a alăturat fugarul de Diavol, răcnindu-i la ureche:

— Beleşte ochii, finule, că te paşte moartea... Ehei! Iarciu crapă de ciudă în iad, văzînd ce mai petrecere am încins aici... Mai abitir ca-n vremea slăvitului Radu Voievod, cum zicea răposatul cneaz... Huiuuiuu!... Păleşte-l, bă, la tigvăăă!

Răsucindu-şi paloşul însîngerat pe deasupra capului, a dat năvală peste cîțiva turcomani, care-i înghesuiseră de moarte pe Costa Ursu şi pe Iosif Veveriță. În aceeaşi clipă Radu Ghețea a trebuit să se apere de alți trei călăreți, care-i căutau gîtul cu tăişurile late ale iataganelor. A înțeles că oricît ar fi cosit, numărul năvălitorilor creştea mereu, ca şi cînd i-ar fi scos dintr-o tolbă fără fund însuşi Satana.

★

Mihai privea împietrit cum ienicerimea se scurge dinspre Hulubeşti într-un şir neîntrerupt, cum trece podul şi cum, pe cete mici, pătrunde prin zeci şi zeci de pîraie în şuvoiul învălmăşit al luptătorilor, împrospătîndu-l mereu, umflîndu-l mereu, lărgindu-i aripile, îngroşîndu-l, cu toată ploaia de săgeți pe care linia a doua, încă neatinsă, o trimitea peste capul liniei întîi, împuținîndu-i şi rărindu-le şirurile. Compania jupînului Nikolaus Theil ieşise din luptă, locul ei luîndu-l darabanii vel vistiernicului Theodosie Rudeanu. Nemții îşi curățau liniştiți archebuzele. În jurul steagului vel vornicului Ivan şi al boierului Barbă Albă, păgînii se strînseseră cioatcă. Darabanii comisului Radu Florescu

dăduseră înapoi. Nu se mai putea alege păgînul de creştin. Ştia unde sînt ferentarii numai după sulița cu turbane a căpitanului Racea. Între mazîli şi darabani, aici la o zvîrlitură de băț, se făcuse un gol, în care un buluc de timarioți, condus de un iuzbaş uriaş, înzăuat, înarmat cu o sabie persienească, n-a întîrziat să dea navală, încercînd să împingă laturile şi să lărgească punga. Iuzbaşul, urmat de cîțiva zeci de oşteni, scăpase între linii, repezindu-se în aripa stînga a darabanilor, care pînă să se întoarcă şi să facă față, au început să cadă stropşiți cu vrăjmăşie şi îndemînare.

— Du-te şi spune popii Stoica... porunci voievodul unui olăcar. Stai! Văd că popa ştie singur ce are de făcut.

Într-adevăr, fărcăşanul ridicase crucea deasupra capului, întorcîndu-se în şa spre glotimea desculță şi nerăbdătoare.

— Pe ei, bă Iovilor!... Pentru slobozenie, bă urgisiților!

Gloatele s-au mişcat în fugă, plecînd țăpoaiele, furcile şi coasele. Popa i-a lăsat să treacă de el, apoi s-a-ntors, strigîndu-i lui Mihai:

— Uită-te, măria-ta!

— Mă uit, popo! i-a răspuns voievodul, făcîndu-i un semn prietenesc cu topuzul.

— Moarte turcilor! a mai răcnit cu glasul lui de tunet popa Stoica, înainte de a tăbărî asupra timarioților care-şi struniseră caii, gata să se repeadă în noul duşman.

— Moarte turcilor! au detunat glotimile, izbind cu atîta furie, încît într-o clipă darabanii au fost împinşi înainte, iar capetele încoifate ale călăreților pustiului au început să se răărească cu repeziciune. Erau traşi din şei cu fuşturile, erau împunşi în pîntece cu furcile, cosaşii coseau de sîrg picioarele cailor.

Mihai a răsuflat uşurat. Aripa dreaptă se-ntărise,

rămînînd înfiptă în brazdă. Norii grei de praf ieşiți de sub tălpile luptătorilor, îi îngreunau vederea cîmpului de bătaie. Sultan îşi muşca zăbala, bătînd cu piciorul în pămînt. Hronicarul Balthazar Walther scria de zor într-un terfelog aşezat pe oblîncul şeii, muindu-şi pana în călimările pe care le purta la brîu, rostind într-una acelaşi cuvînt:

— Kolossal!... Kolossal!...

3

Sinan Paşa suduia amarnic, amenințînd oştile de dincolo cu topuzul. De trei ceasuri porcul de iang iceriler agasi n-a izbutit nimic. Lupta stă pe loc. Blestemații de ghiauri n-au dat o palmă înapoi. În loc să se fi mîntuit de mult cu capra de Michali, iată că se apropie vremea rugăciunii de amiază şi el stă în soare, să vadă pînă unde merge prostia capetelor de pîslă.

— Ai, ai! se tîngui marele vizir, întorcînd spre paşalele adunate la poruncă un zîmbet plin de viclenie. Toată oştirea a văzut cum cele douăsprezece mii de iatagane nu l-au putut răpune pe diavolul de bey. Ghiaurii sînt osteniți, însetați. Allah le-a umplut ochii cu sudoare şi praf, iar el are aici zeci de mii de iatagane odihnite. Toată dimineața au behăit turmele de oi, trimise de la raia de Ali Paşa, toată dimineața mirosul fripturii de berbec i-a gîdilat nările. Spahiii şi-au adăpat caii, caii ghiaurilor au pîntecele lipite de spate. A hinchinit vesel, umflîndu-se în platoşă. Privirea lui piezişă, verde şi rea, s-a-ncălzit, dînd peste vestiții şoimi ai Deri Devletului. A descălecat, sprijinindu-şi talpa pe spinarea unui paic muiat în mătăsuri şi-n ceaprazuri de aur, făcîndu-le semn

paşalelor să-l urmeze.

De pe buza dealului, chiar de deasupra balimezurilor, bătălia îşi dezvăluie toate tainele. Pentru fiii lui Allah nu poate fi altă învățătură a luptelor decît învățătura lăsată de umbra lui Dumnezeu pe pămînt, marele Soliman. Nu poți s-o calci fără să te pască nefericirea veşnică. Binecredincioşii vor lupta şi de data asta, învăluindu-i pe ghiauri în brațele semilunei. Iar sultanul va căpăta în dar pentru *ici chessine* - tezaurul dinăuntrul seraiului - sabia lui Michali, s-o țină alături de dintele lui Mohamed, de *kasîkci tasci* - diamantul lingurarului - sfîntul caftan şi crucea bătută în nestemate, adusă de la Bogdan-Ilî de mărețul Soliman. Alt plocon mai minunat nu şi-ar fi putut dori muieraticul burduhănos şi fricos ca hiena. Oricît l-ar batjocori pe Michali, simte că-l urăşte cu o urmă de teamă şi de cinstire ostăşească. De la Cassichu Vodî - Țepeş Vodă - nimeni n-a mai băgat atîta spaimă în sufletele binecredincioşilor ca Michali. Iar el? El ?! A oftat adînc arătîndu-i înfricoşătorului Satîrgi Paşa aripa stîngă a oştii lui Mihai.

— Acolo, şoimule!... Prin vad, cu toți spahiii steagului roşu.

Pe Hasan Paşa, cu cercetaşii de Azia, l-a pus să ocolească bălțile şi să cadă în aripa dreaptă a beyului, strecurîndu-se ca leul neînfricat şi sîngeros al pustiului, iar el, cu steagul sfînt al profetului, ajutat de paşii Husein, Haidar şi Mustafa, va trece Dib Alaiul peste pod şi va izbi oştile duşmane în fruntea lor de bivolițe murdare. Soarele poleia coifurile aurite ale paşalelor, care ascultau poruncile cu capetele plecate şi dreapta apăsată pe inimă. Satîrgi, un anatolian cît un urs, cu nasul teşit de lovituri, cu fața neagră-gălbuie brăzdată de urmele albe ale săbiilor care-l tăiaseră în toate războaiele

imperiului, sta rezemat în fierul luciu al satîrului, mîngîindu-i tăişul cu laba păroasă.

La semnul marelui vizir, locotenentul Asan a adus steagul verde al profetului, plecîndu-i mătasea sfîntă deasupra căpeteniilor îngenuncheate pentru jurămînt.

— *Ia tacbt, ia bacht!*[1] rosti Sinan, cu glas aspru cuvintele jurămîntului sacru dinaintea luptelor grele.

— *Ia tacbt, ia bacht!* răspunseră paşalele, atingînd cu frunţile flamura dătătoare de puteri nebiruite.

Tabulhanaua a început să cînte, zdrăngănindu-şi alămurile.

Cei zece mii de spahii ai steagului roşu, înşiruiţi pe drumul de sub codru în toată lungimea lui, şi-au ridicat sulițele, chemîndu-l pe Allah. Mai apoi l-au strigat pe marele vizir, cu nume de laudă:

— Du-ne la luptă, leule! *O, soncur! O, aleb!* Vrem să ne arătăm vitejia sub ochii tăi.

Trăsăturile înnegurate ale bătrînului oştean s-au limpezit.

Paicii l-au ridicat în şa.

— Pentru gloria lui Mohamed! Am să vă împart timaruri la Kara-Iflac. Cele mai bogate timaruri din împărțire! Tigrilor neînfricaţi!

Cei care l-au auzit au strigat în cor:

— *Aferim! Iuzung ac olsun!...*

Căpeteniile au încălecat, alergînd spre bulucuri, cu tuiurile puterii după ele. Dervişii cadrii au început să joace printre oşteni, chemîndu-l pe Allah. Glasurile ascuțite ale imamilor stăpîneau toată larma taberelor. Sinan Paşa i-a făcut semn lui Ibn Rusta să se apropie.

— Ce-ai visat azi-noapte, *akilsis?* întrebă el şoptit şi

[1] Sau tronul, sau fericirea eternă

nerăbdător.

— Şoimul alb purta pe frunte un turban de nestemate, iar în gheare, iataganul!

— *Cbair ola!* murmură Sinan, şi fără să mai asculte urmarea visului se depărtă la trap uşor, urmat de curte şi de steagul nebiruit al Aliotmanului.

★

Şirurile nesfîrşite ale ienicerimii Dib Alaiului, învăluite de praf, se scurgeau într-una dincoace de pod. Cînd soarele a ajuns în crucea cerului, bălţile s-au umplut de răcnetele pedestrimilor turceşti, care le treceau întinzînd din smîrc în smîrc loitrele chervanelor şi harabalelor, trunchiuri de sălcii şi scînduri cioplite în grabă de miile de robi bulgari. Bombardele aşezate pe dealul Uzunului trăgeau salvă după salva, rărind şirurile din urmă ale liniei a doua de luptă, care se apropiase pînă la zece paşi de linia întîi. Deasupra pămîntului pluteau aburi de sînge, amestecaţi cu fumul cenuşiu al exploziilor. Dincolo de colnicul pe care stătea Mihai vedea oglinzile Neajlovului lucind oţeliu. Dinspre codru se tălăzuiau miresme grele de aer zăcut şi de frunze putrede, încinse şi răscoapte. Şi-a oprit o clipă privirea ostenită pe faţa başbulucbaşului prins de Racea. Ochii piezişi ai turcomanului zîmbeau mijit, şiret şi crud. Răsufla adînc, adulmecînd spre puhoiul binecredincioşilor, cu nările răsfrînte.

— Allah! strigă el, frămîntîndu-se în legături.

Mihai s-a-ntors spre pod. Steagul verde al profetului, despre care îi vorbise jupîn Răzbici, se mişca cu măreţie, înconjurat de spahii. În faţa lui, călăreţul urmat de cele trei tuiuri legate cu lame de argint, peste coiful căruia se

pleacă sangiacul roşu şi mătăsurile verzi al bairacelor[1], nu poate fi decît Sinan Paşa. Voievodul şi-a muşcat buzele pînă la sînge. S-a stăpînit cu greu să nu dea pinteni şi să nu se repeadă nebuneşte asupra marelui vizir. Ceauşi după ceauşi goneau în toate părțile, plecînd de la scara acelui călăreț.

— Caiafa bătrînă vrea să schimbe tocmeala! mormăi Mihai în barbă, cu ochii țintă pe vizir.

Tuiurile fîlfîiau uşor, mătasea sangiacului şi a bairacelor se-nvăluia în ape molatice. Dinspre Hulubeşti coborau acum bulucurile de spahioglani, floarea călărimilor semilunei, cu vîrfurile lungi ale sulițelor scînteind în soare. Mihai şi-a încleştat mîinile în oblîncul şeii cu atîta putere, încît unghiile i se albiseră. Hronicarul Balthazar Walther înlemnise cu pana deasupra terfelogului. O picătură de cerneală s-a prelins pe ciocul penei, pătînd cu albastru foaia gălbuie, aşternută cu slove prelungi şi tremurate. Mihai simțea în el toată viața bătăliei. Osteneala de moarte a oştenilor săi îi sleia mădularele.

Acum, războiul ajunsese în cumpăna lui cea mare. O singură clipă de şovăială, o singură spărtură în rînduri, şi puhoiul turcesc i-ar fi întors oastea peste cap, spulberînd-o ca şi cînd n-ar fi fost. Neomenească era puterea cu care brîulețul lui de oşteni ținea în loc talazurile nesfîrşite ale păgînilor, care-şi aveau izvoarele, hăt, dincolo de Hulubeşti şi de Stoieneşți.

O frînghiuță legată cu capetele de coturile Neajlovului, împotriva unei herghelii de armăsari sălbatici... Sinan s-a lăsat tîrît de mînie, intrînd în luptă. Acum nu mai poate

[1] Stindarde, semne distinctive ale marilor viziri.

vedea cheia războiului, aşa cum ar fi văzut-o dacă ar fi rămas pe dealul Uzunului. Gîndurile îi scăpărau, aţîţate. Ochii lui mari, neliniştiţi, plini de umbre, cuprindeau deopotrivă oştile în încleştarea lor sălbatică, ca şi mişcările spre înapoi, începute de bulucurile timarioţilor aziatici din mijlocul liniei turceşti. Spahioglanii trecuseră podul şi, ţinînd malul Neajlovului, urcau spre aripa lui dreaptă, încercînd s-o-nvăluie.

Asupra aripii stîngi se ridicau din vad, zvîrlind de sub copitele cailor curcubee de stropi, spahiii steagului roşu. Iată-l pe polcovnicul Ocesalsky cum se frămîntă în şa şi cum repede în ajutorul archebuzierilor nemţi două sotnii de cazaci pedeştri cu sînețe. Dacă nu-şi lărgeşte aripile, peste o mică de ceas turcii au să-l împresoare. Şi-a lăsat privirea să rătăcească peste linia pedestrimilor şi a gloatelor. O vînzoleală nesfîrşită de ghioage şi de paloşe, o pădure de sulițe întinse înainte, sub care orice năvală a ienicerilor se huluia în sînge. Ar fi vrut din toată inima să descalece şi să-l strîngă în brațe pe cel dintîi pedestraş aflat în cale.

— Michali!.. Michali!

Răcnetele sălbatice ale spahioglanilor, care porniseră ca o furtună asupra ferentarilor şi fustaşilor lui Racea, l-au trezit din gînduri. Caii, împinşi chiar pe marginea bălții, îşi smulgeau cu greu copitele din nămol, zvîrlind stropii de tină în obrazurile rîndurilor din spate. Mîlul clefăia şi chiftea frămîntat de miile de picioare. Se auzea gîfîitul opintit al gonacilor şi scrîşnetul scărilor izbite una de alta. Spahioglanii s-au prăbuşit peste ferentari, uzi leoarcă şi stropiți cu nămol, din cap pînă-n picioare.

Balimezurile de la Uzunu îşi mutaseră tragerea asupra Călugărenilor.

— Vrei să mă perpeleşti între două focuri! rînji Mihai,

văzînd cum încep să se aprindă casele satului. S-a smucit în şa, poruncind cu glas răguşit: Domnia ta, logofete, ia hronicarul de aripă şi scoate-l către Copăceni. Pătrule, suie-l în şa pe rob şi păs la jupîn Radu Buzescu. Spune-i să-l dăruiască căpitanului Kir Albertu şi să stea gata de luptă! S-a ridicat în scări, trăgîndu-şi sabia şi strigînd din răsputeri:

— Curtenii, copiii şi vînătorii!... După mine, vitejilor!

A coborît colnicul în goană, urmat de hotnogul Caloian, cu steagul mare al țării desfăşurat în vînt, şi de vătaful Simion, trăgînd cu coada ochiului la timarioții aziatici, pe care Sinan îi schimba cu ortalele de ieniceri rumelioți...

...Poruncile voievodului stăpîneau toate şirurile de luptă, zburînd din om în om, din cetaş în cetaş, pînă la căpitanii şi boierii din fruntea oştilor. Călărimile băniei şi lipcanii vel postelnicului Preda Buzescu, urmați de curtea măriei sale, au trecut în goană prin pîrtia deschisă de tighecenii lui Mîrzea, tăbărînd asupra ienicerilor rumelioți, spîrcuindu-i şi împingîndu-i înapoi. În acelaşi timp, deliii şi beşliii jupînului Ştefan Petnahaci ungurul şi ai hotnogului Simion Lehaciu au intrat între roşii căpităniei Ruşilor de Vede şi boierii mazîli, ținînd piept ienicerimii şi prilejuind pedestrimilor de darabani, glotimilor şi ferentarilor o uşurare a luptei, tocmai atît cît a fost nevoie ca vîrful aripii drepte să se tragă îndărăt şi să-şi strîngă rîndurile, pavăză lîngă pavăză. Acelaşi lucru s-a-ntîmplat la aripa stîngă, unde zaporojenii, duşi năvalnic de polcovnicul Ocesalsky, au intrat între roşii căpitanului Ghețea şi între haiducimea sîrbească şi bulgărească, slobozind din încleştare darabanii, compania de archebuzieri nemți şi sotniile de cazaci pedeştri. Oastea luase forma unui unghi de cocoare, cu vîrful de fier al călărimilor înfipt în inima ienicerimii şi cu

laturile de pedestrime ținînd piept năvalelor necurmate ale spahiilor Deri Devletului, sprijinindu-se la miazăzi pe lunca Neajlovului, iar la miazănoapte pe poalele codrului Vlăsiei.

4

Pentru boier Dan toată dimineața a fost un cazan al Satanei, în care a fiert în zeama lui. Prostul de Barbă Albă era să-l spintece, atunci cînd i-a deschis ochii asupra faptelor şi a viitorului. Cum de nu văd orbii de mazîli din Vlahia Mare că li s-au băjenit satele în Oltenia, cum de nu văd că dacă turcii vor fi înfrînți astăzi, lucru cu neputință de gîndit, atunci mîine de bună seamă îi vor călca în picioarele cailor, iar Sinan le va împărți moşiile paşalelor şi timarioților?

Alerga de colo pînă colo prin cort, cu fața scăldată în sudoare. Marginile negre ale legăturii de catifea petrecută peste găvanul scurs i se umeziseră. Sub pologul de mătase, căldura era de nesuferit. De cînd cu răscoala, slăbise. Pometii îi împungeau obrajii. Părul din creştetul capului începuse să i se răărească. Sub ochiul teafăr avea cearcăne vinete şi pungi de piele uscată. Mîinile, încrucişate la spate, îi tremurau într-una. Clinchetul cămăşii de zale îl supăra peste măsură.

Se simțea încolțit de aproape; Aflase de fapta lui Udrişte şi a Lambrului, fără să poată face nimic altceva decît să-şi muşte mîinile. S-a oprit în fața celor patru burdufe din piele de bivol, cetluite cu pecetea defterdarului împărătesc, pe care desigur că Sinan le scoase din vistieria oştii, privindu-le prostit. Singura lui nădejde rămăsese Kir Albertu. S-a apropiat de perdeaua

cortului, trăgînd cu urechea la vorba străjilor cu care-l înconjurase cîinele de Radu Buzescu. Nu le putea auzi, din pricina vuietului şi larmei luptătorilor. Din clipă-n clipă ieşise în prag, cu sufletul la gură, ars de nerăbdare, bucuros să vadă prostimea lui Mihai lepădîndu-şi armele şi alergînd cu sulițele spahiilor între coaste. De fiecare dată se întorsese clocotind de mînie. Norii de praf pluteau statornic deasupra aceluiaşi colț de pădure, peste care se-nfiripaseră în zori,

A ciulit urechea, strîngîndu-şi pumnii la piept. Tabăra se umpluse de tropote şi de porunci. Răsufla pripit. Are aici patru sute de sulițe de pe moşiile lui. Ori îl cumpără pe Kir Albertu, ori încarcă burdufele cu aur şi se trage în Lehia, la pan Zamoyski, cu toate averile care-l aşteaptă la Stelea încărcate în chervane.

— Încă n-am încheiat războiul, cîine! bîigui el, potrivindu-şi coiful. Cînd a ieşit afară, norul de praf se mutase spre mijlocul limbii de pădure, care acoperea vederea cîmpului de bătaie, iar călărimile lui Radu Buzescu şi cele ungureşti erau în şa. Cîțiva cosaşi țîrîiau adormiți. Nesfîrşită, Vlăsia fumega pe zare, îmbrobodindu-se în marame străvezii de aburi.

★

Un cîrd de muieri din satele de peste Neajlov, amestecate cu altele de prin satele din lunca Argeşului, purtînd coşnițe, legăturici cu mîncare şi donițe de apă sau lapte acru, tăbărîseră cu gurile pe un cetaş bătrîn şi pe străjile de la marginea taberei mari, ocărîndu-i cum le venea la gură.

— Dați-ne drumul, afurisiților! Bărbații noştri trudiră de azi-dimineață, nu ca voi, firoscoşilor! striga una

mărunțică, desculță, neagră şi cu sprîncene îmbinate.

— Fa, nu fiți proaste! încerca să le potolească cetaşul. Voi nu vedeți ce urgie e acolo?

— Păi, tocmai d-aia! Hai, moşule, că-ți dau o plăcintă, se-mbună negruța, privindu-l galeş. Dacă nu ne laşi, nentoarcem şi trecem prin codru.

— Ira! se minunară altele, văzînd cei doi cerbi ai voievodului ieşiți în marginea saivanului domnesc.

Dinspre Copăceni urcau patru căruțe mari de oaste. În față, una cu polog. Curînd, căruțele au ajuns la străji.

— Dă-le pace, moş Iepure, strigă Măriuța de sub polog, sticlindu-şi dințişorii. Haideți, fa, treceți! le îndemnă ea. Aşa e moş Iepure, se sumețeşte cînd simte fustă prin preajmă, da' nu-i rău la suflet.

Muierile au chicotit în palme, dînd buzna dincolo de străji.

Măriuța a îndemnat caii cu glas ascuțit. Alături, palide şi cu ochii pierduți, stăteau Măria lui Buzea Gavrilă de la Bratilîovo şi pitărița Elena. După căruța lor urmau carele şătrăriei, pline cu săgeți şi cu sulițe. Alături de ele mergea starostele Muştil, ducînd după el toți faurii covăliilor domneşti şi toate slugile şătrărieî, pe care le mai găsise prin tabără.

— S-a sculat toată țara! oftă uşurat Iepure, petrecînd muierile cu o privire plină de durere. Ehe!... Aşa l-a aşteptat şi noră-mea pe bietul Ion, fecioru-miu, după războiul de la Ruşi... Rămase văduvă, cu o casă de prunci.

— Parcă numai ea? răspunse o strajă.

Cojancele umpluseră clina dealului, coborînd-o în fuga.

Cerbii au mugit prelung, lăsîndu-şi coarnele pe spate.

— Chiar de plăcinte le arde alor noştri!

— Cine ştie cîți zac cu pîntecelele sfîrtecate!

— Aha!... zvîcni moş Iepure. S-a pornit pînda!

Steagurile călăreților din spatele limbii de codru se legănau leneş în pasul cailor. În față luceau arămiu țevile celor două tunuri lăsate de Mihai lui Albert Király.

5

Patru tunuri mari pe roate au trecut podul, huruind greoi şi clănțănind din obezile groase, ferecate în şină de fier, înconjurate de topcii şi muselimi. Catîrii, înhămați cîte şase, ciuleau neliniştiți urechile şi se smuceau în hamuri. Sinan s-a repezit la conducătorul coloanei, un iuzbaş gras, croindu-l cu topuzul peste spinare şi răcnind ca un apucat:

— Porc păros! Mai repede, mat de iapă! În goană!...

Treci în *solkol*[1] şi cațără-te pe vreo movilă, că altfel te jupoi de viu! Pe barba profetului, să-ți aud grohăitul, că altfel...

Şi-a răsucit armăsarul pe picioarele dinapoi, fugărind în rînduri un buluc întîrziat de ieniceri. Nasul coroiat i se roşise de soare, fața prelungă, sălbatică şi uscată îi era acoperită de nămolul cenuşiu al prafului amestecat cu sudoare.

Cum vedea vrun grup de oşteni mişcîndu-se la pas, năvălea asupra lor, urmat de bulucurile dundarilor şi-i bătea de-i snopea, ocărîndu-i cu cele mai scîrnave vorbe. Bucuria îi încleşta gîtlejul. Allah l-a ajutat şi de data asta. Urdia s-a legat în tocmeală de luptă. Peste chivărele ienicerilor, în față, se văd cucele cu pene de struț ale

[1] Aripa stîngă

buluc agalriilor[1]. Aripile de spahii au învăluit oastea ghiaurilor. A sunat ceasul... De acum încolo, *bashdè iazilmish olum gielmeki vadzid dur...* Focul nestins al credinței va împinge înainte oştile lui Allah!

S-a întors sub tuiuri, poruncindu-i locotenentului Asan să ridice steagul sfînt. Zecile de imami, care stătuseră pînă atunci în preajma lui, au început să se bată cu pumnii în piept, răcnind cu ochii ieşiți din găvane şi cu vinele gîtului umflate:

— *Ia shehid, ia gazi!*

Tabulhanaua, adusă de dundari în lovituri de ciomege, a izbucnit într-o behăială aţîţătoare. Talazurile nesfîrşite ale oştirii otomane s-au mişcat înainte, ca peste o clipă să se prăvălească pe vechile locuri şi iarăşi să se-ncoarde ca un berbec uriaş, bătînd neistovit în rîndurile îndărătnice ale idolatrilor.

Iuzbaşul urcase balimezurile pe colnicul unde acum două ceasuri stătuse Michali. Sinan a rînjit în barbă, mergînd la pas pe urmele vitejilor. Lunca Neajlovului rămăsese în urmă.

Din spate, Dib Alaiul se scurgea într-una, îngroşînd rîndurile luptătorilor...

★

— Cinci sute... Cinci sute unu... Cinci sute doi!

La început, cu primul pas făcut îndărăt, cineva numărase tare, în glotimea popii Stoica.

— Unu!

Mai apoi glotimea începuse să strige în cor numărul paşilor pe care-i făcea înapoi. După glotime s-au luat şi

[1] Colonei de pedestrime.

celelalte pedestrimi de pămînt. Glasurile acelea răguşite, ostenite, uscate aveau ceva nespus de crîncen, de dureros, de sfîşietor în ele.

— Cinci sute trei!... Cinci sute patru!

Cinci sute patru paşi din brazda țării, cinci sute patru paşi udați cu sînge din belşug, cinci sute patru paşi de fînaț, de cer, de slobozenie. Călărimile luptau pe ulițele fumegînde ale Călugărenilor. Radu Ghețea vedea lumea printr-o pîclă aburindă de sînge. Se temea cumplit pentru viața lui Diavol.

Pe uliță au năvălit, scut lîngă scut, zvîrlitorii de lobut, nişte sulițe lungi, grele de douăsprezece ocale. Cu toată zarva luptei, căpitanul a auzit poruncile fornăite ale iuzbaşilor. Lăncierii s-au lăsat pe spate, vîrîndu-şi degetul mare de la mîna stîngă în brîie, trăgînd astfel scuturile în dreptul pieptului şi cumpănindu-se pe picioare.

— Înainte! a răcnit, parcă cu glasul altuia, Radu Ghețea.

Urmat de cneazul Berivoiu, de curtenii Ion Fătu şi Pătru Duh, de vînțorii Costa Ursu şi Iosif Veveriță, şi-a împintenat armăsarul, numai spumă galbenă, prăvălindu-se asupra pedestraşilor. Pînă cînd aceştia să ia poziția pentru lupta cu călăreții, paloşele repezite de sus le-au crăpat țestele. Caii i-au amestecat cu țărna. Pe uliță a-nceput să se tîrască un vălătuc negru şi înecăcios de fum, ieşit din mormanele de ruine ale satului, orbind luptătorii, făcîndu-i să orbecăie şi să lovească la întîmplare.

— Cinci sute patruzeci!... Cinci sute patruzeci şi unu!

Glasurile pedestrimii îi împung creierii. Cînd au ieşit din fumăraie, calul curteanului Pătru Duh alerga nebun, căicîndu-şi mațele în copite, iar curteanul zăcea pe spate,

cu două sulițe înfipte în piept şi cu mîinile răstignite alături. Pe Ion Fătu îl trăgeau cu cîrligele doi imami îmbrăcați în caftane verzi. S-a repezit la ei, dar era prea tîrziu. Le săriseră în ajutor zeci de ieniceri. A mai apucat să vadă cum imamii îl ciopîrțesc pe bietul logofețel cu iataganele şi cum se spală pe mîini în sîngele lui. Simțea cum toată oastea păgînului îi apasă pe piept o uriaşă piatră de mormînt.

— Şase sute cincizeci şi cinci!...

Turcii îi scoseseră din sat. Neputința, sleiala, ura i-au închircit inima, înăbuşindu-i-o într-un spasm dureros...

...După ce părăsiseră cele zece bombarde, signor Mantovano şi Cosma Capponi s-au regăsit călări în spatele liniei de luptă.

— *Madonna!* Ascultă aici, signor Mantovano, rîse acru condotierul, cu guleraşul de dantelă revărsat peste platoşă, negru de fumul exploziilor. S-o întindem, pînă nu ne trag ienicerii în frigare... *Per Bacco!* Pentru solda pe care-o primim, am executat un bombardament vrednic chiar şi de Tartaglia...” Urşii ăştia vor fi făcut vrun legămînt cu Dumnezeu şi cu popii lor bărboşi şi împuțiți. Eu n-am făcut însă jurăminte decît față de epiderma mea... Vreau s-o readuc în Toscana proaspătă şi nevătămată. Prefer unui martir al cruciadei, cu capul tăiat de iatagane, un Cosma Capponi neciuntit, mai puțin erou şi de fel martir! *Sapristi, signore!* A venit vremea s-o ştergem spre ariergardă. Diavolii valahi se bat bine, totuşi, judecă şi senioria ta situația... Cît vor mai rezista? O clipă?... Două!...

— Poate o veşnicie! răspunse gînditor signor Mantovano, smucind frîul şi îndepărtîndu-se de locul luptei, în trap uşor...

...Racea, cu barba vîlvoi, cu cizmele ferfeniță pline de

sînge, lupta cu înverşunare alături de popa Stoica. Anteriul fărcăşanului atîrna în zdrenţe. Ferentarii şi fustaşii ţineau spinăriile de la poala codrului, întinzînd în faţa spahioglanilor un zid de scuturi şi de fuşture.

— Păzea, popo! răcni Racea, smucindu-şi calul într-o latură.

Văzuse bine doi trăgători aziatici de girid, încordîndu-şi arcurile. Era prea tîrziu. Săgeţile scurte, trase cu măiestrie de cei mai buni arcaşi păgîni, s-au înfipt pînă lîngă pene în piepturile cailor. Amîndoi uriaşii s-au huluit deodată. Popa Stoica a rămas cu un picior prins sub pîntecul fugarului, care se zbătea de moarte.

— Nu mă lăsa, diavole! gîfîi aga glotimilor, chinuindu-se să scape din încleştare.

Zeci de spahioglani s-au năpustit în galop, cu iataganele ridicate asupra celor două căpetenii. Cineva din gloate i-a aruncat lui Racea o ghioagă lungă, ţintuită cu piroane. Patru fustaşi au ieşit din rînduri, îngenunchind în jurul popii Stoica, cu scuturile ridicate deasupra capetelor, în vreme ce glotimea s-a năpustit împotriva călăreţilor, cosindu-i cu coasele şi străpungîndu-le caii cu furcile.

— Ho, ho, ho, bă urecheaţilor! răcni Racea, mînuind ghioaga cu amîndouă mîinile. Săriţi, nespălaţilor, şi trageţi boaita de sub cal... Ieşi, popo, la lumină!... Nu te ascunde, Belzebuthule!...

— Am ieşit, am ieşit! rînji aga, şchiopătînd din piciorul drept. Cizma îi rămăsese sub hoitul calului. Într-o clipă, în jurul lor s-a făcut midean. Spahioglanii se prăbuşeau din şei, striviţi de măciucă şi de cruce, fugarii pocniţi între urechi se muiau pe picioare fără să mai necheze. Glotaşii hăcuiau tot ce le cădea sub mînă...

— O mie nouă sute nouăzeci şi opt... O mie nouă sute

nouăzeci şi nouă... Retras cu cîțiva zeci de paşi în spatele oştirii, Mihai îmbrățişase tot cîmpul de luptă. Un oftat adînc i-a scăpat de pe buze, atunci cînd a văzut cele două balimezuri ale lui Kir Albertu scuipînd foc în coasta spahioglanilor. Sunînd din trîmbițe, huruind din tobe, răcnind, călărimile Buzescului şi cele împlătoşate ale căpitanului ungur s-au prăvălit peste aripa stîngă a lui Sinan. Arbaletierii, rînduiți în desişurile crîngului, şi-au slobozit arbaletele, puşcaşii, culcați pe pîntece în fînaț, s-au sculat trăsnind focuri repezi în spatele timarioților aziatici. Oştile păgîne au şovăit, bătînd pe loc, clătinîndu-se neliniştite, ca nişte holde nesfîrşite unduite de vînt. Ghiulelele celor două tunuri au început să răărească rîndurile. Atunci, în acea clipă de cumplită sfîrşeală pentru amîndoi balaurii care sîngerau din belşug, în acea clipă cînd sleiala vecină cu moartea făcea să cadă brațele înarmate, iar îngerii întunericului îşi fîlfiiau aripile pe deasupra celor încleştați în luptă, gloatele de la Țara Românească, pedestrimile şi călărimile, căpitanii şi mazilii, boierii şi curtenii, toate mulțimile acelea hăcuite, cu hainele zdrențuite, însetate şi vlăguite, s-au împieptoşat, s-au ridicat ca un singur om şi au dat năvală, răcnind, chiuind, suduind, chemîndu-l în ajutor pe Dumnezeu, pe diavoli, cerul şi pămîntul, holbîndu-şi globii însîngerați asupra duşmanului, sfîşiind beregățile cu dinții, izbind fețele ienicerilor cu pumnii. O năvală năprasnică, izvorîtă parcă din însăşi miezul pămîntului, a prăvălit rîndurile din față peste turci. Cazacii pedeştri şi archebuzierii nemți îşi schimbau şirurile la repezeală, miruind spahiii lui Satîrgi Paşa. Oastea n-a mai făcut şi cel de al două miilea pas înapoi. Galben, tremurînd de bucurie, înduioşat, Mihai a sărit din şa, îngenunchind şi sărutînd pămîntul încins, care aburea o mireasmă dulce

şi neprihănită de soare, de fîn, de vară şi de slobozenie.

Ziua se lăsase într-amurg. În slava sîngerie, doi ulii se roteau încet, cu aripile poleite de flăcările asfinţitului.

6

Împintenîndu-şi caii acoperiţi de sudoare, călărimile, tîrîte de căpetenii, au intrat ca nişte junghere între bulucurile de ieniceri, spîrcuindu-i fără milă. Spahioglanii şi timarioţii se-nvălmăşiseră cu ienicerii de Damasc, strivindu-i în picioarele cailor. Iuzbaşul de la cele patru balimezuri îşi frîngea mîinile, neştiind în cine să tragă. Umbrele înserării se ţeseau din ce în ce mai des peste poiana Călugărenilor. Răcnetele răniţilor se amestecau cu strigătele de spaimă ale fugarilor, cu poruncile bulucbaşilor şi cu chemările sfîşietoare ale imamilor. Cîmpul de luptă era o tălăzuire pestriţă de steaguri, de coifuri, de capete, de cai şi ţevi nefolositoare de archebuze. Sinan gonise culcat pe oblînc pînă dincolo de Călugăreni, înfigîndu-se cu steagul verde al profetului în mijlocul şleaului. Spahiii de gardă îşi strînseseră caii scară la scară, cu iataganele trase. Căpăţînele de pardos ale blănilor aşternute pe şei îşi rînjeau colţii galbeni. Ortalele de ieniceri care treceau podul se-nşiruiau, grăbite, pentru luptă. Cîţiva segban-başi scăpaseră din înghesuială şi-şi strigau oamenii pe nume. Iată-i sosind în goană, stropiţi de sînge, pe Husein, Mustafa şi Haidar paşalele oştirii. S-au aşezat în faţa vizirului, cu tuiurile alături. Bătrînii oşteni ai imperiului, încercaţi în atîtea bătălii, se strîng cu îndemînare în spatele tuiurilor, încărcîndu-şi archebuzele. Sinan ridică topuzul, arătînd spre un buluc de lăncieri, care încerca să intre în

Neajlov.

Într-o clipă, dundarii tabără asupra lor, întorcîndu-i în luptă cu lovituri de ciomag. Celor îndărătnici, satîrgiii înşiruiți între fugari şi bulucurile proaspăt sosite le retează capetele.

Spahiii steagului roşu se întorc şi se orînduiesc din goana cailor. Pămîntul tremură, ca scuturat de friguri. Tabulhanaua cîntă ascuțit.

— Cogea Sinan Paşa e aici!

— Opriți-vă, vitejilor!

— Să apărăm steagul-sfînt!

— *Akagiak can damarde durmaz*[1]!... țipă imamii, ridicîndu-şi deasupra capetelor mîinile roşii de sîngele ghiaurilor.

Dervişii cadrii, cu trupurile numai puroi, care pînă atunci jucaseră pe malul apei, intră între rînduri. Ienicerii le fac loc cu smerenie, ca unor sfinți. Din susul Neajlovului s-a pornit o boare de vînt, începînd să-mpingă spre Uzunu norul greu de praf ridicat deasupra oştilor.

Sinan Paşa priveşte repede noua tocmeală a oştirii, printre pleoapele subțiate cît firul de păr. Ceauşii, satîrgiii, robii de Nubia, dundarii şi imamii sînt cu ochii pe topuzul lui. Cînd îl va ridica, Michali se va prăbuşi în țărînă. Mai aşteaptă.

Vede steagurile idolatrilor oprite pe loc, zbătîndu-se neputincioase în fața zidului de oțel al ienicerimii. Allah! Are să-i istovească, pînă cînd au să cadă în genunchi, ca berbecii... Cu toate că-şi strînge fălcile şi se arată liniştit, înăuntrul lui fierbe toată smoala Gheenei. Cum de l-a

[1] Sîngele ce trebuie să curgă nu poate rămîne în vine

viclenit cîinele şi vulpea de Michali? Unde şi-o fi tîrînd coada de porc Hasan Paşa, de n-a ajuns nici acum unde i-a poruncit?! Cum de i-a trebuit vreme cît soarele a călătorit şase ceasuri pe uranisc să-l împingă pe Michali, în vreme ce ghiaurii l-au rostogolit înapoi, numai într-unul?! Oare să-i fi slăbit mințile de bătrînețe? Ochii şoimului alb să nu mai vadă unde stă cheia fermecată a biruințelor?!... Şi-a deschis ochii şi, ridicîndu-se încet în scări, a sărutat tremurînd mătasea verde a steagului sfînt. Apoi şi-a fulgerat topuzul deasupra chivărei.

— Allah!

— *Ia tacbt, ia bacht!*

— *Ia shehid, ia gazi!*

Tot ce avea mai fanatic, mai sălbatic şi mai sîngeros credința fiilor lui Allah s-a rostogolit ca un tunet al lui Israfil, îngerul morții, umplînd cerul de huet... Măreț, cu bairacele pe lături, cu tuiurile în față şi steagul profetului în urmă, cîştigătorul atîtor biruințe care au uimit lumea prin strălucirea lor, s-a mişcat o dată cu întreaga oaste pentru a adăuga o nouă frunză de laur în cununa gloriei Deri Devletului.

...Urmat numai de patru alvaniți şi de cei doi cai cu poverile de aur, boier Dan, fără coif, cu mantia sfîrtecată, negru de mînie, cu bale la gură, urca la pas spre Stăneşti, ocolind pe departe taberele lui Mihai. Avea gîndurile pîcloase şi scămoşate. Toată lupta lui a fost zadarnică! Kir Albertu i-a răspuns că-i oştean şi are un singur cuvînt pe lume. Cuvîntul cinstei ostăşeşti. Gînsac îngîmfat! Gînsacul!... Lumina de purpură a amurgului îi umple ochiul de durere. Ajuns pe-o clină mai ridicată, s-a-ntors cu fața spre locul de unde se ridica larma războiului. Privirea, scăpată peste coama verde-

albăstruie a Vlăsiei, cădea pe aripa stîngă a oştii hainului. Se vedeau limpede flăcăruile puşcăturilor cu care pedestrimile Satanei împroşcau spahiii. Coifurile fulgerau cînd şi cînd, după cum le poleia soarele scăpătat pe dunga viorie a zării. Şi-a mîngîiat barba albită numai de azi-dimineață, întrebîndu-se în sine ce puteri diavoliceşti va fi avînd Mihai, de-a putut strînge sub topuzul lui toată suflarea țării?! Oare setea asta prostească de slobozenie, oare fala deşartă a războaielor să fie mai tare decît orice pe lume?! Uite-l pe neghiobul de Udrişte. Abia a scăpat din lanțurile robiei şi, în loc să se-ntoarcă la ai lui, a purces la luptă, cu ochii arzîndu-i ca la nebuni. Dar Lambru?! Un zîmbet rău i-a schimonosit buzele subțiri. Dacă n-a putut să-i plătească moartea Neagăi ursului de la Cremenari, i-a plătit-o cîinelui de român. Tot i-a plătit. Şi scularea pălmaşilor, şi pustiirea Drăgoieştenilor, şi ochiul, tot... tot! Cînd a oprit oştile, îndemnîndu-le să nu intre în luptă, a scos capul ca şarpele. I-a apucat dîrlogii, sumețindu-se. De data asta nu l-a mai scăpat. Plumbul i-a intrat în piept. Aude şi acum vorbele amestecate cu sînge: „Nici în iad n-ai să scapi de mine!... Nici în iad, boierule!...” Ochii rumânului îl frigăresc. S-a scuturat din creştet pînă-n tălpi. Deodată, singurătatea i s-a încuibat în inimă şi-n tigvă, sîsîindu-i la ureche tot felul de vorbe pline de venin... Are să-ți fie numele blestemat, în vecii vecilor! Hainule! Nici în iad n-ai să scapi, boierule! Blestemat! În vecii vecilor!... I-a răsărit în față Mihnea Vodă Turcitul, cu visele lui nebuneşti, cu mustrările care-i rodeau cugetul. Neaga trece albă, despletită, sîngerîndă. Îl cheamă cu glas tînguitor. Boier Dan şi-a încleştat tîmplele între pumni. Un simțămînt bezmetic îi dă ghes de la spate... Să se repeadă pe urmele lui Mihai, să-i

cadă în genunchi, să-i sărute mîna, apoi să dea buzna cu pieptul în sulițele spahiilor... Poate aşa se va mîntui de vedeniile care-l chinuiesc, poate aşa îşi va găsi liniştea şi iertarea...

— Iertare?! Iertare! bolborosi el în nelinişte. De ce?

Pentru ce?!... Pană, cerneală, hîrtie! abia a şoptit unuia din alvaniți, care-i ducea dichisul şi rufele.

Din şa, smîngălind nişte slove fricoase, tramurate şi strîmbe, i-a scris: „Serenissimului pan Ioan Zamoyski de Zamosk, hatman al coroanei, iubitului meu stăpîn şi domn", să afle că nimic n-a putut izbîndi împotriva trădătorului de Mihai şi că în curînd se va înfățişa însuşi, cu ştiri de cea mai mare valoare pentru serenissimul hatman. Pînă atunci îl roagă smerit să-i pună la îndemînă o casă de locuit, dacă s-ar putea prin tîrgurile din Pocuția... „Şi să ştie panul hatman că Mihai Vodă astfel de om este, că dacă pe lurne nu vor mai rămîne decît trei oameni, doi turci şi Mihai Vodă al treilea, între ei nu va fi pace, ci război veşnic va fi, pînă cînd..."

Şi-a ridicat ochiul de pe hîrtie, căutînd dezlegare şi răspuns în negurile liliachii ale asfințitului. Pînă aici s-au desluşit, limpede, strigăte înfricoşate şi pline de spaima morții:

— Aman!... Aman!

Ceva s-a frînt în adîncurile biv vel vistiernicului Dan.

Dintr-o dată s-a cocîrjat în şa, trăsăturile i s-au făcut nespus de bătrîneşti, o oboseală adunată de ani de zile-n şir i s-a revărsat pe față, i-a umplut sufletul, i-a nămolit creierul.

Şi-a întors calul depărtîndu-se la pas, cu mîinile căzute, gîrbov, singur, străin, gol, sleit. În stînga mai ținea încă răvaşul către pan Zamoyski, iar în dreapta morfolea în neştire pana... Murise, viu fiind, şi se ducea

să se-ngroape undeva departe, pe alte meleaguri, sub alt cer, tîrînd după sine poverile de aur, blestemul dintotdeauna al vieții lui.

...Plumbul fierbinte al Danului îi intrase sub gîtlej pînă-n bojoci. Şi-a venit în fire, stînd trîntit pe spate, cu obrajii mîngîiați de fînul aromit. Picioarele îi erau de plumb. Gîndurile îi erau de plumb, mîinile îi erau de plumb. Ca prin vis aude larma şi tunetul luptei... Lambru s-a răsucit pe pîntec. Şi-a înfipt unghiile în rădăcinile ierbii. A început să se tîrască pe urma oştilor. Voia să le ajungă din urmă.

Atît... S-a tîrît o veşnicie. O palmă de loc într-o veşnicie.

Simțind că moare, şi-a smuls de la piept punguța cu pămînt luat din țintirimul Drăgoieştilor, a sfîşiat-o cu degetele înțepenite şi şi-a afundat buzele în ea.

Prin preajmă, greierii țîrîiau spornic. Boarea înserării i-a răsfirat chica neagră, presărată cu fire argintii. O ciocîrlie plinuță s-a ridicat în văzduhul sîngeriu, chemînd soarele cu triluri duioase.

★

Muierile de pe Neajlov şi de pe Argeş împînziseră cîmpul, răscolind purcoaiele de morți. Îşi căutau bărbații, feciorii şi tații. Oştenii hăcuiți, tîrîndu-şi picioarele strivite, ieşeau din rînduri, pe brînci. Alții îşi puneau pămînt pe răni şi se-ntorceau în luptă. Vîlvătăile asfințitului aprinseseră zarea.

— Apă!... Apă!... Apă!

Atîta mai cereau muribunzii, ridicînd spre muieri buzele arse, crăpate şi sîngerînde. Măriuța, pitărița Elena şi Măria lui Buzea Gavrilă alergau de la unul la altul, le

sprijineau capetele pe genunchi, le umezeau gurile cu cîrpe ude. Mulți muriseră în brațele lor. Pe cei mai zdraveni îi culegeau căruțele şătrăriei. Cînd au ieşit din Călugăreni, pitărița Elena a scos un strigăt pierdut, astupîndu-şi ochii cu palmele. Peste nişte hoituri de ieniceri zăcea într-o rînă, cu patru sulițe înfipte în piept, domnia sa căpitanul Nicolaie.

— Să-l ierte Dumnezeu, îngînă Măriuța, făcîndu-şi cruci mărunte şi repezi. Pe unde-or fi ai noştri? Pe unde?!

Paşi tropotind în fugă le-au smuls de lîngă mort.

— Loc, frumoaselor, loc! strigă un oştean lac de apă, după care alergau în rînduri de cîte zece o mulțime de pedestraşi, împlătoşați şi încoifați, ținîndu-şi sînețele în mînă.

— E căpitanul Cocea, lămuri Măriuța. Ăl de spuse Ghețea că pleacă la Comana...

— Îl trage sfoara, ca pe bietul Nicolaie...

— De, o fi şi el bun la ceva... Nu vezi că bărboşii noştri stau pe loc?

★

Îngrijorarea şi nelinişțea oştilor i s-au înfipt în grumaz.

Din glotimea spîrcuită sub ochii lui de iataganele spahioglanilor s-a ridicat un glas sfîşietor:

— Nu ne lăsa, măria-ta!... Nu ne lăsa!

Toți ochii pedestrimilor îl caută. Toată țara îl caută. Toate nădejdile luptătorilor sfîrşiți după o zi de luptă, potopiți de nesfîrşirea ismailitenilor, s-au adunat în ei. A venit clipa cînd cel ce-a sculat norodul întru slava slobozeniei să arate tuturor că nu-şi precupețeşte nici truda, nici sîngele. S-a ridicat în scări. Între liniile lui şi Neajlov, turcii se înglotiseră coif lîngă coif. Nu era loc să

cadă la pămînt nici o frunză.

Morții rămîneau în picioare. De pe podul Neajlovului pînă-n Hulubeşti, bulucurile de ieniceri puşcăreau prin baltă după oamenii lui Vifor, aşteptînd să le vină rîndul la luptă. S-a uitat lung la pod şi de la pod a măsurat din priviri depărtarea pînă la locul steagului sfînt. Dincolo de aripa spahioglanilor stau balimezurile lui Sinan. Va lua balimezurile, va tăia ienicerimea la pod şi va smulge steagul sfînt al profetului. Văzîndu-l înainte, oastea va năzui să-l ajungă. Soarta fiecărei bătălii îşi are o cumpănă a ei, cînd dincolo de mulțime se ridică tăria sufletelor, puterea de jertfire şi vitejia.

Cumpăna aceea aşteaptă ca el să sară într-unul din talgere. S-a întors spre logofătul Udrişte şi spre hronicarul Balthazar Walther, care-şi vîrîse terfelogul într-o traistă de piele, arătînd cu topuzul coifurile ienicerilor.

— Tălmăceşte-i, rogu-te, hronicarului, spusele mele, vorbă cu vorbă... Îmi bănui că nu ştiu limba nemțească, că... Poate-i mai bine aşa... Meşteşugul domniei tale va fi meşteşug vrednic de cinste, atunci cînd slovele de foc şi de sînge pe care le vei scrie vor trezi Evropa din somn... Iată că noi ținem furtunile în piept, cu prețul pe care singur îl vezi, ca împărații creştini să aibă vreme să se scarpine sub cămăşi cu pieptenii de păduchi şi să gîndească cu filosoficească adîncime cine a fost mai întîi pe lume, oul sau găina!... Începuse să strige, amenințîndu-l pe bietul scrib cu topuzul: N-am lipsă de slova diecilor şi nici nu voi să mi se strige numele prin iarmaroacele voastre, ca la păpuşari... Mie să-mi dați arme şi oameni, băutori de bere ce sînteți... Asta-i! Şi acu spune-i să zvîrle dracului pana şi să tragă sabia...

Sub colnic, pedestraşii unguri aduşi de Cocea aşteptau

porunca. Olăcarii îi scoseseră din luptă pe Radu Ghețea şi pe Kir Albertu, care veneau în goană, stropiți de sînge, cu cizmele ferfeniță. Caii oştenilor răsuflau greu, zvîrlind bănuți de spumă pe la zăbale.

7

Au oştile de pămînt o îndemînare neasemuită să izbească din goană, să se tragă înapoi, să-şi schimbe tocmeala, să rupă lupta, ca peste cîteva clipe să se împoncişeze iarăşi asupra vrăjmaşului, hăcuindu-l, nelăsîndu-l să-şi tragă sufletul, încolțindu-l din toate părțile, pînă i se face lehamite de aşa război nebun. Următori poruncilor aduse de olăcari, căpitanii şi marii boieri au rupt bătaia, învălmăşindu-se înapoi cîteva zeci de paşi, spre uimirea păgînilor. Rîndurile ienicerilor s-au răzlețit, morții au căzut la pămînt, răniții au început să se tîrască spre taberele lor. În învălmăşeala asta, ferentarii şi fustaşii lui Racea s-au tupilat în spinăriile şi crîngurile de la poala codrului, furişîndu-se apoi pe urmele măriei sale. Vreo cincizeci de roşii, cei mai mulți din Cremenari, au ieşit din rînduri, împreună cu o sotnie de cazaci călări şi cu pedestraşii unguri agățați de cozile cailor, au intrat în Neajlov, mai jos de şleaul Călugăreni - Uzunu, năzuind spre o vale rîpoasă de dincolo de apă, în vreme ce popa Stoica îşi răsfira gloatele pînă-n cornul aripii drepte, în clipa cînd liniile au intrat iarăşi în tocmeală, căpitanii şi boierii au ridicat paloşele însîngerate în pulberile arzînde ale amurgului. Kir Albertu a ieşit în fața archebuzierilor, jucîndu-şi penajul roşu al coifului, iar cele două tunuri, aşezate sub bolta înaltă a pădurii, şi-au repezit ghiulelele peste capetele

tighecenilor lui Mîrzea, nelinişt ind caii şi vărsînd mațele cîtorva zeci de ieniceri. Abia tîrşîindu-şi picioarele, mînate numai de încrîncenarea care le mistuia sufletele, cu privirile hămesite de foame şi dogorind de ură, pedestrimile s-au mişcat asupra turcilor. În golul făcut de ghiulele au dat năvală căpitanul Mîrzea cu tighecenii. Galben, mînjit de sînge pe platoşă, Mîrzea nu-l vedea decît pe Sinan. Îşi înfipsese dinții în buză şi mînuia sabia tătărască într-o vijelie de lovituri, de parcă atunci şi-ar fi tras-o din teacă. Toată vitejia, toată ura, toată sleiala alor noştri s-a izbit de vitejia, de ura şi de mulțimea proaspătă a turcilor, fărîmîndu-se ca valurile de stîncile țărmului. Zadarnic se luptau vel boierii şi căpitanii ca leii, zadarnic îşi chemau oştenii cu glasuri aproape înecate în lacrimile neputinței... Spre cerul smeriu, pe care se vărsase parcă tot sîngele luptătorilor, s-a ridicat într-un ramăt sălbatic chemarea biruitoare şi plină de slavă:

— *Allah!*

— *Virmenge maabud ne eite sun Mahmud*[1]*!* strigară imamii, răsucindu-şi deasupra capetelor jungherele scurte şi încovoiate, cu care scoteau inimile necredincioşilor.

Ienicerimea rumeliotă şi cea de Damasc a trăsnit în frunte călărimea împlătoşată a lui Albert Király cu un foc repede de archebuze, zvîrlind-o înapoi în rînchezatul cailor şi în gemetele oamenilor. Ca un uriaş balaur cu solzii de oțel, oastea semilunei şi-a strîns inelele, apoi le-a întins, strivind răniții, care în spasmele morții se-ncleştau de picioarele năvălitorilor, muşcîndu-i pînă la

[1] Fără Dumnezeu, omul nu poate face nimic

sînge.

Sinan Paşa îşi dărăcea mulțumirea în barbă. Putea să se întoarcă şi să-şi dea mădularele, umflate de căldură şi înțepenite de statul în şa, pe mîinile îndemînatice ale lui Ibn Rusta. Arabul visase bine! îl va răsplăti din belşug. Liniştea măreață a biruinței îi alinta fruntea, ca un sărut parfumat de hurii. Buzele uscate murmurau încet versete din Coran.

Deasupra auzea foşnetul lin, adormitor, al mătăsii bairacelor. Steagul verde al profetului îşi întindea umbra pînă departe, peste coifurile ienicerilor. Satîrgi Paşa pornise în goană să strivească aripa stîngă a beyului.

— Michali! Michali! chicoti vesel marele vizir, împingîndu-l bătrîneşte pe Tasih, neînvinsul Tasih, armăsarul căruia profetul i-a luat splina în noaptea cînd a fost fătat de o iapă sălbatică, în pustiurile strălucitoare ale Jemenului.

Atunci cînd auzea ca prin vis osanalele pe care i le ridicau mulțimile Istambulului, cînd vedea Bosforul luminat de miile de făclii, cînd simțea în nări adierile de ambră şi de trandafir ale tainicelor grădini din serai, cînd toată lumea îl aştepta în genunchi pe Cogea Sinan Paşa, iată că din fundurile negre ale Gheenei a răsărit un diavol nebun, care crapă cu un satîr înfricoşător țeasta iuzbaşului de la balimezuri, apoi se prăvăleşte peste pod, despicînd cai şi călăreți, răsturnînd pedestraşi, turtind coifuri, retezînd capete şi strigînd cu glas de tunet numele blestematului *Isa Mesih*[1].

Israfil, îngerul morții, şi-a trecut aripa peste binecredincioşi. O tăcere grea, plină de aburii sîngelui s-

[1] Iisus Hristos

a-nchegat peste cîmpul de luptă. Vitejii Aliotmanului, fiii nebiruiți ai pustiurilor privesc înlemniți arătarea sîngeroasă care s-a prăbuşit din cer, aducînd cu ea trăsnetele şi fulgerele veşniciei...

— Michali!... Michali!...

— Aman!... Aman!

Un buluc de lăncieri, asupra căruia se repezise voievodul şi care era rînduit în stînga podului, a zvîrlit sulițele, sărind în Neajlov şi arătîndu-i turul verde al şalvarilor. Ienicerii de pe pod, trăsniți de tunurile care-şi lungiseră bătaia, au dat dosul, izbindu-i pe cei din spate. Mihai l-a întors pe Sultan din fugă, gonind turbat asupra lui Sinan. Avea barba vîlvoi. Dinții rînjiți îi luceau a moarte. Satîrul de luptă, pe care-l smulsese din mîna unui fustaş, se dovedise mai spornic decît sabia. Dintr-o ochire, i-a văzut pe paşalele Husein şi Mustafa luîndu-l dintr-o coastă, în vreme ce gvardia de spahii îşi schimba locul la galop. Husein Paşa, mititel dar numai vînă, cu coiful de aur scînteind, îşi apăra stînga cu scutul, lăsîndu-şi afară numai ochii piezişi şi vicleni. Mihai a apucat satîrul cu amîndouă mîinile, şi cînd l-a pălit în coiful paşei, i l-a vîrît în creieri, apoi, lăsîndu-se mult pe dreapta, l-a pocnit drept în obraz pe Mustafa Paşa, rupîndu-i fălcile, strivindu-i nasul şi fruntea. Văzîndu-şi căpeteniile ucise într-o clipă, ienicerii au rupt-o la fugă, ocolindu-l pe Mihai şi pe marele vizir, răsturnînd ofițerii care voiau să-i oprească, snopindu-i pe dundari şî căsăpindu-i pe satîrgii. Strigătele de biruință s-au schimbat în răcnete de spaimă şi de moarte.

Toată poiana Călugărenilor se tînguia, de parcă ar fi sfîşiat-o mii de gheare nemiloase. Mîrzea cu tighecenii şi sărăceii au sosit în goană, hăcuind, luînd coifurile şi armele căzute pe jos în picioarele cailor, sărind peste

purcoaiele de hoituri, mărind spaima cu chiote şi cu puşcături dese de pistoale.

— Moarte turcilor! striga Mihai, năzuind spre steag.

— Moarte turcilor! răspundeau hăulit călărimile, duse de Mîrzea asupra lui Sinan.

— Dă, bă!... Ucide, bă! se rostogolea chemarea aspră şi bolovănoasă a gloatelor.

Jupînii Radu şi Preda Buzescu tăiau de sîrg, scară la scară, cu lipcanii şi bănia prăvălită asupra spahiilor steagului roşu.

Zadarnic îşi ridica Satîrgi Paşa satîrul care-i adusese atîta fală ostăşească şi atîta bogăție. Călăreții semilunei săriseră cu cai cu tot în Neajlov. Cîteva bulucuri alergau bezmetice, răzleţindu-se prin codrii de dincolo de apă. Turbînd de mînie, Satîrgi Paşa, urmat numai de cîțiva iuzbaşi bătrîni, s-a întors în goană spre steagul sfînt, răsturnînd tot ce-i ieşea în cale, fie ghiaur, fie binecredincios.

La tunuri lupta a fost scurtă. Şătrăreii aduşi de starostele Muştil i-au ucis pe topcii cu ciocanele şi cu baroasele.

— Perbacu lor de păgîni... Iconostasul şi aninătoarea...

Suduind, lepădîndu-şi într-o clipă platoşa şi cămaşa, pocnindu-i pe neîndemînatici după ceafă de le țiuiau urechile, Muştil a întors balimezurile grele spre şleaul dintre bălți, unde se-nglotiseră potop de bulucuri, unele fugind, altele venind spre locul de bătaie. Ghiulele avea, slavă Domnului, săculeții de praf erau neatinşi.

— Încărcați! răcnea el ca un agă, alergînd din tun în tun, cercetîndu-i fitilul, lumina şi potrivindu-i țelul pe mişuna ienicerimii. Mai înapoi de obada stîngă!... Înapoi, spusei, nelegiuiților! Aşa! Aşa!... Sta plecat peste țeava de aramă, cu mîinile înfipte în şolduri, cu limba scoasă şi

spinarea numai ape... Să-ți arăt eu, tălianule, ce-i acela balimez... Foc!...

Ghiulelele s-au dus, rostogolindu-se şi fumegînd din coada arzîndă a fitilului.

Racea, după ce-şi rupsese sabia în scutul unui timariot aziatic, înfipsese sulița între balimezurile lui Muştil şî, apucînd o oişte, se repezise după măria sa, împreună cu călăreții lui Cătina Ilie, cu Tudor Bucoveanul şi cu ferentarii....

Iată un păgîn de turc.
El se uită, eu mă uit...

cînta el gros, în răstimpul cînd stăpînea oiştea deasupra umărului drept. O rotea stîlcind ce era de stîlcit, apoi o cumpănea pe umărul stîng, gîfiind:

Eu mă uit negustoreşte,
Turcu se uită cîineşte
Şi ştiu dracu ce-mi gîndeşte...

— Păziți, fraților, că fac omor!

Neajlovul ducea de vale hoituri ciopîrțite sălbatic, rotindu-le leneş, aninîndu-le prin rădăcinile sălciilor. Sub pod, apa fierbea şi plescăia, înghițind pe cei zvîrliți în adînc de ghiulelele lui Muştil şi de pumnii fîrtaților întru fugă. Din stufăriş ieşiseră, nămoliți ca dracii, neajlovenii hotnogului Vifor, căsăpindu-i pe ienicerii care trecuseră rîul înot şi acum încercau să se smulgă din ghearele nemiloase ale mîlului, tîrîndu-se de-a buşilea. Vălurile de umbră ale serii începuseră să se țeasă peste cîmpul de bătaie. La asfințit, zările ardeau mocnit, perdeluind depărtările cu valtrapuri de mătase sîngerie...

...Radu Ghețea, plăieşii de la Cremenari şi cazacii au urcat dealul Uzunului în copci scurte, rănindu-şi caii la piept şi la chişițe prin spinăriile şi tufărişul crescut de-a valma, în vreme ce căpitanul Cocea cu puşcaşii unguri, uzi leoarcă, se strecurau spre balimezurile topci başului Giafer, care răzbubuiau cutremurînd pămîntul.

Ajunşi în creastă, călăreții au început să facă o larmă de iad, bătînd cu săbiile în teci, chiuind năprasnic şi descărcîndu-şi pistoalele în spahiii turci, care se retrăgeau liniştiți şi bucuroşi că scăpaseră de moarte. Crezînd că asupra lor a năvălit cine ştie ce putere de oaste, spahiii au început să-şi croiască caii cu latul iataganelor, gonind nebunește spre taberele din Uzunu. Codrul răsuna de tropote. Printre gorunii bătrîni, lumina împîclită şi sfioasă a serii se cernea ca o taină.

Radu Ghețea s-a repezit cu sabia în vînt asupra unui pîlc de spahii, bucuros că poate lupta în larg. Abia a trăsnit pe unul gras, cu platoşă din piele de bivol, peste ceafă, că a şi fost ajuns de roşii domneşti şi de cazaci. Un gînd năstruşnic i-a fulgerat în minte: va intra în tabăra păgînului, să le pună puțin jar sub coadă. Cu atît mai mult, cu cît pedestraşii lui Cocea începuseră să puşcărească din urmă şi cu cît balimezurile tăceau unul după altul, auzindu-se în schimb răcnetele de moarte ale topciilor. Galopau pe şleaul Uzunului, cu caii tremurînd de osteneală. Diavol îşi ciulise urechile şi răsufla ca un foi. Spuma năclăise frîiele şi se închegase în jurul cioltarului. Căpitanul l-a bătut pe gîtul încordat şi armăsarul şi.-a scuturat capul, în semn că-l înțelege. Bucuria biruinței îl sugruma. Din trei părți i-au luat pe păgîni. Un cot... S-a lăsat în şa. Caii îşi deapănă picioarele, aşternuți cu burta la pămînt. Pîlcul de spahii s-a-mprăştiat prin tot codrul. A întors capul. Roşii se țin

aproape. În stînga, vede barba lui Costa Ursu, în dreapta, ochii de piper ai lui Iosif Veveriţa.

Iată chervanele. O mişună de furnicar răscolit, turbane de-a valma cu chivăre, oameni încălecînd catîrii de ham pe deşălăte, miros aţîţător de friptură, amestecat cu cel acru al fumurilor de la locurile de tabără, cîteva cazane fierbînd pe pirostriile de fier.

— Moarte turcilor!

— *Pahibel biszurmanom!* răspund hăulind zaporojenii.

Şi-a lăsat sabia pe turbanul unui harabagiu. Ţeasta s-a despicat uşor, ca un măr lovit cu cuţitul. Dintr-un chervan fără polog, doi ieniceri îl iau la ochi cu archebuzele. Din cîteva salturi l-a ridicat pe Diavol cu picioarele pe loitra chervanelor. S-a frînt mult pe stînga, vîrîndu-şi sabia în ochiul unuia dintre ieniceri, în vreme ce al doilea fiu al profetului sărise drept în tăişul unui cazac. Costa Ursu, ajutat de Veveriţă, fărîma nişte topcii arapi. A fost o învălmăşeală în care nu se mai vedea om cu om. Turcii dăduseră dosul, lăsîndu-şi chervanele în mîinile lor. Căpitanul a dat pinteni, ieşind de sub codru pe buza dealului. N-a luat seama că doi imami, cu ochii arzînd de ura, s-au strecurat dintr-o haraba ponosită, urmărindu-l din tufă în tufă, cu jungherele trase.

L-a oprit pe Diavol deasupra mîncăturii care-şi prăvălea coasta lutoasă în mlaştinile dintre podul de peste Cîlnişţea şi botul de deal unde stătuse azi-dimineaţă Sinan Paşa. Priveliştea ce i se deschisese în faţa ochilor i-a umplut sufletul de mîndrie şi de negrăită bucurie. Gloatele înghesuiseră spahioglanii şi timarioţii de Azia între smîrcuri, balimezuri şi călărimile de mazili şi de roşii ale vel paharnicului Şerban, căsăpindu-i ca pe berbeci. La pod era o învălmăşeală cumplită. Nu putea înţelege nimic. O singură dată a văzut strălumimnd o

secure. Dincoace, chiar în cotul Neajlovului, restul oştirii îneca şi măcelărea ce mai rămăsese viu din păgînime. Auzea rînchezatul cailor, strigătele de spaimă şi de durere ale răniţilor, ba i se părea că desluşeşte şi vîjîitul săbiilor. Stufărişul bălţilor fusese culcat la pămînt. Mii de păgîni se tîrau prin smîrcuri, fără chivăre, cu ţestele rase pline de nămol, cu şalvarii numai zdrenţe. Tulburarea cuprinsese pînă şi taberele din susul Cîlnişteі. Un oftat de om sfîrşit l-a făcut să se ridice în scări şi să privească sub mal. Jos se lupta cu nămoalele un ienicer bătrîn. Se lungise pe pîntece şi întinsese o mînă numai tină sub crengile unei tufe de porumbe, plecate peste mlaştină. Cu cît se zbătea mai mult să ajungă crengile, cu atît se înfunda mai adînc, înghiţit de fleaşca fierbinte şi puturoasă. Lui Ghețea i s-a făcut milă de nenorocit. L-a îndemnat pe Diavol din pulpă, silindu-l să coboare. Auzind paşi de cal, ienicerul şi-a săltat faţa, luminată de raza unei nădejdi neaşteptate. Văzîndu-l pe Ghețea, a holbat ochii şi cu un zvîc puternic s-a aruncat înapoi, cerînd milă:

— *Aman!... Aman!...*

Lacrimi mari i se rostogoleau pe obrajii mînjiţi de noroi, începuse să se scufunde cu repeziciune. Glodul îi ajunsese la bărbie. Căpitanul şi-a făcut vînt din şa. În clipa cînd a atins pămîntul, cei doi imami i-au sărit în spate, rostogolindu-se dimpreună cu el pînă-n tufele de porumbe.

Cu fiecare lovitură de satîr, Mihai îşi mai limpezea un gînd. Trebuie să silească şi să mîntuie cu Sinan, ca să-şi poată rîndui oastea. Din codru se auzeau tropote de călărimi.

Curteanul Răzbici îi strigase că vine Hasan Paşa. Şi-a

smucit armăsarul afară din încăierare. Cîțiva iuzbaşi îl tîrau pe marele vizir spre pod, cu toate sudălmile şi ocările acestuia.

Două bulucuri de ieniceri rumelioți, cu iataganele trase, înconjuraseră spahiii din gvardia steagului sfînt, mînînd în rînduială straşnică pe urmele căpeteniei. Un pîlc de spahioglani şi cîteva sute de timarioți aziatici se înşiruiau pentru luptă, sub poruncile lui Satîrgi Paşa. Haidar Paşa, cu blana de leu de la care-şi luase numele jucîndu-i pe umeri, strînsese cîteva zeci de lăncieri şi-i dusese în stînga podului, tocmindu-i pentru apărare.

— Încă o năvală, fata tatii, mormăi voievodul în barbă... Şi-au să crească maci pe mormintele vitejilor... De bună seamă, au să crească maci! Apoi vînturînd satîrul: La steag, fraților!... La steag, Mîrzeo!... a răcnit el cu glas de tunet.

L-a împintenat pe Sultan cu atîta putere, încît armăsarul a rînchezat de durere. I-a slobozit frîul pe gît. Din spate au dat năvală o dată cu el Cătina Ilie, vătaful Simion cu cîțiva copii, Racea, alergînd cu paşi de-o poştă, iar din față s-a repezit Mîrzea. Caii şi-au făcut vînt, sărind între şirurile de ieniceri, hotărîți să moară pe loc. Mihai a despicat un buluc agalri, tăindu-i cuca cu pene de struț, a răsturnat cu cal cu tot pe spahiul de lîngă stegar şi a înşfăcat sulița steagului cu dreapta, căutînd să-l spargă pe stegar cu stînga. Stegarul Asan i-a slobozit pistolul în piept. Mihai i-a izbit mîna cu satîrul, retezîndu-i-o din cot. Turcul se încleştase de steag cu cea teafără şi cu toate că şiroia de sînge, nu-l dădea, încercînd să-l muşte pe voievod de beregată. Un ienicer l-a croit curmeziş peste spate. Iataganul a scrîşnit pe oțelul platoşei, scoțînd scîntei. Într-o clipa, voievodul ar fi căzut răpus de spahii, dacă n-ar fi sărit să-l apere, cu

pieptul, vistiernicelul Cătina Ilie de la Sprîncenata. A primit vitejeşte toate loviturile hărăzite celui ce i-a dăruit viaţa. Cînd s-a muiat în şa, gîlgîind din zeci de răni, au ajuns şi copiii, şi căpitanul Mîjrzea cu tighecenii, Mihai l-a sfîrtecat pe stegar cu satîrul, smulgîndu-i steagul sfînt. Orbi de mînie şi de durere, toţi păgînii din faţa podului s-au bulucit asupra lui. Spahioglanii veneau în goană, conduşi de Satîrgi Paşa. Mîrzea, care de azi-dimineaţă îl căuta pe Sinan, a smuls o sulița din pieptul unui tighecean ucis de lăncieri şi, vîrîndu-i pe scutelnicei între voievod şi pedestraşii lui Haidar Paşa, a zburat pe pod, cu paloşul în dinţi şi sulița gata de împuns. Cogea Sinan Paşa, vînăt de mînie, îi ucisese pe cei doi iuzbaşi care-l tîrau afară din luptă, trosnindu-i la mir cu topuzul, şi se întorsese, urmat de gvardia satîrgiilor nubieni şi de cîţiva ieniceri îndărătnici. Arăta ca un bătrîn leu zădărît în culcuşul său.

Nestematele şeii scînteiau moale în lumina puţină a asfinţitului. Mantia de mătase cu brodături de aur îi fîlfîia pe umeri. Trăsăturile prelungi îi erau încrîncenate de duhul războiului. Nubienii, cu platoşele lor din piele de rinocer, se holbau, rînjindu-şi dinţii de fildeş.

Mîrzea a tăbărît pe pod urmat doar de patru tigheceni. Şi-a luat paloşul în stînga, repezind dreapta cu sulița în obrazul duşmanului său de moarte.

— Na! Ţine, cîine de vizir! scrîşni căpitanul, galben de ură.

Cogea Sinan Paşa i-a fărîmat sulița cu topuzul. Cîteva aşchii i-au sărit în faţă, sîngerîndu-l. Tighecenii îi spîrcuiau pe nubieni. Fără să-i dea răgaz marelui vizir să se dezmeticească, Mîrzea l-a hăcuit cu paloşul. Lovitura, îndreptată pieziş spre gîtul bătrînului, a sărit din iataganul acestuia în capul armăsarului Tasih.

Rînchezînd dureros, animalul s-a ferit în lături. Picioarele dinapoi i-au scăpat peste marginea podului, s-a bălăngănit zgrepțănîndu-se cu potcoavele dinainte pe pod, apoi s-a huluit pe spate, o dată cu călărețul.

Căzînd, Cogea Sinan Paşa s-a izbit cu gura de bulumacul stropit cu măruntaie de ienicer, simțind cum îi pîrîie cei doi dinți care-i mai rămăseseră teferi. Mîrzea a făcut un salt de pisică din şa, apucînd să pună talpa pe poalele tivite cu aur ale mantiei. S-a auzit cum se sfîşie mătasea. A urmat o bufnitură înfundată şi plescăită, stropi de noroi au țîşnit împroşcîndu-l pe obraz, trîmbițele şi buciumele au început să sune strîngerea oştilor, un ienicer a țîşnit pe lîngă el, aruncîndu-se în Neajlov cu capul înainte, apoi, văzîndu-l pe Sinan ieşind la mal de-a buşilea, cu coiful înfundat pe-o ureche că un bețiv, cu mîlul curgînclu-i pe obraz, căpitanul Mîrzea a-nceput să rîdă-n hohote nestăvilite, de nebun, frămîntînd mantia vizirului cu mîini tremurînde.

...Mihai s-a bătut cu Satîrgi Paşa în văzul oştilor, sub geana neagră a nopții. Cei cîțiva spahioglani şi timarioți aziatici cădeau sub săbiile agere ale beşliilor aduşi de hotnogul Simion Lehaciu. Caii călcau în copite zdrențe din mantiile de mătase sîngerie hăcuite din spinările spahioglanilor, blăni scumpe de pardos, coifuri şi hoiturile împlătoşate ale gvardiei steagului sfînt. Ursul anatolian, care se ridicase la rangul de paşa numai prin puterea şi iscusința cu care mînuia satîrul, l-a luat pe Mihai din dreapta, căutînd să-l încurce în steag şi să nu-i prilejuiască slobod la mîna stîngă.

— Ai viața, dacă mă învingi! îi strigă voievodul, ferindu-se din calea turcului.

— *Aferim!* răspunse rînjind Satîrgi. *Koran haki itciun?*

— *Koran haki itciun!* întări Mihai.

Steagul sfînt îl încurca. Era greu şi-i slăbea cumpăna în şa.

Abia a oprit o lovitură cumplită a lui Satîrgi, care i-a zguduit toate măruntaiele. Simțea în obraji răsufletul puturos al paşei. Tremura de încordare. Ape după ape îi curgeau de sub gugiuman, intrîndu-i în ochi.

— Piei, cîine de ghiaur! şuieră Satîrgi, smulgîndu-se din încleştare şi ridicînd satîrul cu amîndouă labele păroase de măcelar.

Un strigăt de spaimă a scăpat de pe buzele oştilor, adunate în priveală.

— Croieşte-l, măria-ta! auzi Mihaî, ca prin vis, un glas îngrijorat din glotime.

S-a răsucit ca fulgerul peste umăr, cu iuțeala atît de cunoscută căpitanilor săi, izbindu-l pe Satîrgi drept la mir.

Tăişul greu a pătruns prin coif, crăpînd țeasta paşei pînă la rădăcina grumazului. Satîrgi a scăpat satîrul şi s-a huluit încet pe spate, cu sîngele gîlgîind. N-a ajuns bine jos, cînd de sub poiana întunecată a Vlăsiei au început să răsară puzderie de călăreți turcomani, cu sulițele în vînt, urmînd tuiul roşu al viteazului leu împărătesc Hasan Paşa, fiul vestitului Mohamed Socoli.

Fără să-i dea răgaz să se dumirească, Mihai i-a ieşit înainte în goana goanelor, cu frîul slobod, ținînd în dreapta steagul profetului şi rotind cu stînga satîrul stropit de sînge proaspăt. O dată cu el s-au urnit toate călărimile, îndemnîndu-şi caii să sară peste mormanele de hoituri care acopereau cîmpia.

Sultan alerga lungindu-se cu burta la pămînt, alegînd parcă locul unde să pună picioarele. Mihai a rînjit în barbă. Nu! Nu putea să rămînă de ocară, după atîta trudă. Îşi ațintise privirea asupra călărețului învăluit în

caftanul smeuriu, care se frămînta pe loc, se vede treaba, nedumerit. Cu cît se apropia, cu atît paşa se desluşea mai limpede. Deodată, l-a zărit pe Mihnea. Îşi trăsese calul în spatele lui Hasan şi rămăsese în şa, bleojdit şi zăpăcit. Sultan i se arcuia sub pulpe. Steagul îl cam smucea. Îl stăpînea cu bărbăție. O putere năvalnică, o putere fără frîu i se vărsase în vine. Mai avea ca la cincizeci de paşi pînă să cadă asupra vrăjmaşului. Simțea în spate gîfîitul opintit al cîtorva gonaci. Şi-a umflat, pieptul, răcnind atît de cumplit, încît l-a auzit toată călărimea:

— Stai, paşo, să ne luptăm, unul cu unul!... Şi tu, Mihneo! Netrebnicule, slugoiule, hainule şi blestematule!... Stai, paşo!... Stai, viteazule!... Unde fugi, diavole?! Pofteşti Scaunul, Mihneo? Vino să-ți dau eu Scaun...

Hasan Paşa, văzîndu-l prăvălindu-se asupra lui, cu dinții rînjiți, cu barba vîlvoi năclăită de sînge, holbat şi rotind satîrul, a dat dosul, culcîndu-se pe oblînc şi bătîndu-şi şoimul cu topuzul. Părîndu-i-se că mantia îi îngreunează goana, şi-a smuls-o de pe umeri, lepădînd-o la pămînt. O dată cu el s-au topit în măruntaiele codrului şi turcomanii. Mihnea Turcitul le-o luase cu mult înainte. Mihai a domolit galopul, lăsîndu-i pe oşteni să-l întreacă. A trecut la trap, apoi la pas, trecînd steagul sfînt vătafului Simion, care i se alăturase ca o umbră.

S-a întors către Călugărenii ars, dezmierdîndu-l pe Sultan pe grumazul numai spumă, trăgîndu-l de urechi şi scărpinîndu-l pe frunte. La asfințit, o dungă subțire de purpură mai tivea zarea, în vreme ce peste Neajlov noaptea îşi trăgea perdelele de catifea neagră. Sus, pologul nesfîrşit al cerului, se spuzea de stele. Dincolo de Comana, scutul rotund şi însîngerat al lunei se ridică

încet, peste giulgiul vălurit al codrilor.

Mihai a tras de frîie, închizînd ochii... Cîmpul de luptă răsufla greu, adînc, sfîrşit. Auzea şi paşii tîrşiți ai pedestrimilor, glasurile sleite ale căpeteniilor chemîndu-şi oamenii, gemetele răniților şi ale muribunzilor, tropotul domol al călărimilor care se-ntorceau să intre sub poruncă, scîrțîitul căruțelor şătrăriei... Mirosul dulceag de sînge şi de hoit se tălăzuia valuri, valuri, amestecîndu-se cu cel putred al mîlului şi cu adierile răcoroase ale Vlăsiei. Dintr-o depărtare a răsunat un nechezat dureros de cal trăgînd să moară. Apoi au izbucnit orăcăielile broaştelor din bălți, îngînînd suferințele oamenilor şi freamătul neistovit al taberelor turceşti...

EPILOG

Amurgul, înfiorat de şuşuitul vîntului în strunele codrilor, murea perdeluit în vîlvătăi sîngerii. Dinspre munte se tălăzuiau miresme grele de cetini, de răşină şi de ploaie. Într-o depărtare a crestelor a huruit răzbubuit un tunet. Vîntul a mai răsuflat de cîteva ori unduind frunzetul, apoi firea s-a-nchegat în liniştea necuprinsă dinaintea furtunii... Doar Argeşul îşi urma neostenit basmul şoptit malurilor. Sub gorunii vechi şi sub brădetul albăstrui se cernea o lumină de vis, în pulberea căreia zburau gîze cu aripi de aur. Căruța scundă, cu loitrele de răchită împletită, clănțănea vesel din bucşe, legănîndu-se pe spinarea şleaului. A coborît spre Argeş, şi caii flocoşi s-au oprit să se adape. Fornăiau pe nări şi sorbeau apa limpede, cu nesaț... Radu Ghețea s-a săltat în coate, gemînd. Zăcea culcat pe fîn, cu ceafa rezemată de şaua aşezată în codîrlă. Văzîndu-l mişcînd, Diavol, care tropăia slobod în urma căruții, şi-a lipit pieptul de codîrlă. L-a adulmecat rînchezînd uşor, apoi şi-a frecat botul umed de obrazul slăbit şi palid. Căpitanul a-ngînat sfîrşit:

— Măi Diavol, măi... Măi Diavol, măi!...

Cîrstocea s-a întors spre el, mustrîndu-l:

— Astîmpără-te, domnia ta!... Ți se desfac rănile.

L-a mustrat şi Irinuța hotnogului Vifor, care-şi ținea pruncul în brațe, privindu-l trist, cu ochii ei frumoşi.

— Păcat că s-a prăpădit Viforu meu... Aşela te-ar fi oblojit cu leacuri tainişe, pi care le-o aflat de la niscai oşteni a lui Ion Vodă... Se duse Viforu, da' mi-a rămas Ionuț... Şi tot nu făcurăm pi voia cînelui di păgîn, arde-l-ar toati focurile Satanei, că nu ni mai lasă în paşi, să ni munşim holdele şi să ni creştem prunşii... Prişep şî eu di şe s-o mîniat şi s-o tulburat cu atîta năduf hotnogu, di l-o stupchit pi Sinan în gura ş-o sărit c-o făchie pi nişte harabali di pulbere. Că pulbere s-o ales şi di el, şi di harabab... Încaltea, să-l fi uşis şi pi lotru di vizir... Mari detunet o făcut hotnogu, di s-o auzit pînă-n Copăşeni... Altfel nişi nu i-ar fi stat bini... Şî poati nişi nu-l mai primeam acas'...

Lacrimi mari se rostogoleau pe obrazul alb al femeii. Apa Argeşului se-nvăluia în umbre. Lunca începuse să se țeasă în pînzătură de neguri. Deasupra, peste creştetul arinilor, dădeau năvală turmele cenuşii ale norilor. Se făcuse frig...

Radu Ghețea a tras cu nesaț în piept aerul reavăn, simțind cum îi primeneşte gura de gustul sărat al sîngelui. Un fulger ca un paloş de foc s-a înfipt în codrii de la Valea Brazilor, şi-n lumina lui orbitoare, căpitanul i-a văzut cum fumegă sub trîmbele piezişe ale ploii.

Dincolo de ploaie, dincolo de nouri, sprijinind cerul pe umeri, cu fruntea scăldată în apele de purpură ale asfințitului, se ghicea Negoiul.

Ploaia a sosit la galop, ropotind limpede în frunziş. Radu Ghețea s-a acoperit cu dulama, lăsîndu-şi fața sub biciul răcoros al stropilor. A închis ochii, ascultînd în el cum urmele furtunii din seara asta se topesc în alte urme

mai vechi, lăsate de celelalte furtuni, prin care vîslise în viață.

Nouri după nouri s-au adunat din toate vînturile asupra Negoiului, încă de la-nceputul veacurilor. Furtuni după furtuni s-au prăvălit asupra lui, chicotind bezmetice, hăulind, trăsnindu-l cu palele de flacără ale fulgerelor, şficuindu-l cu oştile nenumărate ale ploilor, îngropîndu-l în giulgiurile omăturilor. Aşa au năpădit furtunile şi peste țară... Dar cum veşnic stă drept Negoiul, spintecînd nourii cu pieptul lui de stîncă, aşa şi norodul acesta bun şi viteaz, omenos şi harnic se va ridica pînă-n veacul veacului asupra urgiilor, rămînînd falnic, năzuind spre împlinirea tuturor slobozeniilor, chiar de-ar fi să se-nmoaie în sînge, pînă-n glezne. Credința asta adîncă izvorăşte ca un temei al puterilor care-l țin în viață şi ca o poruncă sfîntă, nu numai din faptele vitejeşti ale norodului adunat să lupte întru slava slobozeniei în poiana Călugărenilor... Nu numai din dîrzenia unuia ca hotnogul Vifor, care, prins cu cîrligele de ieniceri şi tîrît în fața marelui vizir, l-a stupit în gură şi, smulgînd o făclie din mîna unui satîrgiu a sărit pe butoaiele cu pulbere ale urdiei - aşa cum îi povestise de nenumărate ori Irinuța - nu numai din străşnicia cneazului, tatăl său, şi din vitejiile fără seamăn ale măriei sale, ci aceste credințe îşi trag mustul deopotrivă dintr-un cuget ca al Ilenei lui moş Drăgoi, al Măriuței şi al pitariței Elena, al starostelui Muştil şi al jupînului Iftimie crîşmarul, al vameşului Cristodor şi al monahului Macarie, ieşit la lume sub înfățişarea logofătului Udrişte, cugete de bărbați truditori şi de muieri harnice, peste care-şi revarsă bunătatea şi înțelepciunea filosoficească diacul Nathanail, căutîndu-le o împlinire în viața cea de fiecare zi, ca şi-n viața viitorimilor.

Asupra acestor oameni s-au ridicat prigoana boierilor şi năvalele cotropitorilor...

Ploaia cade foşnind, pămînturile arse de secetă o primesc ca pe o binecuvîntare, ierburile şi florile varsă valuri de miresme, noaptea se tîrîie pe văi, căruța se leagănă la trap spornic; undeva, aici, după stîncile mohorîte, îl aşteaptă casa, Ancuța, feciorul.

Iar el are să se ridice iarăşi în scări, are să-ncleşteze iarăşi mîna pe straja paloşului, are să se repeadă iarăşi în vălmăşagul luptelor, năzuind spre limanul însorit al slobozeniei, chiar dacă pentru asta ar trebui să stîrpească toată sămînța hainilor cu caftane şi toiege, chiar dacă s-ar năpusti asupra țării toate oştile iadului. Pe Argeş s-a sîngerat întru apărarea vetrei străbune, pe Argeş s-a sîngerat întru apărarea moşiei strămoşeşti. Fiecare fir de iarbă e stropit de sîngele pămîntenilor. Brazda țării e îngrăşată cu trupurile lor. Atunci, cine se va-ncumeta s-o smulgă celor ce trudesc pe ea, cu sudoare de sînge?!... Iată că-i vin în minte stoluri de gînduri, după stoluri de gînduri. Îl aude vorbind cînd pe diac, cînd pe cneaz, cînd pe măria sa.

„Nimic n-am adus pe lumea de față, precum nu putem lua nimic. Doar slava vitejească şi sîngele vărsat întru slobozenia țării rămîn fără uitare, atunci cînd ne vom stinge ca fumul, ca umbra şi ca visul”...

Vorbele astea se-nvăluie cu pulberile şi cu tropotele bătăliilor, cu chipul aspru şi cu paloşul însîngerat al măriei sale.

„Lumina şi sfințenia stăpînilor din cumpăna pe care-o țin plecată spre slobozenie se trage... E calea pe care-o au stăpînitorii şi voievozii spre zarişteа viitorimilor şi spre

cinstirea noroadelor”... şopteşte blînd diacul Nathanail, de sub poala înflorită a vişinilor.

„Fiecare rînd de pămînteni să ducă mai departe făclia sfîntă a vieții norodului”... se-ncruntă Mîrzea, slăbit de pătimirile lui în taberile lui Sinan şi de dragostele sfirtecate fără milă.

„Între ei şi noi nu încape steag de pace! Brazda şi paloşul, Radule... Brazda şi paloşul”... Cneazul îl priveşte pe sub sprîncenele stufoase cu cotul rezemat de crucea Cătălinei.

Glasurile viilor învăluindu-se cu glasurile morților, glasurile celor de astăzi topindu-se în glasurile veacurilor vechi, adormite sub lespezi, a căror mireasmă mai stăruie doar în amintirea bătrînilor şi a învățaților, ca diacul Nathanail.

Chervanele tunetelor au trecut încă o dată în goană peste podurile de nouri, pierzîndu-se cu huruit de roți în depărtările zărilor? Ploaia s-a mai opintit în cîteva răbufnete spulberate, apoi nourii şi-au ridicat poalele în brîu şi s-au pornit devale, lăsînd slobode în urma lor poienele cerului, smălțate cu flori de stele.

Radu Ghețea a deschis ochii.

Agățate de ponoarele Cremenarilor, licăreau blînd luminile satului... Viața era aici, în preajma lui, întinzîndu-i brațe calde de alin şi îmbărbătare. O simțea năvălind în el, puternică şi atotbiruitoare, încărcată de adierile nopții şi ale nădejdilor. O auzea călcînd alături de căruță, cu paşii măsurați şi rari ai veşniciei. N-o să le poată el şi ai lui izbîndi pe toate, atunci de bună seamă că vor năzui spre ele Dănuț şi Ionuțu lui Vifor, nu le vor

împlini nici ei, atunci le vor lăsa fiilor lor şi aşa, din tată-n fiu, din veac în veac, văpaiță veşnic vie, purtînd în ea truda lor de sînge şi nădejdile lor de oameni slobozi, se va călători spre nişte răsărituri ale păcii şi ale liniştilor, care vor săruta cu buze moi pletele aurii ale holdelor şi creştetele bălaie ale pruncilor, spre nişte răsărituri ale unor oameni îmblînziți, harnici şi senini, care nu vor mai cunoaşte ruşinea şi nemernicia lanțurilor, nici durerea cărnii sfîrtecate de fier, spre nişte limanuri de linişte în care să-nflorească livezile şi dragostele... Acelor răsărituri şi acelor limanuri de fericire le croiesc ei vad prin vitregia şi urgia unui veac de suferințe şi de sînge, veac nelinişţit de ape tulburi, în nădejdea că nu vor fi uitați şi că strănepoții pentru care au umplut cîmpiile de oase vor şti să picure după datină, la mesele lor sărbătoreşti, picul rubiniu de vin, în care să prefire o rază de mulțumire, o fărîmă de duioşie şi aburul uşor aî unei lacrimi... Şi dacă balauri înfricoşați, răsăriți din cine ştie ce genune ale morții, vor năzui să-ntunece pacea şi bucuria zilelor la care visează el aici, pe-o mînă de fîn, hăcuit de hangerele imamilor, atunci strănepoții să nu se-nfricoşeze, ci să apuce străjile paloşelor şi să-şi sumețească frunțile... Au să se scoale moşneşimile din gropnițe şi vînturile biruinței au să sufle din nou în flamurile țării, aşa cum au suflat la Călugăreni... Căci nu poate fi danie mai sfîntă făcută slobozeniei, decît dania de sînge a pămîntenilor. Şi, slavă Domnului, din partea asta, strănepoții n-au să se plîngă...

L-a încrîncenat o tărie de piatră, amintindu-şi că-n războaiele măriei sale şi ale țării a căzut floarea călărimilor de pămînt şi că prea puțini dintre moşneni au mai rămas să poată da piept cu urgia boierească, pe care-o vede

ridicîndu-se o dată cu puterea voievodului. Doi picuri sărați de lacrimă i-au scăpat de sub pleoape, prelingîndu-i-se încet pe obrajii arşi de suferință...

Peste Izvorul Lupilor, peste Dealul Bisericii, peste țintirim şi peste livezi, luna plină îşi țesuse borangicurile de aur, de taină şi de vrajă...

Sibiu 1952-1955.
Braşov 1966.

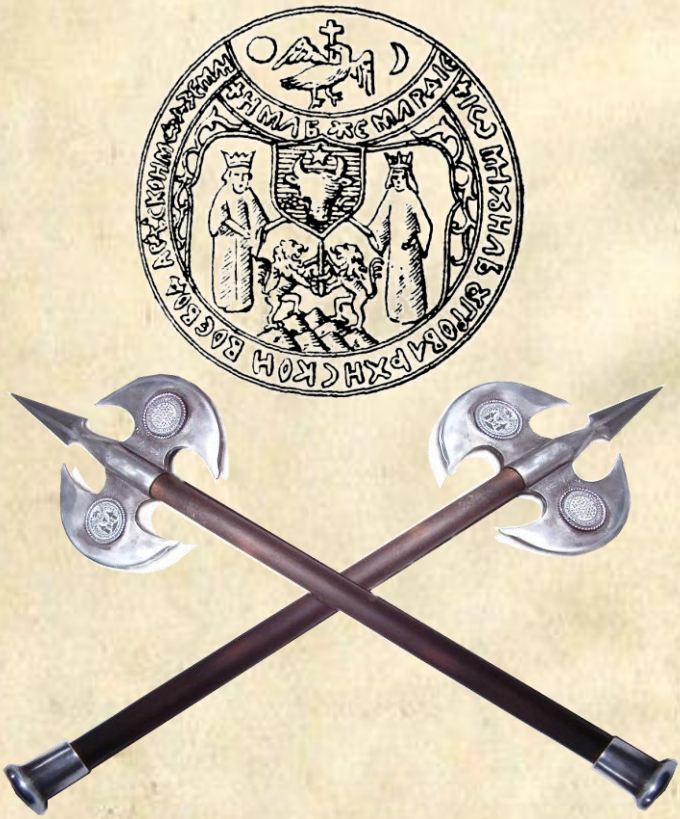

CUPRINS

CARTEA A PATRA CUGETUL MĂRIEI SALE 4

CARTEA A CINCEA APE TULBURI 129

CARTEA A ȘASEA RĂSCOALA 231

CARTEA A ȘAPTEA PALOȘUL 431

EPILOG 575

Coperta originală: GYÖRGY MIHAIL

RADU THEODORU

CUTEZĂTORII

BRAZDĂ ȘI PALOȘ

EDITURA TINERETULUI